

KISKOMPASZ

Kézikönyv a gyermekek
emberi jogi neveléséhez

Harmadik kiadás

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

KISKOMPASZ

Kézikönyv a gyermekek emberi jogi neveléséhez

Harmadik kiadás (2020)

Szerkesztők és társszerzők

Annette Schneider, Ellie Keen, Laure De Witte, Rui Gomes, Zsuzsanna Rutai

Felelős szerkesztő

Rui Gomes

Illusztráció

Diána Nagy

Az első kiadás (2007) szerkesztői és szerzői voltak:

Nancy Flowers, Maria Emilia Brederode Santos, Jo Claeys, Rania Fazah,
Annette Schneider, Zsuzsanna Szelényi

😊 Köszönetnyilvánítás

Ez a kézikönyv több szakértő és gyakorló pedagógus munkájának és hozzájárulásának eredményeként jött létre, és épít az első két kiadás felhasználói, többek közt gyerekek gyakorlati tapasztalataira. Köszönettel tartozunk különösen:

- A harmadik kiadás főbb csapásirányait kijelölő referenciacsoport tagjai: Tinna Rós Steindóttirnak, Juhász Verának és Arleen Pimentelnek.
- Az Európa Tanács Gyermejjogi osztálya munkatársainak: Regina Jensdóttirnak, Maren Lambrechtnek és Clara Paulnak, akik észrevételeikkel és javaslataikkal segítettek, hogy a kézikönyv tükrözze a gyermekjogok védelmének aktuális normáit.
- Mariya Angelovának, Gorana Burićnak, Enrico Elefanténak és Vincent Scanlannak gondosságukért.
- Rachel Applebynek az angol nyelvű eredeti lektorálásáért.
- Fekete Zsófiának, Juhász Verának, Karvalits Ivettnek, Neményi Eszternek, Simon Imrének és Szotyori-Nagy Viktóriának az első kiadás fordításáért
- Balzsek-Dixon Dórának, Péch Baláznak és Szendrődi-Kovács Viviennek a harmadik kiadás fordításáért
- Rutai Zsuzsannának, a magyar kiadás szakmai lektorálásáért
- Juhász Verának, a magyar fordítás nyelvi ellenőrzéséért

Kiskompasz

Kézikönyv a gyermekek emberi jogi neveléséhez
Harmadik kiadás (2020)

Francia kiadás:

Repères juniors

*Manuel pour la pratique de l'éducation
aux droits humains avec les enfants*

ISBN 978-92-871-8793-2

A kötetben kifejtett nézetek nem feltétlenül egyeznek az Európa Tanács álláspontjával.

A kiadvány szerzői jogai az Európa Tanácsot illetik.

A kiadvány és annak részei üzleti célból nem sokszorosíthatók és nem továbbíthatók semmilyen elektronikus (CD-ROM, internet stb.) vagy mechanikus formában vagy eszközzel, ideértve a fénymásolást, a rögzítést és minden adattároló és -visszakereső rendszert, az Európa Tanács Kommunikációs Igazgatósága Kiadói Részlegének (publishing@coe.int) előzetes írásos engedélye (és az Európai Ifjúsági Központ értesítése, 1024, Budapest, Zivatar utca 1-3., Magyarország; e-mail: eycb.secretariat@coe.int) nélkül.

A kiadvány sokszorosítása kizárólag nonprofit felhasználásra, nevelési-képzési célból, a forrás pontos megjelölése mellett engedélyezett.

A kiadvánnyal kapcsolatos minden egyéb közlés az Európa Tanács Ifjúsági Főosztályának címezendő:

European Youth Centre Strasbourg
30, rue Pierre de Coubertin
F-67075 Strasbourg Cedex – France
Email: youth@coe.int

Fényképek:

Borító: © Council of Europe - Fénykép: Jelena Sumilova
5. oldal: © Council of Europe

Az első kiadást fordította: Fekete Zsófia, Juhász Vera, Karvalits Ivett,
Neményi Eszter, Simon Imre, Szotyori-Nagy Viktória

A harmadik kiadást fordította: Balzsek-Dixon Dóra, Péch Balázs,
Szendrődi-Kovács Vivien

Kiadványtervezés, tördelés, ikonok: Pedro Meca

Illusztráció: Nagy Diána

Magyarországon nyomtatva

ISBN 978-92-871-9171-7

© Council of Europe, December 2020

Előszó

Annak érdekében, hogy a gyerekek teljes mértékben érvényesíteni tudják emberi jogait, tudniuk kell, ezek mit is jelentenek. Az emberi jogokat megismerő gyerekek tudatosabbak, ellenállóképesebbek, és fokozottan képesek az emberi jogok védelmezőiként fellépni akár saját maguk, akár mások érdekében. Ezért fontos az emberi jogi nevelés.

A Kiskompassz jelentős szerepet tölt be e téren. Alapmű, amely lehetővé teszi, hogy az iskolában végzett munka további megerősítést és támogatást nyerjen a nemformális tanulás és az ifjúsági munka keretében végzett foglalkozások révén. Ily módon a gyerekek különféle kontextusokban fejleszthetik érzékenységüket, a tanulhatnak a megértésről és a tiszteletről, és támogatni tudjuk őket abban, hogy érvényesíteni tudják jogait az élet különböző területein.

Bízom benne, hogy kézikönyvünk felhasználóinak sikerül közelebb vinnie az emberi jogokat a gyerekekhez és fiatalokhoz, ami kétségtelenül hasznukra fog válni a mindennapokban, a társadalom számára pedig hosszú távon értékes befektetésnek bizonyul.

Marija Pejčinović Burić
Az Európa Tanács főtitkára

Tartalom

BEVEZETÉS

1. Fejezet

AZ EMBERI JOGOK BEMUTATÁSA

- 15 Mik azok az emberi jogok?
- 18 Az emberi jogok kialakulása
- 20 Az emberi jogi egyezmények kidolgozásának folyamata a Gyermekeji Egyezmény példáján
- 21 Regionális emberi jogi egyezmények
- 22 Az Európa Tanács emberi jogi mechanizmusai
- 25 Mik azok a gyermekjogok?

2. Fejezet

MI AZ EMBERI JOGI NEVELÉS?

- 30 Az emberi jogi nevelés meghatározása
- 31 Az emberi jogi nevelés céljai és alapelvei
- 40 Az emberi jogi nevelés nemzetközi keretei

3. Fejezet

HOGYAN HASZNÁLJUK A KISKOMPASZT?

- 46 Bevezető a Kiskompasz használatához
- 47 Tapasztalati tanulás
- 50 Csoportsegítés
- 50 Gondolkodási és tanulási stílusok
- 51 A gyerekek fejlődési szakaszai
- 54 A Kiskompasz-gyakorlatok felépítése
- 55 Az Egyezmény a gyermek jogairól – mint a Kiskompasz kiindulási alapja
- 57 A gyakorlatok kiválasztása
- 58 A gyakorlatok alkalmazása
- 59 Javaslatok a részvétel elősegítésére
- 59 Ötletek a csoportsegítéshez
- 62 Az emberi jogi nevelés a gyakorlatban
- 63 Tanácsok tanítók és tanárok számára

4. Fejezet

NEGYVENKÉT GYAKORLAT A GYERMEKEK EMBERI JOGI NEVELÉSÉHEZ

- 67 Gyakorlatok áttekintő táblázata
- 68 Gyakorlatok összefoglaló táblázata
- 72 A címke mögött
- 76 A fiúk nem sírnak!
- 79 A mi alkotmányunk
- 84 A mi zászlónk
- 87 A néma bemondó
- 90 A nyuszik jogai
- 93 Az emberi jogok naptára
- 97 Csak nézel, vagy csinálsz is valamit?
- 100 Csináljunk reklámot az emberi jogoknak!
- 103 Egy család vagyunk
- 105 Erőszak az iskolában, és azon kívül
- 110 Fájdalmas szavak
- 113 Feltérképezzük a jogokat
- 117 Foglald el a várat!
- 121 Gombóc Artúr
- 125 Ha a világon húsz ember élne...

130	Harc a narancsért
132	Hol volt, hol nem volt...
138	Hosszú út
141	Hová állsz?
144	Játsszunk bábszínházat!
147	Kártyajátékok
151	Kedves Naplóm!
157	Képjátékok
162	Ki döntsön?
166	Kiszeraméra
171	Leszel velem egy sátorban?
175	Mi lenne, ha...
179	Mi van a táskámban?
182	Milyen szép a világ!
184	Minden szavazat számít
188	Modern tündérmese
193	Riporter kerestetik!
197	Sajtószemle
200	Szembekötődsi
203	Táblás játékok
217	Tégy egy lépést előre!
224	Telefonhívás
226	Testet öltött tudás
229	Úton egy új világ felé
237	Van kiút! – Majd mi megmutatjuk!
240	Vízcseppek

5. Fejezet

EMBERI JOGI TÉMAKÖRÖK

246	Béke
251	Család és alternatív gondoskodás
258	Demokratikus állampolgárság
267	Digitális környezet
276	Diszkrimináció és intolerancia
285	Egészség
291	Erőszak
298	Környezet
307	Migráció
313	Nemek közötti egyenlőség
319	Oktatás és szabadidő
326	Részvétel
333	Szegénység

FÜGGELÉK

338	Fontosabb nemzetközi emberi jogi dokumentumok
339	A főbb emberi jogi egyezményeket ratifikáló államok
341	Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (gyermekbarát változat)
343	Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (teljes szöveg)
347	Emberi Jogok Európai Egyezménye (gyermekbarát változat)
347	I. rész: Jogok és szabadságok
349	Egyezmény a gyermek jogairól (gyermekbarát változat)
352	Egyezmény a gyermek jogairól (teljes szöveg)
364	Az Európa Tanács egyezménye a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről (Lanzarote Egyezmény) – Nem hivatalos összefoglaló
365	Emberi jogi foglaltár
372	Gyermekjogi kártyák

BEVEZETÉS

„Az Egyezményben részes államok megegyeznek abban, hogy a gyermek oktatásának a következő célokra kell irányulnia: a) elő kell segíteni a gyermek személyiségének kibontakozását, valamint szellemi és fizikai tehetségének és képességeinek a lehetőségek legtágabb határáig való kifejlesztését; b) elő kell segíteni, hogy a gyermekben tisztelet alakuljon ki az emberi jogok és az alapvető szabadságok [...] iránt;”

Egyezmény a gyermek jogairól, 29. cikk

Köszöntő a Kiskompaszhoz

Reményeink szerint e kézikönyv ösztönzést, ötleteket és gyakorlati segítséget nyújt ahhoz, hogy a gyerekekkel elkezdjük felfedezni az emberi jogokat. A gyerekek már egész kiskorukban szembesülnek az igazságosság kérdéseivel, és igyekeznek értelmezni az őket körülvevő világot. Az emberi jogi nevelés ezt a természetes érdeklődést és tanulási folyamatot erősíti az emberi jogok megértésének elősegítése, a véleményalkotás és az attitűdök fejlesztése révén.

A gyerekeket gyakran tekintik „félkész embereknek”, akik a felnőttektől függenek, tapasztalatlanok, fegyelmetlenek, akiknek szabályokra és irányításra van szükségük. A Kiskompasz megközelítése más. Lothar Krappmann német szociológus és pedagógus ezt így fogalmazta meg: a gyerekek „itt és most” élnek, „véleményt alkotnak a problémákról, és képesek megfelelő megoldásokat találni”. A Kiskompasz úgy tekint a gyerekekre, mint a jelen ifjú állampolgáira, jogok birtokosaira, akik az élet számos kérdésében már nagyon jól eligazodnak. Kézikönyvünk tehát a gyerekek motivációira, tapasztalataira és a megoldások keresésére irányuló beállítottságára épít.

A Kiskompaszt az Európa Tanács 2002-ben kiadott *Kompasz – Kézikönyv a fiatalok emberi jogi neveléséhez* című kiadványa ihlette. A Kompasz nagyobb gyerekek és fiatalok számára készült, de számos európai országban ennél fiatalabb korosztállyal is, iskolai környezetben is széles körben használják. A Kompasz felhasználóinak egy új, kifejezetten a gyerekekre irányuló képzési segédkönyv iránti igénye egybeesett azzal a meggyőződésünkkel, hogy az emberi jogi nevelést a lehető legkorábban kell elkezdni.

A Kiskompasz a Kompasz filozófiáján és pedagógiai szemléletén alapszik. Mindkét kézikönyv a nemformális nevelés módszereit alkalmazza, és mind elméleti, mind gyakorlati útmutatást is nyújt felhasználóinak. Míg azonban a Kompasz a fiatalokat közvetlenül szólítja meg, addig a Kiskompasz a gyerekekkel foglalkozó felnőttekhez szól. Elméleti és módszertani információkat tartalmaz, továbbá részletesen tárgyalja a könyv emberi jogi témáit. A Kiskompasz továbbá arra ösztönzi a pedagógusokat és nevelőket, hogy a saját szükségleteiknek és a gyerekek igényeinek megfelelően alkalmazzák a kézikönyvet. Bár a gyakorlatok kifejezetten a gyermekekkel végzett munkához készültek, a többségük tapasztalt csoportsegítő közreműködését igényli.

Mit jelent a gyerekek emberi jogi nevelése?

Az emberi jogi nevelés célja az emberi jogok kultúrájának megteremtése. E pedagógiai folyamat a gyerekek aktív részvételén, bevonásán alapul, lehetővé teszi, hogy a gyerekek tanuljanak az emberi jogokról, megértsék az emberi jogokkal összefüggő kérdéseket, elsajátítsák az emberi jogok védelmezéséhez szükséges készségeket és képességeket, továbbá kialakuljon bennük az egyenlőség és az emberi méltóság iránti tisztelet.

Az emberi jogi nevelésnek minden tanulási folyamatban központi szerepet kell betöltenie. Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye kiváló eszköz arra, hogy a gyermekeket megismertessük az emberi jogok-

kal. A Gyermekjogi Egyezmény meghatározza a gyerekek szempontjából lényeges emberi jogokat. A gyermekjogok megismerése és megtapasztalása segít, hogy a gyerekek megértsék, mit jelentenek az emberi jogok, hogy őket magukat is megilletik jogok, és ezeket alkalmazni és érvényesíteni is tudják a mindennapi életben. Ez jelenti a gyermekek emberi jogi nevelésének elsődleges célját. A Kiskompasz lapjain a gyermekjogokat az emberi jogok tágabb összefüggéseibe ágyazva mutatjuk be. Így az egyetemes emberi jogok és a gyermekjogok együttesen kerülnek bemutatásra oly módon, hogy saját jogaik megismerésével a gyerekek azt is megértik, hogy az emberi jogok minden embert megilletnek.

„Az Egyezményben részes államok megegyeznek abban, hogy a gyermek oktatásának a következő célokra kell irányulnia: (...) (d) fel kell készíteni a gyermeket arra, hogy a megértés, a béke, a türelem, a nemek közti egyenlőség, valamennyi nép, nemzetiségi, nemzeti és vallási csoport és az őslakos népek közötti barátság szellemében tudja vállalni a szabad társadalomban az étellel járó mindenfajta felelősséget;”

Gyermekjogi Egyezmény, 29. cikk

Emberi jogi nevelés és demokratikus állampolgárságra nevelés

Az emberi jogok alapvető szerepet töltenek be a demokratikus fejlődésben, és az állampolgári nevelés fontos részét képezik. Azonban számos, Európát és a világ más országait egyaránt érintő társadalmi és politikai változás – amilyen például a gazdasági egymásrataltság, a rasszizmus erősödése, a terrorizmus, a politika iránti közönyösség, a növekvő társadalmi különbségek vagy a közösségi média befolyása – gyengíti a békére és az emberi jogokra épülő kultúrát, és ezáltal veszélyezteti a demokratikus stabilitást is. Részben ezért vált az emberi jogi nevelés és a demokratikus állampolgárságra nevelés az elmúlt évtizedben prioritássá a kormányzatok és a civil szervezetek számára egyaránt.

Az emberi jogi és a demokratikus állampolgárságra nevelés szorosan összekapcsolódnak, hiszen a hatékony demokráciához mindkettőre szükség van, és mindkét megközelítés az ismeretek megszerzésére, az alapvető értékek kialakítására és a készségek fejlesztésére ösztönzi a fiatalokat. A demokratikus állampolgárságra nevelés a gyerekekre mint állampolgárookra helyezi a hangsúlyt, és célja, hogy a gyerekből a közösség aktív és felelős tagja váljék, míg az emberi jogi nevelés az embert helyezi előtérbe, olyan világ megteremtésére törekedve, melyben minden ember élvezi az egyenlőséghez, az emberi méltósághoz, a részvételhez fűződő jogait, és képes magáért és másokért kiállni. Az emberi jogi nevelés egyik fő témaköre az aktív állampolgárság kérdése, a demokratikus állampolgárságra nevelés pedig emberi jogi értékeken alapszik. Bármilyen is legyen a különbség a kettő között, mindkét megközelítés a demokrácia, az emberi jogok és a béke kultúrájának előmozdítását szolgálja.

Kiknek szól a Kiskompasz?

A Kiskompasz elsősorban a gyerekek nevelésével, oktatásával, képzésével foglalkozóknak, így pedagógusoknak, képzőknek, tanároknak, nevelőknek és szülőknek, valamint a nemformális képzés terén tevékenykedőknek, pl. ifjúságsegítőknak, a gyermek- vagy ifjúsági központokban dolgozó képzési tanácsadóknak, asszisztenseknek készült. Különösen hasznos lehet azoknak, akik érdeklődnek a gyerekek emberi jogi nevelése iránt, és akik gyakorlati eszközöket keresnek az értékek és társadalmi problémák gyerekekkel történő megvitatásához. A gyakorlatok 5–13 éves gyerekeknek készültek.

A Kiskompasz a gyerek és a csoportsegítő meglévő tudására és tapasztalataira épít. A gyakorlatokat bárhol lehet használni, ahol a gyerekek a mindennapjaikat töltik: iskolában, napköziben, szakköri keretek között, a napközbeni ellátás egyéb szinterein, szabadidőközpontokban, gyerekszervezetekben vagy gyerektáborokban. Egyes gyakorlatokat akár családi környezetben is kipróbálhatunk.

Míg a gyerekeknek semmilyen különleges képességre, készségre nincs szükségük ahhoz, hogy a gyakorlatokban részt vehessenek, addig a gyakorlatok sikeres lebonyolításához fontos, hogy a csoportsegítő megfelelő készségekkel és tapasztalatokkal rendelkezzen a nemformális nevelés módszertanának alkalmazásában.

Mit tartalmaz a Kiskompassz?

Számos magas színvonalú, gyerekeknek szóló emberi jogi és gyermekjogi képzési anyag született és vált elérhetővé Európában és világszerte. A Kiskompassz szerzői csapata e tapasztalatokra építve hozta létre ezt az európai közönségre szabott és európai vonatkozásokat magába foglaló kézikönyvet. Munkájuk eredményeként olyan kézikönyv született, amelyből sokat megtudhatunk az emberi jogi nevelésről, a nemformális képzési módszerekről és az interkulturális megközelítésről, és segítséget kapunk ezek alkalmazásához.

A Kiskompassz magját a gyerekeknek ajánlott 42 gyakorlat alkotja. A gyakorlatok tizenhárom kiválasztott téma köré rendeződnek: béke, család és alternatív gondoskodás, demokratikus állampolgárság, digitális környezet, diszkrimináció, egészség, erőszak, környezet, migráció, nemek közötti egyenlőség, oktatás és szabadidő, részvétel, szegénység. Az anyag kidolgozói gondos figyelmet fordítottak a témakörök kiválasztására, és habár a végső lista talán nem fedi le az összes lényeges témát, remélhetőleg minden, a gyerekek szempontjából kulcsfontosságú emberi jogi témát érint a könyv. Néhány téma kapcsán olyan fontos kérdések is szóba kerülnek, amelyekkel más kézikönyvek ritkán foglalkoznak, mint például az oktatás, az egészség, valamint a nemek közötti egyenlőség. A konkrét témakörök mellett tizennegyediként bevezettük az emberi jogokról általában kategóriát is. Azoknál a gyakorlatoknál szerepel ez témamegjelölésként, amelyek célja, hogy segítsenek a gyerekeknek megérteni az emberi jogok fogalmát, és azt, hogy miként tudják ezeket mindennapi környezetükre vonatkoztatni és alkalmazni.

A nemformális képzés módszertana

Az aktív részvételre és a gyerekek személyes tapasztalataira építő Kiskompassz a nemformális képzés módszertanát követi. A gyerekek aktív részvétele és együttműködése erősíti a csoport összetartozását, és a segít a csoporttagok közötti előítéletek leküzdésében, hozzájárul az összetettebb fogalmak megértéséhez, fejleszti a csoporttagok problémamegoldó és gyakorlati képességeit, valamint fejleszti a kreativitást: ezek mind fontos céljai az emberi jogi nevelésnek. Fontos az is, hogy e gyakorlatok elvégzése közben ne essünk abba a csapdába, hogy azt hisszük, hogy mi felnőttek – pedagógusként, képzőként – mindent tudunk, mi vagyunk a végső igazság birtokosai. A gyerekek a tanulási folyamatba beemelik saját tapasztalataikat, amelyekre aztán aktívan építhetünk a gyerekek érdeklődésének felkeltése és fejlődésük elősegítése érdekében. Kérdéseiket, sőt az esetleges konfliktusokat is tekintsük tanulási lehetőségnek, eszköznek nevelési céljaink eléréséhez.

Interkulturális és a résztvevők bevonására épülő megközelítés

Míg a gyerekeket leginkább saját környezetük, kultúrájuk és baráti körük foglalkoztatja, a világra – más kultúrákra, helyekre és emberekre – is kíváncsiak. A Kiskompassz különféle tájakról és kultúrákból származó történeteket és példákat használ, sokszínűségével lehetőséget teremt arra, hogy a gyerekek elgondolkozzanak más kultúrákról, és ezáltal erősödjön identitásuk. Ahogy Reva Kein brit pedagógus írja, így a gyerekek nem csupán ismereteket szereznek más gyerekek életéről, hanem felébred bennük a mások iránti empátia és szolidaritás, és elkezdik megérteni, mit tehetnének ők egy jobb világ megteremtéséért helyi vagy globális szinten. A Kiskompassz maga is eredetileg ilyen interkulturális és inkluzív folyamat eredményeként jött létre, Európa és más kontinensek különböző részeiből származó pedagógusok, képzők, más szakemberek, illetve maguk a gyerekek közreműködésével.

A Kiskompassz felépítése

Az **első fejezet** megismerteti az olvasót azzal, hogy mit értünk emberi jogok és gyermekjogok alatt, és bemutatja a legfontosabb nemzetközi emberi jogi dokumentumokat és szervezeteket.

A **második fejezet** ismerteti az emberi jogi nevelés céljait és eredményeit, illetve európai és nemzetközi összefüggésbe helyezi ezeket.

A **harmadik fejezet** információkat és gyakorlati tanácsokat nyújt a kézikönyv különböző, formális és nemformális képzési helyzetekben történő felhasználásához, illetve arra vonatkozóan, hogyan tudjuk a Kiskompassz pedagógiai megközelítését a legjobban átültetni a gyakorlatba. A csoportsegítőknél szóló tanácsok ötleteket adnak ahhoz, hogyan kezdjük hozzá az emberi jogi gyakorlatokhoz, és azok elvégzése után hogyan tudjuk tovább vinni a folyamatot, akár konkrét emberi jogi cselekvésig.

A **negyedik fejezet** negyvenkét, különböző korcsoportoknak szóló és eltérő nehézségű gyakorlatot tartalmaz, amelyek kapcsolódnak a 13 témakörhöz vagy általában az emberi jogokról szólnak. Ezeket a gyakorlatokat sorban egymás után, vagy akár tetszés szerinti sorrendben is el lehet végezni. A gyerekeknek általában nincs szükségük semmilyen különleges képességre vagy készségre ahhoz, hogy ezekben részt vegyenek.

Az **ötödik fejezet** lényeges háttérismereteket kínál a 13 kiválasztott témakörrel. Mielőtt a gyerekekkel egy adott tevékenységbe fognánk, a csoportsegítőnek érdemes átolvasnia a kapcsolódó témaköröket tárgyaló részeket. Az ebben a részben foglalt kérdések azt a célt szolgálják, hogy az olvasó átgondolja saját ismereteit és attitűdjét, és képes legyen az információkat személyes tapasztalataihoz vagy a környezetében releváns kérdésekhez kötni.

A **Függelék** az Európában élő gyerekek szempontjából legjelentősebb jogi dokumentumokról nyújt fontos információkat. Az emberi jogi szöveget a kézikönyvben szereplő legfontosabb kifejezések rövid magyarázatát tartalmazza.

A Kiskompassz és a Fiatalok A Demokráciáért program

A Kiskompassz eredetileg az Európa Tanács Emberi Jogi Képzés Ifjúsági Programjának keretében jelent meg. E program célja, hogy bevonja a fiatalokat az emberi jogi kérdésekbe, az egyébként is motivált és aktívan tevékenykedő szereplőkön túl a szélesebb közönséget is megszólítsa, és közelebb hozza az emberi jogokat a mindennapi valósághoz. A program eredetileg 2000-ben indult az **Emberi Jogok Európai Egyezménye** létrejöttének 50. évfordulója alkalmából. Azóta több ezer fiatalhoz jutott el különféle tevékenységek révén, és hatására szerte Európában számos emberi jogi nevelési program és projekt valósult meg fiatalok részvételével.

A program tapasztalatai később beépültek az **Európa Tanács demokratikus állampolgárságra nevelésről és emberi jogi nevelésről szóló chartájába**, amelyet a Miniszteri Bizottság 2010-ben fogadott el. Az Európa Tanács ifjúsági szektorának 2030-ig tartó időszakra szóló stratégiája megerősítette, hogy az Ifjúsági Főosztály tevékenységeiben központi szerep jut a fiatalok részvétele, az emberi jogi nevelés és az interkulturális párbeszéd előmozdításának. A stratégia célja, hogy a fiatalok képessé váljanak az Európa Tanács alapértékeit – az emberi jogokat, a demokráciát és a jogállamiságot – tevőlegesen őrizni, védeni és előmozdítani, illetve ezek előnyeiből részesülni. A prioritások között szerepel a fiatalok jogokhoz való hozzáférése, ezen belül „a kapacitásépítés és erőforrások növelése az ifjúsági szervezetek és más érdekelt felek számára, az emberi jogi oktatás biztosítása és a joggyakorlási lehetőségek melletti kiállás érdekében”. A Fiatalok a Demokráciáért

program ezt a munkát folytatja a tagállamokban a képzők és multiplikátorok képzése, valamint kapacitásépítés formájában. Jelentős előrelépésnek számít ez az emberi jogi neveléshez fűződő jog elismerése tekintetében, amit állami szinten is be kell építeni az oktatási és ifjúsági szakpolitikákba.

Reméljük, hogy a Kiskompasz harmadik kiadása újabb képzőket, pedagógusokat és aktivistákat fog inspirálni és támogatni abban, hogy az emberi jogi nevelés minél több gyerek számára valósággá váljon Európában. A gyermekekre, illetve az ifjúságra vonatkozó szakpolitikák a 18 éven aluli korosztályt tekintve részben fedik egymást. Ami az emberi jogokról, az emberi jogokon keresztül, valamint az emberi jogokért történő tanulást illeti, ezek az átfedések csak hasznosak lehetnek.

1. Fejezet

AZ EMBERI JOGOK BEMUTATÁSA

„Az emberiség családja minden egyes tagja méltóságának, valamint egyenlő és elidegeníthetetlen jogainak elismerése alkotja a szabadság, az igazság és a béke alapját a világon.”

Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, Bevezető

Mik azok az emberi jogok?

Az emberi jogok minden embert egyenlően, egyetemesen és örökké megillető jogok.

- Az emberi jogok **egyetemesek**: a világ minden részén, mindenkor minden ember egyformán rendelkezik velük. Az emberi jogok emberi mivoltunknál fogva illetnek meg, nem pedig azért, mert valamely ország állampolgárai vagyunk. Ez azt jelenti, hogy az emberi jogok ugyanúgy megilletik a gyerekeket, mint a felnőtteket.
- Az emberi jogok **elidegeníthetetlenek**: e jogokat nem veszíthetjük el, mert magához az emberi léthez kapcsolódnak.
- Az emberi jogok **oszthatatlanok**: senki sem foszthat meg valakit valamely jogától azon az alapon, hogy az „kevésbé fontos” vagy „nem feltétlenül szükséges”.
- Az emberi jogok **kölcsönösen függenek egymástól**: az emberi jogok összessége egy egymást kölcsönösen kiegészítő elemekből álló rendszert alkot. Például a helyi döntéshozatalban való részvétel lehetősége közvetlenül összefügg a véleménynyilvánításhoz való jogunkkal, az egyesülési jogunkkal, az oktatáshoz való joggal és még a megélhetéshez való joggal is.
- **Az emberi jogok az alapvető emberi szükségleteket tükrözik.** Olyan alapvető szabályokat fektetnek le, amelyek nélkül az emberek nem élhetnek méltóságban. Valaki emberi jogainak megsértése egyet jelent azzal, hogy nem tekintjük emberi lénynek. Az emberi jogok védelmezése azt jelenti, hogy igényt tartunk arra, hogy minden ember méltóságát tiszteletben tartsák.

Az emberi jogaink megkövetelése egyben azt is jelenti, hogy mindannyiunknak vállalnia kell bizonyos **kötelezettségeket** is: mások jogainak tiszteletben tartását, valamint azok védelmezését és segítségét, akiknek sérülnek a jogai, vagy akiket jogaiktól megfosztottak. Ezen kötelezettségeink betartása a más emberek iránt érzett szolidaritásunk kifejeződése.

A huszadik századi emberi jogok előzményei

Az emberi jogi normák kialakulását sokan a XX. század egyik legnagyobb vívmányának tekintik. Az emberi jogok azonban nem a jogi dokumentumok vagy az Egyesült Nemzetek Szervezete megszületésével kezdődtek: az emberi jogok azokkal az emberekkel kezdődtek, akik az igazságért, egyenlőségért vagy elismerésért küzdöttek. A gondolat, hogy az ember veleszületett jogokkal rendelkezik, számos kultúrában és hagyományban benne gyökerezik. Az idők folyamán különböző egyének és csoportok felléptek az igazságosság és a méltó bánásmódhoz való jog érdekében, mindezt közös – valamennyi társadalom és minden főbb vallás által elfogadott – értékek alapján. Számos tekintélyes vezető és nagy hatású erkölcsi szabályrendszer példáján láthatjuk, hogy az emberi jogokban megtestesülő értékrend nem „nyugati kreálmány”, mint ahogyan nem is XX. századi találmány, hanem válasz az egyetemes emberi szükségletekre és az igazságosságra való törekvésre. Minden emberi társadalomban vannak az igazságosságra vonatkozó ideálok és azt szolgáló rendszerek, akár szóbeli, akár írásbeli hagyományként, bár ezek a hagyományok nem minden esetben maradtak fenn.

Minden vallásban, így például a buddhizmusban, kereszténységben, konfucianizmusban, iszlámban és a judaizmusban is találunk hivatkozásokat az igazságosságra, tisztességre és emberiségre. Ezek a formális alapelvek ugyanakkor a gyakorlatban sokszor eltérő formát öltenek. Egészen a XVIII. századig nem jött létre sem a nyugati világban, sem másutt olyan társadalom, civilizáció vagy kultúra,

amelyben az elidegeníthetetlen, egyetemes emberi jogok gyakorlata vagy az ezt képviselő szemlélet széles körben elfogadott lett volna.

Az egyén jogait kinyilvánító dokumentumok, mint például a **Magna Charta (1215)**, az angol **Jogok törvénye (1689)**, a francia **Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata (1789)**, valamint az **Egyesült Államok Alkotmánya** és annak első 10 módosítása, az ún. **Jognyilatkozat (1791)** írásos előfutárai voltak számos mai emberi jogi dokumentumnak. E mérföldkönek számító dokumentumok hatálya azonban általában nem terjedt ki sem a nőkre, sem számos kisebbségre, sem bizonyos társadalmi, vallási, gazdasági és politikai csoportok tagjaira. Ezen írásos előfutárok egyike sem tartalmazta azt az alapvető eszmét, mely szerint pusztán emberi mivolta miatt *mindenkit*, megkülönböztetés nélkül, megilletnek bizonyos alapvető jogok.

Az emberi jogok további fontos történelmi előzményeit azon XIX. századi erőfeszítések jelentik, amelyek célja a rabszolgakereskedelem felszámolása és a háború borzalmainak enyhítése volt. A genfi egyezmények például lefektették a nemzetközi humanitárius jog alapjait, amely magába foglalja a hadviselés szabályait és a polgári lakosság védelmét fegyveres konfliktusok idején. A humanitárius jog különös védelmet ír elő azon személyek részére, akik nem vesznek részt a harcokban, és azok részére, akik már harcképtelenné váltak (pl. sebesült, beteg vagy hajtörött katonák, hadifoglyok).

Egyes kiszolgáltatott, veszélyeztetett csoportok védelmének kérdését a Nemzetek Szövetsége (más néven: Népszövetség) vetette fel az első világháború végén. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (International Labour Organization - ILO, eredetileg a Nemzetek Szövetségének szerve, jelenleg az ENSZ szakosított szervezete) számos fontos egyezményt fogadott el, lefektetve így a munkavállalók védelmére irányuló szabályokat. Ilyen például a **foglalkoztatás alsó korhatáráról (1919)**, a **kényszer munkáról (1930)** és a **negyven órás munkahétről (1935) szóló ILO-egyezmény**.

Bár az emberi jogok jelenlegi nemzetközi rendszere a fent említett korábbi dokumentumokra épül, elsősorban az ENSZ hatályos dokumentumain alapul.

Miért lényeges, hogy ismerjük az emberi jogok kialakulásának történetét?
A gyerekeknek is ismerniük kell a történelmi előzményeket? Miként tehetjük ezeket érdekessé és relevánssá számukra?

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata

A XX. század közepén az emberi jogok két jelentős hatás következtében kerültek előtérbe és ezzel emberek figyelmének középpontjába. Az egyik hatás a gyarmatosított területek lakosainak az idegen hatalmaktól való függetlenségért folyó küzdelme volt, melyben az egyenlőséghez és az önrendelkezéshez való jogukat követelték. A másik tényező a második világháború volt, amikor a náci hatalom több mint hatmillió zsidó, roma, homoszexuális és fogyatékossgal élő ember kiirtásával sokkolta a világot. A világ minden táján olyan emberi jogi szabályok létrehozását követelték, amelyek biztosítják a nemzetközi béke erősítését és az állampolgárok védelmét a hatalmon lévő kormányok által elkövetett jogsértésekkel szemben. Ezek a követelések alapvető szerepet játszottak abban, hogy 1945-ben létrejött az Egyesült Nemzetek Szervezete, és a szervezet alapító dokumentumában, az **ENSZ Alapokmányában (1945)** is nyomon érhetőek.

A minden embert megillető jogokat először az **Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában (1948)** fogalmazták meg. A dokumentum – amely az újonnan alapított Egyesült Nemzetek Szervezetének egyik első kezdeményezésére jött létre – harminc cikket tartalmaz, amelyek egyaránt kiterjednek a gazdasági, a szociális, a kulturális, a politikai és a polgári jogokra is. Ezen jogok **egyetemesek** (minden emberre mindenhol egységesen vonatkoznak) és **oszthatatlanok** (az emberi jogok megvalósításához valamennyi jog egyformán fontos).

Az emberi jogok keretrendszere

Az elfogadása óta eltelt több mint hetven év alatt az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata a nemzetközi szokásjog részévé vált. Nyilatkozatként azonban csupán szándékot fogalmaz meg, vagyis olyan alapelveket, amelyek mellett az Egyesült Nemzetek Szervezetének tagállamai elkötelezik magukat, arra törekedve, hogy mindenkinek olyan életet biztosítsanak, amelyben emberi méltóságát tiszteletben tartják. Ahhoz, hogy egy nyilatkozatban megfogalmazott jogok jogilag kikényszeríthetők legyenek, olyan jogilag kötelező erejű – egyezménynek (vagy szerződésnek, vagy egyezségokmányoknak) nevezett – dokumentumokba kell foglalni őket, amelyek nemzetközi normákat és szabályokat fektetnek le.

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának elfogadását követően azonnal megkezdődött a nyilatkozatban megfogalmazott jogok kodifikációja, vagyis jogilag kötelező erővel bíró egyezménybe foglalása. Politikai és eljárási okok miatt e jogokat két különálló – más-más kategóriába tartozó jogokat rögzítő – egyezségokmányban rögzítették:

- A **Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya (1966)** azon szabadságjogokat fogalmazza meg, amelyekről az államnak nem szabad megfosztania állampolgárait, ilyen például a véleménynyilvánítás szabadsága és a helyváltoztatás szabadsága.
- A **Gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya (1966)** az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának azon cikkeihez kapcsolódik, amelyek az egyén bizonyos alapvető szükségleteihez (mint az élelem, a lakhatás, az egészségügyi ellátás) fűződő jogait mondják ki, amelyeket az állam – lehetőségeihez mérten – állampolgárai számára köteles biztosítani.

Mindkét egyezségokmány védi az önrendelkezéshez való jogot, amely azonban kollektív jog, vagyis népeket illet meg, nem az egyént.

1948-as elfogadása óta a Nyilatkozat az alapvető emberi jogi egyezmények és szerződések alapját képezi. Ezek együttesen alkotják az emberi jogok nemzetközi keretét, azaz az emberi jogokat – valamint a védelmükre és érvényre juttatásukra szolgáló mechanizmusokat – meghatározó nemzetközi dokumentumok folyamatosan fejlődő rendszerét.

A legfontosabb ENSZ emberi jogi egyezmények

- Nemzetközi egyezmény a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről (1965)
- A Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya (1966)
- A Gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya (1966)
- Egyezmény a nők elleni megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről (1979)
- Egyezmény a gyermek jogairól, 1989
- Egyezmény a migráns munkavállalók és családtagjaik jogainak védelméről (1990)
- A Fogyatékosokkal élő személyek jogairól szóló egyezmény (2006)
- Egyezmény a személyek erőszakos eltűnés elleni védelméről (2006)

Megjegyzés: a dátumok az ENSZ Közgyűlése általi elfogadás évét jelölik.

Kötelezettségvállalás a szerződés megerősítésével

Egy egyezmény **ratifikálása** azt jelenti, hogy az állam nevében a kormány komoly, jogilag kötelező erővel bíró vállalást tesz annak betartására. Minden egyezmény tartalmaz olyan cikkeket, amelyek rögzítik azokat az ellenőrzési és jelentéstételi eljárásokat, amelyek alkalmazásával nyomon követhető, hogy a részes állam miként tartja be az egyezményben foglaltakat. Amikor az állam

ratifikál egy egyezményt, egyben elfogadja az abban meghatározott eljárásokat, amelyek az alábbi kötelezettségekre terjedhetnek ki:

- Az egyezmény betartása, a benne foglalt jogok tiszteletben tartása, előmozdítása és biztosítása, tartózkodás minden olyan cselekedettől, amelyet a nemzetközi szerződés tilt;
- Az ország minden, az egyezményben lefektetett normákkal ellentétes vagy azokkal nem összeegyeztethető jogszabályának megváltoztatása;
- Együttműködés a kötelezettségek betartását ellenőrző kijelölt hatóságokkal;
- Rendszeres jelentéstétel arról, hogyan halad az érintett emberi jogok érvényesülésének biztosítása.

Ha az állam ratifikál egy egyezményt, azzal erős érdekvényesítő eszközt ad állampolgárai kezébe, akik felelősségre vonhatják a kormányzatot, ha az nem tartja tiszteletben azokat az emberi jogokat, amelyek megtartására kötelezettséget vállalt.

Ezért az állampolgároknak tudniuk kell, hogy országuk mely emberi jogi egyezmények betartására tett ígéretet. Az **Egyezmény a gyermek jogairól (1989)** például meghatározott előírásokat tartalmaz a szabadságtól megfosztott gyerekekkel való emberséges rendőri bánásmódra vonatkozólag. Rossz bánásmód esetén, például ha a szabadságuktól megfosztott gyerekeket nem különítik el a felnőttektől, a gyermekvédelmi vagy gyermekjogvédő szervezetek és szakemberek felszólíthatják a kormányt, hogy gondoskodjon azon szabályok tiszteletben tartásáról, amelyek biztosítására jogilag kötelezte magát.

Az emberi jogok kialakulása

Az emberi jogok keretrendszere dinamikusan változik. A nemzetközi emberi jogi szabályok folyamatosan fejlődnek, válaszul arra, ahogy bizonyos embercsoportok szükségleteit felismerik és meghatározzák, illetve ahogy a világ eseményei ráébresztik az embereket arra, hogy egyes emberi jogi kérdésekre fel kell hívni a figyelmet, és cselekvésre van szükség. Például amikor 1948-ban megfogalmazták az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, kevesen ismerték fel a természeti környezet pusztulásának veszélyét, vagy ennek emberi jogi összefüggéseit, ezért a nyilatkozat nem szól a környezetről. Azóta azonban egyre többen felismerték, hogy az alapvető környezeti jogokat el kell ismernünk és meg kell védenünk, és több kezdeményezés indult a környezeti jogok nemzetközi jogba foglalása, valamint ezek emberi jogokhoz kötődésének egyértelművé tétele érdekében. **2017-ben az UNESCO tagállamai nyilatkozatot fogadtak el az éghajlat-változással kapcsolatos morális alapelvekről.** A nyilatkozat kimondja például, hogy a károk megelőzése az éghajlatváltozással kapcsolatos fő morális alapelvek egyike, amelynek értelmében az emberek tegyenek meg minden lehető „az éghajlatváltozásból, valamint az éghajlatváltozás-mérséklési és -alkalmazkodási politikákból és intézkedésekből adódó károk előrejelzése, elkerülése és minimalizálása érdekében, bárhol merüljenek is fel”¹

Napjainkban számos emberi jogi szerződés és nyilatkozat van érvényben, együtt tekintélyes nemzetközi emberi jogi normarendszert alkotnak. Ahogy egyre több jogot ismernek el és egyre több jog szilárdul meg, a normarendszer is bővül, elsősorban a kormányzatok és civil szervezetek (NGO-k) együttes erőfeszítéseinek eredményeként. A normaalkotás minden esetben hosszadalmas folyamat eredménye, ám van két viszonylag új példa is: **a személyek erőszakos eltűnés elleni védelméről szóló ENSZ-egyezmény (2006)**, és az **Európa Tanács egyezménye a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális visszaélés elleni védelméről (2007)**.

Bár az emberi jogok fejlődési folyamata az ENSZ szintjén, a jogok hivatalos formába öntésével teljesebbé válik, a változások egyre gyakrabban indulnak alulról, olyan emberek kezdeményezésére, akik saját közösségükben küzdenek az igazságért és egyenlőségért. Az Egyesült Nemzetek megalapítása óta a civil szervezetek szerepe folyamatosan növekszik. A civil szervezetek – legyenek jelentősek vagy kevésbé jelentősek, helyi jellegűek vagy nemzetköziek – képviselik az emberek véleményét és az őket foglalkoztató problémákat az ENSZ felé. Bár a nemzetközi szerződéseket az államok hivatalos kép-

viselőiből álló ENSZ Közgyűlés fogadja el, és az állami szervek ratifikálják azokat, a civil szervezetek minden szinten hatást gyakorolnak. Nemcsak az emberi jogi egyezmények kidolgozásában vesznek részt, hanem fontos szerepet játszanak a ratifikációért való aktív fellépésben és annak ellenőrzésében, hogy az államok betartják-e kötelezettségvállalásaikat.

? Léteznek az Ön hazájában olyan civil szervezetek, amelyek kiállnak az emberi jogokért, és nyomon követik azok érvényesülését?
Vannak köztük olyanok, amelyek a gyerekek jogaival foglalkoznak? Eredményes a tevékenységük?

Mint minden emberi vállalkozás, az Egyesült Nemzetek szervezete és az annak égisze alatt kialakult emberi jogi rendszer sem tökéletes. Számos kritika szerint a világnak nincs szüksége több emberi jogi egyezményre, hanem a már létezőket kellene maradéktalanul végrehajtani. Mások azt gondolják, hogy maga az ENSZ rendszere oly mértékben tökéletlen, hogy az általa megvalósítani kívánt magas szintű eszmék és normák sem hitelesek. Az emberi történelem távlatában mind az ENSZ, mind az emberi jogok rendszere gyerekcipőben jár. A világ összes országának és állampolgárának közös feladata az eddiginél hatékonyabban működő ENSZ intézmények kialakítása, anélkül, hogy – akár részben is – feladnánk azokat a magasztos eszméket, amelyekre az ENSZ épült.

A 2030-ig tartó időszakra vonatkozó menetrend: Fenntartható Fejlődési Célok

2015-ben 170 ország vezetői gyűltek egybe az ENSZ fenntartható fejlődésről szóló csúcstalálkozóján, hogy olyan keretrendszert dolgozzanak ki, amely véget vet a szegénységnek és előmozdítja a fenntartható fejlődést. Az új keretrendszer, amely a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlődési menetrendként is ismert, a Millenniumi Fejlesztési Célokra épül. 17 Fenntartható Fejlődési Célt (SDG-t) és 169 részcélt foglal magában, ilyen cél többek közt a szegénység felszámolása, az éhezés felszámolása, az inkluzív és méltányos, minőségi oktatás biztosítása (az összes célt lásd az ábrán).

A Fenntartható Fejlődési Célok a nemzetközi emberi jogi normákon alapulnak, és a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó globális és nemzeti fejlesztési tervek szempontjából jelentenek iránymutatást. A világ valamennyi országára vonatkoznak – hogy egy ország se maradjon le –, és az általuk lefedett fejlesztési területek az emberi jogok teljes spektrumát érintik, beleértve a gazdasági, polgári, kulturális, politikai, szociális jogokat és a fejlődéshez való jogot. Így a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó menetrend lehetőséget nyújt az emberi jogok megvalósításának előmozdítására mindenhol, minden ember számára, megkülönböztetés nélkül.

Az emberi jogi egyezmények kidolgozásának folyamata a Gyermekjogi Egyezmény példáján

Egy emberi jogi egyezmény megalkotása minden esetben számos egyén és intézmény közös erőfeszítéseit igényli. A kiindulópontot mindig valamilyen észlelt, érzékelt szükséglet, egy emberi jogi probléma jelenti, amellyel a nemzetközi közösségnek foglalkoznia kell. Szó lehet az alapvető jogok törvénybe foglalása iránti általános igényről, melyre válaszul a nemzetközi egyezségokmányok is megszülettek, vagy egy konkrét globális problémáról, mint például a taposóaknák elterjedése vagy az emberkereskedelem.

A gyermek jogairól szóló egyezmény megszületése jól példázza az emberi jogi egyezmények kidolgozásának folyamatát és az abban részt vevő civil szervezetek szerepét.

1. A probléma meghatározása:

A gyerekek bántalmazástól és kizsákmányolástól való védelmére irányuló törekvések a XIX. században indultak. Ebben az időben a gyerekeket általában a szülők tulajdonának tekintették, egészen nagykorúságuk eléréséig, rendszerint huszonegy éves korig. A reformerek a hajléktalan és árva gyerekeket érintő gyermekmunka és a bántalmazás problémájára helyezték a hangsúlyt. 1923-ban Eglantyne Jebb kidolgozott egy ötpontos nyilatkozatot a Gyermek jogairól, amelyet a Népszövetség 1924-ben el is fogadott.

E dokumentum ellenére azonban az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata és az ENSZ emberi jogi keretrendszerében formálódó egyezmények csak hallgatólagosan fogadták el, hogy a gyerekeket ugyanúgy megilletik az emberi jogok, mint minden felnőttet. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata elismeri, hogy a gyerekek különleges gondoskodásra, támogatásra jogosultak, függetlenül a születési jogállásuktól (25. cikk). A Nyilatkozat és az azt követő egyezmények azonban nem ismerték el, hogy az emberi jogok a gyerekeket is megilletnék, csupán védelemre szoruló tárgyként tekintettek rájuk.

2. Az általános alapelvek meghatározása

A Gyermekjogi Egyezményhez vezető következő lépést az ENSZ gyermekek jogairól szóló nyilatkozata jelentette, amelyet az ENSZ Közgyűlés 1959-ben fogadott el. Felépítését és tartalmát tekintve az 1924-es dokumentumot követi, azonban a korábbi öt helyett már tíz alapelvet fogalmaz meg. Nyilatkozatként azonban ez a dokumentum és a benne foglalt alapelvek nem bírtak kötelező erővel a tagállamokra nézve.

3. A kidolgozási folyamat

Így tehát ezen alapjogokat egyezménybe kellett foglalni. A Gyermekjogi Egyezmény hivatalos szövegezési folyamata kilenc évig tartott. Ez idő alatt a tagállamok, a kormányközi szervek (mint az UNICEF vagy az UNESCO), továbbá kisebb-nagyobb civil szervezetek képviselői dolgoztak együtt azon, hogy konszenzusra jussanak az egyezmény szövegével kapcsolatban. A speciális kérdésekkel – úgymint gyermekmunka, egészségügy, oktatás, sport – foglalkozó országos szintű szerveződések mellett olyan jelentős nemzetközi szervezetek is részt vettek a folyamatban, mint a Save the Children, a Nemzetközi Vöröskereszt vagy az Oxfam.²

4. Az egyezmény elfogadása

A Gyermekjogi Egyezményt 1989-ben fogadta el az ENSZ Közgyűlése.

5. Ratifikáció

A Gyermekjogi Egyezményt több ország írta alá és ratifikálta, még hozzá rövidebb idő alatt, mint bármely más ENSZ-egyezmény. Magyarország 1991-ben ratifikálta.

6. Hatályba lépés

Gyors megerősítésének köszönhetően a Gyermekjogi Egyezmény 1990-ben, csupán pár hónappal az elfogadása után hatályba is lépett, és ezzel a nemzetközi jog részévé vált. A Gyermekjogi Egyezményt több állam ratifikálta, mint bármely más egyezményt, 2020-ban az Amerikai Egyesült Államok volt az egyetlen állam, amely nem ratifikálta. Az egyezmény a legszélesebb körben megerősített nemzetközi szerződés.

7. Fakultatív jegyzőkönyvek

Meglévő szerződésekhez utólag fakultatív (más szóval kiegészítő) jegyzőkönyvek csatolhatók, amelyek aláírása és ratifikációja a részes államok egyéni döntése. Az ENSZ Közgyűlés 2000-ben két fakultatív jegyzőkönyvet fogadott el a Gyermekjogi Egyezményhez. **A gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfáról szóló fakultatív jegyzőkönyv** a szexuális kizsákmányolással szemben védi a gyerekeket. **A gyermekek fegyveres konfliktusokba történő bevonásáról szóló kiegészítés** célja pedig az, hogy erősítse a gyermekek fegyveres konfliktusokban való részvételtől való védelmét. 2014-ben egy **harmadik (a panasztételi eljárásokról szóló) fakultatív jegyzőkönyvet** is elfogadtak, ez lehetővé teszi a gyerekek vagy a nevükben eljáró személyek számára, hogy közvetlenül a Gyermekjogi Bizottsághoz nyújtsanak be panaszt. Magyarország az első két fakultatív jegyzőkönyvet 2010-ben ratifikálta, míg a harmadik fakultatív jegyzőkönyv még aláírásra vár.

8. Végrehajtás, ellenőrzés és érdekképviselet

Az Egyezmény jogalapot nyújt az egyének, civil szervezetek és nemzetközi szervezetek számára a gyerekek érdekében végzett érdekképviseleti tevékenységhez. Az Egyezményt, illetve annak kiegészítő jegyzőkönyveit fel lehet használni arra, hogy rábírják a kormányzatot azok aláírására, ratifikálására, és aztán ellenőrizzék a bennük foglalt kötelezettségek betartását. Amennyiben az állam nem tesz eleget ez irányú kötelezettségeinek és megsérti a gyermekjogokat, a civil szervezetek számon kérhetik a mulasztásokat és jogsértéseket hazai hatóságok előtt és a független szakértőkből álló ENSZ Gyermekjogi Bizottsága előtt. A Gyermekjogi Egyezmény jogi eszköz, amely részletesen felsorolja a részes államok kötelezettségeit, és szilárd alapot jelent a gyermekjogi követelések érvényesítéséhez. Nemcsak a kapcsolódó ellenőrzési rendszer megvalósításának eszköze, de az egyezmény elősegíti a gyerekekkel kapcsolatos hagyományos szemléletmódok változását is, és fontos ösztönzést és bátorítást jelent az egyezményben foglalt normák meghaladásához is.

Regionális emberi jogi egyezmények

Míg az ENSZ emberi jogi rendszere által lefedett jogok nemzetközi érvényűek, kiegészítő jelleggel létrejöttek más, a világ valamely meghatározott részén élőkre vonatkozó emberi jogi rendszerek is. A regionális emberi jogi egyezmények célja, hogy megerősítsék az ENSZ egyezményeiben foglaltakat, amelyek azonban továbbra is keretet és minimumkövetelményeket jelentenek az egész világ számára.

A regionális egyezmények között említendő például:

- **Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény** (más néven az Emberi Jogok Európai Egyezménye), amelyet az Európa Tanács 1950-ben fogadott el és eddig 47 tagállam ratifikált, köztük Magyarország is;
- **A kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről szóló európai egyezmény**, amelyet az Európa Tanács 1987-ben fogadott el és Magyarország 1993-ban ratifikált;
- **Az Európai Szociális Karta**, amelyet 1961-ben fogadott el, majd 1996-ban módosított az Európa Tanács; Magyarország 2009-ben ratifikálta a Módosított Kartát;
- **Az Emberi Jogok Amerikai Egyezménye**, az Amerikai Államok Szervezete által 1969-ben elfogadott emberi jogi egyezmény, melynek hatálya az azt ratifikáló észak-, közép- és dél-amerikai államokra terjed ki;
- **Az Emberi Jogok és a Népek Jogainak Afrikai Chartája**, az Afrikai Egységszervezet által 1981-ben elfogadott egyezmény;
- **A gyermekek jogairól és jólétéről szóló afrikai charta**, amelyet az Afrikai Egységszervezet 1990-ben fogadott el;
- **Az Európai egyezmény a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről**, amelyet az Európa Tanács 2010-ben fogadott el és Magyarország 2015-ben ratifikált.

Az Európa Tanács emberi jogi mechanizmusai

Az **Emberi Jogok Európai Egyezménye** a regionális emberi jogi rendszerek közül a legrégebbi és a legerősebb, mely Európára vonatkozóan olyan szabályokat foglal magába, amelyek helyenként a nemzetközi emberi jogi egyezmények keretein is túlmutatnak. Az Európai Unió mind a huszonhét tagállama egyben az Európa Tanács tagja is, így jogilag kötelesek nemzeti jogszabályaikban elismerni és azokon keresztül tiszteletben tartani az Emberi Jogok Európai Egyezményében foglalt emberi jogokat. A nemzetközi mechanizmusok igénybevételére végső eszközként van lehetőség, amennyiben a helyi jogorvoslati lehetőségek eredménytelennek bizonyulnak. Az Európa Tanács keretein belül az Emberi Jogok Európai Egyezményének való megfelelést a Miniszteri Bizottság és a franciaországi Strasbourgban székelő Emberi Jogok Európai Bírósága felügyeli.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága egy olyan állandó bírói testület, amely az Emberi Jogok Európai Egyezményében foglalt jogok megsértése okán benyújtott egyéni vagy tagállami panaszokat hallgatja meg, és dönt azokról. Panaszt nyújthat be minden olyan személy, aki az Európa Tanács valamely tagállamának joghatósága alatt él, feltéve, hogy a nemzeti jogorvoslati kereteket már kimerítette. Az Emberi Jogok Európai Bírósága a nemzeti szinten elérhető emberi jogi garanciákat egészíti ki.

Az Európa Tanács emberi jogok területén kifejtett tevékenységében továbbra is kulcsszerepet tölt be az Emberi Jogok Európai Egyezménye és az Emberi Jogok Európai Bírósága, a szervezet azonban számos, nem bírósági eljárást is kidolgozott az emberi jogok megvalósulásának tagállamokban történő ellenőrzésére és előmozdítására. Ilyen például a Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság (ECRI), egy szakemberekből álló független testület, mely a rasszizmus, az idegengyűlölet, az antiszemitizmus és az intolerancia jelenségeit követi figyelemmel egész Európában. Az ECRI konkrét javaslatokat fogalmaz meg a kormányzatok számára a rasszizmus elleni fellépéshez, és szorosan együttműködik a civil szervezetekkel.

Az 1961-ben elfogadott és 1996-ban módosított **Európai Szociális Karta** rögzíti a szociális és gazdasági jogokat, úgymint megfelelő lakhatás, elérhető egészségügyi ellátás, ingyenes alap- és középfokú oktatás és szakképzés, a hátrányos megkülönböztetés tilalma a foglalkoztatás területén, biztonságos munkafeltételek, bevándorló munkások jogi és szociális védelme, velük szemben tanúsított tisztességes bánásmód, valamint a diszkrimináció tilalma a társadalom minden területén. A Kartában

foglaltak megvalósítását a Szociális Jogok Európai Bizottsága felügyeli, biztosítandó a Kartában lefektetett jogok érvényesülését a ratifikáló országokban. Az államoknak minden évben jelentést kell készíteniük a Szociális Jogok Európai Bizottsága számára.

Az Európa Tanács keretein belül független intézményként működő **emberi jogi biztos** feladata, hogy előmozdítsa a tagállamokban az emberi jogok megismerését és tiszteletben tartását. A biztos feltárja a tagállamok emberi jogi szabályozásában vagy gyakorlatában felmerülő esetleges hiányosságokat, felhívja a közvélemény figyelmét az emberi jogi kérdésekre, és intézkedéseket szorgalmaz annak érdekében, hogy kézzelfogható javulás történjen az emberi jogok előmozdításában és védelmében. Az Emberi Jogok Európai Bírósága és az emberi jogok biztosa között van egy jelentős különbség. A Bíróság csupán reagál: kizárólag az egyén vagy a tagállamok által benyújtott panaszokra válaszol. A biztos viszont maga is kezdeményezően léphet fel, például vizsgálatot folytathat az egyes európai országokban az emberi jogok védelmének általános kérdéseire vonatkozóan. Azonban egyedül a Bíróságnak van joga arra, hogy egy tagállamra nézve kötelező erejű döntést, vagyis ítéletet hozzon.

Gyermekjogok az Európa Tanácsban

Nemzetközi szerződések

Az Európa Tanács fent bemutatott mechanizmusai mind vonatkoznak a gyerekekre is, és alkalmazhatók a gyermekjogok védelmében. És valóban: az Emberi Jogok Európai Bírósága esetjogának és a Szociális Jogok Európai Bizottsága tevékenységének köszönhetően az Európa Tanács jelentős mértékben hozzájárult a gyerekek védelméhez. Az Európa Tanács több egyezményt fogadott el, amelyek kifejezetten a gyerekek jogainak előmozdítására és védelmére irányulnak:

- A gyerekek örökbefogadásáról szóló európai egyezmény (1968, módosítva: 2008);
- A házasságon kívül született gyermekek jogállásáról szóló európai egyezmény (1978);
- A gyerekek feletti felügyeleti jogot érintő határozatok elismeréséről és végrehajtásáról; valamint a felügyeleti viszonyok helyreállításáról szóló európai egyezmény (1980);
- A gyerekek jogainak gyakorlásáról szóló európai egyezmény (2000);
- A gyerekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről szóló európai egyezmény, más néven: Lanzarote Egyezmény (2010).

Az utolsóként említett Lanzarote Egyezményt az Európa Tanács mind a 47 tagállama aláírta és ratifikálta, valamint Európán kívülről Tunézia is csatlakozott hozzá. Az egyezmény előírja a részes államok számára, hogy a minden, a gyermekek sérelmére elkövetett szexuális bűncselekményt üldözzenek, valamint külön jogi szabályozást és intézkedéseket fogadjanak el a szexuális bűncselekmények megelőzése, a gyermekáldozatok védelme és az elkövetők büntetőjogi felelősségre vonása érdekében. A szerződés betartását a Lanzarote Bizottság követi nyomon, amely rendszeresen véleményt nyilvánít a gyerekek szexuális kizsákmányolásával kapcsolatosan felmerülő új kérdésekben.

Ezen normákat „puha” jogi eszköznek tekinthető ajánlások egészítik ki, többek között a gyermekek részvétele, a gyermekbarát igazságszolgáltatás, a gyermekbarát szociális ellátás, a gyermekbarát egészségügyi ellátás, a gyerekek jogai a digitális környezetben, a migrációban érintett gyerekek és más kérdések kapcsán.³

A gyermekekért és a gyermekekkel élő Európa

Az Európa Tanács 2006-ban „Építsük Európát a gyermekekért és a gyermekekkel” címmel indított programot. Ennek keretében számos olyan kezdeményezés és stratégia született, melyek célja a gyermekjogok védelme és előmozdítása a tagállamokban.

Az aktuális gyermekjogi stratégia (a 2016-2021. időszakra vonatkozó szófiái stratégia) öt központi prioritást határozott meg a tagállamok számára:

1. Esélyegyenlőség minden gyermek számára: a gyerekek szociális jogainak garantálása többek közt a szegénység felszámolása és a kirekesztés megelőzése révén, különösen a gazdasági megszorítások idején; a hátrányos megkülönböztetés visszaszorítása, beleértve a migrációban érintett gyerekek, a fogyatékossgal élő gyerekek, a nemzetiséghez tartozó gyerekek, valamint az LMBT és interszexuális gyerekek elleni diszkriminációt.
2. A gyerekek érdemleges részvételének biztosítása minden őket érintő ügyben, beleértve a döntéshozatali folyamatokat, különösen a gyermekekkel kapcsolatos jogszabályok, szakpolitikák és intézkedések kidolgozása, végrehajtása és ellenőrzése esetén. A részvételt az iskolákon keresztül, és az állampolgári és emberi jogi oktatás fejlesztésének támogatásával is ösztönözni kell.
3. Az erőszakmentes élet minden gyermek számára: küzdelem a gyermekek szexuális kizsákmányolása és szexuális bántalmazása ellen; a testi fenyegetés felszámolás minden közegben; az erőszak más formáinak – így a kortárs zaklatás (beleértve a homofób és internetes zaklatást is) – visszaszorítása, és a gyerekek védelme a radikalizációhoz kapcsolódó erőszaktól.
4. Gyermekbarát igazságszolgáltatás minden gyermeknek: a törvénnyel összeütközésbe kerülő gyermekek jogainak védelme, különösen a büntetőeljárástól való elterelés és a visszailleszkedést támogató intézkedések előmozdítása révén, illetve a polgári peres eljárásban érintett gyerekek jogainak védelme, különösen a családjogi eljárások keretében.
5. A gyermek jogai digitális környezetben: az internet kreatív, kritikus szemléletű és biztonságos használatának előmozdítása.

Eszköz a gyermekek részvételének felméréséhez

[A gyermekek részvételére vonatkozó önértékelési eszközt](#) az Európa Tanács fejlesztette ki azzal a céllal, hogy támogassa a tagállamokat a 18 éven aluli gyermekek és fiatalok részvételéről szóló ajánlás céljainak elérésében. Az eszköz módszert kínál, mely megkönnyíti és elősegíti a gyermek részvételhez való jogának megvalósítását. Tíz fő indikátort határoz meg, amelyek segítségével az államok:

- felmérhetik az ajánlás végrehajtásának jelenlegi státuszát,
- meghatározhatják az ajánlásnak való jobb megfeleléshez szükséges intézkedéseket,
- nyomon követhetik, hogyan haladnak a megvalósítással.²⁴

Gyermekjogok a digitális világban

A digitális világ új lehetőségeket, egyben új kihívásokat is teremtett a fiatalok számára, például a magánéletüket és a személyes adataikat fenyegető veszélyeket, a kizsákmányolás, internetes zaklatás vagy a gyűlöletbeszéd kockázatát. Ezen a téren az Európa Tanács munkája mindeddig elsősorban a gyerekek a digitális környezetben való biztonságára és védelmére összpontosult, de az internet manapság mint a tanulás, illetve a részvétel és az állampolgárság gyakorlásának eszköze is figyelmet kap. Ennek eredménye például a Digitális Állampolgárságra Nevelés elnevezésű kormányközi projekt elindítása. A Gyermekjogi Stratégia külön prioritási területként kezeli a gyerekek digitális világban való részvételéhez fűződő jogait. Az Európa Tanács munkájának legfigyelemreméltóbb eredménye ezen a téren a **Miniszteri Bizottság (2018)7. számú ajánlása a gyermek jogainak a digitális**

környezetben való tiszteletben tartásáról, védelméről és érvényesítéséről szóló iránymutató-sokról. Az ajánlás mellé a szakértőknek szóló kézikönyv is készült.

Az Európa Tanács által kifejlesztett online játék, a [Through the Wild Web Woods](#) (Világhálós Erdő) az alapvető biztonsági szabályok elsajátításában segít a gyerekeknek. A játék közismert mesék segítségével vezeti át a gyerekeket a lehetséges veszélyek útvesztőjén, miközben arra is megtanítja őket, hogyan óvják személyazonosságukat és személyes adataikat, miként vigyázzanak a biztonságukra a csevegőszobákban, hogyan ismerjék fel a káros tartalmat tartalmazó weboldalakot és online játékokat, hogyan közelítsék meg kritikusan az online információkat, és védjék számítógépüket a levélszeméttől és vírusoktól. Az elsősorban 7 és 10 év közötti gyerekeknek szóló játék már húsznál több nyelven elérhető. A játékhoz készített tanári kézikönyv segít a pedagógusoknak abban, hogyan tudják támogatni a gyerekeket az internet biztonságos és felelősségteljes használatában.⁵

Mik azok a gyermekjogok?

A gyerekeket nem illeti meg se több, se kevesebb jog, mint a felnőtteket. A gyerekeket ugyanazok az emberi jogok illetik meg mint mindenki mást, ám gyakran szorulnak különleges támogatásra jogaik érvényesítéséhez. Tekintettel arra, hogy a gyerekek jogai gyakran sérülnek életkoruk vagy kiszolgáltatottságuk miatt, általában szükségük van kiegészítő védelemre ahhoz, hogy képesek legyenek jogaikkal élni.

A Gyermekjogi Egyezmény kiváló kiindulási alapot jelent ahhoz, hogy a gyerekek megismerkedjenek az őket megillető emberi jogokkal. Mivel kifejezetten a gyerekekre vonatkozó emberi jogokat fogalmazza meg, a nemzetközi emberi jogi rendszer e fontos elemét feltétlenül ismerniük kell maguknak a gyerekeknek, de a szülőknek és a gyerekekkel foglalkozó felnőtteknek is. A Kiskompasz a gyermekjogokat az emberi jogok szélesebb összefüggésébe helyezve mutatja be, így a gyerekek könnyebben átlátják, hogy a többi emberhez hasonlóan ők is rendelkeznek jogokkal.

A Gyermekjogi Egyezmény

Az **Egyezmény a gyermek jogairól (röviden: Gyermekjogi Egyezmény)** értelmében minden tizennyolc éven aluli személy gyermeknek számít, és minden gyermeket teljes mértékben megillet valamennyi emberi jog. Az egyezmény 54 cikket tartalmaz a gyermek jogairól, amelyek három fő csoportba sorolhatók:

- **Védelemre vonatkozó cikkek:** a gyermekek biztonságának védelme, többek között az erőszak, a bántalmazás, az elhanyagolás és a kizsákmányolás ellen.
- **Ellátásra vonatkozó cikkek:** a gyermek növekedéséhez és fejlődéséhez szükséges feltételek biztosítása, például oktatáson, egészségügyön, megfelelő lakhatáson és játékon keresztül.
- **Részvételre vonatkozó cikkek:** annak elismerése, hogy a gyermek az életkorának és érettségének megfelelően képes részt venni a személyét érintő döntésekben és szerepet vállalni a társadalomban.

Az egyezmény több szempontból is újszerűen közelíti meg az emberi jogokat. A gyermek véleménynyilvánításhoz való joga (az egyezmény 12. cikke) olyan terület, amellyel korábban sem az **Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (1948)**, sem a **Gyermek jogairól szóló nyilatkozat (1959)** nem foglalkozott.

Az egyezmény erőteljesen hangsúlyozza a gyermek családjának, a család szerepének, hatáskörének és felelősségének fontosságát és elsődlegességét. Az egyezmény azt is rögzíti, hogy a gyermeknek joga van megtartani személyazonosságát, és e személyazonosságát, kultúráját és nyelvét tiszteletben kell tartani. Az egyezmény felhívja a tagállamokat arra, hogy támogassák azokat a családokat, amelyek nem képesek megfelelő életszínvonalat biztosítani gyermekeik számára.

Miközben leszögezi, hogy a család fontos szerepet tölt be a gyermek testi-lelki egészségének biztosításában, az egyezmény a gyerekeket jogokkal rendelkező személyeknek tekinti, biztosítja számukra a személyazonosságához, a magánélethez, az információhoz, a gondolat, a vallás, a lelkiismeret, valamint a véleménynyilvánítás szabadságához és az egyesüléshez való jogot. Ezen jogok gyakorlatban való érvényesülése a gyermek fejlődő, kibontakozó képességeinek megfelelően változhat.

Az egyezmény jelentős hatást gyakorolt az egész világon mindenütt. Ösztönzően hatott az ENSZ szakosított szervei – például az UNICEF és a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet – gyermek-érdekképviseleti munkájára, és hatással volt számos későbbi, gyermekjogokat érintő nemzetközi szerződésre is. Ilyen például a Nemzetközi örökbefogadásról szóló hágai egyezmény, amely elsősorban a gyermek családhoz való jogáról szól, szemben a család gyermekhez való jogával; a Fogyatékossággal élő személyek jogairól szóló egyezmény; továbbá az Európa Tanács Lanzarote Egyezménye, amely a gyermekeket a szexuális kizsákmányolástól és szexuális zaklatástól védi. Ezen kívül ráirányította a figyelmet azokra a nemzetközi mozgalmakra, amelyek a gyermekbántalmazás olyan elterjedt formáinak felszámolásáért küzdenek, mint amilyen a gyermek prostitúció céljából történő kizsákmányolása vagy a gyermekek fegyveres konfliktusokba való bevonása, amely témákkal időközben a Gyermekjogi Egyezményt kiegészítő fakultatív jegyzőkönyvek is foglalkoznak.

A Gyermekjogi Egyezmény általános alapelvei

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága állásfoglalása értelmében az egyezmény négy (az alábbi cikkekben lefektetett) általános alapelvet tartalmaz, és az egyezmény összes többi cikkét ezen alapelvek mentén kell értelmezni és végrehajtani.

1. **A hátrányos megkülönböztetés tilalma** (2. cikk): Az összes itt lefektetett jog minden gyermekeket kivétel nélkül megillet. Az államnak kötelessége a gyermekeket megvédeni a diszkrimináció minden formájától.
2. **A gyermek legfőbb érdeke** (3. cikk): Minden, a gyermekkel kapcsolatos intézkedés alapja a gyermek legfőbb érdeke. A gyermek érdeke minden esetben elsőbbséget élvez az érintett felnőttek (pl. szülők, tanárok és gyámok) érdekével szemben. Azonban nehéz meghatározni, hogy mi a gyermek legfőbb érdeke, ez a mai napig vitatott téma.
3. **Az élethez, a túléléshez és a fejlődéshez való jog** (6. cikk): A gyermek joga az élethez mindezen felett való, és az államnak kötelessége biztosítani a gyermek életben maradását és fejlődését. Eszerint gyermekre nem szabható ki halálbüntetés, a 37(b) cikknek megfelelően.
4. **A gyermek joga a véleménynyilvánításhoz** (12. cikk): A gyermeknek joga van véleménye kinyilvánításához, és ahhoz, hogy az őt érintő kérdésekben a véleményét korára és érettségi fokára figyelemmel kellően tekintetbe vegyék.

A gyermek legfőbb érdeke a Gyermekjogi Egyezmény egyik alapelve. Kérdés, hogy ki döntse el, hogy mi a legjobb egy gyermeknek? Mi történik akkor, ha a szülők, a tanárok, a hatóságok vagy a gyermek nem értnek egyet a gyermek „legfőbb érdekét” illetően?

A Gyermekjogi Egyezmény nagy jelentőségű dokumentum, természeténél fogva megragadja a fiatalok figyelmét, akik szeretnék közelebbről megismerni saját jogait. Minden korosztály számára hasznos lehet továbbá a gyermekjogok biztosításához elengedhetetlen összetett kötelezettségek felismerésében. Ez a megközelítés megtanítja a gyerekeket arra, hogyan képviseljék saját érdekeiket és jogait.

A Gyermekjogi Egyezmény végrehajtásának ellenőrzése

Mint minden emberi jogi egyezmény, a Gyermekjogi Egyezmény is tartalmaz olyan cikkeket, amelyek az egyezményben foglalt jogok érvényesülésének ellenőrzéséről rendelkeznek. Az egyezmény II. része (42–45. cikk) tartalmazza ezen eljárásokat és követelményeket:

- Kötelezi a kormányokat, hogy az egyezmény rendelkezéseit széles körben tegyék ismertté a felnőttek és a gyermekek körében egyaránt (42. cikk).
- Létrehozza a független szakértőkből álló Gyermekjogi Bizottságot, amely ellenőrzi az Egyezmény végrehajtását a részes államokban (43. cikk).
- Kötelezi a részes államokat, hogy ötévente tegyenek jelentést az egyezményben elismert jogok érvényesítése érdekében végrehajtott intézkedéseikről (44. cikk).
- Ösztönzi az egyezmény megvalósulását előmozdító nemzetközi együttműködések, különösen az ENSZ szakosított szervezeteivel, például az UNICEF-fel (45. cikk).

Az ötévente benyújtandó kötelező jelentéseket rendszerint egy gyermekjogokkal foglalkozó kormányzati szakhatóság készíti. A jelentéseknek egyaránt tükröznie kell az egyezmény végrehajtásában elért sikereket és a kormány elmaradásait, azonosítva a problémákat, a jogok gyakorlását gátló tényezőket és akadályokat, egyúttal annak jelzésével, hogy a kormány miként tervezi ezeket a nehézségeket leküzdni. Az országjelentést a Genfben, az ENSZ Emberi Jogi Főbiztos Hivatalában üléselő Gyermekjogi Bizottságnak kell benyújtani. A bizottság megvizsgálja a jelentést, és ajánlásokat fogalmaz meg a jövőre nézve.

 Melyik kormány szerv készíti el a Gyermekjogi Egyezmény beszámoló jelentését az Ön hazájában? Hogyan gyűjtik össze az ehhez szükséges információkat?

Az ellenőrzési és jelentéstételi folyamat lehetőséget teremt a civil társadalom intézményei, a nonprofit szervezetek, a szakosított szervek, a gyerekek és a fiatalok, valamint a gyerekekkel foglalkozó egyéb személyek számára, hogy aktív szerepet vállaljanak. Készíthetnek alternatív vagy árnyékjelentést, amelyben megkérdőjelezhetik a kormány állításait, vagy olyan kérdéseket vehetnek fel, amelyek a hivatalos jelentésbe nem kerültek bele.

 Az Ön hazájában nyújtott már be valamely civil szervezet alternatív vagy árnyékjelentést? Ha igen, ki készítette? Mely kérdésekben tért el a véleményük a kormány értékelésétől?

További emberi jogi ellenőrző mechanizmusok

Az ENSZ gyakran nevez ki elismert szakértőket, hogy valamely kiemelkedően fontos témában vagy egy országról adott témában **különleges jelentéstevőként** (különmegbízottként) információkat gyűjtsenek. A gyerekek kereskedelmi célú szexuális kizsákmányolása és a gyermekkereskedelem terjedése miatti nemzetközi aggodalmakra válaszul az ENSZ Közgyűlése 1990-ben jelentéstevőt

nevezett ki, hogy információkat gyűjtsön és jelentést készítsen a gyermekkereskedelemlről, a gyermekpornográfáról és a gyermekprostitúcióról. Ez az egyetlen ENSZ jelentéstevői mandátum, amely kizárólag gyermekekkel foglalkozik.

Számos civil szervezet is ellenőrzi a Gyermekegyezmény végrehajtását. Ezek között vannak nagyobb nemzetközi gyermekvédő szervezetek, mint a Save the Children vagy a Gyermekegyezmény Információs Hálózat (Child Rights Information Network, CRIN). Más szervezetek regionális vagy nemzeti szinten tevékenykednek. Európában például a Gyermekegyezmény Ombudsmanok Európai Hálózata (European Network of Ombudspersons for Children, ENOC) segíti elő a gyermekjogok védelmét, megerősítését a független gyermekegyezmények közötti szakmai kapcsolatok kialakításán, megerősítésén és információ megosztásán keresztül. Az ENOC tagjai között az Európa Tanács legtöbb tagállamának gyermekegyezmény ombudsmanjai megtalálhatóak, köztük a magyar Alapvető Jogok Biztos is².

A gyermekegyezmény ombudsman (más szóval gyermekegyezmény biztos) intézménye számos országban létezik, feladata a gyermekjogok előmozdítása és védelmezése. A gyermek jogainak képviselése érdekében az ombudsman sokszor a szülőktől vagy a gyermek gyámjától függetlenül beavatkozhat a gyerekeket közvetlenül vagy közvetve érintő polgári vagy büntető ügyekben. A gyermekegyezmény ombudsman általában közvetlenül, az érintett személyek által benyújtott panasszal lehet megkeresni.

Létezik gyermekegyezmény ombudsman az Ön hazájában? Tudja, hogyan lehet kapcsolatba lépni vele, vagy mely témákkal foglalkozhat?

A Gyermekegyezmény érvényesülésének előmozdítása

A gyermekjogokkal kapcsolatos ismeretek terjesztésében és gyermekjogokért való cselekvés előmozdításában jelentős szerepet játszhatnak a civil szervezetek, a gyerekek, a pedagógusok, a szülők és egyéb szereplők. Ahhoz, hogy a gyerekekkel foglalkozók és maguk a gyerekek is mind ismerjék ezeket a jogokat, a Gyermekegyezményt elérhetővé kell tenni az iskolai könyvtárakban, és a gyerekekkel és szülőkkel együtt kell tanulmányozni és megvitatni.

Az egyezményben foglaltak előmozdításának egyik legfontosabb módja a szisztematikus, már kora gyermekkorban megkezdett emberi jogi nevelés. Minden gyereket megillet a jog, hogy megismerje saját jogait! A Kiskompasz célja az, hogy a gyerekek segítségére legyen a jogaik megismerésében.

- 1 Információ magyar nyelven a Fenntartható Fejlesztési Célokról: Világunk Átalakítása: Fenntartható Fejlődési Keretrendszer 2030, www.ensz.kormany.hu/agenda-2030 és <https://www.ksh.hu/sdg>
- 2 A szövegezési folyamatot és a civil szervezetek szerepét alaposan dokumentálja az előkészítő munkák anyaga, javasolt hivatkozás: Detrick, S., Doek, J.E., Cantwell, N., "The United Nations Convention on the Rights of the Child: A Guide to the 'Travaux Préparatoires'": 1992.
- 3 Az elfogadott dokumentumok listája megtalálható: <https://www.coe.int/en/web/children/publications>
- 4 <https://www.coe.int/en/web/children/child-participation-assessment-tool>
- 5 <https://www.coe.int/en/web/children/through-the-wild-web-woods>
- 6 A teljes, naprakész lista az alábbi weboldalon érhető el: a www.enoc.eu

2. Fejezet

MI AZ EMBERI JOGI NEVELÉS?

„... minden népnek és minden nemzetnek törekednie kell ..., hogy minden személy és a társadalom minden szerve... oktatás és nevelés útján előmozdítsa e jogok és szabadságok tiszteletben tartását...”

Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, Bevezető

Az emberi jogi nevelés meghatározása

Az emberi jogi nevelés egyetlen definíciója sem tudja megragadni, lefedni azt a számtalan módot, folyamatot, melyek révén az emberek – fiatalok és idősebbek – megismerkednek az emberi jogokkal, megértik, gyakorolni és értékelni tudják azokat, valamint megtanulják tiszteletben tartani mások jogait. Az Emberi Jogi Képzés Ifjúsági Programja 2002-ben olyan tág meghatározást vezetett be az emberi jogi nevelésre, amely felöleli az emberi jogok megismerésének formális, nemformális és informális nevelési lehetőségeit és helyzetait:

„... olyan oktatási-képzési programok és tevékenységek, amelyeknek célja a **méltóságban való egyenlőség előmozdítása**, szorosan kapcsolódva olyan más programokhoz, amelyek az interkulturális tanulást, a részvételt és a kisebbségek önérvényesítő képességének erősítését állítják előtérbe.”

Ez a definíció, amely az emberi jogi nevelés transzformatív hatását és célját hangsúlyozza, gyakorlatilag ma is érvényes. Ezt a meghatározást az **Európa Tanács demokratikus állampolgárságra nevelésről és emberi jogi nevelésről szóló chartája**¹ tovább finomította és részletezte, amely így módszereket, nevelés célkitűzéseket, valamint a hosszú távú célt is magában foglalja:

oktatás, képzés, tudatosságnövelés, tájékoztatás, gyakorlatok és tevékenységek, amelyek célja, hogy a diákok számára átadott ismeretek, készségek és rálátás, valamint szemléletmódjuk és viselkedésük alakítása **révén képessé tegyék őket a társadalomban demokratikus jogaik és alapvető szabadságaik gyakorlására, illetve megvédésére**, a sokszínűség megbecsülésére és a demokratikus életben való aktív részvételre a demokrácia és a jogállamiság előmozdítása és védelme érdekében.

A charta felhívja a tagállamokat, hogy szakpolitikáikat, jogszabályaikat és gyakorlatukat a következő célkitűzések és elvek mentén alakítsák ki:

területükön minden egyes személy számára biztosítaniuk kell a lehetőséget a demokratikus állampolgárságra nevelésre és emberi jogi nevelésre.

A charta elismeri továbbá, hogy az emberi jogi nevelés keretében folyó tanulás egy **egész életen át tartó folyamat**, ami az érdekeltek széles körének részvételét kívánja meg, köztük a politikai döntéshozókat, az oktatási szakembereket, a diákokét, a szülőket, az oktatási intézményeket, az oktatási hatóságokat, a köztisztviselőket, a nem kormányzati szervezeteket, az ifjúsági szervezeteket, a médiát és a nyilvánosságát.

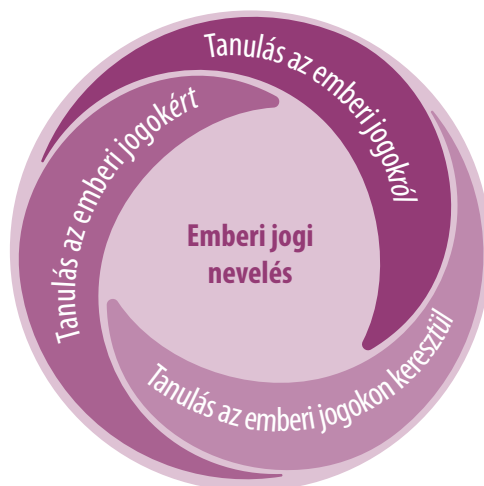
Ön miként definiálná az emberi jogi nevelést?

Az emberi jogi nevelés céljai és alapelvei

Az emberi jogi nevelés mindig egy adott helyzetben, környezetben valósul meg, és a tanulók szükségleteire, preferenciáira, képességeire és kívánságaira kell épülni. Az emberi jogi nevelés értelmezéséhez az elérendő cél adhat kulcsot, mert – az alkalmazott módszerektől és a közegtől függetlenül – a cél mindig az emberi jogok kultúrájának megteremtése. Az ilyen kultúra legfontosabb alkotóelemei határozzák meg az emberi jogi nevelés általános céljait:

- az emberi jogok és alapvető szabadságjogok tiszteletének megerősítése;
- az emberi méltóság tiszteletben tartása, az önmagunk és mások iránti tisztelet kialakítása;
- olyan attitűdök és magatartásformák kialakítása, amelyek a mások jogainak tiszteletben tartásához vezetnek;
- a társadalmi nemek közötti egyenlőség és az egyenlő esélyek biztosítása nők és férfiak számára;
- a kulturális sokszínűség elfogadásának, megértésének és értékékként való elismerésének előmozdítása, különös tekintettel a nemzeti, etnikai, vallási, nyelvi és egyéb kisebbségekre és közösségekre;
- a rasszizmus és a hátrányos megkülönböztetés kapcsolódó formáinak felismerése és az ezek ellen való küzdelem;
- az emberek önérvényesítő képességének megerősítése az aktív állampolgárrá válás elősegítése érdekében;
- a demokrácia, a fejlődés, a társadalmi igazságosság, a közösségi harmónia, a szolidaritás, valamint az emberek és a nemzetek közötti barátság kialakulásának előmozdítása;
- a nemzetközi intézmények által a béke kultúrájának megteremtése érdekében végzett, az emberi jogok egyetemes értékeire, a nemzetközi egyetértésre, a toleranciára és az erőszakmentességre épülő tevékenységek támogatása.

Ismeretek, készségek-képességek és attitűdök

Ismeretek és megértés: tanulás az emberi jogokról

Milyen ismeretekkel kell rendelkeznie a gyerekeknek, hogy mindennapi életükben felismerjék az emberi jogokat? Milyen készségekre és attitűdökre van szükségük ahhoz, hogy az emberi jogok kultúrája kiteljesedhessen? Jelen kézikönyv e kérdésekre próbál választ adni a csoportsegítők számára összeállított háttérinformációk és a gyerekek emberi jogi neveléséhez ajánlott gyakorlatok segítségével. Ezek együtt olyan holisztikus megközelítést biztosítanak, amely magában foglalja az emberi jogokról való tanulást, az emberi jogokért való tanulást és az emberi jogokon keresztül történő tanulást.

Habár a gyerekek érettségétől is függ, hogy mennyire értik meg az emberi jogokat, fontos, hogy nagy vonalakban tisztában legyenek az alábbiakkal:

- Az emberi jogok olyan viselkedési normaként szolgálnak, amelyek a családban, az iskolában, a közösségekben és a nagyvilágban egyaránt érvényesek.
- Az emberi jogi normák egyetemesen elfogadottak: a világ minden országa (legalább elvben) elfogadta ezeket, és minden emberre mindenhol érvényesek.
- Minden gyerek rendelkezik emberi jogokkal, és minden gyerek köteles tisztelni mások emberi jogait. A gyerekek jogai közé tartozik a védelemhez, az ellátáshoz és a részvételhez való jog.
- A **Gyermekjogi Egyezmény** a gyerekek valamennyi jogát tartalmazza. Léteznek más joganyagok is, amelyek az emberi jogok védelméről szólnak, ilyen például:
 - » nemzetközi szinten: az **ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata**,
 - » regionális szinten: az **Emberi Jogok Európai Egyezménye**,
 - » nemzeti szinten: az **adott ország alkotmánya**, mely általában tartalmaz az emberi jogok védelmére vonatkozó rendelkezéseket, és további, az emberi jogok érvényesülését elősegítő jogszabályok.

Készségek-képességek: tanulás az emberi jogokért

A gyerekeknek el kell sajátítaniuk azokat a készségeket és képességeket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy aktívan részt vegyenek a demokratikus társadalomban és az emberi jogok kultúrájának építésében. Az emberi jogok gyakorlásához szükséges készségek és képességek:

- értő figyelem és kommunikáció: vélemény kifejezése, a különböző álláspontok meghallgatása, érvek mérlegelése;
- kritikai gondolkodás: a tények és a vélemények egymástól való megkülönböztetése, az előítéletek és előzetes feltételezések tudatosítása, és a manipuláció különböző formáinak felismerése;
- csoportmunkában való együttműködés, konfliktushelyzetek pozitív megközelítése;
- konszenzusépítés;
- demokratikus részvétel a közös tevékenységek során;
- gondolatok és vélemények magabiztos kifejezése;
- problémamegoldás.

Attitűdök: tanulás az emberi jogokon keresztül

Amikor az emberi jogokról beszélünk, nem csupán a politikusok, jogászok és aktivisták számára lényeges jogi dokumentumokra gondolunk. Az emberi jogok egyben az emberek, így a gyerekek együttélésének normáit meghatározó alapelvek. Mivel azonban főként cselekvések útján jutnak kifejezésre, az emberi jogi értékek és attitűdök az emberi jogi nevelés talán legnehezebben fejleszthető elemei. Ugyanezen okból talán a legfontosabbak is. A gyerekek legalább annyit – ha nem többet – tanulnak a látott, tapasztalt mintákból, mint a nekik szánt leckéből, és nagyon jó érzékkel veszik észre a képmutatást. Akik gyerekekkel foglalkoznak, azoknak a közvetíteni kívánt emberi jogi értéket saját viselkedésükkel is képviselniük kell. Az emberi jogok gyakorlása révén fejlesztendő attitűdök többek között:

- Az önmagunk és mások iránti tisztelet;
- A saját tetteinkért érzett felelősség;
- Érdeklődés, nyitottság, a sokszínűség megbecsülése;
- Empátia és szolidaritás mások iránt, elköteleződés az emberi jogaitól megfosztott emberek támogatása mellett;
- Az emberi méltóság tisztelete, önbecsülés és mások megbecsülése szociális, kulturális, nyelvi és vallási különbségektől függetlenül;
- Igazságérzet és társadalmi felelősségvállalás, annak érdekében, hogy mindenki méltányos bánásmódban részesüljön;
- Az iskola vagy a közösség fejlődése érdekében történő cselekvés szándéka;
- A környezeti fenntarthatóság és az emberiség jövője iránti érzett felelősség;
- Az emberi jogok helyi és globális szintű támogatásához szükséges magabiztosság.

A demokratikus kultúrához szükséges kompetenciák

A kompetencia átfogó fogalom, magában foglalja az ismereteket, a készségeket-képességeket és attitűdöket egyaránt, alkalmas komplex képességek leírására. Kompetencia alatt azt értjük, amit egy ember tud, ért, és amire képes, beleértve a pszichés lehetőségeit is. Ez azt jelenti, hogy a kompetenciákba beletartoznak az értékek és attitűdök is, vagyis nem csak az, amire valaki fizikailag képes, hanem az is, hogy mire hajlandó.

Az Európa Tanács újszerű kompetencia-keretrendszerrel dolgozott ki, hogy ezzel is segítsen a fiataloknak elsajátítani azt, hogy hogyan tudnak a sokszínű társadalmakban demokratikus állampolgárként együtt élni. E kompetenciarendszer lényege nem az, hogy a diákokat megtanítsuk arra, hogy mit gondoljanak, hanem segítsünk nekik megtanulni, hogy miként igazodhatnak el egy olyan világban, ahol az embereknek különféle prioritásai, eltérő véleménye van, és ahol mindenki felelősséggel tartozik a különféle kultúrák együttélését lehetővé tevő demokratikus elvek fenntartásáért és előmozdításáért. A keretrendszer lehetővé teszi a tagállamoknak, hogy a kompetenciákat a szükségleteiknek megfelelően, oktatási rendszerükhöz és társadalmuk sajátos kulturális adottságaihoz igazítsák. A kompetenciák különösen relevánsak az emberi jogi nevelés szempontjából – nem csupán azért, mert a demokrácia maga is emberi jog, hanem mert a demokrácia az az átfogó kormányzati rendszer, amelyben a legjobban lehet védelmezni az emberi jogokat. A kompetenciák négy kategóriába oszthatók:²

Értékek	Attitűdök
<ul style="list-style-type: none"> • Az emberi méltóság és az emberi jogok megbecsülése • A kulturális sokszínűség megbecsülése • A demokrácia, igazságosság, méltányosság, egyenlőség és jogállam megbecsülése 	<ul style="list-style-type: none"> • Nyitottság a kulturális másság, a sajátunktól eltérő meggyőződések, világnézetek és tradíciók iránt • Tisztelet • Polgári szerepvállalás • Felelősségvállalás • Énhatékonyság • Bizonytalanságtűrés
Készségek	Ismeretek és kritikus értelmezés
<ul style="list-style-type: none"> • Az önálló tanulást támogató készségek • Elemzési és kritikai gondolkodási készségek • Értő figyelem és megfigyelés • Empátia • Rugalmasság és alkalmazkodóképesség • Nyelvi és kommunikációs készségek • Együttműködőkészség • Konfliktusmegoldási készségek 	<ul style="list-style-type: none"> • Önismeret és önmagunk kritikai megértése • A nyelvre és a kommunikációra vonatkozó ismeretek és kritikai megértés • A világra (politika, jog, emberi jogok, kultúra, kultúrák, vallások, történelem, média, gazdaság, környezet, fenntarthatóság) vonatkozó ismeretek és kritikai megértés

Az emberi jogi képzés módszertana

A részvételen alapuló módszerek tiszteletben tartják az egyéni különbségeket, és abból indulnak ki, hogy mindenkinek joga van saját véleményét alkotni. Ezért kifejezetten hatékonyak az emberi jogi nevelésben. A tényszerű tudásnál többet nyújtó pedagógiai munka, amelynek a készségek, attitűdök, értékek és a cselekvés fejlesztése is célja, nem hierarchikus, hanem horizontális oktatási struktúrát igényel. A demokratikus oktatási-nevelési módszerek minden egyes gyereket aktív részvételre bírnak, képessé teszik őket az önálló gondolkodásra, a valós élethelyzetek kritikai elemzésére ösztönöznek, és végül az emberi jogok előmozdítását és védelmét célzó átgondolt és megfelelő cselekvéshez vezethetnek. Az emberi jogi nevelés akkor lehet igazán hatékony, ha olyan támogató közeget biztosít a gyerekek számára, amelyben minden gyerek jogait tiszteletben tartják.

Az alább felvázolt elvek számos tárgykörben és sokféle – formális és nem formális - tanulási környezetben a mindennapi pedagógiai gyakorlat szerves részévé váltak, az emberi jogi nevelés céljaira különösen alkalmasak:

- a gyerekek tapasztalatainak tiszteletben tartása, a különféle lehetséges nézőpontok létezésének elfogadása;
- a személyiség gazdagodásának és az önbecsülés fejlesztésének elősegítése, illetve a gyerek mint egyén tiszteletben tartása;
- a gyerekek képessé tétele arra, hogy ők maguk határozzák meg, mit akarnak tudni, és fel tudják kutatni a szükséges információkat;
- a gyerekek aktív bevonása saját tanulási folyamatukba, a passzív figyelmet igénylő feladatok minimális szintre szorítása;
- a hierarchia mentes, demokratikus, kooperatív tanulási környezet kialakításának ösztönzése;

- a feldolgozás, értelmezés, elemzés és a kritikai gondolkodás elősegítése;
- a szubjektív és az érzelmi válaszok, illetve a kognitív tanulás beépítése;
- a viselkedés és az attitűdök megváltoztatásának ösztönzése;
- a készségek és kompetenciák fejlesztésének előtérbe állítása, beleértve a tanultak gyakorlati helyzetekben történő alkalmazásának képességét;
- a humor, a szórakozás és a kreatív játék tanulásban betöltött szerepének, fontosságának elismerése.

A Kiskompaszban bemutatott gyakorlatok a fenti elveket különféle módszereken és technikákon keresztül építik be. A csoportsegítőknek mindig szem előtt kell tartaniuk, hogy egyes módszerek esetleg nem alkalmasak a vegyes kulturális háttérű részvevőkből álló csoportok vagy speciális igényű gyerekek esetében (pl. fizikai kontaktust igénylő vagy rajzos feladatok), vagy olyan eszközöket igényelhetnek, amelyek a gyerekek számára ismeretlenek vagy nem állnak rendelkezésre (pl. internet-hozzáférés, könyvtári anyagok).

Minden egyes gyakorlat esetében mérlegeljük, hogy szükség van-e arra, hogy azt a csoportunk szükségleteinek megfelelően módosítsuk, vagy az adott kulturális és társadalmi környezethez igazítsuk.

Mik az előnyei a részvételen alapuló tanulási folyamatnak?
Mik lehetnek a buktatói?

Tanulás formális és nemformális helyzetben

A gyakorlatok kiválasztásakor és adaptálásakor a csoportsegítő figyelembe veszi a csoport összetételét, a gyerekek életkorát, saját tapasztalatait és felkészültségét, illetve a környezetet, amelyben a gyerekek élnek és tanulnak. Egyik fontos szempont, hogy az emberi jogi nevelés formális, nemformális vagy informális keretek között zajlik-e.

Tanulás formális helyzetben: Abban az intézményes oktatási rendszerben folyó, szervezett módon történő tanulás, amely az általános iskolától az egyetemi tanulmányokig terjed, és amelybe a szakképzés és a szakirányú képzés is beletartozik. Az oktatásszervezők ebben az esetben az iskolák és a különböző felsőoktatási intézmények. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata és a Gyermejjogi Egyezmény kötelezően előírja a legalább alapszintű, ingyenes oktatás biztosítását minden gyermek számára.

Tanulás nemformális helyzetben: Minden olyan, a formális oktatási rendszeren kívül folyó, tervezett, nem kötelező és szervezett módon megvalósuló egyéni vagy csoportos program keretében folyó tanulás, melynek célja értékek közvetítése és gyakorlatba ültetése, továbbá a készségek, képességek, kompetenciák széles körének fejlesztése. Ide tartoznak az iskolán kívüli foglalkozások, az iskolában oktatási időn kívül szervezett foglalkozások, továbbá a nyári táborok, művelődési házak és a szabadidőközpontok foglalkozásai. A nemformális nevelés a részvételen alapuló tanulásra helyezi a hangsúlyt.

Tanulás informális helyzetben: Az az egész életen át tartó folyamat, amelynek során az egyén a környezetében őt érő és formáló hatások, valamint a mindennapi tapasztalatai révén (család, kortárs csoportok, szomszédok, találkozások, könyvtár, tömegtájékoztatás, munka, játék stb.) attitűdöket, értékeket, készségeket és ismereteket sajátít el. Az informális tanulás nem előre megtervezett program alapján történik.

A tanulás formális, nemformális és informális helyzetben az élethosszig tartó tanulási folyamat egy-

mást kölcsönösen kiegészítő és erősítő elemeit képezi. A Kiskompassban található gyakorlatok elég rugalmasak ahhoz, hogy bármely közegben felhasználhatóak legyenek: iskolában, gyerekszervezetekben, ifjúsági klubokban, nyári táborokban, a szociális munka keretei között és akár a családban is.

Emberi jogi nevelés gyerekeknek

A gyermekkor az ideális pillanat ahhoz, hogy elkezdjük az emberi jogi értékekkel való ismerkedést. Fontos, hogy a gyerekek megtanulják azt is, hogyan lehet ezen értékek szerint élni. Az emberi jogi nevelés különböző céljai könnyen hozzáilleszthetők a kisgyerekek világához, kézzelfogható módon köthetők személyes tapasztalataikhoz, amelyeket a tágabb közösségekben, a családban, a felnőttekkel és más gyerekekkel való különféle kapcsolataikban szereznek. Az emberi jogi nevelés részben az ilyen mindennapi helyzetekben fontos közös értékek és attitűdök kialakítását és ápolását jelenti, például a gyerekek önbizalmának, empátiájának fejlesztését, és a méltányosság és igazságosság érzetének erősítését.

Az emberi jogi nevelés segít a gyerekeknek, hogy:

- becsüljék önmagukat és másokat;
- a mindennapi életben felismerjék és tiszteletben tartsák az emberi jogokat;
- saját jogaikat képesek legyenek megfogalmazni és értelmezni;
- értékeljék és tiszteletben tartsák a sokszínűséget és a másságot;
- a konfliktusok erőszakmentes és mások jogait tiszteletben tartó kezeléséhez szükséges készségeket és attitűdöket sajátítsanak el;
- magabiztosan fel tudjanak lépni az emberi jogok védelmezése és előmozdítása érdekében.

Bár még csak az elején tartanak annak a folyamatnak, amit tanulásnak hívunk, a gyerekek máris gazdag ismeretekkel rendelkeznek a világról és a benne élő emberekről. Amennyire csak lehetséges, az emberi jogi nevelésnek a gyerekek már meglévő ismereteire kell épülnie. Ez igaz a kisgyerekekre is, hiszen nem lehet elég korán kezdeni olyan kérdések feszegetését, mint hogy mi igazságos, mi helyes, hogyan bánjunk másokkal, mások hogyan bánjanak velünk, és így tovább. Sőt, ha a kisgyerekek ilyen kérdésekről beszélgethetnek, azzal olyan fontos készségeket sajátítanak el, amelyeknek későbbi életükben is hasznát veszik, jobban megértik azokat az értékeket és elveket, melyek a békés együttéléshez szükségesek – az osztályteremben és aztán a társadalomban egyaránt. Bár szótárunkban talán nem szerepel még az igazságosság, az egyenlőség vagy a diszkrimináció szó, 7-8 éves korra a legtöbb gyerek már nagyon is tisztában van azzal, hogy mi „igazságos”, és mi „igazságtalan”.

Az Ön által ismert gyerekek általában milyen helyzeteket, eseteket tartanak igazságtalannak? Tud példákat említeni? Meg szokták ezeket beszélni?

A Kiskompass nem azért készült, hogy egy komplett emberi jogi „kurzus” tananyaga legyen, és nem is tanácsos így tekinteni rá, kezeljük inkább eszközként és forrásanyagként, amelynek segítségével felhívhatjuk a gyerekek figyelmét az emberi jogokra, és ráébreszthetjük őket arra, mit jelentenek az emberi jogok a saját életükben. Fontos, hogy az emberi jogi nevelők, vagyis az emberi jogi nevelési gyakorlatokat levezető csoportsegítők aktívan keressék a lehetőséget arra, hogyan az emberi jogokat összekapcsolják az iskolában, a tágabb környezetben, vagy az adott gyerekcsoporton belül zajló eseményekkel. Ez lehet egy játszótéri konfliktus, a kisebbségekhez való negatív hozzáállás, vagy a lányok nemi alapon történő kizárása bizonyos tevékenységekből. Másfelől a csoportsegítőknek kerülniük kell azt, hogy az emberi jogi témákat kizárólag a jogsértések szemszögéből közelítsék meg. Ellenke-

zóló: hangsúlyozzuk, hogy némely, sőt talán legtöbb emberi jogunkkal mindennap élhetünk – az emberi jogi jogsértések éppen ezért annyira szembetűnőek.

Az emberi jogi nevelés egyik elsődleges célja, hogy az emberi jogokért való cselekvésre sarkalljon. Bátorítsuk a gyerekeket és segítsünk nekik abban, hogy amikor igazságtalanságot tapasztalnak, vagy amikor őket vagy valaki más sérelem vagy megaláztatás ér, akkor képesek legyenek az ellen megfelelő és konstruktív módon fellépni. Segíthetünk nekik például olyan készségek elsajátításában, amelyek a csoporton vagy a családon belüli konfliktusok megoldásához, vagy a testvéreikkel kapcsolatos magatartásuk megváltoztatásához szükségesek. A cselekvés lehet szélesebb körű is, például szervezhetnek programot az emberi jogok világnapjának közös megünneplésére, vagy kiállítást az emberi jogokhoz kapcsolódó alkotások felhasználásával.

Minél fiatalabbak a gyerekek, annál inkább igénylik a csoportsegítő támogatását az összetettebb projektek kezdeményezésében és kivitelezésében.

Az emberi jogi neveléshez való jog

Az emberi jogokról való tanulás maga is alapvető emberi jog, és az államok kötelesek biztosítani, hogy az emberek megismerhessék jogaikat.

Az **Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának Bevezetője** felszólít „minden személy[t] és a társadalom minden szerv[ét]”, hogy „oktatás és nevelés útján előmozdítsa e jogok és szabadságok tiszteletben tartását”. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 26. cikke értelmében:

„A nevelésnek... az emberi jogok és alapvető szabadságok tiszteletben tartásának megerősítésére kell irányulnia... elő kell segítenie a nemzetek, valamint az összes faji és vallási csoportok közötti megértést, türelmet és barátságot, valamint támogatnia kell az Egyesült Nemzeteknek a béke fenntartása érdekében kifejtett tevékenységét.”

Az **Emberi jogi oktatásról és képzésről szóló ENSZ-nyilatkozat** kimondja, hogy

„Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában, a Gazdasági, szociális és kulturális jogokról szóló egyezségkormányban és egyéb emberi jogi instrumentumokban foglaltaknak megfelelően az államok kötelesek biztosítani, hogy az oktatás az emberi jogok és alapvető szabadságok tiszteletben tartásának megerősítésére irányul.”

Ugyanezen nyilatkozat 1. cikke a következőképpen fogalmaz:

„Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ismerje az emberi jogok és az alapvető szabadságok összességét, azokkal kapcsolatban tájékozódjon és információkat kapjon, továbbá részesülhessen emberi jogi nevelésben és képzésben.”

Az Európa Tanács demokratikus állampolgárságra nevelésről és emberi jogi nevelésről szóló chartája emlékeztet „az Európa Tanácsnak az emberi jogok, a demokrácia és a jogállamiság előmozdításaként meghatározott alapvető küldetésére”, elismeri az oktatás és képzés központi szerepét e küldetés elérésében, és felszólítja a tagállamok kormányait, hogy hajtsák végre a chartában megfogalmazott intézkedéseket, és „biztosítsák, hogy a chartát széles körben terjesszék az oktatásért és az ifjúságért felelős hatóságok körében”.

Azok az emberek, akik nincsenek tisztában jogaikkal, általában nagyobb eséllyel válnak jogsértés áldozatává, és mivel gyakran nem rendelkeznek a szükséges nyelvi készségekkel és elméleti tudással, nem tudnak hatékonyan kiállni jogaikért. Eggyel több ok arra, hogy bevezessük az emberi jogi nevelést a gyerekek körében!

A világban egyre szélesebb körű az a vélekedés, hogy az emberi jogokról, az emberi jogokért és az emberi jogokon keresztül történő tanulás a minőségi oktatás fontos részét képezi. Az ilyen oktatás hozzájárul ahhoz, hogy szabad, igazságos és békés társadalmat építsünk. És azt is egyre inkább felismerik, hogy az emberi jogi nevelés hatékony stratégiát jelent a jogsértések megelőzésében.

Emberi jogi nevelés és egyéb nevelési területek

A Kiskompasz tizenhárom emberi jogi téma köré épül, melyek mindegyike közvetlenül kapcsolódik egy vagy több emberi joghoz, és olyan területeket érint, ahol a gyermekek jogai gyakran sérülnek, vagy a gyerekek mindennapi életéhez kapcsolódnak. Emellett vannak olyan gyakorlatok is a kézikönyvben, amelyek az emberi jogokról általánosságban szólnak.

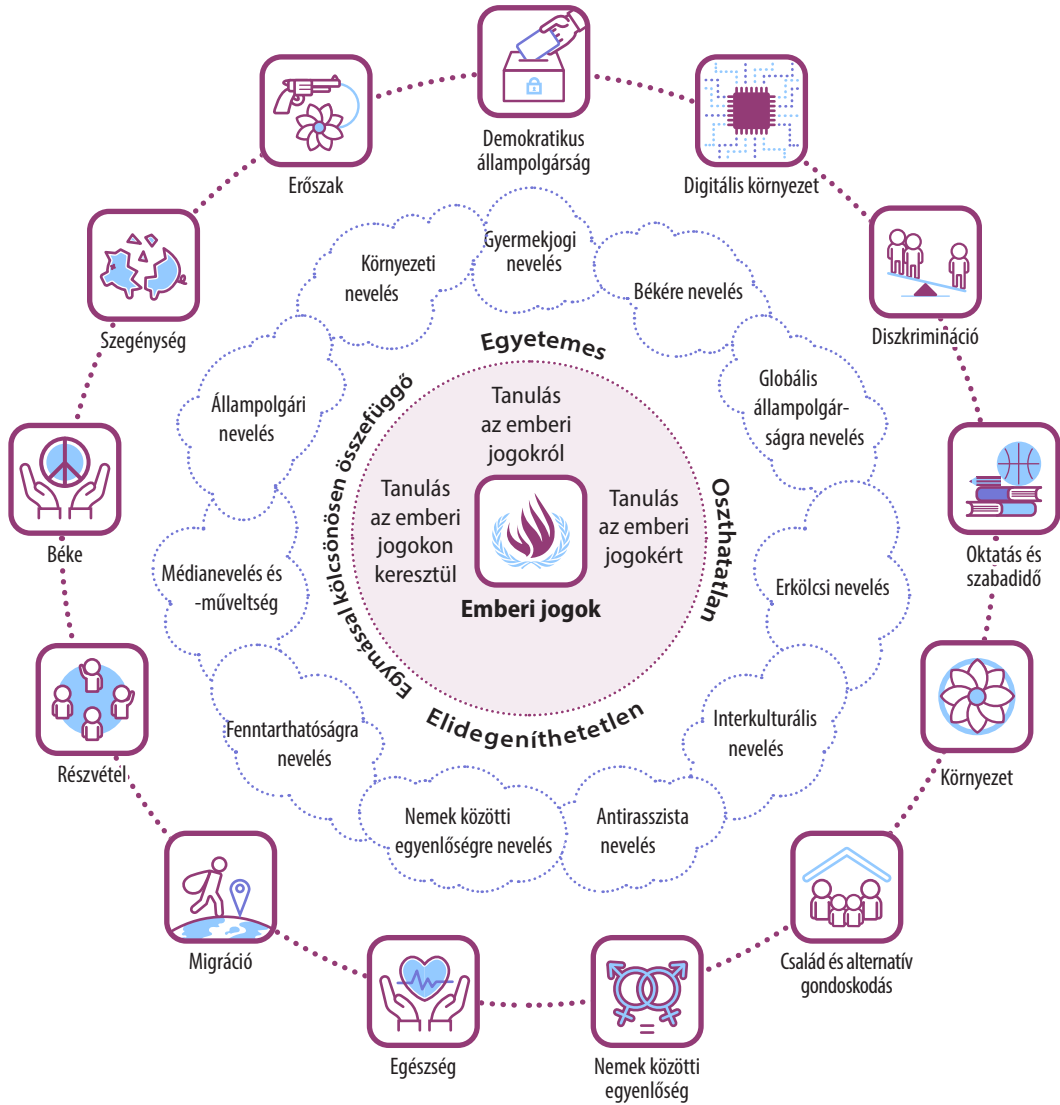
Ezek a témák mind egyformán fontosak. Valójában olyan szorosan kapcsolódnak egymáshoz, hogy bármelyik téma felvetése szükségszerűen a többi témához is elvezet. Ez egyenesen következik abból a tényből, hogy az emberi jogok **oszthatatlanok, kölcsönösen összefüggnek** és **kapcsolódnak egymáshoz**: nem lehet elkülönülten kezelni őket, mivel bonyolult módon, rengeteg szállal kötődnek egymáshoz.

Ezek a kérdések nem csupán az emberi jogi nevelők számára érdekesek, hanem mindenki számára, aki egy igazságos és békés világért és a gyermekjogok védelméért munkálkodik. A nevelési és társadalmi környezettől függően a pedagógusokat, nevelőket ösztönözhetik, vagy éppen utasíthatják is arra, hogy valósítsanak meg olyan oktatási programokat, amelyek kapcsolódnak vagy részben átfedésben vannak az emberi jogi neveléssel, vagy annak egy adott témakörére összpontosítanak. Hívhatják ezt gyermekjogi nevelésnek, békére nevelésnek, fenntarthatóságra nevelésnek, médianevelésnek, nemek közötti egyenlőségre nevelésnek, környezeti nevelésnek, állampolgári nevelésnek, sőt akár „hazafiságra nevelésnek” is.

Gyakran – különösen a nemformális nevelési, képzési tevékenységek során – a gyerekek felelősség- és méltóságérzetének felébresztésére helyezük a hangsúlyt, anélkül, hogy ezt feltétlenül emberi jogi nevelésnek neveznénk. Az emberi jogi nevelés valóban nagyon változatos módon, sokkal többféle formában van jelen, mint azt gondolnánk! Ugyanakkor lényeges, hogy csak az olyan nevelés tud hozzájárulni az emberi méltóságban való egyenlőség előmozdításához, amelyik összhangban van az emberi jogok alapvető értékeivel és az emberi jogi nevelés alapelveivel.

Az alábbi ábra jól illusztrálja az emberi jogi témák és a nevelési területek közötti kölcsönös kapcsolódásokat és átfedéseket. A külső körben szereplő témák egymásba fűződnek, ugyanúgy, ahogyan a középső körben lévő nevelési területek is összeolvadnak egymással.

Emberi jogi nevelés és a Kiskompasz

Az emberi jogi nevelés nemzetközi keretei

„... a demokrácia nem állandó és nem örökérvényű, építeni kell és újraépíteni minden egyes nap minden társadalomban.”

Dakari Cselekvési Keretprogram

Az emberi jogi nevelés alapvetően fontos szerepet tölt be az emberi jogok kultúrájának megteremtésében. Ennek a szerepnek a növekvő elismertségét tükrözik az utóbbi évek különböző nemzeti, regionális és nemzetközi programjai és dokumentumai is, talán leginkább a 20. század végén több tucat közép- és kelet-európai államban végbement demokratikus átmenet követően. A nemzetközi szervezetek továbbra is lényeges szerepet játszanak az eredményesebb és következetesebb nemzeti szintű emberi jogi nevelési stratégiák kialakításában.

Egyesült Nemzetek

ENSZ Emberi jogi nevelési világprogram

Az ENSZ Közgyűlése 2004-ben meghirdette az Emberi jogi nevelési világprogramot, amely 2005-ben kezdődött és azóta is tart. A program „célja, hogy elősegítse az emberi jogi nevelés alapvető elveinek és módszereinek egységes értelmezését, konkrét cselekvési keretet kínáljon, és erősítse a partnerkapcsolatokat és az együttműködést a nemzetközi szinttől egészen a helyi közösségekig.” A program különböző szakaszokból áll, amelyeket a nemzeti szintű végrehajtáshoz útmutatóul szolgáló intézkedési tervek kísérik.

- Az első szakasz (2005-2009) az általános és középiskolában folyó emberi jogi nevelésre helyezte a hangsúlyt.
- A második szakaszban (2010–2014) a felsőoktatás keretében történő emberi jogi nevelés, valamint a pedagógusok és nevelők, köztisztviselők, a rendfenntartó szervek és a fegyveres erők tagjai számára biztosított emberi jogi képzési programok kerültek a középpontba.
- A program harmadik szakaszának (2015-2019) célja az előző két szakaszban hozott intézkedések megerősítése, valamint az újságírók és a médiában dolgozó szakemberek emberi jogi képzése volt.
- A negyedik szakasz (2020-2024) középpontjában az ifúság áll.

Az Emberi jogi oktatásról és képzésről szóló ENSZ-nyilatkozat

Az ENSZ Közgyűlése 2011. december 19-én fogadta el a **Nyilatkozat az emberi jogi oktatásról és képzésről** című dokumentumot. A Nyilatkozat emlékezteti a tagállamokat az emberi jogok előmozdítása és tiszteletben tartásuk ösztönzése kapcsán fennálló kötelezettségeikre, és hangsúlyozza „az emberi jogi oktatás és képzés alapvető fontosságát az emberi jogok összességének előmozdítása, védelmezése és tényleges megvalósítása terén”. A Nyilatkozat elfogadását kimondó határozatban a Közgyűlés „felhívja a kormányokat, az ENSZ szakosított szerveit és szervezeteit, kormányközi és nemkormányzati szervezeteket, hogy fokozzák a Nyilatkozat terjesztésére, valamint a Nyilatkozat egyetemes tiszteletben tartására és értelmezésére irányuló erőfeszítéseiket”.

A nyilatkozat megerősíti, hogy a kormányok feladata az emberi jogi nevelés előmozdítása és biztosítása, és felszólítja az államokat, hogy „teremtsek biztonságos és támogató környezetet az emberi jogi nevelésben és képzés terén aktív civil szervezetek, a magánszektorba tartozó szereplők és az egyéb érintett felek bevonásához”.

A Nyilatkozat az első ENSZ-dokumentum, amely kifejezetten az emberi jogi neveléssel foglalkozik.³

UNESCO

Az ENSZ nevelésügyi, tudományos és kulturális szakosított szervezete sok éve kulcsszerepet tölt be az emberi jogi neveléssel kapcsolatos kezdeményezések kidolgozásában, végrehajtásában és értékelésében a világon mindenütt. Például:

- Keretrendszereket és útmutatókat dolgoz ki a pedagógusok és oktatási szakemberek támogatására az emberi jogi nevelés, az állampolgári nevelés, az interkulturális nevelés terén és egyéb kapcsolódó területeken. Külön említést érdemel a mindenkit megillető oktatás emberi jogi alapú megközelítése: *A gyermekek oktatáshoz való és oktatási rendszeren belüli jogai megvalósításának keretei (A Human Rights-Based Approach to Education for All: a framework for the realization of children's right to education and rights within education) című kiadvány.*
- Szorosan együttműködik az UNICEF-fel (lásd alább) a tagállamok támogatásában az oktatáshoz való jog megvalósítása érdekében, többek között ismeretterjesztő kampányok és képzési programok révén.
- Technikai segítséget nyújt az emberi jogi nevelés általánossá tételéhez, és szorgalmazza, hogy az emberi jogok alapelvei és értékei kerüljenek be a közoktatásba.

Oktatás 2030

Az UNESCO a fenntarthatóságra nevelés terén is aktív; ez a szervezet irányítja és koordinálja a Fenntarthatóságra Nevelés Globális Cselekvési Programját.

A 2015-ben tartott Oktatási Világfórumon elfogadott, a 2030-as globális oktatási keretrendszerről szóló ún. **Incshoni nyilatkozat leszögezte:**

„Felismerve az oktatás fontosságát, a fejlődés és egyben a többi javasolt fenntarthatósági cél elérésében játszott meghatározó szerepét, a mi jövőképünk az, hogy az oktatással átalakítjuk az emberek életét. Határozottan elkötelezzük magunkat egy közös, megújított oktatási keretrendszer mellett, amely holisztikus, ambiciózus és nagyra törő, és amely nem hagyja, hogy bárki is lemaradjon.”

UNICEF

Az Egyesült Nemzetek Gyermekalapja az ENSZ szakosított szerveként a gyerekek számára biztosít humanitárius és fejlesztési segítyt szerte a világon. Szorosan együttműködik az ENSZ számos szakosított szervével, kormányzatokkal, civil szervezetekkel és helyi társadalmi szervezetekkel egy olyan világ megteremtése érdekében, amelyben minden gyermek gyakorolhatja jogait. Az UNICEF tevékenységét a Gyermek jogairól szóló egyezmény rendelkezései vezérik.

Az UNICEF oktatási programjainak célja, hogy minden gyerek élvezhesse a minőségi oktatáshoz fűződő jogát. Számos olyan programot működtet, amelyek kifejezetten a gyermekjogi (és emberi jogi) nevelés fejlesztését célozzák nemzetközi, regionális és országos szinten. Az UNICEF Fiatalok hangja elnevezésű gyermekbarát honlapján a gyerekek életét érintő kérdésekre vonatkozó információkat, illetve a gyerekek jogaival foglalkozó interaktív játékokat találhatunk. Az UNICEF Innocenti Kutatóközpontja a gyerekek helyzetére vonatkozó nemzetközi kutatásokat folytat, attól a meggyőződéstől vezérelve, hogy a gyerekek jogainak megismerése és megértése világszerte javítja a gyerekek helyzetét.

Az UNICEF kidolgozott egy gyermekjogi oktatási eszköztárat (címe: *Rooting Child Rights in Early Childhood Education, Primary and Secondary Schools*)⁴, amely az emberi jogi nevelés alapelveire épül.

Európa Tanács

Az Európa Tanács az egyetlen politikai szervezet, amelyhez gyakorlatilag az összes európai ország csatlakozott, jelenleg összesen 47 tagja van. 1949-ben alakult, célja az emberi jogok, a demokrácia és a jogállamiság előmozdítása.⁵

Az Európa Tanács tagállamai számára az emberi jogok nem csupán a jogrendszerük elemét jelentik; az emberi jogok szerves részét kell képezzék a gyerekek, a fiatalok és a felnőttek oktatásának is.

A Miniszteri Bizottság 2010-ben elfogadta az **Európa Tanács chartája a demokratikus állampolgárságra nevelésről** és emberi jogi nevelésről című dokumentumot, amely tükrözi az oktatás és nevelés központi szerepét az Európa Tanács fő értékeinek (demokrácia, emberi jogok és jogállamiság) előmozdításában.

A charta elfogadásával a tagállamok elismerték az emberi jogi nevelés és demokratikus állampolgárságra nevelés fontosságát, és elkötelezték magukat a dokumentumban előírt intézkedések végrehajtása mellett, továbbá vállalták a charta széles körű terjesztését az oktatással és ifjúsággal foglalkozó hatóságok körében. A charta definiálja a demokratikus állampolgárságra nevelés és az emberi jogi nevelés fogalmát, továbbá szakpolitikai irányelveket ad e két nevelési területet támogató nemzeti szakpolitikák és programok végrehajtásához. A chartát a Miniszteri Bizottság ajánlasként fogadták el 2010-ben, amely azóta sikerrel lendítette fel az Európa Tanács és más szervezetek ezirányú tevékenységeit az egész régióban.

Az Európa Tanács Oktatási főosztálya és Ifjúsági főosztálya ötévente felülvizsgálja a tagállamok előrehaladását a charta végrehajtásában. Az Európa Tanács többek között ezzel járul hozzá az ENSZ Emberi Jogi Nevelési Világprogramjának és 2030-ig szóló globális Oktatási Keretrendszerének megvalósításához.

Az emberi jogok és a demokrácia velünk kezdődik – Mindannyiunk Chartája című tájékoztató füzet kifejezetten a gyerekeknek és fiataloknak készült, hogy tisztában legyenek az emberi jogi neveléshez való jogukkal és érvényesíteni tudják azt.

Emberi Jogi Képzés Ifjúsági Program

Az Európa Tanács ifjúsági programja ifjúsági civil szervezeteket támogat a demokratikus állampolgárságra nevelésről és emberi jogi nevelésről szóló charta megvalósítása terén. Ez a támogatás emberi jogi képzési anyagok és eszközök kidolgozása és biztosítása révén, továbbá a képzők, multiplikátorok és az emberi jogi nevelés mint emberi jog érvényesítéséért küzdő aktivisták és más szereplők számára szervezett kapacitásépítő programok formájában valósul meg.

Az Emberi Jogi Képzés Ifjúsági Program 2000-ben indult azzal a céllal, hogy az emberi jogi nevelés az ifjúsági munka szerves részévé váljon. A program keretében megvalósult tevékenységek eredetileg a fiatalok emberi jogi neveléséhez készített Kompaszt kézikönyvre épültek. A program közvetlenül vagy közvetve több ezer embert és számtalan civil szervezetet ért el azóta. Az emberi jogi nevelés az európai ifjúsági munka központi elemévé vált, és a formális oktatásra is jelentős hatást gyakorolt.

Az Európa Tanács ifjúsági stratégiája továbbra is hangsúlyozza az ifjúsági politika, az ifjúsági munka és az emberi jogi nevelés szoros kapcsolatát. A Miniszteri Bizottság az Európa Tanács ifjúsági szektorának céljaként azt tűzte ki, hogy Európa-szerte tegye lehetővé a fiatalok számára, hogy aktívan őrizzék, védelmezzék, és mozdítsák elő az Európa Tanács alapvető értékeit, az emberi jogokat, a demokráciát és a jogállamiságot, illetve tudjanak élni az ezekből származó előnyökkel. A dokumentum emellett prioritásként határozza meg az ifjúsági szervezetek és más érdekelt felek kapacitásépítését és erőforrásaik bővítését az emberi jogi nevelés biztosítása és a jogokhoz való hozzáférés elősegítése terén.

Internetes műveltség és az emberi jogi nevelés online környezetben

A digitális világ új készségeket és ismereteket kíván meg a fiataloktól, egyben új utakat is nyit a tanulásra. Az emberi jogi nevelés szempontjából fontos, hogy egyrészt az online környezetben is történjen jogsértések, másrészt számos lehetőséget nyújt jogaik, ezen belül különösen a véleménynyilvánításhoz, a tájékoztatáshoz és a részvételhez való joguk gyakorlására, és mindezzel fel kell hívni a fiatalok figyelmét.

Az Európa Tanács kiadásában megjelent egy kézikönyv az internetes műveltségről¹³ és készült egy online játék is, Világhálós Erdő néven¹⁴, amely gyermekbarát nyelven mutatja be a gyerekek jogait. Az Ifjúsági főosztály által indított No Hate Speech Mozgalom nemcsak a gyűlöletbeszéd elleni figyelemkeltő és ismeretterjesztő kampány volt, hanem az emberi jogi online kampány is, melynek célja a fiatalok online részvételének és polgári szerepvállalásának erősítése volt, beleértve az internet irányításában való részvételüket. A kampányban több mint 40 ország különböző csoportjai vettek részt, és a hagyományos kampánytevékenységek mellett olyan nevelési-képzési segédanyagok is létrejöttek, mint a Böngésző, amely jól kiegészíti Kompaszt és a Kiskompaszt.¹⁵

Civil szervezetek

A civil szervezetek lényeges szerepet töltenek be az emberi jogok kultúrájának erősítésében, különösen országos és helyi szinten. Az emberi jogok iskolai tantervbe történő beépítése kapcsán az államok gyakran nem teljesítik az elvárásokat, és a civil szervezetek – elkötelezettségüknek és speciális szaktudásuknak köszönhetően – egyrészt ellenőrző szerepet tölthetnek be ezen a téren, másrészt akár proaktívan is felléphetnek, például hozzájárulhatnak az emberi jogi szabályozás kialakításához.

A globális emberi jogi szervezetek, mint például az Amnesty International, világszerte folytatnak oktatási tevékenységet, és következetesen fellépnek az emberi jogi nevelés ügyének előmozdításáért. A People's Movement for Human Rights Education (Emberi Jogok Tanulása Népi Mozgalom, PDHRE-International) már több mint 60 országban segítette a helyi szinten folyó emberi jog nevelést és képzést, és különféle segédanyagokat is készített a társadalmi-gazdasági átalakulást segítő tanulás és párbeszéd támogatására.

Számos szervezet, mint az Emberi Jogi Nevelés Szövetsége (HREA), a Demokratikus és Emberi Jogi Nevelés Európában (DARE) és sok ifjúsági szervezet is az emberi jogi nevelést elsődrendű feladatának tekinti: támogatják az emberi jogi nevelést, illetve az aktivisták és szakemberek képzését, képzési segédanyagokat dolgoznak ki, és arra töreksenek, hogy ismertebbé tegyék a demokratikus állampolgárságra nevelést és az emberi jogi nevelést.

Más szervezetek kifejezetten a gyermekjogi nevelésre fektetik a hangsúlyt. Néhányuk esetében – ilyen a Save the Children vagy a Terre des Hommes – ez a tevékenység globális küldetésük fontos részét képezi. Megint mások, mint pl. a Children's Rights Information Network, több száz, gyerekekkel foglalkozó civil szervezet munkáját segítik azzal, hogy információkat gyűjtenek és nyújtanak számukra. Számos civil szervezet szervez helyi és országos szintű emberi jogi nevelési programokat és projekteket gyerekek és fiatalok számára.

Az Ifjúsági Emberi Jogi Nevelési Hálózat (Human Rights Education Youth Network) pedig olyan nemzetközi ifjúsági szervezet, amely a fiataloknak szóló, fiatalokkal végzett emberi jogi nevelés ügyének elkötelezett embereket és szervezeteket tömöríti.

Nyilvánvaló, hogy az emberi jogi nevelés sokféle módon valósulhat meg, és az ezzel foglalkozó intézmények és egyének széles skálát ölelnek fel. E sokféle erőfeszítésben sok a közös vonás: valamennyi a nemzetközi emberi jogi keretrendszerből indul ki, és lehetővé kívánja tenni az emberek számára, hogy emberi jogikat konkrét, gyakorlati módon tudják érvényesíteni a mindennapokban.

-
- 1 A Miniszteri Bizottság CM/Rec(2010)7. számú ajánlása: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cf01f
 - 2 További részletek: www.coe.int/en/web/education/competences-for-democratic-culture
 - 3 További tudnivalók az emberi jogi nevelésről szóló nyilatkozatról és világprogramról az Emberi Jogi Főbiztos Hivatalának webhelyén található – www.ohchr.org
 - 4 Az eszköztár elérhető: www.unicef.org/documents/child-rights-education-toolkit
 - 5 47 állam, egy szervezet: az Európa Tanács – az Európa Tanács gyermekbarát bemutatása. Letölthető innen: www.edoc.coe.int
 - 6 <https://rm.coe.int/internet-literacy-handbook/1680766c85>
 - 7 www.wildwebwoods.org/popup.php?lang=en
 - 8 www.nohatespeechmovement.org/bookmarks?bookmarks

3. Fejezet

HOGYAN HASZNÁLJUK A KISKOMPASZT?

“Egyetlen gyerek sem képes az emberi jogokról olyan környezetben tanulni, amely nem tartja tiszteletben, és nem támogatja az emberi jogok kultúráját. A csoportsegítő a legjobban azzal járul hozzá ahhoz, hogy egy gyerek megértse az emberi jogokat, ha ilyen környezetet teremt.

Bevezető a Kiskompasz használatához

Ez a fejezet a Kiskompaszra vonatkozó gyakorlati információkkal látja el Önt, a csoportsegítőt. Ne hagyja azonban, hogy a sokféle kérdés és jó tanács elbizonytalanítsa. A saját környezetét és csoportját mindenki maga ismeri a legjobban. Használja fel az Ön számára hasznos információkat és tanácsokat, és próbálja ki a gyakorlatokat a csoportjával. Amennyiben kérdése van, itt talán megtalálja a hiányzó választ. Ha olyan környezetet teremt a gyerekek számára, amely tiszteletben tartja és támogatja a gyerekek emberi jogait, akkor a részt vevő gyerekek egészen biztosan tanulnak valamit az emberi jogokról!

Az iskolai tanmenethez készített óravázlatoktól eltérően a Kiskompasz rugalmasan alkalmazható a lehető legszélesebb körben, minden olyan helyzetben használhatjuk, amelyben a gyerekek az emberi jogokról tanulhatnak: a nyári táboroktól és az iskolán kívüli programoktól kezdve az ifjúsági csoportokon és a tanulmányi kirándulásokon keresztül az iskolai tanórákig egyaránt. Jóllehet sok Kiskompasz-gyakorlat igényel némi előkészítést, mégis szinte bárhol és bármikor elvégezhető. Megtalálni a megfelelő pillanatot, amikor a gyerekek a legfogékonyabbak az emberi jogok tanulására – ilyen alkalom lehet egy, a csoporton belül kialakult konfliktus, vagy a csoport ünnepi hangulata – ez a csoportsegítés, vagyis az Ön művészetének titka!

Ebben a fejezetben az alábbi témaköröket dolgozzuk fel:

- A Kiskompasz célja
- Tapasztalati tanulás
- Csoportsegítés
- Gondolkodási és tanulási stílusok
- A gyerekek fejlődési szakaszai
- A Kiskompasz-gyakorlatok felépítése
- Az Egyezmény a gyermek jogairól – mint a Kiskompasz kiindulási alapja
- A gyakorlatok kiválasztása
- A gyakorlatok alkalmazása
- Javaslatok a részvétel elősegítésére
- Ötletek a csoportsegítéshez
- Az emberi jogi nevelés a gyakorlatban

A Kiskompasz célja a gyerekek azon ismereteinek, készségeinek, képességeinek, értékeinek és attitűdjeinek fejlesztése, amelyekre szükségük van ahhoz, hogy részt tudjanak venni a társadalom életében, és hogy ismerjék és meg tudják védeni saját jogaikat és mások jogait egyaránt. Ezáltal a gyerekek aktívan hozzá tudnak járulni az emberi jogok kultúrájának építéséhez.

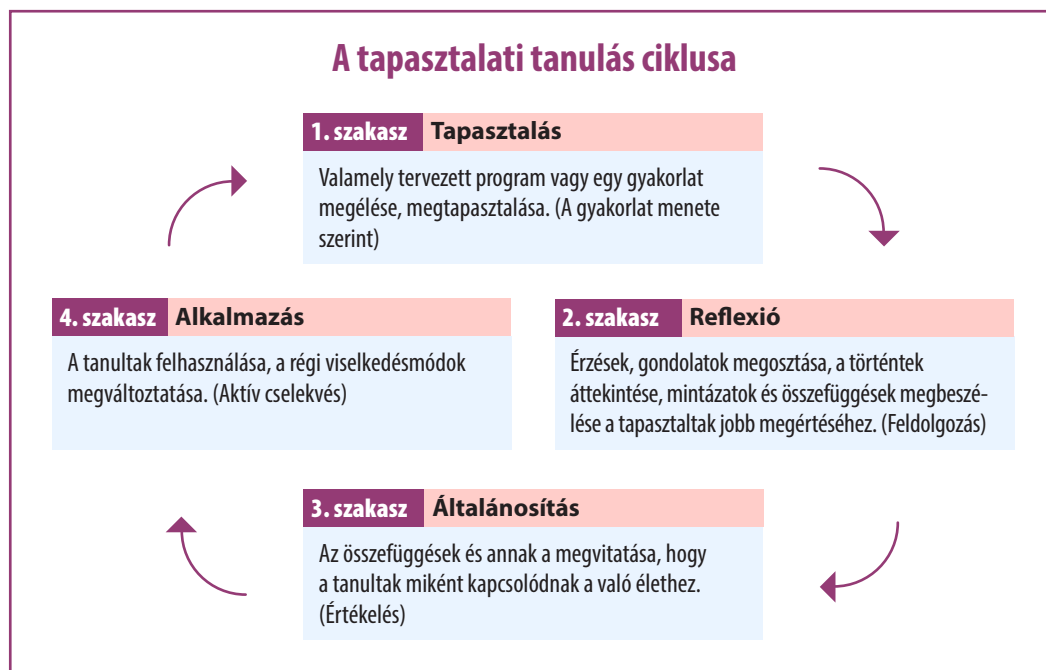
Ennek érdekében a Kiskompasz gyakorlatai

- a gyerekek meglévő tudásából kiindulva lehetővé teszik új elképzelések és perspektívák felfedezését;
- a beszélgetésekben való aktív részvételre bátorítják a gyerekeket, hogy a lehető legtöbb tanuljanak egymástól;
- arra ösztönzik és készítik fel a gyerekeket, hogy a tanultakat ültessék át a mindennapokba: egyszerű, mégis érdemleges és megfelelő lépéseket tudjanak tenni az igazságosság, az egyenlőség és az emberi jogok érdekében;
- tükrözik a Gyermekegyezmény alapvető értékeit, és erősítik az emberi jogok kultúráját a gyerekek körében.

A kommunikációhoz, a kritikai gondolkodáshoz, az érdekképviselőhez, a felelősségvállaláshoz, a toleranciához és a mások tiszteletéhez kapcsolódó attitűdök és értékek könyvből nem taníthatók – ezeket tapasztalati úton kell elsajátítani. Ezért a Kiskompaszban található gyakorlatok segítik az együttműködést, a részvételt és az aktív tanulást, egyszerre kívánnak hatni a gyerekek értelmére, érzelmeire és készségeire is. Csak az a gyerek fog személyes felelősséget vállalni mások emberi jogainak védelméért, aki empátiát érez a többi emberi lény iránt, és aki megértette, hogy az emberi jogok alapvető emberi szükségletekből erednek. Ilyen megközelítés jellemzi a nyitott tanulási folyamatot is, amely a résztvevőket nem egy bizonyos „helyes” válasz felé tereli, hiszen a világban szinte semmi sem egyértelmű. A nyitott tanulás erősíti a gyerekek önbizalmát, hogy véleményüknek hangot adjanak és képesek legyenek a kritikai gondolkodásra. Ez elengedhetetlen része az emberi jogi nevelésnek, mivel az emberi jogi kérdéseket szükségszerűen sokféleképpen látjuk és értelmezzük. Ezért lényeges, hogy a tanulók együtt tanulhassanak, de közben szabadon kifejezhessék véleményüket, egyet nem értésüket, illetve másokéval ellentétes következtetésre vagy álláspontra juthassanak.

Tapasztalati tanulás

Hogyan alakíthatjuk ki ezt a megértést és empátiát a gyerekekben? Az emberi jogi nevelés célja, hogy változást idézzon elő az egyén és a társadalom szintjén egyaránt. Ahhoz, hogy ez a változás megtörténjék, a Kiskompasz gyakorlatai egy négy szakaszból álló tanulási cikluson alapulnak.

Jóllehet ezek a szakaszok nem mindig válnak el élesen egymástól, vagy esetleg nem ebben a sorrendben követik egymást, minden Kiskompasz-gyakorlatban megtalálhatóak. A *tapasztalás* (megtervezett tevékenység / élmény / gyakorlat, például szerepjáték, 1. szakasz) után következik a *feldolgozás* (2. szakasz) és az *értékelés* (3. szakasz). Minden gyakorlat leírásában szerepelnek a feldolgozáshoz felhasználható kérdések, amelyek segítenek a résztvevőknek reflektálni a történetekre és az azzal kapcsolatos érzéseikre, összekötni a friss tapasztalatokat a már meglévő tudásukkal, és mindezt tágabb összefüggésbe helyezni. Végül következik az *alkalmazás* (4. szakasz), amelynek során a tanultakat átültetik a gyakorlatba.

A tapasztalati tanulás módszere lehetővé teszi, hogy a gyerekek biztonságos környezetben fejlesszék és alakítsák tudásukat, készségeiket, képességeiket, attitűdjeiket és értékeiket, ami egyszerre izgalmas és szórakoztató is. A tapasztalati tanulás értéknek tekinti a gyerekek saját tapasztalatait, és arra bátorítja őket, hogy vállaljanak felelősséget a saját tanulásukért, ezáltal aktívabb részvételt eredményez, növeli az önbizalmat és az önállóságot.

A ciklus minden egyes szakasza épít a gyerekek valóságos élményeire, ugyanakkor arra készíteti őket, hogy megfogalmazzák, megvizsgálják, értelmezzék és megkérdőjelezzék a tapasztaltakat, és ezekből következtetéseket vonjanak le.

Tapasztalás

Az első szakaszban közös élményt teremtünk a résztvevők számára, építve a csoport tagjai közötti interakciókra, meglévő élettapasztalataikra és meglátásaikra. Ez általában a gyakorlatok menetében, az egyes lépésekben is tükröződik. Az első szakaszban tapasztaltak közös hivatkozási alapot jelentenek a tanulócsoport tagjai számára a téma elemzéséhez és megbeszéléséhez, illetve a környezetükben és az életükben előforduló emberi jogi problémák megközelítéséhez.

Reflexió

A második szakasz arra ösztönzi a gyerekeket, hogy öntsék szavakba érzéseiket, az élmény kapcsán felmerült gondolataikat. A Kiskompasz-gyakorlatok Feldolgozás és értékelés szakaszában olyan kérdésekre válaszolnak a gyerekek, mint pl. „Hogy érezted magad a gyakorlat közben?” vagy „Mi történt a játék során?”. Az ilyen nyitott kérdések lehetőséget biztosítanak a tapasztaltakkal kapcsolatos különböző egyéni vélemények megfogalmazására, olyan környezetben, ahol nincsenek elvárások, és nem ítélkezik senki. A reflexióval túllépünk a konkrét tapasztalatokon, és megértjük, miről is szól a gyakorlat. Például az olyan játékot követő beszélgetés, mint a Leszel velem egy sátorban?, ráébredtetheti a gyerekeket arra, hogy a diszkrimináció és az idegengyűlölet a saját életükben is megjelenhet. Vagy a Gombóc Artúr című gyakorlatban a gyerekek saját bőrükön tapasztalják az együttműködés fontosságát, az azt követő beszélgetés viszont lehetőséget ad arra, hogy meg is fogalmazzák a tanulságokat. Az olyan kérdések, mint pl. „Átéltetek már ti is hasonlót az életetekben?”, vagy „Miért történik ilyesmi?”, segítenek a gyerekeknek megtalálni az összefüggéseket.

A feldolgozás jelentőségét nem lehet eléggé hangsúlyozni. Ha nincs elég idő arra, hogy megbeszéljük a gyerekek tapasztalatait, és megvilágítsuk, mi köze van a gyakorlatnak az emberi jogokhoz, az egészből a legjobb esetben sem lesz más, csak játék, szórakoztató időöltés, ami hamar feledésbe merül. Legrosszabb esetben pedig megerősítheti a negatív attitűdöket és sztereotípiákat, félrevezetheti vagy összezavarhatja a gyermekeket, sőt még fájdalmas érzéseket is kelthet, anélkül, hogy feloldaná azokat. Ha nincs idő az alapos feldolgozásra, inkább ne végezzük el a gyakorlatot.

Általánosítás

A harmadik szakaszban a gyakorlat során szerzett élményeket összekötjük a „valós étellel”, azon belül pedig konkrétan azzal, hogyan jelennek meg az emberi jogok a mindennapokban. Például az olyan

szimulációs játékot követően, mint a Szembekötödsdi vagy A néma bemondó, a gyerekek megvitatják, miként korlátozhat a testi fogyatékoság egy gyereket abban, hogy élni tudjon emberi jogaival. A harmadik és a negyedik szakasz különösen hatékonyan ösztönzi az önálló gondolkodást, és lehetőséget teremt az egymástól való tanulásra. A tanulás egyéni szinten zajlik, a gyerekek egészen eltérő dolgokat tanulhatnak meg ugyanabból a gyakorlatból és beszélgetésből, és ezeket a különbségeket tiszteletben kell tartanunk.

Alkalmazás

A negyedik szakaszban a gyerekek felfedezik, hogy ők maguk mit tehetnek az emberi jogi problémák megoldásáért. A cselekvés nemcsak logikus következménye a tanulási folyamatnak, hanem fontos eszköze annak is, hogy megerősítsük az újonnan szerzett tudást, készségeket, képességeket és attitűdöket, mivel ezek alapul szolgálhatnak majd a ciklus következő köréhez. A cselekvés kulcsszerepet játszik az aktív állampolgári szerep elsajátításában is: az egyének, így a gyerekek is, képesek változást előidézni. Például A mi alkotmányunk című gyakorlat során a csoport saját viselkedési kódexet dolgoz ki jogaik és kötelezettségeik felsorolásával, amelyre konfliktushelyzetben hivatkozni lehet, és amit – ha szükséges – demokratikus módon módosíthatnak is.

A Kiskompasz gyakorlatai – a szerzők szándéka szerint – érdekesek és szórakoztatóak a gyerekek számára; ugyanakkor célirányosak is: lehetőséget kínálnak a gyerekeknek arra, hogy a tanultakat saját társas közegükben is alkalmazzák.

A legtöbb gyakorlathoz kapcsolódik egy Javaslatok a cselekvésre című rész. A cselekvés lehet egyéni, csupán a gyerek magánéletébe hozva változást, például a testvérekkel kapcsolatos új hozzáállás kialakítása révén. De lehet kollektív cselekvés is, például új házirend készítése az osztályban, vagy a játszótéri konfliktusok kezelésére szolgáló módszerek összegyűjtése. Az internet szintén kínál új és egyszerű lehetőségeket arra, hogy a gyerekek fellépjenek a globális emberi jogi problémák megoldása érdekében. Érdeemes megnézni különféle emberi jogi vagy környezetvédelemmel foglalkozó civil szervezet honlapját, hátha ott is találunk cselekvési ötleteket.

A csoportsegítőnek döntő szerepe van a résztvevők motiválásában, abban, hogy a gyerekek elgondolkozzanak az élményeiken és összekössék az őket érintő problémákat az emberi jogokkal. Előfordulhat például, hogy a gyerekek azt szeretnék, hogy az iskolájuk legyen befogadóbb az újonnan érkező gyerekekkel szemben, de talán a csoportsegítő segítségével nélkül nem képesek átlátni, hogyan kapcsolódik mindez a diszkriminációmentesség emberi jogi alapelveéhez.

A gyerekek minden emberi jogi cselekvése – függetlenül annak jellegétől és szintjétől – mindig önkéntes módon és külső irányítás nélkül valósuljon meg. A csoportsegítő bátoríthatja és segítheti a gyerekeket abban, hogy megtalálják a céljaik eléréséhez legmegfelelőbb tevékenységeket. Az egészet mégis maguknak a gyerekeknek kell kezdeményezniük. Máskülönb a gyerekek nem azt tanulják meg, hogyan váljanak aktív állampolgárokká, hanem azt, hogy hogyan kövessék egy irányító helyzetben lévő személy utasításait. Még egy kis csoporton belül is nagy különbség lehet abban, hogy az egyes gyerekek milyen kedvvel és mennyire hajlandóak aktívan fellépni valamilyen ügyben. Az se valószínű, hogy mindenki, aki cselekedni szeretne, ugyanazt akarja csinálni. A csoportsegítő legyen a gyerekek segítségére abban, hogy különböző, a képességeiknek és az érdeklődésüknek megfelelő cselekvési lehetőségeket találjanak. A csoportsegítőnek meg kell győződnie arról, hogy a tervezett cselekvés nem sérti a törvényes kereteket, megfelel a gyerekek biztonságára vonatkozó követelményeknek és előírásoknak, továbbá semmilyen módon nem sérti a gyerekek jogait. A csoportsegítőnek azt is tudnia kell, hogy mikor van szükség a gyerekek szüleinek vagy gondviselőjének beleegyezésére, és adott esetben egyeztetnie kell az iskolával vagy az illetékes hatóságokkal.

Csoportsegítés

A Kiskompasz a csoportsegítő szót használja mindazokra, akik a gyakorlatokat előkészítik, bemutatják és irányítják, és olyan környezetet teremtenek, amelyben a gyerekek tanulhatnak az emberi jogokról, tapasztalatokat szerezhetnek és kísérletezhetnek velük. A csoportsegítő rendezi be a „színpadot”, vagyis ő teremti meg a szükséges kereteket: olyan körülményeket alakít ki, ahol az emberi jogokat tisztelet övezi, de ezen a színpadon a gyerekek a főszereplők. Ugyanakkor nem létezik tökéletes környezet az emberi jogi nevelés számára. Még azokból a helyzetekből is lehet tanulni, amikor a gyerekek megsértik egymás jogait. A gyakorlatok sikere mindazonáltal alapvetően a csoportsegítő ügyességén, képességein és tapasztaltságán múlik.

Sok gyerekekkel foglalkozó ember számára ismeretlen lehet a csoportsegítői feladat, kihívást jelenthet számukra, sőt kényelmetlenül érezhetik magukat ebben a helyzetben. Természetesnek veszik hagyományos irányítói vagy tanári szerepüket. A legtöbb gyerek is ahhoz szokott, hogy a felnőttektől származó ismeretekre hagyatkozzon; ugyanakkor a gyerekek könnyebben elfogadják, hogy ők maguk felelősek a saját tanulásukért, mint a felnőttek azt, hogy lemondjanak tekintélyükről és vezető szerepükről. A csoportsegítés ennek ellenére nem nehéz, a legtöbb csoportsegítő fokozatosan, a gyakorlatban sajátítja el a szükséges készségeket, de ehhez feltétlenül meg kell értenie, és el kell fogadnia a gyerekek szükségleteiből kiinduló és a tapasztalatokon alapuló tanulási módszert.

A csoportsegítés nemcsak nézőpontváltást kíván, hanem nagyfokú tudatosságot is önmagunkkal kapcsolatban. A gyerekeket ugyanis nagyon erősen befolyásolja az életükben jelen lévő felnőttek viselkedése, tehát a csoportsegítőnek ügyelnie kell arra, hogy modellként szolgáljon a közvetítendő emberi jogi értékekkel illetően. Teljesen felesleges például nemi sztereotípiákkal foglalkozó gyakorlatot végezni, ha a csoportsegítő viselkedése amúgy folyamatosan ilyen jellegű előítéleteességéről árulkodik. Ezért a csoportsegítőknél fel kell ismerniük, tudomásul kell venniük saját előítéleteiket, és tudatosan foglalkozniuk kell azokkal, főként, ha ez a csoportban lévő gyerekekkel szemben is megnyilvánul.

Minden embernek vannak előítéletei! Önnek milyen előítéletei vannak?
Hatással lehetnek az Ön előítéletei azokra a gyerekekre, akikkel foglalkozik?
Mit tud tenni annak érdekében, hogy leküzdje ezeket az előítéleteket?

Gondolkodási és tanulási stílusok

A gyerekek nagyon sokfélék. Ahhoz, hogy a csoportsegítő mindegyikük érdeklődését fel tudja kelteni és tehetségükre építeni tudjon, fontos a tanulási módok és stílusok ismerete – a sajátjáié is. Habár mindenki többféle tanulási stílust használ, minden embernek megvan a maga kedvelt vagy domináns stílusa. Alább néhány gyakori típust mutatunk be (ennél több is létezik).

Gondolkodási stílusok

- A **vizuális módon tanulók** hajlamosak a világot képek formájában értelmezni. Olyan kifejezéseket használnak, mint: „Látom már...”.
- Az **auditív módon tanulók** a hallott dolgokra emlékeznek a legjobban, és így fejezik ki magukat: „Igazán jól hangzik...”.
- A **kinesztetikus (cselekvéses) módon tanulók** hajlamosak az érzéseiken keresztül, testi és érzelmi benyomásaik alapján emlékezni a dolgokra. Ezért többnyire ilyeneket mondanak: „Eztetszik. Csináljuk...”.

Tanulási stílusok

- A **tevékenykedők** legtöbbet az új élményekből, a problémákat és lehetőségeket felvető gyakorlatokból tanulnak. Szeretik a játékot, a csapatmunkát, a konkrét feladatokat és szerepjátékot. Nem szívelelik viszont a passzív tanulást, a magányos tevékenységeket, pl. az olvasást vagy az önálló kutatást, és nem kedvelik az olyan feladatokat, amelyekben figyelni kell a részletekre.
- A **töprengők** abból tanulnak a legtöbbet, ha a feladatot alaposan átgondolhatják. Szeretnek kutatni, végiggondolni a történeteket és a tanultakat. Nem szeretnek a figyelem középpontjába kerülni, elégtelen adatok birtokában következtetéseket levonni, továbbá nem hajlandók túlságosan leegyszerűsíteni a dolgokat, vagy felületes munkát végezni.
- A **teoristák**, vagyis az elméleti emberek abból tanulják a legtöbbet, ha az, amit tanulnak, valamilyen rendszerbe, modellbe, koncepcióba vagy elméletbe illeszkedik. Kedvelik a világos célú strukturált feladatokat, és amelyek során érdekes gondolatokkal és elképzelésekkel foglalkozhatnak. Általában kerülnek az olyan helyzeteket, amikor az érzelmeken van a hangsúly.
- A **pragmatisták**, vagyis a gyakorlatias emberek azokból a gyakorlatokból tanulják a legtöbbet, ahol a kérdéses téma világosan kapcsolódik egy valós problémához, és amelyek lehetővé teszik a tanultak alkalmazását. A földön járnak, nem kedvelik a valóságtól elrugaszkodott feladatokat.

Természetesen a legtöbb ember oly módon tanít és foglalkozik csoportokkal, ahogy az a legjobban illeszkedik a saját gondolkodási és tanulási stílusához. Ez Önre is igaz?
Milyen tanulókkal tudna a leghatékonyabban együtt dolgozni?
Milyen tanulóknak lenne a legnehezebb Öntől tanulni?
Hogyan kellene változtatni a kommunikációs stílusán ahhoz, hogy képes legyen több tanulót elérni?

A gyakorlatban mindenki többféle gondolkodási és tanulási stílusra támaszkodik, és a csoportsegítőnek minden gyerekcsoport esetében sokféle tanulási szükségletet és stílust kell figyelembe vennie. A gyakorlatok kiválasztása során törekedni kell a különböző típusú gyakorlatok közötti egyensúlyra – a gyerekek tanulási stílusának és szükségleteinek megfelelően.

A gondolkodási és tanulási módok terén adódó különbségek befolyásolhatják azt is, hogy a gyakorlat hogyan zajlik, illetve a gyerekek hogyan dolgozzák fel és értékelik a történeteket. Megfigyelhetjük, hogy ugyanaz a gyakorlat különböző csoportoknál máshogy működik: aktívabban vagy kevésbé aktívan vesznek részt benne, és a végeredmény is nagyon eltérő lehet. Vannak gyerekek, akik a többiekénél szívesebben válaszolnak a feldolgozó kérdésekre. Mindazonáltal a gondolkodási és tanulási stílusok csak részben felelősek ezekért a különbségekért. Hiszen ugyanazok a gyerekek teljesen eltérő módon reagálhatnak ugyanarra a gyakorlatra egy másik alkalommal, aminek számtalan olyan oka lehet, amelyre a csoportsegítőnek nincs befolyása! Minél több tapasztalatot szerzünk a Kiskompasz-gyakorlatokkal, annál jobban megértjük ezeket a különbségeket.

A gyerekek fejlődési szakaszai

A Kiskompaszban található gyakorlatok a 6–13 év közötti gyerekekkel végzett munkához készültek, bár nagy részük könnyen alkalmazható ennél fiatalabb vagy idősebb gyerekek esetében, sőt akár felnőttekkel is. A gyerekkor ideális időszak az emberi jogi nevelés bevezetésére, hiszen bár a gyerekek már szilárd értékekkel és attitűdökkel bírnak, még nagyon nyitottak az új perspektívák és tapasztala-

tok iránt. Az olyan értékek fejlesztése, mint a mások iránti tisztelet vagy a másság elfogadása, illetve az olyan készségek, képességek megerősítése, mint az empátia és a kritikai gondolkodás, éveket igényel. Soha nem lehet elég korán elkezdeni!

Ugyanakkor a gyerekek még mindig nagyon függenek a felnőttek, különösképpen a családtagok, nevelők, tanárok útmutatásától és támogatásától, de a kortársak befolyása is jelentős. A Kiskompasz által közvetített emberi jogi értékek és attitűdök némelyike összeütközésbe kerülhet azokkal az értékekkel és attitűdökkel, amelyekkel a gyerekek életük más területein találkozhatnak. Ha a Kiskompasz céljait és módszereit megismertetjük a szülőkkel, a tanárokkal vagy az adott közösség vezetőivel, talán elkerülhetjük az ilyen konfliktusokat. A csoportsegítőnek nagyon oda kell figyelnie a konfliktusokra, amelyek magában a gyerekekben, vagy amelyek a gyerek környezetével – az otthonával, az iskolával vagy tágabb közegével – kialakulhatnak. Akármilyen érett legyen is egy gyerek, semmiképpen ne kerüljön ilyen konfliktusok középpontjába.

Habár minden gyerek más és más, az alábbi lista megpróbálja összefoglalni az egyes korcsoportok legfőbb jellemzőit. A jó csoportsegítőnek ismernie kell a csoport fejlettségi szintjét, és oly módon kell megválasztania és/vagy adaptálnia a gyakorlatokat, hogy azok megfeleljenek a gyerekek testi, értelmi, érzelmi és szociális fejlettségének.

6–7 évesek

Testi fejlődés

- élvezik a szabadtéri tevékenységeket, a rövid, de lendületes, gyors gyakorlatokat;
- kedvelik az egyszerű, manuális feladatokat, különösen, ha azokban próbára tehetik ügyességüket.

Értelmi és érzelmi fejlődés

- szeretnek beszélni, de csak rövid ideig képesek odafigyelni, és nehezükre esik másokat meghallgatni;
- nagyon kíváncsiak;
- legtöbbet a közvetlen érzékszervi tapasztalatokon keresztül tanulnak;
- nehézséget jelent számukra a döntéshozatal;
- ha tudnak is már írni, olvasni, ezek a készségek még nem elég fejlettek;
- nagyon jó a fantáziájuk, könnyen bekapcsolódnak a szerepjátékokba és a fantáziajátékokba;
- szeretik a barátságról és a szuperhősökről szóló történeteket;
- kedvelik a rajzfilmfigurákat.

Szociális fejlődés

- erős versenyszellem jellemzi őket;
- néha nehézséget jelent számukra az együttműködés.

8–10 évesek

Testi fejlődés

- látszólag végtelen testi energiával rendelkeznek.

Értelmi és érzelmi fejlődés

- szeretnek új dolgokat tanulni, de nem feltétlenül mélyednek el bennük;
- egyre jobban felismerik az emberek közötti különbségeket és egyenlőtlenségeket;
- szeretik a problémamegoldó feladatokat;
- élvezik a kérdezz-felelek játékokat;
- nagyon frusztrálja őket, ha a munkájuk nem felel meg saját elvárásaiknak.

Szociális fejlődés

- élvezik az önállóságot, de még támogatásra van szükségük;
- szeretnek társaikkal beszélgetni, megvitatni dolgokat;
- nagyon kritikusak tudnak lenni másokkal és önmagukkal szemben is;
- jobb az együttműködő-képességük;
- szeretnek valamilyen csoporthoz tartozni;
- kezdenek valódi hősokeket, filmsztárokat és sportolókat bálványozni a rajzfilmfigurák helyett.

11–13 évesek

Testi fejlődés

- a testi fejlődés felgyorsul, de ez a változás nagyon eltérő mértékű lehet a gyerekek körében, ami féltékenységet és kényelmetlen érzéseket okozhat.

Értelmi és érzelmi fejlődés

- képesek elvontabb módon gondolkozni;
- szeretnek vitatkozni, érvelni;
- egyes játékokat már túl kiszámíthatónak és unalmasnak találják; a bonyolultabb feladatokat kedvelik, amelyek során egyedi stratégiát kell kialakítaniuk, vagy valamit létre kell hozniuk;
- törekszenek a tökéletességre abban, amit csinálnak;
- kezdik megérteni, hogy egy történetet vagy eseményt nem csak egy szemszögből lehet vizsgálni;
- növekvő érdeklődést mutatnak a társadalmi kérdések és az aktuális események iránt.

Szociális fejlődés

- egyre jobban érdekli őket szélesebb társadalmi és fizikai környezetük;
- szeretik próbára tenni a saját és mások határait;
- képesek ötvözni a játékosságot és a komolyságot;
- egyre jobban érdekli őket, milyenek látják őket mások;
- szívesen tanulnak példaképeiktől;
- szeretnek bonyolultabb csoportos játékokat kitalálni;
- szeretnek közös célokért együtt dolgozni;
- nagyon erősen befolyásolja őket kortársaik magatartása és véleménye.

A Kiskompasz-gyakorlatok felépítése

A Kiskompaszban található gyakorlatok – melyeket sokféle tanulási helyzetben, eltérő tanulási stílusú és fejlettségű gyerekeknél alkalmazhatunk – lehetővé teszik, hogy a tapasztalati tanulás révén ismertessük meg a gyerekeket az emberi jogokkal. A gyakorlatok gyakran egy elvont, képzeletbeli szituációval indulnak, amely a gyerekeket csoportszinten vonja be a játékba, azonban a feldolgozás és az értékelés során a tanulás személyesebb és egyénibb szinten történik. A gyakorlat legfontosabb része a feldolgozás és az értékelés. E nélkül a Kiskompasz-gyakorlat nem több mint egy egyszerű feladat vagy játék. Ha kihagyjuk a feldolgozást, nem csak a tanulási lehetőséget szalasztjuk el, ennél sokkal fontosabb, hogy valódi károkat okozhatunk, megerősíthetjük a már meglévő sztereotípiákat, és a gyerekekben keletkező érzelmek feldolgozatlanul maradhatnak.

Mivel az ilyenfajta nemformális képzés nagymértékben hat az érzelmekre, és bizonyos emberi jogi témák közvetlenül érinthetnek egyes gyerekeket, némelyek kényelmetlenül érezhetik magukat. A csoportsegítőnek nagyon oda kell figyelnie erre a veszélyre, amikor egy gyakorlatot kiválaszt vagy adaptál a csoportja számára.

A kézikönyv minden gyakorlatot azonos felépítés szerint, olyan módon mutat be, hogy azzal is segítsen a csoportsegítőnek kiválasztani és levezetni a csoport igényeinek leginkább megfelelőit. A gyakorlat leírását a feldolgozáshoz használható kérdések, a csoportsegítésre és az adaptálásra vonatkozó javaslatok követik. Arra vonatkozóan is találunk konkrét javaslatokat, mit tehet a csoport a gyakorlat során tárgyalt emberi jogi kérdések további feldolgozása és megoldása érdekében.

A gyakorlat címe

Frappáns alcím

Témakörök

Nehézségi szint

A gyakorlat során feldolgozásra kerülő emberi jogi témák (a témakörök leírását lásd az 5. fejezetben). A legtöbb gyakorlathoz a könyv három témakört ad meg, így a csoportsegítőnek lehetősége van arra, hogy a gyerekeket leginkább érintő vagy érdeklő témára helyezze a hangsúlyt. A témakörök a különböző emberi jogok közötti kapcsolatot, kölcsönös függést is érzékeltetik.

Életkor

A bemutatott gyakorlatnak megfelelő korcsoport (adaptálva más korcsoporttal is elvégezhető).

Szükséges idő

Az az átlagos időtartam, ami a gyakorlat levezetéséhez és feldolgozásához szükséges. A tényleges időszükséglet sok más körülménytől is függ, pl. a csoport létszáma vagy a gyerekek érettsége.

Csoportlétszám

A gyakorlat levezetéséhez ideálisnak tekintett csoportlétszám.

A gyakorlat típusa	A gyakorlat során végzett tevékenységek jellege (pl. szerepjáték, rajzolás, beszélgetés, társasjáték).
A gyakorlatról röviden	A gyakorlat menetének rövid összefoglalása.
Célok	A gyakorlat várható eredménye az emberi jogokkal kapcsolatos ismeretek, készségek, képességek, attitűdök, illetve konkrét cselekvés és magatartás tekintetében.
Előkészítés	A gyakorlat megkezdése előtt elvégzendő előkészítő tevékenységek.
Szükséges eszközök	A gyakorlat levezetéséhez szükséges eszközök.
A gyakorlat menete	A gyakorlat megszervezésének és levezetésének menete lépésről lépésre.
Feldolgozás és értékelés	Kérdések, amelyek segítik a gyakorlat során tapasztaltak átgondolását, a felmerült gondolatok kifejtését, az általános következtetések levonását és azok összekapcsolását az emberi jogokkal. A feldolgozás a gyakorlat legfontosabb része, ezért soha nem hagyjuk el!
Javaslatok a folytatáshoz	További tevékenységek vagy más Kiskompasz-gyakorlatok, amelyeket a csoporttal érdemes a folytatásban elvégezni.
Javaslatok a cselekvésre	Javaslatok a gyakorlat által felvetett problémák megválaszolására, megoldására.
Tanácsok a csoportsegítőnek	Javaslatok a gyakorlat továbbfejlesztésére és/vagy adaptálására, illetve a lehetséges buktatók, nehézségek elkerülésére.
További információk	További hasznos információk a gyakorlathoz.
Segédletek	Szöveges vagy képes segédanyagok, amelyek másolhatóak és felhasználhatóak a gyakorlathoz.

Az Egyezmény a gyermek jogairól – mint a Kiskompasz kiindulási alapja

A Kiskompaszban található minden egyes gyakorlat – egyértelműen vagy kevésbé nyilvánvaló módon – kapcsolódik a **Gyermekjogi Egyezményhez**. Vannak olyan gyakorlatok, amelyeknek az a céljuk, hogy megismertessék a gyerekeket ezzel a dokumentummal: pl. A nyuszik jogai vagy az Úton egy új világ felé című gyakorlat. Mások – az ilyen bevezető jellegű gyakorlatokra építve – arra irányulnak, hogy a gyerekek jobban megismerjék jogaikat, ilyen pl. Az emberi jogok naptára vagy a Sajtószemle című gyakorlat. A „haladó” szintű gyakorlatoknál pedig például a gyerekeknek azt kell eldönteniük, mi tartozik az emberi jogaik közé és mi nem, illetve meg kell nevezniük az egyes jogokat (pl. Táblás játékok).

Mivel a Gyermekjogi Egyezmény a Kiskompasz egyik sarokköve, elengedhetetlen, hogy a csoportsegítők maguk is jól ismerjék a dokumentumot, és el tudják magyarázni a gyerekeknek, hogy mi mit jelent. A Kiskompaszban az egyezmény gyermekbarát változata is megtalálható. Számos gyakorlat-hoz szükség van az egyezményre, ezért érdemes lehet tartós használatra alkalmas, laminált másolatokat készíteni belőle. Készíthetünk poszterméretű másolatot is, amit aztán kiakaszthatunk a falra, így könnyen hivatkozhatunk a dokumentumban foglaltakra. A Gyermekjogi Egyezményben foglalt jogokat bemutató gyermekjogi kártyákat több gyakorlathoz is felhasználhatjuk (pl. Táblás játékok). A kártyákat érdemes lehet keményebb papírra nyomtatni, hogy könnyebb legyen őket használni.

A Gyermejkogi Egyezmény tartalmaz néhány olyan bonyolult fogalmat, amelyet minden bizonnyal el kell majd magyarázni a gyerekeknek:

Méltóság: minden ember egyenlő és veleszületett méltósággal bír – ez az emberi jogok egyik alapfogalma. Könnyen lehet, hogy a gyerekeknek segítségre, kézzelfogható példákra lesz szükségük a fogalom megértéséhez.

Diszkrimináció: A diszkriminációtól való mentesség az emberi jogok másik alapelve, amely minden fontosabb emberi jogi dokumentumban szerepel. A Gyermejkogi Egyezmény 2. cikke tiltja bizonyos védett tulajdonságok szerinti megkülönböztetés minden formáját, melyek egy része nem feltétlenül világos a gyerekek számára. Ilyen például:

- „faj”¹,
- nemzeti vagy társadalmi származás, vagyon (társadalmi vagy gazdasági helyzet)
- születés, akár házasságon belül, akár azon kívül.

Kibontakozó képességek: Az 5. cikkben szereplő kifejezés arra utal, hogy ahogy a gyermek nő és egyre érettebbé válik, egyre inkább képes a felelősségvállalásra és az önálló döntéshozatalra, így a jogok gyakorlására is.

Menekült („új országba kell költöznöd, mert saját hazád nem biztonságos számodra”): A 22. cikk a menekültekre vonatkozik. A legtöbb gyermek (és sok felnőtt) nem tesz különbséget a bevándorló és a menekült között: az előbbi azért megy más országba, hogy új életet kezdjen, az utóbbi a veszélytől vagy az üldöztetéstől való indokolt félelem hatására hagyja el a hazáját. A bevándorlókkal ellentétben a legtöbb menekült szeretne visszatérni a hazájába, amint megszűnik a fenyegetettség, ezen kívül a menekülteknek joguk van ahhoz, hogy a menedéket nyújtó ország védelmét és támogatását élvezzék. Mondjuk el azt is, hogy vannak olyan emberek, akik kénytelenek elhagyni otthonukat, de a saját országukon belül maradnak; őket belső menekülteknek nevezzük.

Az alábbi, a Gyermejkogi Egyezmény gyermekbarát változatában (és/vagy a Kiskompasz-gyakorlatokhoz használt más nemzetközi emberi jogi dokumentumokban) szereplő fogalmak jelentését és az emberi jogokhoz való kapcsolódását szintén érdemes megvitatni. Némelyik kifejezésnek több jelentése is lehet, és nem biztos, hogy a gyerekek mindet ismerik (pl. hogy erőszaknak számít nemcsak a testi, hanem a lelki erőszak, és nemcsak a már megvalósult bántás, hanem az azzal való fenyegetés is; hogy a fogyatékoság lehet testi, értelmi vagy pszichoszociális jellegű). Lehetséges, hogy más fogalmakat csak nagyjából értenek, és konkrét példák szükségesek a pontos megértésükhöz (pl. kizsákmányolás, kultúra, bántalmazás, elhanyagolás). Kérjük meg a gyerekeket, hogy a saját tapasztalataikból hozzanak példákat.

• bántalmazás / rossz bánásmód / elhanyagolás	• fiatalkorúak igazságszolgáltatása
• mindenhol jogalanyként fogadnak el valakit	• szabadidő
• egyesülési jog	• szabadságvesztés
• kultúrák/hagyományok	• média
• testi, érzelmi, szellemi, erkölcsi és szociális fejlődés	• állampolgárság
• fogyatékoság	• tápanyagban gazdag étel
• jogaink gyakorlása	• pornográfia
• kizsákmányolás	• magánélet
• kormányzat	• prostitúció
• születés anyakönyvezése	• rehabilitáció
• az ember helyzetének felülvizsgálása	• társadalombiztosítás
• egészségügyi szakemberek	• szakszervezetek
• becsület és jó hírnév	• erőszak
• identitás, azonosságtudat	• háborúskodás
	• háborús övezet

Amikor a csoport még csak ismerkedik a Gyermekjogi Egyezményrel, nincs szükség ilyen részletességre. Azonban amikor a gyerekek már jobban ismerik az emberi jogokat, érdemes odafigyelni arra, hogy alaposabban megértsék az érintett fogalmakat, és az is fontos, hogy tisztázzuk az esetleges félreértéseket. Figyeljünk, mikor nyílik erre megfelelő alkalom.

A gyakorlatok kiválasztása

A csoportsegítőnek számtalan tényezőt kell mérlegelnie, amikor kiválasztja, melyik Kiskompasz-gyakorlatot fogja használni. A legfontosabb ilyen tényezők:

1. A gyerekek: A gyakorlatok kiválasztása előtt a csoportsegítőnek először meg kell ismernie a résztvevő gyerekeket.

- Milyen fejlettségi szinten állnak, milyen téma érdekli vagy érinti őket, milyen a tanulási stílusuk?
- Vannak-e konfliktusok vagy problémák a csoportban?
- Szembesülnek-e ezek a gyerekek valamilyen sajátos kérdéssel vagy problémával a közösségükön belül?
- Mennyire ismerik már a gyerekek az emberi jogokat? Némelyik Kiskompasz-gyakorlatához például szükséges a Gyermekjogi Egyezmény előzetes ismerete.

Azonban nem kell várni a Kiskompasz-gyakorlatok használatával, amíg nem tudjuk a választ az összes említett kérdésre. Gyakran épp a gyakorlatok kipróbálása a legalkalmasabb módja annak, hogy megismerjük a csoportot!

2. Tanulási célkitűzések: Végezhetünk néhány gyakorlatot csupán azzal a céllal, hogy a gyerekek általában jobban ismerjék és értsék az emberi jogokat, vagy pusztán a szórakozás kedvéért, de a legtöbb gyakorlatot lehet, és érdemes is valami konkrét, a gyerekeket érdeklő, illetve a csoport, a közösség vagy a világ életében problémaként felmerülő kérdéshez kötni. Minden Kiskompasz-gyakorlat alkalmas arra, hogy bővítsük a gyerekek ismereteit és cselekvésre ösztönözzük őket valamennyi emberi joggal kapcsolatban. Másrészt a gyakorlatok lehetővé teszik, hogy olyan témákra tudjunk fókuszálni, amelyek kapcsolatot teremtenek a gyerekek és az aktuális európai emberi jogi kihívások között:

3. A tanulási folyamat: Ahhoz, hogy az elsajátított ismeretek, készségek, képességek, értékek és attitűdök rögzüljenek, nem elegendő egyetlen gyakorlatot elvégezni. Válasszunk olyan gyakorlatokat, amelyek – akár egy adott emberi jogi témakör, akár egy bizonyos kompetencia fejlesztése céljából – egymásra építhetők. Az ilyen gyakorlatsorozat egy hónapot, egy iskolai félévet vagy akár egy egész évet is igénybe vehet. Választhatunk az iskolai tananyag témaköreire illeszkedő gyakorlatokat, vagy olyanokat, amelyek a csoport vagy a közösség számára fontos kérdésekkel foglalkoznak.

Akárhogy is döntünk, törekedjünk a gyakorlattípusok közötti egyensúlyra, és tekintsük a gyerekek igényeit az elsődleges szempontnak. A módszertani változatosság nemcsak szórakoztatóbbá teszi a gyakorlatokat, hanem lehetővé teszi azt is, hogy a tanulási folyamatban a gyerekek érzékszerveire, érzelmeire és értelmére is támaszkodhassunk. Ennek érdekében a Kiskompasz a különböző technikák és módszerek széles választékát kínálja (pl. beszélgetés, vita, történetmesélés, szimuláció, drámajáték, táblás játék, művészeti tevékenységek, csapatverseny). További segítséget nyújthat a választásban a xx. oldalon található táblázat, amely az összes Kiskompasz-gyakorlatra vonatkozóan összefoglalja a szükséges információkat.

A gyakorlatok alkalmazása

Használjuk a Kiskompaszt úgy, mint egy szakácskönyvet. A jó szakácshoz hasonlóan a csoportsegítő is szabadon megváltoztathatja egy gyakorlat „hozzávalóit”, hogy az megfeleljen az adott feltételeknek, úgymint a rendelkezésre álló idő és segédeszközök, a csoport nagysága, kompetenciái és egyéb körülmények. A legtöbb gyakorlathoz adaptálási javaslatokat is találunk.

Minden egyes csoportban rengeteg különféle tanulási stílusú és képességű gyerek van. Egyszerűbb, ha a csoportsegítő biztosít többféle tanulási módot a csoport számára, mint ha mindig a gyerek kénytelen alkalmazkodni az adott módszerhez. Például egy olyan valós problémákra épülő gyakorlat, mint amilyen a Sajtószemle című, örömet szerezhet a pragmatistának, de frusztrálhatja a teoritát. A csoportsegítő módosíthatja a gyakorlatot és erősítheti annak elméleti oldalát azáltal, ha a résztvevők azt is megvizsgálják, hogyan mutatják be ugyanazt a kérdést a különböző újságok. Sok gyakorlatot módosíthatunk aszerint, hogy milyen a csoport olvasási és íráskészsége. A csoportsegítő átvállalhatja akár az összes írásbeli tennivalót az olyan gyakorlatnál, mint pl. A nyuszik jogai. Legyünk bátran kreatívak, és biztosítsunk a gyerekeknek többféle lehetőséget arra, hogy közölhessék mondanivalójukat. Például a csoportos beszélgetésen kívül lehet rajzolni, pantomimezni, vagy újságcikket írni, vagy párokban megbeszélni, ki mit gondol.

A gyakorlatok körütekintő kiválasztása és adaptálása abból a szempontból is nagyon fontos, hogy biztosíthassuk a speciális igényekkel rendelkező, pl. hajléktalan, bevándorló, menekült vagy gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyerekek bevonását és egyenlő részvételét. Próbáljuk elkerülni, hogy hangsúlyt kapjanak a gyerekek között jelen lévő, esetleg fájdalmas különbségek.

Legyünk különösen érzékenyek a fogyatékossgal élő gyerekek szükségleteire, és ne hozzuk őket olyan helyzetbe, hogy olyan gyakorlatba kelljen bevonódniuk, amelyben nem tudnak egyenlő félként részt venni. Ha tudjuk, hogy a csoportból valamelyik gyerek mozgás-, látás- vagy halláskorlátozott, vagy más testi fogyatékossgal rendelkezik, inkább a gyakorlatot igazítsuk a gyerekekhez, és ne tőle várjuk, hogy alkalmazkodjon a gyakorlathoz. Adaptálási javaslatok a fogyatékossgal élő gyerekekkel végzett munkához:

- Kerüljük a piros és zöld színek használatát a feladatok során. A szintévesztő gyerekeknek nehézséget jelenthet a két szín megkülönböztetése.
- A vak és gyengénlátó gyerekek számára a magyarázó szövegek és a segédletek legyenek Braille-írással is hozzáférhetőek.
- Úgy helyezzük el a mozgáskorlátozott gyerekeket, hogy maximálisan részt tudjanak venni a gyakorlatokban.
- Használjunk képeket és írott utasításokat a hallássérült gyerekek részvételének ösztönzésére.

Javaslatok a részvétel elősegítésére

A jó csoportsegítő el tudja érni, hogy minden gyerek, még a visszahúzó és kevésbé érdeklődő is a legteljesebb mértékben részt vegyen a munkában. Az alábbiakban lássunk néhány jól bevált megoldást.

- A kérdéseket többféleképpen is fogalmazzuk meg, (a gyerekek fejlettségi szintjéhez igazítva,) hogy mindenki biztosan megértse azokat.
- Fejezzük ki magunkat világosan, használjunk olyan kifejezéseket, amiket a gyerekek is megértenek, kerüljük a szakszavakat.
- Tekintsük saját felelősségünknek a hatékony kommunikációt (pl. inkább kérdezzük azt: „Érthetően fejeztem ki magam?”, mint hogy: „Megértettétek?”).
- Nyitott kérdéseket tegyünk fel, amelyekre nem lehet egyszerű igennel vagy nemmel válaszolni (pl. ne azt kérdezzük: „Tetszett a gyakorlat?”, hanem azt: „Hogy éreztétek magatokat a gyakorlat során?”).
- Fekessük le a beszélgetés alapszabályait (pl. a résztvevők közbekiabálás helyett kézfeltartással jelezzék, ha szólni akarnak).
- Próbáljuk szóra bírni a csendes gyerekeket, kérjük meg őket, hogy osszák meg a többiekkel a tapasztalataikat, de soha ne erőltessük a dolgot.
- A csoportmunka során mindenkinek jusson szerep (pl. időmérő, kellékes, tudósító, írnok), hogy mindenki egyenlő mértékben részt tudjon venni a feladatban.
- Hangsúlyozzuk, hogy minden gyerek hozzá tud járulni valamivel a feladathoz.
- Időről időre foglaljuk össze a történeteket, vagy kérjünk meg erre egy gyereket.
- Mielőtt belekezdenénk a gyakorlatba, magyarázzuk el érthetően, mi lesz a feladat, hogy a gyerekek tudják, mire számíthatnak.
- Kössük az aktuális gyakorlatot korábbi vagy a jövőben tervezett gyakorlatokhoz.
- A gyakorlat során senki ne váljon nevetségessé, ne kerüljön kínos helyzetbe, és otthon se merüljenek fel kellemetlen utóhatások.
- Ha lehet, időnként kérjük más csoportsegítők közreműködését is, ez lehetővé teszi a gyerekek számára, hogy több csoportsegítővel is kapcsolatba kerüljenek, és különböző tanítási és tanulási stílusokat is megtapasztaljanak.
- Fogadjuk el, hogy egyetlen csoportsegítő sem képes mindent kézben tartani, illetve minden gyerekre egyszerre odafigyelni. Legyünk egyszerűen körültekintőek, és ne aggódjunk túl a dolgokat.

Ötletek a csoportsegítéshez

Minden csoportsegítőnek rendelkeznie kell olyan célirányosan használható, egyszerű technikákból és rövid gyakorlatokból álló eszköztárral, amire szükség esetén támaszkodhat. Az ilyen gyakorlatok nagyon hasznosak lehetnek, ha például szeretnénk kicsit felrázni, motiválni a csoportot, ha be akarjuk vonni a gyerekeket egy feladatba, ha fel akarjuk kelteni a figyelmüket vagy az érdeklődésüket, ha oldanunk kell a feszültséget vagy az ellenállást, ha meg szeretnénk nyerni a bizalmukat, de szükségünk lehet a fagyos hangulatot megtörni képes úgynevezett jégtörőkre és szórakoztató, vidám feladatokra is! Az alábbiakban lássunk néhány jól bevált technikát. Az interneten egész kincsestár található hasonló játékokból.

Jégtörők, bemelegítő játékok

Cél: csoportépítés és az összetartozás érzésének kialakítása.

- **Csoportcsendélet:** Hozzanak a gyerekek otthonról valamit, ami különlegesen fontos a számukra. Minden gyerek szóban bemutatja a hozott tárgyat, majd elhelyezi a csoportkiállítás darabjai között.
- **Én is!** A gyerekek keressék meg azokat, akikkel valamilyen szempontból egyformák (pl. születési hónap, testvérek száma, zokni színe stb.). Ha a körülmények megfelelőek, kényesebb kérdéseket is felvethetünk (pl. vallás, nyelvismeret, bőrszín).
- **Székfoglaló játék:** Tegyük szorosan körbe a székeket, majd üljenek le a gyerekek. Álljunk a kör közepére, mutatkozzunk be és mondjunk el magunkról egy állítást. Amikor a mondat elhangzik, mindenkinek, akire szintén igaz ez az állítás, fel kell állnia és új helyet kell keresnie (pl. „X vagyok és balkezes”, „X vagyok, és van egy macskám” vagy „X vagyok, és nem szeretem a paradicsomot”). Közben mi magunk is próbáljunk meg leülni. Aki szék nélkül marad, a kör közepére áll, ugyanígy bemutatkozik, majd elmond magáról valamit. Addig folytassuk a játékot, amíg minden gyerek sorra kerül, és be tud mutatkozni.
- **Portrét:** A gyerekek alkossanak párokat, adjunk mindenkinek egy üres papírlapot és tollat. Mindenki gyorsan rajzolja le a párját, és tegyen fel neki néhány kérdést (pl. hogy hívják, mi a hobbija, van-e valami meglepő tulajdonsága stb.), a válaszokat a képen is jelenítsék meg. Csak rövid időt hagyjunk erre a feladatra, és mindenkit bíztassunk arra, hogy minél nagyobb méretben készítse el a képet és a feliratokat. Aztán a gyerekek mutassák be egyenként az általuk készített portrét, és annak alapján a párjukat is. Könnyebb megtanulni a neveket, ha felrakjuk a képeket a falra, ahol mindenki látja őket.
- **Csapatmunka:** Osszuk a gyerekeket kisebb csapatokba, és adjunk nekik elegendő időt, hogy felfedezhessék, milyen közös tulajdonságaik vannak (pl. kultúra, megjelenés, egyéni ízlés, hobbi). A csapatok válasszanak maguknak a közös tulajdonságaik alapján egy nevet. Ezek után minden csapat mutatkozzon be a többieknek, elmagyarázva azt is, hogy miért azt a nevet választották.

Frissítő játékok

Cél: a csoport felfrissítése, energizálása.

- **Csomók:** A gyerekek álljanak körbe és hunyják be a szemüket. Mindenki tegyen 1-2 lépést a többiek felé, óvatosan nyújtsa előre a kezét és fogja meg valaki másét. Segítsünk, hogy minden kéz kapcsolódjon valaki más kezével úgy, hogy a végén egy nagy csomó alakuljon ki. Ezután nyissák ki a szemüket, és próbálják meg kibogozni a csomót anélkül, hogy elengednék egymás kezét.
- **Tűzijáték:** Alkossunk csapatokat, amelyek különböző tűzijátékfajták hangját és mozgását utánozzák. Az egyik csapat legyen rakéta, ami sistereg, majd felrobban. Egy másik csapat érzékeltesse tapssal a szikrák pattogását. Megint mások pedig utánozzák a pörgő tűzkereket. Tartsanak az egyes csapatok bemutatót, végül az egész csoport rendezzen egy nagy közös „tűzijátékot”.
- **Üljünk le!** Álljanak a gyerekek szorosan körbe úgy, hogy a lábfejük összeérjen. Azután üljenek le a földre úgy, hogy a lábuk továbbra is összeérjen. Ha kulturális szempontból nincs akadálya, a gyerekek úgy is alkothatnak kört, hogy egymás mögé állnak, és megfogják az előttük lévő vállát. Így amikor leülnek, a mögöttük lévő gyerek térdére ülnek majd. Természetesen egyik változat sem alkalmas olyan csoportok számára, ahol mozgáskorlátozott gyerekek vannak.
- **Esőerdő:** Utánozzák a gyerekek különféle hangokkal és mozdulatokkal az esőerdőre jellemző zajokat (pl. a madarak vagy rovarok hangját, a levelek zörejét, a szél süvítését, az állatok kiáltását)

ujjpattintgatással, csettintgetéssel, tapsolással, a combjuk vagy csípőjük paskolásával és állathangok utánzásával. Az eredmény olyan lesz, mint egy valóságos esőerdő.

- **Néma naptár:** A csoport tagjai álljanak sorba a születésnapjuk szerint. A feladatot úgy kell végrehajtaniuk, hogy közben nem szólhatnak meg. Ugyanez eljátszható cipőmérettel, vagy a tévé előtt (hetente) töltött órák számával, vagy bármilyen egyéb érdekes személyes adattal.
- **Vihar:** Jelöljünk ki kisebb csapatokat, amelyek majd a viharhoz kapcsolható zajokat vagy mozdulatokat ismételtetnek (pl. szél süvítése, eső, villám, ézengés). Halk esőcseppekkel kezdődjön a vihar, és aztán akár egy zenekart, vezényeljük a különböző csapatokat (pl. „És akkor villámlott!”, „És megdördült az ég!”) egészen a vihar elültéig.
- **Három kör:** Üljenek le a gyerekek körbe, és gondolatban válasszanak ki egy másik gyereket, anélkül, hogy bárkinek is elárulnák, kit választottak. Amikor a csoportsegítő azt kiáltja: „Rajta!”, háromszor gyorsan meg kell kerülniük azt a gyereket, akit választottak. Az eredmény teljes káosz lesz, de nagyon vicces, ahogy egyszerre mindenki valaki más után rohan, miközben őtána is rohan valaki.
- **Be a mentőcsónakba!** Először mutassuk be, milyen is egy „mentőcsónak”: két gyerek megfogja egymás kezét, a karjaik által bezárt kör alkotja a csónakot, ebbe a körbe állnak az utasok. Aztán mindenki utazásra indul: a tenger kezdetben csendes, és mindenki élvezi az utazást. Hirtelen sziklának ütközik a hajó. Mindenkinek találnia kell egy háromfős (vagy egy-, négyfős stb.) mentőcsónakot. A gyerekek ekkor megpróbálnak „mentőcsónakokat” alkotni, illetve beszállni a csónakba úgy, hogy az utasok száma megfeleljen a mondottaknak. Általában akadnak olyanok, akik sajnos „elsüllyednek”. Ezután a gyerekek szálljanak vissza a hajóba, és folytassuk a történetet: „Most a hajó békésen folytatja útját, de hirtelen hurrikán tör ki. A hajó süllyedni kezd. Mindenki a kétfős mentőcsónakokba!” Folytassuk így még néhány „hajótörés” erejéig.

Értékelő, lezáró játékok

Cél: egy nap vagy nagyobb szakasz lezárása.

- **Dobd ide!** A gyerekek körben dobálnak egy labdát. Mindenki, akinél éppen a labda van, mond egy olyan dolgot, amit az adott gyakorlatból tanult vagy hasznosítani tud.
- **Közös összefoglalás:** Tegyük fel egy összefoglaló kérdést (pl. „Mire fogtok leginkább emlékezni a mai gyakorlatból?” vagy „Milyen szó vagy mondat írja le legjobban a mai nappal kapcsolatos érzéseiteket?”), vagy hagyjunk nyitva egy kijelentést (pl. „Még mindig azon gondolkodom, hogy...”). A gyerekek sorban egymás után reagáljanak a kérdésekre vagy a felvetésekre.
- **Csoportfaliújság:** Készítsünk közös faliújságot, amelyhez a gyerekek egyenként hozzátesznek egy szót vagy képet, és elmondják, hogy az hogyan kapcsolódik ahhoz, amit pillanatnyilag éreznek, vagy amit tanultak, és ami számukra fontos.
- **Engedjük szabadon a békegalambot!** A csoportsegítő úgy tesz, mintha egy különlegesen értékes dolgot tartana a kezében (pl. egy madarat vagy egy újszülöttet), és minden gyerek mondjon ennek a különösen értékes dolognak valamit, mielőtt átnyújtja a soron következőnek. Miután ez a dolog mindenkihez eljutott, szorosabb körbe állnak, és közösen útjára engedik.

Konfliktusok kezelése

Cél: a csoport vagy az egyes gyerekek belső konfliktusainak megoldása.

Elkerülhetetlen, hogy az érzések és értékek összeütközésbe kerüljenek, amikor olyan témáról van szó, mint az emberi jogok. Kiváltképpen ha olyan nemformális tevékenységekben veszünk részt, mint a

Kiskompasz gyakorlatai, amelyek szándékosan a gyerekek érzelmeire és értelmére hatnak. Az efféle, a gyerekek közötti vagy akár a gyerekekben magukban is kialakuló konfliktusok nem feltétlenül rosszak, és megfelelő segítséggel akár építő tapasztalattá is alakíthatók. A konfliktuskezelés az egyik legfontosabb készség az életben, amit a gyerekek elsajátíthatnak, és ahhoz is nélkülözhetetlen, hogy az őket körülvevő világban létrejöjjön az emberi jogok kultúrája. Íme, néhány ötlet:

- **Készüljünk fel a konfliktusra:** A gyakorlat előkészítése során mérjük fel, hogy milyen lehetséges konfliktusokat idézhet elő a csoportban vagy egyes gyerekekben. Gondoljuk át, nem érinti-e érzékenyen a téma, a szabályok vagy a szóhasználat valamelyiküket vagy akár az összes gyereket?
- **Ne provokáljunk konfliktust, de ha kialakul, ne térjünk ki előle.**
- **Ne higgyük, hogy a konfliktus kialakulása a mi hibánk vagy bárki másé.** A konfliktus az élet velejárója, kialakulása elkerülhetetlen minden csoportban. Segítsünk a gyerekeknek elfogadni ezt a tényt, és ne okoljunk senkit. A konfliktus megoldására összpontosítsunk, ne a bűnbak keresésére.
- **Ne hagyjuk figyelmen kívül a csoporton belül ébredt rossz érzéseket.** Jelezzük, hogy látjuk, hogyan éreznek, és segítsünk a gyerekeknek feldolgozni ezeket az érzelmeket.
- **Szánjunk sok időt a feldolgozásra és az értékelésre** minden egyes gyakorlat után, hogy a gyerekeknek legyen lehetőségük kifejezni az érzéseiket mind a gyakorlattal, mind egymással kapcsolatban. Talán ez a legjobb alkalom arra, hogy bemutassuk a konfliktuskezelés folyamatát.
- **Beszéljünk négy szemközt a gyerekekkel.** Egy gyerek érzései gyakran túl személyesek vagy fájdalmasak ahhoz, hogy a csoport előtt beszéljen róluk. Ha erre utaló jeleket látunk, teremtsünk lehetőséget arra, hogy vele négy szemközt beszélhessünk arról, mi lehet az oka zaklatottságának. Mondjuk el neki, hogy bármikor készek vagyunk meghallgatni őt, ha szeretné megosztani velünk a problémáját.

Az emberi jogi nevelés a gyakorlatban

Egyetlen gyerek sem képes az emberi jogokról olyan környezetben tanulni, amely nem tartja tiszteltben, és nem támogatja az emberi jogok kultúráját. A csoportsegítő a legjobban azzal járul hozzá ahhoz, hogy egy gyerek megértse az emberi jogokat, ha ilyen környezetet teremt.

Mutassuk be valós helyzetben, mit jelent a gyerek legfőbb érdekéről szóló alapelv. Például a gyerekek között elkerülhetetlenül fellépő konfliktusok kezelése során hangsúlyozzuk, hogy mindenkinek joga van a részvételhez és a véleményalkotáshoz, illetve mindenki felelős azért, hogy a csoportban harmónia uralkodjon, és hogy a csoport minden tagja jól érezze magát ebben a közösségben. Vonjuk be a gyerekeket a konfliktusok aktív megoldásába.

A munkánkban mindenkor érvényesüljön az egyenlő bánásmód elve, hiszen szeretnénk, ha ezt a gyerekek is magukévá tennék. Ne felejtsük el, hogy legjobb szándékaink ellenére is tükrözzük a saját kultúránkban gyökerező előítéleteket. Ezek az előítéletek és sztereotípiák különösen erősek a nemek közötti egyenlőség terén. Kutatások bizonyítják, hogy a tanárok – anélkül, hogy tudomásuk lenne róla – akaratlanul is több figyelmet fordítanak a fiúkra, és jobban bíztatják őket, mint a lányokat. Nagyon figyeljünk arra, hogy a lányok egyenlő mértékben vegyenek részt az egész gyakorlatban. Ha szükséges, pozitív diszkriminációt is alkalmazhatunk.

A Kiskompasz csak annyira tud eredményes lenni az emberi jogok előmozdításában, amennyire Ön, a csoportsegítő ezt lehetővé teszi!

A gyermekjogok tiszteletben tartása az emberi jogi nevelés során

Amikor a gyerekek az emberi jogi nevelés keretében az emberi jogokkal foglalkoznak – akár iskolai, akár iskolán kívüli környezetben –, az egész folyamat során biztosítani kell a gyerekek valamennyi jogának védelmét és tiszteletben tartását. A csoportsegítőnek kiváltképpen ügyelnie kell arra, hogy a Kiskompasz-gyakorlatok megvalósítása során az összes résztvevő jogai, magánélete és méltósága tiszteletben legyen tartva. Megfelelően kezelnie kell minden olyan helyzetet vagy reakciót, amely valakire nézve bántó lehet, egy vagy több résztvevőt nevétségessé tehet, vagy kényelmetlen helyzetbe hozhat. Senkit sem szabad erőltetni, hogy részt vegyen olyan tevékenységben, amiben nem akar, vagy többet mondjon el vagy osszon meg nézeteiről vagy saját életéről, mint ami számára komfortos.

Az ilyen helyzetek kezelését vagy megelőzését segíti, ha több csoportsegítő dolgozik a gyerekekkel, ez különösen tanácsos nagyobb csoportok esetén. Az együttes csoportsegítés azt is megkönnyíti, hogy minden egyes megnyilvánulásra, érzelmi reakcióra oda tudjunk figyelni a gyakorlat során.

Magától értetődő, hogy a csoportsegítőnek mindig figyelembe kell vennie a gyerekek védelmére és biztonságára vonatkozó hatályos jogszabályokat és előírásokat. Kétség esetén mindig a biztonságos(abb) megoldást válasszuk.

Erőszak és bántalmazás a családban

A családi életről folytatott beszélgetés ellentmondásos érzelmeket kelthet a gyerekekben, különösen a tizenévesekben. Hasznos lehet erről a szülőkkel és gondviselőkkel is beszélni, kivéve, ha megalapozott a gyanú, hogy a gyermeket bántalmazzák. Ha a gyermek bántalmazást vagy erőszakot jelez, a csoportsegítőnek készen kell állnia arra, hogy támogatást nyújtson neki, és jelentse az esetet a felettesének vagy az illetékes hatóságnak az intézmény gyermekvédelmi előírásaival, illetve az adott ország gyermekvédelmi törvényeivel összhangban.

Tanácsok tanítók és tanárok számára

Nyilvánvaló, hogy a tantermi környezet kihívások elé állíthatja a pedagógusokat, ha az iskolai munkájuk keretében szeretnének emberi jogi foglalkozásokat tartani. Például csak rövid gyakorlatok férnek bele a megszabott időkeretbe, a tanulók valószínűleg nem szólhatnak bele, miről legyen szó az órán, a tanult gyakorlatba ültetésére is csak korlátozott lehetőségek adódnak – azonban ezek nem jelentenek leküzdhetetlen akadályokat. Sokan úgy oldják meg az órarendi keretek által okozott nehézségeket, hogy két egymást követő órát használnak fel a gyakorlathoz, vagy – ahol erre lehetőség van – témahét keretében foglalkoznak ilyen témákkal, mikor amúgy se a normál órarend szerint folyik a tanítás. A Kiskompasz arra is ad javaslatot, hogyan lehet az egyes gyakorlatokat adaptálni a csoport igényeinek és az adott tanulási környezetnek megfelelően. Ahhoz, hogy a gyakorlatok középpontjában végig a gyermek és az emberi jogi nevelés maradjon, folyamatosan szükség van a pedagógus kreativitására és kompetenciáira.

Egyes országokban szükség lehet arra, hogy némiképp eltérjünk a megszokott tantermi keretektől, a sok helyen tipikus frontális tanítástól – amikor a pedagógus leadja, a diák pedig bebeflázza a tananyagot –, és elmozduljunk a kritikai gondolkodást és az önállóbb tanulást ösztönző módszerek felé. Azokban az országokban, ahol a pedagógusok szerepkörébe jellemzően nem tartozik bele a

tréneri, tanácsadói vagy facilitátori szerep, a változásokat fokozatosan kell bevezetni, hogy a tanár és a diákok is megtanuljanak demokratikus légkörben dolgozni, ahol szabad kérdezni és véleményt nyilvánítani, sőt a kíváncsiság és az önálló gondolkodás egyenesen kívánatos. Könnyebb az ilyen változtatást megvalósítani, ha a tanár megismerkedik a Kiskompaszban alkalmazott módszerekkel, technikákkal. Az alábbi fejezet, továbbá hasznos ötleteket is ad azzal kapcsolatban, hogyan érdemes nagy létszámú osztályoknál a beszélgetést megvalósítani. A csoportsegítói készségek fejlesztésének másik lehetősége, ha ilyen téren már tapasztalt képzővel vagy pedagógussal dolgozunk együtt. Például elhívhatjuk valamelyik helyi emberi jogi szervezet trénerét, hogy tartson órát az osztályunknak, vagy esetleg párban, a tanárral együtt tartson foglalkozást.

Ha tanítóként, tanárként néhány gyakorlat esetleg nehéznek tűnik, akkor jusson eszünkbe, hogy az emberi jogi nevelés céljai közé tartozik az ismeretek bővítése és az összefüggések jobb megértése is – például mit jelentenek az emberi jogok, hogyan alakultak ki a történelem folyamán, milyen egyezmények és más dokumentumok védelmezik őket, miért fontos az emberi jogok fejlődése a civil társadalom és a világbéke szempontjából stb. –, márpedig mindennek van helye a formális oktatásban is. A kézikönyv elméleti részei – az emberi jogok rendszeréről és a globális emberi jogi témákról szóló fejezet – önmagukban is hasznos forrásanyagot jelentenek a pedagógusok számára

-
- 1 Minthogy minden ember ugyanahhoz a fajhoz tartozik, az Európa Tanács elutasítja a különböző emberi fajok léte alapozott elméleteket. Mindazonáltal az emberi jogi dokumentumok (és időnként a Kiskompasz kézikönyv is) azért használják a „faj” kifejezést, hogy azok a személyek, akiket általában és tévesen valamely „fajhoz” tartozónak tekintenek, a nemzetközi egyezmények és hazai törvények által biztosított védelemből ne zárassanak ki. L. még a Hátrányos megkülönböztetés és intolerancia című részt az 5. fejezetben

4. Fejezet

NEGYVENKÉT GYAKORLAT A GYERMEKEK EMBERI JOGI NEVELÉSÉHEZ

Gyakorlatok áttekintő táblázata

Cím	Témakörök	Nehézségi szint	Szükséges idő	Oldal
A címke mögött	Környezet · Szegénység · Emberi jogokról általában	3	60	72
A fiúk nem sírnak!	Diszkrimináció · Nemek közötti egyenlőség · Emberi jogokról általában	2	60-90	76
A mi alkotmányunk	Demokratikus állampolgárság · Részvétel · Emberi jogokról általában	3	60-90	79
A mi zászlónk	Demokratikus állampolgárság · Diszkrimináció · Részvétel	2	60	84
A néma bemozdó	Diszkrimináció · Egészség · Részvétel	2	45	87
A nyuszik jogai	Emberi jogokról általában · Egészség	1	30	90
Az emberi jogok naptára	Emberi jogokról általában	1	60-90	93
Csak nézel, vagy csinálsz is valamit?	Béke · Erőszak · Digitális környezet	2	60	97
Csináljunk reklámot az emberi jogoknak!	Emberi jogokról általában · Digitális környezet	2	60-90	100
Egy család vagyunk	Diszkrimináció · Család és alternatív gondoskodás · Nemek közötti egyenlőség	2	60	103
Erőszak az iskolában, és azon kívül	Diszkrimináció · Erőszak · Emberi jogokról általában	2	60	105
Fájdalmas szavak	Diszkrimináció · Erőszak · Digitális környezet	2	60	110
Feltérképezzük a jogokat	Emberi jogokról általában · Demokratikus állampolgárság · Környezet	3	60	113
Foglald el a várat!	Béke · Erőszak · Emberi jogokról általában	3	120	117
Gombóc Artúr	Béke · Szegénység · Emberi jogokról általában	2	40-60	121
Ha a világon húsz ember élne...	Szegénység · Diszkrimináció · Emberi jogokról általában	3	60	125
Harc a narancsért	Béke · Erőszak · Emberi jogokról általában	1	30	130
Hol volt, hol nem volt...	Demokratikus állampolgárság · Diszkrimináció · Nemek közötti egyenlőség	2	40	132
Hosszú út	Migráció · Diszkrimináció · Emberi jogokról általában	2	60	138
Hová állsz?	Demokratikus állampolgárság · Részvétel · Emberi jogokról általában	1	30-40	141
Játsszunk bábszínházat!	Emberi jogokról általában	2	90-120	144
Kártyajátékok	Emberi jogokról általában	1	30	147
Kedves Naplóm!	Diszkrimináció · Egészség · Szegénység	2	60	151
Képjátékok	Diszkrimináció · Digitális környezet · Emberi jogokról általában	2	30	157
Ki döntsön?	Család és alternatív gondoskodás · Részvétel · Emberi jogokról általában	2	45	162
Kíszeraméra	Emberi jogokról általában · Diszkrimináció	1	35	166
Leszel velem egy sátorban?	Diszkrimináció · Szegénység · Emberi jogokról általában	2	45-60	171
Mi lenne, ha...	Oktatás és szabadidő · Szegénység · Emberi jogokról általában	2	60	175
Mi van a táskában?	Migráció · Diszkrimináció · Emberi jogokról általában	2	60	179
Milyen szép a világ!	Környezet · Diszkrimináció · Szegénység	1	50	182
Minden szavazat számít	Demokratikus állampolgárság · Részvétel	3	90	184
Modern tündérmese	Diszkrimináció · Oktatás és szabadidő · Erőszak	2	60	188
Riporter kerestetik!	Környezet · Egészség · Digitális környezet	2	90-120	193
Sajtószemle	Emberi jogokról általában · Digitális környezet · Részvétel	2	45-60	197
Szembekötődsdi	Diszkrimináció · Egészség · Részvétel	1	45+	200
Táblás játékok	Emberi jogokról általában	3	45	203
Tégy egy lépést előre!	Diszkrimináció · Szegénység · Család és alternatív gondoskodás	2	60	217
Telefonhívás	Digitális környezet · Diszkrimináció · Részvétel	1	60	224
Testet öltött tudás	Diszkrimináció · Oktatás és szabadidő · Egészség	3	120-180	226
Úton egy új világ felé	Egészség · Migráció · Emberi jogokról általában	1	45	229
Van kiút! – Majd mi megmutatjuk!	Erőszak · Béke	1	60	237
Vízcepppek	Környezet · Migráció · Demokratikus állampolgárság	1	60	240

Gyakorlatok összefoglaló táblázata

A gyakorlat címe és típusa	Témakörök	A gyakorlatról röviden
A címke mögött Csoportos beszélgetés, rajzolás, írás	<ul style="list-style-type: none"> • Környezet • Szegénység • Emberi jogokról általában 	A gyerekek megnézik a ruháikon és személyes tárgyaikon található címkéket, és megvitatják, mi rejlik a címkék mögött.
A fiúk nem sírnak! Beszélgetés, drámajáték	<ul style="list-style-type: none"> • Diszkrimináció • Nemek közötti egyenlőség • Emberi jogokról általában 	A gyerekek a társadalmi nemekkel kapcsolatos kijelentéseket beszélnek meg, majd rövid jelenetet találnak ki és adnak elő a nemi sztereotípiákról és diszkriminációról.
A mi alkotmányunk Beszélgetés, konszenzusépítés, szabályalkotás	<ul style="list-style-type: none"> • Demokratikus állampolgárság • Részvétel • Emberi jogokról általában 	A gyerekek létrehozzák a csoport alkotmányát: felsorolják a jogaikat és a kötelezettségeiket.
A mi zászlónk Beszélgetés, rajzolás	<ul style="list-style-type: none"> • Demokratikus állampolgárság • Diszkrimináció • Részvétel 	A gyerekek zászlót terveznek a csoportnak, amely a csoport értékeit és identitását fejezi ki.
A néma bemondó Szerepjáték, kitalálós játék	<ul style="list-style-type: none"> • Diszkrimináció • Egészség • Részvétel 	Valaki hang nélkül felolvassa a Gyermekjogi Egyezmény egy cikkét, a csoport többi tagja pedig megpróbálja a szájáról leolvasni, melyik cikkről lehet szó.
A nyuszik jogai Fantáziajáték, ötletelés, beszélgetés	<ul style="list-style-type: none"> • Emberi jogokról általában • Egészség 	A résztvevők elképzelik, milyen gondoskodásra van szüksége egy nyuszinak, ebből kiindulva megvitatják, milyen szükségletei vannak a gyerekeknek, és beszélgetnek az élethez és a fejlődéshez való jogról.
Az emberi jogok naptára Rajzolás, festés, kivágás, információk grafikus ábrázolása	<ul style="list-style-type: none"> • Emberi jogokról általában 	Közös naptárkészítés a fontos emberi jogi dátumok megjelölésével.
Csak nézel, vagy csinálsz is valamit? Személyes narratíva, beszélgetés	<ul style="list-style-type: none"> • Béke • Erőszak • Digitális környezet 	A gyerekek olyan esetekről mesélnek, amikor egy erőszakos helyzetben áldozatok, bántalmazók, tétlen szemlélők vagy segítők voltak.
Csináljunk reklámot az emberi jogoknak! Történetmesélés, rajzolás, írás, drámajáték	<ul style="list-style-type: none"> • Emberi jogokról általában • Digitális környezet 	A gyerekek tévéreklámot készítenek a gyermekek jogairól.
Egy család vagyunk Rajzolás, beszélgetés	<ul style="list-style-type: none"> • Diszkrimináció • Család és alternatív gondoskodás • Nemek közötti egyenlőség 	A gyerekek képek és rajzok alapján beszélgetnek a család fogalmáról és a különféle családtípusokról.
Erőszak az iskolában, és azon kívül Beszélgetés, kevés mozgás	<ul style="list-style-type: none"> • Diszkrimináció • Erőszak • Emberi jogokról általában 	A gyerekek beszélgetnek a bullying, más szóval a kortárs zaklatás témájáról, majd mozgás segítségével kifejezik, hogyan reagálnának különböző elképzelt zaklatásos esetekre.
Fájdalmas szavak Lista összeállítása, rangsorolás, beszélgetés	<ul style="list-style-type: none"> • Diszkrimináció • Erőszak • Digitális környezet 	A gyerekek sértő kifejezéseket vagy egyéb online tartalmakat elemeznek, és mérlegelik az ilyen nyelvhasználat lehetséges hatásait.

A gyakorlat címe és típusa	Témakörök	A gyakorlatról röviden
Feltérképezzük a jogokat Rajzolás, elemzés, beszélgetés	<ul style="list-style-type: none"> • Emberi jogokról általában • Demokratikus állampolgárság • Környezet 	A gyerekek együtt készítik el a környék térképét, és meghatározzák, milyen gyermekjogok milyen nagyobb intézményekhez köthetők.
Foglald el a várat! Mozgásos kalandjáték, tapasztalati tanulás	<ul style="list-style-type: none"> • Béke • Erőszak • Emberi jogokról általában 	A gyerekek három csapatot alkotnak, ők lesznek a csatában részt vevő felek. A győzelem érdekében stratégiát kell kialakítaniuk, és együtt kell működniük. A csata után megbeszélik, hogy a konfliktus ellentétes oldalán állók milyen különböző érzelmeket éltek át, és hogy milyen indokok és folyamatok rejlenek e mögött.
Gombóc Artúr Csoportos egyezkedés játékos keretben	<ul style="list-style-type: none"> • Béke • Szegénység • Emberi jogokról általában 	Két csoport egyezkedik egymással több körben arról, hogyan osztozzanak meg a finomságokon. A játék kapcsán beszélgetnek az igazságosság, egyenlőség és emberi jogok közti összefüggésekről.
Ha a világon húsz ember élne... Beszélgetés, építés papírpohárból	<ul style="list-style-type: none"> • Szegénység • Diszkrimináció • Emberi jogokról általában 	A gyakorlat során papírpoharak jelképezik a világon élő embereket, a gyerekek ezekből építenek kisebb vagy nagyobb piramisokat aszerint, hogy szerintük a népesség hogyan oszlik meg különböző tulajdonságok szerint, illetve hogyan részesülnek az emberek egyes alapvető szolgáltatásokból és javakból.
Harc a narancsért Csapatverseny, beszélgetés	<ul style="list-style-type: none"> • Béke • Erőszak • Emberi jogokról általában 	A gyerekek egy narancs megszerzéséért szállnak harcba, aztán megbeszélik, hogyan lehet a konfliktusokat megoldani.
Hol volt, hol nem volt... Történetmesélés, beszélgetés	<ul style="list-style-type: none"> • Demokratikus állampolgárság • Diszkrimináció • Nemek közötti egyenlőség 	Egy ismerős történetet úgy mesélünk el, hogy felcseréljük a szereplők nemét, majd ennek kapcsán beszélgetünk a nemi sztereotípiákról.
Hosszú út csoportos beszélgetés, rajzolás, írás	<ul style="list-style-type: none"> • Migráció • Diszkrimináció • Emberi jogokról általában 	A gyerekek történetet találnak ki egy családról, amely külföldre indul, és elképzelik, mi mindenre lehet szükségük, és milyen nehézségekkel kell szembenéznük az út során.
Hová állsz? Beszélgetés, kevés mozgással	<ul style="list-style-type: none"> • Demokratikus állampolgárság • Részvétel • Emberi jogokról általában 	A gyerekek különböző állításokkal kapcsolatos álláspontjukat a teremben elfoglalt helyükkel fejezik ki, majd elmagyarázzák és meg is indokolják véleményüket.
Játsszunk bábszínházat! Drámajáték bábokkal, beszélgetés	<ul style="list-style-type: none"> • Emberi jogokról általában 	A gyerekek bábelőadást készítenek egy olyan közismert történet alapján, amelyben sérülnek az emberi jogok. Majd a csoport új befejezést ír, amelyben megpróbálják megszüntetni a jogsértést.
Kártyajátékok 1. Memóriajáték 2. Emberi jogi párok 3. Rajzos „most mutasd meg” Egyszerű játékok a Gyermekjogi Egyezmény alapján készített jogkártyákkal	<ul style="list-style-type: none"> • Emberi jogokról általában 	A gyerekek a Gyermekjogi Egyezmény alapján készült gyermekjogi kártyákkal játszanak, így ismerkednek meg jogaikkal.

A gyakorlat címe és típusa	Témakörök	A gyakorlatról röviden
Kedves Naplóm! Történetmesélés, beszélgetés	<ul style="list-style-type: none"> • Diszkrimináció • Egészség • Szegénység 	A gyerekek ugyanarról az eseményről elolvasnak három különböző beszámolót, majd beszélgetnek a másokról kialakított téves ítéletekről.
Képjátékok 1. Képalírások 2. Szővegbuborékok 3. A kép fele Játék képekkel	<ul style="list-style-type: none"> • Diszkrimináció • Digitális környezet • Emberi jogokról általában 	A gyerekek képek segítségével felfedezik a különböző sztereotípiákat és nézőpontokat, és ráébrednek arra, hogy a képek információkat közölhetnek, de félre is vezethetnek minket.
Ki döntsön? Döntéshozatal, kiscsoportos megbeszélés	<ul style="list-style-type: none"> • Család és alternatív gondoskodás • Részvétel • Emberi jogokról általában 	A gyerekek kérdéseket hallanak arra vonatkozóan, hogy a családban ki döntsön különböző kérdésekben. Egy-egy kérdés elhangzása után a gyerekek mozgással fejezik ki válaszukat, úgy, hogy a véleményüket kifejező táblához állnak.
Kiszeraméra Történetmesélés, beszélgetés a történet alapján	<ul style="list-style-type: none"> • Emberi jogokról általában • Diszkrimináció 	A gyerekek egy kitalált állatról szóló bábelőadást néznek meg, és beszélgetnek a sokszínűség jelentőségéről.
Leszel velem egy sátorban? Rangsorolás, vita, beszélgetés	<ul style="list-style-type: none"> • Diszkrimináció • Szegénység • Emberi jogokról általában 	A gyerekek rövid jellemzések alapján kiválasztják, hogy kivel szeretnének egy sátorba kerülni, majd megbeszéli, hogy milyen feltételezések alapján döntöttek így.
Mi lenne, ha... Elemzés, drámajáték, beszélgetés	<ul style="list-style-type: none"> • Oktatás és szabadidő • Szegénység • Emberi jogokról általában 	A gyerekek elképzelik egy adott szituáció lehetséges következményeit, majd ez alapján rövid jelenetet adnak elő.
Mi van a táskámban? Csoportos beszélgetés, rajzolás, írás	<ul style="list-style-type: none"> • Migráció • Diszkrimináció • Emberi jogokról általában 	A résztvevők megbeszélik, mit pakolnának a táskájukba, ha vészhelyzet miatt hirtelen el kellene hagyniuk az otthonukat.
Milyen szép a világ! Rajzolás, beszélgetés	<ul style="list-style-type: none"> • Környezet • Diszkrimináció • Szegénység 	A gyerekek két rajzot készítenek: az egyiket azt rajzolják le, milyen környezetben szeretnének élni, a másikon pedig azt, milyenben nem szeretnének élni. Megvitatják, mi a különbség a kettő között, és ők maguk hogyan tudnának hatni a saját környezetükre.
Minden szavazat számít Beszélgetés, tervezés, szimuláció	<ul style="list-style-type: none"> • Demokratikus állampolgárság • Részvétel • Emberi jogokról általában 	A gyerekek demokratikus szavazási folyamatot terveznek, majd szavazást tartanak.
Modern tündérmese történetmesélés, beszélgetés	<ul style="list-style-type: none"> • Diszkrimináció • Oktatás és szabadidő • Erőszak 	Képek alapján a gyerekek felváltva mesélnek el egy történetet, majd megismerik a képek mögött rejlő valódi történetet, amely a modernkori rabszolgaságról szól.
En route pour un nouveau monde! (<i>Sailing to a New Land</i>) Identification de priorités, discussion	<ul style="list-style-type: none"> • Egészség • Migráció • Emberi jogokról általában 	Les enfants imaginent qu'ils naviguent vers un nouveau continent mais que, pour l'atteindre, ils doivent jeter par-dessus bord tout ce qui ne leur paraît pas essentiel.

A gyakorlat címe és típusa	Témakörök	A gyakorlatról röviden
Riporter kerestetik! Séták a környéken, riportkészítés, fényképezés	<ul style="list-style-type: none"> • Környezet • Egészség • Digitális környezet 	A gyerekek riportot készítenek arról, milyen az emberi jogi helyzet a városukban, falujukban vagy szűkebb környezetükben. Ehhez fényképet készítenek, majd a fotókból kiállítást szerveznek.
Sajtószemle Médiafigyelés, poszterkészítés	<ul style="list-style-type: none"> • Emberi jogokról általában • Digitális környezet • Részvétel 	A gyerekek újsághíreket keresnek, amelyekben az emberi jogok érvényesüléséről, megsértéséről vagy védelméről van szó, a talált cikkekből plakátokat készítenek, majd ezeket kiállítják.
Szembekötődsi Szimuláció, beszélgetés	<ul style="list-style-type: none"> • Diszkrimináció • Egészség • Részvétel 	A gyerekek bekötött szemmel próbálnak felöltözni, és elgondolkodnak a fogyatékossgal élők mindennapos tapasztalatairól és emberi jogairól.
Táblás játékok 1. Ismered a jogaidat? 2. Moxa patamu Táblás játékok	<ul style="list-style-type: none"> • Emberi jogokról általában 	A gyakorlat két különböző, a gyermekjogokról szóló táblás játékot tartalmaz, amelyeket azonos táblán, de eltérő szabályokkal játszunk. A gyerekek önállóan játszhatnak, de szükség van csoportsegítőre is, hogy segítsen játék közben, és levezesse a feldolgozó részt.
Tégy egy lépést előre! Szerepjáték, szimuláció, beszélgetés	<ul style="list-style-type: none"> • Diszkrimináció • Szegénység • Család és alternatív gondoskodás 	A résztvevők más – akár a világ másik pontján élő – gyerekek helyébe képzelik magukat, és összehasonlítják a mindennapjaikban tapasztalt nehézségeket.
Telefonhívás Csoportos beszélgetés, rajzolás, írás	<ul style="list-style-type: none"> • Digitális környezet • Diszkrimináció • Részvétel 	Egy hagyományos gyerekjáték adaptációja, amelyben a gyerekek egymás fülébe súgnak egy üzenetet, majd az eredményt összehasonlítják az eredeti üzenettel.
Testet öltött tudás Kollázskészítés, beszélgetés	<ul style="list-style-type: none"> • Diszkrimináció • Oktatás és szabadidő • Egészség 	A gyerekek megrajzolják egy emberi test körvonalát, és a test megfelelő részeihez beírják, ők maguk milyen ismeretekkel és képességekkel rendelkeznek. Megbeszéljük, hogyan szerezhető meg ez a tudás, és mi történik akkor, ha a test egyes részei eltérően fejlődnek, vagy bizonyos jogoktól megfosztják az embert.
Úton egy új világ felé Rangsorolás, vita	<ul style="list-style-type: none"> • Egészség • Migráció • Emberi jogokról általában 	A gyerekek elképzelik, hogy új földrész felé hajóznak, de ahhoz, hogy eljussanak oda, ki kell dobniuk a fedélzetről azokat a dolgokat, amik nem feltétlenül szükségesek.
Van kiút! – Majd mi megmutatjuk! Élőképek készítése, beszélgetés	<ul style="list-style-type: none"> • Erőszak • Béke 	A gyerekek egy konfliktushelyzetet vagy erőszakos cselekményt élőkép formájában ábrázolnak, majd azt is megmutatják, hogyan lehetne megoldani ezt a situációt erőszak nélkül.
Vízcepppek Tapasztalati tanulás, rangsorolás, beszélgetés	<ul style="list-style-type: none"> • Környezet, • Migráció • Demokratikus állampolgárság 	A gyerekek megbeszéljük, hogyan lehetne úgy használni a vizet, hogy elkerüljük a pazarlást. Megvitatják a személyes cselekvés szerepét az egyik legfontosabb természeti erőforrásunk megőrzése érdekében.

A címke mögött

Mesél a pólóm!

Nehézségi szint

8–13 év

60 perc

4-30

Környezet

Szegénység

Emberi jogokról általában

A gyakorlat típusa

Csoportos beszélgetés, rajzolás, írás

A gyakorlatról röviden

A gyerekek megnézik a ruháikon és személyes tárgyaikon található címkéket, és megvitatják, mi rejlik a címkék mögött.

Célok

- A kereskedelem, globalizáció és a környezet megértése
- A felelős és fenntartható fogyasztás ösztönzése
- Ötletek kidolgozása az emberi jogok népszerűsítésére

Előkészítés

Másoljuk le és vágjuk ki a gyakorlat leírása után található kártyákat. Minden kiscsoportnak egy csomag kártyát adunk.

Opcionális: Keressünk rá az interneten a póló életciklusával foglalkozó információkra, vagy olvassuk el a Vigyázz, figyelünk! Kompas-gyakorlatnál szereplő segédletet (www.coe.int/compass).

Készítsünk elő pár képet, melynek segítségével a gyerekek megérthetik a gyapot termesztésének, betakarításának és a pamut előállításának folyamatát. Ezeket kivetíthetjük vagy kinyomtatva ki is oszthatjuk.

Szükséges eszközök

- Flipchart vagy tábla, papír, filctoll
- Egy világtérkép
- Egy sima póló
- A gyakorlat leírása után található kártyák (Egy póló életciklusa)

A gyakorlat menete

1. Mondjuk el a csoportnak, hogy most a ruháikon, személyes tárgyaikon és a teremben lévő egyéb tárgyakon lévő címkéket fogjuk felhasználni arra, hogy felderítsük a mögöttük lévő történetet. Kérdezzük meg, tudják-e mi a címke, és miért hasznos? Írjuk fel a gyerekek válaszait a táblára. Szükség esetén magyarázzuk el, hogy a címke egy-egy tárgy azonosítására szolgál: elmondja, hol készült, milyen anyagból és így tovább.
2. Osszuk a gyerekeket négy-öt fős csoportokba, és adjunk mindegyik csoportnak egy papírlapot és egy filctollat. Nézzék meg összes címkét, amit csak a csoportjukban találnak, pl. a ruhájukon, cipőjükön, más személyes holmijukon, élelmiszeren stb. Figyeljék meg, honnan, melyik országból származnak ezek a tárgyak. Írják fel a lapra az országok nevét.
3. Amikor minden csoport végzett az országok összegyűjtésével, hívjuk össze az egész csoportot, és a világtérképen jelöljük meg valamennyi országot, amelyet a gyerekek azonosítottak.
4. Most mutassunk nekik egy sima pólót, és mondjuk el, hogy a póló azon ruhadarabok egyike,

amelyeket a világon a legtöbben viselnek. Pólója szinte mindenkinek van! Most a gyerekek újra kiscsoportokban dolgoznak. Képzeljék el a póló előállításának különböző fázisait, egészen addig, amikor valaki egy boltban megveszi.

5. Pár perc beszélgetés után adjuk oda minden csoportnak az Egy póló életciklusa című segédletet. A gyerekek gondolják végig, hogy mi történik a különböző fázisokban, és minden kártyához készítsenek illusztrációt. Végül gondolják át, milyen természeti erőforrásokra van szükség az egyes lépéseknél, pl. a gyapot termesztéséhez földre és vízre. Használják a képzelőerejüket!
6. Ha a csoportok befejezték a feladatot, mutassák meg a többieknek, mire jutottak. A táblára írjuk fel a különböző fázisokban szükséges erőforrásokat összesítve. Kérdezzük meg a gyerekeket, mit szólnak a listához, az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Tudtátok, hogy mennyi mindenre van szükség egy pólóhoz?
 - Meg vagytok lepődve?
7. Mondjunk el néhány dolgot a gyerekeknek arról, hogyan készítik a pólókat, és hogy a folyamat különböző fázisait gyakran különböző országokban végzik, részben azért, mert a vállalatok sokszor a legolcsóbb munkaerővel akarnak dolgoztatni, hogy a póló előállítása kevesebbe kerüljön. Ez sokszor azt jelenti, hogy gyerekeket is használnak munkaerőként.

Feldolgozás és értékelés

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Tetszett a gyakorlat? Nehéz volt?
 - Előfordult már korábban, hogy megnéztétek a címkét a ruháton?
 - Mi a véleményetek arról, hogy a ruháitok és más holmijaitok milyen sok országban jártak, mire hozzátok elértek?
2. Kapcsoljuk össze a gyakorlatot az emberi jogok és a környezet témájával az alábbi vagy hasonló kérdések segítségével:
 - Miért készülnek ezek a termékek ezekben az országokban?
 - Szerintetek számít, hogy tudjuk, hol és hogyan készülnek a ruháink? Miért?
 - Milyen emberi jogi vagy környezeti problémákról tudtok, amelyek a ruhaiparral vannak összefüggésben? Hogyan tudnánk megbizonyosodni arról, hogy a ruháinkat nem olyan körülmények között állítják elő, amelyek sértik az emberi jogokat?
 - Mit tehetünk azért, hogy mi (a gyerekek) ne örököljük meg a ma okozott környezeti problémákat, mint amilyen például a klímaváltozás?

Javaslatok a folytatáshoz

A gyermekmunka kérdésének feldolgozásához elvégezhetjük a Modern tündérmese című gyakorlatot. A Tégy egy lépést előre című gyakorlat a gyerekek életkörülményeit veszi számba a világ különböző országaiban.

Javaslatok a cselekvésre

Segíthetünk a gyerekeknek, hogy szervezzenek egy kisebb kampányt az iskolában vagy a helyi közösségben a méltányos és fenntartható fogyasztás ösztönzése érdekében. A gyerekek ellátogathatnak helyi termelőkhöz vagy méltányos kereskedelemről származó termékeket árusító (fair trade) boltokba, és beszámolót készíthetnek az ott tapasztaltakról.

A gyerekek levelet írhatnak a kedvenc márkáik gyártóinak, és kérhetik, hogy a vállalatok garantálják: nem zsákmányolnak ki gyerekeket, és nem használnak gyermekmunkát, valamint tiszteletben tartják a környezeti jogokat. Több olyan nemzetközi kampány is zajlik, amelynek a gyerekek utánajárhatnak, és amelyekbe esetleg be is kapcsolódhatnak:

- Clean Clothes (Tiszta ruha) kampány: <https://cleanclothes.org>
- Fashion Revolution - Who made my clothes (Divatforradalom - Ki varrta a ruhámat?): www.fashionrevolution.org
- Change your shoes (Válts cipőt!) kampány: <https://labourbehindthelabel.org>

Meséljünk a gyerekeknek a Fair Trade Hétről, amelyet évente tartanak a Belgiumban, a Kereskedelemmel a Fejlődésért Központban (Trade for Development Centre). 2017-ben a belgiumi Rixensart Rosieres nevű kerületében lévő általános iskola tanulói néhány művésszel együttműködésben ismerkedtek a fair trade fogalmával, majd rövid videót készítettek, amely itt megtekinthető: www.youtube.com/watch?v=dsUQ7Z6dEgQ. Használjuk ezt a csoportunk bátorítására, hogy ők is írjanak egy ilyen dalt.

Tanácsok a csoportsegítőnek

Mutathatunk képeket a gyerekeknek, például gyapotnövényről, hogy jobban megértsék az egyes fázisokat. Angel Chang a póló életciklusáról szóló TED-Ed videója nagyszerű segédanyag, amely magyar nyelvű felirattal is elérhető (www.youtube.com/watch?v=BiSYoeqbVY). Ha lehet, mutassuk meg ezt a videót a gyerekeknek az 5. lépésnél.

Amikor a csoportok felsorolják az egyes fázisokhoz szükséges dolgokat, segítsünk nekik, ha valami kimaradna. Lehet például, hogy említik a pólók szállításához a hajót, de kifelejtik a hajó üzemeltetéséhez szükséges üzemanyagot.

Tartsuk észben, hogy nem minden címkét lehet könnyen értelmezni, például idegen nyelvű az írás rajta, vagy nem ismerjük fel az ország jelét – például PRC rövidítés a Kínai Népköztársaságot jelöli. A ruhadarabokon rendszerint feltüntetik a származási helyet, ám nem árt tudni, hogy Európában ez nem kötelező.

Variációk

Más termékekről is beszélgethetünk. A csokoládé például „globalizált” árucikk, mint ahogyan számos gyerekjáték és műszaki eszköz is, amelyek szintén jelentős környezeti és emberi jogi következményekkel járnak. Ha további információkat keresünk vagy másféle termékeknek is utánanéznénk, felvehetjük a kapcsolatot a méltányos kereskedelemmel foglalkozó szervezetek vagy hálózatok helyi tagjaival.

Segédlet

Egy póló életciklusa

Termesztés	Betakarítás
<i>Hogyan termesztik a gyapotot?</i>	<i>Hogyan szedik a gyapotot a növényről?</i>
Pamuttá alakítás	Szövés
<i>Hogyan állítják elő a hosszú pamutszálakat?</i>	<i>Hogyan készítene a pamutszálból textíliát?</i>
Pólókészítés	Szállítás
<i>Hogyan alakítják át a textilt pólóvá?</i>	<i>Hogyan kerülnek a pólók a boltokba?</i>
Árusítás	Használat
<i>Hogyan jut el a póló a vásárlóhoz?</i>	<i>Hogyan bánunk vele otthon?</i>

A fiúk nem sírnak!

A lányok viszont okosabbak...

Nehézségi szint

6-13 év

60-90 perc

4-30

Diszkrimináció

Nemek közötti
egyenlőség

Emberi jogokról
általában

A gyakorlat típusa

1. rész: Beszélgetésszerű gyakorlat
2. rész: Drámajáték

A gyakorlatról röviden

A gyerekek a társadalmi nemekkel kapcsolatos kijelentéseket beszélnek meg, majd rövid jelenetet találnak ki és adnak elő a nemi sztereotípiákról és diszkriminációról.

Célok

- A nemi sztereotípiák és a nemek közötti egyenlőség kérdésének megvitatása
- A tolerancia előmozdítása
- Annak feltárása, hogy a sztereotípiák hogyan vezethetnek hátrányos megkülönböztetéshez

Előkészítés

- Válasszunk három állítást a gyakorlatleírás után található listából, vagy találjunk ki újakat.
- Készítsünk 4 táblát: Egyetértek – Nem tudom – Még gondolkodom rajta – Nem értek egyet felirattal
- Helyezzük el őket a terem négy sarkában.
- Írjunk további állításokat a jelenetekhez, és ezeket írjuk fel egy-egy cédulára.

Szükséges eszközök

Papírlap a táblákhoz és cédulák az állításokhoz

A gyakorlat menete

1. rész: Foglalj állást!

1. Magyarazzuk el a gyerekeknek a gyakorlat első részét:
 - Mutassuk meg nekik a négy sarokba kitett táblákat.
 - Mondjuk el, hogy három különböző állítást fogunk felolvasni sorban egymás után. A gyerekek álljanak abba a sarokba, ahol az a tábla van, amelyik a leginkább megfelel a véleményüknek. Ha például egyetértenek a hallott állítással, álljanak az „Egyetértek” táblához.
2. Mondjuk el neki, hogy bátran legyenek őszinték, és aszerint foglaljanak állást, amit valóban gondolnak. Ne kritizáljanak másokat azért, mert más a véleményük. Mindenki nyugodtan odaállhat ahhoz a táblához, amelyikkel leginkább egyetért.
3. Olvassuk fel az első állítást, és várjunk, amíg minden gyerek elfoglalja a helyét. Ekkor kérdezzük meg egy-két gyereket minden sarokból, hogy miért oda állt. Nyugodtan átmehetnek másik sarokba, ha a többiek érvelése hallatán megváltozik a véleményük. Ismételjük meg a folyamatot a másik két állítással is.

4. Hívjuk össze a gyerekeket, és beszéljük meg az eddigieket az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Okozott-e meglepetést valami a gyakorlat során?
 - Mit gondoltok, miért van az embereknek eltérő véleménye ezekről az állításokról?
 - Előfordult-e, hogy egy másik gyerek hozzászólása alapján megváltoztattátok az álláspontotokat? Miért?
 - Létezik-e helyes vagy helytelen válasz ezekre a kérdésekre? Honnan tudjátok?

2. rész: Játsszuk el!

1. Osszuk a gyerekeket maximum ötfős csoportokba, és minden csoportnak adjunk egy állítást. Minden csoportnak 15 perce van, hogy elolvassa és megvitassa a kapott állítást, és összeállítson egy rövid jelenetet (kis színdarabot), melynek üzenete kapcsolódik az állításhoz.
2. A csoportok adják elő a jeleneteket. Minden előadás után kérdezzük meg a közönséget, hogy szerintük vajon mi volt az előadás üzenete. Majd kérdezzük meg az előadókat, hogy ők milyen üzenetet akartak közvetíteni.

Feldolgozás és értékelés

1. Beszélgessünk a nemi sztereotípiákról az alábbiakhoz hasonló kérdések alapján:
 - Ebben a csoportban eltérő szabályok és elvárások vonatkoznak a fiúkra és a lányokra? És az osztályban vagy az iskolában? A családban? Szerintetek ez rendben van így?
 - Eszetekbe jut-e más arról, hogy milyennek tartjuk a fiúkat vagy a lányokat, vagy hogyan kellene viselkedniük? Az ország más részein is léteznek hasonló elképzelések? És Európában? És a nagyvilágban?
 - Mi történik, ha egy fiú vagy lány nem ért egyet ezekkel az elképzelésekkel, és máshogy akar viselkedni, vagy másmilyennek akar tűnni mások szemében? Ti voltatok már ilyen helyzetben? Mit éreztetek közben? Mit tettetek?
2. Kapcsoljuk össze a nemi sztereotípiákat a diszkrimináció problémájával az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Hogyan befolyásolják vagy korlátozzák a lehetőségeinket ezek a fiúkra és lányokra, férfiakra és a nőkre vonatkozó elképzelések? Tudtok példát mondani?
 - Milyen hatással vannak ezek a korlátozások az emberi jogainkra? Milyen emberi jogainkat érint ez?
 - Mit jelent „a hátrányos megkülönböztetéssel szembeni védelem” mint emberi jog? Tudtok olyan helyzeteket mondani, amikor a lányokat vagy fiúkat hátrányos megkülönböztetés éri a nemük miatt?
 - Mit tehetünk a jövőben azért, hogy a fiúk és a lányok szabadabban viselkedhessenek, a saját elképzeléseik szerint?

Javaslatok a folytatáshoz

A "Hol volt, hol nem volt..." gyakorlat szintén a nemi sztereotípiákkal foglalkozik.

Javaslatok a cselekvésre

Készítsünk a gyerekekkel saját viselkedési kódexet, amely – ahogy a neve is mutatja – magában foglalja, hogyan viselkedjenek egymással a csoport tagjai, és hogyan biztosítható a lányok és a fiúk közötti egyenlő bánásmód. Tegyük fel a falra, és hivatkozzunk rá, ha konfliktus alakul ki a csoporton belül.

Tanácsok a csoportsegítőnek

Vigyázzunk, nehogy tovább erősítsük a gyakorlat során tárgyalt sztereotípiákat. Fontos, hogy tisztában legyünk saját, a nemi szerepekhez kapcsolódó előítéleteinkkel és sztereotípiáinkkal, és azzal, hogy csoportsegítőként hogyan világhatunk rá ezekre a gyerekeknek.

Lehet, hogy a gyerekek megkérdezik, mi mit gondolunk: igyekezzünk elkerülni, hogy saját véleményünkkel befolyásoljuk őket, vagy megmondjuk nekik a „helyes” választ.

A gyakorlathoz próbáljunk olyanok állításokat választani, amelyek különböző álláspontok kinyilvánítására sarkallják a gyerekeket, és alkalmasak a beszélgetés beindítására.

Próbáljuk elkerülni, hogy a fiúk és a lányok egymás ellen forduljanak. A jelenetekhez – a csoporttól függően – alkothatunk csak fiúkból és csak lányokból álló csoportokat, vagy vegyes csoportokat.

A szülők attitűdje nagyban befolyásolja a gyerekeket. Előfordulhat, hogy pozitív és negatív visszajelzések egyaránt érkeznek a szülőktől ezzel a gyakorlattal kapcsolatban.

Variációk

Ha le akarjuk rövidíteni a gyakorlatot, elvégezhetjük vagy csak az első, vagy csak a második részt is, ahogy azt a csoport szempontjából jónak látjuk.

Jelenetek helyett a gyerekek vizuális formában is kifejezhetik gondolataikat (pl. rajz, képregény, esetleg újságkivágásokból készített kollázs formájában).

Állítások (minta)

- A rózsaszín lányos szín, a kék fiús szín.
- A babázás lányoknak való.
- A fiúk nem sírnak.
- A fiúk nem hordanak szoknyát.
- Egy lány nem lehet főnök.
- A fiúk jobbak az online játékokban.
- A foci a fiúknak való.
- A lányok gyengék, a fiúk erősek.
- A lányok segítenek az anyukájuknak. A fiúk segítenek az apukájuknak.
- Jobb lánynak lenni, mint fiúnak.
- Ha baj van, elsőnek mindig a fiúkat hibáztatják.
- A fiúk káromkodhatnak, de a lányok nem.
- A lányok okosabbak a fiúknál.
- Azért tudnak győzni a lányok, mert csalnak.
- A fiúk lustábbak a lányoknál.
- A lányok jobban tudnak hazudni, mint a fiúk.
- A lányokat jobban foglalkoztatja a szépség, mint a fiúkat.
- A lányok jobban néznek ki, mint a fiúk.
- A fiúk jók az építésben.

A mi alkotmányunk

Ki felel a jogaimért?

Nehézségi szint

8-13 év

1. rész: 60–90 perc. 2. rész (opcionális, később is elvégezhető): 30–45 perc

4-30

Demokratikus állampolgárság

Részvétel

Emberi jogokról általában

A gyakorlat típusa

Beszélgetés, konszenzusépítés, szabályalkotás

A gyakorlatról röviden

A gyerekek létrehozzák a csoport alkotmányát, amelyben felsorolják a jogaikat és a kötelezettségeiket.

Célok

- A jogok és a kötelezettségek közötti kapcsolat megértése
- A jogok és a kötelezettségek összekapcsolása a gyerekek mindennapi életével
- Együttműködési és részvételi készségek kialakítása
- Közös megegyezéssel kialakított szabályrendszer (jogok és kötelezettségek) létrehozása a csoport számára

Előkészítés

Opcionális: Készítsünk másolatokat a Gyermekjogi Egyezmény egyszerűsített változatáról.

Szükséges eszközök

- Ceruza és papír minden résztvevőnek
- Flipchart és filcek
- Opcionális: a Gyermekjogi Egyezmény gyermekbarát változatának másolata

A gyakorlat menete - 1. rész

1. Nézzük meg, milyen tapasztalatokkal rendelkeznek a gyerekek a szabályokról és a kötelezettségekről, és mit értenek meg belőlük. Kezdjük néhány olyan korlátozással, amiket már értenek. Kérjük meg a gyerekeket, hogy fejezzék be az alábbi mondatot:

„Nincs jogom ____, mert ____.”

(pl. Nincs jogom megütni a testvéremet, mert fájni fog neki.” vagy „Nincs jogom elvenni olyasmit, ami nem az enyém, mert az igazságtalan lenne.”) Szedjük listába ezeket a mondatokat.

Majd kérjük meg a gyerekeket, hogy tegyenek kijelentéseket olyasmikről, amikhez van joguk, ebben a formában:

„Jogom van ____.”

(pl. „Jogom van ahhoz, hogy ne üssenek meg.”, „Jogom van ahhoz, hogy igazságosan bánjanak velem.”)

2. Kérdezzük meg a csoportot, hallottak-e arról, mi az az alkotmány. Röviden magyarázzuk el, hogy nagyon fontos dokumentum, ami szinte minden országban létezik. Egy ország alkotmánya tartalmazza azokat az alapvető jogokat és szabályokat, amelyek a társadalom szerveződését meghatározzák. Mondjunk példát olyasmikre, amiket alkotmányba szoktak foglalni, például: a törvényeket a parlament hozza, vagy az ország élén elnök áll.

3. Mondjuk el mindenkinek, hogy most megalkotjuk a csoport saját alkotmányát. Osszuk a gyerekeket négy-öt fős csoportokba, és minden csoportnak adjunk papírt és filctollat. Magyarazzuk el, hogy:
 - Minden kiscsoport írjon le három-négy alapvető szabályt az egész csoport számára.
 - Minden szabály így kezdődjön: „Mindenkinek joga van...” (pl. Mindenkinek joga van azt mondani, amit gondol).
 - Csak akkor írhatnak le egy jogot, ha a kiscsoporton belül mindenki elfogadja azt.
 - Nem feltétlenül az a cél, hogy sok szabály legyen, hanem olyan szabályok legyenek, amelyekkel mindenki egyetért.
4. Hívjunk össze újra mindenkit, és a kiscsoportok olvassák fel az általuk leírt jogokat. Foglaljuk ezeket táblázatba az alábbiak szerint:
 - Először minden csoport ismertesse, milyen jogokat határozott meg. Írjuk ezeket a tábla Jogok elnevezésű oszlopába. A hasonló jogokat foglaljuk egybe, de kérjünk engedélyt a csoporttól, ha változtatunk a megfogalmazáson.
 - Miután felírtunk egy jogot, kérdezzük meg, milyen kötelezettséggel tartozunk mi mindannyian azért, hogy mindenki élvezhesse az adott jogot. Írjuk ezeket egyes szám első személyben az adott jogról szóló állítások mellé, a *Kötelezettségek* oszlop megfelelő helyére, a következő módon: „Felelősek vagyunk azért, hogy...” vagy „Ezt kell tennünk ahhoz, hogy ...”, vagy „Kötelesek vagyunk...”.

Példa

A MI ALKOTMÁNYUNK	
Jogok	Kötelezettségek
Igazságosan kell velünk bánni. Kifejezhetjük a véleményünket. Jogunk van játszani.	Mindenkivel igazságosan kell bánnunk. Mindig meg kell hallgatnunk mások véleményét. Be kell tartanunk a biztonsági szabályokat.

5. Miután minden említett jogot és kötelezettséget beírtunk a táblázatba, a gyerekek nézzék át az alkotmánytervezetüket.
 - Hívjuk fel a figyelmüket arra, hogy jobb, ha kevés, de jó szabályunk van, mintha sok, de nem igazán megfelelő. Minden jognak van értelme? Megszabadulhatunk néhánytól?
 - Vannak-e olyan jogok és kötelezettségek, amelyeket még hozzá kellene tennünk?
6. Amikor elkészült a jogok és kötelezettségek listája, döntsék el a gyerekek, hogy meg vannak-e elégedve az általuk alkotott alkotmánnyal.
 - Hajlandók-e betartani ezeket a szabályokat, amiket ők maguk állítottak fel?
 - Ki gondoskodik arról, hogy mindenki betartsa az „alkotmányban” foglaltakat?
 - Mi történjen akkor, ha valaki nem tartja tiszteletben valamelyik jogot?
 - Szükség van-e büntetésre a szabályok megszegése miatt? Miért? Gondoljátok, hogy ti megszegnétek valamelyik szabályt, ha nem járna érte büntetés?
7. Miután a gyerekek megállapodtak az alkotmány végleges változatában, készítsünk egy új, letisztázott másolatot, és tegyük ki a falra, valamilyen jól látható helyre. Mondjuk el, hogy ezentúl ezek a szabályok lesznek érvényesek a közös munka és játék során, a gyerekek és a felnőttek számára egyaránt.

8. Zárjuk le a beszélgetést azzal, hogy hangsúlyozzuk: a szabályok és a kötelezettségek segítenek abban, hogy úgy éljünk együtt, hogy mindenki jogait tiszteletben tartjuk. A szabályok védik a jogainkat (pl. a részvételhez, a véleménynyilvánításhoz, a tanuláshoz, a játékhoz való jogot stb.), vigyáznak a biztonságunkra és az egészségünkre, és kötelezettségeket is rónak ránk abban az értelemben, hogy tiszteletben kell tartanunk mások jogait.

Feldolgozás és értékelés

- Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Könnyű volt a kiscsoportoknak jogokat gyűjteni? Könnyű volt felismerni a kötelezettségeket?
 - Könnyű volt csoportként együtt dolgozni? Mindig egyetértettek egymással?
 - A javasolt jogok között voltak-e olyanok, amelyekkel nem mindenki értett egyet? Miért?
- Beszéljünk a szabályok, jogok és kötelezettségek érvényesítéséről az alábbihoz hasonló kérdések alapján:
 - Milyen szabályok vannak a gyerekek életében (pl. otthon, az iskolában, más helyeken)? Kik alakították ki ezeket a szabályokat? Kinek a jogait védik ezek a szabályok?
 - Nektek milyen kötelezettségeitek vagy feladataitok vannak? Honnan erednek, és honnan szereztek róluk tudomást?
 - A felnőtteknek is be kell tartaniuk szabályokat? Nekik is vannak kötelezettségeik?
 - Mit tudatok meg a jogokról és kötelezettségekről a gyakorlat során?

2. rész (opcionális)

- Pár nappal vagy héttel a csoportalkotmány elkészítése után kérjük meg a gyerekeket, hogy nézzék meg újra a leírtakat. Mutassunk rá, hogy a törvényeket gyakran javítani kell, néha pedig el kell törölni, máskor újakat kell hozni.
 - Még mindig egyetértetek a korábban felsorolt jogokkal és kötelezettségekkel?
 - Vannak olyan szabályok, amelyeket nehezebb betartani, mint a többit? Miért?
 - Van-e valami, amit meg kellene változtatni az alkotmányban? Ki akarják venni belőle valamelyik jogot vagy szabályt? Akarnak hozzá újakat adni?
- Beszélgessünk a szabályok érvényesítéséről és kötelezettségek teljesítéséről az alábbiakhoz hasonló kérdések alapján:
 - Vannak olyan jogok, amelyeket gyakrabban figyelmen kívül hagynak vagy megsértettek, mint a többit? Miért?
 - Kinek a feladata felügyelni, hogy tiszteletben tartsák ezeket a jogokat?
 - Eddig ki döntött arról, hogy mi történik, ha valaki nem tartja be a csoport szabályait?
 - Fontos, hogy a csoport közösen határozza meg, hogy mi legyen a következménye az esetleges szabálysértésnek?

Feldolgozás és értékelés

Beszéljük meg a gyerekekkel, vajon számít-e, hogy ki alkotja meg a szabályokat egy adott csoport számára. Esetünkben mi magunk, együtt állítottuk fel a csoport szabályait. Hasonlítsuk össze ezt a folyamatot azzal, ahogyan a törvényhozás a demokráciákban zajlik.

- Segít-e, ha a csoportunknak van alkotmánya?
- Mi a jelentősége annak, hogy a csoport saját maga alakította ki a szabályait?

Javaslatok a folytatáshoz

Minden gyereknek adhatunk egy példányt a csoport alkotmányából.

Ha konfliktusok alakulnak ki a csoporton belül, próbáljuk a csoportalkotmányt használni a megoldáshoz. A problémák vagy konfliktusok okot adhatnak a csoportalkotmány felülvizsgálatára.

A második rész 2. pontjának több időt is szentelhetünk, hogy a gyerekek közösen meg tudják határozni, milyen következményekkel járjon a szabályok megsértése.

Osszuk ki a gyerekeknek a Gyermekjogi Egyezmény gyermekbarát változatának példányait, vagy a Gyermekjogi Egyezményből készített jogkártyákat. Hasonlítsák össze a saját alkotmányukat a világ minden gyereket megillető jogokat összefoglaló dokumentummal. Vannak olyan jogok és kapcsolódó kötelezettségek a Gyermekjogi Egyezményben, amelyeket szeretnének beemlíteni a saját alkotmányukba?

Ha nagyobb gyerekekkel dolgozunk, vitassuk meg, vajon miért van szükség arra, hogy külön egyezmény határozza meg a gyerekek jogait. Van különbség a gyerekek és a felnőttek emberi jogai között? Vajon más kötelezettségeik vannak? Segítsünk a gyerekeknek megérteni, milyen összefüggés van a kötelezettségek és a gyerekek „kibontakozó képességei” között, amit a Gyermekjogi Egyezmény is említ.

A gyakorlat előtt vagy után elvégezhetjük a „Minden szavazat számít” című gyakorlatot, amely a demokratikus döntéshozatal folyamatába avatja be a gyerekeket, és hasonló témákkal foglalkozik.

Javaslatok a cselekvésre

A gyerekek derítsék ki, rendelkezik-e az iskola, egyesület vagy klub olyan házirenddel vagy szabályzattal, amely védi a gyerekek jogait. Nézzenek utána annak is, hogy az rögzíti-e a kötelezettségeket is. Használjuk az alábbi kérdéseket a szabályzattal kapcsolatos gondolkodáshoz:

- Tudtatok róla, hogy létezik ilyen szabályzat? Ki készítette?
- Egyetértetek ezekkel a szabályokkal?
- Meg lehet őket változtatni? Ha igen, hogyan?
- Mi történik, ha az emberek nem tartják be ezeket a szabályokat?

Tanácsok a csoportsegítőnek

Elképzeltető, hogy nem mindenki ismeri az „alkotmány” szót és annak jelentését (Magyarország alkotmányát Alaptörvénynek hívják!). Dönthetünk úgy, hogy nem használjuk ezt a kifejezést (első szakasz, 4. lépés), és más nevet adunk a dokumentumnak, pl. „Jogaink és kötelezettségeink”. De azt is megtehetjük, hogy mielőtt a sajátjukat elkészítik, egy kicsit beszélgetünk az alkotmány fogalmáról az alábbi kérdések segítségével:

- Van-e hazánknak alkotmánya?
- Miről szól az alkotmány?
- Ki írta? Mikor?
- Kinek kell betartania?

Sok olyan gyerek van, aki nem igazán kedveli a szabályokat, és úgy érzi, csak arra jók, hogy korlátozzák a szabadságát. Elképzelhető, hogy időt kell szánnunk arra, hogy megbeszéljük és példákon keresztül megmutassuk, miért van szükség szabályokra az együttéléshez. Nézzük meg azokat a szabályokat, amelyeket igazságtalannak tartanak, pl. fogat kell mosni, vagy házfeladatot készíteni. Beszéljük meg, hogy ezek a szabályok kinek a jogait védhetik, és hasonlítsuk össze más szabályokkal, például hogy meg kell várni, míg ránk kerül a sor, vagy a másság tisztelete, vagy az erőszak alkalmazásának elkerülése.

A második esetben kit védenek a szabályok? Tegyük különbséget azon szabályok és kötelezettségek között, amelyek minket védenek, és azok között, amelyek garantálják, hogy mi ne ártsunk másoknak.

A gyerekek gyakran fogalmazzák negatív formában, mint pl. „Nem szabad kiabálni”. Próbáljuk meg átalakítani ezeket pozitív állításokká, pl. „Nyugodt hangon kell egymással beszélnünk.”

Variációk

Ha kisebb gyerekekkel foglalkozunk, egyszerűsítsük le a gyakorlatot, próbáljuk konkrét jogokra és kötelezettségekre szűkíteni a beszélgetést. Tegyük fel nekik egyszerű kérdéseket, például:

- Szerintetek hogyan tudunk együtt dolgozni?
- Mire van szükségünk csoportként, hogy jól kijöjjünk egymással, és szívesen dolgozzunk együtt?
- Mi kell ahhoz, hogy szívesen legyetek ebben a csoportban?

Kerüljük a szabályok, a szabályok érvényesítése, illetve az érvényesítés iránti felelősség részletes tárgyalását.

Ha nagyobb gyerekekkel foglalkozunk, jobban elmélyedhetünk a jogok, a szabályok és a kötelezettségek közötti elvont kapcsolat boncolgatásába az alábbiakhoz hasonló kérdések megválaszolásával:

- Mi a kapcsolat a jogok és a szabályok között?
- Mi a különbség a szabályok és a kötelezettségek között?

A mi zászlónk

Ezek vagyunk mi!

Nehézségi szint

8-13 év

60 perc

6-30

Demokratikus állampolgárság

Diszkrimináció

Nemek közötti egyenlőség

A gyakorlat típusa

Beszélgetés, rajzolás

A gyakorlatról röviden

A gyerekek zászlót terveznek a csoportnak, amely a csoport értékeit és identitását fejezi ki.

Célok

- A zászlók és a zászlóhasználat jelentésének megértése
- Az értékek és alapelvek megteremtésében és védelmében történő részvétel jelentőségének hangsúlyozása
- A csoport által védelmezni kívánt értékek és alapelvek meghatározása
- Az adott csoporthoz való tartozás miatti hátrányos megkülönböztetés veszélyeinek megbeszélése

Előkészítés

Nézzünk utána a zászlók történetének online kereséssel vagy könyvtári segédlettel.

Nyomtassunk vagy vetítsünk ki több zászlót vagy szimbólumot, amelyek jelentését, eredetét és színeit el tudjuk magyarázni a gyerekeknek. Legyenek köztük nem konkrét államhoz köthető zászlók is, mint az ENSZ, a Vöröskereszt, a béke zászlaja vagy a szivárványos zászló.

Szükséges eszközök

- Színes ceruzák és A3-as papír minden kiscsoportnak
- Flipchart és vastag filctollak
- Kinyomtatott vagy képernyőre kivetített zászlók

A gyakorlat menete

1. A gyerekektől kérjünk példákat általuk ismert zászlókra, és ezeket sorra jegyezzük fel a táblára. Írják körül a zászlók mintáját, és nézzük meg, hogy el tudják-e mondani a színek és szimbólumok jelentését. Adjunk a listához az általunk előzetesen összegyűjtött példákat is, különösen az országhoz nem köthető zászlókat. Hívjuk fel a gyerekek figyelmét arra, hogy a zászlókat többnyire egy csoport – például egy adott országból származó emberek, egy klub tagjai, vagy egy sportegyesület szurkolói – hivatalos jelképeként használják. A zászló olyasmit jelent, amivel az adott csoporthoz tartozók azonosulni tudnak, ami összefogja őket. A zászlók célja rendszerint az, hogy a csoporttal kapcsolatos üzenetet közvetítsen.
2. Mondjuk el a gyerekeknek, hogy zászlót fognak készíteni, amely a csoport egészét képviseli, és erős üzenetet küld a csoport által vallott értékekről, elvekről, és azokról a jogokról, amelyeket védelmezni akarnak. Használhatunk példákat, mint a békezászló vagy a szivárványzászló, hogy megmutassuk, miként lehet egy adott üzenetet zászlóba foglalni.
3. Osszuk a gyerekeket kisebb csoportokba. Gondolkozzanak el azon, milyen üzenetet szeretnének a teljes csoportról közvetíteni. Az üzenet legyen pozitív, mert a zászló az egész csoportot fogja képviselni, ahhoz fog kötődni. Olyan legyen, amivel mindenki azonosulni tud.

4. Adjunk a csoportoknak pár percet, hogy eldöntsék, mi legyen a fő üzenet, majd mindegyik csoport válasszon egy színt és egy jelképet, amely az általuk kitalált legfontosabb gondolatot képviseli. A gyerekeknek el kell tudnia magyarázni, miért azt a színt és jelképet választják, az ok nem lehet csupán az, hogy tetszik nekik!
5. Hívjuk össze a csoportokat, és mindegyik röviden mondja el, mire jutott. Hagyjunk időt kérdésekre, ha a többi csoport valamit nem ért, de ezen a ponton igyekezzünk elkerülni a hosszadalmas beszélgetést. Jegyezzük fel, amit a csoportok mondanak, hogy az összes jelkép és szín mindenkinek világos legyen.
6. Győződjünk meg arról, hogy minden résztvevő meg van elégedve a többi csoport által választott üzenetekkel, színekkel és jelképekkel. Emlékeztessük őket, hogy ez az egész csoport közös zászlója lesz. Mondjuk el, hogy a következő szakaszban most ezekből a szimbólumokból és színekből egyetlen zászlót készítünk.
7. Keverjük meg az eredeti csoportokat úgy, hogy ugyanannyi kiscsoport legyen, de mindenki más csoportba kerüljön. Mindegyik csoportnak adjunk egy készlet színes ceruzát és A3-as papírlapot, hogy megrajzolják a zászlót, az elfogadott jelképek és színek felhasználásával. Hívjuk fel a figyelmüket, hogy a teljes csoport által a színek és jelképek kapcsán hozott döntéseket tiszteletben kell tartaniuk.
8. A csoportok mutassák be a zászlójukat a többieknek. Amikor minden csoport bemutatta a maga zászlóját, az összes zászlót tegyük egybe – ez lesz az egész csoport nagy közös zászlója.

Feldolgozás és értékelés

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Mit gondoltok a csoport végső zászlójáról? Szerintetek megfelelően szimbolizálja a csoportot?
 - Mit gondoltatok a zászló megalkotásának a folyamatáról? Könnyű volt megállapodni a fő üzenetekről? Könnyű volt megállapodni a jelképekről és színekről?
 - A zászlóhoz javasolt ötleteitek között voltak olyanok, amelyekkel nem mindenki értett egyet? Miért nem?
 - Igazságosan megbeszéltétek a többi gyerek javaslatait is?
2. Kapcsoljuk össze a gyakorlatot az emberi jogok és az állampolgárság témájával az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - A csoport által készített zászló üzenetei kapcsolódnak-e valamilyen emberi joghoz?
 - Miért van szüksége az embereknek a csoportjukat képviselő zászlókra vagy jelképekre?
 - Szerintetek lehet abból probléma, ha valaki nagyon erősen ragaszkodik egy zászlóhoz?
 - Most, hogy van saját zászlótok, mit éreztek azok iránt, akiknek másmilyen zászlaja van (például más országból származó emberek, más sportcsapat)?
 - Ismertek olyan embercsoportokat, amelyekkel rosszul bánnak azért, mert másmilyen „zászlójuk” van?
 - Mit tehetnének azért, hogy ne bánjunk rosszul emberekkel csak azért, mert más „zászlójuk” van?
 - A Gyermekjogi Egyezmény biztosítja a gyerekek anyakönyvezéshez, névviseléshez és állampolgársághoz való jogát. Tudtok olyan esetről, amikor nem tartják tiszteletben ezt a jogot? Lehetővé kellene-e tenni a gyerekeknek, hogy egynél több állampolgársággal rendelkezzenek (például abban az esetben, ha a szüleik eltérő állampolgárságúak).

Javaslatok a folytatáshoz

A mi alkotmányunk és a Minden szavazat számít című gyakorlatok bevonják a gyerekeket a demokratikus döntéshozatalba. A Fájdalmas szavak című gyakorlat a sztereotípiákkal és az azokon alapuló bántalmazással vagy zaklatással foglalkozik.

Javaslatok a cselekvésre

Kérjük meg a gyerekeket, hogy nézzenek utána ismerős zászlóknak és jelképeknek, pl. az iskolazászló, város zászlaja, nemzeti lobogók, sportcsapatok zászlói stb. Bízassuk őket, hogy gondolkozzanak kritikusan ezekről, és tartsunk foglalkozást, amelynek keretében megbeszéljük, miért szeretik vagy miért nem szeretik ezeket a zászlókat. Ne felejtjük el, hogy egyes országokban vagy kultúrákban nem szabad a nemzeti zászlót vagy szimbólumokat átalakítani vagy azokkal játszani, ezért előfordulhat, hogy néhány résztvevő ilyen témákat nem hajlandó megvitatni. A legtöbb résztvevő valószínűleg érzelmi alapon azonosul saját közössége zászlajával. Felvethetjük azt a kérdést is, hogy miért kötődünk ilyen erős érzelmekkel egy darab vászonhoz. Miért van az, hogy egyes zászlókat „szentnek és sérthetetlennek” tekintenek?

Tanácsok a csoportsegítőnek

Lehet, hogy a gyerekek nehezen tudnak olyan értékeket vagy alapelveket kigondolni, amelyeket másokkal közölni szeretnének. Adhatunk példát létező zászlók alapján, de arra is megkérhetjük őket, hogy gondolkozzanak el azon, mi jut eszükbe azokról a zászlókról, amelyeket közel éreznek magukhoz (pl. nemzeti lobogó, iskola vagy klub emblémája).

Hívjuk fel a figyelmet arra, hogy fontos, hogy az általuk készítendő zászló az egész csoportnak tetszen, arra mindenki büszke lehessen – egyrészt azért, mert maguk alkotják meg, másrészt azért, mert a csoport pozitív arcát fogja mutatni.

Ha a gyerekeknek nehezen megy, hogy az általuk vallott értékekhez a jelképeket találjanak, mutassunk pár példát (pl. kéz, szív, állat, egyes tárgyak vagy formák).

Variációk

Megkérhetjük a résztvevőket, hogy flipchart papírra egyből egy nagy közös zászlót készítsenek, ahelyett, hogy először kisebb csoportokban rajzolnának A3-as papírra. Ez jól beválik kisebb létszámú csoportoknál. Nagyobb méretű fehér vásznat vagy anyagot is használhatunk, így a csoportnak a végén „igazi” zászlója lesz.

A néma bemondó

Olvass a számról!

Nehézségi szint

9-13 év

45 perc

4-30

Diszkrimináció

Egészség

Részvétel

A gyakorlat típusa

Szerepjáték, kitalálós játék

A gyakorlatról röviden

Valaki hang nélkül felolvassa a Gyermekjogi Egyezmény egy cikkét, a csoport többi tagja pedig megpróbálja a szájról leolvasni, melyik cikkről lehet szó.

Célok

- A hallássérült emberek által tapasztalt problémák megértése
- A szájról olvasás nehézségeinek megértése, és a szájról olvasást megkönnyítő körülmények feltárása
- A Gyermekjogi Egyezmény cikkeinek áttekintése

Előkészítés

- Nyomtassuk ki vagy másoljuk le a Gyermekjogi Egyezmény cikkeit tartalmazó kártyákat egy példányban.
- Vágjunk ki papírdobozból egy tévéképernyőt szimbolizáló keretet, vagy ha van bábparavánunk, azt is használhatjuk.
- Másoljuk le a Gyermekjogi Egyezmény gyermekbarát változatát annyi példányban, hogy minden résztvevőnek jusson belőle.

Szükséges eszközök

- A Gyermekjogi Egyezmény cikkeit tartalmazó gyermekjogi kártyák (l. a kézikönyv végén)
- A Gyermekjogi Egyezmény gyermekbarát változata több példányban
- Tévéképernyőre emlékeztető keret a bemondó számára
- Zsák vagy kosár, amibe a gyermekjogi kártyákat tehetjük
- Csengő vagy más hangkeltő eszköz a bemondók bejelentkezéséhez

A gyakorlat menete

1. Ehhez a gyakorlathoz szükség van egy írakra, aki feljegyzi a pontszámokat. Kérjünk egy önként jelentkezőt. A többi gyereket osszuk három- vagy négyfős csapatokba. Minden gyereknek adjunk egy példányt a Gyermekjogi Egyezmény gyermekbarát változatából. Tekintsük át együtt a Gyermekjogi Egyezményt, hogy mindenki tudja, miről szól ez a dokumentum.
2. Magyarázzuk el a feladatot:
 - a. Minden csapatból egy gyerek lesz a „néma bemondó”. Az írrok ad egy gyermekjogi kártyát a bemondónak, aki a kezdést jelző szignál után a keret mögé áll, és felolvassa a kártyán szereplő cikket. Az adott cikk számával és megnevezésével kezdi, aztán megállás nélkül felolvassa az egész szöveget. A bemondó ajkai ugyan mozognak, de hangot nem adhat ki. A többi gyerek megpróbálja a bemondó szájmozgása alapján kitalálni, hogy vajon melyik cikket olvassa.

- b. Az írnok minden forduló után feljegyzi a csapatok pontszámát. A pontozás az alábbiak szerint történik:
 - Ha a csapat meg tudja mondani a cikk nevét és szövegét, mielőtt még a bemondó a végére érne, három pontot kap.
 - Ha a csapat tud példát mondani az adott jog megsértésére, egy pontot kap.
 - Ha a csapat nem jön rá, melyik cikkről van szó, és példát sem tud mondani az adott jog megsértésére, még mielőtt a bemondó befejezné az olvasást, a többi csapat kap egy-egy pontot.
3. Kezdődhet a játék. Amikor már minden csapatból volt már néma bemondó, hirdessük ki az első forduló eredményét. Az adott fordulóban legtöbb pontot szerző csapat kezdheti a következő fordulót. Folytassuk, amíg minden gyerek sorra nem került, tehát volt már bemondó.

Feldolgozás és értékelés

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbi vagy hasonló kérdések segítségével:
 - Nehéz volt rájönni, melyik cikket olvassa a bemondó? Izgalmas volt ez a játék? Vicces? Vagy fárasztó?
 - Mi volt könnyebb: szájról olvasni vagy néma bemondónak lenni? Miért?
 - Volt valami, ami megkönnyítette a szájról olvasást? Voltak olyanok, akiket könnyebb volt megérteni? Miért?
 - Amikor ti voltatok a néma bemondók, mit tettetek annak érdekében, hogy a többiek könnyebben megértsék, amit felolvastok?
2. Kössük össze a gyakorlatot a hallássérültség kérdésével az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Vannak emberek, akik mindig szájról olvasnak. Kik ők?
 - Ismertek valakit, aki nagyothalló vagy hallássérült?
 - A hangképzésnél a száj helyzete olyan, hogy szájról olvasáskor az üzenet megértéséhez szükséges információk kb. egyharmadát érzékeljük csupán. Mit gondoltok, milyen érzés volna, ha mindig szájról kellene olvasnotok? Fárasztó lenne? Vagy szórakoztató?
 - Tudnátok mondani olyan hétköznapi helyzetet, ami különösen nehéz lehet a hallássérültek számára?
 - Vannak olyan hallássérültek, akik szájról olvasás helyett inkább jelnyelven kommunikálnak. Szerintetek miért van ez?
3. Kössük össze a hallássérültség kérdését az emberi jogokkal az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Ti hogyan tudnátok segíteni egy hallássérült gyerekeknek?
 - Milyen módon tudna segíteni egy hallássérült gyerekek az iskola vagy a közösség?
 - Joguk van-e a fogyatékkal élő embereknek ahhoz, hogy a szükségleteik kielégüljenek? Miért?
 - Magyarozzuk el, hogy a Gyermekegyezmény 23. cikke egyértelműen kimondja, hogy a fogyatékkal élő gyerekeknek joguk van az olyan különleges gondoskodáshoz, amely lehetővé teszi emberi jogaik érvényesülését. Hogyan nehezíti meg a társadalom, hogy a fogyatékkal élő gyerekek emberi jogai érvényesüljenek? Mit tudnátok tenni, hogy segítsétek a fogyatékkal élő gyerekeknek jogaik érvényesítésében?

Javaslatok a folytatáshoz

A „Szembekötödsdi” című gyakorlat a vak vagy látássérült emberek különleges szükségleteivel foglalkozik.

Javaslatok a cselekvésre

A gyerekek végezzenek felmérést az iskolában vagy tágabb környezetben arról, hogy milyen helyek vagy tevékenységeke jelenthetnek különös nehézséget a nagyothalló vagy hallássérült gyerekek számára.

Ezután vizsgálják meg azt a kérdést, hogy mit lehetne tenni a helyzet javítása érdekében.

Mondjuk el, hogy léteznek jelnyelvek, amelyeket ma már önálló nyelvként ismernek el. Ismertessük meg a gyerekeket a hazánkban használatos jelnyelvvvel. A jelnyelvi ABC-t ábrázoló táblázatok széles körben elérhetők, elsajátításuk hasznos és érdekes lehet a gyerekeknek.

A résztvevők segíthetnek a nagyothalló vagy hallássérült gyerekeket segítő anyagok, eszközök elkészítésében, kitalálhatnak különböző vizuális megoldásokat a hangüzenetek helyettesítésére (pl. a verseny kezdetét ne hangjelzés, hanem zászló jelezze), vagy kereshetnek képregényeket vagy más képes történeteket, amelyeket felolvashatnak, miközben egy jeltolmács fordítja a szöveget. Vegyük fel a kapcsolatot egy, a nagyothallók vagy hallássérültek érdekeit képviselő helyi szervezettel, és kérdezzük meg őket, milyen más kapcsolódó tevékenységet javasolnának a gyerekek.

Tanácsok a csoportsegítőnek

Módosítsuk a gyakorlatot a gyerekek életkorának, olvasástudásának és az emberi jogokkal kapcsolatos korábbi ismereteinek megfelelően. Ha a gyerekek még nem tudnak elég jól olvasni, vagy ha korábban még nem foglalkoztak az emberi jogokkal, egyszerűsíthetjük a gyakorlatot oly módon, hogy a cikkeknek csak a megnevezését és nem a teljes szövegét olvastatjuk fel velük.

Ne foglalkozunk túl sokat a pontszámokkal, mert ez elvonhatja a gyerekek figyelmét a gyakorlat lényegéről. Minden forduló végén hirdessük ki az eredményt, a következő fordulót a legtöbb pontszámot elért csapat kezdheti. Ha lehet, ne is kövessük nyomon, hol tartanak a csapatok a pontok gyűjtésével, bár lehet, hogy a gyerekek ragaszkodnak majd hozzá.

A gyerekek a játék kezdete előtt gyakorolhatják a szájról olvasást: mondják ki hang nélkül valamelyik társuk nevét, a többiek pedig találják ki, kinek a nevét mondhatta az illető.

Az elején tisztázzuk, hogy szabad-e arcjátékkal és gesztusokkal segíteni. A kisebb gyerekeknek szükségük lehet ilyen plusz segítségre.

A csoportsegítő maga is felvállalhatja az írnok szerepét. Minden gyerek vegyen részt a játékban.

A nyuszik jogai

Jogunk van a boldogsághoz, a biztonsághoz és az egészséghoz!

Nehézségi szint

5-13 év

30 perc

4-30

Emberi jogokról
általában

Egészség

A gyakorlat típusa

Fantáziajáték, ötletelés, beszélgetés

A gyakorlatról röviden

A résztvevők elképzelik, milyen gondoskodásra van szüksége egy nyuszinak, ebből kiindulva megvitatják, milyen szükségletei vannak a gyerekeknek, és beszélgetnek az élethez és a fejlődéshez való jogról.

Célok

- A Gyermekjogi Egyezmény bemutatása
- Annak felismerése, hogy a gyerekek ösztönösen tisztában vannak az emberi jogokkal
- Az emberi szükségletek és az emberi jogok összekapcsolása

Előkészítés

Másoljuk le a gyermekjogi kártyákat, és vágjuk ki őket. Minden gyereknek jusson 2-3 kártya.

Szükséges eszközök

- Nagy ív papír, filcek, ragasztószalag
- Gyermekjogi kártyák (l. a kézikönyv végén)
- Opcionális: A Gyermekjogi Egyezmény egyszerűsített változata

A gyakorlat menete

1. Kérdezzük meg a gyerekeket, hogy van-e otthon háziállatuk, vagy szeretnének-e. Mindenki gondoljon egy igazi vagy egy képzeletbeli háziállatra. Kérdezzük meg, mire van szüksége az állatuknak ahhoz, hogy boldog legyen, és biztonságban és egészségesen éljen? Valószínűleg olyan dolgokat fognak mondani, mint kuckó, szalma, enivaló, víz, mozgás, figyelem, szeretet, esetleg egy másik állat, hogy ne legyen egyedül.
2. Válasszunk ki egy „állatot”, ami a csoport közös háziállata lehet. Adjunk neki nevet. Készítsünk egy táblázatot az alábbiak szerint, és a baloldali oszlop tetejére írjuk fel a nevét.
3. Ezután kérdezzük meg: – Ki a felelős azért, hogy az állatunk mindent megkapjon, amire szüksége van? Írjuk fel a gyerekek válaszait. Valószínűleg saját magukat vagy az állat mindenkorai tulajdonosát fogják felelősként megnevezni.
4. Emeljük ki azokat a dolgokat, amelyekre az állatnak valóban szüksége van az élethez és a fejlődéshez, mint például az enivaló, a víz vagy a kuckó. Ezután tegyünk fel az alábbiakhoz hasonló kérdéseket:
 - Ha az állatnak valóban szüksége van ezekre a dolgokra az életben maradáshoz, akkor joga is van hozzájuk?
 - Ki a felelős azért, hogy az állat jogai érvényesüljenek?

5. Ezután írjuk a táblázat jobb felső sarkába, hogy „GYEREKEK”, és a csoport tagjai gondolják végig, mik azok a dolgok, amelyekre a gyerekeknek szükségük van ahhoz, hogy boldog és egészséges életet éljenek, és biztonságban érezzék magukat. Írjuk fel a gyerekek válaszait. Irányítsuk úgy a beszélgetést, hogy előkerüljenek olyan dolgok, mint az otthon, az étel, a víz, a család, a barátok, a játékok, az oktatás, a szeretet és a törődés. Össze is hasonlíthatják a háziállatnál felsoroltakkal. A két listában lesznek azonos dolgok.
6. Kérdezzük meg: – Ki a felelős azért, hogy a gyerekek megkapjanak mindent, ami a boldogságukhoz, a biztonságukhoz és az egészségükhöz szükséges? Próbáljuk úgy alakítani a beszélgetést, hogy elhangozzanak a következők: felnőttek, szülők, család, gondviselők, sőt akár az állam szó is.
7. Az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével kiszélesíthetjük a gyermekjogok értelmezését, és további szükségletekkel egészíthetjük ki a táblázatot:
 - Mire van szükségük a gyerekeknek ahhoz, hogy biztonságban legyenek, életben maradjanak, fejlődjenek, és részt vehessenek a közösség életében?
 - Ha a gyerekeknek szüksége van ezekre a dolgokra, joguk is van hozzájuk?
 - Ki a felelős annak biztosításáért, hogy a gyerekek rendelkezzenek ezekkel a jogokkal?
8. Kérdezzük meg a csoportot, hallottak-e a Gyermekjogi Egyezményről. Adjunk minden gyermeknek két-három gyermekjogi kártyát. Mondjuk el, hogy ezeken a kártyákon az egyezményben szereplő jogok szerepelnek. Magyarazzuk el, hogy az egyezmény azokat a dolgokat sorolja fel, amelyekhez a világon minden gyermeknek joga van.
9. Hasonlítsák össze a gyerekek a kezükben lévő gyermekjogi kártyákat a 4. lépésben készített listával. Párokban is dolgozhatnak. Próbálják a kártyákat összekötni a szükségletekkel, és ragasszák a kártyát ahhoz a szükséglethez (vagy joghoz), amelyikhez a leginkább kapcsolódik. Hagyjunk helyet a flipcharton, vagy egy másik lapon, ahová a gyerekek azokat a kártyákat tudják helyezni, amelyek nem kapcsolódnak a listájukon szereplő egy joghoz sem.
10. utassunk rá a kártyák és a gyerekek listája közötti egyezésekre. Jelentsük ki, hogy az imént ők maguk is összeállították a gyermekjogokat listáját.

Feldolgozás és értékelés

A gyakorlat feldolgozásához tegyünk fel néhány kérdést az alábbiakból:

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Tetszett a gyakorlat? Miért vagy miért nem?
 - Nehéz volt elképzelni, hogy mire van szüksége egy háziállatnak? Nehéz volt végiggondolni, hogy mire van szüksége a gyerekeknek?
 - Mit gondoltok, miért tudtatok a jogok közül ilyen sokat összegyűjteni magatok is?
 - Mi történne, ha a gyerekek nem jutnának hozzá, amire szükségük van ahhoz, hogy növekedjenek és jól fejlődjenek?
 - Mit tehetnek a gyerekek, ha a jogaikat nem tartják tiszteletben? Kihez fordulhatnak?
2. Mutassunk rá, hogy a csoport az elejétől fogva tudta, hogy mire van szüksége a gyerekeknek az élethez és a fejlődéshez, anélkül, hogy ezt egy felnőttnek meg kellett volna mondania nekik. Tehát ők maguk a saját életük szakértői! Magyarazzuk el, hogy a Gyermekjogi Egyezmény feladata a gyermekjogok érvényesítése, védi a gyerekeket, biztosítja azt a jogukat, hogy megkapják a szükséges gondoskodást és ellátást, illetve rögzíti, hogy joguk van részt venni az őket körülvevő világ életében.

Javaslatok a folytatáshoz

Ez a gyakorlat jól használható a gyermekjogok bemutatásához, és kiválóan érzékelteti, hogy a szükségletek és a jogok között szoros kapcsolat áll fenn. Közvetlenül vezet a gyerekek jogait alaposabban körbejáró gyakorlatokhoz, mint amilyen az „Úton egy új világ felé” című.

Tanácsok a csoportsegítőnek

Mivel ehhez a gyakorlathoz gyakorlatilag nem szükséges, hogy a résztvevők már tudjanak olvasni, egészen kicsi gyerekekkel is végezhető. A jog fogalmát azonban meg kell határoznunk; magyarázzuk meg a szó jelentését pár egyszerű szóval. A Gyermekjogi Egyezményről ráérünk később is beszélni. Amikor felsoroljuk a gyerekek szükségleteit, rajzolhatunk egy kis képet vagy ikont a szó mellé, ami alapján a kisebbek vagy az olvasási nehézséggel küzdők is könnyen emlékezni fognak rá.

Táblázat helyett a gyakorlat első részében egy nagy nyulat is rajzolhatunk, a második részhez pedig egy nagy gyerekalakot. A képre vagy a kép köré oda lehet írni a szükségleteket, és a gyermekjogi kártyákat is oda tudjuk ragasztani a megfelelő helyekre. A gyerekalak különösen hatásos vizuális fogódzót jelent, és további gyakorlatokhoz is fel tudjuk használni.

A gyakorlat elején kiválaszthatjuk, milyen háziállatról legyen szó: kezdhethetjük azzal, hogy megkérjük a gyerekeket, hogy képzeljenek el egy nyuszt vagy macskát.

Néhány gyereknek nehézséget jelenthet különbséget tenni a szükségletek és a vágyak között. A szükségletek felsorolásakor említhetjük például a kerékpárt vagy a mobiltelefont. Ügyeljünk rá, hogy ne minősítsük ezeket a válaszokat, inkább próbáljuk ezeket a tárgyakat a valós szükségletekhez kötni, hogy láthassák: nem maga a tárgy a lényeg.

Variációk

Ha az adott csoportban megvalósítható, a gyakorlatot úgy is befejezhetjük, hogy minden résztvevő felolvas egy-egy cikket a Gyermekjogi Egyezmény gyermekbarát változatából.

Ha nagyobb gyerekekkel foglalkozunk: mikor a gyerekek listáját összehasonlítjuk a Gyermekjogi Egyezménnyel, beszéljünk arról, milyen jogok maradtak le a listájukról. Tegyük fel az alábbiakhoz hasonló kérdéseket:

- Szerepelnek olyan szükségletek és jogok a Gyermekjogi Egyezményben, amelyet nem soroltatok fel?
- Mit gondoltok, miért szerepelnek ezek a jogok a Gyermekjogi Egyezményben? Szerintetek szükségünk van ezekre?
- Mit gondoltok, miért nem kerültek ezek a szükségletek és jogok a ti listátokra?

Segédlet

Táblázat (minta)

HÁZIÁLLATUNK: Név:	GYEREKEK

Az emberi jogok naptára

Az év minden napja az emberi jogok napja!

Nehézségi szint

8-13 év

60-90 perc,
Majd havi
foglalkozások

4-30

Emberi jogokról
általában

A gyakorlat típusa

Rajzolás, festés, kivágás, információk grafikus ábrázolása

A gyakorlatról röviden

Közös naptárkészítés a fontos emberi jogi dátumok megjelölésével

Célok

- Az emberi jogok sokféleségének bemutatása
- A különböző időegységek (pl. hónapok, hetek, napok) jelentésének megértése, és a jeles napok dátumának megismerése
- A tervezéshez szükséges képességek erősítése
- A kreativitás és a képzelőerő fejlesztése

Előkészítés

- Készítsünk minden hónaphoz címkét vagy laminált lapot, és ragasszuk fel ezeket körben a falra időrendben.
- Készítsük el a jeles napok listáját, és készítsünk róla másolatot. Fontos, hogy minden jeles napról tudjuk, mit ünnepelünk akkor, hogy szükség esetén el tudjuk magyarázni.

Szükséges eszközök

- 12 db A4-es papírlap az év hónapjaival, lehetőleg laminálva
- A Jeles napok segédanyag több példányban
- Tollak, vastag filctollak és színes ceruzák minden csoportnak
- Ragasztószalag
- Pár A4-es lap mindegyik jeles naphoz
- Post-it lapok vagy kisebb színes papírlapok
- Opcionális: egyéb művészeti kellékek, egy kisebb naptár, a Gyermekjogi Egyezmény gyermekbarát változata minden csoportnak

A gyakorlat menete

1. Mondjuk el a gyerekeknek, hogy naptárt fognak készíteni, ami mutatni fogja a közelgő fontos napokat, különös tekintettel az emberi jogokkal kapcsolatos dátumokra. Mutassuk meg a falon (vagy padlón) elhelyezett 12 hónapot.
2. Beszélgessünk a gyerekekkel az emberi jogokról, és magyarázzuk el nekik, ha még nem tudnák, hogy vannak gyermekjogok is. Mondjanak a résztvevők példákat a gyermekek jogaira, és ha szükséges, magunk is hozunk példákat.
3. Kérdezzük meg a gyerekeket, hogy tudnak-e olyan jeles napról, amely a gyermekjogokhoz vagy az emberi jogokhoz köthető. Mondjanak ünnepnapokat, különleges napokat, majd próbáljuk ki, hogy össze tudják-e kapcsolni ezeket a gyermekjogokkal vagy az emberi jogokkal (pl. az egyházi

ünnepek a szabad véleményalkotás jogához, a lelkiismereti és vallásszabadsághoz köthetők; a nemzeti ünnepek az állampolgársághoz való joghoz; a kulturális ünnepek a kultúrához való joghoz kapcsolhatók). A példákat írjuk post-it lapokra vagy más papírlapokra, és ragasszuk őket a megfelelő hónap alá. Bátorítsuk a gyerekeket, hogy legyenek kreatívak, és keressenek olyan ünnepeket, amelyek az emberi jogokhoz köthetők. Bízassuk őket, hogy találgassanak, majd osszuk ki a jeles napok listáját.

4. Kérdezzük meg a gyerekeket, hogy ismerik-e valamelyik jeles napot, és tudják-e mi a jelentősége. Ha valamelyiket nem ismerik, röviden magyarázzuk el, miért fontos. Kérjünk javaslatokat a gyerekektől, hogy miként ünnepelhetnénk meg néhányat, hogy bemutassuk jelentőségüket az emberi jogok szempontjából.
5. Osszuk a résztvevőket négy vagy több csoportba, és minden csoport kapjon néhány jeles napot. Adjunk minden csoportnak A4-es lapot, rajzeszközöket, színes papírt és minden egyéb kelléket, amire a naptárkészítéshez szükség lehet.
6. Ha minden hónappal elkészültek, kérjük a gyerekeket, hogy tegyék a rajzokat a megfelelő hónap alá a falon, ahol mindenki láthatja őket. Mondjuk el, hogy néhány nagyon fontos ünnepnap kimaradt.
7. Kérdezzük meg, hogy a születésnapok vajon fontos napok-e, és miért kapcsolódnak a születésnapok az emberi jogokhoz. Majd magyarázzuk el, hogy mindenkinek joga van az élethez és ahhoz, hogy legyen saját neve. Adjunk mindenkinek egy post-it lapot, és kérjük, hogy írják fel a születésnapjukat és a nevüket. Szólítsuk őket egyesével: a post-it lapot ragasszák a nagy naptárra, és mondják azt, hogy „Az én születésnapom fontos nap!”:

Feldolgozás és értékelés

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Tetszett a gyakorlat?
 - Mit tanultatok a naptárról? És az emberi jogokról?
 - Szerintetek fontos, hogy megemlékezzünk ezekről a napokról? Miért?
 - Melyik ünnepnapot várjátok ezek közül? Miért?
2. Mutassunk rá, hogy bár ezeket a jeles napokat megünnepeljük, az emberi jogok a mindennapjainkban is jelen vannak. Tegyük fel ilyen kérdéseket:
 - Milyen emberi jogaitok érvényesülnek minden nap? Milyen emberi jogaitokkal éltek most, ebben a pillanatban?
 - Minden gyerek rendelkezik ezekkel a jogokkal? Minden gyereknek van lehetősége, hogy éljen ezen jogaival?
 - Mit tehetünk azért, hogy minden gyerek élvezhesse az őt megillető jogokat?

Javaslatok a folytatáshoz

Minden hónap elején emlékeztessük a gyerekeket a közelgő eseményekre. Mondjuk el az egyes napok jelentőségét, és kössük össze őket az emberi jogokkal. Közösen tervezzük meg, hogyan ünnepeljük meg őket.

Azon a héten, amikor valamilyen, emberi jogi szempontból különleges nap következik, végezzünk el egy olyan gyakorlatot a Kiskompaszból, ami az adott ünnepnaphoz/világnaphoz kapcsolódó témával foglalkozik. A gyakorlatok listája segít a választásban.

Kérjük a gyerekeket, hogy járjanak utána egy-egy jeles napnak, hogy megértsék, miért fontos az adott nap.

Javaslatok a cselekvésre

A gyerekek tervezzék meg, hogyan ünnepeik meg ezeket a jeles napokat, így a születésnapokat is.

Elképzelhető, hogy a gyerekek bizonyos ünnepeket az egész közösséggel együtt akarnak megünnepelni, mint pl. az emberi jogok napját vagy a gyermekjogi világnapot.

Tanácsok a csoportsegítőnek

Járjuk körbe a csoportokat, miközben a naptáron dolgoznak, hogy lássuk, biztosan értik-e a gyerek, mi a jelentősége azoknak az ünnepnapoknak, amelyeket kiosztottunk nekik.

Ha a nemzeti vagy helyi kulturális és vallási ünnepeket is fel akarjuk használni a gyakorlathoz, győződjünk meg róla, hogy minden olyan ünnepnapot számba vettünk, amit a csoport tagjai a családjuk vagy a közösségük körében megünnepelnek. Ha kétségeink vannak, kérjük meg a gyerekeket, hogy hozzanak otthonról listát.

Alakítsunk ki egy csoportszertartást, amivel minden gyerek születésnapját egyformán ünnepejük, amelynek révén minden születésnapos ugyanabban a megtiszteltetésben, megbecsülésben és kenyezetetésben részesül. A helyi szokásoktól függően a születésnapok helyett a gyerekek névnapját is megünnepelhetjük.

Találjuk ki, hogyan tehetnénk minél élőbbé és látványosabbá a naptárat. A gyerekek nyugodtan használhatnak az ünnephez illő szimbólumokat vagy az adott ünnep idegen nyelvű elnevezését.

Variációk

Ha nagyobb gyerekekkel foglalkozunk: Osszuk ki a Gyermekjogi Egyezmény és/vagy az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata gyermekbarát változatának példányait, és kérjük meg őket, hogy próbálják összekötni a naptárban szereplő jeles napokat egyes jogokkal (vagy a dokumentumok egyes cikkeivel). Ne másoljuk le az egész listát, csak azokat a napokat hagyjuk benne, amelyek a csoport számára jelentőséggel bírnak, függetlenül attól, hogy a gyerekek esetleg még nem ismerik az összes ilyen jeles napot. A csillaggal megjelölt három nap különösen jelentős a gyerekek és az emberi jogok szempontjából.

Ahelyett, hogy minden gyereknek más-más napot adnánk, készítsenek csoportos rajzot több különböző naphoz.

A gyakorlat az Európa Tanács *Compass: A Manual on Human rights education with Young People* című kiadványa alapján készült, mely magyar nyelven is megjelent: *Kompasz: – Kézikönyv a fiatalok emberi jogi képzéséhez* (Mobilitás, 2004).

Segédlet

Javaslat a jeles napok listájához

január 1.	a béke világnapja
január 24.	oktatás nemzetközi napja
február 21.	az anyanyelv nemzetközi napja
március 3.	a vadvilág világnapja
március 8.	nemzetközi nőnap
március 21.	az erdők világnapja
március 22.	a víz világnapja
március 27.	színházi világnap
április 7.	az egészség világnapja
április 8.	nemzetközi roma világnap
április 22.	a Föld napja
május 1.	a munka ünnepe
május 9.	Európa Nap
május 15.	a család nemzetközi napja
június 1.	nemzetközi gyermeknap *
június 5.	környezetvédelmi világnap
június 20.	menekültek világnapja
június 21.	a béke és az imádság világnapja
augusztus 12.	nemzetközi ifjúsági nap
szeptember 8.	az írni-olvasni tudás világnapja
szeptember 15.	a demokrácia nemzetközi napja
október 1.	a zene világnapja
október 5.	pedagógusok világnapja*
október 16.	élelmezési világnap
október 24.	az ENSZ napja
november 9.	a faszizmus és antiszemitizmus elleni nemzetközi nap
november 16.	a tolerancia nemzetközi napja
november 20.	nemzetközi gyermeknap**
november 25.	a nők elleni erőszak felszámolásának nemzetközi napja
december 1.	AIDS világnap
december 3.	a fogyatékosággal élők nemzetközi napja
december 10.	az emberi jogok napja
december 18.	a migránsok nemzetközi napja

* Magyarországon a pedagógusnapot június első vasárnapján tartjuk.

** A gyerekeket június 1-én, a nemzetközi gyermeknapon, és november 20-án, a gyermekek világnapján is megünnepeljük, ez utóbbi az ENSZ és az UNESCO által kijelölt világnap. Több országban más napon tartják a gyermeknapot, pl. Magyarországon május utolsó vasárnapján, ezt érdemes külön megjelölnünk a naptárban

Csak nézel, vagy csinálsz is valamit?

De mit tehetnék?

Nehézségi szint

7-13 év

60 perc

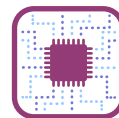
4-30

Béke

Erőszak

Digitális környezet

A gyakorlat típusa

Személyes narratíva, beszélgetés

A gyakorlat röviden

A gyerekek olyan esetekről mesélnek, amikor egy erőszakos helyzetben áldozatok, bántalmazók, tétlen szemlélők vagy segítők voltak.

Célok

- Annak feltárása, milyen különböző módon reagálnak az emberek az erőszakra
- A mások tisztelete és erőszakkal szembeni védelme iránti felelősség felébresztése
- Közös gondolkodás arról, hogy mit is jelent segítőnek lenni

Előkészítés

Másoljuk le minden csoportnak a Cselekvési alternatívákat, vagy csináljunk egy nagyobb másolatot, amit ki tudunk rakni a falra/táblára.

Szükséges eszközök

- Flipchart papír és filc, vagy tábla és kréta
- A Cselekvési alternatívák egy példánya minden csoportnak, vagy egy nagyméretű másolat, amit ki tudunk majd tenni a falra/táblára.

A gyakorlat menete

1. Mondjuk el a gyerekeknek, hogy az erőszak és a bántalmazás – nemcsak a testi, hanem a szóbeli és az érzelmi is – az emberi jogok megsértését jelenti. Mondjanak példákat az erőszak és a bántalmazás különféle megnyilvánulásaira.
2. Osszuk a gyerekeket 3-4 fős csoportokra. Adjunk minden csoportnak egy példányt a Cselekvési alternatívák táblázatból, vagy tegyük ki jól látható helyre nagy méretben. Magyarázzuk el a gyakorlatot, és győződjünk meg róla, hogy mindenki érti a feladatot, és nem érzi kényelmetlenül magát, ha őszintén megosztja a gondolatait másokkal.

Cselekvési alternatívák

A csoportok beszéljék meg a következő helyzeteket, és próbáljanak mindegyikre példát mondani:

- amikor láttad, hogy valakit bántanak, vagy igazságtalanul bánnak veled;
- amikor láttad, hogy valakit bántanak, vagy igazságtalanul bánnak veled, és nem segített neki senki;
- amikor láttad, hogy valakit bántanak vagy igazságtalanul bánnak veled, és valaki más segített neki.

3. Mondjuk el, hogy erre a feladatra 15 percük van. Kezdjék azzal, hogy a gyerekek néhány másodpercig csendben ülnek, és közben végiggondolják, hogy mit fognak majd mondani.
4. 15 perc elteltével hívjuk össze a gyerekeket, és beszéljük meg a tapasztalataikat. Először gyűjtsük össze azokat az eseteket, amikor a gyerekek azt tapasztalták, hogy valakit bántanak vagy igazságtalanság ér, anélkül, hogy különválasztanánk azokat az eseteket, amikor valaki segített nekik, vagy amikor senki nem segített. Írjuk fel ezeket a táblára.
5. Ezután térjünk rá azokra az esetekre, amikor valaki segítőtleg közbeavatkozott.
6. Végül kérjünk példákat arra, amikor valaki pusztán „szemlélője” volt az esetnek. Kérdezzük meg: „Mit lehetett volna tenni ezekben a példákban, hogy tétlen szemlélőből segítőtvé váljunk?” Jegyezzük fel a válaszokat a táblára.

Feldolgozás és értékelés

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Miért viselkednek egyesek erőszakosan másokkal?
 - Miért viselkednek egyes gyerekek erőszakosan más gyerekekkel?
 - Mit tehetünk azért, hogy megvédjük magunkat vagy másokat az erőszak különböző formáival szemben?
2. Olvassuk fel a segítségnyújtásra vonatkozóan korábban összegyűjtött javaslatokat. Beszélges-sünk arról, hogyan segíthetünk másoknak az emberi jogok védelmében, az alábbiakhoz hasonló kérdések alapján:
 - A javasolt lépések közül melyiket lenne nehéz megtenni? Melyiket lenne könnyebb?
 - Vannak olyan cselekvési lehetőségek a listán, amelyeket ti is meg tudátok tenni?
 - Mi tartja vissza az embereket attól, hogy segítsenek?
 - Ha több olyan ember lenne, aki segít, ahelyett, hogy tétlenül szemléli az eseményeket, azzal javulna az emberi jogi helyzet?
3. Beszéljük meg, hogyan segíthetünk egymásnak. Ehhez használhatjuk az alábbihoz hasonló kérdéseket:
 - Milyenek kell lennie, és mit kell tudnia az embernek ahhoz, hogy „segítő” lehessen, azaz hogy fel tudjon lépni az emberi jogok védelmében?
 - Mi mit tehetünk azért, hogy támogassuk azokat, akik tesznek az emberi jogokért?
 - Hogyan ösztönözhetjük a csoportunkban lévő gyerekeket, hogy ők is legyenek „segítők”?
4. Zárjuk a gyakorlatot azzal, hogy újra elmondjuk, hogy minden, a gyerekeket érő bántalmazás és erőszak, beleértve a gyerekek által egymás ellen elkövetett erőszakos cselekedeteket is, az emberi jogok megsértését jelenti. Az erőszak minden kultúrában és a világ minden térségében jelen van. Hangsúlyozzuk, hogy amikor az emberi jogokról tanulunk, azt is megtanuljuk, hogyan léphetünk fel a magunk és mások emberi jogainak védelmében. Az erőszakot és a bántalmazást nem tudjuk teljesen felszámolni, de a saját közösségeinkben segíthetünk egymásnak.
5. A Gyermekjogi Egyezmény 19. cikke kötelezi az államokat, hogy biztosítsák a gyermekek megfelelő gondozását és védelmét a szülők vagy gondviselők általi erőszakkal, bántalmazással vagy elhanyagolással szemben. Kérjük a gyerekeket, gondolkodjanak el azon, hogy a környezetükben ez a jog hogyan érvényesül vagy sérül.

Javaslatok a folytatáshoz

Az Erőszak az iskolában, és azon kívül, illetve a Fájdalmas szavak című gyakorlatok a zaklatással és a gyerekek egymással szembeni viselkedésével foglalkoznak, és segítenek összekapcsolni az ilyen témákat a gyerekek mindennapi életével.

Javaslatok a cselekvésre

Ha a csoport korábban már készített viselkedési kódexet (vagyis az egymással való érintkezésre és az együttlétre vonatkozó szabályokat), akkor vitassuk meg, hogyan lehetne abba belevenni a segítő magatartást is.

Tanácsok a csoportsegítőnek

Ezt a gyakorlatot csak olyan gyerekekkel végezzük, akikkel korábban már dolgoztunk együtt. Nagyon fontos, hogy mielőtt belekezdünk ebbe a gyakorlatba, olyan légkört teremtsünk, amelyben a résztvevők teljes biztonságban érik magukat.

Említsük meg, hogy az online térben elkövetett bántalmazásra is hozhatnak példákat. Akár korlátozhatjuk is a gyakorlatot az online gyűlöletbeszéd vagy az internetes zaklatás témájára.

Járjuk körbe a csoportokat, és bizonyosodjunk meg róla, hogy mindenki érti a feladatot, minden egyes kategóriáról szó esik, és mindenki egyformán lehetőséget kap arra, hogy beszéljen.

Óvjuk a gyerekek magánszféráját: inkább arról beszéljenek, amit megfigyeltek, és nem arról, nem amit közvetlenül átéltek.

A gyakorlat során legyünk nagyon körültekintőek, és a végén mindenképpen hangsúlyozzuk, hogy többféle lehetőség is van arra, hogy szükség esetén segítséget vagy tanácsot kérjenek, és mondjuk is el, hová kihez fordulhatnak ilyen esetben.

Variációk

Ha jól ismerjük a csoportot és ez után a gyakorlat után is tudunk velük foglalkozni, egy negyedik szituációt is megvizsgálhatunk együtt:

Amikor részt vettél valaki bántalmazásában, vagy igazságtalanul bántál valakivel.

A gyerekek által felhozott példákban kiindulva fórumszínházat is játszhatunk, hogy feltárjuk az adott helyzetben adható alternatív megoldásokat. Ez is motiválhatja a gyerekeket, hogy aktívan tegyenek és segítőként lépjenek fel, amikor legközelebb erőszakos viselkedéssel találkoznak.

Cselekvési alternatívák +

Amikor láttad, hogy valakit bántanak.	Amikor részt vettél valaki bántalmazásában.
Amikor láttad, hogy valakit bántanak, és nem segített neki senki.	Amikor láttad, hogy valakit bántanak, és valaki más segített neki.

Csináljunk reklámot az emberi jogoknak!

Tudjon a világ többet az emberi jogokról!

Nehézségi szint

8-13 év

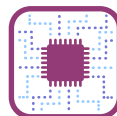
60-90 perc

4-30

Emberi jogokról
általában

Digitális környezet

A gyakorlat típusa

Történetmesélés, rajzolás, írás, drámajáték

A gyakorlatról röviden

A gyerekek tévéreklámot készítenek a gyermekek jogairól.

Célok

- A kritikai gondolkodási készség fejlesztése a reklámokkal és a médiával kapcsolatosan
- A kreativitás és a kommunikációs képességek fejlesztése
- Az emberi jogok jobb megértése
- Ötletek kidolgozása a gyermekek jogainak népszerűsítésére

Előkészítés

Ha lehetséges, szerezzünk be videókamerát a reklámok rögzítéséhez, vagy használjunk mobiltelefont.

Ehhez a gyakorlathoz a gyerekeknek már ismerniük kell a gyermekjogokat. Ha még nem ismerik, a Variációk rész javasol megoldást.

Szükséges eszközök

- Papír és művészeti kellékek

A gyakorlat menete

1. Osszuk a gyerekeket három- vagy négyfős csoportokra. Képzeljék el, hogy egy tévécsatorna felkérte őket, készítsenek reklámot a gyermekek jogairól. Készítsenek egy-három perces tévé- vagy online reklámot, melynek célja, hogy az emberek jobban megismerjék és megértsék valamelyik jogot.
2. A gyerekek mesélik el, milyen érdekes reklámokat láttak mostanában. Gyűjtsük össze közösen, mitől jó egy reklám (pl. szellemes szöveg, jó zene, hangeffektusok, humor, tartalmas üzenet).
3. Magyarázzuk el, hogy minden csoportnak el kell döntenie, ki lesz a reklám célcsoportja: kinek szól, például gyerekeknek, szülőknek, tanároknak, a nyilvánosságnak? Gondolkozzunk azon, mivel hat a reklám az adott célközönségre, és milyen más célközönség jöhetne még szóba. Ha kell, adjunk példákat a gyerekeknek, pl. mitől lenne érdekes a szülőknek? És a gyerekeknek?
4. Frissítsük fel gyorsan a gyerekek tudását a gyermekek jogairól, pl. kérdezzük meg, melyikre emlékeznek.
5. Kezdjük el a csoportmunkát. Kezdjük azzal, hogy minden csoport válassza ki azt a jogot, amelyet hirdetni fog, és a közönséget, amelyhez szólni kíván. Bízassuk őket, hogy olyan jogot válasszanak, amelyről azt gondolják, tényleg nagyon fontos volna megismertetni az emberekkel, és olyan közönséget, amelynek valóban ismernie kellene azt a jogot. Mindegyik csoportból kérjünk meg valakit, hogy számoljanak be a reklámhoz kiválasztott jogról és célközönségről.
6. Miután a csoportok kiválasztottak egy jogot, ki kell találniuk, hogyan reklámozzák azt.
Hívjuk fel a figyelmüket arra, hogy az adott jog több különböző módon is bemutatható (pl. eljátszhatnak egy történetet, előadhatnak egy dalt, vagy elkészíthetik egy rajzfilm képes forgatókönyvét).

Emlékeztessük őket arra, hogy a reklám a tévé vagy az internet számára készül, legyen hát látványos és lendületes. Legyen viszonylag egyszerű, hogy maximum három percbe beleférjen.

7. Járjuk körbe a csoportokat, és ellenőrizzük, hogyan haladnak. Ha egy csoport elkészült, adjanak címet a reklámjuknak, és kezdjék el gyakorolni a jelenetet.
8. Amikor mindegyik csoport elkészült a tervekkel, hívjuk össze a gyerekeket, hogy megoszthassák egymással az ötleteiket, és meghallgathassák egymás véleményét. A csoportok mondják el, milyen jogot és célközönséget választottak, és hogy mik az elképzeléseik. Ha készen állnak, elő is adhatják a reklámot. Készítsünk videofelvételt az előadásokról. Az egyes beszámolók vagy előadások után bíztassuk a többi gyereket, hogy mondják el építő javaslataikat és véleményüket. Az alábbiakhoz hasonló kérdések segíthetnek ebben:
 - Tetszeni fog a reklám a választott célközönségnek?
 - Világosan elmondja a célközönségnek, amit a jogról tudni kell?
 - Mi tetszett a bemutatott reklámmal kapcsolatban?
 - Van-e bármilyen javaslatotok arra, hogyan lehetne javítani a reklámterven?
9. Adjunk időt a csoportoknak arra, hogy továbbfejlesszék és gyakorolják a reklámjukat.
10. Ezek után mutassák be a végleges verziót vagy reklámtervet egymásnak.

Feldolgozás és értékelés

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Volt a gyakorlatnak olyan része, amely különösen nagy kihívást jelentett? És amit különösen élveztetek?
 - Szerinted tetszene a reklám a kiválasztott célközönségnek?
 - A reklámok mindig pozitív üzenetet hordoznak? Miért vagy miért nem?
 - Valóság-hűek voltak a karakterek a reklámban? Használtak-e sztereotípiákat az ábrázolásukhoz? Hogyan lehetne ezen változtatni?
 - Vajon ez a gyakorlat megváltoztatja azt, ahogyan a reklámokhoz korábban viszonyultatok?
2. Kössük össze a gyakorlatot az emberi jogokkal az alábbi vagy hasonló kérdések segítségével:
 - Miért épp az adott jogot választotta a csoportotok?
 - Miért épp azt a célközönséget választottátok?
 - Szerintetek hogyan reagálnának az emberek a reklámotokra? Mit gondolnának vagy tennének a reklám hatására?
 - Vajon a tévéreklám alkalmas az emberi jogi üzenetek közvetítésére? Miért vagy miért nem?
 - Tudtok-e olyan emberi jogot, amelyet nehéz volna reklámozni vagy bemutatni?
 - Miért fontos, hogy a gyerekek ismerjék a jogaikat?

Javaslatok a folytatáshoz

Töltsük fel a gyerekek videóit a klub vagy iskola honlapjára, vagy csináljunk egy blogot „A mi jogaink” címmel, ahol be lehet őket mutatni. Előtte mindenképpen kérjük ki a videókban szereplő minden gyerek szüleinek hozzájárulását.

Magyarázzuk el a gyerekeknek, hogy számos reklámkampány ötvözi a televíziós hirdetéseket a nyomtatott formában (pl. képes újságokban, napilapokban, illetve buszokon, trafikok oldalán, hirdetőoszlopokon vagy óriásplakátokon) megjelenő grafikus reklámokkal. Kezdjük azzal, hogy nézzenek körül a nyomtatott sajtóban és a saját lakóhelyükön, hogy látnak-e olyan reklámot, ami tetszik nekik, és beszélgessünk velük arról, miért érdekesek ezek a számukra. Ezután készítsenek kétdimenziós, rajzos hirdetést az egyik jogról. Ezt számítógépen is elkészíthetik, ha adottak a szükséges technikai

feltételek. Készítsünk kiállítást a képekből a gyerekközpont vagy iskola számára.

Hívjuk fel a figyelmüket arra, hogy sok reklámkampányban szerepelnek híres személyiségek. Mondjon erre néhány példát a csoport. Ők kit választanának, ki szerepeljen a reklámjukban? Miért lenne ez a személy megfelelő a választott jog vagy célközönség szempontjából?

Beszélgessünk arról, mi volna, ha hosszabb emberi jogi videofilmet készítenének, melyben egy történetet mesélnének el.

- Miben különbözne a reklámoktól?
- Milyen lényeges dologra kellene figyelni, miközben a forgatókönyvet írják és elkészítik a videót (pl. jó-e a sztori; gyakorlati megfontolások, pl. költségek; mi az emberi jogi üzenet)?

Javaslatok a cselekvésre

Ha van rá mód, készítsünk jó minőségű videókat a reklámokról! Kérhetünk segítséget a világitáshoz és a hangosításhoz, de kölcsönözhetünk eszközöket is a helyi tévéstudiótól vagy filmes iskolától. Ne feledjük azonban, hogy még egy „rossz” videofelvételből is sokat tanulhatunk.

Ha nem tudunk felvételt készíteni, a gyerekek eljátszhatják a történeteket úgy, mintha filmre vennék. Ezekből a reklámokból izgalmas emberi jogi programot lehet összeállítani más gyerekek vagy szülők számára.

Bíztassuk a gyerekeket, hogy kritikusan közelítsék meg a látott reklámokat:

- Ki a célközönségük?
- Mi az üzenetük?
- Reményeik szerint mit gondolnak vagy tesznek a nézők a reklám hatására?

Tanácsok a csoportsegítőnek

Ez egy összetett gyakorlat, ami új készségek-képességek alkalmazását igényelheti (pl. párbeszéd vagy dal megírása, forgatókönyv készítése). A csoportsegítőnek figyelnie kell, hogyan haladnak a csoportok a feladattal, és segítenie, ha a gyerekeknek, hogy be tudják fejezni a feladatot.

Lehet, hogy némelyik csoport gyorsabban halad a feladattal, mint a többiek. Ha egy csoport elkészült egy-egy résszel, adjunk nekik külön utasításokat a következő lépéshez. Hagyjunk bőségesen időt a próbákra és arra is, hogy a többiek visszajelzései után esetleg átdolgozzák a reklámjukat.

A gyakorlattal arra is ösztönözhetjük a gyerekeket, hogy kritikus szemmel tekintsenek a reklámokra és azok céljaira, és gyakorolják az építő jellegű kritika adását és fogadását.

Variációk

A gyakorlathoz szükség van arra, hogy a gyerekek már ismerjék általában a gyermekjogokat, és különösen a Gyermekjogi Egyezményt. A 4. lépést érdemes lehet bővíteni azzal, hogy a gyerekeket arról is kérdezzük, mik a gyermekjogok vagy emberi jogok általános jellemzői. Ha úgy látjuk, hogy a gyerekeknek több háttérismeretre van szüksége a gyermekjogokról, kezdhetünk egy bevezető jellegű gyakorlattal, mint amilyen pl. a Táblás játékok. Ha a gyerekek még nem ismerik a Gyermekjogi Egyezményt, kioszthatjuk közöttük az egyezmény cikkeit, és megkérhetjük őket, hogy készítsenek illusztrációt egy-egy cikkhez. Ezután a gyerekek felolvassák az adott cikket, és bemutatják a hozzá készített rajzokat.

Ha korábban a csoport már foglalkozott az erőszak témakörével, példaként megmutathatjuk az Európa Tanács alábbi videokampányait:

„Emeld fel a kezed a pofonok ellen” (Raise your hand against smacking):

https://www.youtube.com/watch?v=qtUdWJZ__ms

Kiko és a kéz (Kiko and the hand), Kiko és a manimék (Kiko and the Manymes):

<https://www.coe.int/en/web/children/underwear-rule>

Egy család vagyunk

Minden családnak van saját története

Nehézségi szint

7-13 év

60 perc

4-30

Diszkrimináció

Család és
alternatív
gondoskodás

Nemek közötti
egyenlőség

A gyakorlat típusa

Rajzolás, beszélgetés

A gyakorlatról röviden

A gyerekek képek és rajzok alapján beszélgetnek a család fogalmáról és a különféle családtípusokról.

Célok

- A gyermeknevelés különböző formáival és a családdal kapcsolatos elképzelések sokféleségével kapcsolatos gondolkodás ösztönzése
- Beszélgetés a szokásostól eltérő családban élő gyerekeket érő diszkriminációról
- A család és az emberi jogok közötti összefüggések feltárása

Előkészítés

Állítsunk össze minden csoportnak egy csomagot különböző típusú családokat ábrázoló rajzokból/fényképekből (pl. egyszülős család, „klasszikus család”, „mozaikcsalád”, azonos nemű párok, örökbe fogadott gyerekek, többgenerációs nagycsalád).

Szükséges eszközök

- A képekről készült másolatok annyi példányban, hogy minden csoportnak jusson mindegyik képből.

A gyakorlat menete

1. Bevezetesként mondjuk el, hogy a gyakorlat során azt vizsgáljuk majd meg, mennyire sokféleképpen gondolkodunk arról, mit tekintünk családnak, és a családok milyen sokféle formában létezhetnek. Hangsúlyozzuk, hogy nem minden gyerek él ugyanolyan összetételű családban.
2. A gyerekek rajzolják le a családot, amelyben élnek (a jelenlegi családi felállást ábrázolják, tehát ne azt, amilyen a családjuk esetleg korábban volt). Ha kedvük van hozzá, kiegészíthetik a rajzukat mindenféle plusz információkkal (pl. név, életkor, családtagok neve).
3. A gyerekek vitassák meg, milyen családtípusokat ismernek. Ezután mutassák meg egymásnak a saját családjukról készült rajzaikat.
4. Szedjük össze együtt, milyen családtípusok léteznek. Említsünk meg azokat is, amelyek eddig még nem kerültek szóba.
5. Osszuk a gyerekeket 4-5 fős csoportokba, és minden csoportnak adjunk egy-egy teljes sorozatot a korábban lemásolt képekből. Mindegyik csoport vitassa meg, mit látnak az egyes képeken, és milyen különbségeket vesznek észre a saját családjukról készített rajzaik között, illetve azokhoz képest.

Feldolgozás és értékelés

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Tetszett a gyakorlat?
 - Mennyire volt könnyű vagy nehéz lerajzolni és bemutatni a családokat?
 - Volt valami, amit meglepőnek találtak a többiek rajzán? Miért?

- Mit tudtál meg a családokról?
 - Hogy lehetne meghatározni, hogy mi a család?
2. Kössük össze a gyakorlatot az emberi jogokkal az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
- A Gyermejkogi Egyezmény biztosítja a gyerekeknek azt a jogát, hogy a szüleikkel éljenek, és családjuk legyen. Miért olyan fontos ez a jog?
 - Vannak olyan gyerekek, akik nem családban nőnek fel? Ők hol élnek?
 - Kinek a dolga gondoskodni arról, hogy a nem családi keretek között élő gyerekek jogai érvényesüljenek?
 - Vajon a családtagok is megsérthetik a gyerekek jogait?

Javaslatok a folytatáshoz

A Ki döntsön? című gyakorlat a családon belüli együttélés és döntéshozatal kérdésével foglalkozik. Továbbá több más gyakorlat is szól a sztereotípiákon alapuló elvárásokról, ilyen a Képjátékok és a Leszel velem egy sátorban?

Javaslatok a cselekvésre

Nagyobb gyerekekkel esetleg látogassunk el egy környékbeli gyermekotthonba vagy lakásotthonba, akár testvér csoport-kapcsolatot is kialakíthatunk az ott lakó gyerekekkel.

Ha a helyi közösségben működik „Fogadjunk örökbe nagyszülőt!” vagy „Fogadjunk örökbe szülőt!” program, egyes gyerekeknek kedvük támadhat bekapcsolódni ezek tevékenységébe.

Előfordulhat, hogy a csoportból néhányan kedvet éreznek ahhoz, hogy saját „Fogadjunk örökbe egy testvért!” programot indítsanak, ilyet a helyi iskolában vagy közösségben is lehet szervezni.

Tanácsok a csoportsegítőnek

Teremtsünk biztonságos légkört, és figyeljünk oda arra, hogy a gyerekek ne piszkálják egymást azért, mert egyikük-másikuk szokatlan, a hagyományostól eltérő családban él. A gyakorlat során mindvégig hangsúlyozzuk az egymás iránti elfogadás, az empátia és más olyan értékek fontosságát, amelyek elengedhetetlenek ahhoz is, hogy egy család igazi család legyen.

Fontos, hogy tisztában legyünk a csoportban lévő gyerekek családi hátterével, és ennek megfelelően adaptáljuk a gyakorlatot, nehogy valakit kínos, kényelmetlenül helyzetbe hozzunk. Az is lényeges, senki ne érezze úgy, hogy muszáj a családjáról részleteket elárulnia.

A gyakorlat megvalósítása előtt olvassuk el az 5. fejezetből a Család és alternatív gondoskodás részt, ahol hasznos információkat találunk ehhez a gyakorlathoz, többek közt a különböző családtípusokról vagy családi formákról.

Variációk

Ha le szeretnénk rövidíteni a gyakorlatot, kihagyhatjuk az idegen családokról készült képek feldolgozását. Miután a gyerekeket kisebb csoportokba osztottuk, egyszerűen beszélgessenek a saját maguk által készített családportrékról. Azonban továbbra is fontos, hogy a feldolgozás során szóba hozzuk és megvitassuk az olyan családtípusokat is, amelyek eltérnek a csoportba tartozó gyerekek családjától.

A gyakorlatot nagycsoportban is elvégezhetjük. Tegyük egy nagy papírlapot a földre, és a gyerekek üljék körül. Írjuk a lap közepére, hogy CSALÁD, majd végezzük el az első 4 lépést úgy, hogy a gyerekek erre a lapra rajzolnak. Az 5. lépésben mutassuk meg a képeket, amelyeket a gyakorlat előtt összegyűjtöttünk, és miközben beszélgetünk róluk, tegyük ezeket is a nagy papírlapra. A gyakorlat végén a képen valamennyi lehetséges családi forma látható lesz.

Erőszak az iskolában, és azon kívül

Az bánt másokat, aki maga is fél!

Nehézségi szint

7-13 év

60 perc

4-30

Diszkrimináció

Erőszak

Emberi jogokról általában

A gyakorlat típusa

Beszélgetés, kevés mozgás.

A gyakorlatról röviden

A gyerekek beszélgetnek a bullying, más szóval a kortárs zaklatás témájáról, majd mozgás segítségével kifejezik, hogyan reagálnának különböző elképzelt zaklatásos esetekre.

Célok

- A gyerekek közötti zaklatás különböző fajtáinak jobb megértése
- A zaklatás áldozatainak védelmét segítő stratégiák, szervezetek és személyek megismerése
- A zaklatásra adott különböző reakciók elemzése

Előkészítés

Számozzuk meg a terem sarkait 1-től 4-ig. Ügyeljünk rá, hogy a gyerekek szabadon mozoghassanak a sarkok között.

Válasszunk ki néhányat a segédletben lévő Esetleírások közül, az adott csoport figyelembevételével.

Szükséges eszközök

- Elegendő hely ahhoz, hogy a gyerekek körbe tudjanak ülni
- Színes papír
- Filctollak
- Olló

A gyakorlat menete

1. Vezessük be a gyerekek közötti zaklatás témáját az alábbiakhoz hasonló kérdések alapján:
 - Mi az erőszak?
 - Van különbség aközött, amikor valaki undok valakivel és amikor valaki egy másik gyereket zaklat? Mi a különbség?
 - Milyen különféle módon szokták terrorizálni (szekálni, gyötörni, zaklatni) az erősebbek a gyengéket?
 - Miért zaklatnak egyes gyerekek másokat?
 - Milyen hatással van a zaklatás azokra, akiket zaklatnak? És aki a másikat zaklatja? Az egész közösségre?
2. Kérjük meg a gyerekeket, hogy rajzolják körbe egyik kezüket egy színes papíron, majd vágják ki a rajtot. Minden ujjhoz gondoljanak valakire (pl. egy barát, szülő, tanár vagy más, az iskolában dolgozó felnőtt, a rendőrség, vagy egy testvér), akihez fordulhatnak, ha valaki valamilyen formában bántja, zaklatja őket. Kérjük a gyerekeket, hogy magyarázzák el, miért rájuk gondoltak támogatóként.
3. Vizsgáljuk meg, miként reagálhatnak az emberek az olyan esetekre, amikor valakit zaklatnak. Ismertessük a gyakorlat további menetét:

- Először felolvasok egy zaklatásról szóló esetet. Majd mondok három lehetséges választ az adott helyzetre. Természetesen lehetséges, hogy nektek negyedik megoldási lehetőség is eszetekbe jut.
 - A terem sarkai meg vannak számozva. Miután meghallgattátok az eseteleírást és a lehetséges válaszokat, menjetek abba a sarokba, amelyik azt jelöli, hogy mit tennétek ebben a helyzetben.
4. Ezek után olvassuk fel az eseteleírást és a lehetséges válaszokat. Adjunk időt a gyerekeknek arra, hogy eldönthessék, melyik reakciót választják, és hogy a megfelelő sarokba menjenek. Miután mindenki elfoglalta a helyét, kérdezzünk meg néhány gyereket minden sarokból, hogy miért választották az adott megoldást, illetve annak milyen előnyei, illetve hátrányai lehetnek. Hallgassuk meg azokat a gyerekeket is, akik a negyedik, vagyis a szabad sarkot választották, hogy ők mit tennének az adott helyzetben.

Feldolgozás és értékelés

1. Miután öt vagy hat szituációt megvizsgáltunk, foglaljuk össze a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések mentén. Elég kiválasztani pár kérdést, ne akarjuk mindet feltenni!
 - Mi a véleményetek erről a gyakorlatról? Hogyan éreztétek magatokat közben?
 - Voltak olyan esetek, amelyekre nehéz volt reagálni? Melyek voltak ezek, és miért?
 - Volt olyan jelenet, amelyik ismerős volt?
 - Szükségük van-e segítségre és támogatásra azoknak, akiket zaklatnak? Miért?
 - Hol kaphatnak segítséget és támogatást azok, akiket valaki rendszeresen székál?
 - Miért zaklat valaki egy másik embert? Rendben van ez így?
 - Mit tehetsz abban az esetben, ha téged is zaklatnak, és az a személy, akihez segítségért és támogatásért fordulsz, nem tesz semmit?
 - Ki a felelős azért, hogy segítséget és támogatást nyújtson azoknak a gyerekeknek, akiket mások terrorizálnak?
 - Mit lehet tenni annak érdekében, hogy a másokat módszeresen zaklató gyerekek változtassanak viselkedésükön?
 - Mi történik, ha senki nem állítja meg azokat, akik másokat székálnak, gyötörnek? Mi történik a zaklatóval? Mi történik a közösséggel?
2. Kössük össze a gyakorlatot az emberi jogokkal az alábbi vagy hasonló kérdések segítségével:
 - Milyen emberi jogok sérülnek akkor, ha valakit így terrorizálnak?
 - Kinek a felelőssége megvédeni a gyerekeket a zaklatástól?
 - Vannak jogai a zaklatónak? Van joga ahhoz, hogy titeket zaklasson?
 - El tudjátok képzelni, milyen volna, ha senkit nem bántanának ilyen módon?
3. A feldolgozás végén a gyerekek nézzék meg újra az általuk készített „segítő kezét”, és egészítsék ki: írjanak rá további személyeket vagy szervezeteket, akik szerintük ilyen esetekben segíteni tudnak. Rakjuk ki a „segítő kezeket” a teremben, hogy a gyerekek később is megnézhesék őket.

Javaslatok a folytatáshoz

Ha szeretnénk tovább foglalkozni az erőszak kérdésével, végezzük el a „Van kiút! – Majd mi megmutatjuk!” című gyakorlatot. A „Fájdalmas szavak” című gyakorlat a szóbeli zaklatásról szól; elvégezhetjük e gyakorlatot megelőzően vagy azt követően is.

Javaslatok a cselekvésre

Vitassuk meg, hogyan szervezhetne a csoport kampányt a zaklatás jelenségének megszüntetésére, és hogyan vehetné rá a közösség többi tagját, hogy csatlakozzanak a kezdeményezéshez. Például

rendezhetünk kiállítást, vagy meghívhatunk szakembereket valamilyen gyermekvédő szervezettől, hogy beszélgessenek a gyerekekkel, és/vagy megbeszélhetjük, ki az a felnőtt az iskolában vagy közösségben, akihez a gyerekek ilyen esetekben segítségért fordulhatnak.

Csináljunk színházi előadást, amelyből kiderül, miként reagálhatnak a gyerekek a zaklatásra, és adjuk elő más gyerekcsoportoknak.

Derítsük ki, hogy létezik-e olyan segélyvonal, amit a zaklatást elszenvedő gyerekek hívhatnak. Tudjuk meg, hogy az adott városban vagy faluban milyen szolgálatokhoz fordulhatnak segítségért. Ezekről a gyakorlat során tájékoztassuk a gyerekeket, és ha lehetséges, hívjunk meg valakit egy ilyen szervezettől egy beszélgetésre.

Tanácsok a csoportsegítőnek

Használhatunk valamilyen stafétabotot vagy játékmikrofont, és csak az beszélhet, akinél a bot vagy mikrofon van, így a gyerekeknek meg kell várniuk, míg rájuk kerül a sor.

Ez a probléma a csoportban lévő gyerekeket is érintheti valamilyen formában. A zaklatás számtalan formában megjelenhet, és bizonyos mértékben minden gyerek életében jelen van. Figyeljünk oda a csoporton belüli viszonyokra, dinamikákra, de ha lehet, ne merüljünk bele konkrét személyek vagy ügyek részleteibe.

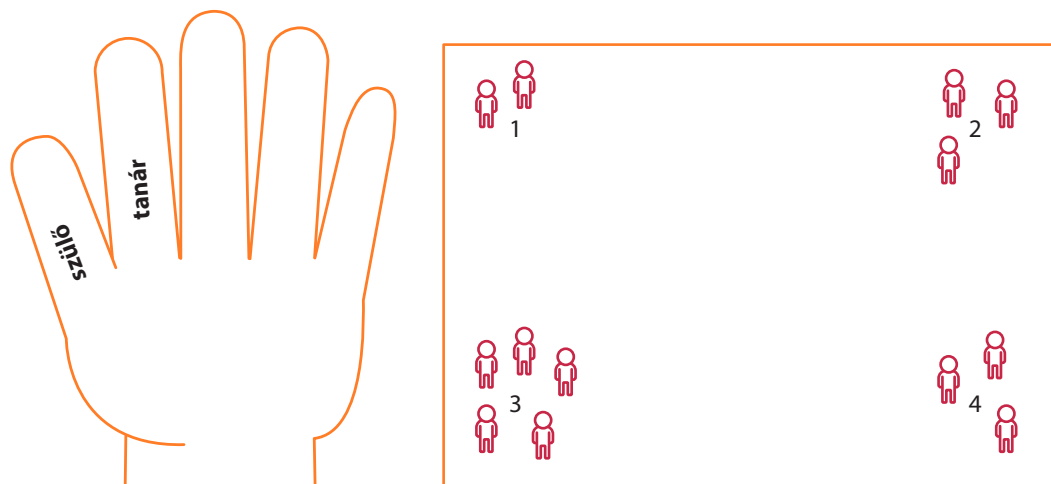
Variációk

Ahelyett, hogy az itt szereplő eseteket használnánk, írjunk össze olyan helyzeteket, amelyekkel a csoport tagjai jobban tudnak azonosulni.

Nagycsoportos munka helyett választhatjuk azt is, hogy a gyerekeket kisebb csoportokra osztjuk, és az állításokat így kicscsoportban vitatják meg vagy egyenként mondják el, ők hogyan reagálnának.

Osszuk a gyerekeket kisebb csoportokra, adjunk mindegyik csoportnak egy zaklatásos esetet, és kérjük meg őket, hogy adják elő szerepjáték formájában a lehetséges folytatással együtt. Beszéljük meg és értékeljük a jelenetet, és kérdezzük meg a többi résztvevőt is, hogyan lehetett volna még reagálni.

A gyakorlat első felét, a „Segítő kezek” részt, önálló gyakorlatként is elvégezhetjük. Vagy a négy sarkos beszélgetést követően, a megoldások részeként is sort lehet rá keríteni..

Segédlet : Esetleírások

1. eset

A barátaid csúfolni kezdenek, rosszindulatú üzeneteket küldözgetnek neked, és arra kényszerítenek, hogy add nekik oda, ami egyébként a tiéd. Nagyon rosszul érzed magad ettől. Mit tennél?

1. Semmit. Biztos valami rosszat tettél, hogy a barátaid így bánnak veled.
2. Válaszol te is kicsúfolod és megfenyegeted őket.
3. Elmondod a szüleidnek vagy a tanárodnak, mi a helyzet.
4. Más lehetőség (nyitott sarok).

2. eset

Néhány osztálytársad sértő híreket terjeszt rólad, amit üzenetben mindenkinek elküldenek. Ezért most sokan nem akarnak veled játszani, sőt még beszélni sem. Még a barátaid is kezdik azt hinni, igazak lehetnek a híresztelések. Mit tennél?

1. Semmit. Úgysem fog hinni neked senki, ha szerintük igaz a pletyka.
2. Te is elkezded rosszindulatú pletykákat terjeszteni a többi gyerekről.
3. Elmondod mindenkinek, hogy nem igazak a pletykák.
4. Más lehetőség (nyitott sarok).

3. eset

A nővéred vagy a bátyád, amikor senki nem látja, folyton ver és rugdos téged, és azt mondja, hogy ha bárkinek is szólsz, még több verést kapsz. Mit tennél?

1. Elmondod a szüleidnek vagy a tanáraidnak, hogy mi történik veled.
2. Megkérned az iskolai barátaidat, hogy segítsenek megvédeni a testvéredet.
3. Megmondod a testvérednek, hogy ez fáj, és hagyja abba.
4. Más lehetőség (nyitott sarok).

4. eset

Egyik tanárod folyton lehülyéz, ha valamit rosszul tudsz az órán, és azt mondja, hogy nincs értelme tanítani téged, mert nem tudsz megtanulni semmit. A többi gyerek már el is kezdett csúfolni ezért. Mit tennél?

1. Egyenesen az iskolaigazgatóhoz mész, és elmondod neki, mi a helyzet.
2. Ellógsz ennek a tanárnak az óráiról.
3. Megkérned a szüleidet, hogy átmehetsz-e másik osztályba vagy iskolába.
4. Más lehetőség (nyitott sarok).

5. eset

Észrevetted, hogy a táborban az egyik barátod piszkálja és gúnyolja a kisebb gyerekeket. Sőt, most már a holmijukat is elszedi. Mit tennél?

1. Elmondod a táborvezetőknek, mi történik, anélkül, hogy szólnál a barátodnak.
2. Ha a barátod tőled is el akarná venni a dolgaidat, inkább segítesz neki elszedni a kisebbek holmiját.
3. Megmondod a barátodnak, hogy szerinted helytelen, amit csinál, és hogy hagyja békén a kisebb gyerekeket.
4. Más lehetőség (nyitott sarok).

6. eset

A másik iskolába járó nagyobb gyerekek szeretnek belekötni a te iskoládba járó kisebb gyerekekbe. Iskola után arra várnak, hogy útban hazafelé vagy a buszmegállóban elkaphassák őket, ilyenkor körbeállják és elszedik a pénzét, az ennivalóját vagy a játékait. Kővel is dobálózhatnak, és azzal fenyegetőznek, hogy még rosszabb is történhet. Mit tennél?

1. Nagyon óvatos vagy, és mindig a barátaiddal együtt mész az iskolába és haza.
2. Szólsz az iskolában dolgozó felnőtteknek, és segítséget kérsz.
3. Ezután nálad is lesz kő vagy kés, hogy meg tudd védeni magad.
4. Más lehetőség (nyitott sarok).

7. eset

Új fiú jött az osztályba, egy menekült. A barátaid folyton rasszista megjegyzéseket tesznek rá, kinevetik a rossz kiejtése miatt, és azt mondják neki, hogy menjen haza. Mit tennél?

1. Te is csatlakozol hozzájuk, hisz az új fiú nem a barátod, miért kellene törődnöd vele?
2. Elmondod a tanárodnak, hogy a barátaid rasszista megjegyzéseket tesznek a gyerekekre.
3. Felajánlod neki, hogy amikor épp nem a barátaiddal játszol, gyakoroljátok a magyar nyelvet, hogy könnyebben beilleszkedhessen.
4. Más lehetőség (nyitott sarok).

8. eset

Időnként azzal ugratod az egyik barátodat, hogy nagyon rosszul megy neki az írás és az olvasás, de észrevetted, hogy mostanában sokszor egyedül ül. Egyszer még azt is láttad, hogy könnyes a szeme. Mit tennél?

1. Semmit, biztos rossz napja van, neked ehhez semmi közöd.
2. Abbahagyod a gúnyolódást, és megkérdezed, miért sírt.
3. Megmondod a barátodnak, hogy többé nem fogod mások előtt kicsúfolni, de tényleg van mit pótolnia, járjon különóra.
4. Más lehetőség (nyitott sarok).

9. eset

Néhány osztálytársad bántó pletykát terjeszt rólad, és manipulált fényképeket posztolnak ki rólad a közösségi médiában. Ezért sokan már nem akarnak veled játszani, sőt még beszélni sem. Mit tennél?

1. Semmit. Valószínűleg mindenki elhiszi a pletykát, úgyhogy nincs értelme bármit is tenni.
2. Beszélsz ezekről a posztokról a szüleidnek vagy egy tanárnak, és segítséget kérsz tőlük.
3. Te is elkezdesz valamilyen pletykát terjeszteni valaki másról, abban a reményben, hogy hamarosan mindenki el fog feledkezni arról, hogy mit posztoltak korábban rólad.
4. Más lehetőség (nyitott sarok).

Fájdalmas szavak

A botok, kövek csontot törnek, de a szó is fájhat!

Nehézségi szint

10-13 év

60 perc

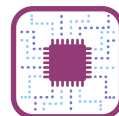
4-20

Diszkrimináció

Erőszak

Digitális környezet

A gyakorlat típusa

Lista összeállítása, rangsorolás, beszélgetés

A gyakorlatról röviden

A gyerekek sértő kifejezéseket vagy egyéb online tartalmakat elemeznek, és mérlegelik az ilyen nyelvhasználat lehetséges hatásait.

Célok

- Közös gondolkodás az online (és offline) használt bántó beszéd okairól és hatásairól
- Annak megértése, hogy az emberek az online tartalmakra másként reagálhatnak
- Az online környezetben előforduló bántó szóhasználat elleni fellépéshez szükséges módszerek gyakorlása

Szükséges eszközök

- Post-it lapok vagy kisebb papírlapok, valamint ragasztószalag
- Nagy ív papír vagy tábla, filcek

A gyakorlat menete

1. Kérdezzük meg a gyerekektől, hogy találkoztak-e már bántó megjegyzésekkel vagy képekkel az interneten. Mindenféle online tartalomra gondolhatnak: videókra, képekre, bejegyzésekre és hozzászólásokra, podcastokra és így tovább. Hallgassunk meg néhány példát a gyerekektől, majd mindenkinek adjunk néhány papírlapot.
2. A gyerekek írjanak le bármit, amit az interneten láttak és bántónak tartanak, olyat is, amit csak kicsit tartanak bántónak. A videókról és képekről írjanak rövid leírást. Minden példát külön lapra írjanak. Pár percig önállóan, csendben dolgozzanak.
3. Rajzoljunk a falra egy skálát a lenti minta alapján. Győződjünk meg arról, hogy a gyerekek értik a különbséget a fokozatok között. Kérjük a gyerekeket, hogy a skálán tegyék oda a papírjaikat, ahová szerintük az adott példa tartozik. Eközben ne beszélgessenek egymással.

Ártalmatlan ugratás	Kicsit bántó	Bántó	Nagyon bántó	Rendkívül sértő és fájdalmas

4. Amikor mindenki végzett, a gyerekek csendben nézzék meg a papírokat. Lesznek olyan szavak, amelyek többször is előfordulnak majd, esetleg olyanok is, amelyeket különböző gyerekek különböző kategóriába besoroltak.
5. Amikor a gyerekek visszaültek a helyükre, kérdezzük meg, mit figyeltek meg. A feldolgozást az alábbiakhoz hasonló kérdések alapján végezzük:
 - Volt olyan szó, amelyik a skálán több oszlopban is szerepelt? Mivel magyarázzátok ezt?
 - Miért van az szerintetek, hogy egy adott kifejezés egyesek szerint sokkal sértőbb, mint mások szerint?
 - Miért mondanak az emberek ilyeneket a neten?
 - Szerintetek az is erőszaknak számít, ha nem testileg, hanem szavakkal bántunk valakit? Miért vagy miért nem?

6. Kérdezzük meg a gyerekeket, hogy látnak-e valamilyen mintázatot, tudják-e csoportosítani a bántó szavakat aszerint, hogy mire, milyen emberre irányul a sértés? Írjuk fel a táblára a gyerekek által említett (pl. külső megjelenéshez, testi adottságokhoz, szellemi képességekhez, szexualitáshoz, családi vagy etnikai háttérhez kapcsolódó) kategóriákat. Tereljük az elemzést, és ha szükséges, segítsünk nekik, hogy más kategóriákra is gondoljanak. Használjunk ilyen kérdéseket:
 - Vannak olyan szavak, amelyeket csak lányokra vagy csak fiúkra mondanak?
 - Vannak olyan szavak, amelyeket más kultúrából származó gyerekekre mondanak?
 - Vannak olyan szavak, amelyeket csak fogyatékossgal élőkre mondanak?
7. Kérjük meg a gyerekeket, hogy vegyék le a papírjaikat a tábláról, és helyezték el őket az új felosztás szerint, ahhoz a témához/kategóriához, amelyikbe szerintük a legjobban beleillenek. Érdemes lehet egy „Egyéb” címszóval megjelölt kategóriát is létrehozni. Amikor a gyerekek visszautáltak a helyükre, kérdezzük meg:
 - Melyik kategóriába került a legtöbb papír? Mi lehet ennek az oka?
 - Vannak-e esetleg olyan kategóriák, amelyekbe a legsértőbbnek tartott szavak kerültek?
 - Ne válaszoljatok hangosan, csak gondoljátok végig: ti magatok használtok-e olyan szavakat/kifejezéseket/vicceket, amelyek beleesnek valamelyik kategóriába?

Feldolgozás és értékelés

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Hogyan éreztétek magatokat a gyakorlat közben?
 - Mit gondoltok, ezután jobban meg fogjátok gondolni, hogy milyen szavakat és kifejezéseket használtok (online és offline)?
 - Van-e felelősségünk a sértő beszéd elleni fellépés terén?
 - Tehetünk valamit azért, hogy megállítsuk a sértő beszédet, vagy megvédjük azokat, akiket támad?
 - Mit tudtok tenni, ha sértő bejegyzéseket vagy egyéb bántó dolgokat láttok az interneten?
 - Mit tudtok tenni, ha sértő beszédet hallottok a környezetetekben?
2. Kössük össze a gyakorlatot a gyermekjogokkal az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - A **Gyermekjogi Egyezmény** a gyerekek alapvető jogaként ismeri el a véleménynyilvánítás szabadságát és az információhoz való hozzáférést. Legyen-e határa a véleménynyilvánítás szabadságának, vagy nyilvánosan mindenki azt mondhat és a neten is azt posztolhat, amit csak akar? Miért vagy miért ne?

Javaslatok a folytatáshoz

Folytassuk a beszélgetést arról, hogy mit tehetnek a gyerekek a sértő beszéd ellen az interneten és azon kívül. Szerepjáték segítségével dolgozzunk fel olyan helyzeteket, amikor a gyerekek csúfolják, gúnyvevekkel illetik egymást. A szerepjáték lehetőséget ad a gyerekeknek arra, hogy kikísérletezzék, hogyan lehet az ilyen helyzetekre reagálni.

A „Csak nézel, vagy csinálsz is valamit?” című gyakorlat során a gyerekek azt gondolják végig, hogy ők maguk hogyan avatkozhatnak közbe, ha azt látják, hogy valakit bántanak.

Javaslatok a cselekvésre

Beszéljünk a gyerekeknek az Európa Tanács No Hate Speech Mozgalom néven futott gyűlöletbeszéd elleni kampányáról (No Hate Speech Movement Campaign), és mutassuk meg annak weboldalát: www.nohatespeechmovement.org. Habár a kampány hivatalosan már lezárult, a honlapon továbbra is témérdek ötlet és segédanyag található az online gyűlöletbeszéd elleni fellépéshez.

A gyakorlat kapcsán beszélgethetünk a csoporttal arról, hogyan beszélnek egymással a gyerekek a csoporton belül. Vannak olyan szavak, amelyek használatát a csoport szeretné visszaszorítani?

Ha a csoport korábban már kidolgozta saját viselkedési kódexét, érdemes lehet kiegészíteni azt a bántó szóhasználatra vonatkozó szabályokkal.

Tanácsok a csoportsegítőnek

A gyakorlat témáját leszűkíthetjük csak az online tartalmakra, vagy tárgyalhatjuk az online és az offline megnyilvánulásokat egyszerre. Kérhetjük azt is, hogy gondoljanak az sms-ekre, sőt a csoportos üzenetekre is. Ebben a tekintetben igazodjunk a csoportban lévő gyerekek életkorához, és azt is vegyük figyelembe, mennyire vannak otthon az online világban.

A gyakorlathoz a csoportsegítő részéről érzékenységre és megfelelő ítélőképességre van szükség. Habár a gyerekek már kiskoruktól fogva tudják, mik azok a „csúnya szavak”, ritkán beszélnek róluk a felnőttekkel. A 2., 3. és 4. lépésnél zavarba jöhetnek, ideges nevetéssel reagálva a helyzetre. Előfordulhat, hogy meg kell nyugtatnunk a gyerekeket, hogy nincs abban semmi rossz, ha ebben az összefüggésben foglalkozunk az ilyen szavakkal/kifejezésekkel. Most nem használjuk ezeket, csak beszélünk róluk.

Talán jobb, ha nem mondjuk ki hangosan az ilyen szavakat, hanem csak írott formában rögzítjük őket, kivéve a feldolgozás 3. lépését, amikor a gyerekeknek el kell döntenie, hogy egy adott kifejezés használata elfogadható-e vagy sem.

Ennek a gyakorlatnak az egyik legfontosabb üzenete az, hogy bizonyos szavak nagyon különböző érzelmeket válthatnak ki a kontextustól és az adott helyzetben szereplő emberektől függően. Ugyanazt a szót egyes gyerekek tréfásnak, míg mások kifejezetten sértőnek találhatják. Figyeljünk oda arra, hogy a beszélgetés ne sértse az érzékenyebb gyerekek érzéseit azzal, hogy a többi gyerek úgy véli, egy bizonyos szó teljességgel ártalmatlan. Ha szükségesnek érezzük, több időt is száncunk arra, hogy feltárjuk, milyen tényezők járulnak hozzá ahhoz, hogy egyes emberek nagyon érzékenyen reagálnak bizonyos szavakra.

Ezt a gyakorlatot ne végezzük olyan csoportokkal, ahol nagy korkülönbség van a csoporton belül. Gondoljunk arra, hogy egyes gyerekek talán nem ismerik bizonyos szavak jelentését, különösen igaz lehet ez a szexuális vonatkozású kifejezésekre. A kisebbek nem feltétlenül vannak tisztában azzal, hogy a szavak egy része a szexhez kapcsolódik. A gyakorlatot az adott csoport igényeinek megfelelően alkalmazzuk.

A feldolgozás elengedhetetlen része ennek a gyakorlatnak. Bőven hagyjunk időt arra, hogy a gyerekek kigondolják, hogyan csoportosítanak az összegyűjtött szavakat/kifejezéseket, és levonják a saját következtetéseiket, máskülönben a bántó szavak és az emberi jogok között a legjobb esetben is csak homályos összefüggést fognak látni. Emlékeztethetjük őket a Gyermekjogi Egyezmény azon cikkeire, amelyek az erőszakkal és a bántalmazással szemben nyújtanak védelmet a gyerekeknek, ilyen többek között a 2., 13., 16. és 19. cikk. A véleménynyilvánítás szabadságát rögzítő 13. cikk itt különösen releváns lehet, mivel egyértelműen kimondja, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága korlátozható „mások jogainak vagy jó hírnevének” megóvása érdekében.

Mindenképpen legyenek nálunk olyan szervezetek elérhetőségei adatai, amelyek az internetes zaklatás áldozatainak nyújtanak segítséget.

Variációk

Ha kisebb gyerekekkel foglalkozunk, célszerű a gyakorlat során az offline világban előforduló sértő beszéddel foglalkozni csak. A gyakorlat lezárásaként beszéljünk a csoporttal arról, hogyan lehetne megakadályozni az olyan szavak használatát, amelyek sérthetnek másokat. Esetleg szerepjáték keretében el is játszhatják, milyen módokon lehet reagálni a sértő beszédre. A gyerekek a „csúnya” szavakat a fülünkbe is súghatják, Az így összegyűjtött példákat aztán felírhatjuk a táblára.

Feltérképezzük a jogokat

Hol kezdődnek az emberi jogok? Itt nálunk!

Nehézségi szint

8-13 év

60 perc
Több nap

4-30

Emberi jogokról
általában

Demokratikus
állampolgárság

Környezet

A gyakorlat típusa

Rajzolás, elemzés, beszélgetés

A gyakorlatról röviden

A gyerekek együtt készítik el a környék térképét, és meghatározzák, milyen gyermekjogok milyen nagyobb intézményekhez köthetők.

Célok

- A gyermekjogokkal való ismerkedés
- A gyermekjogok összekapcsolása a hétköznapi életből ismerős helyszínekkel
- A környék gyermekjogi helyzetének felmérése, pl. az egészség és a környezetvédelem szempontjából

Előkészítés

Kisebb gyerekeknek készítsünk vaktérképet, a megrajzolandó terület körvonalával.

Másoljuk le a **Gyermekjogi Egyezmény** cikkei alapján készített gyermekjogi kártyákat, minden csoportnak legyen egy paklija.

Szükséges eszközök

- Rajzeszközök, nagy ív papír
- Gyermekjogi kártyák (l. a kézikönyv legvégén)

A gyakorlat menete

1. Osszuk a gyerekeket kisebb csoportokra, és adjunk nekik nagy ív papírt és rajzeszközöket. Rajzolják le a környéküket (kisebb települések esetében az egész falut vagy községet).

Tüntessék fel,

- hol laknak,
- továbbá a fontosabb középületeket (pl. postát, városházát, iskolákat, templomokat),
- közszolgáltatásokat (tűzoltóságot, rendőrséget),
- és bármely más helyet, ami fontos az egészségük számára, pl. kórház, gyógyszertár, orvosi rendelő vagy közegészségügyi klinika, vagy más helyek, ahová akkor mennek, ha megbetegednek vagy segítségre szorulnak,
- környezeti jelentőségű helyeket, pl. folyók, strandok, erdők vagy parkok,
- az önmaguk, barátaik, családjuk és a helyi közösség számára fontos helyeket (kisbolt, temető, mozi stb.).

2. Ha elkészültek a térképek, a gyerekek elemezzék azokat gyermekjogi nézőpontból. Minden csoportnak adjunk egy csomagot a **Gyermekjogi Egyezmény** cikkeit tartalmazó kártyákból, és kössenek össze annyi cikket a térképen szereplő helyekkel, amennyit csak tudnak. Milyen emberi jogok kapcsolhatók az egyes helyekhez?

A templomhoz például a gondolati, lelkiismereti és vallásszabadság; az iskolához az oktatáshoz való jog; a postához a magánélethez és az önkifejezéshez való jog; a könyvtárhoz vagy az internet-kávézóhoz az információhoz való jog, illetve a kórházhoz az egészséghez való jog. A gyerekek tegyék a gyermekjogi kártyákat a megfelelő helyre a térképen. Ha egy kártyából több példányra is szükségük van, maguk is rajzolhatnak.

3. A csoportok mutassák be a térképüket a többieknek, és röviden foglalják össze a gyermekjogok helyzetét a helyi közösségükben.

Feldolgozás és értékelés

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Nehéz volt lerajzolni a környék térképét?
 - Megtudtatok új dolgokat a környékről?
 - Meglepett titeket, hogy a gyermekjogok a saját környezetetekben is jelen vannak?
 - Miben különbözött a ti térképetek a többiekétől? Voltak hasonlóságok?
2. Kössük össze a gyakorlatot a gyermekjogokkal az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Van olyan része a térképeteknek, ahol sűrűbben jelennek meg a jogok? Mivel magyaráztátok ezt?
 - Vannak olyan részek, amelyekhez nem vagy alig kötődik valamilyen jog? Mivel magyaráztátok ezt?
 - Vannak a **Gyermekjogi Egyezménynek** olyan cikkei, amelyeket a többenél gyakrabban használtatok a térképen? Mivel magyarázható ezt?
 - Vannak olyan cikkei az egyezménynek, amelyeket egyik csoport sem írt fel a térképére? Mivel magyarázható ez?
 - Vannak olyan helyek a környéken, ahol a gyermekek jogai gyakran sérülnek?
 - Élnek olyan gyerekek itt, akiknek a jogai gyakran sérülnek? Ismeritek őket?
 - A **Gyermekjogi Egyezmény** az egészséghez való jogot is rögzíti, beleértve a tiszta vízhez és környezethez való jogot. Milyen helyzetekben sérül ez a jog a környékünkön? Milyen gyerekeket érint ez a leginkább?
 - Mit tehetek azért, hogy tisztább legyen környezet a környéken?

Javaslatok a folytatáshoz

A térkép alapján tegyünk sétát a környéken, és figyeljük meg, hogyan érvényesülnek a jogok a gyakorlatban. A „Riporter kerestetik!” című gyakorlat során a gyerekek szintén emberi jogi szempontból vizsgálják a környezetüket.

Javaslatok a cselekvésre

Hívunk meg egy környékbeli szociális munkást, egy helyi aktivistát vagy valakit, aki már régóta itt él, hogy meséljen a csoportnak arról, ő hogyan látja a környéket: hogyan változik, és hogyan lehetne élhetőbbé tenni. Segítsünk a gyerekeknek felfedezni, ők hogyan járulhatnak hozzá ehhez a változáshoz.

Fényképezzük le a térképeket, és tegyük közzé az interneten a gyerekek magyarázataival. A térképek segítségével a gyerekek diagnózist állítanak fel a lakóhelyük emberi jogi helyzetéről. Győződjünk meg arról, hogy minden engedélyünk megvan a gyerekek munkájának online közzétételéhez.

Készítsék el a gyerekek a város vagy környék „ideális” térképét: tartsák meg, ami tetszik nekik, változtassák meg vagy alakítsák át, ami nem tetszik, és rajzoljanak be mindent, amit szeretnének, ha ott lenne, például ami a természetes környezetet javítaná vagy védené az egészséghez való jogot.

Tanácsok a csoportsegítőnek

Ez a gyakorlat feltételezi, hogy a gyerekek valamennyire már ismerik a gyermekjogokat. Most ezeket az elméleti ismereteket jól ismert keretbe helyezik. Ennek ellenére lehetséges, hogy a gyerekeknek némi segítségre lesz szükségük, hogy az ismert helyeket összekapcsolják a jogaikkal: például az élelmiszerboltot az egészséghez vagy a megfelelő életszínvonalhoz való joggal.

Hívjuk fel a figyelmüket arra, hogy azt kell vizsgálniuk, hogy a térképükön szereplő helyek miként védik a gyerekek jogait. Természetesen az ő jogaikra a felnőttek jogai is hatást gyakorolnak. Tegyük fel kérdéseket, hogy segítsünk nekik elindulni, ha maguktól nem látják a kapcsolatot a jogokkal.

Ennek a gyakorlatnak nagyon pozitív üzenete van: bemutatja, hogyan élünk környezetünkben emberi jogainkkal nap mint nap. Ezért a jogsértések megbeszélését akár egy másik napra is halaszthatjuk, hogy a gyerekek nyugodtan megélhessék ezt a pozitív élményt.

Kisebb gyerekeknél elképzelhető, hogy még nem tudnak térképet olvasni, és szükségük van egy kis időre, amíg beletanulnak. Kezdhetjük a szoba, a játszótér vagy a gyakorlat helyszínéül szolgáló épület feltérképezésével.

Variációk

A gyakorlat különböző részeit végezzük más-más napokon, időt hagyva a gyerekeknek arra, hogy gyakorolják a térképolvasást, és átgondolják, mi is található a környezetükben.

Adjunk minden csoportnak egy-egy emberi jogi témát, és a gyerekek erre a témára összpontosítva rajzolják meg a térképet.

Válasszunk egy bizonyos emberi jogi témát, például az erőszakmentességhez vagy a megfelelő életszínvonalhoz való jogot, és a gyerekek vizsgálják meg, hogy ez a téma hogyan jelenik meg a környéken. Használhatjuk a Fenntartható Fejlődési Célokot is keretként.

Miután a térképek elkészültek, a gyerekek mondjanak olyan helyeket, amelyek „jó a gyerekeknek”, illetve „rosszak a gyerekeknek”, vagy amiket szeretnek, illetve nem szeretnek. Magyarázzák meg, mit miért választottak. A feldolgozás során a gyerekek indokaiból kiindulva is feltárhatjuk a gyakorlat és az emberi jogok közötti kapcsolatot.

Ha kisebb gyerekekkel foglalkozunk

Olyan területet térképezzünk fel, ami ismerős a gyerekek számára, mint például a közvetlen környezetük, az iskolájuk vagy az otthonuk. Minél fiatalabbak a gyerekek, annál kisebb területet válasszunk.

Készítsünk háromdimenziós térképet kartonból és papírdobozokból, és színezzük ki.

Ha időt szeretnénk megtakarítani és meg akarjuk könnyíteni a térképek elkészítését, adjunk a gyerekeknek előre elkészített vaktérképet vagy légifotót a környékről, amelyet aztán kiegészíthetnek a

szükséges információkkal. Európa legtöbb részéről közeli légifelvételek és térképek is találhatóak a Google Earth oldalain: <http://earth.google.com/download-earth.html>

Hagyjuk ki a 2. lépés azon részét, amelyben a **Gyermekjogi Egyezmény** cikkeit párosítják a jogokhoz. Csak kérdezzük a gyerekeket arról, hogy milyen helyeket szeretnek és nem szeretnek a környéken, és miért. Majd beszéljünk arról, hogy ők mit tehetnek azért, hogy javuljanak a dolgok.

Ha nagyobb gyerekekkel foglalkozunk

Készítsünk méretarányos térképeket.

Osszuk a gyerekeket csoportokra, és mindegyik csoport csak egy részt kapjon meg a nagy, közös térképből.

A feldolgozás során sorolják az említett jogokat kategóriákba: melyek polgári és politikai jogok, melyek gazdasági, szociális, illetve kulturális jogok? Van-e olyan kategória, amelyik túlsúlyban van a térképen? Vajon előfordul, hogy egyes részekben egy bizonyos kategória a meghatározó (pl. a polgári és politikai jogok a bírósághoz, a városházához vagy a rendőrséghez kapcsolódnak)?

Foglald el a várat!

Többet észrel, mint erővel!

Nehézségi szint

8-13 év

120 perc

16–30 fő,
2-3 felnőtt
vagy idősebb
csoportsegítő

Béke

Erőszak

Emberi jogokról
általában

A gyakorlat típusa

Mozgásos kalandjáték, tapasztalati tanulás

A gyakorlatról röviden

A gyerekek három csapatot alkotnak, ők lesznek a csatában részt vevő felek. A győzelem érdekében stratégiát kell kialakítaniuk, és együtt kell működniük. A csata után megbeszéljük, hogy a konfliktus ellentétes oldalán állók milyen különböző érzelmeket éltek át, és hogy milyen indokok és folyamatok rejlenek e mögött.

Célok

- Empátia kialakítása a konfliktusban érintett ellenérdekelt felek iránt
- Együttműködési készségek kialakítása
- A konfliktusok során előforduló érzelmek tudatosítása
- A stratégiai gondolkodás és tervezés elősegítése

Előkészítés

- Ha a játékot a szabadban játsszuk, vizsgáljuk át előzőleg a terepet, és jelöljük ki egyértelműen a játéktér határait.
- Mérjük fel, mely területek lehetnek veszélyesek, és hívjuk fel a gyerekek és a csoportvezetők figyelmét ezekre.
- Vágjunk fel három narancssárga papírlapot 10 egyforma méretű szalagra, majd három kék papírlapot ugyanúgy. Egyik adag a narancssárga csapat három „haditerve” (3x10 darabban), másik pedig a kék csapat három haditerve lesz (szintén 3x10 darabban).

Szükséges eszközök

- Nagyon nagy tér, ahol a gyerekek el tudnak futni, és el tudnak bújni
- Három narancssárga és három kék papírlap. Ezekből lesznek a „haditervek”
- Háromféle megkülönböztető jel a 3 különböző csoportnak (pl. eltérő színű pólók, arcfestékek vagy színes szalagok)
- Innivaló és rágcsálnivaló a játék utánra

A gyakorlat menete

1. Mondjuk el a gyerekeknek, hogy van egy gyönyörű város, a közepén vár áll. A város a lila csapat kezén van, két ellenséges csapat azonban meg akarja támadni, és el akarja foglalni a várat: délről a kék csapat, északról pedig a narancssárga csapat.
2. Osszuk a gyerekeket három csoportba, nagyjából ilyen arányban: 40% lilák, 30% kékek, 30% narancssárgák. Fontos, hogy a narancssárga és a kék csoportban pontosan ugyanannyian legyenek. A lila csoportban lehetnek kevesebben is. Mutassuk meg a játéktér határait. Adjunk a kék csapatnak 30 narancssárga papírdarabot (a 3 narancssárga „haditervet”), és a narancssárga csapatnak 30 kék papírdarabot (a kék csapat „haditerveit”).

3. Gondosan magyarázzuk el a gyakorlatot, hogy mindenki pontosan megértse:

- Mindenkinek a kijelölt terület határain belül kell maradnia.
- Minden csapat kialakít egy táborát a játéktéren belül. A városnak, amelyet a lila csapat védelmez, pontosan a játéktér közepén kell elhelyezkednie, a kék csapat tábora az egyik, a narancssárga csapat tábora pedig a másik oldalon legyen.
- A játék elején a narancssárga és a kék csapat birtokában vannak a másik csapat haditervei. Ahhoz, hogy a várat el tudják foglalni, a két támadó csapatnak vissza kell szereznie legalább az egyik haditervét (10 darab) a másik csapattól. Ehhez ki kell cserélniük a haditervek darabjait: Például egy kék játékos megszerezheti a kék haditervének egy darabját, ha átadja a narancssárgák haditervének egy darabját, és fordítva. A támadóknak külön-külön kell eljuttatniuk az egyes haditerv-darabokat a másik támadó csapat táborába. Egyszerre csak egy darabot lehet szállítani. Amikor egy támadó játékos eléri a túldoldali csapat táborát, átadja a nála lévő darabot, és egy saját haditerv-darabra cseréli. Majd ezt visszaviszi a saját táborába.
- A vár védelmében a lila csapatnak meg kell akadályoznia, hogy a kék és a narancssárgák eljuttassák egymáshoz a haditerveket. Ennek érdekében megpróbálják elfogni a támadók futárait és megszerezni a tervek darabjait. Az elfogás azt jelenti, hogy finoman megérintik a másik gyerek karját vagy vállát.
- Ha egy kék vagy narancssárga játékos elfognak, két lehetősége van: 1) odaadja a tervrészletet a lila csapatnak, akkor szabadon engedik, és visszatérhet a saját csapatához; 2) megtagadja a tervrészlet átadását, és fogolyként a városban marad a játék végéig, vagy amíg át nem adja a papírdarabkát a lila csapatnak. A kék és a narancssárga csapat segíthet egymásnak.
- A tervrészleteket jól látható módon kell szállítani.
- A csoportsegítők (2-3 fő) nem vesznek részt a játékban, csak felügyelik, hogy mindenki betartja-e a játékszabályokat.
- Amikor a kék vagy a narancssárga csapat összegyűjt tíz papírdarabot (tehát egy haditerv összes darabját), ők győztek. Ha a lila csapatnak sikerül megszereznie tíz darabot a kék vagy a narancssárga csapat haditervéből, akkor a lila csapat nyer.
- A játék akkor ér véget, ha az egyik fél győzelmet arat, vagy ha lejárt a csoportvezető által előre kijelölt játékidő.

Feldolgozás és értékelés

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:

- Mi történt a játék alatt? Hogy tetszett? Véghez vittétek a küldetéseteket?
- Mi volt a stratégiátok? Mindenki részt vett? Hogyan születtek a döntések a csapaton belül?
- Mit gondoltatok a másik két csapatról?
- A kék és a narancssárga csapat összefogott egymással, vagy inkább egymás ellen harcoltak? Hogyan befolyásolta a viszonyuk a gyakorlat kimenetelét?
- Küzdött-e a kék és a narancssárga csapat a lila csapat ellen, és fordítva? Ha igen, miért?

2. Kössük össze a gyakorlatot a konfliktusok témájával az alábbiak vagy hasonló kérdések segítségével:

- Valóságosnak tűnt ez a helyzet? Ismertek hasonló helyzeteket az életből? Milyen okai lehetnek egy ilyen konfliktus kialakulásának a valóságban?
- Szerintetek hogyan lehetne megváltoztatni ezt a helyzetet? Megelőzhető az ilyen konfliktusok?
- Tudtok-e bármilyen más konfliktusról az életetekben? Tesztek valamit a megoldásuk érdekében? Ha igen, mit? Mit lehetne tenni azért, hogy az ilyen helyzetek megváltozzanak?

- Hogyan keletkeznek a konfliktusok? Mit tehetünk (az említett példától függően) ezek elkerülése, megoldása, kezelése érdekében, illetve azért, hogy megőrizzük a békét?
3. Kössük össze a gyakorlatot az emberi jogokkal az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Milyen emberi jogok sérülnek gyakran, amikor az emberek konfliktusba kerülnek? És háborús konfliktus esetén?
 - Milyen hatással van a konfliktusban érintett különböző felekre az, ha emberi jogaik sérülnek? Hogyan fogja ez befolyásolni a jövőjüket?
 - Milyen hatással van a konfliktus a gyerekekre? Hogyan befolyásolja ez a jövőjüket?
 - Mit lehet tenni annak érdekében, hogy megelőzzük a konfliktusok kialakulását és az ilyen jogsértéseket?
 - Mit jelent az, hogy „konfliktusmegoldás”? Tudnátok példát mondani rá?
 4. Zárjuk le a gyakorlatot a **Gyermekjogi Egyezmény** vonatkozó cikkeinek (pl. 38. cikk) felidézésével.

Javaslatok a folytatáshoz

Vizsgáljunk meg tüzetesebben néhány, a csoporton vagy a közösségen belül, vagy akár a tágabb környezetben zajló konfliktust. Segítsünk a gyerekeknek, hogy megértsék az adott konfliktusok okait, és engedjünk teret ezek részletes megvitatásához.

A „Harc a narancsért” gyakorlat jól mutathatja, hogy miként lehet a konfliktusokat megoldani. Elvégezhetjük akár a várfoglalós gyakorlat előtt is, hogy lássuk, a gyerekek tudják-e alkalmazni a korábban megszerzett tudást!

Javaslatok a cselekvésre

Amennyiben a feldolgozás során előtérbe került a háborús konfliktusok és a béke kérdése, megpróbálhatunk szervezni egy akciót vagy minidemonstrációt a békéért, esetleg meglátogathatunk egy békeszervezetet. Segítsünk a gyerekeknek kideríteni, mit értenek a békeszervezetek a béke fogalma alatt, és hogyan közelítik meg a konfliktusmegoldás kérdését.

Beszélgessünk a gyerekekkel arról, hogy ők hogy kezelik a közöttük lévő konfliktusokat. Segítsünk olyan alapvető szabályokat kialakítani a csoportban előforduló konfliktusok megoldására, amelyek az emberi jogi normákat tükrözik (például tilos a fizikai erőszak, tilos a bántó nyelvhasználat, mindenkinek joga van a véleményalkotáshoz és véleménye szabad kinyilvánításához, mindenkinek egyenlő esélye van a részvételre).

Tanácsok a csoportsegítőnek

Ebben a gyakorlatban nem kell ténylegesen megküzdeni semmiért. A gyengébb fizikai kondícióban lévő gyerekek sokkal többet elérhetnek a stratégiaalkotás, a gyorsaság és az együttműködés révén, mint azok, akik az agresszióra vagy az erejükre hagyatkoznak. Ha a csoport különböző korú gyerekekből áll, próbáljuk meg úgy kialakítani a csapatokat, hogy mindegyikben vegyesen legyenek kisebbek és nagyobbak. Ügyeljünk arra, hogy a csapatokban egyformán legyenek fiúk és lányok, és figyeljünk a fogyatékosággal élő gyermekek esetleges szükségleteire.

Készítsük fel a felnőtt segítőket. Fontos, hogy értsék a szabályokat, ismerjék a játéktér határait, és tisztában legyenek az esetleges veszélyekkel.

Magyarázzuk el a kék és a narancssárga csapatnak, hogy nagyon fontos stratégiát kialakítani, például

arra az esetre, ha valakit elfognak. Hangsúlyozzuk, hogy az elfogás csak annyit jelent, hogy gyengéden megérintjük a futárt. Alább, olyan variációk is találhatóak, amelyek eltérő képességű gyermekcsoportokban is alkalmazhatók.

A játék időtartama nagyban függ az adott csoporttól. Készüljünk fel arra, hogy a gyakorlat rövidebb vagy hosszabb is lehet a vártnál.

Variációk

Ha az egyik csoport vagy valamelyik gyerek testileg gyengébb a többiekénél, adjunk neki ötleteket a lehetséges stratégiákra (pl. ellenőrizhetik, melyik tervből hány darab jutott már el a másik táborba; hagyják, hogy néhány tervrészlet elveszen, ha ezzel más darabokat megmenthetnek; az elején ne küldjenek minden tervből részleteket, hanem várjanak, amíg ráéreznek a játék ritmusára).

Az egyszerű elfogás helyett alkalmazhatunk valamilyen más módot a tervrészletek megszerzésére. Amikor a lilák elkapnak egy kék vagy narancssárga futárt, játszhatnak például kő, papír, olló: ha a lila nyer, akkor a kék, illetve a narancssárga odaadja a tervrészletet, ha a kék vagy a narancssárga nyer, akkor szabadon távozhat. Ez a változat nagyon jól működik abban az esetben, ha eltérő korú és fizikai képességű gyerekek vannak a csoportban, mert egyenlő esélyt biztosít a fiatalabb vagy gyengébb gyerekeknek is.

Haditervek helyett különféle színű labdákat is használhatunk, amelyeket a csapatoknak meg kell szereznie. Például a narancssárga csapatnak van 15 narancssárga labdája, a kék csapatnak 15 kék labdája. A nyéréshez 6 labdát meg kell szerezniük az ellenféltől. A lila csapat nyer, ha 6 darab azonos színű labdát megszereznek. A labdákat nem szabad dobni, hanem kézből kézbe kell adni.

Azt is megengedhetjük, hogy a kék és a narancssárga támadók „kiszabadíthassák” a várban fogva tartott csapattársaikat. Ehhez be kell hatolni a lila várba, és megérinteni a csapattagot.

Gombóc Artúr

Még, még, még! Ennyi nem elég!

Nehézségi szint

8-13 év

40-60 perc

6-16

Béke

Szegénység

Emberi jogokról általában

A gyakorlat típusa

Csoportos egyezkedés játékos keretben

A gyakorlatról röviden

Két csoport egyezkedik egymással több körben arról, hogyan osztozzanak meg a finomságokon. A játék kapcsán beszélgetnek az igazságosság, egyenlőség és emberi jogok közti összefüggésekről.

Célok

- A tárgyalási folyamat megtapasztalása
- Az egyenlőség kérdésének megvitatása az emberi jogok keretében
- A méltányossággal és az egyenlőséggel kapcsolatos kérdések boncolgatása

Előkészítés

Nyomtassuk ki a segédletet, vagy írjuk fel a két csoportnak külön a rájuk vonatkozó utasításokat táblára vagy flipchartra.

Készítsük elő a finomságcsomagokat.

Szükséges eszközök

- Legalább 42 kis csomag (egészséges) finomság (pl. keksz, mogyoró, mazsola). Figyeljünk arra, hogy van-e a valakinek élelmiszerallergiája vagy különleges étrendje.
- Opcionális: a csoportoknak szóló utasítások több példányban.

A gyakorlat menete

1. Osszuk a gyerekeket két egyenlő létszámú csapatra, és mondjuk el, hogy ebben a játékban el kell dönteniük, hogyan osszák el a finomságokat egymás között. Adjuk oda mindkét csapatnak a játékszabályt és 21 adag csemegét.
2. Kérjük a csoportokat, hogy olvassák el a játékszabályban lévő utasításokat, és ha valamit nem értenek a játék menetével kapcsolatban, kérdezzenek. Játsszunk egy próbajátékot, és közben magyarázzuk el, mi történik egy-egy körökben, és győződjünk meg róla, hogy a gyerekek megértették: minden körben két lehetőségük lesz a finomságokon osztozni, és ha ezalatt nem sikerül megegyezniük, akkor az adott körben az összes finomságot vissza kell adniuk a csoportsegítőnek.
3. Mielőtt elindítjuk a játékot, mondjuk el, hogy mindkét csapatnak összesen 21 adag finomsága van, és a játékban hat körre kerül sor. Az A csapat kezdeményez az első körben, majd a következőben a B csapat, és ez így folytatódik, amíg a hat kör véget nem ér.
4. Indítsuk el a játékot. Minden körben jegyezzük fel az eredményeket (az egyes csapatok által kapott finomságok számát) egy táblán vagy flipcharton. A gyakorlat végén összesítsük az eredményeket csapatokonként. A táblázat valahogy így fog kinézni, az egyes körök eredményétől függően:

	A csapat	B csapat	Csoportsegítő
1. kör: A csapat tesz ajánlatot	4	3	0
2. kör: B csapat tesz ajánlatot	2	3	0
3. kör: A csapat tesz ajánlatot	0	0	5
4. kör: B csapat tesz ajánlatot	5	6	0
5. kör: A csapat tesz ajánlatot	6	5	0
6. kör: B csapat tesz ajánlatot	0	0	5
Összesen	17	17	10

Feldolgozás és értékelés

A kavardás elkerülése érdekében minden kör végén gyűjtjük be a csapatok által kapott csemegéket, azzal, hogy később majd visszakapják és megehetik.

A gyakorlatfeldolgozásához válasszunk ki és tegyünk fel néhány kérdést mindhárom kérdéscsoportból:

- Beszéljük meg, hogy zajlott le a gyakorlat az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Mi történt a gyakorlat során? Mit éreztetek közben?
 - Mi volt a legizgalmasabb? Mi volt a legrosszabb?
 - Volt stratégiátok? Hogyan alakítottátok ki a stratégiátokat?
 - Volt, aki tárgyalt a másik csapattal? Sikerrel járt?
 - Ha újra játszhatnátok ezt a játékot, máshogy viselkednétek?
 - Igazságos lett a végeredmény?
- Beszélgessünk a gyakorlat mögöttes tartalmáról az alábbiakhoz hasonló kérdések mentén:
 - Bízotok abban, hogy a másik csoport igazságosan fog megosztani veletek a finomságokon? Mit gondoltok, mi volt a céljuk, amikor ajánlatot tettek?
 - Mire gondolunk, amikor azt mondjuk: igazságos? Mire gondolunk, amikor azt mondjuk: osztozkodás?
 - Tudtok olyan élethelyzeteket, amikor a gyerekeknek osztozniuk kell? Fontos, hogy mindenki egyenlő részt kapjon? Mi történik, ha a dolgokat igazságtalanul osztják el?
 - Tudtok olyan élethelyzetet, amikor a felnőtteknek osztozniuk kell? Mi történik, ha a felnőttek nem igazságosan osztják el a dolgokat?
 - Tudtok példákat mondani az életből arra, amikor az emberek nem igazságosan részesülnek abból, amire szükségük van?
 - Mit tehetünk a mindennapi életben, hogy mindenki számára biztosítsuk a javak igazságos elosztását?
- Kapcsoljuk össze a gyakorlatot és a beszélgetést az emberi jogok témájával:
 - Az emberi jogok az emberi szükségleteken alapulnak, és itt nemcsak az életben maradáshoz szükséges dolgokról van szó csupán, hanem mindarról, ami a méltóságteli élethez és a megfelelő életminőséghez elengedhetetlen. Mi történik, ha az emberek nem rendelkeznek ezekkel az alapvető dolgokkal (pl. nincs elég étel, nincs otthonuk, nincs családjuk, nem részesülnek oktatásban)?
 - Láttok összefüggést az emberi jogok és az alapvető szükségletek kielégítéséhez nélkülözhetetlen javak igazságos elosztása között?

Javaslatok a folytatáshoz

A „Foglald el a várati!” című gyakorlatban a csapatoknak együtt kell működniük a közös „ellenséggel” szemben, és ehhez stratégiára és a csapatok közötti egyeztetésre van szükség.

Javaslatok a cselekvésre

A gyerekek mondjanak példákat arra, hogyan lehetne igazságosabban osztani a „javakon” (ilyen pl. a megszólalás lehetősége, a játékok és eszközök használata, a felnőttek figyelme, a vezetői szerep) a csoportban, családban vagy a tágabb közösségben.

Lépjünk kapcsolatba a méltányos kereskedelem (fair trade) területén dolgozó helyi vagy országos civil szervezetekkel. Hívjuk meg őket, hogy beszéljenek a csoportnak arról, mivel foglalkoznak. Szervezzünk olyan tevékenységeket, amelyek támogatják ezeket a szervezeteket.

Tanácsok a csoportsegítőnek

Az emberi szükségletek és az emberi jogok közötti összefüggés alapvető kérdés az emberi jogi nevelés szempontjából. Ha ez az összefüggés még nem egyértelmű a gyerekek számára, a gyakorlatot megelőzően elvégezhetünk egy másikat, amely ezt a gondolatot járja körül, pl. az „Úton egy új világ felé” címűt.

Ezt a gyakorlatot akár kétszer is elvégezhetjük. Másodsorra használjunk más, még kívánatosabb csemegéket az érdeklődés fenntartása érdekében.

Egyszerre több csoport is játszhatja a gyakorlatot. Fontos tudni azonban, hogy az egyik csoport magatartása befolyásolhatja a másikat. Az ilyen kölcsönös egymásra hatás elősegítése érdekében csinálhatunk közös eredménytáblát, ahol az összes csapat láthatja, hogyan alakul az osztzkodás. Erről érdemes beszélni a feldolgozás során is.

Ha úgy akarják a gyerekek, a finomságokat a gyakorlat után újraoszthatják.

Variációk

Ha egyszerűsíteni szeretnénk a gyakorlatot: A csapatok között elosztandó csemegék száma szándékosan nem páros számú, hogy ezzel is megnehezítsük az egyezkedést. Ha viszont ez túlzott bonyolalmat jelentene a csoportunk számára, akkor a felosztandó finomságok száma minden körben, minden csapatnál legyen páros számú.

Ha szeretnénk nehezíteni a gyakorlatot: Építsünk be egy újabb szabályt, amely az A csapatot eltérő hatalmi pozícióba helyezi. Ha a B csapat visszautasítja az ajánlatot, ők semmit nem kapnak, az A csapat viszont mindenképpen megtarthat három finomságot. Azonban ha az A csapat elutasítja a B csapat ajánlatát, a B csapat semmit nem kap.

Ha a gyakorlat emberi jogi vonatkozásait szeretnénk hangsúlyozni: Amennyiben több csoportsegítőnk van, az emberi szükségletek és az emberi jogok kapcsolatáról szóló utolsó szakasz feldolgozásához érdemes lehet a gyerekeket két vagy több kisebb csoportra osztani. Minél kisebb egy csoport, annál jobban elmélyedhetnek ebben a fontos témában. A kiscsoportos megbeszélés után hívjuk össze az egész csoportot, hogy a kiscsoportok megoszthassák, mire jutottak. Ebben az esetben az eredeti gyakorlat 30 perccel hosszabb ideig tart.

Segédlet

Szabálykártya

A csapat

Kaptok 21 finomságcsomagot, amin meg kell osztoznotok a B csapattal.

A játék három körön át tart. Minden körben lehetőségetek lesz arra, hogy a finomságaitokat megosszátok a B csapattal; majd nekik is lesz esélyük megosztani veletek azt, ami nekik van. Az egyes körökben különböző számú mennyiségű finomságon kell osztoznotok, az alábbiak szerint.

1. kör	2. kör	3. kör
7 csomagot kell elosztani	3 csomagot kell elosztani	11 csomagot kell elosztani

Minden körben kétszer tehetek ajánlatot arra, hogy hogyan osztoznátok a finomságokon.

- Ha a B csapat elfogadja a kiinduló ajánlatot, akkor a javaslat szerint megosztotok a finomságokon. Ha nem fogadják el az ajánlatot, új ajánlatot tehetek.
- Ha a B csapat elfogadja a második ajánlatot, akkor a javaslat szerint megosztotok a finomságokon. Ha nem fogadják el a második ajánlatot sem, egyik csoport sem kap semmit. Ebben a körben az összes finomságot vissza kell adnotok a csoportsegítőnek.

B csapat

Kaptok 21 finomságcsomagot, amin meg kell osztoznotok az A csapattal.

A játék három körön át tart. Minden körben lehetőségetek lesz arra, hogy a finomságaitokat megosszátok a B csapattal; majd nekik is lesz esélyük megosztani veletek azt, ami nekik van. Az egyes körökben különböző számú mennyiségű finomságon kell osztoznotok, az alábbiak szerint.

1. kör	2. kör	3. kör
5 csomagot kell elosztani	11 csomagot kell elosztani	5 csomagot kell elosztani

Minden körben kétszer tehetek ajánlatot arra, hogy hogyan osztoznátok a finomságokon.

- Ha az A csapat elfogadja a kiinduló ajánlatot, akkor a javaslat szerint megosztotok a finomságokon. Ha nem fogadják el az ajánlatot, új ajánlatot tehetek.
- Ha az A csapat elfogadja a második ajánlatot, akkor a javaslat szerint megosztotok a finomságokon. Ha nem fogadják el a második ajánlatot sem, egyik csoport sem kap semmit. Ebben a körben az összes finomságot vissza kell adnotok a csoportsegítőnek.

Ha a világon húsz ember élne...

... ebből hány lenne gyerek?

Nehézségi szint

8-13 év

60 perc

4-24

Szegénység

Diszkrimináció

Emberi jogokról általában

A gyakorlat típusa

Csoportos beszélgetés, építés papírpohárból

A gyakorlatról röviden

A gyakorlat során papírpoharak jelképezik a világon élő embereket, a gyerekek ezekből építenek kisebb vagy nagyobb piramisokat aszerint, hogy szerintük a népesség hogyan oszlik meg különböző tulajdonságok szerint, illetve hogyan részesülnek az emberek egyes alapvető szolgáltatásokból és javakból.

Célok

- Az erőforrások és lehetőségek globális eloszlásával kapcsolatos tudatosság kialakítása
- A méltányosság és az egyenlőség megértése
- A világszerte tapasztalható szegénység, igazságtalanság és hátrányos megkülönböztetés felszámolását szolgáló ötletek és cselekvés ösztönzése

Előkészítés

Rajzoljunk 20 papírpoharra különböző arcokat. A poharakat fejjel lefelé állítsuk, amint az ábra mutatja.

Szükséges eszközök

- Kb. 100 papírpohár, a csoport méretétől függően. 20 pohár a csoportsegítőnek a minták megrajzolásához, és 20-20 „üres” pohár minden kiscsoportnak
- Alkoholos filctollak
- A gyakorlat végén található statisztikai táblázat

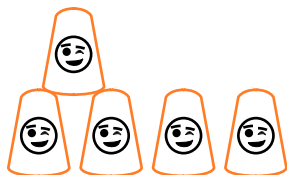
A gyakorlat menete

1. Kérdezzük meg a gyerekeket, tudják-e, mit jelent a „népesség” szó. Kérdezzük meg, hogy miként lehetne felosztani a népességet (pl. lakóhely, életkor, nem stb. szerint).
2. Osszuk a gyerekeket három- vagy négyfős csoportokba, és minden csoportnak adjunk 20-20 papírpoharat és filctollakat. A gyerekek képzeljék el, hogy a kapott 20 pohár jelenti a világ teljes lakosságát. Mutassuk meg a mintaként már megrajzolt poharakat, és kérjük a gyerekeket, hogy ők is rajzoljanak ilyen arcokat. Figyeljünk arra, hogy a poharak fejjel lefelé álljanak a rajzolás közben.
3. Amikor a gyerekek kész vannak a rajzolással, mondjuk el, hogy kérdéseket fogunk feltenni a világ népességéről, és nekik úgy kell válaszolniuk, hogy a poharokból piramist építenek. Mutassunk be egy példát a saját 20 poharunk segítségével:

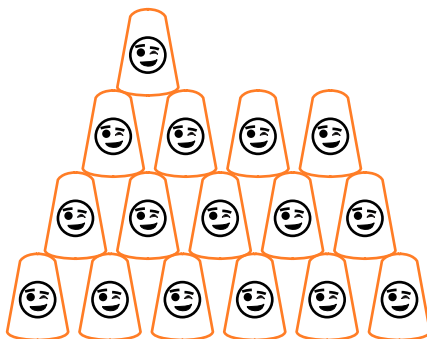
Pl. Ha ez a 20 pohár jelenti a világon élő összes embert, ebből hányan szeretik a csokit, és hányan nem?

Kérdezzük meg, mit gondolnak, majd építsenek piramist a válaszuk illusztrálására. Ha például azt válaszolják, hogy szerintük a 20-ból 4 ember nem szereti a csokit, 16 pedig szereti, építsenek olyan piramist, mint amilyen az ábrán látható.

Nem szereti a csokit

Szereti a csokit

4. Válasszunk ki néhány kérdést az alábbiakból, és ezek alapján építsenek a csoportok piramisokat. Olvassuk fel hangosan az egyes kérdéseket, majd adjunk időt a csoportoknak, hogy megbeszéljék a csoporton belül a kérdést és megépítsék a piramisukat.
5. Amikor a csoportok befejezik az építést, kérjük meg őket, hogy nézzék meg a többi csoport építményét is, és hasonlítsák össze a sajátjukkal. Minden csoport mondja be hangosan a választát – vagyis a piramisukban lévő poharak számát –, ezeket sorban egymás után vezessük fel egy nagy táblázatba (lásd a gyakorlat leírása után szereplő mintát). Majd építsük fel a saját piramisunkat a megfelelő számú pohárral, és ezeket a számokat is írjuk be a táblázatba.
6. Ezt minden kérdésnél ismételjük meg.

Kérdések:

- a. Ha ez a 20 pohár jelenti a világon élő összes embert, közülük hányan férfiak és hányan nők?
Építsetek 2 piramist a nők és a férfiak számának illusztrálására.
- b. Ha ez a 20 pohár jelenti a világon élő összes embert, közülük hányan gyerekek és hányan felnőttek?
Építsetek 2 piramist a gyerekek és a felnőttek számának illusztrálására.
- c. Ha ez a 20 pohár jelenti a világon élő összes embert, közülük hányan élnek Ázsiában, hányan Európában, hányan Amerikában és hányan Afrikában?
Építsetek 4 piramist a négy kontinens lakosságának illusztrálására.
- d. Ha ez a 20 pohár jelenti a világon élő összes embert, közülük hányan tudnak írni és olvasni, és hányan nem tudnak?
Építsetek 2 piramist annak illusztrálására, hányan tudnak írni és olvasni, és hányan nem.
- e. Ha ez a 20 pohár jelenti a világon élő összes fiút és férfit, közülük hányan fejezték be az általános iskolát, és hányan nem? Osszátok meg a poharakat az általános iskolát végzett és az általános iskolát el nem végző férfiak között.
Építsetek 2 piramist annak illusztrálására, hány férfi végezte el, illetve nem végezte el az általános iskolát.
- f. Ha ez a 20 pohár jelenti a világon élő összes lányt és nőt, közülük hányan fejezték be az általános iskolát, és hányan nem? Osszátok meg a poharakat az általános iskolát végzett és az általános iskolát el nem végző nők között.
Építsetek 2 piramist annak illusztrálására, hány nő végezte el, illetve nem végezte el az általános iskolát.
- g. Ha ez a 20 pohár jelenti a világon élő összes embert, közülük hányan férnek hozzá az internethez, és hányan nem?
Építsetek 2 piramist annak illusztrálására, hányan férnek hozzá az internethez és hányan nem.
- h. Ha ez a 20 pohár jelenti a világon élő összes embert, közülük hányan van mobiltelefonja és hányan nincs?
Építsetek 2 piramist annak illusztrálására, hány embernek van mobiltelefonja és hányan nincs.

- i. Ha ez a 20 pohár jelenti a világon élő összes embert, közülük hányan alultápláltak, és hányan jutnak elegendő egészséges ennivalóhoz?
Építsetek 2 piramist annak illusztrálására, hányan alultápláltak, illetve hányan jutnak elegendő ennivalóhoz.
- j. Ha ez a 20 pohár jelenti a világon élő összes embert, közülük hányan a feje fölött van fedél, ami védi az esőtől és a szélétől, és hányan nincs?
Építsetek 2 piramist annak illusztrálására, hány embernek van hajléka, és hányan nincs.
- k. Ha ez a 20 pohár jelenti a világon élő összes embert, közülük hányan férnek hozzá tiszta, egészséges ivóvízhez, és hányan nem?
Építsetek 2 piramist annak illusztrálására, hányan férnek hozzá tiszta, szennyezésmentes ivóvízhez, és hányan nem.
- l. Ha ez a 20 pohár jelenti a világon élő összes embert, közülük hányan élnek városban, és hányan vidéken?
Építsetek 2 piramist annak illusztrálására, hányan élnek városban, és hányan vidéken.
- m. Ha ez a 20 pohár jelenti a világon élő összes embert, közülük hányan férnek hozzá elektromos áramhoz, és hányan nem?
Építsetek 2 piramist annak illusztrálására, hányan férnek hozzá elektromos áramhoz, és hányan nem.
- n. Ha ez a 20 pohár jelenti a világon élő összes embert, közülük hányan élnek napi 500 forintnál több pénzből, és hányan ennél kevesebből?
Építsetek 2 piramist annak illusztrálására, hányan élnek mélyszegénységben, napi 500 forintnál kevesebb pénzből, és hányan vannak, akik ennél több pénzből élnek.
- o. Ha ez a 20 pohár jelenti a világon élő összes embert, közülük hányan élnek jó higiénés körülmények között, hányan nem megfelelő higiénés körülmények között, és hányan élnek kifejezetten rossz higiénés körülmények között?
Építsetek 3 piramist annak illusztrálására, hányan élnek megfelelő, nem megfelelő, illetve kifejezetten rossz higiénés körülmények között?

Feldolgozás és értékelés

- Beszélgjék meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Mit gondoltok erről a gyakorlatról?
 - Nehéz volt megegyezni, hogyan osszátok el a poharakat?
 - Mennyire találtátok el a helyes válaszokat? Melyik kérdésnél jártatok közel, és melyiknél jártatok a legmesszebb a valóságtól?
 - Melyik tény lepett meg titeket a legjobban?
 - Szerintetek mások lennének az eredmények, ha öt év múlva megint elvégeznénk ezt a gyakorlatot? Melyik kérdésekre lenne más a válasz, és vajon miért?
- Kapcsoljuk össze a gyakorlatot az egyenlőség és az emberi jogok témájával az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - A piramisokat látva mit gondoltok az egyenlőség helyzetéről a világban? Szerintetek miért vannak ilyen óriási különbségek a különböző embercsoportok között?
 - Erint benneteket az egyenlőség hiánya valamilyen módon? Hogyan?
 - Mit tehetünk az egyenlőtlenségek enyhítése, megszüntetése érdekében?
 - A kérdések közül melyek kapcsolódnak az emberi jogokhoz?
 - Ha az emberi jogokat mindenhol tiszteletben tartanák, az mennyire változtatná meg az egyes piramisokat?

Javaslatok a folytatáshoz

A „Mi lenne, ha...” című gyakorlat segítségével alaposabban körbejárjuk az ebben a játékban feltárt egyenlőtlenségek következményeit.

Javaslatok a cselekvésre

Fényképezzük le a piramisokat, és a fotókat használjuk fel a gyerekek iskolájában vagy környékén egy kisebb kampányhoz. Poharakból épített piramisok helyett emberek: a gyerekek maguk is illusztrálhatják a világ népességét.

A téma kapcsán rövid drámajátékot is csinálhatunk, és aztán elő is adhatjuk a helyi a közösségnek. David J. Smith *Ha a világ egy falu lenne* című könyve (Tessloff és Babilon Kiadó, 2013, Shelagh Armstrong rajzaival) jó kiindulási pont lehet, ha a gyerekek nem tudják, hogyan építsék fel a történetet.

Tanácsok a csoportsegítőnek

A gyakorlatot és az adatokat a „100 People: A World Portrait” (100 ember, egy világ) honlap alapján állítottuk össze (<https://www.100people.org/statistics-100-people/>). A statisztikai adatokat 100 helyett 20-ra vetítettük és ennek megfelelően átszámítottuk. Persze ha szeretnénk, több poharat is használhatunk, ez esetben a számadatokat is arányosan módosítani kell. Tekintve, hogy a lakosságra vonatkozó adatok állandóan változnak, célszerű utánanézni és frissebb statisztikákat keresni az egyes kérdésekhez.

Ne érezzük úgy, hogy valamennyi kérdést fel kell használnunk – válasszuk ki azokat, amelyek a gyakorlatban résztvevő gyerekek számára érdekes különbségekre világítanak rá. Talán érdemes pár kérdést alaposabban megvitatni, mint mindegyiken végig venni.

Ha a csoportunk kisebb létszámú, közösen, egy csoportban is elvégezhetjük a gyakorlatot, együtt építve fel a piramisokat.

Ha nem tudunk beszerezni papírpoharakat, használhatunk más tárgyakat is. A gyakorlat végeztével lehetőség szerint hasznosítsuk újra a poharakat.

Variációk

Poharak helyett emberek: a gyerekek maguk is reprezentálhatják az egyes csoportokat. Ekkor a válaszokat arányosan módosítanunk kell: ha például 22 gyerek van a csoportban, a „Hivatalos adatok” oszlopban található számokat osszuk el 20-szal, majd szorozzuk meg 22-vel, majd kerekítsünk a legközelebbi egész számra. A különböző kategóriák (nők, férfiak; gyerekek, felnőttek; kontinensek stb.) jelzésére képeket vagy tárgyakat is használhatunk, letehetjük a földre, és a gyerekek ezek köré csoportosulva mutatják meg, mit tippelnek, hányan tartoznak az adott csoportba.

Források

Táblázat a csoportok adatainak összegyűjtésére

Rajzoljunk a táblára vagy flipchartra egy táblázatot az alábbi minta alapján, a kiválasztott kérdésekkel. Az utolsó oszlopban szereplő adatokat NE írjuk fel a táblára! Ezt csak azután tegyük meg, amikor a gyerekek felépítették a piramisokat.

KÉRDÉSEK	1-ES CSOPORT	2-ES CSOPORT	3-AS CSOPORT	HIVATALOS ADATOK
FÉRFIAK ÉS NŐK				
FÉRFIAK				10
NŐK				10
GYEREKEK ÉS FELNŐTTEK				
GYEREKEK				5
FELNŐTTEK				15
KONTINENSEK				
ÁZSIA				13
AFRIKA				4
AMERIKA				3
EURÓPA				2
ÍRÁS-OLVASÁS				
Tud olvasni				17
Nem tud olvasni				3
ÁLTALÁNOS ISKOLA - FIÚK				
Iskolába jár				16
Nem jár iskolába				4
ÁLTALÁNOS ISKOLA - LÁNYOK				
Iskolába jár				15
Nem jár iskolába				5
INTERNET				
Van internete				8
Nincs internete				12
MOBILTELEFON				
Van				13
Nincs				7
ENNIVALÓ				
Alultáplált				1
Nem alultáplált				19
HAJLÉK				
Van				15
Nincs				5
VÍZ				
Tiszta ivóvíz				18
Nincs tiszta ivóvíz				2
VÁROS VAGY VIDÉK				
Város				11
Vidék				9
ELEKTROMOS ÁRAM				
Van				16
Nincs				4
SZEGÉNYSÉG				
Mélyszegénységben él				2
Nem él mélyszegénységben				18
HIGIÉNÉS KÖRÜLMÉNYEK				
Kifejezetten rosszak				3
Nem megfelelőek				4
Megfelelőek				13

Harc a narancsért

Győzhetünk egyszerre mind a ketten?

Nehézségi szint

5-13 év

30 perc

4-30

Béke

Erőszak

Emberi jogokról általában

A gyakorlat típusa

Csapatverseny, beszélgetés

A gyakorlatról röviden

A gyerekek egy narancs megszerzéséért szállnak harcba, aztán megbeszélik, hogyan lehet a konfliktusokat megoldani.

Célok

- Annak megvitatása, hogy konfliktus esetén szükség van a kommunikációra
- Közös gondolkodás a konfliktusmegoldási stratégiákról

Előkészítés

Nem szükséges.

Szükséges eszközök

Egy narancs

A gyakorlat menete

1. Mondjuk el, hogy most „narancsosat” fogunk játszani. Osszuk a gyerekeket két csapatra. Kérjük meg az A csapat tagjait, hogy menjenek ki (vagy a terem sarkába, ahol nem hallják, mit mondunk), és ott várjanak.
2. A B csapatnak mondjuk azt, hogy ebben a játékban az a feladatuk, hogy megszerezzék a narancsot, mert kell a narancslé elkészítéséhez.
3. Menjünk oda az A csapathoz, és mondjuk nekik, hogy ebben a játékban az a feladatuk, hogy megszerezzék a narancsot, mert a héjára szükség lesz a narancstorta elkészítéséhez.
4. Ezután hívjuk vissza mindkét csapatot. Üljenek le két sorba úgy, hogy a két csoport tagjai egymással szemben legyenek.
5. Mondjuk el, hogy három perc áll rendelkezésükre, hogy megszerezzék, amire szükségük van. Hívjuk fel a figyelmüket arra, hogy erőszakot nem alkalmazhatnak. Ezután helyezzük a narancsot a két csoport közé, és rajtszóra kezdődhet a játék.

Általában az történik, hogy valaki megszerzi a narancsot, tehát az az egyik csoport birtokába kerül. Az viszont kérdéses, hogy ezzel a helyzettel mit kezdenek majd a csapatok. Előfordulhat, hogy a csapatok megpróbálnak alkudozni, javasolva, hogy vágják ketté a narancsot, máskor meg sem próbálnak tárgyalni egymással. Előfordulhat, hogy a csapatok tovább folytatják a megbeszélést, és rájönnek, hogy a narancsból más-más részekre van szükségük; valaki az egyik csoportból meghámozza a narancsot, és mindkét csapat elveszi, amire szüksége van. Ne avatkozzunk bele!

6. Három perc után szóljunk, hogy lejárt az idő.

Feldolgozás és értékelés

- Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Mi történt a gyakorlat során? Hogy éreztétek magatokat közben?
 - Sikerült megszerezniük a csapatoknak azt, amire szükségetek volt, még mielőtt lejárt volna a három perc?
 - Mi volt a csapatotok célja?
 - Mi lett a vége a narancsért folytatott harcnak?
 - Mit tettetek az eredmény érdekében?
 - Miért fontos, hogy az emberek a konfliktusok megoldása érdekében kommunikáljanak egymással? Miért?
 - Egy adott konfliktusban mindig ugyanazt akarják elérni az emberek?
 - Keveredtetek már a hasonló konfliktusba? Mi történt?
 - Ha még egyszer ugyanolyan helyzetbe kerülnétek, volna valami, amit máshogy csinálnátok? Miért?
- Kapcsoljuk össze a gyakorlatot az emberi jogokkal az alábbi vagy hasonló kérdésekkel:
 - A gyerekeknek milyen emberi jogai sérülhetnek egy konfliktusban?
 - Szerintetek mit kellene tenni azért, hogy az emberi jogok ne sérüljenek a konfliktusokban?
 - A **Gyermekjogi Egyezmény** védi a gyerekeket a fegyveres konfliktusoktól? Fontos lenne, hogy védje őket?

Javaslatok a folytatáshoz

A „Van kiút! – Majd mi megmutatjuk!” című gyakorlat szintén a konfliktusmegoldás témájával foglalkozik. Vannak más gyakorlatok is, ahol szükség van az egyeztetésre, pl. a „Foglald el a várat!” vagy a „Gombóc Artúr”.

Javaslatok a cselekvésre

Gyűjtsünk ötleteket, hogyan lehetne kezelni a csoporton belül felmerülő konfliktusokat. Írjuk fel az ötleteket egy nagy papírlapra, és ragasszuk ki a teremben valahová.

Tanácsok a csoportsegítőnek

Miután lejárt a három perc, vegyük el a narancsot (vagy ami megmaradt belőle), hogy a megbeszélés során ne vonja el a gyerekek figyelmét. A gyakorlat végén adhatunk a gyerekeknek narancslét, gerezdekre bontott narancsot, vagy egy-egy szelet narancstortát (de vigyázzunk, mert lehet, hogy valamelyik gyereknek ételallergiája van vagy speciális étrendet követ).

Próbáljuk ne befolyásolni a konfliktus kimenetelét, viszont feltétlenül hangsúlyozzuk, hogy erőszak nélkül kell megszerezniük azt, amit akarnak.

Ha kisebb gyerekekkel foglalkozunk, vagy ha a gyerekek korábban még nem ismerkedtek meg az emberi jogok fogalmával, elég lehet a feldolgozás első részét elvégezni.

Variációk

Nagyobb létszámú csoportok esetén azt is megtehetjük, hogy kettő helyett négy csapatot alkotunk, és két-két csapat egymással párhuzamosan küzd egy-egy narancsért. Egyszerűen alkossunk két A csapatot és két B csapatot, és adjuk ki ugyanazokat az utasításokat, mint fentebb. Ezután az egyik A csapat leül az egyik B csapattal szemben, a másik A csapat pedig a másik B csapattal szemben. Helyezzünk egy-egy narancsot a csapatok közé. A két párhuzamosan folyó játékot indítsuk és fejezzük be egyszerre. Érdekes lehet megvitatni, volt-e különbség – és ha igen, mi – a két csata és azok kimenetele között.

Hol volt, hol nem volt...

Mi történik, ha egy közismert történetben felcseréljük a szereplők nemét?

Nehézségi szint

7-13 év

40 perc

4-30

Demokratikus állampolgárság

Diszkrimináció

Nemek közötti egyenlőség

A gyakorlat típusa

Történetmesélés, beszélgetés

A gyakorlatról röviden

Egy ismerős történetet úgy mesélünk el, hogy felcseréljük a szereplők nemét, majd ennek kapcsán beszélgetünk a nemi sztereotípiákról.

Célok

- A sztereotip társadalmi nemi szerepek és tulajdonságok felismerése a történetekben és a mindennapi életben
- Beszélgetés a hagyományos és a hagyományostól eltérő nemi szerepekről
- A nemek közötti egyenlőség előmozdítása

Előkészítés

Dolgozzunk át egy jól ismert rövidebb történetet (mese, regény, film stb.) úgy, hogy felcseréljük benne a legtöbb szereplő nemét. Ha szükséges, megváltoztathatjuk a nevüket és egyéb részleteket is. Válasszunk egy olyan történetet, amelyben a férfi és a női szereplők a sztereotípiáknak megfelelően viselkednek. (Lásd alább az átalakított Hamupipőke című mesét.) Az átdolgozott történet elmesélése ne vegyen igénybe 10 percnél több időt.

Szükséges eszközök

- Tábla vagy flipchart és filcek
- Az átdolgozott történet egy példánya.

A gyakorlat menete

1. A gyerekek üljenek körbe. Mondjuk el, hogy egy történetet fogunk nekik elmesélni: hallgassák figyelmesen, és jelezzék, ha bármi szokatlan van a történetben. Olvassuk fel nekik az átalakított történetet. Időről időre álljunk meg, és kérdezzünk rá, hogy találnak-e valami szokatlant a mesében. Ha már minden gyerekek rájött, hogy a szerepek fel lettek cserélve, a történetet felolvasását akár abba is hagyhatjuk, vagy előreugorhatunk a befejezéshez.
2. Beszéljük meg a történetet az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Hogy tetszett a történet?
 - Mikor jöttetek rá, hogy valami furcsaság van a dologban? Mondjatok erre példákat.
3. Mutassunk rá, hogy valami akkor tűnik szokatlannak, ha eltér attól, amit a mindennapokban megszoktunk vagy elvárunk. Mondjanak a gyerekek olyan tulajdonságokat és tevékenységeket, amelyek a mindennapi életben jellemzően a férfiakhoz vagy a nőkhez kapcsolódnak. Egy, az alábbihoz hasonló táblázatban gyűjtsük össze a felvetéseiket.

1. táblázat: Sztereotip nemi szerepek		
	Férfiak/Fiúk	Nők/Lányok
Megszokott tulajdonságok		
Megszokott tevékenységek		

- Hasonlítsuk össze ezt a táblázatot a történet közismert változatával. Vannak a Hamupipőke szereplőinek „tipikus” jellemzői, mint amilyeneket a táblázatban feltüntettünk? (Például Hamupipőke otthon marad, sír, bántják, szép ruhákat kap; a herceg pedig elindul, hogy feleséget találjon, és okos tervet eszel ki, hogy megtalálja Hamupipőkét.)
 - Kérdezzük meg a gyerekeket, hogy ismernek-e más történeteket, ahol a szereplők ehhez hasonló „tipikus” tulajdonságokkal bírnak és „tipikus” módon viselkednek? Írjuk fel a táblára vagy flipchartra az említett címeket, majd a gyerekek magyarázzák el, miért ezek jutottak az eszükbe.
4. Kérdezzük meg a gyerekeket, hogy szerintük a valóságban jellemzőek-e a nőkre és férfiakra, illetve a fiúkra és lányokra a felsorolt „tipikus” tulajdonságok.

Készítsünk egy, az alábbihoz hasonló táblázatot, és a gyerekek rögzítsenek minden olyan elemet, amely szokatlan viselkedésre utal, előbb a történetből, majd a való életből.

2. táblázat: Nem sztereotip nemi szerepek		
	Férfiak/Fiúk	Nők/Lányok
Megszokott tulajdonságok		
Megszokott tevékenységek		

5. Hasonlítsuk össze és beszéljük meg a két táblázatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
- Ismertek más történeteket, ahol a szereplők ehhez hasonló „szokatlan” tulajdonságokkal bírnak vagy „nem tipikus” módon viselkednek? Írjuk fel a táblára vagy flipchartra az említett címeket, majd a gyerekek magyarázzák el, miért ezek jutottak az eszükbe.
 - Ismertek olyan férfiakat vagy nőket, akiknek a „tipikustól” eltérő tulajdonságaik vannak, vagy a „tipikustól” elérő dolgokat csinálnak?
 - A gyerekek meséljenek ezekről a való életből vett példákról, és magyarázzák el, hogy ezek a „nem tipikus” tulajdonságok és tevékenységek miben különböznek attól, amit az emberek általában elvárnak.

6. Mondjuk el, mit jelent a „sztereotípiá” szó, és hozunk rá példákat.
7. Kérjük meg a gyerekeket, hogy nézzék meg az első táblázatot, amelyet a tipikus tulajdonságokról és tevékenységekről készítették. Válasszák külön azokat a tulajdonságokat és tevékenységeket, amelyek a férfiak és a nők fizikai vagy biológiai adottságain, és azokat, amelyek vélekedéseken, elvárásokon vagy sztereotípiákon alapulnak.
8. Vannak a táblázatban olyan tulajdonságok vagy tevékenységek, amelyek nem tekinthetők sztereotípiának?
9. Mutassunk rá, hogy az olyan szerepek, mint a pénzkeresés, a gyereknevelés vagy a házimunka elvégzése, manapság a legtöbb társadalomban szerte a világon a férfiak és a nők közös felelőssége.

Feldolgozás és értékelés

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Hogyan bánnak az emberek azokkal, akik nem a nemükre „jellemző” módon viselkednek? Miért bánnak velük így?
 - Veletek volt már úgy, hogy nem úgy viselkedtetek, ahogy az megszokott egy fiú, illetve egy lány esetében? Ha igen, mások mit szoltak ehhez?
 - Miért igazságtalan sok sztereotípiá a férfiakkal és a fiúkkal szemben? Miért igazságtalanok a nőkkel és lányokkal szemben?
 - Ti mit tehettek az igazságtalan sztereotípiák ellen?
2. Kapcsoljuk össze a gyakorlatot az emberi jogok témájával az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Láttok összefüggést a fiúkkal és lányokkal szemben támasztott elvárások és az emberi jogok között?
 - Minden embernek joga van ahhoz, hogy ne érje őt hátrányos megkülönböztetés, sem a neme alapján, sem a nemi szerepekre vonatkozó sztereotípiákból eredően. Ez miért fontos?
 - **A Gyermekjogi Egyezmény** értelmében a fiúk és a lányok ugyanazokkal a jogokkal bírnak, és nem lehet hátrányosan megkülönböztetni őket a nemük alapján. Vajon ez érvényesül a csoportunkban, iskolánkban, társadalmunkban? Tudtok példát arra, amikor az egyenlőség nem érvényesül?

A feldolgozás végén kérdezzük meg a gyerekeket, milyen érzés volt a gyakorlatot elvégezni, és kiből milyen érzelmeket keltett.

Javaslatok a folytatáshoz

Keressenek a gyerekek olyan történeteket vagy filmeket, amelyekben a lányok és a fiúk a hagyományostól eltérő szerepeket játszanak, illetve ilyen tulajdonságokkal rendelkeznek.

„A fiúk nem sírnak!” című gyakorlat szintén a nemi sztereotípiákkal és ezek hatásával foglalkozik.

Javaslatok a cselekvésre

Kérdezzük meg a gyerekeket, hogy vannak-e az osztályban vagy a környezetükben olyan emberek, akiket azért ér hátrányos megkülönböztetés, mert nem úgy viselkednek, ahogy mások szerint a férfiaknak/ fiúknak vagy a nőknek/lányoknak kellene?

Játsszák el a gyerekek, mit mondanának vagy tennének ilyen helyzetben. Mit tudnának tenni a hátrányos megkülönböztetés ellen, illetve a helyzet megváltoztatása érdekében?

Tanácsok a csoportsegítőnek

Használhatjuk példaként a Hamupipőke-adaptációt, de mindenképp olyan mesét válasszunk, amit a csoportban minden gyerek nagyon jól ismer. A Hamupipőke helyett használhatunk kortárs mesét, népmesét is, vagy akár egy olyan filmet, amelyet valószínűleg mindenki látott.

A gyakorlat célja, hogy előmozdítsuk a nemek közötti egyenlőséget, és hogy arra bátorítsuk a gyerekeket, hogy kérdőjelezzék meg a saját és mások nemi szerepekre vonatkozó elképzeléseit. Valószínűleg lesznek olyan gyerekek, akik „normális” és „nem normális” kifejezést használják majd a tipikus és nem tipikus szerepekre. Kérdezzük meg, hogy mit értenek azon, hogy „normális”, és hogy ami „normális”, az feltétlenül mindig helyes-e? Például régebben normálisnak tartották, hogy akár 10 évesnél fiatalabb gyerekeknek is nehéz fizikai munkát végezzenek nagyon kevés fizetségért.

Mutassunk rá, hogy a férfiak és a nők viselkedését érintő elvárások országról országra, városról városra, sőt, még családról családra is változhatnak. Hangsúlyozzuk, hogy az egyenlőség nem feltétlenül jelent egyformaságot. Azt jelenti, hogy azonosan bánunk az emberekkel, egyenlőképpen tiszteljük jogaikat és méltóságukat. A gyakorlat során tartsuk szem előtt, hogy lehetnek olyan gyerekek a csoportban, akiket már szekáltak vagy kiközösítettek azért, mert nem a hagyományos nemi szerepek szerint viselkednek. Ne engedjük, hogy a beszélgetés kellemetlen legyen számukra. Másfelől ügyeljünk arra, hogy ne kényszerítsünk olyan véleményeket a gyerekekre, amit azok nem képesek elfogadni: lehetnek, akiknek nagyon nehéz felfogni és elfogadni, hogy egy fiú is babázhat vagy balettezhet, és hogy a lányok is akarhatnak focizni. Próbáljunk példát találni olyan valós férfiakra és nőkre, akiknek a szerepe vagy a foglalkozás „nem tipikus”.

Kiseb gyerekekkel nem kell olyan kifejezéseket használnunk, mint „társadalmi nem” vagy „társadalmi nemi szerepek”. Ugyanakkor fejlődéslélektani kutatások bizonyítják, hogy már az iskolás kor alatti gyerekek is megértik a különböző társadalmi nemi elvárásokat.

Variációk

Nagy csoportoknál: Miután felolvastuk a mesét, osszuk a gyerekeket 4-5 fős csoportokra. Mindegyik csoportnak adjunk egy példányt az 1. táblázatból, és kérjük meg őket, hogy írjanak bele tipikus férfi és női tevékenységeket és tulajdonságokat. A csoportok mutassák be, mire jutottak, majd beszéljük meg a hagyományos és nem hagyományos szerepeket a teljes csoport részvételével. Ezt követően a gyerekek térjenek vissza a kiscsoportokba, és töltsék ki a 2. táblázatot, írjanak bele nem hagyományos férfi és női tevékenységeket és tulajdonságokat a mesék és a való életből vett példák alapján. A gyakorlatot közös beszélgetéssel zárjuk.

Ha nagyobb gyerekekkel foglalkozunk: A mese helyett válasszunk egy regényt vagy ismert filmet. Kezdjük el a történetmesélést a felcserélt nemekkel, majd hagyjuk, hogy a gyerekek maguk meséljék tovább. Néhány nagyobb gyerek akár egyedül is átdolgozhat egy ismerős történetet. Ha csoportban dolgozunk, minden csoport mondja el a történetét és a meglátásait.

Segédlet

(Ki)fordított mese

Hamupipőke

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy fiatal **fiú**, aki nagyon boldogtalan volt. Az **apukája** régen meghalt, az **anyukája** pedig új **férfit** hozott a házhoz: egy **özvegyembert**, akinek volt két **fia**. Ez a **mostohaapa** egyáltalán nem szerette a **fiút**. Minden jószágát, kedves szavát csakis a saját **fiainak** tartogatta, akik mindenben előnyt élveztek. Divatos ruhákat kaptak, kitűnő ételeket ettek és megkülönböztetett bánásmódban részesültek. De a szegény, boldogtalan fiú nem kapott semmit. Nem hordhatott szép ruhákat, csak a **mostohabátyjaitól** levetett, elnyűtt darabokat. Nem ehetett finom ételeket, csak a maradékot. Egy jó szó nem sok, annyit sem kapott. Még pihenni sem tudott a **fiú**, mert egész nap keményen kellett dolgoznia: bevásárolt, főzött, mosott és tisztán tartotta a házat. Csak az est beköszöntével ülhetett le egy kicsit a konyhai tűzhely mellé.

Ezeket a hosszú, magányos estéket sokat sírt, és a macskájával beszélgetett. A cica azt mondta: – Miau! – ami valójában azt jelentette: Ne búsulj! Van valamid, ami egyik **mostohabátyádnak** sincs: ez pedig a szépség.

Amit a macska mondott, valóban igaz is volt. Még ha rongyokban járt is, és az arcát hamu szürkítette, vonzó **fiatalember** volt, miközben **mostohabátyjai** kétbalkézesek és csúnyák voltak, és azok is maradtak, bármilyen elegáns ruhát viseltek is.

Egy szép napon gyönyörű új ruhák, cipők és ékszerek érkeztek a házba. A királynő bált rendezett, és a **mostohatestvérek** oda készülődtek. Egyfolytában a tükör előtt álldogáltak. Szegény **fiúnak** kellett teljes pompába öltöztetnie őket. Meg sem merte kérdezni: „Hát velem mi lesz?” – hiszen nagyon jól tudta a választ: „Hát te, kedves **fiam**, itthon maradsz és mosogatsz, felmosol és megágyazol a **mostohabátyáidnak**. Nagyon fáradtak és álmosak lesznek, mire hazaérnek.”

Miután a **fivérek** és az **apjuk** elmentek a bálba, a szegény **fiú** letörölte a könnyeit, és így szólt a macskához: „Ó, drága cicám, annyira boldogtalan vagyok!” A macska pedig azt nyávogta: „Miau!”

Ebben a pillanatban nagy fényesség támadt, és megjelent előtte egy tündér.

„Ne félj, **fiacskám!** – mondta a tündér. – A szél elfújta hozzád a sóhajodat. Tudom, hogy nagyon szeretnél elmenni a bálba. És el is mehetsz!”

„Hogyan mehetnék el, így, rongyokba öltözve? – válaszolt a **fiú**. – Az ajtónállók be sem engednének!” A tündér mosolygott. Pödörített egyet a **bajszán**, majd meglendítette varázspálcáját, és a **fiú** máris a leggyönyörűbb ruhát viselte, amilyennek nem volt párja az egész világon.

„Most, hogy felöltöztettünk, kell egy kocsit is szereznünk neked – mondta a tündér. – Egy igazi **úriember** nem mehet gyalog a bálba. Adj gyorsan nekem egy tökört!”

„Máris!” – mondta a szegény **fiú**, és elrohant.

Ezután a tündér a macskához fordult: „Te pedig hozz nekem hét egeret!”

A szegény **fiú** hamar visszatért egy nagy tökkel, a macska pedig a hét egérrel, amiket a pincében fogott. „Remek!” – kiáltott fel a tündér. Ezután legyintett egyet a varázspálcájával, és csodák csodájára a tök egy tündöklő kocsivá változott, hat egérből hat gyönyörű ló lett, a hetedikből pedig **kocsiskisszony**, gyönyörű ruhában, díszes ostorral. Szegény **fiú** alig hitt a szemének.

„Elviszlek a királyi udvarhoz. Hamarosan meg fogod látni a **hercegnőt**, akinek a tiszteletére a bált tartják. El lesz búvólve a szépségedtől. De ne feledd, hogy éjfélkor ott kell hagynod a bált, és haza

kell jönnöd. Ekkor ugyanis véget ér a varázslat: a kocsiból újra tők lesz, a lovak és a **kocsiskisasszony** visszaváltoznak egérré. Te pedig megint csak rongyokat fogsz viselni, és fapapucsot, ezek helyett a gyönyörű tánccipők helyett! Megértetted?”

A **fiú** mosolygott és azt mondta: „Igen, megértettem!”

Amikor a **fiú** belépett a palota báltermébe, néma csönd lett. Mindenki megállt, hogy megcsodálja a **fiú** eleganciáját, szépségét és kecsességét.

„Ki lehet ez?” – kérdezték egymást az emberek.

A két **mostohabáty** is kíváncsi volt, ki lehet az új jövevény, de ha száz évig élnek, akkor se gondoltak volna arra, hogy a gyönyörű **ifjú** valójában az ő **mostohaöccsük**, aki mindig csak a macskával beszélget.

A **hercegnőnek** is feltűnt a **fiú** szépsége. Odament hozzá, meghajolt előtte és felkérte táncolni. A többi **fiatalúr** nagy bánatára egész este csak vele táncolt.

„Ki vagy te, gyönyörű **ifjú?**” – kérdezgette tőle egyfolytában a **hercegnő**.

De a szegény **fiú** csak azt válaszolta: „Mit számít, hogy ki vagyok? Úgysem fogsz soha többé újra látni!” „Ó, de igen, egészen biztos vagyok benne!” – válaszolta a **hercegnő**.

A szegény **fiú** remekül érezte magát a bálban, de hirtelen meghallotta, hogy az óra elkezdti ütni az éjfélt! Eszébe jutott, hogy mit mondott a tündér, ezért köszönés nélkül kibújt a **hercegnő** karjai közül, és rohant lefelé a lépcsőn. Ahogy rohant, leesett a lábáról az egyik tánccipő, de eszébe sem jutott, hogy megálljon és felvegye. Ha nem érne ki időben, és elütné az óra a tizenkettőt... ő, az micsoda katasztrófa lenne! Szinte menekült kifelé, és eltűnt az éjszakában.

A **hercegnő**, aki örülten beleszeretett, felvette az elvesztett cipőt, és kijelentette, hogy ahhoz a **férfihoz** megy feleségül, akinek a lábára ráillik a cipő. Azt mondta a minisztereknek:

„Menjete, és keressétek meg azt a **fiút**, akinek a lábára ráillik ez a cipő, bárhol legyen is!”

Így a miniszterek minden **fiú** lábára felpróbálták a cipőt. Amikor az egyik miniszter ellátogatott a házba, ahol a **fiú** élt a **mostohaapjával** és annak két **fiával**, megkérdezte, hogy felpróbálhatja-e a cipőt a házban lakó **fiatalemberek** lábára. A két **mostohabáty** egy lábujját sem tudta beledugni a cipőbe. Amikor a miniszter megkérdezte, van-e még **fiú** a háznál, a mostohaapa nemmel felelt. Ebben a pillanatban a macska magára vonta a miniszter figyelmét: ráncigálni kezdte a **nadrágját**, majd a konyhába vezette.

A szomorú **fiú** ott ült a hamu mellett. A miniszter felpróbálta rá a cipőt, és legnagyobb meglepetésére az tökéletesen illett a rá. „Az a ronda, koszos **fiú** egyszerűen nem lehetett ott a bálban! – hördült fel a **mostohaapa**. – Mondja meg a **hercegnőnek**, hogy inkább valamelyik **édesfiamat** kellene férjül vennie. Nem látja, milyen csúnya ez a **fiú**? Hát nem látja?”

Ekkor hirtelen elhallgatott, mert megjelent a tündér.

„Ebből elég!” – kiáltott fel. Megpödrötte **bajszát**, felemelte a varázspálcáját és egy pillanat múlva a **fiú** újra gyönyörű öltözetben állt, majd kicsattant a fiatalságtól és a szépségtől. A **mostohaapja** és a **mostohabátyjai** csodálkozva bámultak rá, a miniszter pedig azt mondta: „Gyere velem, szépséges **ifjú**! A **hercegnő** már vár, hogy átnyújthassa neked az eljegyzési gyűrűt!” A **fiú** vígan ment vele. A **hercegnővel** néhány nap múlva összeházasodtak, és boldogan éltek, amíg meg nem haltak.

A macska pedig csak annyit mondott: „Miau!”

A mese eredetileg itt jelent meg: Cinderella stories www.ucalgary.ca/~dkbrown/cinderella.html

Hosszú út

Az én hazám a nagyvilág

Nehézségi szint

6-13 év

60 perc

6-30

Migráció

Diszkrimináció

Emberi jogokról általában

A gyakorlat típusa

Csoportos beszélgetés, rajzolás, írás

A gyakorlatról röviden

A gyerekek történetet találnak ki egy családról, amely külföldre indul, és elképzelik, mi mindenre lehet szükségük, és milyen nehézségekkel kell szembenézniük az út során.

Célok

- A bevándorlók előtt álló nehézségek megértése, melyekkel az új országba vezető út különböző szakaszain szembesülnek
- Az empátia és a szolidaritás erősítése a bevándorló közösségek iránt
- A figyelem felkeltése a bevándorló gyerekek jogai kapcsán, ötletek a jogaik védelmére és tiszteletben tartására

Előkészítés

Ismerkedjünk meg a bevándorlók jogaival általában, valamint az országunkban tapasztalható bevándorlási helyzettel. Lásd az alábbi hasznos forrásokat, valamint a migrációról szóló fejezetet.

Készítsünk három db A3-as papírt: az első tetejére írjuk fel azt, hogy „ELŐTTE”, a második tetejére „ÚTKÖZBEN”, a harmadik tetejére „MEGÉRKEZÉS”.

Szükséges eszközök

- Színes ceruzák és A3-as papír minden kiscsoportnak.
- Flipchart és vastag filctollak

A gyakorlat menete

1. Kérdezzük meg a gyerekeket, tudják-e, mit jelent a migráció. Bízassuk őket, hogy ha tudnak, mondjanak példákat barátaik vagy családtagjaik életéből, akik hazájukból egy másik országba vándoroltak. Majd olvassuk fel a migráció következő meghatározását: „Emberek vándorlása egy új területre vagy országba munkavállalás céljából vagy jobb életkörülmények reményében.” (Az Oxford Dictionary definíciója alapján.)
2. Mondjuk azt a gyerekeknek, hogy képzeljenek el egy családot, amely két felnőttből és három gyerekből áll, akik X országból hozzánk, a mi országunkba fognak költözni. Megnevezhetünk egy konkrét országot, de ne olyat válasszunk, amelyik erős reakciókat válthat ki a csoportból. Kérjük meg a gyerekeket, hogy képzeljék el, mi mindenre kell gondolnia a családnak, és mi mindent kell tenniük az alábbi három szakaszban:
 - Mielőtt elindulnak,
 - Útközben,
 - Amikor megérkeznek az új országba.
3. Beszéljük meg a csoporttal, hogy milyen nevet adjunk a család tagjainak. Írjuk fel a neveket egy flipchartra vagy táblára, hogy a gyerekek könnyen fel tudják idézni.
4. Osszuk a gyerekeket három, nagyjából egyenlő létszámú csoportra.

Minden csoportnak adjunk egy A3-as papírt, amelynek a tetejére előzőleg már felírtuk egy-egy szakasz nevét, továbbá néhány színes ceruzát. Az egyik csoportnak azon kell elgondolkodnia, mire van szüksége a családnak indulás ELŐTT; egy másiknak ÚTKÖZBEN; végül a harmadik csoportnak a MEGÉRKEZÉS után.

5. Mondjuk a gyerekeknek, hogy rajzolják meg a családot, és írjanak vagy rajzoljanak le mindent, amire szerintük a családnak gondolnia kell, beleértve azt, hogy mire lesz szükségük ahhoz, hogy biztonságban meg tudják tenni az utat. Említsük meg újra, hogy a családban két felnőtt és három gyerek van. Mondjuk a csoportoknak, hogy úgy dolgozzanak, hogy minden tagjuk hozzá tudjon járulni az ötleteléshez vagy a rajzhoz.
6. Adjunk a csoportoknak időt a megbeszélésre és a rajzok befejezésére. Bízassuk őket, hogy mindent tüntessenek fel, amit fontosnak tartanak.
7. Amikor a csoportok kész vannak, mindegyik bemutatja a többieknek, hogy mire jutottak. Kezdjük az ÚT ELŐTTI szakasszal foglalkozó csoporttal, majd folytassuk az ÚTKÖZBEN és a MEGÉRKEZÉS csoporttal.
8. A beszámoló után ragasszuk a rajzokat a falra, mint egy freskót. Röviden foglaljuk össze a család által bejárt utat, tegyünk hozzá lényeges dolgokat, amiket a gyerekek esetleg kihagytak, pl. vízum. Kérdezzünk rá, ha a rajzokon valami nem érthető nekünk vagy a gyerekeknek.

Feldolgozás és értékelés

Beszélgjünk meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:

- Könnyű volt csoportban együtt dolgozni? Miért vagy miért nem?
- Volt olyan felvetés, amelyről a csoport nem tudott megegyezni?
- Volt-e a többi csoport rajzai között olyan, amin meglepődtek? Voltak olyan dolgok, amikre nem is gondoltatok volna?
- Hogyan döntöttetek el a csoportban, hogy a családnak mire kell gondolnia, és mit kell csinálnia?

Kapcsoljuk össze a gyakorlatot a bevándorlók jogai és a diszkrimináció témájával az alábbi kérdések segítségével:

- Szerintetek könnyű egy családnak kivándorolnia? Miért vagy miért nem? Mi lehet a legnehezebb a családban lévő gyerekek számára?
- Szerintetek a bevándorlóknak ugyanolyan jogokkal kell rendelkeznie, mint a befogadó országban mindenki másnak? Miért vagy miért nem?
- Jogosultak legyenek-e a bevándorló gyerekek valamilyen támogatásra az új országban, ami az új otthonuk lesz?
- Vannak gyerekek, akiknek a szüleik vagy más felnőttek nélkül kell egy új országba vándorolnia: nekik mi lehet különösen nehéz? Gondoljatok az útra, a megérkezésre, aztán az életre az új országban!
- Mit tehetünk azért, hogy a bevándorlók úgy érezzék, hogy az országunkban / vidékünkön / iskolánkban szívesen látjuk őket, és a jogaikat tiszteletben tartjuk?

Javaslatok a folytatáshoz

Ha maradt még időnk – vagy ha nem, akkor egy későbbi foglalkozáson –, a kiscsoportoknak adhatunk egy pakli gyermekjogi kártyát (l. a kézikönyv legvégén), és megkérhetjük őket, hogy kössék össze az utazás egyes szakaszaiban felmerülő szükségleteket a jogokkal.

A menekültek és menedékkérők témájával kapcsolatban használhatjuk még a „Mi van a táskámban?” című gyakorlatot. Az egyes csoportok, így a bevándorlók elleni diszkriminációval foglalkozhatunk a „Leszel velem egy sátorban?” című gyakorlat segítségével is.

Használhatjuk a „Tégy egy lépést előre!” gyakorlatot arra, hogy beszélgetést kezdeményezzünk arról, miért kell olyan sok embernek és gyerekeknek elhagynia a hazáját vagy lakóhelyét.

javaslatok a cselekvésre

Ha vannak bevándorló gyerekek vagy bevándorló családból származó gyerekek a csoportban, elhívhatunk valakit a családjából, hogy találkozzon a csoporttal és tekintse meg a „freskót”. Kérjük meg, hogy mondjon véleményt a gyerekek elképzeléseiről, és mondja el, milyen élményei voltak valójában az országunkba vezető út előtt, közben és után.

A Nemzetközi Migrációs Szervezet (International Organization for Migration, IOM) a <http://iamamigrant.org> weboldalon bevándorlók által írbeszámolóit teszi közzé a világ minden részéből, több nyelven. Használjuk fel ezeket a személyes beszámolókat egy drámajáték létrehozásához, vagy ahhoz, hogy a migráció folyamán tiszteltben tartott és megsértett jogokról beszéljünk.

Tanácsok a csoportsegítőnek

A fiktív család származási országát kitalálhatjuk előre, de a gyerekek is dönthetnek róla. Készüljünk fel arra, hogy lehetnek a csoportban bevándorló háttérű gyerekek.

Érdemes azt is átgondolni, hogy mi hazánkból vándorolnak-e ki, ha igen hova és miért: a gyerekeknek erről is lehet személyes élménye, akár a családon belülről is.

Ha a csoport nagy létszámú, osszuk hat kisebb csoportra: két-két csoport párhuzamosan is dolgozhat az utazás egy szakaszán.

Ha a csoportban vannak bevándorló vagy menekült gyerekek, különösen figyeljünk az ő szükségleteikre és érzelmeikre, és előre avassuk be őket, hogy milyen gyakorlatot fogunk végezni, hogy eldönthessék, részt kívánnak-e benne venni vagy sem. Lehet, hogy fel tudjuk használni az ő tapasztalataikat is, ha részt szeretnének venni a gyakorlatban. Tisztában kell lennünk azzal, hogy traumatikus élmények is érthették őket.

Vegyük számításba, hogy a gyerekek hajlamosak azt elismételni, amit otthon hallanak, és a csoport tagjai rasszista vagy diszkriminatív válaszokat is adhatnak. A migráció nem egyszerű téma. Igyekezünk nem ítélni, és teret engedni a véleményeknek: jobb, ha kimondják, amit gondolnak, mert így tudunk ezekről a nézetekről is beszélni.

Adhatunk a gyerekeknek nagyobb papírlapokat is a rajzoláshoz: ragasszunk össze A3-as lapokat, vagy adjunk nekik flipchart papírokat.

Mialatt a gyerekek csoportban dolgoznak, járjunk körbe és segítsünk nekik; pl. kérdések révén új szempontokat vehetünk fel vagy ráirányíthatjuk a figyelmüket az út során esetleg felmerülő potenciális akadályokra.

Variációk

Ha kisebb gyerekekkel foglalkozunk, csak rajzoljanak, írniuk nem kell.

Hasznos források

Az Európa Tanács 2019-ben elfogadott egy ajánlást a felnőttkorba lépő fiatal menekültek támogatásáról [CM/Rec(2019)4]. Az ajánlás felhívja a figyelmet a fiatal menekültek jogaira és speciális szükségleteire. Érdemes lehet átnézni a bevándorló gyerekek speciális szükségleteivel és jogaival kapcsolatos tájékozódás érdekében.

- Az ENSZ migráns munkavállalók és családtagjaik jogainak védelméről szóló nemzetközi egyezménye (amelyhez Magyarország nem csatlakozott): <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cmwa.aspx>
- Nemzetközi Migrációs Szervezet: www.iom.int

Hová állsz?

Szavazz a lábaddal!

Nehézségi szint

8-13 év

30 - 40 perc

4-30

Demokratikus állampolgárság

Részvétel

Emberi jogokról általában

A gyakorlat típusa

Beszélgetés, kevés mozgással

A gyakorlatról röviden

A gyerekek különböző állításokkal kapcsolatos álláspontjukat a teremben elfoglalt helyükkel fejezik ki, majd elmagyarázzák és meg is indokolják véleményüket.

Célok

- A részvétel jelentőségének jobb megértése
- Az értő figyelem képességének fejlesztése
- A véleménynyilvánítás és az érvelés képességének fejlesztése

Előkészítés

- Osszuk a termet két részre (a két térfél elválasztásához húzzunk vonalat krétával a padlóra, vagy fektessünk le madzagot), és tegyük ki az EGYETÉRTEK és a NEM ÉRTEK EGYET feliratú táblákat a terem két végébe. A két térfél elválasztásához húzzunk vonalat krétával a padlóra, vagy fektessünk le madzagot.
- Opcionális: A gyakorlathoz használt állításokat írjuk fel flipchart papírokra (mindegyiket külön lapra), és a flipchartot állítsuk a terem két felét elválasztó vonalra.

Szükséges eszközök

- Flipchart vagy tábla, tollak
- Madzag vagy kréta
- Papír és filctoll
- A Gyermejközi Egyezmény egy példánya

A gyakorlat menete

1. Mondjuk azt a gyerekeknek, hogy szeretnénk megtudni, mi a véleményük néhány nagyon fontos kérdéssel kapcsolatban. Állításokat fognak hallani, és mindenkinek el kell döntenie, hogy egyetért-e az adott állítással vagy nem, és ennek megfelelően kell elhelyezkedniük a terem egyik vagy másik felében, az Egyetértek, illetve a Nem értek egyet oldalon. A gyakorlat célja, hogy a gyerekek kifejezzék véleményüket, és próbálják meggyőzni a többeket, hogy változtassák meg az álláspontjukat és a teremben elfoglalt helyüket.
 - Ne beszéljeteK addig, amíg mindenki el nem foglalta a helyét.
 - Minél inkább úgy gondoljátok, hogy az adott állítással egyetértetek, illetve nem értetek egyet, annál messzebb álljatok a középvonaltól.
 - Az elválasztó vonalra nem szabad állni. Ha nem tudtok dönteni, vagy úgy érzitek, nem egyértelmű a kérdés, állhattok a vonalhoz közel, de mindenképpen valamelyik térfélre.
2. Mutassuk meg vagy olvassuk fel hangosan az első állítást. Aztán a gyerekek döntsék el, egyetértenek-e vele vagy nem, és ennek megfelelően keressenek helyet maguknak a teremben.
3. Várjunk, amíg mindenki megtalálja a helyét. Aztán kérdezzünk meg néhány gyereket mindkét

térfélről, miért oda álltak. Fejtsék ki, indokolják meg a véleményüket. Törekedjünk arra, hogy több gyerek is elmondhassa a véleményét.

4. Pár perc múlva mondjuk el, hogy aki az elhangzottak alapján meggondolta magát, az menjen közelebb ahhoz a táblához, amelyik az álláspontjának jobban megfelel. Ha többen is helyet változtatnak, kérdezzük meg tőlük, melyik érv hatására változott meg a véleményük.
5. Kövessük a fenti eljárást az összes állítás esetében.

Feldolgozás és értékelés

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Hogyan éreztétek magatokat a gyakorlat közben?
 - Volt olyan állítás, amellyel kapcsolatban nehéz volt állást foglalni? Melyik volt az?
 - Előfordult, hogy helyet változtattatok? Mi volt az oka?
 - Vannak olyan állítások, amelyekkel kapcsolatban még mindig bizonytalanok vagytok?
 - Van olyan téma, amiről szeretnétek tovább beszélgetni?
 - Tanultatok bármi újat ebből a gyakorlatból? Ha igen, mit?
2. Kapcsoljuk össze a gyakorlatot a részvétel témájával az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Otthon figyelembe veszik a véleményeket és javaslatokat, ha valamiről döntenet kell? És az iskolában? A tágabb környezetben?
 - Mutassunk rá, hogy minden gyereknek joga van a részvételhez, és olvassuk fel a Gyermekjogi Egyezmény 12. cikkét.
 - Mit gondoltok, miért fontos a gyerekek számára a részvételhez való jog?
 - Vannak olyan területei az életeteknek, ahol szeretnétek, ha nagyobb beleszólásokat lehetne? Van valami, amit tehetnétek ennek érdekében?

Javaslatok a folytatáshoz

A feldolgozás után osszuk a gyerekeket 3-4 fős csoportokba, és adjunk minden csoportnak egy lapot, amin a gyakorlat során használt állítások szerepelnek. Kérjük meg a csoportokat, hogy fogalmazzák át úgy a mondatokat, hogy azokkal mindenki egyet tudjon érteni. Hasonlítsuk össze az átfogalmazott állításokat.

„A mi alkotmányunk” és a „Minden szavazat számít” című gyakorlat a demokratikus folyamatokban való aktív részvétel fogalmát járják körül alaposabban.

Javaslatok a cselekvésre

Bátorítsuk a gyerekeket arra, hogy keressék a részvételi lehetőségeket, pl. nyilvánítsanak véleményt az iskolában vagy kortársaik között a számukra fontos kérdésekről, írjanak levelet az őket érintő helyi problémákkal kapcsolatban a helyi döntéshozóknak.

Írjanak a gyerekek rövid cikkeket arról, hogyan vesznek részt az élet különböző területein (családban, szakkörben, iskolában, a tágabb környezetben stb.). A cikkek felhasználásával készítsünk csoportújságot; nyomtassuk ki és tegyük közzemlére, pl. a faliújságra, hogy mások is elolvashassák, vagy tegyük közzé az interneten hírlevél, blog vagy közösségi médiába írt poszt formájában. Szerezzük be a szülők vagy gondviselők hozzájárulását, mielőtt a gyerekek munkáját közzétesszük az interneten.

Tanácsok a csoportsegítőnek

Figyeljünk oda, hogy minden gyerek – még a legvisszahúzódebb is – lehetőséget kapjon arra, hogy elmondhassa a véleményét. A csendesebb gyerekeket akár közvetlenül is megszólíthatjuk. A beszélgetés előmozdítása és a vita keretek között tartása érdekében használhatunk egy kalapot vagy játékmikrofont.

Ne töltsünk túl sok időt az egyes állítások megvitatásával, nehogy nagyon elhúzódjon a gyakorlat. Ha kell, használjunk kevesebb állítást, vagy állítások egy részénél csak egy-két gyerek véleményét kérjük.

Szükség esetén egyszerűsítsük az állításokat, hogy megfeleljenek az adott csoportnak.

Ha lankad a gyerekek figyelme, két kérdés között kicsit tornáztassuk meg őket, vagy játszunk valami frissítő hatású, rövid játékot.

Tegyünk úgy, mintha a gyerekek egy tévéműsorban szerepelnének, szignállal, játékmikrofonnal, időmérő órával, az egymást követő állításokat jelző csengővel stb. A gyerekek szeretik, ha egy gyakorlat játékos keretbe van foglalva, és nagyobb lelkesedéssel vesznek részt benne.

Az állításokat válasszuk ki vagy módosítsuk aszerint, hogy milyen emberi jogi témákra, milyen kérdésekre akarjuk a hangsúlyt fektetni a feldolgozásnál.

Variációk

Ha nagyobb gyerekekkel foglalkozunk, használhatjuk a négysarkos módszert a vélemények árnyalására (pl. „Teljesen egyetértek”, „Inkább egyetértek”, „Inkább nem értek egyet”, „Egyáltalán nem értek egyet”).

Egyszerűsítsük az állításokat vagy alakítsuk úgy, hogy kapcsolódjanak a gyerekek saját életéhez, körülményeihez.

Írjunk más gyermekjogokat érintő állításokat (pl. a gyülekezési jog, az egyenlőség, az információ, a környezet, a család és alternatív gondoskodás témakörében).

Állítások (minta)

Minden gyereknek, még a legkisebbnek is, joga van elmondani a véleményét az őt érintő kérdésekben.

A szülők tudják, mi a legjobb a gyerekeknek. A gyerekeknek nincs joga a családot érintő döntésekbe beleszólni.

Veszélyes lehet a gyerekekre nézve, ha az iskolai problémákkal kapcsolatban kifejtik a véleményüket.

Csak az idősebb gyerekek dönthessenek az életükkel kapcsolatos kérdésekről.

Minden gyereket egyformán megillet az a jog, hogy részt vegyen a diákszövetség vagy az iskolai diákönkormányzat munkájában.

Annak a gyerekeknek, akik rosszul viselkedik, többé már nincs beleszólása az életével kapcsolatos döntésekbe.

Az iskolai részvétel azt jelenti, hogy sokat beszélhetünk az órán.

Ha egy gyerek szülei szétköltöznek vagy elválnak, legyen joga ahhoz, hogy a hivatalos eljárás során elmondhassa, mit gondol.

A gyerekek véleményét ki kell kérni az olyan kérdésekben, amelyeknek hatása van a környezetre és a természetre.

Minden iskolás gyereket meg kell kérdezni arról, hogy mikor kezdődjön az iskola, és mikor kezdődjön a téli és a nyári szünet.

Játsszunk bábszínházat!

Minden jó, ha jó a vége!

Nehézségi szint

8-13 év

90-120 perc

4-30

Emberi jogokról általában

A gyakorlat típusa

Drámajáték bábokkal, beszélgetés

A gyakorlatról röviden

A gyerekek bábelőadást készítenek egy olyan közismert történet alapján, amelyben sérülnek az emberi jogok. Majd a csoport új befejezést ír, amelyben megpróbálják megszüntetni a jogsértést.

Célok

- Az emberi jogi témák felismerése az ismerős történetekben
- Annak gyakorlása, hogy megoldásokat találjunk az emberi jogi problémákra
- Szórakozás és közös munka

Előkészítés

Készítsünk egy bábót, amit mintaként használhat a csoport.

Szükséges eszközök

- Bábok, babák, vagy bábkészítéshez szükséges anyagok (lásd még az Tanácsok a csoportsegítőnek részt).
- Paraván, esetleg egy lepedő vagy pokróc, aminek segítségével kialakíthatjuk a színpadot.

A gyakorlat menete

1. Az érdeklődésé felkeltése érdekében kérjük meg a gyerekeket, hogy mondjanak olyan történeteket vagy meséket, amelyekben valakivel igazságtalanul, méltánytalanul bánnak. Vezessük rá őket, hogy ezek a történetek és szereplők gyakran valós élethelyzetek némileg eltúlzott változatait jelenítik meg. Adjunk pár ötletet, hogy milyen fajta történetre gondoljanak ilyen (pl. népmese vagy tündérmese, jelenet egy gyerekkönyvből, filmből vagy tévéműsorból).
2. Miután felsoroltak néhány történetet, írjunk fel közülük párat a táblára, és pár szóban foglaljuk is össze őket.
3. Osszuk a gyerekeket kisebb csoportokra, és adjunk mindegyiknek egy-egy történetet, amelyet feldolgozhatnak. Ha nincs elég történetünk, ugyanazt a történetet több csoportnak is odaadhatjuk. Mondjuk nekik, hogy először mondják el a történetet, hátha nem mindenki ismeri a csoportból, majd készítsenek listát a mese szereplőiről. Minden csoportnak meg kell neveznie, milyen gyermekjog vagy emberi jog sérül a történetben.
4. Amikor a csapatok már összeírták a történetük összes szereplőjét, mondjuk el nekik, hogy a bábelőadást fognak tartani, amelyben bemutatják a mesét a többieknek. 45 percük van a bábok elkészítésére és az előadás elpróbálására. A csapat minden tagjának szerepelnie kell az előadásban (de egy ember játszhat több szerepet is). Ha a mesében nincs elég szereplő, nyugodtan kitalálhatnak újakat is. Mutassuk meg, hogyan tudnak bábokat készíteni.
5. Adják elő a csoportok a bábjátékot. Amikor elérkeznek oda, amikor a jogsértés történik, a csoportsegítő vagy az egyik szereplő kiáltsa azt, hogy „Stop!”.

A bábélőadás ekkor félbeszakad, és a gyerekek megbeszélik a következőket:

- Mi történik a mesében? Melyik emberi jog sérül itt?
 - Hogyan lehetne megvédeni az érintett szereplőket?
6. Az előadó csoport rögtönözzön befejezést a történethez az iménti beszélgetés során felmerült megoldási javaslat(ok) felhasználásával.

Feldolgozás és értékelés

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Hogy érzitek magatokat, miként vélekedtek a bábélőadásokról?
 - Elégedettek vagytok az előadásokkal?
 - Mi volt benne nehéz? Mi volt benne jó?
 - Hogyan dolgoztatok együtt a csapaton belül?
 - Hogyan éreztétek magatokat a szerepekben?
2. Kössük össze a gyakorlatot az emberi jogokkal az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Tapasztaltatok vagy láttatok-e valaha olyan helyzetet, amikor valakivel igazságtalanul vagy rosszul bántak, mint ahogy a bábélőadásban is történt?
 - Mi köze van ezeknek a szituációknak az emberi jogokhoz? Volt-e olyan jog, ami sérült az adott helyzetben? És olyan jog, amit megvédték? És olyan jog, ami megfelelően érvényesült?
 - Sikerült a történetben feloldanotok, elhárítanotok a jogsértést? Hogyan? Máshogy is meg lehetett volna védeni a szereplőket, vagy javítani a helyzeten?
 - Mit tehetnétek a valóságban a hasonló problémák megoldása érdekében?
 - A Gyermekjogi Egyezmény rögzíti azokat az emberi jogokat, amelyekre minden gyerek jogosult. Mit tudtok tenni, ha azt látjátok, hogy gyerekek jogait megsértik vagy nem tartják tiszteletben?

Javaslatok a folytatáshoz

A történetek és a megoldás keresésére irányuló próbálkozások felvethetnek olyan, az emberi jogokhoz kapcsolódó kérdéseket, amelyekről a gyerekek többet is szeretnének megtudni. Segítsünk nekik választ kapni, ehhez használjuk a Gyermekjogi Egyezményt is. Meghívhatjuk a témában érintett szervezetek képviselőit, hogy beszéljenek a munkájukról, és adjanak ötleteket a gyerekeknek arra, hogyan kapcsolódhatnak be a munkájukba vagy segíthetik tevékenységüket.

Javaslatok a cselekvésre

Adjuk elő a darabokat más gyerekek, szülők, vagy a helyi közösség más tagjai előtt. A gyerekek magyarázzák el a közönségnek az előadások emberi jogi vonatkozásait és a bennük ábrázolt jogsértéseket.

Tanácsok a csoportsegítőnek

A feldolgozandó történetek témája egy adott problémára, témára is irányulhat, amit a csoport alapsabban körüljár (pl. iskolai erőszak, online zaklatás, nemi alapú diszkrimináció, gyűlöletbeszéd vagy verbális erőszak).

A csoportsegítőnek tisztában kell lennie azzal, hogy a történetek milyen emberi jogi kérdéseket érintenek, csak így tud segíteni a gyerekeknek abban, hogy összekapcsolják azokat az emberi jogokkal.

A csoportsegítő csak akkor avatkozzon be a csoportok munkájába, ha megakadnak, nem tudják, hogyan adják elő a történetet.

A kisebb gyerekeknek szüksége lehet segítségre, hogy jó megoldást találjanak az adott problémára. Ha több lehetőség is felmerül, a gyerekeknek a választás is nehézséget okozhat. Segítsünk összehasonlítani az egyes megoldások előnyeit, ehhez akár több lehetséges befejezést is kipróbálhatnak. Ha ugyanazt a történetet több csoport is előadja, megkérhetjük őket, hogy mindig más vége legyen.

Ha a gyerekek egy hosszabb történetet, például regényt vagy filmet választanak, segítsünk nekik kiválasztani belőle egy előadható, az igazságtalanságot jól ábrázoló jelenetet.

A gyakorlatot két vagy három foglalkozáson keresztül is folytathatjuk.

Bábokat többféleképpen is készíthetünk. Használhatunk régi bábokat, babákat vagy különböző játékfigurákat; kifesthetünk zoknikat; kivághatjuk a szereplőket papírból, és hurkapálcára erősíthetjük őket; vagy használhatunk vécepapír-gurigákat vagy papírpoharakat, esetleg fakanalakat. Talán a legegyszerűbb, ha egy botra papírból kivágott figurákat ragasztunk. Ne töltsünk azonban túl sok időt a bábok készítésével: az előadás a lényeg. Válasszunk egy módszert, amit az összes csoport alkalmazni fog, hogy ne veszítsünk időt a módszer kiválasztásával.

Javasolt történetek: Hamupipőke, Pán Péter, Jancsi és Juliska, A három kismalac, Piroska és a farkas, A rút kiskacsa. Javasolt történetek más Kiskompasz-gyakorlatokból: „Kedves Naplóm!”, „Modern tündérmese”, „Hol volt, hol nem volt...”, „Kiszeraméra”.

Variációk

Ha nagyobb gyerekekkel foglalkozunk: szorgalmazhatjuk azt is, hogy a történetek olyan problémákról szóljanak, amelyek a gyerekek személyes élményeihez kapcsolódnak, illetve amelyek előfordultak a csoportban, és szeretnék feldolgozni azokat (pl. verekedés, diszkrimináció, erőszak, konfliktuskezelés).

Választhatnak valamilyen ismert történetet is, megváltoztatva annak bizonyos részleteit (pl. a Piroska és a farkasban a farkas legyen álnok pletyka áldozata, vagy változtassák meg a szereplők nemét, mint a Hol volt, hol nem volt... című gyakorlatban).

További információk

Ez a gyakorlat otthon, családi körben is megvalósítható.

Kártyajátékok

Kártyázzunk!

Nehézségi szint

5-13 év

30 perc

4-30

Emberi jogokról
általában

A gyakorlat típusa

A gyakorlatról röviden

Egyszerű játékok a **Gyermekjogi Egyezmény** alapján készített jogkártyákkal.

A gyerekek a **Gyermekjogi Egyezmény** alapján készült gyermekjogi kártyákkal játszanak, így ismerkednek meg jogaikkal.

Megjegyzés: A kinyomtatható vagy fénymásolható kártyák a kézikönyv végén találhatók.

1. játék: Memóriajáték

Szükséges eszközök és előkészítés

- 1 csomag szöveges gyermekjogi kártya (csak a **Gyermekjogi Egyezmény** cikkeit tartalmazzák, kép nélkül), és
- 1 csomag képes gyermekjogi kártya (szöveg nélkül)

A gyakorlat menete

1. Röviden nézzük át a képes gyermekjogi kártyákat a gyerekekkel, és győződünk meg róla, hogy tudják, melyik mit jelent. Mutassuk meg, hogy az egyezmény minden cikkéhez két kártya: egy szöveges és egy képes kártya tartozik. Adjunk a gyerekeknek egy kis időt, hogy memorizálják a cikkeket és a kapcsolódó képeket, különösen, ha korábban még nem használták a kártyákat.
2. Osszuk a gyerekeket két-három azonos létszámú csoportra. Keverjük össze a kártyákat, és terítsük szét őket a földön a szöveges vagy képes oldalukkal lefelé. A feladat az, hogy a csapatok gyűjtsenek össze annyi párt, amennyit csak tudnak: egy egyezménycikk és a hozzá tartozó kép alkot egy párt.
3. A csapatok egymás után felváltva felfordítanak két-két kártyát. Ha sikerül összetartozó kártyákat felfordítani, akkor azokat megtartják, és még egyszer ők jönnek. Ha a kártyák nem illenek össze, vagyis nem alkotnak párt, vissza kell őket tenni arra a helyre, ahonnan felvették, lefordítva. Most a másik csapatból következik valaki. A játékot csapatban játsszák, de fontos, hogy minden gyerek sorra kerüljön. Az a csapat nyer, amelyik a legtöbb párt találta. Amikor a gyerekek minden párt felvettek a földről, kérjük meg a csapatokat, hogy olvassák fel hangosan az általuk begyűjtött kártyákon lévő cikkeket.

Variációk

Fiatalabb gyerekekből álló csoport esetén duplán nyomtassuk ki a képes kártyákat. Ekkor a feladat az, hogy találják meg az azonos képeket, és próbálják meg elmagyarázni, mit jelentenek. Ha könnyíteni akarunk a játékon, a gyerekek létszámától és korától függően használhatjuk a kártyáknak csak egy részét. Nagyobb létszámú csoportoknál célszerű lehet egyszerre két csoportban, 3-3 csapattal párhuzamosan játszani a memóriajátékot. Ehhez még egy csomag szöveges, illetve képes kártyára lesz szükség.

2. játék: Emberi jogi párok

Szükséges eszközök és előkészítés

- 1 csomag szöveges gyermekjogi kártya (csak a **Gyermekjogi Egyezmény** cikkeit tartalmazzák, kép nélkül), és
- 1 csomag képes gyermekjogi kártya (szöveg nélkül)

(A kártyák kézikönyv legvégén található)

A gyakorlat menete

Keverjük össze a kártyákat. Egy pakli (legfeljebb) öt gyereknek lesz elég. Ha több résztvevőnk van, több csoportra kell őket osztani. Minden csoportnak saját kártyacsomagra (cikkek+képek) lesz szüksége.

1. Röviden nézzük át a képes gyermekjogi kártyákat a gyerekekkel, és győződjünk meg róla, hogy tudják, melyik mit jelent. Mutassuk meg, hogy az egyezmény minden cikkéhez két kártya: egy szöveges és egy képes kártya tartozik. Adjunk a gyerekeknek egy kis időt, hogy memorizálják a cikkeket és a kapcsolódó képeket, különösen, ha korábban még nem használták a kártyákat..
2. Osszuk a gyerekeket legfeljebb ötfős csoportokra, és ültessük le őket körben a földre. Minden gyereknek osszunk négy kártyát, a többbit egy halomban lefordítva helyezzük a kör közepén a földre. A játék célja, hogy a gyermekjogi kártyákból megtaláljuk az összeillő párokat: egy cikket és a hozzá tartozó képet.
3. A játékosok sorban egymás után kérhetnek egy konkrét kártyát egy másik játékostól, de csak ha a kártya párja már náluk van. Például ha az egyik gyereknél van a 3. cikk, a hozzáillő képet elkérheti egy másik játékostól. Ha pedig a cikkhez tartozó kép van nála, elkérheti a cikket tartalmazó kártyát.
 - Ha a kért kártyalap annál a játékosnál van, akitől az első kérte, akkor oda kell adnia neki. Az első játékos ezután újra jöhet, és egy újabb gyerektől kérhet, ezúttal egy másik kártyát.
 - Ha a másik játékosnál nincs a kért kártya, az első játékos a közepén lévő kártyacsomagból emel egy lapot. Most a második játékoson a sor, hogy valakitől egy adott lapot kérjen.
4. A játék így folytatódik addig, amíg az összes pár elő nem kerül. Az nyer, akinek a legtöbb párja van.
5. A játék végén kérjük meg a gyereket, hogy mindenki olvassa fel hangosan a nála lévő kártyalapok szövegét.

Variációk

Fiatalabb gyerekekből álló csoport esetén duplán nyomtassuk ki a képes kártyákat. Ekkor a gyerekeknek a kezükben lévővel azonos képet kell megszerezniük valamelyik társuktól ahhoz, hogy meglegyen a pár.

3. játék: Rajzos „most mutasd meg”

Szükséges eszközök és előkészítés

- Nyomtassuk ki a **Gyermekjogi Egyezmény** cikkeit tartalmazó kártyákat (csak a szöveget). Keverjük össze a lapokat.
- Papír és filctoll minden csoportnak

A gyakorlat menete

1. Mutassunk meg minden cikket a gyerekeknek, röviden magyarázzuk el, mit jelentenek, ha még nem tudnák.
2. Osszuk a gyerekeket három- vagy négyfős csoportokra, és minden csapatnak adjunk papírt és filctollat. Mondjuk el, hogy minden csapatból kérünk majd egy-egy önkéntest, az ő feladatuk lesz, hogy beszéd nélkül, rajzos formában ábrázolják az egyezmény valamelyik cikkét, a csapat többi tagjának pedig ki kell találnia, melyik cikkről van szó. Aki rajzol, bólinthat vagy rázhatja a fejét, de nem szabad megszólalnia! Mindegyik csapatnak ugyanazt a cikket kell kitalálnia.
3. Hívjunk ki mindegyik csoportból egy-egy gyereket. Mutassuk meg a kártyát, amit majd rajzban kell „elmagyaráznia” a többieknek. Amikor jelezzük, hogy kezdődik a játék, a gyerekek visszamennek a saját csapatukhoz, és elkezdenek rajzolni; eközben társaik találgatnak.
4. Amikor az egyik csapatnak sikerül kitalálnia, egy pontot kapnak, és a többi csapatnak abba kell hagynia a találgatást.
5. Ezután minden csapatból egy másik gyerek megy a csoportsegítőhöz, akitől kap egy másik kártyát, és most azon lévő cikket kell lerajzolni, a társainak pedig kitalálnia.
6. Ezt addig folytassuk, míg el nem fogynak a kártyák. Az a csapat nyer, amelyik a legtöbb cikket kitalálta.
7. A játék végén a rajzokat tegyük ki a falra.

Variációk

Ugyanezt a gyakorlatot rajzolás helyett mutogatással is el lehet játszani.

Ha kisebb gyerekekkel foglalkozunk, akik még nem tudnak olvasni, a cikket fel is olvashatjuk nekik mi magunk, vigyázva, hogy a többiek, akinek majd találgatni kell, ne hallják. Ha nem akarunk az egész csomag kártyán végigmenni, előzőleg kiválaszthatjuk, mely cikkekkel akarunk foglalkozni.

Értékelés és feldolgozás

Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:

- Élveztétek ez(eke)t a játéko(ka)t? Miért vagy miért nem?
- Hogy volt jobb versenyezni, csapatban vagy egyedül? Miért?
- Hogy dőlt el, hogy ki nyert? Azon múlt, hogy mennyire volt ügyes valaki, jó stratégiája volt-e, vagy a pusztán szerencse számított csak? Kell ismerni a **Gyermekjogi Egyezményt** ahhoz, hogy a játékot tudjuk játszani?
- Vannak olyan cikkek, amelyeket nehezebb képpel vagy rajzzal kifejezni? Melyek voltak ezek, és miért?

- Az emberi jogok olyan dolgok, amiket ti és más gyerekek „elnyertek”, amikért meg kell küzdeni?
- Tanultatok-e valami újat a **Gyermekjogi Egyezményről** a játék közben? Vannak olyan jogok, amelyekről többet is szeretnétek megtudni? Melyek voltak ezek, és miért?

Javaslatok a folytatáshoz

Ezek a kártyajátékok jól használhatók arra, hogy a gyerekek megismerkedjenek a Gyermekjogi Egyezmény egyes cikkeivel. Azonban a cikkek elmélyültebb ismeretéhez, továbbá annak megértéséhez, hogy ezek a jogok hogyan sérülnek vagy érvényesülnek a gyerekek életében világszerte, érdemes a Kiskompassz más gyakorlatait is elvégezni majd. A gyakorlatok listájából kiválaszthatjuk azokat a gyakorlatokat, amelyek témája megfelel céljainknak és a csoport érdeklődésének.

Tanácsok a csoportsegítőnek

Ezek a gyakorlatokon kívül a kártyákat számos más Kiskompassz-gyakorlathoz fel lehet használni. Van, ahol a képes és a szöveges, van, ahol csak a képes, és van, ahol csak a szöveges kártyák kellenek. Attól függően, hogy melyik gyakorlatot tervezzük elvégezni, esetenként több csomag kártyára is szükség lehet.

Javaslatok a cselekvésre

Kérjük meg a gyerekeket, hogy gondolják végig, hogy az otthon vagy más társaságban játszott társasjátékok vagy kártyajátékok között van-e olyan, amelyik sérti az emberi jogokat. Megkérhetjük őket, hogy írják át a játékszabályokat vagy változtassák meg a játék tartalmát úgy, hogy az ne legyen ellentétes az ember jogokkal, majd hívjanak meg más gyerekeket, és próbálják ki az „új” játékot velük együtt. A gyerekek akár saját játékot is kitalálhatnak a gyermekjogi kártyák felhasználásával, amit aztán másokkal is tudnak játszani.

Kedves Naplóm!

Képzeld magad a helyembe...

Nehézségi szint

8-13 év

60 perc

6-30

Diszkrimináció

Egészség

Szegénység

A gyakorlat típusa

Történetmesélés, beszélgetés

A gyakorlatról röviden

A gyerekek ugyanarról az eseményről elolvasnak három különböző beszámolót, majd beszélgetnek a másokról kialakított téves ítéletekről.

Célok

- Az oktatáshoz, a játékhoz és az egészségügyi ellátáshoz fűződő jogok megbeszélése
- A kommunikációs készségek és a megfigyelőképesség fejlesztése
- A mások iránt érzett empátia fejlesztése
- Az ítélező hozzáállás tudatosítása

Előkészítés

Alakítsuk a segédletben szereplő történeteket a részt vevő gyerekek élethelyzetének és/vagy az általunk kitűzött tanulási céloknak megfelelően.

Szükséges eszközök

- A három történet másolata

A gyakorlat menete

1. Mondjuk el, hogy három gyerek megengedte nekünk, hogy elolvassuk a naplóját, amit tavaly nyáron a táborban írt. Osszuk a gyerekeket három csoportba, és mindegyik csoportnak adjunk egy-egy történetet, amit közösen elolvasnak.
2. Miután elolvasták a történeteket, hívjuk össze a gyerekeket, és nézzük végig, hogy mi történt a táborozókkal aznap (pl. rejtvényt fejtettek, ebédeltek, fociztak, tutajt építettek, átkeltek a folyón). Álljunk meg minden eseménynél, és kérdezzük meg a gyerekeket, hogy az általuk megismert naplóíró mit tett, gondolt és érzett az egyes programok során. Ezen a ponton még ne vitassuk meg a szereplők különböző reakcióinak és érzéseinek az okait.
3. Minden csoport mutassa be azt a táborozót, akinek a történetét olvasták. Beszéljük meg, hogyan lehetséges, hogy három gyereknek ennyire különböző élménye legyen ugyanazon események kapcsán. Az alábbiakhoz hasonló kérdések segítséget nyújthatnak ebben:
 - Miért nem értették meg egymást a gyerekek?
 - Mit gondolsz, máshogyan viselkedtek volna ezek a gyerekek, ha többet tudtak volna egymás életéről?
 - Mit értelmektek félre egymás viselkedésével kapcsolatban?
 - Miért tévedtek ebben?

Feldolgozás és értékelés

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Mit gondoltok a három történetről?
 - Ti élveznétek egy ilyen napot? Miért vagy miért nem?
 - Valósnak tűnnek ezek a történetek? Veletek történt valami hasonló?
 - Tudtok azonosulni valamelyik gyerekkel? Melyikükkel? Miért?
 - Akkor is lehetnek barátaink, ha szegények vagyunk és nem tudunk olvasni? Miért vagy miért nem?
 - Mit jelent a barátság?
 - Élnek olyan emberek a környezetekben, akik a többieknél hátrányosabb helyzetben vannak? Milyen szempontból hátrányos a helyzetük?
 - Mit tehetünk azért, hogy a hátrányos helyzetűeknek segítsünk?
2. Kössük össze a gyakorlatot az emberi jogokkal az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Milyen emberi jogaik érvényesültek a gyerekeknek a táborban?
 - Milyen emberi jogaik érvényesülnek otthon?
 - Megfelelően érvényesülnek az összes gyerek jogai? Neveztetek meg olyan jogokat, amelyek nem érvényesültek teljes mértékben.
 - Mi történik, ha rosszul ítélünk meg másokat?
 - Mit tehetünk, hogy elkerüljük a hasonló tévedéseket más embereket és az életüket illetően?

Javaslatok a folytatáshoz

A gyerekek rajzolják le a történetekben elmesélt szituációkat: vagy a nagy kalandnap eseményeit, vagy az egyes szereplőket otthoni környezetükben. Az „Úton egy új világ felé” című gyakorlat is azzal foglalkozik, hogy egy adott helyzetben az emberek gyakran ellentétesen, más-más prioritások szerint reagálnak.

Javaslatok a cselekvésre

Ahhoz, hogy a csoporton belül elkerüljük az ehhez hasonló félreértéseket, készítsünk a gyerekekkel viselkedési kódexet, amely a közös tevékenységekre vonatkozó szabályokat tartalmazza. Érdemes ehhez megnézni A mi alkotmányunk című gyakorlatban szerepel.

Tanácsok a csoportsegítőnek

Ezek a történetek egyes gyerekek számára valószerűtlennek vagy idegennek tűnhetnek. Alakítsuk át a történeteket úgy, hogy a résztvevő gyerekek valóságát és problémáit tükrözzék, de vigyázzunk, nehogy kellemetlen helyzetbe hozzunk egyes gyerekeket azzal, hogy a leírt szituációk túlságosan hasonlítanak az ő életükre.

Legyünk tekintettel a résztvevők önmagukhoz és társaikhoz való hozzáállására, különösen akkor, ha szociálisan hátrányos helyzetű gyerekekkel dolgozunk. Beszélhetünk a gyerekekkel a hátrányos helyzetű gyerekek problémáiról, de közben próbáljuk erősíteni bennük az önbizalmat és azt a meggyőződést, hogy minden gyerek számára biztosítani kell, hogy olyan életet élhessen, amelyet szeretne, és hogy a jogait mindig tiszteletben tartsák.

Előfordulhat, hogy néhány gyerek érzelmileg azonosul a történetek szereplőivel, ezért a feldolgozás során legyünk tapintatosak. Készüljünk fel arra, hogy a történetek előhívhatják az egyes gyerekekben élő sztereotípiákat és előítéleteket, mind a jó helyzetben lévő gyerekekkel (pl. „nekik nincsenek problémáik”; „beképzettek”), mind a hátrányos helyzetű gyerekekkel szemben (pl. „a családjuk nem figyel oda rájuk”; „lusták”). Ezeknek a történeteknek a lényege, hogy a gyerekeket arra bátorítsuk: téves feltételezések helyett inkább azt kérdezzék meg, hogy mi lehet az oka a másik ember viselkedésének.

A beszélgetés során tegyünk világosan különbséget aközött, hogy mit tettek az egyes szereplők, illetve mit éreztek vagy gondoltak.

A fentiek szerinti feldolgozás azt feltételezi, hogy a gyerekek már korábban megismerkedtek az emberi jogokkal. Ha mégsem, a gyakorlat előtt érdemes röviden bevezetni őket az emberi jogokba, vagy a feldolgozást segítő kérdéseket ennek megfelelően alakítani.

Variációk

Kezdjük Anna beszámolójával, és olvassuk fel hangosan mindhárom történeteket, vagy kérjük meg a gyerekeket, hogy ők olvassák fel a többieknek. Minden történet után beszéljük meg a hallottakat a 3. lépésnek megfelelően. A feldolgozást segítő kérdéseket akár az egyes történetek után is megbeszélhetjük.

A gyerekek játsszák el, mit csinált a három táborozó a különböző napszakokban. Ezt követően kérdezzük meg őket, szerintük hogyan érezték magukat mindeközben. Másik lehetőség, hogy egy táborozó szerepét két gyerek játssza: egyikük a szereplő kívülágnak szánt szavait és tetteit jeleníti meg, a másik pedig a belső gondolatait és érzéseit mondja el.

Ha kisebb gyerekekkel foglalkozunk: szükség lehet vizuális segítségre, különben a gyerekek könnyen elfelejtik, mi történt aznap a táborban. Ha túl sok az információ, a gyerekek figyelme elkalandozhat, ami nagyban megnehezíti a feldolgozást. Mindig győződjünk meg arról, hogy a gyerekek megértették-e a történetet, mielőtt rátérnénk a következőre.

Segédlet

A történetek

Nyáron sok gyerek megy táborozni. Az alábbi történetek három gyerek naplójából származnak, akik egy ilyen táborban találkoztak életükben először. Egyidősek és ugyanazokban a tevékenységekben vettek részt. Egyik nap a táborvezetők „nagy kalandnapot” szerveztek. Este mindhárom gyerek leírta a naplójába, mi történt aznap a táborban.

1. történet

Anna a takarója alá bújva, a zseblámpa fényénél írta:

Kedves Naplóm!

Húú, micsoda nagyszerű nap volt ez a mai! Egy csomó örültséget csináltunk, néha még veszélyes dolgokat is. De én egyáltalán nem féltém. Azt hiszem, ez volt életem egyik legjobb napja. Kár, hogy Laura és Dávid ilyen furák voltak ma.

De kezdjük az elején. Amikor felébredtünk, a táborvezetők csoportokba osztottak minket. Én Dáviddal és Laurával kerültem össze. Szeretem mindkettőjüket, mert tegnap is ugyanabban a csoportban voltunk, és nagyon sokat nevtünk egymás viccein. A vezetőnktől három rejtjeles üzenetet kaptunk, amit meg kellett fejtenünk. Én találtam meg elsőnek a megoldást. Egy kicsivel később Dávid is rájött, de Laura nagyon lassú volt. Amikor megkérdeztem tőle, hogy segítsék-e neki, azt mondta, hogy neki nem tetszik ez a játék, és titkos kódokat fejtegetni unalmas. Ekkor megláttam, hogy fejfelé tartja a papírt, és jót nevettem rajta, hogy így aztán sosem fog rájönni a megoldásra. Mérgesen nézett rám, és széttépte a papírt. Játszani akarok, nem olvasni – mondta. Azt hiszem, nem túl okos lány. Nem tudom, tud-e egyáltalán olvasni – ami furcsa, mert minden velem egyidős gyerek tud már írni és olvasni!

Nos, végül aztán sikerült megfejteni a három titkos üzenet jelentését. Ezután lementünk a folyóhoz, ahol egy másik csapat ellen fociztunk. Szuper volt! Majdnem nyertünk, de Laura miatt végül is veszítettünk. Valahányszor a labda a közelébe került, mindig hozzáért a kezével, vagy megrúgott vele másokat, és egy csomót hibázott. Olyan volt, mintha még sosem focizott volna ezelőtt. Legközelebb nem akarok Laurával egy csapatban lenni.

Ebéd után aztán (az itteni kaja egyébként igazán borzalmas) tutajt kellett építenünk, hogy átkeljünk vele a folyón. Irtó jó volt, mert nekünk kellett fát keresnünk, és aztán mindenféle kötelekkel összekötnünk. Mi Laurával jó erős fákat kerestünk, de Dávid mindig csak vékony botokat hozott. Mondtam neki, hogy mivel ő fiú, legalább ugyanolyan keményen kellene dolgoznia, mint nekünk. Erre ő azt mondta, hogy szédül, és a háta is fáj. Amikor végeztünk, a mi tutajunk lett a legeslegjobb – még a vezetőnk is ezt mondta! Aztán háromig számolt, és a tutajra kellett ugranunk, hogy átszeljük a folyót.

Én ugrottam elsőnek, de beleestem a vízbe. Brrr... Nagyon-nagyon hideg volt, fel is sikoltottam. Szerencsére a táborvezető kihúzott, és mind nagyot nevtünk. Amikor elmondtam a barátaimnak, hogy milyen hideg volt a víz, Dávid azt mondta, hogy ő már nem is akar ugrani. Szerintem félt a hideg víztől. Nem gondoltam, hogy Dávid ekkora lúzer! Amikor megmondtam neki, hogy bátrabbnak kellene lennie, sírva elfutott. Meg is kérem a vezetőt, hogy legközelebb egy másik csapatba tegyen engem, mert Laura buta, Dávid meg egy nyápic.

Ezután már nem is beszéltem Laurával és Dáviddal, és... jaj, azt hiszem, a táborvezetők a szobánk felé tartanak. Aludj jól, kedves Naplóm!

Szeretettel: Anna

2. történet

A következő naplóbejegyzést Laura írta az egyik táborvezető segítségével:

Szia Naplóm!

Te vagy az első naplóm, én pedig Laura vagyok. Remélem, sokáig velem maradsz. Megkértem az egyik táborvezetőt, hogy írja le helyettem, amit szeretnék. Azt mondja, hogy amikor majd idősebb leszek, elolvashatom, miket csináltam a táborban. Tetszik az ötlet. Kicsit távolabb ülünk a többi gyerektől, mert nem akarom, hogy bárki megtudja, hogy a táborvezető segít nekem.

Ma egész napos programunk volt. Délelőtt egy csoportban kellett lennem Annával és Dáviddal. Dávidot jobban szeretem, mint Annát. Az a lány mindig azt hiszi, hogy mindent ő tud a legjobban.

Az egész azokkal a rejtjeles üzenetekkel kezdődött, amiket meg kellett fejtenünk. Nem szeretem az ilyen dolgokat, mert még nem tudok túl jól olvasni, Anna pedig egyfolytában kiabált, hogy siessek. Bárcsak jobban tudnék olvasni! De mióta Apu elment, otthon kell maradnom a kistestvéreimmel, hogy vigyázzak rájuk, amíg Anyu dolgozik. Nagyon szeretnék iskolába menni, de Anyu mindig azt mondja, fontosabb, hogy legyen mit enni, mint hogy el tudjunk olvasni egy könyvet. Nem akartam, hogy Dávid és Anna megtudja, hogy nem tudok olvasni, ezért próbáltam úgy tenni, mintha a titkos kódot fejteném. De aztán Anna kinevetett, amitől én szomorú lettem, és mérges is.

Aztán ugyanez volt a helyzet a focival. Nagyon akartam, hogy a mi csapatunk nyerjen, de minden, amit csináltam, rosszul sült el. Mindenki tud focizni, kivéve engem. Látom, hogy más gyerekek mindig fociznak iskola után. De Anyu azt mondja, hogy „ha van időd játszani, legyen időd dolgozni is”.

Ebéd után hajóépítésbe fogtunk, hogy átkeljünk a folyón. És azt hiszem, ebben jobb voltam, mint Anna vagy Dávid. Tudom, hogyan kell csomót kötni, és hogy milyen fából lehet jó erős hajót építeni. De Dávid olyan furcsán viselkedett. Tisztára bejedd, amikor Anna mondta neki, milyen hideg a víz.

Remélem, holnap is egy csapatban leszünk. Be akarom nekik bizonyítani, hogy én is sok mindenben jó vagyok! És nagyon szeretem a táborvezetőket!

Viszlát holnap! Laura

3. történet

Dávid már évek óta naplót vezet. Ezt írta a nagy kalandnapról:

Drága Naplóm!

Megint azért írok Neked, hogy elmondjam, mennyire szomorú és csalódott vagyok. Délelőtt olyan dolgokat csináltunk, amiket szeretek. A kódfejtés könnyen megy nekem, mert otthon is mindig azt játszom. De a barátom, Laura, valamiért ideges volt, nem tudom, miért. A fociban pedig kapus voltam, mint mindig.

Az ebéd nagyszerű volt, talán a legjobb, amit valaha ettem. Sokat eszem itt, nem úgy, mint otthon, ahol mindig meg kell várnom, amíg a húgaim és az öcsém már ettek.

A délután viszont szörnyű volt. Nagyon nehéz fákat kellett cipelnünk, aztán meg bele kellett mennünk a jéghideg vízbe. Én nem szeretem az ilyesmit, mert tutira megbetegszem tőle, abból viszont már elegendem van. Egy lány, Anna még gúnyolódott is rajtam, mert nem akartam belemenni a vízbe. Rettenetesen éreztem magam. Apu azt mondja, hogy ha talál új állást, elvisz a kórházba, és akkor végre megint egészséges leszek. Azt is mondja, hogy azután bármit csinálhatok, amit csak akarok, és akkor nem kell egyfolytában ágyban feküdnöm. Bárcsak már holnap találna munkát Apu! Nem akarom elárulni ezt a többi gyerekeknek, mert akkor megtudnák, hogy nekünk nincs pénzünk, és cukkolnának vele.

Kedves Naplóm, mikor leszek újra egészséges? Olyan akarok lenni, mint a többi gyerek. Játszani akarok, futni meg ugrálni. Remélem, ez nemsokára így lesz, de félek, hogy talán sosem fog megtörténni.

Aludj jól, kedves Naplóm. Dávid

Képjátékok

Egy kép többet mond ezer szónál!

Nehézségi szint

8-13 év

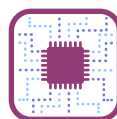
30 perc

4-30

Diszkrimináció

Digitális környezet

Emberi jogokról általában

A gyakorlat típusa

Játék képekkel

A gyakorlatról röviden

A gyerekek képek segítségével felfedezik a különböző sztereotípiákat és nézőpontokat, és ráébrednek arra, hogy a képek információkat közölhetnek, de félre is vezethetnek minket.

Célok

- Annak felismerése, hogy az emberi jogok átszövik mindennapjainkat
- A vizuális kultúra, a figyelem és a kommunikációs képességek fejlesztése
- Az emberi méltóság iránti tisztelet és empátia elmélyítése

Ezek a gyakorlatok három különböző ötletet mutatnak be arra vonatkozóan, hogyan lehet képek segítségével feldolgozni különböző emberi jogi témákat. Használjuk azt, amelyik a legjobban megfelel a csoportban lévő gyerekeknek.

1. játék: Képaláírások

A gyakorlatról röviden

A gyerekek képaláírásokat készítenek különböző képekhez, és összehasonlítják, ki hogyan értelmezte a képeket.

Előkészítés

- Válasszunk ki 8–10 érdekes képet. Ragasszuk fel egy-egy papírlapra, majd számozzuk meg őket.
- Vágjunk fel papírlapokat csíkokra: erre kerülnek majd a képaláírások. Fejenként 2-3 csíkra lesz szükség

Szükséges eszközök

- Számozott képek
- Papírcsíkok, tollak
- Ragasztó vagy ragasztószalag, olló

A gyakorlat menete

1. A felragasztott képeket rendezzük el egy asztalon vagy a földön. Mondjuk a gyerekeknek, hogy most képaláírásokat fognak készíteni. Győződjünk meg róla, hogy tudják, mit az.
2. Osszuk a gyerekeket négy-öt fős csoportokra, adjunk nekik üres papírcsíkokat, és kérjük meg a csoportokat, hogy válasszanak két képet. Kérjük meg a gyerekeket, hogy írjanak mindegyik képhez képaláírást. Mondjuk el, hogy nem baj, ha az egyes képekről eltérően gondolkodnak. Mindenki készíthet saját feliratot, de másokéhoz is nyugodtan hozzáírhat valamit. Hívjuk fel a figyelmüket arra, hogy olvashatóan írjanak, hogy a többiek is el tudják majd olvasni.
3. Ha mindenki kész van, egyenként emeljük fel a képeket, és kérjük önként jelentkezőket, akik felolvassák, hogy milyen feliratot írtak a képhez.

4. Ragasszunk a falra minden posztert (a képeket és hozzájuk tartozó feliratokat).
5. Röviden mondjuk el a gyerekeknek, amit érdemes tudni a képekről, például hol, milyen körülmények között készült, vagy hogy honnan származik a kép.

Feldolgozás és értékelés

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Nehéz volt megírni a képaláírásokat? Miért vagy miért nem?
 - Mitől jó egy képaláírás?
 - Ha egy kép többet mond ezer szónál, akkor miért van szükség szövegre?
2. Kapcsoljuk a gyakorlatot a sokszínűséghez és az emberi jogokhoz:
 - Voltak különbségek aközött, ahogy az egyes gyerekek értelmezték ugyanazokat a képet? Szerintetek miért volt ez?
 - Voltak olyan képaláírások, amelyek szerintetek nem megfelelőek?
 - Miért fontos, hogy ugyanaz az esemény többféleképpen is értelmezhető? És miért lehet veszélyes?
 - A **Gyermekjogi Egyezmény** biztosítja a gondolat és a véleménynyilvánítás szabadságát, valamint az információhoz és médiához való hozzáférés jogát. Mikor kell korlátozni, és ki korlátozhatja ezt a szabadságot?
 - Tudtok példát mondani arra, amikor más gyerekek nem tudnak ezzel a jogukkal élni?

Tanácsok a csoportsegítőnek

Keressünk különféle érdekes képeket, az se árt, ha nem túl egyértelmű, miről szólnak. Használhatjuk a New York Times „Mi történik ezen a képen?” webhelyén elérhető képeket is: www.nytimes.com/column/learning-whats-going-on-in-this-picture. Ez egy interaktív oldal, ahová minden héten felkerül egy kép, amihez várják a fiatalok hozzászólásait. Felvethetjük a csoportnak, hogy a gyakorlat után nézzék meg ők is az e heti képet, és küldjék be saját kommentjeiket.

Használjunk színes papírokat és tollakat, hogy mutatósabbak legyenek a poszterek.

2. játék: Szövegbuborékok

A gyakorlatról röviden

A gyerekek képeket elemeznek, és a szereplőknek a képregényekből ismert szövegbuborékokat készítenek, majd ezek alapján összehasonlítják és megbeszélik, ki hogyan értelmezte a képeket.

Előkészítés

- Készítsünk másolatokat néhány képről. Használhatunk az interneten vagy képes újságban talált képeket, vagy akár az 5. fejezet emberi jogi témaköreinek illusztrációit. Legyen a képen legalább egy szereplő (ember vagy állat), és minden szereplőhöz rajzoljunk szövegbuborékokot.
- Készítsünk feladatlapot az alábbi kérdésekkel: Ki? Mit? Hol? Mikor? Hogyan? (Vagy egyszerűen írjuk fel ezeket a táblára!)

Szükséges eszközök

- Papír és toll minden párnak
- Képek
- Ragasztó

A gyakorlat menete

1. A gyerekek alkossanak párokat. Adjunk minden párnak egy-egy képet, feladatlapot, papírt, tollat és ragasztót. Minden képen legalább két pár dolgozzon külön-külön.
2. Adjuk a gyerekeknek az alábbi feladatokat:
 - Ragasszátok a képeket a feladatlpra.
 - Nézzétek meg alaposan a képet, és próbáljátok megválaszolni ezeket a kérdéseket:
Ki? Mit? Hol? Mikor? Hogyan?
Írjátok le a válaszaitokat a papírra.
 - Most gondoljatok arra, hogy mit mondhatnak a kép szereplői. Amikor eldöntöttétek, írjátok bele a szövegbuborékokba.
3. Ha a párok kész vannak, egyenként emeljük fel a képeket, és kérjünk önként jelentkezőket, akik felolvassák, hogy mit mondanak a képek szereplői.
4. A párok tegyék ki a képeket a falra. Az azonos képek kerüljenek egymás mellé a könnyebb összehasonlíthatóság végett. A gyerekek nézzék meg az összes képet, és olvassák el, mit mondanak a szereplők.

Feldolgozás és értékelés

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Mennyire volt nehéz a kép alapján választ adni a kérdésekre?
 - Nehéz volt a szövegbuborékokat megírni? Miért vagy miért nem?
 - Mennyiben hasonlít vagy tér el a ti értelmezésetek az ugyanazzal a képpel dolgozó pár(ok) értelmezéséhez képest?
2. Kössük össze a gyakorlatot sztereotípiákkal és az emberi jogokkal az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Milyen sztereotípiák jelentek meg a képeken? És a szövegbuborékokban?
 - A **Gyermekjogi Egyezmény** biztosítja a véleménynyilvánítás szabadságát, valamint az információhoz való hozzáférés jogát. Mikor kell korlátozni, és ki korlátozhatja ezt a jogot?
 - Vannak olyan helyzetek, amikor gyerekek megsérthetik más gyerekek jogait azzal, amit mondanak? Tudtak példát mondani erre, mondjuk a közösségi médiából?

Tanácsok a csoportsegítőnek

Nemcsak embereket, hanem állatokat ábrázoló képet is használhatunk. Ez különösen akkor lehet hasznos, ha a sztereotípiákról szeretnénk beszélni. Először is hívjuk fel a figyelmet arra, hogy a karikatúrákon milyen gyakran használják az állatokat különböző sztereotípiák megjelenítésére, majd a csoport keressen példákat a sztereotípiákra a képeken és a szövegbuborékokban.

Ha a csoportban kisebb gyerekek vannak, nekik nehezebb lehet valamennyi kérdést megválaszolni. Tőlük kérjük azt, hogy általánosságban beszéljenek a képről, magyarázzák el, hogy milyennek látják, majd képzeljék hozzá a szövegbuborékokat.

3. játék: A kép fele

A gyakorlatról röviden

A gyerekek képekről beszélgetnek és reagálnak rájuk, fejlesztve a dolgok értelmezéséhez és a kritikai gondolkodáshoz szükséges készségeiket.

Előkészítés

- Válasszunk egy képet az internetről. Fontos, hogy ismerjük a kép forrását és a háttértörténetét. Használhatjuk egyes internetes oldalak „A nap képe” rovatát is. A www.nytimes.com/spotlight/learning-multimedia weboldalon is találhatunk érdekes képeket.
- Nyomtassuk ki a képet annyi példányban, hogy minden csoportnak jusson. Mindegyiket vágjuk ketté úgy, hogy mindkét félről hiányozzanak lényeges elemek.
- A képek egyik felét ragasszuk fel egy-egy A3-as vagy flipchart papírra; hagyjunk körülötte helyet, hogy legyen hova írni. Ezt minden kiscsoportnak készítsük el, a képek másik felét pedig tegyük félre.

Szükséges eszközök

- Megfelelő kép, kinyomtatva és minden kis csoportnak lemásolva
- Olló és ragasztó
- A3-as vagy flipchart papír minden kis csoportnak
- Filctollak

A gyakorlat menete

1. Osszuk a gyerekeket 3-4 fős csoportokra. Mindegyik csoportnak adjunk egy nagy ív papírt, középen a felragasztott képrészlettel. A gyerekek nézzék meg jól a képet, és képzeljék el, milyen történet lehet a háttérben, majd írjanak a papírra kulcsszavakat a kép köré. A gyerekek fantáziájának beindításához használjunk az alábbiakhoz hasonló kérdéseket:
 - Mi történik a képen?
 - Kik vannak a képen?
 - Hol készült a kép?
2. Adjunk időt nekik, hogy átbeszéljék, miről is szólhat a kép, és felírjanak néhány kulcsszót.
3. Adjuk oda a kép másik felét a csoportoknak. Ismét kérjük őket, hogy beszéljék meg és írjanak kulcsszavakat a papírra.
4. Amikor befejezték, gyűjtsük össze a „történeteket”, és helyezzük a padlóra vagy falra, hogy a gyerekek mindet láthassák. Adjunk a gyerekeknek pár percet, hogy körbesétáljanak, és megnézzék, a többi csoport milyen szavakat írt a képhez.
5. Kérjük, hogy osszák meg, mit gondolnak a többi csoport értelmezéséről, majd mondjuk el a kép „hivatalos” történetét.

Feldolgozás és értékelés

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Hogy tetszett a gyakorlat?
 - Nehéz volt elképzelni a kép mögött meghúzódó történetet? Miért vagy miért nem?
 - Megváltozott-e a képről alkotott véleményetek, miután láttátok a kép másik felét? Miért?
 - Szerintetek mi az oka, hogy az egyes csoportok különféleképpen értelmezték a képet?
 - Mit gondoltok, azok a képek vagy videók, amiket a tévében vagy az interneten láttok, mindig megmutatják a teljes történetet? Tudtok példát mondani az életből, amikor valami fontos hiányzott?

2. Kössük össze a gyakorlatot a médiaműveltséggel és az emberi jogokkal az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
- Ki írja a történeteket, cikkeket, posztokat az interneten található képekhez? Mindig meg lehet bízni bennünk, hogy amit látunk, az a teljes kép?
 - Miért számít, hogy ismerjük-e a képek mögött meghúzódó valós történetet? Tudtok példákat hozni arra, amikor ez igenis számít?
 - Mit tehetünk annak érdekében, hogy mindig megpróbáljuk a teljes képet látni?
 - A **Gyermekjogi Egyezmény** biztosítja a véleménynyilvánítás szabadságát, valamint az információhoz való hozzáférés jogát. Tudtok példákat mondani, amikor a hírek és a rendelkezésünkre bocsátott információk a történetnek csak egy részét mesélik el? Mit tudunk tenni, ha rájövünk, hogy a hírek, tudósítások, cikkek, más megnyilatkozások az igazságnak csak egy részét fedik fel?

Javaslatok a folytatáshoz

A továbblépéshez hasznos lehet a „Riporter kerestetik!”, a „Reklámot az emberi jogoknak!” és a „Sajtószemle” című gyakorlat.

Javaslatok a cselekvésre

A gyerekek készíthetnek beszámolót vagy közleményt az iskolában vagy a környéken történt valamilyen esemény kapcsán. Kipróbálhatnak különféle kommunikációs csatornákat, írhatnak például online blogot vagy cikket, készíthetnek rövid rádióműsort vagy videóriportot.

Próbáljunk látogatást szervezni az egyik helyi újság szerkesztőségébe, vagy meghívni egy helyi újságírót, hogy találkozzon a gyerekekkel.

Tanácsok a csoportsegítőnek

Nagyon fontos, hogy megfelelő képet válasszunk ki. Próbáljunk olyan képet keresni, amelyik elgondolkodtatja a gyerekeket, megmozgatja a fantáziájukat. Bízassuk őket, hogy kérdezzenek, és használják a képzelőerejüket.

Vigyázzunk, ne válasszunk olyan képet, amelyik erősítheti a sztereotípiákat vagy a gyerek egy részében kellemetlen érzéseket kelthet. A gyerekek jó megfigyelők, és olyasmit is észrevehetnek a képen, ami felett a mi figyelmünk elsiklik. A kiválasztásnál próbáljuk az ő szemükkel is nézni a képet.

A feldolgozás során építsünk arra, amit a gyerekek mondanak, és próbáljuk meg nem kijavítani őket az alapján, amit mi „tudunk” a képről. Nem az a lényeg, hogy eltalálják a „helyes” választ, hanem hogy megtanulják elemezni, amit látnak, és hogy felismerjék, mitől függ, hogy milyen következtetéseket vonnak le belőle. Augusto Boal szavaival, „Egy képben nem a valóság képe, hanem a kép valósága a legfontosabb.”

Variációk

A gyakorlatot megismételhetjük egy második, sőt harmadik képpel is. Figyeljük meg, hogy közben változik-e, ahogyan a gyerekek értelmezik, elemzik a képeket, vajon megfontoltabban vonnak-e le következtetéseket. Azt is kipróbálhatjuk, hogy különböző csoportoknak más és más képeket adunk. Ha kisebb gyerekekkel dolgozunk, elég, ha elmondják, mit gondolnak a képről, és mi írjuk le címszavakban, amit mondanak.

A gyakorlat az Európa Tanács *Compass: A Manual on Human rights education with Young People* című kiadványa alapján készült, mely magyar nyelven is megjelent: Kompassz – Kézikönyv a fiatalok emberi jogi képzéséhez (Mobilitás, 2004).

Ki döntson?

Mikor leszek már „elég nagy”?

Nehézségi szint

7-13 év

45 perc

4-30

Család és
alternatív
gondoskodás

Részvétel

Emberi jogokról
általában

A gyakorlat típusa

Döntéshozatal, kiscsoportos megbeszélés

A gyakorlatról röviden

A gyerekek kérdéseket hallanak arra vonatkozóan, hogy a családban ki döntson különböző kérdésekben. Egy-egy kérdés elhangzása után a gyerekek mozgással fejezik ki válaszukat, úgy, hogy a véleményüket kifejező táblához állnak.

Célok

- Beszélgetés a családi döntéshozás folyamatáról
- Beszélgetés a gyerekek családi életben való részvételéről
- A fejlődő képességek fogalmának bevezetése

Előkészítés

- Állítsuk össze a felolvasandó kérdéseket. Ha szükséges, írjuk át a segédletben található kérdéseket.
- Készítsünk 3 táblát: CSAK GYEREKEK, GYEREKEK ÉS FELNŐTTEK, CSAK FELNŐTTEK felirattal.

Szükséges eszközök

- Kérdéssor
- 3 tábla

A gyakorlat menete

1. Mondjuk el, hogy ez a gyakorlat a döntéshozás témájával foglalkozik. A gyerekek idézzék fel, mit ettek reggelire, és beszéljék meg a mellettük ülő társukkal, hogy ki döntötte el, mit egyenek. A gyerekek maguk? Valaki más döntött? Közösen döntött a gyerek és a család egy felnőtt tagja (szülő, gyám, idősebb testvér)?
2. Helyezzük el a három táblát a teremben úgy, hogy mindegyik körül maradjon elég hely, ahová a gyerekek állhatnak. Ismertessük a feladatot: a következőkben különböző kérdéseket sorolunk fel, és minden kérdés után megkérdezzük a gyerekeket, szerintük kinek kell döntenie az adott kérdésben. Ha úgy vélik, hogy a felnőtteknek kell döntenie, menjenek oda a CSAK FELNŐTTEK táblához. Ha úgy gondolják, hogy a gyerekeknek kell döntenie, menjenek a CSAK GYEREKEK felirathoz, ha pedig úgy vélik, hogy a gyerekek és a felnőtteknek közösen kell meghoznia a döntést, álljanak a GYEREKEK ÉS FELNŐTTEK táblához.
3. Olvassuk fel a kérdéseket egyenként, és minden kérdés után várjuk meg, hogy mindenki megtalálja a helyét a teremben. Minden kérdés után bíztassuk a gyerekeket, hogy nézzenek körül, hogy lássák, mások hogyan válaszoltak. Néhányan valószínűleg szeretnének hozzászólni a kérdéshez, de ezen a ponton még ne engedjünk teret a vitának. Később lesz rá lehetőség, hogy megbeszéljék, ki mit gondol.

Feldolgozás és értékelés

- Beszélgjünk meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Tetszett a gyakorlat?
 - Volt olyan kérdés, amire nehéz volt válaszolni? Miért?
 - Melyik kérdésre volt könnyű, és melyikre volt nehéz válaszolni? Miért?
 - Szerintetek mi lehet az oka annak, hogy nem egyformán válaszoltatok az egyes kérdésekre?
 - Létezik-e helyes vagy helytelen válasz ezekre a kérdésekre?
 - Befolyásolja-e a gyerek életkora azt, hogy mennyire szólhat bele őt érintő döntések meghozatalában? Miért vagy miért nem?
- Ismertessük meg a gyerekekkel a kibontakozó képességek fogalmát, és magyarázzuk el, hogy ez azt jelenti, hogy ahogy a gyerekek fejlődnek, egyre több lehetőséget kell kapjanak arra, hogy beleszólhassanak az őket érintő ügyekbe, és egyre nagyobb lesz az ezzel kapcsolatos felelősségük is. Nagyobb gyerekeknél hivatkozhatunk a **Gyermekjogi Egyezmény** 5. és 14. cikkére, és ha jónak látjuk, alaposabban elmélyedhetünk a témában. Az alábbiakhoz hasonló kérdések mentén beszélgessünk arról, hogy a gyerekek milyen szerepet töltenek be az otthoni döntéshozatalban:
 - Részt vesztek a családi ügyekkel kapcsolatos döntésekben? Ha igen, mely döntésekben?
 - Vannak olyan területek, ahol saját magatok dönthettek? Milyen kérdésekben?
 - Vannak olyan területek, ahol felnőttek segítségére vagy tanácsára van szükségetek a döntéshez? Mely döntésekben?
 - Fontos nektek, hogy otthon, a családban döntéseket hozhassatok? Miért vagy miért nem?
 - Mit tudnátok tenni azért, hogy nagyobb szerepet kapjatok az otthoni döntéshozatalban?
- Kapcsoljuk össze a gyakorlatot az emberi jogok témájával az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Szerintetek a gyerekeknek miért van joga részt venni az őket érintő kérdésekben?
 - A családotokon kívül hol születnek még döntések, amelyek érintenek titeket?
 - Saját magán és szülein kívül ki más dönthet egy gyerek életéről?

Javaslatok a folytatáshoz

„A mi alkotmányunk” című gyakorlat is a döntéshozatali és egyeztetési folyamattal foglalkozik.

Javaslatok a cselekvésre

Kérjük meg a gyerekeket, hogy dolgozzanak ki stratégiát a család felnőtt tagjaival együtt arra vonatkozóan, hogy az egyes családtagok hogyan tudnának aktívabban részt venni a család életében.

Hívjunk meg szülőket, hogy beszélgessenek a csoporttal arról, mit gondolnak a gyerekek a családi életben való részvételéről, és arról is, hogy változik a gyerekek szerepe a döntéshozásban növekedésükkel és fejlődésükkel párhuzamosan.

Tanácsok a csoportsegítőnek

A gyakorlatot megelőzően érdemes lehet elvégezni az „Egy család vagyunk” című gyakorlatot.

Előfordulhat, hogy egyes gyerekek nehezen tudnak válaszolni bizonyos kérdésekre; ilyenkor biztassuk őket, hogy válasszák azt a feliratot, amelyik a legjobban kifejezi a véleményüket. Érdemes lehet a kérdéseket a csoporthoz igazítani. A különböző életkori szinteket sem muszáj használnunk, megtehetjük, hogy résztvevő gyerekek életkorát mondjuk csak minden egyes kérdésnél.

Nézzünk utána, milyen a csoportunkba tartozó gyerekek családi háttere. Lehetnek köztük olyan gyerekek, akik nem a szüleikkel, nem a saját édesapjukkal vagy édesanyjukkal élnek, hanem mostoha-szülővel, nevelőszülővel vagy más gondviselővel. Gondoljuk át, hogy a kérdések és a kérdésfeltevés módja nem érinti-e érzékenyen ezeket a gyerekeket. Például a „születek” szó helyett használjuk a „felnőtt családtagjaitok” kifejezést.

Variációk

Ha több időnk van és szeretnénk mélyebben elmerülni a témában, egy-egy kérdés(csoport) után álljunk meg, és beszéljük meg gyerekek válaszait.

Ha nagyobb gyerekekkel foglalkozunk, kérdezzük meg őket, hogy a Gyermeke jogi Egyezmény melyik cikkével hozható összefüggésbe az adott kérdés. Melyek azok az emberi jogok, amelyek védik a gyermek családjához, illetve a családi életben való részvételhez való jogát? Miért lényegesek ezek a jogok?

Kiterjeszthetjük a kérdések körét az iskolával, ifjúsági klubbal, közösségi központtal vagy a tágabb közösséggel kapcsolatos döntésekre is. Például: Ki állítsa össze az iskolai tantervet? Ki döntse el, milyen legyen a játszótér? Ki döntson az ifjúsági klub tevékenységeiről? Ki döntson arról, hol legyen új kerékpárút vagy bevásárlóközpont stb. a városban? Készítsünk egy negyedik táblát is arra az esetre, ha valamely kérdés kapcsán felmerülhet, hogy az adott ügyben harmadik fél: egy szervezet, közösség, iskola vagy intézmény döntson. A kérdések kiterjesztésével a nem hagyományos családban élő gyerekek dolgát is megkönnyíthetjük.

Minden kérdés után azt is megkérdezhetjük, hogy ki az, aki a valóságban meghozza az adott döntést. Ez hasznos lehet a feldolgozáshoz is.

Szervezzük meg ugyanezt a gyakorlatot szülőkkel is, vagy a gyerekekkel és szüleikkel együtt.

Segédlet

Felolvasandó kérdések

<p>Ki döntse el, hogy otthon maradhatsz-e egyedül, amíg a család bevásárolni megy:</p> <p>5 éves korodban? 10 éves korodban? 15 éves korodban?</p>	<p>Ki döntse el, a szüleid válása után lakhass-e mindkét szülődnél:</p> <p>4 éves korodban? 9 éves korodban? 17 éves korodban?</p>	<p>Ki döntse el, hogy elmehetsz-e katonának:</p> <p>6 éves korodban? 11 éves korodban? 16 éves korodban?</p>
<p>Ki döntse el, hogy fel kell-e vened esőkabátot, ha kinn esik az eső:</p> <p>3 éves korodban? 9 éves korodban? 14 éves korodban?</p>	<p>Ki döntse el, hogy vegetáriánus legyél-e vagy sem:</p> <p>4 éves korodban? 8 éves korodban? 13 éves korodban?</p>	<p>Ki döntse el, hogy cigarettázhatsz-e::</p> <p>6 éves korodban? 9 éves korodban? 15 éves korodban?</p>
<p>Ki döntse el, hogy fennmaradhatsz-e éjfélig:</p> <p>5 éves korodban? 9 éves korodban? 14 éves korodban?</p>	<p>Ki döntse el, hogy használhatod-e az internetet felügyelet nélkül:</p> <p>6 éves korodban? 10 éves korodban? 16 éves korodban?</p>	<p>Ki döntse el, milyen vallású legyél:</p> <p>5 éves korodban? 9 éves korodban? 13 éves korodban?</p>
<p>Ki döntse el, hogy abbahagyhatod-e az iskolát:</p> <p>6 éves korodban? 10 éves korodban? 15 éves korodban?</p>	<p>Ki döntse el, hogy járhass-e szakkörbe vagy edzésre:</p> <p>5 éves korodban? 9 éves korodban? 17 éves korodban?</p>	<p>Ki döntse el, hogy lehet-e saját mobiltelefonod:</p> <p>4 éves korodban? 8 éves korodban? 14 éves korodban?</p>
<p>Ki döntse el, hogy nevelőszülőkhöz kerüljél-e, ha te magad ezt szeretnéd:</p> <p>4 éves korodban? 10 éves korodban? 16 éves korodban?</p>		

Kiszeraméra

Egy mindenkiért, senki az egyért.

Nehézségi szint

7-10 év

35 perc

4-30

Emberi jogokról általában

Diszkrimináció

A gyakorlat típusa

Interaktív mesehallgatás, beszélgetés a történet alapján

A gyakorlatról röviden

A gyerekek egy kitalált állatról szóló bábelőadást néznek meg, és beszélgetnek a sokszínűség jelentőségéről.

Célok

- Beszélgetés arról, hogy „mindenki más, de mindenki egyenlő”
- A tolerancia és a sokszínűség jelentésének megvitatása
- Az egyetemesség fogalmának megértése

Előkészítés

- Előzetesen gyakoroljuk a bábjátékot.
- Készítsük el Kiszeraméra bábját: legyen olyan figura, amely több különböző állat jellegzetességeit viseli magán (támaszkodhatunk a segédletben található mintára is).

Szükséges eszközök

- Bábparaván vagy a bábozáshoz használható egyéb felszerelés
- Különböző bábfigurák: állatok, vadász, mesélő és Kiszeraméra (lásd a segédletet)

A gyakorlat menete

1. Ültessük le a gyerekeket a „nézőtéren”. Kérjük meg őket, hogy a bábelőadás alatt maradjanak a helyükön és legyenek csendben. Csak akkor beszéljenek, amikor a szereplők kérdezik őket. A bábokra vigyázni kell, ezért ne nyúljanak hozzájuk engedély nélkül.
2. Adjuk elő a mesét. A bábjáték során gyakran fordulunk kérdésekkel a gyerekekhez, hogy jól érezzék magukat az előadás alatt, és ne kalandozzon el a figyelmük, hogy az előadással el tudjuk érni a kívánt hatást.

Feldolgozás és értékelés

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Mi történt a mesében?
 - Mit gondoltok a történetről?
 - Melyik állat volt a legrokonszenvesebb? Melyik állat volt a legellenszenvesebb? Miért?
 - Rendesek voltak az állatok Kiszeraméréval?
 - Miért viselkedtek úgy, ahogy viselkedtek?
 - Mit gondoltok, a többi állat miért barátkozott össze végül Kiszeraméréval? (Azért, mert ő volt a legerősebb? Vagy a legszebb? Vagy valami más miatt?)

2. Kapcsoljuk össze a gyakorlatot az emberi jogok témájával az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
- Fel tudtok idézni olyan esetet, amikor valami hasonló történt a valós életben? Szerintetek az emberek úgy bánnak másokkal, mint a mese elején az állatok Kiszeramérával? Tudtok példát mondani erre?
 - Gyakran előfordul, hogy így viselkednek az emberek?
 - Mit gondoltok, mindannyian egyformák vagyunk, vagy mindannyian mások vagyunk? Miben vagyunk egyformák? Miben vagyunk mások?
 - Mit tehetünk azért, hogy egy gyereknek se kelljen azt éreznie, amit Kiszeraméra érzett, amikor senki sem akart barátkozni vele?
 - Ismertek olyan gyermekjogot, amelyik kapcsolódik ahhoz, ami Kiszeramérával történt?

Javaslatok a folytatáshoz

A gyerekek maguk is elbábozhatják, és más gyerekcsoportoknak is előadhatják ezt az egyszerű történetet. Készíthetnek saját bábokat és/vagy kitalálhatnak más meséket is. A Kiskompaszban található többi történetet is átalakíthatjuk bábelőadássá (pl. „Modern tündérmese”, vagy „Hol volt, hol nem volt...”).

Javaslatok a cselekvésre

Kérdezzük meg a gyerekeket, hogy mi történne szerintük, ha a csoportba egy Kiszeraméra-féle gyerek dolgozna ki a gyerekekkel egy viselkedési kódexet a csoport számára, amely leírja, miként bánjanak egymással, tiszteletben tartva mindenkit, a köztük lévő különbségektől függetlenül. Tegyük ki a viselkedési kódexet a falra, és indokolt esetben a későbbiekben is hivatkozunk rá.

A történetet felhasználhatjuk más módon is. Például a gyerekek lerajzolhatják, vagy készíthetnek rövid előadást belőle, amit a szülők vagy a közösség más tagjai előtt előadnak. A bábok felhasználásával készíthetnek akár rövid animációs filmet is.

Tanácsok a csoportsegítőnek

Valódi bábparaván helyett használhatunk egy sima takarót is, ami mögé a bábozó elbújik.

Bármilyen állatfigurát felhasználhatunk, ami a rendelkezésünkre áll. Ha nem tudunk igazi bábokat beszerezni, csináljunk kartonból saját bábokat. Könnyen készíthetünk egyszerű színes zoknibábokat is, ezeket a kisebb gyerekek különösen szeretik.

Nyugodtan alakíthatjuk Kiszeraméra figuráját a saját fantáziánknak megfelelően. Lehet nyúlfüle, orrszarvúhoz illő szarva, egérorra és -bajsa, oroslánsörénye, kenguruerszénye vagy bármilyen testrésze, ahogy a mese megkívánja. Mindenesetre a külseje legyen nagyon szokatlan, és ha lehet, legyen feltűnő orra, nagy hangja, és tudjon hangtalanul osonni. A történetet a már eleve rendelkezésünkre álló bábokhoz is igazíthatjuk.

Nagyobb csoportok esetén szükség lehet még egy csoportsegítőre, aki közreműködik a csoport és a bábok közötti kérdezz-felelek játék lebonyolításában.

Ha kisebb gyerekekkel dolgozunk, a feldolgozás legyen rövidebb, és inkább arról szóljon, hogy milyen érzés, ha kizárnak minket egy csoportból, illetve milyen új gyerekként érezni egy csoportba.

Bábjáték

Szövegekönyv

Bevezetés (elmondja a mesélő, aki egyébként nem szerepel a történetben):

Mesélő: Hölgyeim és Uraim! Kedves Gyerekek! Nagyon örülök, hogy ilyen sokan várjátok a mai különleges előadásunkat!

Nos, azt hiszem, máris beavathatlak titeket egy kicsit a történetbe, ami nem más, mint az állatok világában játszódik. Ebben a világban, akárcsak a mi világunkban, vannak szép, és vannak csúnya dolgok, történnek teljesen hétköznapi, de nagyon különös dolgok is. Meglepetések azonban bármikor érhetnek bennünket!

Ebben a történetben is ilyen meglepetés ér minket. Ez a mese egy nagyon különleges állatról szól, akit Kiszeramérának hívnak. Figyeljete nagyon! Kérlek benneteket, mindenki maradjon a helyén, máskülönben az állatok elszaladhatnak, és soha nem fogjuk megtudni, hogyan végződik a mese! Jó szórakozást!

A történet

Rövid ismertetés: Kiszeraméra egymás után több különböző állattal is találkozik. Kiszeramérát mindegyik állat nagyon furcsának tartja. Kiszeraméra szeretne összebarátkozni velük, de egyik állat sem akar a barátja lenni, mert ...Kiszeraméra egyszerűen furcsa! Akármelyik állatot is sodorja útjába a véletlen, a találkozás mindig hasonlóan zajlik:

Zsiráf: (Kijön a színpadra, és megszólítja a gyerekeket) Szervusztok, kedves gyerekek! Tudjátok, én ki vagyok?

(Közönség: A zsiráf!)

Zsiráf: Honnan tudjátok? Rám van talán írva? Vagy honnan tudjátok?

(Közönség: Mert hosszú nyakad van, foltos vagy...)

Zsiráf: Igazatok van! Nekem van a leghosszabb nyakam az egész világon! Nagyon messzire ellátok, és még a fa tetején lévő leveleket is elérem!

(Kiszeraméra megjelenik)

Kiszeraméra: (Nagyon barátságos és izgatott) Szép jó napot!

Zsiráf: Hű, a mindenit! ... De megijesztettél! Hogy tudtál ilyen halkán ideosonni? De várj csak, te ki vagy?

Kiszeraméra: Kiszeraméra a nevem.

Zsiráf: Kiszera miszera???

Kiszeraméra: Kiszeramérának hívnak, és barátokat keresek. Leszel a barátom?

Zsiráf: Ööö, hát... Nem is tudom. Nagyon furcsán nézel ki! Nem vagy egér, nem is vagy oroszlán, de kenguru sem vagy, pedig mindegyikre hasonlítasz. A barátaim vagy ilyenek, vagy olyanok, egerek, oroszlánok, kenguruk, macskák vagy akármik, de nem ilyen összevisszák, mint te! Bocsáss meg, de várnak a barátaim! Hi-hi-hi, de furcsa vagy, és még csúnya is!

Kiszeraméra : (Mebántva) De, de – várj egy kicsit ...

(Zsiráf eltűnik, Kiszeraméra pedig most a közönséghez fordul)

Kiszeraméra : Olyan szomorú vagyok! Miért nem akart Zsiráf a barátom lenni? Na nem baj, akkor továbbmegyek az erdőben, hátha találkozom valakivel, aki szívesen játszana velem.

De bárkivel találkozik, senki nem akar Kiszeramérával barátkozni. Miután megismerkedett már néhány állattal, hirtelen megjelenik a vadász. Állatokra vadászik. Amikor egy állat megjelenik a színen, a vadász megpróbálja elkapni, de az segítségért kiált, és gyorsan elszalad.

Amikor a vadász eltűnik a színpadról, hogy felkutassa az állatokat az erdő sűrűjében, Kiszeraméra újra megjelenik. Megkérdezi a közönséget, mi volt ez a nagy zaj.

Miután a közönség elmondja, mi történt, Kiszeraméra megpróbálja egérorrával kiszimatolni, merre ment a vadász („Nekem nagyon jó a szaglásom! Érzem, hogy a vadász a közelben jár!”), puha tapancsain óvatosan, hangtalanul oson („A cicalábaimmal egész közel tudok osonni hozzá...”) és oroslánüvöltésével alaposan ráijeszt a vadászra („...és most üvöltök egy óriásit, akár az oroslán, hogy örökre elkergessem a vadászt ebből az erdőből. Uááá!”).

Ez után a hősiesség után az állatok közelebb jönnek, és bocsánatot kérnek Kiszeramérától, amiért olyan csúnyán viselkedtek vele. Megkérdezik, hogy akar-e még a barátjuk lenni, és Kiszeraméra boldogan mond igent. Az állatok elbúcsúznak a közönségtől, és megjelenik újra a mesélő, hogy befejezze a mesét.

Befejezés

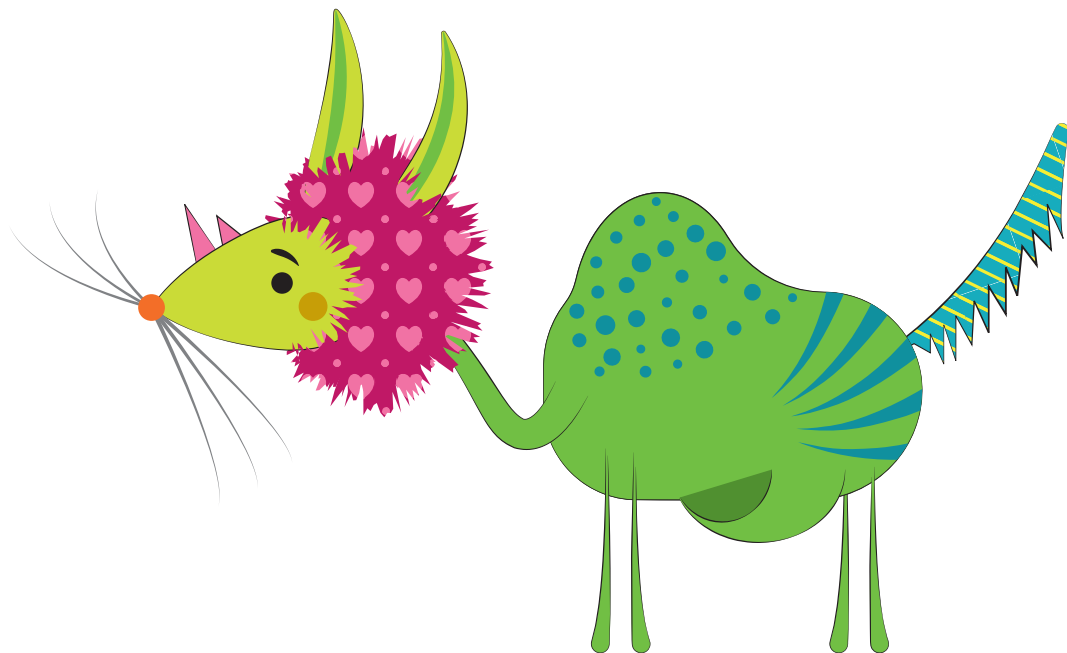
Mesélő : Itt a vége, fuss el véle. Kedves gyerekek, hölgyeim és uraim! Így végződik Kiszeraméra története. Tetszett?

Az biztos, hogy Kiszeraméra nagyon furcsán nézett ki! Viszont segített a barátainak, amit éppen azért tudott megtenni, mert olyan sokféle hasznos tulajdonsága volt. Ha legközelebb találkoztok valakivel, akinek a külseje egy kicsit szokatlan számotokra, remélem, eszetekbe jut Kiszeraméra. Előfordulhat, hogy annak a valakinek is olyan különleges tulajdonságai lesznek, hogy azt elképzelni se tudjátok, és az is lehet, hogy ő lesz aztán a legjobb barátotok.

Segédlet

Kiszeraméra (minta)

Leszel velem egy sátorban?

Szeretem én eldönteni, mit szeretnék a legjobban!

Nehézségi szint

8-13 év

45 - 60 perc

4-30

Diszkrimináció

Szegénység

Emberi jogokról általában

A gyakorlat típusa

Rangsorolás, vita, beszélgetés

Overview

A gyerekek rövid jellemzések alapján kiválasztják, hogy kivel szeretnének egy sátorba kerülni, majd megbeszélik, hogy milyen feltételezések alapján döntöttek így.

Célok

- A személyes sztereotípiák és előítéletek vizsgálata, továbbá ezek eredetének végiggondolása
- Az egyenlőség és a diszkriminációmentesség elősegítése

Előkészítés

- A segédletben található lista segítségével állítsunk össze egy 12 táborozót tartalmazó listát, vagy az adott csoport jellegének figyelembevételével készítsünk új listát. Legalább egy táborozó nem létező helyről jöjjön.
- Másoljuk le a feladatlapot elegendő példányban (minden gyereknek egyet), ezen szerepeljen a tábor leírása, a feladat ismertetése és a 12 táborozó jellemzése.
- Vagy írjuk a listát flipchartra vagy táblára.

Szükséges eszközök

- Résztvevőnként egy feladatlap és egy ceruza
- Papír és filctoll minden csoportnak

A gyakorlat menete

1. Mondjuk el a gyerekeknek:

A nemzetközi ifjúsági táborba épp most érkeznek meg a gyerekek a világ minden tájáról. Te is köztük vagy. Senki nem ismer senkit. A táborvezetők úgy határoztak, hogy ti dönthetitek el, kivel szeretnétek egy sátorban lakni a következő két hétben. Minden sátor négyfős. Válassz három másik táborozót, akivel szívesen laktál egy sátorban!

2. Osszuk ki a feladatlapokat, és adjunk mindenkinek egy ceruzát. Győződjünk meg arról, hogy mindenki érti a feladatot. Ha segít, olvassuk fel a táborozók jellemzését.
3. A gyerekek egyénileg dolgoznak, kiválasztanak három táborozót, akivel szívesen laktának egy sátorban. Kérjük meg őket, hogy mindeközben ne beszélgessenek egymással.
4. Amikor mindenki készen van és választott három táborozót, osszuk a gyerekeket négyfős csoportokba. A csoportok állhatnak három vagy öt főből is, ha a csoport összlétszáma nem osztható 4-gyel. Ismertessük a feladatot:
 - A ti körletetekben négy sátor van. Minden sátorban négyen férnek el, vagyis összesen 16 táborozó lesz a körletben: ti négyen és a listán szereplő 12 gyerek. A csoportnak el kell döntenie, melyik sátorba kik kerüljenek. Rajzoljatok négy sátrat a papírra, és mindegyikre írjátok rá azoknak a gyerekeknek a nevét, akik abban a sátorban fognak aludni. Aztán tegyétek a papírt a táblára.

- Ha a csoportban öten vagytok, és mindenki más táborozókat választ, akkor 16-nál többen lennétek a körletben, így el kell döntenetek, hogy a korábban kiválasztott táborozók közül ki menjen át egy másik körletbe. Ha a csoportban csak hárman vagytok, vagy valakit többen is választottatok a listáról, további táborozókat is választanotok kell, hogy összesen 16-an legyetek.
5. Hagyjunk időt arra, hogy a gyerekek a többiek sátorbeosztását is megnézhessék. Ezt követően olvassuk fel sorban a táborlakók listáját, és nézzük meg, hogy az adott gyereket az egyes csoportok melyik sátorba sorolták. Így a gyerekek láthatják, rajtuk kívül ki választotta még ugyanazokat a táborozókat.

Feldolgozás és értékelés

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Tetszett a gyakorlat? Nehéz volt kiválasztani, melyik három gyerekkel szeretnétek egy sátorba kerülni? Miért vagy miért nem?
 - Volt olyan gyerek, akit egynél többen is választottak? Miért?
 - Volt olyan gyerek, akit senki nem választott? Miért?
 - Nehéz volt megállapodásra jutni a csoporton belül?
 - Volt valami új, amit megtudtatok magatokról vagy valaki másról?
2. Hasonlítsuk össze ezt a feladatot a való életben adódó helyzetekkel:
 - Valószerűnek tűnt ez a helyzet?
 - Vannak egyéb helyzetek, amikor választani kell különböző emberek között?
 - Milyen érzés egyik embert egy másikkal szemben választani?
 - Milyen érzés a való életben, ha bennünket választanak? Milyen érzés a való életben, ha nem bennünket választanak?
 - Milyen hasonló választásaitok vannak a való életben?
 - Minden gyereknek joga van választani? És ahhoz, hogy őt választhassák?
3. Beszéljük meg, hogyan alkotunk véleményt másokról, olyanokról is, akiket esetleg még soha nem láttunk:
 - Hogyan alkotunk véleményt valakiről, akivel még sohasem találkoztunk?
 - Az emberek titeket is sztereotípiák alapján ítélnék meg?
 - Szerintetek a sztereotípiák vezethetnek diszkriminációhoz? Miért?
 - A **Gyermekjogi Egyezmény** kimondja, hogy a gyerekeket nem lehet megkülönböztetni a gyermeknek vagy szüleinek vagy törvényes képviselőjének faja, színe, neme, nyelve, vallása, politikai vagy más véleménye, nemzeti, nemzetiségi vagy társadalmi származása, vagyoni helyzete, cselekvőképzetlensége, születési vagy egyéb helyzete szerint. Mit tehetünk a gyerekek hátrányos megkülönböztetésének felszámolásáért a saját környezetünkben? Nálunk mindenki egyenlően bánnak?

Javaslatok a folytatáshoz

A Kedves Naplóm! című gyakorlatból kiderül, hogy különböző emberek mennyire másképp érezhetnek ugyanannak a napnak az eseményeit. A Szembekötösd és a Képjátékok című gyakorlatok különböző sztereotípiákkal foglalkoznak.

Javaslatok a cselekvésre

Amikor a csoportban legközelebb párt vagy csapatot kell választani, emlékeztessük a gyerekeket erre a gyakorlatra, és annak tanulságaira.

Tanácsok a csoportsegítőnek

Nagyon vigyázzunk, nehogy valamiképpen tovább erősítsük a sztereotípiákat. Ez éppen ellentétes lenne a gyakorlat céljaival!

A kiscsoportos munkánál a legjobb négyfős csoportokban dolgozni, úgy, hogy minden gyerek három lakótársat választ. Nem baj az sem, ha a kiscsoport létszáma magasabb vagy alacsonyabb, ekkor a csoportnak meg kell egyeznie, hogy kiket húznak ki a listáról vagy kiket választanak még ki, hogy a négy darab négyfős sátorra összesen 16 gyerek jusson.

A feladatlapon szereplő táborlakók listáját körültekintően állítsuk össze (vagy a segédletben szereplő minta, vagy saját ötleteink alapján), hogy a gyakorlat megfeleljen a kitűzött tanulási céloknak. Vigyázzunk, hogy egyik gyerek se emlékeztessen túlzottan valamelyik fiktív táborozóra.

Ha a táborozás és a sátorozás nem életszerű az adott csoport számára, válasszunk más olyan helyzetet, ahol szoros közelségben kell lenni másokkal (pl. közös pad az osztályban, ifjúsági szálló vagy kollégiumi szoba).

Próbáljunk elhárítani minden, a táborozókat érintő kérdést. Mondjuk el, hogy kizárólag a feladatlapon szereplő információk alapján kell választaniuk.

Előfordulhat, hogy egyesek nem tudnak választani, és azt mondják, nekik mindegy, kikkel kerülnek egy sátorba. Ebben az esetben kérdezzük meg őket, kik azok, akikkel nem szeretnének egy sátorban lenni. A kiscsoportos munka során az ő eredményeiket is össze lehet vetni a többiek válaszaival.

Egyes csoporttagok dönthetnek úgy, hogy ők egy sátorba költöznek, míg az „idegeneket” beosztják a többi sátorba. Ne avatkozzunk be, mert ez az eredmény is igen sokatmondó. Hasonlóképp ne érezzünk a gyerekekkel olyasmit, hogy helytelen lenne magukhoz hasonló társakat választani. Nem minden választásnak van köze a hátrányos megkülönböztetéshez. Sokan érzik magukat biztonságban a hozzájuk hasonlóknak tűnő emberek társaságában, ezért hajlamosak őket választani ilyen helyzetben.

Variációk

Ha a gyakorlatot szeretnénk lerövidíteni: Legyenek kisebb sátrak, így minden gyereknek csak egy vagy két másik lakótársat kell választania. Csökkentsük a táborozók számát, így kevesebb ember közül kell választani. Hagyjuk ki a kiscsoportos munkát (3. lépés).

Ha segíteni szeretnénk a csoportot a döntéshozásban, kérjük meg őket, hogy írják fel egy papírra az összes táborozót, akit a csoport tagjai választottak. Ezután a gyerekek felváltva választanak lakótársat, egyszerre mindig egyet, amíg az összes táborozónak megvan a helye.

A különböző csoportoknak adhatunk részben módosított listákat, például az egyik csoportnak adott jellemzésekből vegyünk ki a táborozók nemére utaló információkat, míg egy (vagy több) másik csoportban hagyjuk benne; vagy vegyünk ki a nemzetiségre vonatkozó adatokat az egyik csoportnál, de egy (vagy több) másik csoportban hagyjuk benne.

Ha kisebb gyerekekkel foglalkozunk: Lerövidíthetjük a gyakorlatot a fenti ötletek felhasználásával. A táborozók leírását módosítsuk úgy, hogy az a kisebb gyerekek számára is értelmezhető legyen (pl. lehet, hogy elképzelésük sincs, mit jelent a koponyamintás póló).

Segédlet

Feladatlap

Leszel velem egy sátorban?

A nemzetközi ifjúsági táborba épp most érkeznek meg a gyerekek a világ minden tájáról. Te is köztük vagy. Senki nem ismer senkit. A táborvezetők úgy határoztak, hogy ti dönthetitek el, kivel szeretnétek egy sátorban lakni a következő két hétben. Minden sátor négyfős. Válassz három másik táborozót, akivel szívesen lagnál egy sátorban!

Táborlakók

Válassz ki a listáról 3 gyereket, akivel szeretnél egy sátorban lakni!

1. _____
2. _____
3. _____

1. Egy gyerek, akinek eltört a lába, ezért most mankóval jár.
2. Egy roma gyerek ugyanabból az országból, ahonnan te jöttél.
3. Egy vörös hajú, szeplős gyerek Ausztráliából.
4. Egy japán gyerek, akinek élénk rózsaszínre van festve a haja.
5. Egy kövér amerikai gyerek, akinek fogszabályzója van.
6. Egy félénk gyerek Finnországból.
7. Egy bevándorló gyerek Zimbabwéból.
8. Egy vak gyerek, akinek van vakvezető kutyája is.
9. Egy gyerek, aki vastag lencsés szemüveget hord, és pattanásos az arca.
10. Egy gyerek Nagy-Britanniából, iskolai egyenruhában.
11. Egy gyerek Németországból koponyamintás pólóban, a szeme körül véraláfutás van.
12. Egy perui gyerek népviseletben.
13. Egy siket gyerek, aki jelnyelv segítségével kommunikál.
14. Egy gyerek Mongóliából, akinek nagyon hosszú fekete haja van.
15. Egy gyerek a te iskoládból, akit a többiek gyakran piszkálnak, bántanak.
16. Egy félkarú gyerek Palesztinából.
17. Egy szőke hajú gyerek, aki sokat beszél.
18. Egy gyerek, aki láthatólag egyfolytában csuklik.
19. Egy gyerek, akinek ugyanolyan dzsekije van, mint neked.
20. Egy gyerek, aki mindig a mobiltelefonján játszik.
21. Egy kínai származású gyerek, aki magával hozta a gitárját.

Mi lenne, ha...

... pénz nélkül élhetnénk?

Nehézségi szint

8-13 év

60 perc

4-30

Oktatás és
szabadidő

Szegénység

Emberi jogokról
általában

A gyakorlat típusa

Elemzés, drámajáték, beszélgetés

A gyakorlatról röviden

A gyerekek elképzelik egy adott szituáció lehetséges következményeit, majd ez alapján rövid jelenetet adnak elő.

Célok

- A jogok hatásának és egymástól való kölcsönös függésének vizsgálata
- Az emberi jogok mindennapi életünkben betöltött szerepének átgondolása

Előkészítés

- A gyerekek tapasztalatainak megfelelően válasszuk ki vagy módosítsuk a szituációkat, vagy készítsünk saját kártyákat.
- Másoljuk le és vágjuk ki a segédletben található kártyákat (minden kiscsoportnak egy példányban).
- Másoljuk le a hatásláncot (minden kiscsoportnak egy példányban).

Szükséges eszközök

- Szituációs kártyák a csoportok részére
- Papír és toll a jelenetek előkészítéséhez
- A HATÁSLÁNC másolata, elegendő példányban
- Opcionális: gyermekjogi kártyák

A gyakorlat menete

1. Bevezetésképpen mondjuk el, hogy időnként mindenki elgondolkodik azon, hogy: „Mi lenne, ha...”. Néha kellemes helyzeteket képzelünk el (pl. Mi lenne, ha nem lenne több háború?), máskor kellemetleneket (pl. Mi lenne, ha a hazámban háború törne ki?). A gyakorlat során a gyerekek konkrét helyzetekből kiindulva azon gondolkodnak, hogyan hathat egy adott helyzet az emberek életére.
2. Mutassuk meg a hatásláncot, és egy példán keresztül magyarázzuk el, hogyan indíthatja el egy dolog hatások egész láncolatát. Induljunk ki egy egyszerű, mindenki számára ismerős helyzetből (pl. Mi történne, ha nem járhatnál iskolába? Következmény: Akkor nem tanulnál meg olvasni. Nem tudnád elolvasni a használati utasításokat, a térképeket, nem tudnál levelet írni, az internetet használni.).
3. Osszuk a gyerekeket kis csoportokba, és adjunk minden csoportnak egy szituációs kártyát, a HATÁSLÁNC egy példányát és tollakat. A gyerekek dolgozzanak együtt, és töltsék ki közösen az ábrát.
4. Amikor a gyerekek elkészültek a hatáslánccal, a csoportok kis jeleneteket adnak elő, amelyben bemutatják, hogy az adott helyzetből hogyan alakulnak ki azok a következmények, amelyeket kigondoltak. Adjunk elegendő időt a jelenetek kidolgozására és a felkészülésre.
5. A csoportok egyenként olvassák fel a kártyájukat és adják elő a jelenetet.
6. Minden jelenet után kérdezzük meg, van-e valakinek kérdése vagy megjegyzése, és tegyünk fel az alábbiakhoz hasonló kérdéseket:

- Milyen további vagy más következményeket tudtok elképzelni?
- Milyen emberi jogok kapcsolódnak ehhez a példához?
- Volt olyan jog, amelyik sérült ebben a helyzetben?
- Volt olyan jog, amelynek védelme és érvényesülése jobban biztosított az adott helyzetben?

Feldolgozás és értékelés

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Mi történt a gyakorlat során?
 - Nehéz volt elképzelni a szituációs kártyán leírt helyzetet?
 - Nehéz volt kikövetkeztetni, milyen hatásai lehetnek?
 - Mit gondolsz, van olyan hely a világon, ahol ilyen helyzetek tényleg kialakulnak? Előfordulnak ilyenek a mi hazánkban vagy a környékünkön?
 - Mit tehetnénk az adott helyzet megváltoztatása érdekében?
2. Kapcsoljuk össze a gyakorlatot az emberi jogok témájával az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Ha egy emberi jog sérül, az hogyan hat más jogokra? Tudtok példákat mondani a látott jelenetek alapján?
 - Ha egy jog védelemben vagy támogatásban részesül, az hogyan hat más jogokra? Tudtok példákat mondani a látott jelenetek alapján?
 - Szerintetek hogyan hat az oktatáshoz való jog a pihenéshez és szabadidőhöz fűződő jogra?
 - Miért van szükségünk az emberi jogok *mindegyikére*?

Javaslatok a folytatáshoz

Az „Úton egy új világ felé” című gyakorlat szintén a jogok egymástól való kölcsönös függésével foglalkozik. A „Testet öltött tudás” című gyakorlat azt vizsgálja, mi a következménye annak, ha nem férünk hozzá a tudás megszerzéséhez szükséges forrásokhoz.

Javaslatok a cselekvésre

„A mi alkotmányunk” című gyakorlat során a gyerekek olyan szabályokat alakítanak ki, amelyek segítik a jogok érvényesülését a csoporton belül. A csoportalkotmány megalkotása rávilágít, hogyan kapcsolódnak és hatnak a jogok egymásra a mindennapi életünkben.

Tanácsok a csoportsegítőnek

A gyakorlat hatása nagyban függ attól, milyen szituációkkal dolgozunk. Módosítsuk a szituációkat vagy készítsünk új kártyákat, hogy azok kapcsolódjanak a gyerekek életéhez és problémáikhoz. Választhatunk olyan helyzeteket, amelyekkel a saját életünkben vagy környezetünkben is találkozhatnak. A példák kötődhetnek az emberi jogokhoz általában vagy valamely konkrét joghoz. Például írhatunk a szociális és gazdasági jogokhoz kapcsolódó kártyákat, vagy olyanokat, amelyek valamely konkrét témához (pl. az oktatáshoz/iskoláztatáshoz, a szabadidőhöz, a nemek közötti egyenlőséghez vagy a környezethez) kötődnek. Legyenek pozitív szituációk (pl. Mi lenne, ha a férfiak és a nők ugyanannyi pénzt keresnének? Mi lenne, ha az újrahasznosításnak köszönhetően a városban mindenki fele annyi szemetet termelne?) és negatívak is (pl. Mi lenne, ha csak a fiúk járhatnának iskolába? Mi lenne, ha a városban minden felnőttnek saját autója lenne?).

Készüljünk fel arra, hogy ezekre a szituációkra a való életből is tudjunk példákat hozni – akár a jelenből, akár a múltból. Például a nők megfosztása a tulajdonhoz való jogtól, a lányok kizárása az oktatásból, a fiúk és a lányok kötelező katonai szolgálata.

Variációk

Adhatjuk ugyanazt a kártyát több vagy akár az összes csoportnak is. Hasonlítsuk össze, a különböző csoportok milyen eredményre jutottak, milyen következményeket képzeltek el.

Ha időt szeretnénk megtakarítani, kihagyhatjuk a jeleneteket, vagy leszűkíthetjük pantomimra, esetleg élőkép vagy a „megfagyott mozdulatok” típusú drámajátékokra.

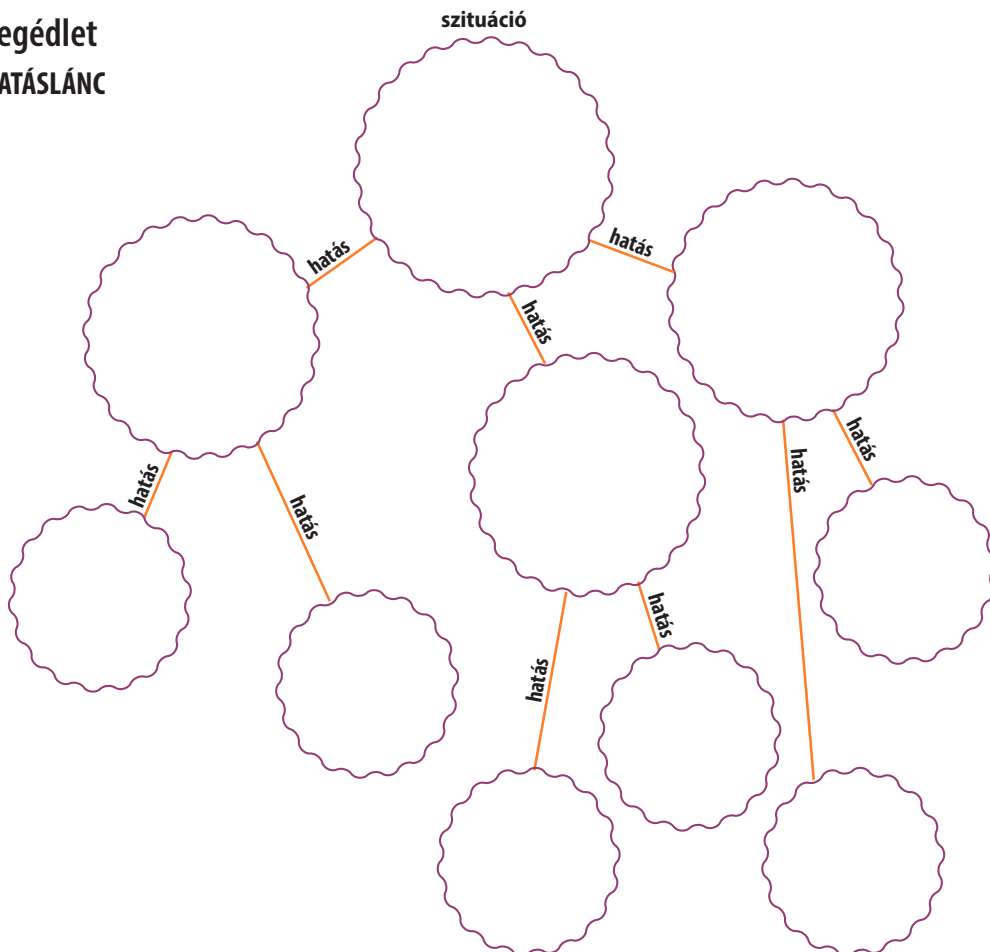
Ahelyett, hogy a gyerekek kész szituációs kártyákat kapnának, gyűjthetünk ötleteket együtt, ezeket aztán sorban felírhatjuk, majd a gyerekek aszerint alkotnak csoportokat, hogy ki melyik eseten szeretne dolgozni.

Ha kisebb gyerekekkel foglalkozunk, elhagyhatjuk a hatáslánccal való munkát, és egyből rátérhetünk a jelenetekre. A kisebbeknek nehézséget okozhat, hogy megértsék a jogok kölcsönös összefüggését. Ehelyett inkább arra helyezzük a hangsúlyt, milyen fontos, hogy minden jogunkat egyformán élvezhessük. Azt is megtehetjük, hogy a csoporttal kiválasztunk egy-két példát, együtt kitöltjük a hatásláncot, és csak ezután osztjuk fel a gyerekeket csoportokra, hogy felkészüljenek a jelenetekre.

Ha nagyobb gyerekekkel foglalkozunk, kérjük őket, hogy állapítsák meg, hogyan kapcsolódnak a jelenetek az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata és/vagy a **Gyermekjogi Egyezmény** egyes cikkeihez. Használhatjuk a gyermekjogi kártyákat is (l. a kézikönyv végén).

Segédlet HATÁSLÁNC

Segédlet

Szituációs kártyák a csoportmunkához

Alább néhány, a gyakorlathoz használható szituációs kártya található. Válasszuk azokat, amelyek a csoportunknak a legmegfelelőbbek, vagy készítsünk újakat. Pozitív és negatív példákat egyaránt alkalmazunk.

1. szituáció

A kormány úgy döntött, hogy bezárnak minden iskolát. Holnaptól kezdve a gyerekek azt csinálnak iskola helyett, amit csak akarnak.

Milyen közvetlen hatásai lennének ennek?

Milyen hatása lenne a jövőben?

2. szituáció

A kormány úgy döntött, hogy takarékosági okokból minden kórházat bezárnak. Nem lesznek orvosok és gyógyszerárak. Ehelyett olcsón lehet majd kapni gyógynövényekről szóló könyveket.

Milyen közvetlen hatásai lennének ennek?

Milyen hatása lenne a jövőben?

3. szituáció

A kormány úgy döntött, hogy ezentúl tilos játszani az utcán, a parkokban, az iskolában, vagy bárhol, ahol mások láthatják. Továbbá minden játékboldot be kell zárni, és többé senki sem árusíthat játékokat.

Milyen közvetlen hatásai lennének ennek?

Milyen hatása lenne a jövőben?

4. szituáció

A kormány úgy döntött, hogy holnaptól kezdve csak a lányok járhatnak iskolába, és csak ők játszhatnak a szabadidejükben. Minden fiúnak dolgoznia kell a gyárban.

Milyen közvetlen hatásai lennének ennek?

Milyen hatása lenne a jövőben?

5. szituáció

A kormány úgy döntött, hogy holnaptól senki nem mutatkozhat kettőnél több emberrel együtt. Kettőnél több tagból álló csoport nem tarthat összejövetelt, találkozót. Aki megszegi ezt a törvényt, börtönbe kerül.

Milyen közvetlen hatásai lennének ennek?

Milyen hatása lenne a jövőben?

6. szituáció

A kormány úgy döntött, hogy létre kell hozni egy ifjúsági tanácsot, melynek véleményét a megyei képviselőtestület a gyerekeket érintő minden ügyben ki fogja kérni. Minden iskola két képviselőt választhat, és küldhet ebbe a tanácsba.

Milyen közvetlen hatásai lennének ennek?

Milyen hatása lenne a jövőben?

7. szituáció

A kormány úgy döntött, hogy a nemzetek közötti kölcsönös megértés elősegítése érdekében minden gyereknek lehetőséget kell biztosítani arra, hogy tizenhárom éves kora előtt ellátogathasson egy másik európai országba.

Milyen közvetlen hatásai lennének ennek?

Milyen hatása lenne a jövőben?

8. szituáció

A kormány úgy döntött, hogy elő kell segíteni, hogy a fogyatékossgal élő gyerekek minél nagyobb mértékben részt vehessenek a közösségi életben. A részvétel akadályozó tényezőket meg kell szüntetni, és a gyerekeknek meg kell adni minden segítséget, amire csak szükségük lehet, pl. kerekesszéket, nagyothalló készüléket, Braille-írással készült könyveket és számítógépeket kell biztosítani a számukra. Amennyire csak lehetséges, a fogyatékossgal élő gyerekek a többi gyerekekkel együtt járjanak iskolába.

Milyen közvetlen hatásai lennének ennek?

Milyen hatása lenne a jövőben?

9. szituáció

A kormány úgy döntött, hogy holnaptól minden gyereket, aki egyest kap, ki kell csapni az iskolából. Csak azok tanulhatnak tovább, akiknek nincs egyetlen egese sem.

Milyen közvetlen hatásai lennének ennek?

Milyen hatása lenne a jövőben?

10. szituáció

A kormány úgy döntött, hogy jövő héttől az iskolai menzán csak helyi friss termékekből készült ételt fognak felszolgálni, az édességet és a cukros üdítőket betiltják, húsos ételt pedig csak kedden és csütörtökön adnak.

Milyen közvetlen hatásai lennének ennek?

Milyen hatása lenne a jövőben?

vágásvonal

Mi van a táskámban?

A méltóságom és az álmaim!

Nehézségi szint

7-13 év

60 perc

4-30

Migráció

Diszkrimináció

Emberi jogokról általában

A gyakorlat típusa

Csoportos beszélgetés, rajzolás, írás

A gyakorlatról röviden

A résztvevők megbeszélik, mit pakolnának a táskájukba, ha vészhelyzet miatt hirtelen el kellene hagyniuk az otthonukat.

Célok

- Az otthonukból hirtelen menekülni kényszerülő emberek iránti empátia és szolidaritás előmozdítása
- A menekültekkel és migránsokkal, illetve az ő jogaikkal kapcsolatos ismeretek bővítése
- Az emberi jogok, különösen a menekült és bevándorló gyermekek emberi jogainak előmozdításával kapcsolatos ötletek megbeszélése

Előkészítés

Gyűjtünk össze az ország menekültügyi és bevándorlási helyzetével kapcsolatos adatokat (lásd még a Migráció című részt).

Szükséges eszközök

- Flipchart vagy tábla, ahová egy nagy táskát vagy hátizsákot rajzolunk fel
- Egy üres táska vagy hátizsák rajza minden kisebb csoportnak
- Filctollak

A gyakorlat menete

1. Kérdezzük meg a gyerekeket, szerintük milyen okokból kényszerülhet valaki hirtelen elhagyni az otthonát (pl. földrengés, cunami, tűz, áradások, háború). Írjuk fel az okokat sorban a táblára.
2. Osszuk a gyerekeket három- vagy négyfős csoportokba, és minden csoportnak adjunk egy rajzot az üres táskával, valamint filctollakat. Képzeljék el, hogy vészhelyzet miatt a családjukkal együtt el kell hagyniuk az otthonukat. Nagyon kevés idő van arra, hogy összepakoljanak. Kérdezzük meg a gyerekektől: Mit visztek magatokkal?
3. Hagyjunk némi időt, hogy a csoportok ezt megvitassák, és a papíron lévő táskába beírják vagy belerajzolják a dolgokat, amiket magukkal szeretnének vinni.
4. Amikor a csoportok végeztek ezzel a feladattal, mutassák be a többieknek, mi van a táskájukban. Eközben mi felírjuk a táblára rajzolt nagy táskába az összes dolgot, amit említenek, de mindet csak egyszer, még ha több csoport is megemlíti valamit.

Feldolgozás és értékelés

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Hogy tetszett a gyakorlat?

- Nehéz volt eldönteni, mit pakoljatok a táskába? Miért? Volt valami, amit otthon kellett hagyni, pedig nagyon szerettétek volna magatokkal vinni?
 - Volt, amin meglepődtetek, hogy mások bepakolták a táskájukba? Miért?
 - Mit gondoltok, megtörténhet valami hasonló az életben? Tudtok példát mondani vagy itthonról, vagy külföldről?
2. Kapcsoljuk össze a gyakorlatot a migráció és diszkrimináció témájával az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
- Hallottatok menekült gyerekekről? Tudjátok, vajon miért kellett eljönniük otthonról?
 - Ha nektek kellene elhagynotok az otthonotok és a hazátokat, hova mennétek? Miért?
 - Szerintetek a menekült gyerekek jogait tiszteletben tartják nálunk? Ezeknek a gyerekeknek a jogai ugyanúgy érvényesülnek, mint a többi gyereké?
 - Szerintetek mit tehetnének azért, hogy nagyobb támogatást kapjanak? Van valami, amit itt a városban vagy az iskolában tehetnének ennek érdekében?

Javaslatok a folytatáshoz

A „Modern tündérmese” című gyakorlat keretében foglalkozhatunk a migráció mögöttes okaival.

Javaslatok a cselekvésre

Hívjunk meg néhány menekültet, hogy találkozzanak a gyerekekkel, és meséljék el nekik a saját történetüket. Megkérhetjük őket, hogy mondják el, az ő táskájukban mi volt. Hozhatnak fényképet is magukról, ahol látszik, milyen csomagjuk, tárgyaik voltak, amikor megérkeztek, és ezekből kiállítást is készíthetünk mások számára.

Segítsünk a gyerekeknek: végezzenek kutatást néhány „híressé vált” menekülttel kapcsolatban, és szervezzenek kisebb kampányt az iskolában vagy a tágabb közösségben.

Tanácsok a csoportsegítőnek

A gyerekek között lehetnek olyanok, akik maguk is menekültek vagy bevándorlók, és nehéz utat tudnak maguk mögött. Figyeljünk oda nagyon, nehogy fájdalmas emlékeket hívjunk elő belőlük. Érdemes lehet a gyakorlat előtt beszélni velük.

Amikor elmondjuk a feladatot, hangsúlyozzuk, hogy a családjukkal együtt kelnek útra, nem egyedül! A feldolgozás keretében beszélhetünk a kísérő nélküli kiskorú menedékkérőkről és menekültekről, ha a csoportunk életkora és összetétele megfelelő ehhez.

Hívjuk fel a gyerekek figyelmét arra, hogy ne minősítsék mások választásait, ne kritizáljanak senkit amiatt, hogy mit vinne magával a táskájában. Ami az egyiknek fontos, nem biztos, hogy másnak is az, és fordítva.

Ha kisebb gyerekekkel foglalkozunk, csak rajzoljanak, nem kell leírni, hogy mit visznek magukkal. Emiatt tovább tarthat a gyakorlat.

Adaptation

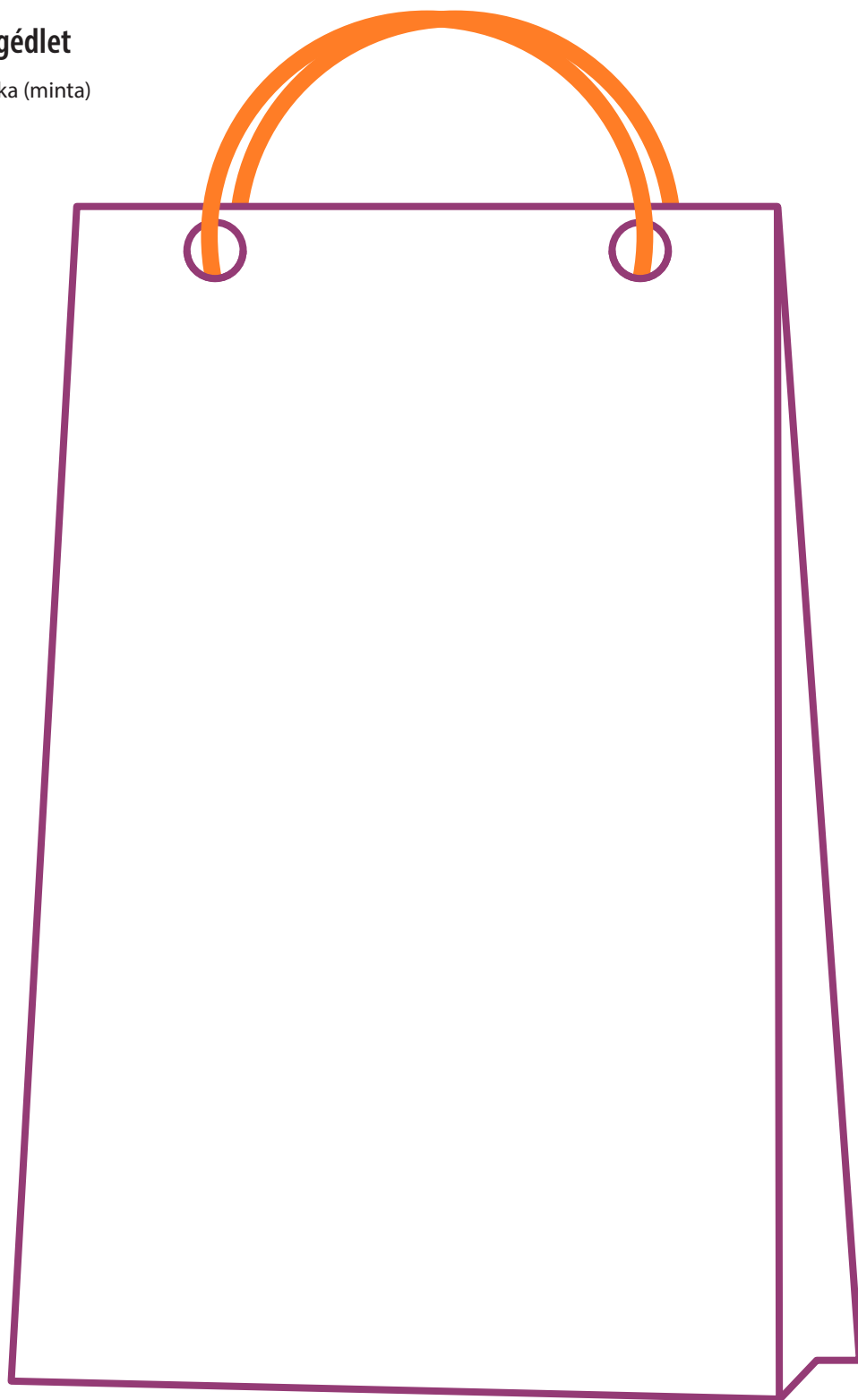
Csoportos munka helyett megkérhetjük a gyerekeket arra, hogy először mindenki magában végezze el a feladatot, és csak ezután osszák meg eredményeiket a csoport többi tagjával.

Ezt a gyakorlatot az International Rescue Committee (Nemzetközi Mentőbizottság) „What's in my bag?” (Mi van a táskában?) című kampánya ihlette: <https://medium.com/uprooted/what-s-in-my-bag-758d435f6e62>

Segédlet

Táska (minta)

Milyen szép a világ!

Hogyan szeretnél élni?

Nehézségi szint

7-13 év

50 perc

4-30

Környezet

Diszkrimináció

Szegénység

A gyakorlat típusa

Rajzolás, beszélgetés

A gyakorlatról röviden

A gyerekek két rajzot készítenek: az egyiket rajzolják le, milyen környezetben szeretnék élni, a másikat pedig azt, milyenben nem szeretnék élni. Megvitatják, mi a különbség a kettő között, és ők maguk hogyan tudnának hatni a saját környezetükre.

Célok

- A környezet fogalmának és alkotóelemeinek megvitatása
- Annak végiggondolása, mi a jó és mi a rossz a különféle környezetekben
- Azoknak a lehetőségeknek a megvitatása, amelyek révén saját környezetünket és másokét megvédehetjük és/vagy megváltoztathatjuk

Előkészítés

- Másoljuk le a segédletet, minden gyereknek egy példányban

Szükséges eszközök

- Papír
- Rajzeszközök, pl. festék, filctoll, zsírkréta, színes ceruza
- Rajzszőg vagy ragasztószalag a rajzok felrakásához

A gyakorlat menete

1. Kérdezzük meg a gyerekeket, mit értenek környezet alatt. Győződjünk meg arról, hogy mindenki számára világos a szó jelentése.
2. Terítsük ki a papírt és adjuk oda a rajzeszközöket. A gyerekek képzeljenek el egy olyan környezetet, amelyben élni szeretnének. Ez lehet képzeletbeli, kitalált világ, vagy valós hely. Rajzolják le a számukra ideális környezetet.
3. Most képzeljenek el egy olyan környezetet, amelyben nem szeretnének élni. Rajzolják le ezt is.
4. Amikor a rajzok elkészültek, tegyük fel őket a falra, és a gyerekek nézzék meg a kiállított képeket.

Feldolgozás és értékelés

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Könnyű volt a két, egymástól eltérő környezetet elképzelni?
 - Melyik rajz, illetve környezet tetszett a legjobban? Miért?
 - Melyik környezet tetszett a legkevésbé? Miért?
 - Vajon hogyan érezhetik magukat az emberek, ha olyan környezetben élnének, mint amelyet lerajzoltatok?
 - Mit gondoltok arról a környezetről, amelyikben most éltek? Hasonlít valamelyik rajzhoz? Mi tetszik és mi nem tetszik benne?

2. Kössük össze a gyakorlatot az emberi jogokkal az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
- A környezet több, mint a minket körülvevő tárgyi világ. Milyen más tényezők befolyásolják, hogy a környezetünk jó vagy rossz? (Ha kell, vezessük rá a gyerekeket, hogy olyasmire is gondoljanak, mint megfelelő lehetőségek, erőszakmentesség, diszkriminációmentesség, szabadság és emberi jogok.)
 - Hogyan jellemeznének saját környezeteket emberi jogi szempontból?
 - Mit tehetnétek annak érdekében, hogy a környezetetek tényleg olyan legyen, mint amelyet ideálként megrajzoltatok?
 - A világon minden gyerek olyan környezetben él, amelyben az emberi jogait tiszteletben tartják?
 - Mit tudtok a klímaváltozásról? Aggaszt titeket? Miként fog valószínűleg hatni a gyerekek jogaira?
 - A Gyermekjogi Egyezmény rögzíti, hogy a gyerekeknek joga van az egészséghez, és ez magában foglalja a tiszta vízhez és a tiszta környezethez való jogot. Mit tehetnénk annak érdekében, hogy a világ összes gyereke egészséges környezetben élhessen?

Javaslatok a folytatáshoz

A „Riporter kerestetik!”, a „Vízcseppek” és a „Feltérképezzük a jogokat” című gyakorlat során a résztvevők szintén saját környezetüket vizsgálják és értékelik. A „Kedves Naplóm!” című gyakorlatban pedig a gyerekek ugyanazt az eseményt különböző módokon élik meg.

Javaslatok a cselekvésre

Tegyünk sétát a környéken, és beszéljünk a gyerekekkel tárgyi környezetükről. Kérdezzük meg, mit szeretnek benne és mit nem. Segítsünk abban, hogy konkrét javaslatokat dolgozzanak ki arra, hogyan változtatnák meg környezetüket. Majd hívjunk meg önkormányzat képviselőket, és vitassuk meg velük a gyerekek javaslatait.

Rendezzünk kiállítást a gyerekek rajzaiból és a környezettel kapcsolatos javaslataiból, és hívjuk meg rá a helyi lakosokat. Osszuk meg a rajzokat a közösségi médiában vagy a csoport saját honlapján. Mindenképpen szerezzük be a szülők vagy gondviselők hozzájárulását, mielőtt a gyerekek munkáit közzétesszük a neten.

A gyerekek ötletei alapján beszéljük meg, hogyan lehetne megváltoztatni a környezetet. Mely ötleteket tudnák a gyerekek megvalósítani a gyakorlatban?

Próbáljunk találni a hátrányos körülmények között élő gyerekeket támogató, már folyamatban lévő, projekteket, amelyekbe a csoportunk tagjai is bekapcsolódhatnak. A nagyobb gyerekek esetleg szívesen kezdeményeznének saját projektet.

Tanácsok a csoportsegítőnek

Fontos, hogy a gyerekek megértsék, hogy a környezetünket nemcsak konkrét, fizikai tényezők határozzák meg, hanem társadalmi és szociális tényezők, ezen belül az emberi jogok helyzete is. Hangsúlyozzuk, hogy az egészséges környezet megteremtéséhez az összes ilyen tényezővel foglalkozni kell. A kisebb gyerekeknek nehézséget jelenthet a környezet elvont fogalmának megértése.

Ha a gyerekek most először találkoznak az emberi jogok fogalmával, röviden összefoglalhatjuk ezzel kapcsolatban a főbb tudnivalókat, még mielőtt rátérnénk a feldolgozásra. Vagy a foglalkozás előtt elvégezhetjük „A nyuszik jogai” vagy az „Úton egy új világ felé” című gyakorlatot, mindkettő az emberi szükségletek és az emberi jogok közötti összefüggésekkel foglalkozik.

Variációk

Ugyanahhoz a képhez a gyerekek több különböző technikát is használhatnak, pl. zsírkrétá, festék, papírmozaik.

Azt is megtehetjük, hogy csupán a környezet bizonyos elemeire (például fák és zöldterületek) koncentrálunk ahelyett, hogy átfogóan foglalkoznánk a környezet fogalmával.

Minden szavazat számít

De ugyanannyit is ér?

Nehézségi szint

8-13 év

90 perc

8-30

Demokratikus állampolgárság

Részvétel

Emberi jogokról általában

A gyakorlat típusa

Beszélgetés, tervezés, szimuláció

A gyakorlatról röviden

A gyerekek demokratikus szavazási folyamatot terveznek, majd szavazást tartanak.

Célok

- A tisztességes és demokratikus választás lényegének megértése
- A tisztességes választás lebonyolításának gyakorlása, a demokratikus szavazás folyamatának megismerése
- Az állampolgári részvétel fontosságának felismerése

Előkészítés

Nyomtassunk ki a segédletben lévő szituációs kártyát, minden csoportnak jusson egy példány.

Szükséges eszközök

- A szituációs kártya egy példánya minden csoportnak
- Papír és ceruza a szavazólapokhoz
- Tábla vagy flipchart és filcek

A gyakorlat menete

A gyakorlat két részből áll. Az első részben a gyerekek beszélgetnek és határoznak arról, hogy milyen demokratikus választási eljárással fogják eldönteni, miként költsenek el egy adott összeget. A második részben a csoport szavaz az egyik javasolt módon.

1. Vezessük be a gyakorlatot azzal, hogy elmondjuk: az **Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata** szerint mindenkinek joga van részt venni hazája kormányzásában akár közvetlenül, akár választott képviselők útján, és az ország vezetőit rendszeresen megtartott tisztességes és titkos szavazással kell megválasztani (21. cikk). Kérdezzük meg a gyerekeket, hogy szerintük mit jelent ez, az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Mit jelent az, hogy „tisztességes” választás?
 - Miért kell a szavazásnak titkosnak lennie?
 - Ki szavazhat? Ki nem szavazhat?
 - Mit jelent az, hogy „képviselek útján” veszünk részt a kormányzásban? Mi a képviselők feladata?
 - Hogyan hívjuk azokat az embereket, akik országos és helyi szinten képviselnek minket?
2. Mutassunk rá, hogy a gyerekek ugyan még nem szavazhatnak az országgyűlési és az önkormányzati választásokon, de számos olyan döntéshozatali eljárásban részt vehetnek, amikor az életükkel kapcsolatos dolgokról van szó.
 - Tudtok példát mondani, amikor ti dönthettek vagy beleszólhattok valamilyen döntésbe?

- Ezek „tisztesleges” eljárások?
- Van titkos szavazás?
- Ki dönti el, hogy legyen-e jogod szavazni vagy részt vehess egy döntésben?

1. rész

- Osszuk a gyerekeket négy- vagy ötfős csoportokba, és minden csoportnak adjuk oda a szituációs kártyát. Mondjuk el, hogy 10 percük van arra, hogy kidolgozzanak egy demokratikus döntéshozatali folyamatot annak eldöntésére, miként költsék el a csoportnak ajándékozott pénzt.
- A 10 perc letelte után kérjük meg a csoportokat, hogy mutassák be az általuk javasolt döntéshozatali folyamatot. Minden egyes ismertető után kérjük meg a többi gyereket, hogy mondják el a véleményüket a javaslatról az alábbi kérdések alapján:
 - Tisztességes ez a folyamat? Miért vagy miért nem?
 - Minden érintett befolyásolhatja a végeredményt?
 - Ha szavazásra kerül sor, titkos lesz? Lényeges ez?
 - Világos mindenkinek, hogyan születik meg a döntés?
- Mondjuk el, hogy szavazást fognak tartani a teljes csoportban a kérdés eldöntésére. Ehhez azonban ki kell választaniuk azt a szavazási eljárást, amit az egész csoport követni fog. Hasonlítsák össze az általuk kidolgozott javaslatokat:
 - Miben hasonlítanak egymásra? Miben különböznek?
 - Használhatjuk-e valamelyik javasolt eljárást a szavazáshoz? Tisztességes lesz?
 - Szeretnétek változtatni valamin?
 - A szavazókon kívül kik, milyen „szereplők” vesznek még részt a szavazás lebonyolításában?
- Egy táblára vagy flipchartra pár szóval írjuk fel a kiscsoportok javaslatait, és kérjük meg a gyerekeket, hogy döntsék el, melyiket szeretnék majd a szavazásához felhasználni. Ehhez alkalmazhatunk többségi szavazást, amikor az a javaslat győz, amelyik a legtöbb szavazatot kapja. Szavazategyenlőség esetén a csoportsegítő is vegyen részt a szavazásban. Szavazzunk újra, egész addig, amíg az egyik javaslat meg nem kapja a szavazatok többségét. Ehhez ne használjunk titkos szavazást.

2. rész

- Miután eldölt, hogy melyik választási eljárást alkalmazzuk, osszuk ki a különféle szerepeket a gyerekek között a kiválasztott eljárásnak megfelelően, és tartsuk meg a szavazást. A szereplők között kell lennie valakinek, aki a szavazást levezényli (választási elnök vagy csoportvezető) – győződjünk meg róla, hogy az a gyerek, aki ezt a szerepet betölti, szívesen vezeti le az egész választási folyamatot.
- Tartsuk meg a szavazást.

Feldolgozás és értékelés

- Hívjuk össze a gyerekeket, és beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Mit gondoltok: tisztességes volt a szavazás? Miért vagy miért nem?
 - Meg vagytok elégedve az eredménnyel?
 - Ismerős volt ez a helyzet? Tudtok mondani hasonló példákat az életből?
 - Tisztességesen járt el a választási elnök vagy csoportvezető? Vannak-e más szerepkörök, amelyekre szükség volna a tisztességes eljárás biztosításához?

- Altalában hogyan hozzák az ehhez hasonló döntéseket? A gyerekek ki tudják fejezni a véleményüket, vagy befolyásolhatják a végső döntést? Szerintetek ez tisztességes így?
 - Vannak olyan döntések, amelyeket csak a felnőtteknek lenne szabad meghoznia?
 - Ti mit tudtok tenni annak érdekében, hogy a titeket érintő döntéseket tisztességes módon hozzák?
 - Milyen érzés volt arról dönteni, hogy melyik javaslatot használjuk a szavazáshoz? Csinálhattuk volna ezt tisztességesebb módon? Hogyan?
 - Hangzottak el olyan kifejezések a gyakorlat során, amelyek ismeretlenek számotokra? Melyek?
2. Kapcsoljuk össze a gyakorlatot az emberi jogokkal az alábbi vagy hasonló kérdésekkel:
- Mit értünk kormányzás alatt? Mire gondolunk, amikor azt mondjuk: demokrácia?
 - Hogyan, milyen különféle módokon vehetnek részt az emberek a kormányzásban?
 - Hány évesnek kell lennetek ahhoz, hogy szavazhassatok?
 - Hogyan választunk polgármester és helyi képviselő-testületet?
 - Mit gondoltok, a kormányzásban való részvételi jog miért alapvető emberi jog?
 - A **Gyermekjogi Egyezmény** biztosítja a gyerekek azon jogát, hogy véleményüket elmondhassák és azt a felnőttek figyelembe is vegyék. Van rá mód, hogy beleszóljatok az iskolátok, illetve a környéken vagy a városban működő gyermekintézmények irányításába? Hogyan?
 - Miért fontos, hogy éljünk emberi jogainkkal?

Javaslatok a folytatáshoz

„A mi alkotmányunk” című gyakorlat lehetőséget kínál arra, hogy a gyerekek gyakorolják a szavazást és demokratikus módon megvitassák, hogyan viselkedjenek a csoport tagjai egymással. A „Ki döntsön?” című gyakorlat a gyerekek kibontakozó képességeivel és az őket érintő döntésekben való részvétel kérdésével foglalkozik.

Javaslatok a cselekvésre

Ragadjunk meg minden alkalmat arra, hogy a csoport gyakorolja a demokratikus döntéshozatalt, legyen szó bármilyen apróságról (pl. milyen rágcsálnivalót vegyünk; az udvaron vagy a teremben játszunk-e), vagy valami komoly dologról. A demokratikus folyamatokat a legjobban a gyakorlatban lehet megtanulni. Már abból is okulnak, ha rendszeresen megkérdezzük tőlük, hogy vajon minden érintett kapott-e rá esélyt, hogy kifejtse a véleményét egy adott döntésnél.

Szervezhetünk a helyi, nemzeti vagy regionális választásokkal párhuzamosan saját választást is. Lásd például: www.ul8.org/en/the-project-ul8.

Tanácsok a csoportsegítőnek

A gyakorlat során olyan kifejezések is felmerülhetnek, amelyeket a gyerekek esetleg nem ismernek (pl. jelölés, jelölt, kampánybeszéd, vita, pótszavazás, szavazatok megoszlása, szavazólap). Ezeket mindenképpen magyarázzuk meg.

Ha kisebb gyerekekkel foglalkozunk: ahol lehet, használjunk egyszerűbb kifejezéseket, például mondjuk azt, hogy „a szavazók több mint fele” vagy „egyszerű többség”, pl. „arányos képviselőt”-ről ne is beszéljünk.

Találjunk ki más szituációkat a csoportban lévő gyerekek által ismert döntési helyzetek mintájára, és a szimulációs játékot alakítsuk ennek megfelelően.

Variációk

Ha azt a kérdést akarjuk körbejárni, hogy kik jogosultak a szavazásra, további kérdéseket is feltehetünk az alábbiak szerint. Olvassuk fel ezeket a szimulációs játék elején, majd a gyerekek vitassák meg, szavazhassanak-e ezek a szereplők. Ezt a kérdést is eldönthetjük szavazással; ilyenkor a gyakorlatra több időt kell szánni.

Egyéb szereplehetőségek

Hatéves vagy, első osztályba jársz. Még nem tudsz olvasni, és nem nagyon ismered a csoportot. Legyen szavazati jogod?

Tizenhárom éves vagy, Tanulási nehézségekkel küzdesz, ezért az olvasási készséged egy 9 éves gyerek szintjén van. Legyen szavazati jogod?

Nemrég költöztetek ide, nem igazán ismered még senkit. Legyen szavazati jogod?

Te vagy az iskola réme. Bántod a kisebb gyerekeket az udvaron, és arra bíztatod a barátaidat, hogy ők is csúfolják a többieket. Legyen szavazati jogod?

Segédlet

Szituációs kártya

A csoportokban 30 gyerek van. Kaptatok 100 ezer forintot adományként. Tegyetek javaslatot, milyen módszerrel lehetne demokratikusan eldönteni, hogy ezt a pénzt miként használjátok fel. Néhány gyerek bulit szervezne, sok finomsággal. Mások kirándulni mennének, megint mások pedig új játékokat és rajzeszközöket vennének. Egyik gyerek szerint félre kéne tenni a pénzt végszükség esetére. Egy másik szerint szintetizátort kéne venni. Hogyan döntitek el a kérdést demokratikus módon?

Gondoljátok végig például:

- Minden gyerek fog szavazni, illetve részt venni a döntésben, vagy csak néhányan? Ki fog szavazni?
- Minden javaslatról szavazni fogtok, vagy csak néhányról? Hány javaslatról fogtok szavazni?
- Hogyan fogjátok eldönteni, mely javaslatokról szavaztok?
- Hány szavazatot kell kapnia egy javaslatnak ahhoz, hogy az győzzön? Lehet tartózkodni a szavazásnál?
- Mi történik, ha két javaslat ugyanannyi szavazatot kap?
- Az összes pénzt egy dologra fogjátok elkölteni, vagy esetleg arányosan felosztjátok?
- Mit tesztek annak érdekében, hogy mindenki tudja, kire vagy mire szavaz? Lesznek kampánybeszéddek vagy választási viták?

Modern tündérmese

Segíts magadon, az Isten is megsegít

Nehézségi szint

7-13 év

60 perc

4-30

Diszkrimináció

Oktatás és
szabadidő

Erőszak

A gyakorlat típusa

Történetmesélés, beszélgetés

A gyakorlatról röviden

Képek alapján a gyerekek felváltva mesélnek el egy történetet, majd megismerik a képek mögött rejlő valódi történetet, amely a modernkori rabszolgaságról szól.

Célok

- A gyermekmunka és a modernkori rabszolgaság kérdésének bemutatása
- Az aktív figyelem készségének fejlesztése
- Nagyobb gyerekek számára: ismerkedés az Emberi Jogok Európai Bíróságával

Előkészítés

Készítsünk másolatokat a segédletként megadott rajzokról, két gyereknek elég egy példány. Készítsünk másolatokat a Gyermekjogi Egyezmény egyszerűsített változatáról, minden gyereknek egyet.

Szükséges eszközök

- Egy pálcá
- A segédletben található képsorozat megfelelő példányszámban
- A **Gyermekjogi Egyezmény** gyermekbarát változata több példányban

A gyakorlat menete

1. Üljenek a gyerekek körbe, mert egy történetet fognak hallani. Próbáljunk sejtelmes hangulatot teremteni. Mutassuk fel a pálcát, és mondjuk el, hogy csak az beszélhet, akinek a pálcá a kezében van. Ha valaki befejezte a beszédet, a pálcát tovább kell adnia valaki másnak.
2. Tegyük középre a képeket, hogy mindenki jól láthassa mindegyiket, és magyarázzuk el, hogy a csoport ezek alapján közösen fogja kitalálni és elmesélni egy lány, Siwa történetét. Ezután osszuk szét a képeket: minden gyereknek vagy párnak jusson egy kép. Mondjuk el, hogy minden kép a közös történetnek egy részét ábrázolja, és minden gyerek/pár a nála lévő képről fog mesélni úgy, hogy az beleilleszkedjen a már megkezdett mesébe. Adjunk időt arra, hogy a gyerekek végiggondolják, mit ábrázol a náluk lévő kép, és ha kettesben dolgoznak, meg tudják ezt beszélni partnerükkel.
3. A pálcá először a csoportsegítőnél legyen. Kezdjük bele a mesébe, mondjunk pár szót, hogy a gyerekek ráérezzenek a mese ízére. Ezután adjuk át a pálcát annak a gyereknek, aki szívesen tovább szövé a mese fonalát. Aki folytatni szeretné a mesélést, az emelje a magasba a képét. Ha többen is jelentkezik, mindig az aktuális mesélő dönti el, hogy kinek adja tovább a pálcát.
4. Ha a mese végére értünk, kérdezzük meg a gyerekeket, hogy szeretnék-e hallani az eredeti történetet. Mondjuk el vagy olvassuk fel Siwa történetét.

Feldolgozás és értékelés

- Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Nehéz volt elmondani Siwa történetét a képek alapján? Miért?
 - Hasonlított a ti történetetek az igazihoz?
 - Mit gondoltok Siwa történetéről? Milyen érzés volt hallgatni?
 - Van kérdésetek Siwa történetéről?
- Beszéljünk a kényszermunkáról és a modernkori rabszolgaságról az alábbi vagy hasonló kérdések segítségével:
 - Mit jelent az, hogy rabszolga?
 - Miben hasonlított Siwa helyzete a rabszolgákéra?
 - Gondoljátok, hogy Siwa esete a ti országotokban is megtörténhetne? Tudtok hasonló esetekről?
 - Vannak még ma is rabszolgák a világban? Létezik még kényszermunka?
- Adjuk oda a gyerekeknek a **Gyermekjogi Egyezmény**, az **Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata** vagy az **Emberi jogok európai egyezménye** gyermekbarát változatának másolatát. Kapcsoljuk össze Siwa történetét az emberi jogokkal:
 - Mit jelent a gyermekmunka? Mely formái tiltottak?
 - Milyen következményei vannak egy gyerek számára, például a testi és mentális egészsége szempontjából, ha dolgozni kényszerül?
 - Hogyan befolyásolja a kényszermunka a gyerekek emberi jogait? Meg tudjátok mondani a **Gyermekjogi Egyezmény** alapján, milyen jogai sérültek Siwának?
 - Mit tehetünk azért, hogy egy gyereknek se kelljen kényszermunkát végeznie?

Javaslatok a folytatáshoz

Az ilyen felzaklató témával foglalkozó gyakorlatot mindig más gyakorlatokkal együtt végezzük. Akármilyen kevés időnk van, mindenképp le kell vezetnünk a feszültséget valamilyen könnyedebb, pozitív hangvételű gyakorlattal; ilyen például a „Feltérképezzük a jogokat” vagy a „Csak nézel, vagy csinálsz is valamit?”

Nagyobb gyerekekkel használhatjuk az Európa Tanács hasonló témájú (angol nyelvű) képregényeit: www.coe.int/t/dg2/trafficking/comics/ Előtte mindenképpen győződjünk meg róla, hogy a tartalom megfelelő a csoportnak.

Javaslatok a cselekvésre

A gyerekek utánanézhethetnek, hogy hazánkban milyen törvények biztosítanak védelmet a gyermekmunka ellen. Nézzék meg például, hogy jogszerűen mennyi munkát végezhetnek a gyerekek, hány éves kortól, és milyen fajta munkákat. A gyerekeknek be kell szerezniük a szülők vagy gondviselők engedélyét ahhoz, hogy dolgozhassanak?

A csoport készíthet felmérést arról, hogy mennyi és milyen munkát végeznek otthon a gyerekek. A családokban végzett munka (pl. gyerekmegőrzés, házimunka, segítség a szülők munkájában) gyerekmunkának minősül? A fiúk és a lányok egyenlő mértékben veszik ki a részüket az otthoni munkából?

Tervezzünk kampányt a gyerekekkel a gyermekmunka és az emberkereskedelem ellen.

Tanácsok a csoportsegítőnek

Használhatunk kalapot vagy bármely más tárgyat a pálca helyett.

Lehet, hogy a gyerekeknek segítségre lesz szükségük ahhoz, hogy a képek alapján elmeséeljék a történetet, vagy sorrendbe rakják a képeket. Közelebb terelhetjük a mese fonalát a valós történethez, ha mi is részt veszünk a mesélésben.

Lehet, hogy el kell magyarázni az emberkereskedelem fogalmát: „emberek elhurcolása erőszak, csalás, kényszerítés vagy megfélemlítés révén, kizsákmányolásuk céljából” (Unseen UK).

Siwa története felkavaró lehet néhány gyerek számára, készüljünk fel, hogy tudjunk válaszolni esetleges kérdéseikre. Tudjunk arról is beszélni, kikhez vagy milyen szervezetekhez tudnak fordulni, ha ők vagy mások hasonló helyzetbe kerülnek.

Siwa története az Emberi Jogok Európai Bírósága által is tárgyalt valós eseten alapul (Siliadin kontra Franciaország, 73316/01. számú ügy). A Kiskompaszban bemutatott történet szándékosan nem nevez meg konkrét országot Siwa hazájaként (valójában Togóból származott). Ez azért van, hogy a gyerekek ne legyenek abban a hiszemben, hogy az emberkereskedelem áldozatai minden esetben Afrikából vagy más nem európai térségből származnak. A történetet akár meg is változtathatjuk, úgy, hogy az a hazánkban lévő körülményeket tükrözze. Arra ügyeljünk, hogy semmiképpen ne sugalljuk azt, hogy az emberkereskedelem csak az Európán kívüli országokban fordul elő. Sajnos számos olyan eset akad, amikor egyik európai országból egy másikba adnak vagy rabolnak el gyerekeket, vagy mindez egy európai országban belül történik.

Nézzünk utána, hogy a **Gyermekjogi Egyezményen** kívül milyen más jogi eszközök védik a gyerekeket a gyermekmunka ellen. Lásd az 5. fejezetben az oktatással és szabadidővel, valamint a migrációval foglalkozó részeket.

Segítsünk a gyerekeknek különbséget tenni a például otthon, a családban végzett segítő munka és az elfogadhatatlan gyermekmunka között.

A lányoknak világszerte kevesebb szabadidőt adnak, mint a fiúknak, és több nem fizetett munkát végeztetnek velük. Megvizsgálhatjuk a fiúkkal és lányokkal szemben támasztott eltérő elvárásokat, és megbeszélhetjük ezt a kérdést a nemek közötti egyenlőség témájával kapcsolatban

Variációk

Ha nagyobb gyerekekkel foglalkozunk, Siwa története kapcsán érdemes beszélni az Emberi Jogok Európai Bíróságáról (EJEB) is, az alábbi kérdések alapján:

- Siwa és ügyvédje az Emberi Jogok Európai Bírósága elé vitte az ügyet. Hallottál már erről a bíróságról? Mit várt vajon Siwa a bíróság döntésétől?
- Milyen döntést hozott az EJEB Siwa ügyében? Mi lett a döntés következménye?
- A ti országotok aláírta az Emberi jogok európai egyezményét?
- Gyerekként kérhetitek az EJEB segítségét? Mit tehet az érdeketekben az EJEB?

Ha kisebb gyerekekkel foglalkozunk: Számozzuk meg a képeket, és sorban tegyük ki őket, hogy a gyerekek számára egyértelmű legyen az események sorrendje. Gondoljuk át alaposan, mit kérdezzünk a gyerekektől, és használjuk a **Gyermekjogi Egyezményből** készített képes kártyákat (I. a kézikönyv végén), vagy egyszerűen tegyünk fel néhány általános kérdést a gyermekjogokról vagy az emberi jogokról.

További információk

- Az Emberi Jogok Európai Bíróságáról angol nyelven: www.echr.coe.int és magyar nyelven: <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/hun&c>
- Videófilm az EJEB-ről: www.youtube.com/watch?v=M0cmUQTgjCw
- Az Európa Tanács emberkereskedelem elleni kampányáról: www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/home

Segédlet

Siwa története

Egyszer volt, hol nem volt, nem is olyan régen, élt egy lány, akit Siwának hívtak. Családjá nagy szegénységben élt. A nagybátyjánál lakott, mert a szülei meghaltak, amikor ő még kicsi gyerek volt.

Amikor idősebb lett, Siwa rájött, hogy a világ sokkal nagyobb, mint az ő hazája, és hogy rengeteg érdekes hely és látnivaló van benne. De mint a legtöbb ember az országban, Siwa is szegény volt, és nem volt pénze utazni.

Egy napon azonban a nagybátyja egy tervvel állt elő. Azt javasolta Siwának, hogy utazzon el Franciaországba, ott él egy ismerőse, X. néni, nála ellakhatna. Siwának tetszett az utazás ötlete, és akár azon nyomban elindult volna. A nagybácsi megegyezett X. nénivel, hogy az megveszi Siwa repülőjegyét, cserébe Siwa az ő házában fog lakni, és segít a családnak a házimunkában, amíg ledolgozza a jegy árát. Így hát Siwa felszállt a gépre és elrepült Franciaországba. Már nagyon várt minden új dolgot, amivel ott találkozni fog. X. néni azt is megígérte neki, hogy iskolába küldi, és elintézi a hivatalos papírjait, hogy Siwa szabadon utazhasson, és felfedezhesse az országot.

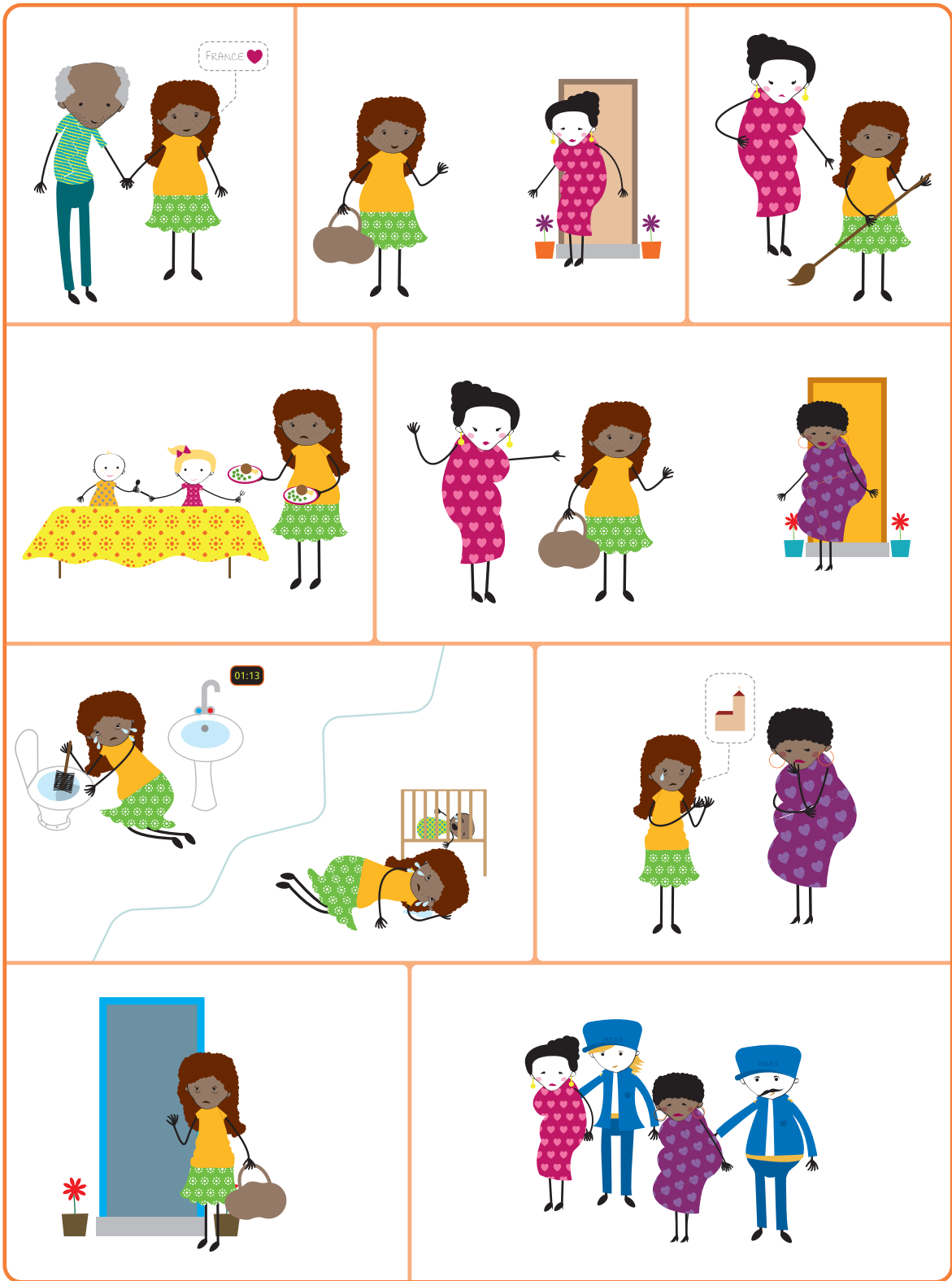
Azonban amikor Siwa megérkezett X. néni házába, a dolgok kezdtek rosszra fordulni. X. néni nem volt olyan kedves, mint amilyennek a lány elképzelte. Elvárta Siwától, hogy vigyázzon a gyerekeire, és az összes házimunkát is ő végezze. Amikor Siwa az iskoláról kérdezte, X. néni azt válaszolta, hogy az még várhat.

Egy idő után X. néni azt mondta Siwának, hogy mostantól egy darabig Y. néninél fog lakni. Siwa azt remélte, hogy most végre elkezdhet iskolába járni, és élvezheti új életét. De sajnos Y. néni rosszabb volt X. néninél is. Az élet egyre keményebb lett Siwa számára. Most már korán reggel el kellett kezdenie a munkát, és nem feküdhett le egész késő estig. És még ezután sem alhatott egy jót, mert a gyerekszoba padlóján aludt, és neki kellett vigyáznia a kisbabára, aki minden éjjel többször is felébresztette őt a sírásával. Ráadásul még azt sem engedték meg neki, hogy kilépjen a házból, és sétálni menjen a városba. Nyomorult volt az élete. Siwa már bánta, hogy eljött a hazájából.

Egyik reggel Siwa engedélyt kapott arra, hogy templomba menjen. De ahelyett, hogy odament volna, összeszedte minden bátorságát, és bekopogott a szomszéd ház ajtaján. Elmondta a történetét az ott lakó fiatal párnak, és segítséget kért tőlük. A párt nagyon megdöbbenette az eset. Nem tudták elképzelni, hogy manapság valakit rabszolgaként kezelnek. Siwa története olyan volt, mint egy rossz álmom, amelynek sehogy se akar vége szakadni. Siwának saját magának kellett segítséget keresnie.

A pár befogadta Siwát a házába, és jelentették az esetet a rendőrségnek. A rendőrség nyomozást indított, és X. és Y. néni vád alá helyezték. De Siwa nem elégedett meg azzal, hogy ezt a két embert megbüntették. Azt akarta, hogy más gyerek soha ne kerülhessen hasonló helyzetbe. Így aztán az ügyvédje segítségével az ügyet az Emberi Jogok Európai Bírósága elé vitte, és beadványában azt követelte, hogy Franciaország hozzon olyan törvényeket, amelyek megvédik a gyerekeket az efféle rabszolgaságtól. A Bíróság egyetértett Siwával, és felszólította Franciaországot, hogy gondoskodjon arról, hogy efféle kényszermunka a jövőben soha többé ne fordulhasson elő. Siwa végre boldog volt. Nemcsak Y. néni börtönéből sikerült megmenekülnie, hanem azt is elérte, hogy abban az országban már egyetlen gyereknek sem kell azon keresztülmennie, amin neki.

Forrás: Az Emberi Jogok Európai Bíróságán lefolytatott Siliadin kontra Franciaország (73316/01. számú) ügy alapján.

Riporter kerestetik!

Fényképezőgéppel az emberi jogok védelmében

Nehézségi szint

8-13 év

90-120 perc

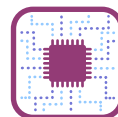
4-30

Környezet

Egészség

Digitális környezet

A gyakorlat típusa

Séták a környéken, riportkészítés, fényképezés

A gyakorlatról röviden

A gyerekek riportot készítenek arról, milyen az emberi jogi helyzet a városukban, falujukban vagy szűkebb környezetükben. Ehhez fényképet készítenek, majd a fotókból kiállítást szerveznek.

Célok

- Annak tudatosítása, hogyan jelennek meg az emberi jogok a mindennapokban
- A jogsértések eseteinek és a jogvédelem lehetőségeinek feltárása
- A jogok védelméhez és a jogsértések felszámolásához szükséges együttműködési készségek fejlesztése

Előkészítés

Készítsünk rövid listát az egészséghez, biztonsághoz és környezethez kapcsolódó nyilvános helyekről, rendszerekről (pl. nyilvános illemhely, étterem, szelektív hulladékgyűjtő).

Gondoskodjunk róla, hogy a megfelelő engedélyek a rendelkezésünkre álljanak és legyen elegendő felnőtt, kísérő a környék bejárásához.

Másoljuk le a környék (város, falu, kerület stb.) térképét.

Szükséges eszközök

- Minden csoportnak egy-egy másolat a **Gyermekjogi Egyezmény** gyermekbarát változatából, és/vagy ugyanez nagy méretben a falon/táblán.
- Egy fényképezőgép (digitális vagy polaroid fényképezőgép vagy mobiltelefon) minden csoportnak.
- „Riporter” kítűző minden gyerekeknek.
- Jegyzetfüzetek és tollak jegyzeteléshez.
- A környék (város, falu, kerület stb.) térképe több példányban.
- Nyomtató a digitális fényképek kinyomtatásához és/vagy projektor a kivetítéshez.

A gyakorlat menete

1. Beszélgessünk a gyerekekkel arról, mit csinálnak a nyomtatott és online újságoknál, illetve a televízióban dolgozó riporternek. Most itt a lehetőség, hogy ők is fotóriporternek legyenek, és képeket készítsenek arról, hogyan érvényesülnek az egészséghez, a biztonsághoz és a megfelelő környezethez való jogok a környékükön. Bizonyára találnak példákat arra, amikor ezeket a jogokat tiszteletben tartják, és arra is, amikor eze a jogok sérülnek.
2. Rakjuk ki jól látható helyre a Gyermekjogi Egyezmény gyermekbarát változatát, vagy adjunk belőle a gyerekeknek egy-egy példányt. Keressék meg a 6., 24., 27. és 33. cikket, olvassák fel és beszéljék meg egymás között, mit jelentenek. Ezek azok a jogok, amelyekről tudósítani fognak. Említsünk néhány példát arra, hol jelenhetnek meg ezek a környezetükben (pl. tűzvédelem az

iskolában; az élelmiszerek előállításának, elkészítésének és értékesítésének körülményei egészségügyi szempontból; helyi közlemények a levegő, a víz és a környezet tisztasága kapcsán). Kérjük saját példákat a gyerekektől annak ellenőrzésére, hogy valóban értik-e, miről van szó.

3. Osszuk a gyerekeket három- vagy négyfős csoportokra. Minden csoportot kísérjen felnőtt. Ha nincs elég felnőtt, a csoportok legyenek kicsit nagyobbak, hogy mind mellé jusson egy-egy felnőtt kísérő. Minden gyereknek adjunk egy „riporter” kitűzőt, amire rá tudják írni a nevüket. Adjunk minden csoportnak egy fényképezőgépet és egy konkrét feladatot.

Példák feladatokra:

- Az A csoport ellenőrizheti az iskolák és egyéb nyilvános helyek biztonsági körülményeit. (Például: Hol vannak a tűzoltó készülékek? Könnyen megközelíthetőek a vészkijáratok? Tudják-e a gyerekek, mit kell tenni vészhelyzetben?)
 - A B csoport a közlekedés biztonságát ellenőrizheti. (Például: Vannak-e biztonságos járdák? Vannak-e biztonságos gyalogos-átkelőhelyek? Jó állapotban vannak az utak és a járdák? Vonatkoznak-e sebességkorlátozások az autósokra? Van éjjel utcai világítás?)
 - A C csoport az élelmiszereket és az étkezési feltételeket ellenőrizheti. (Például: a piacok és éttermek tisztaságát, az élelmiszerek és italok ételmezési minőségét, az egészségre vonatkozó fogyasztói tájékoztatást, a vízellátás biztonsági ellenőrzését.)
 - A D csoport foglalkozhat a környezeti kérdésekkel. (Például: Tisztának tűnik-e a levegő? Valaki ellenőrzi, hogy valóban szennyezésmentes-e? Vannak-e zöldterületek a közelben? Tiszták az utcák és a közterek? Rendszeresen összegyűjtik a szemetet? Biztosítanak-e szelektív hulladékgyűjtő konténereket a műanyag, a papír vagy az üveg újrafelhasználásához?)
4. Hagyjunk elegendő időt arra, hogy a csoportok megbeszéljék a kapott feladatot és megtervezzék, hogyan fognak utánajárni a tényeknek. Ellenőrizzük, hová akarnak menni, és tudják-e, hogyan kitől kell engedélyt kérni, hogy adott helyre be tudjanak jutni (pl. tanár, iskolagondnok, parkőr). Fontos, hogy a gyerekek tudják kezelni a fényképezőgépet. A csoportok beszéljék meg, ki tölti be az alábbi szerepköröket:
 - jegyzetelés, fényképek feliratozása,
 - a fényképek összekapcsolása konkrét emberi jogokkal,
 - a csoport problémákra tett javaslatainak összeírása.
 5. Mondjuk meg minden csoportnak, hogy röviden be kell számolniuk a sétát követő terveikről is, és adjunk nekik határidőt a beszámolók elkészítésére.
 6. Miután a csoportok elkészítették a fényképeket, adjunk nekik időt, hogy felkészüljenek az eredményeket bemutató kis kiállításra: nyomtassák ki a képeket, vagy készüljenek fel a vetítésre. Hangsúlyozzuk, hogy csak a legjobb képeket válasszák ki a kiállításához. Kevesebb, de jobb minőségű kép mindenkinek érdekesebb lesz; javasoljuk, hogy 6–10 képet válasszanak ki. Minden csoport tüntesse fel az alábbiakat:
 - a kiállítás címe;
 - a csoport tagjainak neve;
 - képfelirat minden fotóhoz: mit ábrázol a kép, hol és mikor készült;
 - milyen emberi jog(ok) érvényesült(ek) vagy sérült(ek);
 - javaslatok a megfigyelt jogsértések orvosolására, a jó példák kiemelése és elismerése.

Feldolgozás és értékelés

- Beszélgjünk meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Milyen érzés volt riporterkedni?
 - Nehéz volt megtalálni a megfelelő példákat? Miért?
 - Nehéz volt fényképen visszaadni azt, amit tapasztaltatok? És a fényképekhez feliratot írni?
 - Nehéz volt javaslatokat megfogalmazni vagy valami pozitívumot mondani?
 - Mit tudtatok meg magatokról vagy a környezetetekről? Van-e valami, amit most már másképp láttok?
 - Segíthet-e a fényképezőgép abban, hogy más fényben mutassunk meg dolgokat? És az írás?
 - Milyen más módon tudtatok volna ugyanezeket az üzeneteket közvetíteni?
- Kapcsoljuk össze a gyakorlatot az emberi jogokkal az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Mit tudtatok meg a környezetetekről emberi jogi szempontból?
 - Milyen példákat láttatok az emberi jogok védelmére és érvényesülésére? És a jogsértésekre?
 - Tudtok konkrét javaslatokat adni arra, mit kellene tenni a saját környezetetekben az emberi jogi vagy a gyermekjogi helyzet javítása érdekében? Kinek mondjuk el ezeket a javaslatokat (pl. az iskola vezetősége, szülők, polgármester, helyi képviselő-testület, sajtó, tanárok)?
 - A **Gyermekjogi Egyezmény** garantálja a gyerekeknek a jogot, hogy szabadon kifejtthessék véleményüket az őket érintő kérdésekben. Miként lehet élni ezzel a joggal? Hogyan tudnátok még hatékonyabban érvényesíteni? Milyen készségek kellene ehhez?

Javaslatok a folytatáshoz

A „Feltérképezzük a jogokat” című gyakorlat szintén azt vizsgálja, hogyan valósulnak meg a jogok a helyi közösség életében. A „Képjátékok” című gyakorlat a képek értelmezésével és kommunikációs célokra történő felhasználásával foglalkozik.

Javaslatok a cselekvésre

Kérjük meg a gyerekeket, hogy válasszanak ki legalább egyet a feltárt problémák közül, amelyen szeretnének javítani. Beszélgessünk arról, hogy miért ezt választották, és hogyan lehetne megoldani az adott problémát.

Már önmagában az is érdekes és fontos lépés lehet, ha a gyakorlat eredményét bemutatjuk az egész iskola vagy a helyi közösség számára. Próbáljuk elérni, hogy kiállíthassuk a képeket valamilyen nyilvános helyen (pl. a postahivatalban, a városházán, az iskolában vagy az ifjúsági házban), és hívjuk meg a nagyközönséget. Létrehozhatunk egy oldalt a közösségi médiában a csoportnak vagy egy weboldalt, ahová feltölthetjük a kiállítás anyagát, hogy az virtuálisan is elérhető legyen.

Segítsünk a gyerekeknek elismerő leveleket írni azoknak az intézményeknek, amelyek különösen jó munkát végeznek az egészség és a biztonság védelmében, illetve hogy kifejezzék csalódottságukat azok felé, akik nem felelnek meg ezeknek a követelményeknek.

Ha még nem történt meg, hívjuk meg a helyi közösség képviselőit (pl. polgármester, iskolaigazgató, helyi önkormányzati képviselők, helyi egyesületek), hogy találkozzanak a gyerekekkel és beszélgessenek a problémákról. Bízassuk a gyerekeket, hogy kérdezzenek bátran és fogalmazzanak meg építő jellegű javaslatokat, amelyeket a jelen lévő képviselők felkarolhatnak a valódi változás érdekében.

Tanácsok a csoportsegítőnek

Ez a gyakorlat nagyon könnyen használható más emberi jogi témák (pl. erőszak, nemek közötti egyenlőség, fogyatékosággal élő vagy kisebbségi gyermekek, információ, játék és szabadidő) feldolgozására.

Ha a gyerekek iskolákról vagy más intézményekről tudósítanak, próbáljuk meg beszerezni a felelős vezetők hozzájárulását és támogatását. Az ő bevonásuk a gyerekek munkájába fontos a változás eléréséhez. Hangsúlyozzuk, hogy a riportoknak nem csupán az a céljuk, hogy feltárják a jogsértéseket, hanem az is, hogy értékeljék azt, ami jól működik. Nyomatékosítsuk, hogy nagyon fontos felismerni és dicsérni azokat, akik óvják és biztosítják az egészséghez, a biztonsághoz és az élhető környezethez szükséges feltételeket.

Mutassuk meg a gyerekeknek, hogyan kell használni a fényképezőgépet, és adjunk ötleteket ahhoz, hogyan tudnak jó képeket készíteni. Bizonyosodjunk meg róla, hogy mindegyikük tudja kezelni a fényképezőgépet, és ügyeljünk rá, hogy mindenkinek legyen is lehetősége erre. Sokszor egy régimódi fényképezőgép jobb is lehet, mint egy digitális, mert a gyerekeknek alaposabban át kell gondolnia minden egyes képet, mielőtt exponálna.

Variációk

Készítsenek a gyerekek olyan képeket, amelyek bizonyos érzésekhez köthetők (pl. amikor félnek, amikor valami rejtéllyel találják magukat szemben, amikor el tudják engedni magukat, amikor boldogok, vagy amikor kellemetlenül érzik magukat stb.).

Sajtószemle

Ha nincs hír, az jó hír – vagy mégsem?

Nehézségi szint

10-13 év

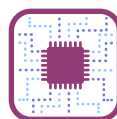
45-60 perc

4-30

Emberi jogokról
általában

Digitális környezet

Részvétel

A gyakorlat típusa

Médiafigyelés, poszterkészítés, beszélgetés

A gyakorlatról röviden

A gyerekek újsághíreket keresnek, amelyekben az emberi jogok érvényesüléséről, megsértéséről vagy védelméről van szó, a talált cikkekből plakátokat készítenek, majd ezeket kiállítják.

Célok

- Figyelem felhívása a médiában és a mindennapi életben megjelenő emberi jogi kérdésekre
- Annak vizsgálata, hogyan kezeli az emberi jogi kérdéseket a média

Előkészítés

- Gyűjtünk össze többféle újságot, vagy nyomtassunk ki pár újsághírt online hírportálokról.
- Másoljuk le a segédletben található sablont (csoportonként egy példányban).

Szükséges eszközök

- Újságoldalak vagy kinyomtatott újságcikkek
- Nagy ív papír
- Ragasztószalag vagy ragasztó, olló
- Filctollak
- **Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata** gyermekbarát változatának példányai

A gyakorlat menete

1. Mondjuk el, hogy ez a gyakorlat azzal foglalkozik, hogyan jelennek meg az emberi jogok a híradásokban. Idézzük fel a gyerekekkel az emberi jogokhoz kapcsolódó korábbi gyakorlatokat és beszélgetéseket, valamint elevenítsük fel az **Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatára** vonatkozó ismereteket.
2. Osszuk a gyerekeket kisebb csoportokba. Adjunk minden csoportnak egy újságot vagy kinyomtatott újságcikkeket, ollót, ragasztószalagot vagy ragasztót, filctollat, valamint a segédletben található mintának megfelelően előkészített nagy papírlapot.
3. Mindegyik csoport készítsen posztert az alábbi három kategóriának megfelelően. Hagyjanak helyet, ahová az újságcikkeket, képeket beragaszthatják:
 - a jogok gyakorlása, érvényesülése,
 - a jogok megsértése, megtagadása,
 - a jogok védelme.
4. Kérjük meg a gyerekeket, hogy nézzék át az újságokat vagy a kinyomtatott cikkeket, és vágják ki azokat a részeket, amelyek az emberi jogokkal kapcsolatosak. Ezeket ragasszák a megfelelő kategóriába. Hívjuk fel a figyelmet arra, hogy nem csak a hírek, hanem más jellegű, például sportról szóló hírek vagy hirdetések is kapcsolódhatnak az emberi jogokhoz, és ezeket is nézzék át.

5. Amikor az összes csoport talált már anyagot mindegyik kategóriához, kérjük meg a gyerekeket, hogy válasszanak ki egy hírt vagy történetet, amelyet feldolgoznak majd az alábbi kérdések segítségével:
 - Milyen konkrét emberi jogokat érint a történet? Jegyezzék fel a jogokat a poszter alján.
 - Keressék meg, hogy az **Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának** mely cikke(i) kapcsolódik(-nak) ezekhez a jogokhoz, és írják a cikk(ek) számát is a poszter alá, a megfelelő helyre. Ha kell, húzzanak nyilatkat a jogoktól a kapcsolódó történethez.
6. A csoportok mutassák be a posztereket. Válasszanak ki egy vagy két újságcikket mindegyik poszterről, és magyarázzák el, hogyan értelmezték azt az **Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata** tükrében.

Feldolgozás

Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:

- Nehéz volt minden kategóriához újságcikket találni?
- Melyik kategóriába tartozó cikkeket volt a legkönnyebb megtalálni? Miért?
- Mely emberi jogokat, illetve az **EJENY** mely cikkeit érintették a cikkek?
- Az emberi jogi kérdéseket érintő újságcikkek közül hány utalt kifejezetten az emberi jogokra? Mit gondoltok, miért nem említették egyes újságcikkek az emberi jogokat?
- Volt olyan újságcikk, ahol külön megemlítették a gyermekjogokat?
- Gyerekként vagy fiatalként mely jogok érintenek benneteket a leginkább?
- Ezen újságkivágások alapján milyennek tűnik jelenleg az emberi jogok helyzete a világban? És Európában? És a ti környezetetekben?
- Ezekben az újságcikkekben mit tesznek az emberi jogok védelme érdekében? Ki teszi meg ezeket a lépéseket?

Javaslatok a folytatáshoz

A „Feltérképezzük a jogokat” és a „Riporter kerestetik!” című gyakorlat” során a gyerekek az emberi jogok szempontjából vizsgálják meg saját környezetüket, közösségüket. A „Riporter kerestetik!” gyakorlatnál a résztvevők fotóriportot készítenek arról, mit tapasztalnak a környezetükben.

Javaslatok a cselekvésre

Hagyjuk a falon a posztereket, de a gyerekek gyűjtsenek még újságkivágásokat vagy újságcikkeket. Térjünk vissza a témára, ha már elég sok új anyag került fel a poszterekre.

Válasszunk ki egy olyan emberi jogi témát, ami különösen érdekli a csoportot (pl. a tulajdonhoz való jog, akár a szegénység témakörével összekapcsolva; az oktatáshoz való jog, különös tekintettel a minőségi oktatásra), és szervezzünk figyelemfelhívó kampányt. Hagyjuk, hogy a gyerekek válasszák meg, milyen szinten kívánnak kampányolni (pl. helyi, országos vagy nemzetközi szinten).

Tanácsok a csoportsegítőnek

Ehhez a gyakorlathoz a gyerekeknek már ismerniük kell az **Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát**. Ezért ha még nem ismernék, célszerű az **EJENY** bemutatásával kezdeni a gyakorlatot.

Adjunk a gyerekeknek többféle újságot, napilapot, képes újságot, az online hírportálokról kinyomtatott cikkeket, képeket, reklámokat, és ne feledkezzünk meg a helyi lapokról és a hirdetési újságokról sem. Nem kell, hogy frissek legyenek. Ha a gyerekek hozzá tudnak férni az internethez a gyakorlat közben, közvetlenül a hírportálokon is kereshetnek, és kinyomtathatják a megfelelő cikkeket.

A gyakorlat elején járunk körbe, és győződjünk meg arról, hogy mindenki érti-e a feladatot.

Bízassuk a gyerekeket, hogy ne csak a hírek között keressenek, hanem nézzék át például a hirdetések (a tulajdonhoz való jog), a házassági és gyász híreket (jog a közösség kulturális életében való részvételhez, a házasságkötéshez való jog, gondolati, lelkiismereti és vallásszabadság), a sporthíreket (a pihenéshez és szabadidőhöz való jog), az apróhirdetéseket, vállalati vagy szakszervezeti gyűlésekről szóló értesítéseket (a békés gyülekezéshez és egyesüléshez való jog).

Ha időt akarunk spórolni, vagy ha kisebb gyerekekkel dolgozunk és ezért egyszerűsíteni akarjuk a gyakorlatot, előre kiválogathatunk pár újságcikket, ahelyett, hogy egész újságokat vagy kinyomtatott oldalakat adunk nekik. A gyerekeknek így nem kell keresgélniük, hanem csak elolvassák, értelmezik és besorolják a cikkeket.

Variációk

Az összes csoport együtt is dolgozhat, három posztert készítenek a három témának megfelelően, tehát minden csoport ezekre a közös poszterekre teszi fel az újságválogásokat.

Ha kisebb gyerekekkel foglalkozunk: Csak két témát használjunk: a jogok érvényesülése, illetve a jogok megsértése. Hagyjuk ki az 5. lépésnél az elemzést, elég, ha csak elmondják, mit találtak. A gyakorlat feldolgozásánál összpontosítsunk a gyerekek emberi jogokkal kapcsolatos mindennapos tapasztalataira.

Ha nagyobb gyerekekkel foglalkozunk: Hasonlítsák össze a gyerekek, hogy a különböző újságok vagy sajtóorgánumok hogyan mutatják be ugyanazt az emberi jogi szempontból érdekes történetet. Milyen különbségeket vesznek észre abban, hogy az egyes újságok mekkora jelentőséget tulajdonítanak az adott történetnek? Van különbség abban, hogy a történetnek melyik oldalát hangsúlyozzák? Vannak alternatív változatok ugyanarról az eseményről? Van olyan változat, amelyik konkrétan megemlíti az emberi jogokat?

Kérjük meg a gyerekeket, hogy nézzék meg a híradót a tévében vagy az interneten, és írják le, milyen témákról volt szó, valamint hogy mennyi időt szántak az emberi jogokkal kapcsolatos témákra.

Segédlet

Poszter (minta)

JOGOK ÉRVÉNYESÜLÉSE		JOGOK MEGSÉRTÉSE		JOGOK VÉDELME	
Elemzés		Elemzés		Elemzés	
Jog	EJENY-cikk	Jog	EJENY-cikk	Jog	EJENY-cikk

Szembekötösd!

Mindent a kéznek, semmit a szemnek!

Nehézségi szint

6-13 év

45+ perc

4-28

Diszkrimináció

Egészség

Részvétel

A gyakorlat típusa

Szimuláció, beszélgetés

A gyakorlatról röviden

A gyerekek bekötött szemmel próbálnak felöltözni, és elgondolkodnak a fogyatékossgal élők hétköznapjairól és emberi jogairól.

Célok

- A fogyatékossgal élő gyerekek különleges jogainak és szükségleteinek megértése
- Az együttműködés és a csoporton belüli kommunikáció különböző formáinak fejlesztése

Előkészítés

Készítsünk össze olyan ruhadarabokat (pl. sapka, sál, kendő), amelyek bármelyik gyerekre ráillenek; minden kisebb csoportnak ugyanannyit.

Szükséges eszközök

- 1 kendő minden négyfős csoportnak, a szemek bekötéséhez
- Továbbá öt másik ruhadarab minden csoportnak (pl. kalap, sapka, sál, dzseki, cipő és egy táska). Használhatjuk a gyerekek saját ruhadarabjait is, de mindenképpen ugyanannyi és ugyanolyan fajta ruhadarabok legyenek minden csoportnak.

A gyakorlat menete

1. Kérdezzük meg a gyerekeket, hogy ismernek-e valakit, aki fogyatékossgal él. Milyen fogyatékossgai lehetnek az embereknek? Honnan tudjátok, hogy valaki fogyatékossgal él-e? Mindig lehet látni az emberek fogyatékossgát?
2. Gondolatok-e már arra, milyen lehet annak, aki nem lát vagy gyengénlátó? Mondjuk el a résztvevőknek, hogy ebben a gyakorlatban anélkül fognak végrehajtani egy adott feladatot, hogy a látásukra tudnának támaszkodni.
3. Osszuk a gyerekeket négyfős csoportokra. Minden csoportnak adjunk öt ruhadarabot.
4. Mindegyik csoportból kérjünk egy önkéntest, aki beleegyezik, hogy először bekössék a szemét. Az önkénteseknek mondjuk el, hogy bekötött szemmel fel kell venniük az öt ruhadarabot. Ezután a csoportból valaki kösse be a kendővel az önkéntes szemét.
5. Amikor be van kötve az önkéntes szeme, a többi gyerek egyesével adja neki a ruhadarabokat, ő pedig próbáljon meg egymaga felöltözni. A csoport többi tagja lehetőleg ne szóljon semmit, de ha a bekötött szemű társuknak segítségre van szüksége, a többiek adhatnak utasításokat.
6. Hogy megtartsuk a gyakorlat lendületét, körülbelül négypercenként kérjük meg a gyerekeket, hogy cseréljenek szerepet, akár sikerült felöltöznie az adott gyerekeknek, akár nem. Addig folytassuk a gyakorlatot, amíg mindenki ki nem próbálta a csoportból.

Feldolgozás és értékelés

- Beszélgük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Nehéz volt egyedül felöltözni bekötött szemmel? Miért?
 - Milyen érzés volt, hogy nem láttál?
 - Hasznos utasításokat kaptatok a csoporttól? Hogyan tudtak volna még jobban segíteni?
 - Milyen érzés volt utasításokat adni? Volt olyan utasítás, amit nehéz volt megfogalmazni?
 - Ha látássérültek lennétek, milyen egyéb feladatok vagy tevékenységek jelentenének nehézséget nektek? Volna olyan feladat vagy tevékenység, ami könnyebb lenne?
 - Hogyan lehetne pár feladatot vagy tevékenységet úgy adaptálni, hogy a látássérültek is el tudják végezni? Mondjatok néhány példát!
- Tárjuk fel a fogyatékossgal élő emberekkel kapcsolatos sztereotípiákat az alábbi vagy hasonló kérdések segítségével:
 - Ismertek valakit, aki látássérült vagy vak? Ismertek valakit, akinek más fogyatékossga van? Szerintetek miket szeretnek csinálni a fogyatékossgal élő gyerekek? Más dolgokat, mint amiket ti szerettek csinálni? Miért vagy miért nem?
 - Mindig tudjátok, hogy valakinek van-e fogyatékossga vagy nincs? Fontos, hogy mindig tudjuk? Miért vagy miért nem?
 - Mit gondoltok, vannak a fogyatékossgal élő gyerekeknek barátai? Vajon csak fogyatékossgal élő gyerekekkel barátkoznak? Ha a barátod fogyatékossgal élne, másmilyen volna a kapcsolatot vele? Miért vagy miért nem?
 - Mit gondoltok, mivel szeretne foglalkozni egy fogyatékossgal élő gyerek, ha felnő? Mással, mint ti? Miért vagy miért nem?
 - Szerintetek jó az, ha a fogyatékossgal élő gyerekek ép társaikkal egy iskolába, egy osztályba járhatnak? Miért vagy miért nem?
 - Mindenkinek joga van mindazokhoz a dolgokhoz, amelyek egy teljes élethez szükségesek. Mi az, ami nélkül nem tudnátok teljes, boldog életet élni? Vajon a fogyatékossgal élő gyerekeknek is szükségük van ugyanezekre a dolgokra?
 - Vonatkozik-e a **Gyermekjogi Egyezmény** és az abban felsorolt minden jog a fogyatékossgal élő gyerekekre? Van-e az egyezményben valami, ami kifejezetten a fogyatékossgal élő gyerekekre vonatkozik?
 - Mit tudnátok tenni annak érdekében, hogy a fogyatékossgal élő gyerekeknek a **Gyermekjogi Egyezményben** szereplő összes joguk érvényesüljön? Mit tehetnétek ezért az iskolában? A játszótéren? A közösségben?

Javaslatok a folytatáshoz

Mondjanak a gyerekek olyan játékokat, amelyeket bekötött szemmel is lehet játszani. Biztonsági okokból válasszunk ülő helyzetben játszható feladatokat (pl. kitalálós játék, térbeli kirakó, szerepjáték). Mit szeret a csoport leginkább játszani, csinálni? Hogyan tudnánk adaptálni ezt a tevékenységet úgy, hogy a látássérült vagy vak gyerekek is részt tudjanak benne venni?

Hangsúlyozzuk, hogy a segítségnyújtás nehéz lehet a segítőnek is. Ehhez kipróbálhatjuk például azt a játékot, amikor az egyik gyereknek bekötik a szemét, párja pedig kézen vagy karon fogva vezeti (valamilyen biztonságos helyen). Aztán szerepet cserélnek, a végén pedig közösen megbeszéljük a tapasztalatokat.

Teremtsünk lehetőséget a gyerekeknek arra, hogy megtapasztalhassák, milyen lehet másféle fogyatékossgakkal élni, például mozgáskorlátozottként (pl. zsákban futás, mankó kipróbálása, sínbe tett kéz), vagy ha valaki nem tud beszélni, olvasni vagy számolni. Fontos, hogy az ilyen gyakorlatoknál mindig legyen tér és idő a feldolgozásra, hogy lebontsuk a sztereotípiákat, és hangsúlyozzuk a fogyatékossgal élők emberi jogait.

Sok más gyakorlat is foglalkozik a fogyatékosághoz kapcsolódó kérdésekkel. A néma bemondó segítségével a hallássérült gyerekek helyzetét tapasztalhatják meg a résztvevők. A Testet öltött tudás című gyakorlat pedig azzal szembesít, milyen hatással lehet a fogyatékosággal élő gyerekek fejlődésére a kirekesztődés.

Javaslatok a cselekvésre

A gyerekek felmérhetik környezetüket – a találkozóhelyeket, lakóhelyüket, iskolájukat, közösségüket – abból a szempontból, hogy vajon kényelmesen és biztonságosan tudna itt élni, dolgozni, játszani egy fogyatékosággal élő ember? Lehet-e tenni valamit azért, hogy ezek a helyek könnyebben megközelíthetők és használhatók legyenek a fogyatékosággal élők számára?

A csoport utánajárhat, hogy hol laknak és tanulnak a fogyatékosággal élő gyerekek, és hogy miért vannak vagy miért nincsenek együtt a többi gyerekekkel. Leginkább annak érdemes utánanézni, hogy a szűkebb környezetünkben hol laknak és hova járnak iskolába a speciális szükségletű, fogyatékosággal élő gyerekek, és vajon ugyanígy van ez más településeken, más országokban is?

Hívjunk meg egy olyan helyi csoportot vagy szervezetet, amelyik fogyatékosággal élő gyermekekkel foglalkozik, hogy beszéljenek a munkájukról. Csereprogramot vagy találkozót is szervezhetünk a csoporthoz vagy szervezethez tartozó gyerekekkel.

Tanácsok a csoportsegítőnek

Ez a gyakorlat azt feltételezi, hogy a résztvevők között nincsenek diagnosztizált fogyatékosággal élő gyerekek. Sok csoportban viszont van legalább néhány olyan gyerek, aki valamilyen képesség-hiánnyal, fogyatékosággal él, habár ez talán nem egyből nyilvánvaló (pl. a szemüveges gyerekek adott esetben látássérültnek tekinthetők). Nagyon figyeljünk oda ezekre a gyerekekre és arra, mit gondolnak saját magukról, képességeikről és esetleges fogyatékoságaikról. Ha a csoportban vannak fogyatékosággal élő gyerekek, a feldolgozás során információforrásként támaszkodhatunk rájuk, de előzőleg kérdezzük meg tőlük négy szemközt, hogy nem kellemetlen-e nekik ez a szerep.

Amikor arról beszélgetünk, hogy a fogyatékosággal élőknek szükségük van segítségre, emlékeztessünk arra is, hogy rengeteg mindent képesek önállóan megcsinálni. Nyomatékosítsuk, hogy a fogyatékosággal élőknek ugyanazok az alapvető szükségleteik és jogaik, mint bárki másnak, és sok hely, tevékenység és feladat átalakítható úgy, hogy hozzáférhető legyen mindenki, így a fogyatékosággal élők számára is. Mondjunk példákat erre (pl. rámpa, átkelőhelyeken a jelzőlámpáknál hangjelzés a gyalogosok számára, filmek, videók feliratozása).

Felkészülésként olvassuk el a Gyermekjogi Egyezmény 23. cikkét: „Az Egyezményben részes államok elismerik, hogy a szellemileg vagy testileg fogyatékos gyermeknek emberi méltóságát biztosító, önfenntartását előmozdító, a közösségi életben való tevékeny részvételét lehetővé tevő, teljes és tisztességes életet kell élnie.” A 23. cikk felvezetéséhez és megbeszéléséhez használhatjuk a gyermekjogi kártyákat. A fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló, 2006-ban elfogadott ENSZ egyezmény változást hozott a fogyatékosággal élők státuszát illetően, hiszen a dokumentum a jótékonykodás, orvosi kezelés és szociális védelem „tárgya”, célpontja helyett jogalanyként, a társadalom aktív résztvevőjeként tekint rájuk. További információkat az 5. fejezet diszkriminációról szóló része tartalmaz.

Variációk

Használhatunk öltöztetőbabát és kivágható „ruhákat” is, ekkor a bekötött szemű gyerekeknek a babát kell felöltöztetnie. Ha kislétszámú csoporttal dolgozunk, elég, ha csak egy vagy két öltöztetőbabát használunk, és mindig más gyereket kérünk meg arra, hogy bekötött szemmel adjon rá egy-egy ruhadarabot.

A gyakorlatot úgy is elvégezhetjük, hogy a bekötött szemű gyerekek egy kirakóst próbálnak összerakni. Bármilyen egyszerűbb két- vagy háromdimenziós kirakós játék megteszi.

Táblás játékok

Mennyire ismered a jogaidat?

Nehézségi szint

8-13 év

45 perc

2-6 fő
táblánként

Emberi jogokról
általában

A gyakorlat típusa

A gyakorlat két különböző, a gyermekjogokról szóló táblás játékot tartalmaz, amelyeket azonos táblán, de eltérő szabályokkal játszunk. A gyerekek önállóan játszanak, de szükség van csoportsegítőre is, hogy segítsen játék közben, és levezesse a feldolgozó részt.

1. játék: Ismered a jogaidat?

A gyakorlatról röviden

Ebben a gyakorlatban a gyerekek próbára teszik a gyermekjogokkal kapcsolatos tudásukat. Előre és hátra lépkednek egy táblán, attól függően, hogy a színes (vagy fénymásolt játéktábla esetén sötétszürke) mezőkre lépve milyen jogkártyákat vesznek fel.

Célok

- Az emberi jogok és a **Gyermekjogi Egyezmény** bemutatása
- Annak elősegítése, hogy a gyerekek össze tudják kapcsolni az emberi jogokat mindennapi életükkel
- Figyelemfelkeltés az emberi jogi kérdések iránt

Előkészítés

- Nézzük át előre a kártyákat, a rajtuk szereplő kérdésekkel és válaszokkal együtt, hogy mindent alaposan megértsünk.
- Másoljuk le a Segédletben található táblát (216. oldal), minden kiscsoportnak egy példányban.
- Másoljuk le az 1. és 2. számú segédletet minden kiscsoportnak egy-egy példányban.
- Vágjuk ki a kártyákat, vigyázzunk, hogy a hajtásvonalat hagyjuk épen. Amikor kivágtuk a kártyákat, hajtsuk össze, és lehetőleg ragasszuk le mindet. Keverjük össze a kártyákat, minden csoportnak jusson egy pakli.
- Opcionális: másoljuk le **Gyermekjogi Egyezmény** gyermekbarát változatát annyi példányban, ahány résztvevő van.

Szükséges eszközök

- Játéktáblák, lehetőleg A3-as lapra másolva, kiscsoportonként 1 db
- Játékfigurák vagy zsetonok, dobókocka
- Két csomag kártya: jogkártyák, illetve jogsértés-/jogsegélykártyák
- Opcionális: a **Gyermekjogi Egyezmény** gyermekbarát változata több példányban

A gyakorlat menete

1. Osszuk a gyerekeket 2–6 fős csoportokba, és minden csoportnak adjunk:
 - egy táblát,
 - egy dobókockát,
 - egy csomag jogkártyát, illetve egy csomag jogsértés-/jogsegélykártyát.

2. Minden gyerek válasszon magának egy játékbábút, és magyarázzuk el a szabályokat:

- Mondjuk el, hogy az nyer majd, aki elsőként ér a célba; ehhez felváltva dobunk majd a kockával, és lépkednek a bábukkal a táblán.
- Ebben a játékban nem kell foglalkozni a táblára rajzolt kígyókkal és létrákkal. Mutassuk meg a táblát, és mondjuk el, hogy ha a színes (vagy ha fekete-fehér másolatot használunk, sötétszürke) mezőkre lépnek, húzniuk kell egy kártyát a csomagból, azt hangosan olvassák fel, és kövessék a rajta lévő utasítást. Mutassuk meg a kártyákat, és példaként olvassunk fel egyet.
- Magyarázzuk el, hogy vannak kártyák, amelyekkel előreléphetnek, más kártyákkal viszont hátrafelé kell haladniuk, megint más kártyákat húzva pedig egy körre kimaradnak. Ha olyan kártyát húznak, amely szerint visszafelé kell lépniük, ezt azzal semlegesíthetik, ha meg tudják nevezni a **Gyermekjogi Egyezménynek** azt a cikkét, amely sérült. Ha ez sikerült, a játékos egyet előre léphet.
- Egymás után mindenki dobjon a dobókockával. Aki a kiscsoportban a legnagyobbat dobta, az kezd.
- A legnagyobbat dobó játékos megint dob a kockával, és annyit lép előre a táblán, amennyit a dobókocka mutat.
- Ezután a játékos balján ülő gyerek következik.
- Az nyer, aki először ér a célba, de a játéknak csak akkor van vége, ha minden játékos célba ért.

Feldolgozás és értékelés

Beszélgük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:

- Mit gondoltok erről a játékról?
- Tanultatok valami újat a gyermekjogokról? És a minket körülvevő világról?
- Volt olyan szituáció, ami furcsának vagy szokatlannak tűnt? Miért?
- Tudtok a kártyákon szereplőkhöz hasonló eseteket mondani a saját életetekből, amikor az emberi jogokat tiszteletben tartották, vagy éppen megsértették?

Tanácsok a csoportsegítőnek

A játékosok szükség esetén használhatják a jogsértéskártyák hátoldalán lévő jogsegélykártyákat, vagy mindenkinek kioszthatjuk a Gyermekjogi Egyezmény gyermekbarát változatának egy-egy példányát, hogy azt használják segítségképp.

A gyakorlathoz szükséges a gyermekjogok és a Gyermekjogi Egyezmény bizonyos szintű ismerete, ezért előtte célszerű átismételni ezeket. Néhány kártya több joghoz is kapcsolódhat, és nem csak a hátoldalon feltüntetett joghoz. Engedjük a gyerekeknek, hogy más kapcsolódó jogok megnevezésével is semlegesíthessék az adott jogsértést.

Ha egyszerre több csoport játssza a játékot, egy másik csoportsegítőre is szükség lehet, hogy az esetekkel kapcsolatos kérdésekre válaszolni tudjunk.

A gyerekek csapatokban is játszhatják a játékot, ekkor a csapattagok közösen próbálják megtalálni a megfelelő „semlegesítő” jogot.

Variációk

Ha fiatalabb gyerekekkel játszunk, eltekinthetünk attól a résztől, hogy a hátrafelé lépések „semlegesítése” érdekében nevezzék meg a **Gyermekjogi Egyezmény** vonatkozó cikkét. Helyette megkérdezhetjük tőlük, mit tehetnének, hogy változtassanak a helyzeten. A kisebb gyerekeknek gondot okozhat a kártyákon lévő szöveg elolvasása, ebben az esetben a csoportsegítő olvassa fel hangosan, ami az adott kártyán áll.

1. segédlet: Jogkártyák

vágásvonal

Táblás játékok

1. JOGKÁRTYA

Egyik barátod szülei elváltak a nyáron, de a barátod továbbra is együtt él mindkettőjükkel, egyik héten az egyik, másik héten a másik szülőnél, mivel ő maga így szeretne volna. Lépj előre 2 mezőt!

Tudsz olyan jogot, ami ehhez kapcsolódik?

2. JOGKÁRTYA

Megtanultad, hogy ha nagy bajban vagy, mindig hívhatsz segítséget. Ha felhívod a segélyhívószámot (egész Európában a 112-es szám; Magyarországon ezen kívül a rendőrség 107-es száma is hívható), és elmondod, mi a helyzet, a hatóságok megkeresik neked azokat a szervezeteket, amik segítenek az olyan gyerekeken, akiket elhagytak, akikkel rosszul bántak, vagy akiknek más problémájuk van. Lépj előre 2 mezőt!

Tudsz olyan jogot, ami ehhez kapcsolódik?

3. JOGKÁRTYA

Az egyik barátod osztályában azok a gyerekek, akiknek tanulási nehézségeik vannak, külön segítséget kapnak a tanároktól. Lépj előre 2 mezőt!

Tudsz olyan jogot, ami ehhez kapcsolódik?

4. JOGKÁRTYA

Az iskolákban az igazgató megtudta, hogy vannak olyan gyerekek a helyi közösségben, akik nem járnak iskolába, mert a szüleiknek nincs hivatalos engedélye arra, hogy az országban éljenek. Az igazgatónak sikerült kapcsolatba lépnie a szülőkkel, és meggyőzte őket arról, hogy küldjék iskolába a gyerekeket. Lépj előre 2 mezőt!

Tudsz olyan jogot, ami ehhez kapcsolódik?

5. JOGKÁRTYA

Jogod van ismerni, milyen emberi jogok illetnek meg téged! Lépj előre 4 mezőt!

Tudsz olyan jogot, ami ehhez kapcsolódik?

6. JOGKÁRTYA

Az iskolában a tanárok nem alkalmazhatnak testi fenyegetést, és nem sértegethetik a gyerekeket, még akkor sem, ha azok rosszul viselkednek. Lépj előre 2 mezőt!

Tudsz olyan jogot, ami ehhez kapcsolódik?

7. JOGKÁRTYA

Az iskolákban nemcsak lépcsők vannak, hanem liftek és rámpák is, hogy azok az emberek, akik kerekesszéket használnak vagy nehezen járnak, könnyen tudjanak közlekedni. Lépj előre 3 mezőt!

Tudsz olyan jogot, ami ehhez kapcsolódik?

8. JOGKÁRTYA

A barátod apukája balesetet szenvedett, és sokáig nem tudott dolgozni. Amíg fel nem gyógyult, az állam támogatta a családot, hogy ki tudják fizetni a számlákat és legyen elég pénzüik ennivalóra. Lépj előre 2 mezőt!

Tudsz olyan jogot, ami ehhez kapcsolódik?

9. JOGKÁRTYA

Megtudod, hogy a jogaidat még háború idején is védelmezni kell, és léteznek különleges egyezmények, amelyek ezt biztosítják. Lépj előre 2 mezőt!

Tudsz olyan jogot, ami ehhez kapcsolódik?

10. JOGKÁRTYA

A környezetben vannak gyermekkönyvtárak, és hozzáférhetőek olyan, kifejezetten a gyerekeknek szóló újságok, filmek, játékok és tévéműsorok, amelyek segítenek, hogy megtudd és megértsd, mi történik a világban. Lépj előre 2 mezőt!

Tudsz olyan jogot, ami ehhez kapcsolódik?

11. JOGKÁRTYA

Sajnos, meg kell operálni téged. Szerencsére jogod van a megfelelő egészségügyi ellátáshoz és gondoskodáshoz, és még egyik szülőd vagy hozzátartozód is veled lehet! Lépj előre 2 mezőt!

Tudsz olyan jogot, ami ehhez kapcsolódik?

2. Segédlet: Jogsértés- és jogsegélykártyák

vágásvonal

1. JOGSÉRTÉSKÁRTYA

Barátod elvesztette a cipőjét, de nincs pénze újat venni. Az iskola vezetése szerint mezítláb nem lehet iskolába járni. Lépj vissza 2 mezőt!

Tudsz olyan jogot, ami segít megszüntetni ezt a jogsértést?

2. JOGSÉRTÉSKÁRTYA

Az egyik osztálytársad szülei romák. A családjának nagyon nehéz lakást találnia, mert mindenhol azt mondják róluk, hogy ők „mások.” Lépj vissza 4 mezőt!

Tudsz olyan jogot, ami segít megszüntetni ezt a jogsértést?

3. JOGSÉRTÉSKÁRTYA

Hallottad, hogy vannak országok, ahol a gyerekeket arra kényszerítik, hogy harcoljanak a háborúban. Ezek a gyerekek éhesek, szomjasak és nagyon félnek. Menj vissza a kiinduló mezőre.

Tudsz olyan jogot, ami segít megszüntetni ezt a jogsértést?

4. JOGSÉRTÉSKÁRTYA

Az iskolából az egyik lány modellkedik. Ezzel sok pénzt keres, a fotói megjelennek az újságokban is. De sokat hiányzik a tanórákról, és arra sincs ideje, hogy megcsinálja a házi feladatát, vagy játsszon a barátaival. Nagyon kimerültnek látszik. Lépj vissza 2 mezőt!

Tudsz olyan jogot, ami segít megszüntetni ezt a jogsértést?

5. JOGSÉRTÉSKÁRTYA

Az iskolában csak az ország hivatalos nyelvén szabad beszélni. A gyerekeket megbüntetik, ha más nyelven szólnak meg, még ha a játszótéren is. Egyszer kimaradsz.

Tudsz olyan jogot, ami segít megszüntetni ezt a jogsértést?

6. JOGSÉRTÉSKÁRTYA

A környéken van egy iskola, ahol szívesen látják a különböző vallású gyerekeket, de rossz szemmel nézik azokat, akik nem hívők. Egyszer kimaradsz a dobásból!

Tudsz olyan jogot, ami segít megszüntetni ezt a jogsértést?

7. JOGSÉRTÉSKÁRTYA

A barátod szülei tavaly elváltak. Az anyukája többé nem engedi meg neki, hogy találkozzon az apukájával vagy nagyszüleiével. Nagyon hiányzik neki az apukája. Lépj vissza 3 mezőt!

Tudsz olyan jogot, ami segít megszüntetni ezt a jogsértést?

8. JOGSÉRTÉSKÁRTYA

Van az osztályban egy kislány, aki soha nem játszhat iskola után, még tanulni sincs ideje, mert neki kell vigyáznia a kistestvéire. Lépj vissza 3 mezőt!

Tudsz olyan jogot, ami segít megszüntetni ezt a jogsértést?

9. JOGSÉRTÉSKÁRTYA

Az osztályban az egyik fiú nem hajlandó rendet rakni ebéd után, mondván: „A takarítás a lányok dolga!” Lépj vissza 2 mezőt!

Tudsz olyan jogot, ami segít megszüntetni ezt a jogsértést?

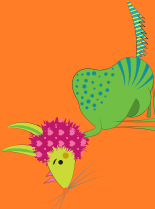
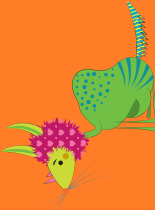
10. JOGSÉRTÉSKÁRTYA

Az iskolában van focicsapat és sok más sportszakkör, ahová a fiúk iskola után járhatnak, de a lányoknak semmi ilyen nincs.

Tudsz olyan jogot, ami segít megszüntetni ezt a jogsértést?

Segédlet 3: A kártyák hátoldala

<p>Ismered a jogaidat?</p> <p>KISKOMPASZ Kézikönyv a gyermekek emberi jogi neveléséhez</p>	<p>Ismered a jogaidat?</p> <p>KISKOMPASZ Kézikönyv a gyermekek emberi jogi neveléséhez</p>	<p>Ismered a jogaidat?</p> <p>KISKOMPASZ Kézikönyv a gyermekek emberi jogi neveléséhez</p>	<p>Ismered a jogaidat?</p> <p>KISKOMPASZ Kézikönyv a gyermekek emberi jogi neveléséhez</p>	<p>Ismered a jogaidat?</p> <p>KISKOMPASZ Kézikönyv a gyermekek emberi jogi neveléséhez</p>	<p>Ismered a jogaidat?</p> <p>KISKOMPASZ Kézikönyv a gyermekek emberi jogi neveléséhez</p>	<p>Ismered a jogaidat?</p> <p>KISKOMPASZ Kézikönyv a gyermekek emberi jogi neveléséhez</p>	<p>Ismered a jogaidat?</p> <p>KISKOMPASZ Kézikönyv a gyermekek emberi jogi neveléséhez</p>	<p>Ismered a jogaidat?</p> <p>KISKOMPASZ Kézikönyv a gyermekek emberi jogi neveléséhez</p>	<p>Ismered a jogaidat?</p> <p>KISKOMPASZ Kézikönyv a gyermekek emberi jogi neveléséhez</p>	<p>Ismered a jogaidat?</p> <p>KISKOMPASZ Kézikönyv a gyermekek emberi jogi neveléséhez</p>	<p>Ismered a jogaidat?</p> <p>KISKOMPASZ Kézikönyv a gyermekek emberi jogi neveléséhez</p>
---	---	---	--	---	---	--	--	--	---	--	--

Megoldások

Jobb kártya 1	GYERMEKJOGI EGYEZMÉNY, 12. cikk: A gyermek véleményének tiszteletben tartása Ha a felnőttek olyan kérdésben döntenek, ami a gyereket is érinti, a gyerekek joga van hozzá, hogy megmondja, szerinte mi történjen, és véleményét a felnőtteknek figyelembe kell venniük.
Jobb kártya 2	GYERMEKJOGI EGYEZMÉNY, 19. cikk: Védelem az erőszak, bántalmazás és elhanyagolás minden formája ellen Az államnak biztosítania kell, hogy minden gyerekről megfelelően gondoskodjanak, és meg kell védenie a gyerekeket attól, hogy bárki – akár szülei, gondviselőik vagy mások – rosszul bánjon velük, zaklassa, bántalmazza vagy elhanyagolja őket. GYERMEKJOGI EGYEZMÉNY, 36. cikk: A kizsákmányolás más formái ellen való védelem A gyerekeket meg kell védeni minden olyan tevékenységtől, ami gátolhatja a fejlődésüket és károsíthatja a testi és lelki egészségüket.
Jobb kártya 3	GYERMEKJOGI EGYEZMÉNY, 23. cikk: Fogyatékossgal élő gyermekek Ha egy gyermek fogyatékossgal él, különleges gondoskodásban, támogatásban és oktatásban kell részesülnie azért, hogy teljes és önálló életet élhessen, és a legjobb képessége szerint részt vehessen a közösség életében.
Jobb kártya 4	GYERMEKJOGI EGYEZMÉNY, 28. cikk: Az oktatáshoz való jog A gyerekeknek joguk van az oktatáshoz, azaz járhatnak iskolába. Az általános iskolának ingyenesnek kell lennie.
Jobb kártya 5	GYERMEKJOGI EGYEZMÉNY, 29. cikk: Az oktatás céljai Az oktatásnak segítenie kell a gyerekek személyiségfejlődését, valamint tehetségük, szellemi és fizikai képességeik kiteljesítését. Fel kell készítenie őket az életre, és ösztönöznie kell őket arra, hogy tiszteljék szüleiket, a saját országuk és más népek kultúráját.
Jobb kártya 6	GYERMEKJOGI EGYEZMÉNY, 28. cikk: Az oktatáshoz való jog Az iskolai fegyelmezés nem sértheti a gyerekek emberi méltóságát, és sem testi, sem érzelmi erőszakot nem lehet alkalmazni a fegyelmezésben.
Jobb kártya 7	GYERMEKJOGI EGYEZMÉNY, 23. cikk: Fogyatékossgal élő gyermekek Ha egy gyermek fogyatékossgal él, különleges gondoskodásban, támogatásban és oktatásban kell részesülnie azért, hogy teljes és önálló életet élhessen, és a legjobb képessége szerint részt vehessen a közösség életében.
Jobb kártya 8	GYERMEKJOGI EGYEZMÉNY, 26. cikk: Szociális biztonság A társadalomnak, amelyben élünk, olyan szolgáltatásokat kell nyújtania a gyerekek számára, amelyek biztosítják, hogy jó körülmények közt éljenek és fejlődjenek (pl. megfelelő táplálkozás, egészségügyi ellátás, szociális juttatások). Az államnak a rászoruló gyerekeket és családokat különleges támogatásban kell részesítenie.
Jobb kártya 9	GYERMEKJOGI EGYEZMÉNY, 38. cikk: A fegyveres konfliktusban érintett gyermekek védelme Ha egy gyerek még nem töltötte be tizenötödik (Magyarországon ez a korhatár 18 év) életévét, az állam nem engedheti, hogy belépjen a hadseregbe, vagy bármilyen módon közvetlenül részt vállaljon a harcokban. A háborús területen élő gyerekeknek különleges védelmet kell kapniuk.
Jobb kártya 10	GYERMEKJOGI EGYEZMÉNY, 13. cikk: Az önkifejezés és a tájékozódás szabadsága A gyerekeknek joguk van ahhoz, hogy tájékozódjanak, információkat keressenek, szerezzenek és osszanak meg másokkal, bármilyen formában (írásban vagy művészi formában, a televízió, a rádió vagy az internet segítségével), feltéve, hogy az adott információ nem árt nekik vagy másoknak.
Jobb kártya 11	GYERMEKJOGI EGYEZMÉNY, 24. cikk: Egészségügyi ellátás és szolgáltatások A gyerekeknek joguk van a jó színvonalú egészségügyi ellátáshoz (pl. gyógyszerekhez, kórházi és orvosi ellátáshoz). Ugyanígy joguk van tiszta ivóvízhez, egészséges ételekhez, tiszta környezethez és ahhoz, hogy egészséges életmódra neveljék őket annak érdekében, hogy egészségesek maradjanak. A gazdagabb országoknak segíteniük kell a szegényebbeket ennek elérésében.

Megoldások

Semlegesítő jog 1	Gyermekjogi Egyezmény, 27. cikk: Megfelelő életszínvonal A gyerekeknek joguk van ahhoz, hogy olyan körülmények között éljenek, hogy testi és szellemi fejlődésük biztosítva legyen. Az államnak támogatnia kell azokat a családokat, akiknek nincs elég pénzük ezek megteremtésére.
Semlegesítő jog 2	Gyermekjogi Egyezmény, 2. cikk: A hátrányos megkülönböztetés tilalma Az egyezményben foglalt jogok mindenkit megilletnek etnikai háttértől, bőrszíntől, vallástól, nemtől, származástól és képességeiktől függetlenül, akármit gondol és mond, és akármilyen nyelven beszél. Az államnak meg kell védenie a gyerekeket mindennemű hátrányos megkülönböztetéstől.
Semlegesítő jog 3	Gyermekjogi Egyezmény, 38. cikk: A fegyveres konfliktusban érintett gyermekek védelme Ha egy gyerek még nem töltötte be tizenötödik (Magyarországon ez a korhatár 18 év) életévét, az állam nem engedheti, hogy belépjen a hadseregbe, vagy bármilyen módon közvetlenül részt vállaljon a harcokban. A háborús területen élő gyerekeknek továbbá különleges védelmet kell kapniuk.
Semlegesítő jog 4	Gyermekjogi Egyezmény, 32. cikk: Gyermekmunka Az államnak meg kell védenie a gyerekeket az olyan munkavégzéstől, ami káros az egészségükre vagy a fejlődésükre, akadályozza őket a tanulásban, vagy ami lehetővé teszi, hogy más emberek kihasználják őket.
Semlegesítő jog 5	Gyermekjogi Egyezmény, 29. cikk: Az oktatás céljai Az oktatásnak segítenie kell a gyerekek személyiségfejlődését, valamint tehetségük, szellemi és fizikai képességeik kiteljesítését. Fel kell készítenie őket az életre, és ösztönöznie kell őket arra, hogy tiszteljék szüleiket, a saját országuk és más népek kultúráját. Gyermekjogi Egyezmény, 30. cikk: A gyerekeknek joguk van ahhoz, hogy megismerjék és gyakorolják a családjuk hagyományait, vallását és anyanyelvét, akkor is, ha a hazájukban élők többségének mások a hagyományai, más a vallása, az anyanyelve.
Semlegesítő jog 6	Gyermekjogi Egyezmény, 14. cikk: Gondolati, lelkiismereti és vallásszabadság A gyermeknek joga van ahhoz, hogy azt gondolja, amit akar, és abban higgyen, amiben akar, és hogy szabadon gyakorolja a vallását mindaddig, amíg ezzel mások jogait nem sérti. A szülei feladata, hogy utat mutassanak neki ezekben a kérdésekben. Gyermekjogi Egyezmény, 2. cikk: A hátrányos megkülönböztetés tilalma Az egyezményben foglalt jogok mindenkit megilletnek rassztól, bőrszíntől, vallástól, nemtől, származástól és képességeiktől függetlenül, akármit gondol és mond, és akármilyen nyelven beszél. Az államnak meg kell védenie a gyerekeket mindennemű hátrányos megkülönböztetéstől.
Semlegesítő jog 7	Gyermekjogi Egyezmény, 9. cikk: Elvásztás a szülőktől A gyermeket nem szabad elszakítani a szüleitől, kivéve, ha ez a saját érdekében történik (például ha szülei bántalmazták vagy nem törődnek vele). Ha a gyermek szülei úgy határoznak, hogy külön élnek egymástól, a gyermeknek joga van ahhoz, hogy mindkettejükkel kapcsolatban maradjon, kivéve, ha ez ártana neki. Az államnak kötelessége minden szükséges információt megadni a hiányzó családtagról.
Semlegesítő jog 8	Gyermekjogi Egyezmény, 31. cikk: Szabadidő, játék és kultúra A gyerekeknek joguk van a pihenéshez, a játékhoz és ahhoz, hogy mindenféle szabadidős és kulturális tevékenységben részt vegyenek. Gyermekjogi Egyezmény, 32. cikk: A diszkrimináció tilalma Az államnak meg kell védenie a gyerekeket az olyan munkavégzéstől, ami káros az egészségükre vagy a fejlődésükre, akadályozza őket a tanulásban, vagy ami lehetővé teszi, hogy más emberek kihasználják őket.
Semlegesítő jog 9	Gyermekjogi Egyezmény, 2. cikk: A hátrányos megkülönböztetés tilalma Az egyezményben foglalt jogok mindenkit megilletnek rassztól, bőrszíntől, vallástól, nemtől, származástól és képességeiktől függetlenül, akármit gondol és mond, és akármilyen nyelven beszél. Az államnak meg kell védenie a gyerekeket mindennemű hátrányos megkülönböztetéstől.
Semlegesítő jog 10	Gyermekjogi Egyezmény, 2. cikk: A hátrányos megkülönböztetés tilalma Az egyezményben foglalt jogok mindenkit megilletnek rassztól, bőrszíntől, vallástól, nemtől, származástól és képességeiktől függetlenül, akármit gondol és mond, és akármilyen nyelven beszél. Az államnak meg kell védenie a gyerekeket mindennemű hátrányos megkülönböztetéstől.

2. játék: Moksa patamu

A gyakorlatról röviden	A Kígyók és létrák a hindu moksa patamu játékból ered, amit az erkölcsi neveléshez használtak. A létrák jelképezik az erényes cselekedeteket, amelyek révén közelebb jutunk a tökéletességhez, a kígyók pedig a bűnös tetteket, amelyek alacsonyabb szintre taszítanak. Ebben a gyakorlatban a játék az emberi jogokról szól, melyek betartása vagy megsértése hasonló eredménnyel jár.
Célok	Az emberi jogok jótékony hatásának hangsúlyozása
Előkészítés	Másoljuk le és vágjuk ki a játékkártyákat, készítsünk egy nagyalakú másolatot a játéktábláról.
Szükséges eszközök	<ul style="list-style-type: none"> • Játéktábla • A gyakorlat végén lévő játékkártyák • Dobókocka és bábuk

A gyakorlat menete

1. Oszd meg a gyerekeket hatfős csoportokra, és adjunk minden csoportnak egy játéktáblát, 6 bábút és egy dobókockát.
2. Magyarázzuk el a játékot:
 - Mindenki dob a kockával. Aki a legnagyobbat dobta, az kezd.
 - Az első játékos dob a kockával, és annyit lép előre a táblán, amennyit a dobókocka mutat.
 - Hogy ezek után mi történik, az attól függ, milyen mezőre lépett a játékos:
 - Ha a játékos olyan mezőre lép, amin egy létra alja van, a játékos „felmászik a létrán”, egészen a létra tetején lévő mezőig.
 - Ha a játékos olyan mezőre lép, amelyen egy kígyó feje van, a játékos „lecsúszik a kígyón” addig a mezőig, amelyen a kígyó farka van.
 - Ha a játékos színes (fekete-fehér fénymásolat esetén sötét) mezőre ér, a tőle balra ülő gyerek húz egy kártyát, és hangosan felolvassa, mi van ráírva. Ekkor a sötét mezőn álló játékosnak meg kell mondania, hogy amit hallott, az **helyes-e vagy helytelen** az emberi jogok szempontjából. Példaként olvassunk fel egy kártyát.
 - Ha a játékos rossz választ ad, ezen a mezőn marad. Ha tudja a helyes választ, előre léphet két mezőt. Ha azt is meg tudja mondani, hogy a Gyermekjogi Egyezmény melyik cikke határozza meg ezt a jogot, egy újabb mezővel léphet előre. A Gyermekjogi Egyezmény cikkeinek számát nem kell pontosan megadni.
 - Ezután a következő játékos dob, és így tovább.
 - A játék akkor ér véget, ha valamelyik játékos beér a célba (vagyis az utolsó mezőre lép), vagy annyit dob, hogy túllép az utolsó mezőn.

Feldolgozás és értékelés

Beszélgjünk meg a gyakorlatot gyerekekkel, és kössük azt az emberi jogok témájához az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:

- Hogy tetszett a gyakorlat?
- Hogyan segített neked az emberi jogok ismerete a játék során?

- Hogyan segít neked az emberi jogok ismerete a való életben? És hogyan segít másoknak?
- Mi történik a közösséggel, ha az emberek nincsenek tisztában az emberi jogaikkal?
- Mi történik, ha a többség ismeri a jogait?
- Lehetne ezt a játékot anélkül is játszani, hogy ismernénk a Gyermejjogi Egyezményt?
- Miért fontos, hogy van egy külön emberi jogi egyezmény a gyerekek jogairól?

Javaslatok a folytatáshoz

Adjunk minden gyereknek egy példányt a **Gyermejjogi Egyezmény** gyermekbarát változatából, és kérjük meg őket, hogy készítsenek új kártyákat, saját tapasztalataik alapján. Ezután játsszuk le az új kártyákkal még egyszer a játékot.

Folytathatjuk a munkát „Az emberi jogok naptára” című gyakorlattal, melynek keretében a csoport összeállítja saját naptárát az emberi jogi szempontból jelentős, számukra fontos jeles napokkal, vagy a „Sajtószemle” című gyakorlattal, amely segít a gyerekeknek elemezni, hogyan jelennek meg az emberi jogok a hírekben és a médiában.

Javaslatok a cselekvésre

Kapcsoljuk össze a kártyákon olvasható eseteket a gyerekek saját élményeivel. Beszéljük meg, mit tehetnek, ha ilyen vagy hasonló sérelem éri őket? Kihez fordulhatnak, kikkel foghatnak össze jogaik érvényesítése érdekében?

Tanácsok a csoportsegítőnek

Ehhez a játékhoz a gyerekeknek valamennyire már tudniuk kell, mik azok az emberi jogok. „A nyuszik jogai” és az „Úton egy új világ felé” című gyakorlatok az emberi szükségleteket összekapcsolják az emberi jogokkal, és jól használhatók a témával való ismerkedéshez.

A feldolgozás során próbáljuk arra ösztönözni a gyerekeket, hogy idézzék fel saját tapasztalataikat, gondoljanak olyan esetekre, amikor részesei vagy szemtanúi voltak erőszaknak, zaklatásnak vagy valamilyen igazságtalanságnak.

Nyomtassuk ki a játéktáblát és a kártyákat több példányban, és osszuk ki a gyerekeknek, hogy a családjuk vagy a barátaik körében is tudjanak velük játszani.

Segédlet: Kártyák

Másoljuk le és vágjuk ki ezeket a kártyákat, vagy készítsünk más, a csoportnak megfelelő kártyákat.

<p>Állítás:</p> <p>Minden gyereket ugyanazok az emberi jogok illetik meg, függetlenül attól, hogy ő vagy a szülei állampolgárai-e egy adott országnak vagy sem.</p>	<p>Válasz: Igaz. Ez egy jog.</p> <p>Gyermekjogi Egyezmény 2. cikk – A hátrányos megkülönböztetés tilalma: Az egyezményben foglalt jogok mindenkit megilletnek, származástól [...] függetlenül, és az államnak meg kell védenie a gyerekeket mindennemű hátrányos megkülönböztetéstől.</p>
<p>Állítás:</p> <p>A lányok csak akkor játszhatnak a focipályán, ha a fiúk épp nem használják.</p>	<p>Válasz: Hamis. Ez jogsértés.</p> <p>Gyermekjogi Egyezmény 2. cikk – A hátrányos megkülönböztetés tilalma: Az egyezményben foglalt jogok mindenkit megilletnek etnikai háttértől, bőrszíntől, vallástól, nemtől, származástól és képességektől függetlenül, akármit gondol és mond, és akármilyen nyelven beszél. Az államnak meg kell védenie a gyerekeket mindennemű hátrányos megkülönböztetéstől.</p>
<p>Állítás:</p> <p>Ha bűncselekményt követsz el, közös börtönbe zárhatnak a felnőtt bűnelkövetőkkel.</p>	<p>Válasz: Hamis. Ez jogsértés.</p> <p>Gyermekjogi Egyezmény 37. cikk – Védelem a kínzástól, a megalázó bánásmódtól és a szabadságvesztéstől: Ha egy gyerek megsérti a törvényt, nem bánthatnak vele kegyetlenül. Nem zárhatják felnttekekkel közös börtönbe, és lehetőséget kell teremteni a számára, hogy kapcsolatban maradjon a családjával.</p>
<p>Állítás:</p> <p>Az iskolai könyvtáros megengedi, hogy bármilyen könyvet kikölcsönözzenek.</p>	<p>Válasz: Igaz. Ez egy jog.</p> <p>Gyermekjogi Egyezmény 17. cikk – Az információhoz való hozzáférés és a média: A gyerekeknek joguk van ahhoz, hogy sokféle forrásból (többek között a tömegtájékoztatói eszközökből) megbízható információkat szerezzenek. A televízió, a rádió és az újságok közöljenek a gyerekek számára érthető információkat, a gyerekekre ártalmas tartalmakat viszont nem terjeszthetnek.</p>
<p>Állítás:</p> <p>A közeli gyár bűdös vegyi anyagokat enged a levegőbe, amitől az emberek köhögnek.</p>	<p>Válasz: Hamis. Ez jogsértés.</p> <p>Gyermekjogi Egyezmény 24. cikk – Egészségügy és egészségügyi ellátás: A gyerekeknek joguk van megfelelő egészségügyi ellátáshoz, ezen belül gyógyszerekhez, kórházi és orvosi ellátáshoz, amikor betegek. Ugyanígy joguk van tiszta ivóvízhez, egészséges ételekhez, tiszta környezethez, hogy megőrizhessék egészségüket. A gazdagabb országoknak segíteniük kell a szegényebbeket ennek elérésében.</p>

vágásvonal

hajtásvonal

<p>Állítás:</p> <p>Csak az apukád döntheti el, mi a legjobb neked.</p>	<p>Válasz: Hamis. Ez jogsértés.</p> <p>Gyermekjogi Egyezmény 18. cikk – A szülők közös felelőssége: A gyermek mindkét szülőjének részt kell vennie a gyermek felnevelésében, és mindig szem előtt kell tartaniuk, hogy mi a legjobb a gyermeknek. Az államnak olyan szolgáltatásokat kell biztosítania, amelyek segítik a szülőket ebben, különösen, ha mindketten dolgoznak.</p>
<p>Állítás:</p> <p>Kerekesszékkal közlekedem, mégis a többi környékbeli gyerekkel együtt járhatok iskolába. Az iskola köteles rámpát beépíteni.</p>	<p>Válasz: Igaz. Ez egy jog.</p> <p>Gyermekjogi Egyezmény 23. cikk – A fogyatékossgal élő gyermekek: Ha egy gyermek kerekesszéket használ és valamilyen fogyatékossgal él, különleges gondoskodásban, támogatásban és oktatásban kell részesülnie azért, hogy teljes és önálló életet élhessen, és a legjobb képessége szerint részt vehessen a közösség életében.</p>
<p>Állítás:</p> <p>Az iskolai számítógépeken egyes internetes oldalak le vannak tiltva.</p>	<p>Válasz: Igaz. Ez egy jog.</p> <p>Gyermekjogi Egyezmény 17. cikk – Az információhoz való hozzáférés és a média: A gyerekeknek joguk van ahhoz, hogy sokféle forrásból (többek között a tömeg-tájékoztatói eszközökből) megbízható információkat szerezzenek. A televízió, a rádió és az újságok közöljenek a gyerekek számára érthető információkat, a gyerekekre ártalmas tartalmakat viszont nem terjeszthetnek.</p>
<p>Állítás:</p> <p>Egyes helyeken a gyerekek, különösen a fiúk, kötelesek a bevonulni katonának.</p>	<p>Válasz: Hamis. Ez jogsértés.</p> <p>Gyermekjogi Egyezmény 38. cikk – A fegyveres konfliktusban érintett gyermekek védelme: Ha egy gyerek még nem töltötte be tizenötödik (Magyarországon ez a korhatár 18 év) életévét, az állam nem engedheti, hogy belépjen a hadseregbe, vagy bármilyen módon közvetlenül részt vegyen a harcokban. A háborús területen élő gyerekeknek különleges védelmet kell kapniuk.</p>
<p>Állítás:</p> <p>Amikor egy gyerek megszületik, a szülei kötelesek nevet adni neki és anyakönyveztetni őt.</p>	<p>Válasz: Igaz. Ez egy jog.</p> <p>Gyermekjogi Egyezmény 7. cikk – Anyakönyvezés, név, állampolgárság és szülői gondoskodás: Minden gyereknek joga van ahhoz, hogy neve és állampolgársága legyen. Joga van ahhoz, hogy ismerje szüleit és ők gondoskodjanak róla.</p>

vágásvonal

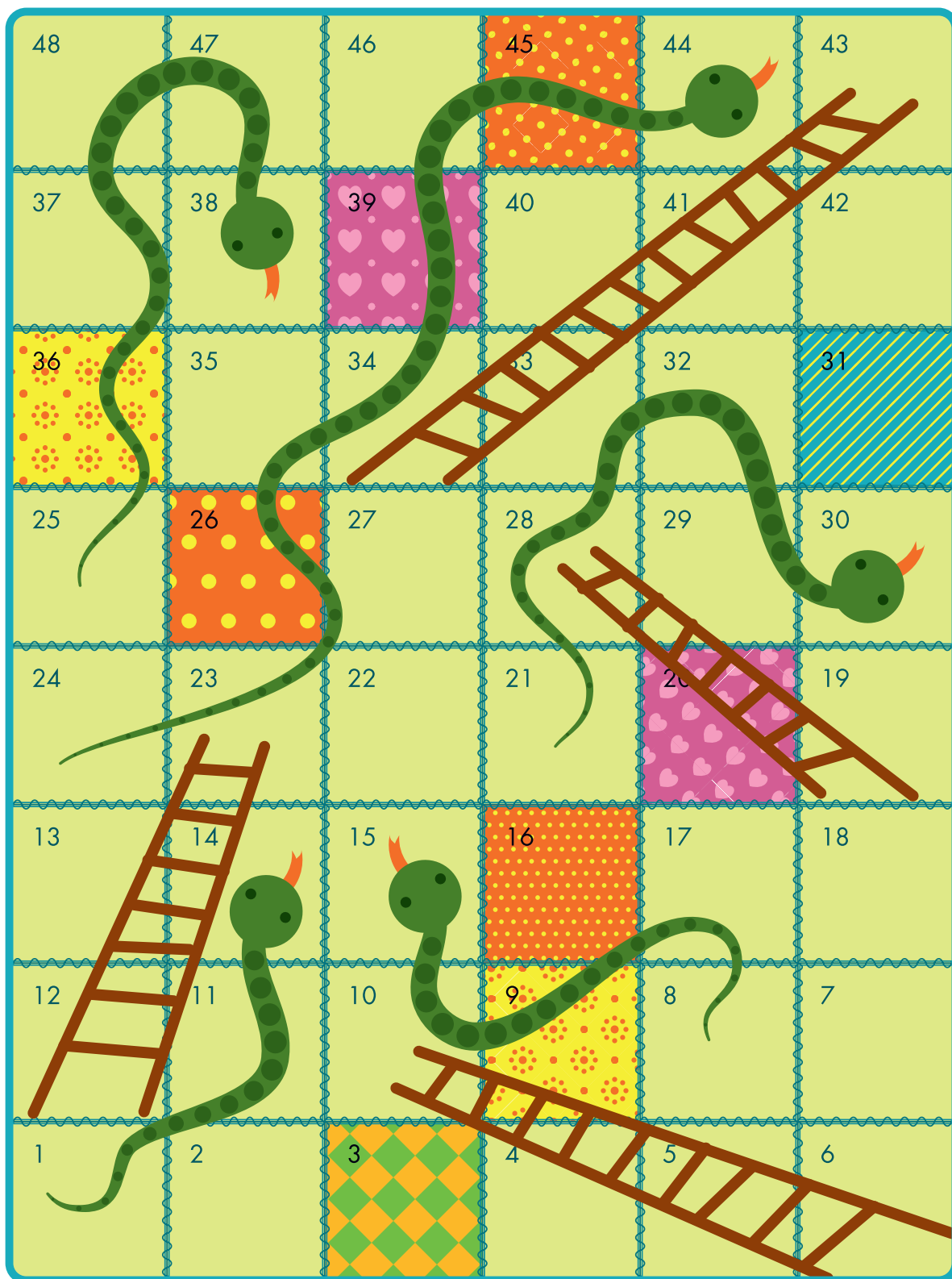
hajtásvonal

<p>Állítás:</p> <p>A szüleim a 17 éves bátyámnak megengedik, hogy azt nézzen a tévében, amit csak akar, nekem viszont megszabják, mit nézhetek, mert én még csak 10 éves vagyok.</p>	<p>Válasz: Igaz. Ez egy jog. Gyermekjogi Egyezmény 5. cikk – Szülői irányítás és a gyermek kibontakozó képességei: Elsősorban a család feladata, hogy a gyerekeknek iránymutatást adjon jogainak érvényesítése terén, életkorának és érettségének megfelelően. Az államnak tiszteletben kell tartania a szülők ezen jogát.</p>
<p>Igaz ou Hamis ?</p> <p>Már 13 éves vagyok, de a szüleim minden levelemet elolvassák, még mielőtt én megnézhetném őket.</p>	<p>Válasz: Helytelen, Ez jogsértés. Gyermekjogi Egyezmény 16. cikk – Magánélet, megbecsülés és jó hírnév: A gyerekeknek joguk van a magánélethez. A törvénynek meg kell védenie őket az olyan támadásoktól, amelyek a gyerek életmódja, jó hírneve, családja, otthona ellen, illetve a levéltitok megsértésére irányul.</p>
<p>Igaz ou Hamis ?</p> <p>A nyolcadikosok hetilapot készítenek, és terjesztik a környéken.</p>	<p>Válasz: Igaz. Ez egy jog. Gyermekjogi Egyezmény 13. cikk A véleménynyilvánítás szabadsága: A gyermekeknek joguk van ahhoz, hogy mindaddig amíg ezzel mások jogait nem sértik, azt gondoljanak és mondjanak, amit akarnak, és ezt senki nem tilthatja meg nekik. Lehetővé kell tenni számukra, hogy bárhol, bárkivel szabadon megoszthassák a gondolataikat és véleményüket, országhatároktól függetlenül.</p>
<p>Igaz ou Hamis ?</p> <p>Édesanyám egy másik országban dolgozik, de minden hónapban hazajár, vagy apámmal együtt mi látogatjuk meg.</p>	<p>Válasz: Igaz. Ez egy jog. Gyermekjogi Egyezmény 10. cikk –Családegysítés: Ha egy család tagjai különböző országokban élnek, lehetővé kell tenni a számukra, hogy egyik országból a másikba utazhassanak, hogy a gyerekek kapcsolatban maradhassanak a szüleikkel vagy családként újra egyesülhessenek.</p>
<p>Igaz ou Hamis ?</p> <p>Az iskolában tilos a barátaimmal az anyanyelvünkön beszélnünk.</p>	<p>Válasz: Helytelen. Ez jogsértés. Gyermekjogi Egyezmény 30. cikk –Kisebbségi és őslakos csoportokhoz tartozó gyerekek: A gyerekeknek joguk van ahhoz, hogy megismerjék és gyakorolják a családjuk hagyományait, vallását és anyanyelvét, akkor is, ha hazájukban a többségnek mások a hagyományai, a vallása, az anyanyelve.</p>
	<p>hajtásvonal</p>

vágásvonal

<p>Igaz ou Hamis ?</p> <p>Jogom van ahhoz, hogy legyen nevem, hazám és családom.</p>	<p>Válasz: Helyes. Ez egy jog.</p> <p>Gyermekjogi Egyezmény 8. cikk – A személyazonosság védelme: Az államnak tiszteletben kell tartania a gyerekek jogát a nevéhez, az állampolgárságához és a családi kapcsolataihoz. Az államnak kötelessége védelmezni a gyerek személyazonosságát.</p>
<p>Statement :</p> <p>A gyerekeknel, még ha rosszul is viselkednek az iskolában, semmilyen testi fenyítést nem szabad alkalmazni.</p>	<p>Válasz: Helyes. Ez egy jog.</p> <p>Gyermekjogi Egyezmény 28. cikk – Az oktatáshoz való jog: A gyerekeknek joguk van az oktatáshoz, azaz járhatnak iskolába. Az iskolai fegyelmezés nem sértheti a gyerekek emberi méltóságát, és a fegyelmezésnél nem szabad erőszakot alkalmazni.</p>
<p>Igaz ou Hamis ?</p> <p>A családommal azért jöttünk ebbe az országba, mert a hazámban háború van. De itt a hozzám hasonló menekült gyerekek nem járhatnak iskolába.</p>	<p>hajtásvonal</p> <p>Válasz: Helytelen. Ez jogsértés.</p> <p>Gyermekjogi Egyezmény 22. cikk – Menekült gyerekek: A menekült gyerekeket különleges védelemben kell részesíteni. Azokat a gyerekeket, akik menekültként érkeznek egy országba, ugyanazok a jogok illetik meg, mint azokat, akik ott születtek.</p>
<p>Igaz ou Hamis ?</p> <p>Jogom van mindkét szülőmmel találkozni, még akkor is, ha már nem élnek együtt.</p>	<p>Válasz: Helyes. Ez egy jog.</p> <p>Gyermekjogi Egyezmény 9. cikk – Elválasztás a szülőktől: A gyermeket nem szabad elszakítani a szüleitől, kivéve, ha ez a saját érdekében történik, például ha szülei bántalmazzák vagy nem törődnek vele. Ha szülők külön élnek egymástól, a gyermeknek joga van ahhoz, hogy mindkettejükkel kapcsolatban maradjon, kivéve, ha ez árthat neki.</p>
<p>Igaz ou Hamis ?</p> <p>Sokszor hiányzom az iskolából, mert amikor a kistestvérem beteg, én vigyázok rá, amíg édesanyám dolgozik.</p>	<p>Válasz: Helytelen. Ez jogsértés.</p> <p>Gyermekjogi Egyezmény 32. cikk – Gyermekmunka: Az államnak meg kell védenie a gyerekeket az olyan munkavégzéstől, ami káros az egészségükre vagy a fejlődésükre, akadályozza őket a tanulásban, vagy ami lehetővé teszi, hogy más emberek kihasználják őket.</p>
	<p>hajtásvonal</p>

Tégy egy lépést előre!

Mindenki egyenlő, de vannak, akik egyenlőbbek!

Nehézségi szint

9-13 év

60 perc

8-30

Diszkrimináció

Szegénység

Család és
alternatív
gondoskodás

A gyakorlat típusa

Szerepjáték, szimuláció, beszélgetés

A gyakorlatról röviden

A résztvevők más – akár a világ másik pontján élő – gyerekek helyébe képzelik magukat, és összehasonlítják a mindennapjaikban tapasztalt nehézségeket.

Célok

- A mások iránt érzett empátia erősítése
- Annak felismerése, hogy az egyenlő méltóság az egyetemes emberi jogok alapköve
- A kisebbségi csoportokhoz tartozók gyakori problémáinak megértése

Előkészítés

- Készítsünk szerepkártyát minden gyereknek: másoljuk le segédletben található szerepkártyákat, vágjuk fel csíkokra, és hajtsuk félbe a darabokat.
- Válasszuk ki a csoporthoz leginkább illő szerepeket és eseteket. Ha kell, találjunk ki új szerepeket.

Szükséges eszközök

- Akkora tér, ahol a gyerekek egymás mellé felsorakozva elférnek, és kb. 20 lépést tudnak tenni előre.
- Szerepkártyák
- Állítások
- Opcionális: papír, olló, színes ceruza stb., a névkártyák és/vagy képek elkészítéséhez

A gyakorlat menete

1. Bevezetésként kérdezzük meg a gyerekeket: elképzelték-e már valaha, milyen lenne másvalakinek lenni? Hozzanak erre példákat. Ebben a játékban ez történik majd, vagyis bele kell képzelniük magukat egy másik gyerek helyébe, talán olyan valakiébe, aki nagyon más, mint ők.
2. Mondjuk el, hogy minden gyerek kap majd egy papírt, abból kiderül, milyen szerepet alakít majd a játék során. Olvassák el csendben, és ne árulják el senkinek, mi van a papírjukon. Ha valaki esetleg nem ért egy szót, emelje fel a kezét, várja meg, hogy a csoportsegítő odamenjen hozzá, és elmagyarázza, mit jelent.
3. Jobb, ha ezen a ponton nem engedjük, hogy a gyerekek kérdéseket tegyenek fel. Ha úgy érzik, keveset tudnak arról, milyen is lehet a kártyán szereplő gyerekek lenni, egyszerűen próbálják meg elképzelni. Pár rövid feladattal beindíthatjuk a gyerekek fantáziáját, és segíthetünk nekik beleélni magukat a szerepükbe. Például:
 - Válassz magadnak nevet. Csinálj névkártyát, írd rá ezt a kitalált nevet; így könnyebb lesz észben tartani, mi a szereped.
 - Rajzold le magad, vagy képzel el, hogy nézel ki.

- Rajzold le vagy képzelj el, hol laksz. Milyen a házatok, a szobád, az utca, ahol élsz.
 - Sétálj körbe a teremben úgy, mintha tényleg te lennél az a gyerek.
4. Ha szeretnénk még jobban megmozgatni a képzeletüket, tegyünk fel valami csendes zenét, kérjük meg a gyerekeket, hogy üljenek le, csukják be a szemüket, és próbálják meg csendben elképzelni az életüket, miközben mi felolvassunk néhány kérdést. Például:
- Hol születtél? Milyen volt, mikor még kisgyerek voltál? Milyen volt a családotod kiskorodban? Azóta változott valami?
 - Hogy telnek a napjaid? Hol laksz? Hova jársz iskolába?
 - Mit csinálsz délelőtt? És délután? Mit csinálsz este?
 - Mik a kedvenc játékaid? Kivel szoktál játszani?
 - Mit dolgoznak a szüleid? Jól éltek?
 - Mit csinálsz a szünidőben? Van kutyád, macskád vagy más állatod?
 - Mi az, ami örömet szerez neked? Mitől félsz?
5. Most maradjanak néma csendben a gyerekek, és álljanak sorba egymás mellé, mintha egy startvonal mögé állnának. Miután felsorakoztak, mondjuk el, hogy állításokat fognak hallani, amelyek olyan helyzeteket vagy eseményeket írnak le, amelyek egy gyerek életében előfordulhatnak. Ha úgy érzik, hogy az adott állítás igaz arra a gyerekre, akinek a bőrébe belebújtak, lépjenek egyet előre. Ha nem, maradjanak egy helyben.
6. Olvassuk fel egyenként a szituációkat. Az egyes állítások között tartunk rövid szünetet, hogy a gyerekeknek legyen ideje egyet előre lépni. Körbe is nézhetnek, hogy hol vannak a többiek.
7. A gyakorlat végén üljenek le ott, ahol épp vannak. Ezután egyenként mondják el, mi volt a szerepük. Miután mindenki elárulta a szerepét, nézzenek körül, ki meddig jutott a játék végére.
8. A csoportos feldolgozás előtt zárjuk le a játékot. Kérjük meg a gyerekeket, hogy csukják be a szemüket, és mire kinyitják, addigra mindenki legyen megint önmaga. Számoljunk háromig, háromra mindenki kiáltsa a saját nevét. Ezzel lezárjuk a játékot, elkerülve, hogy a gyerekek benne ragadjanak a szerepükben.

Feldolgozás és értékelés

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
- Mi történt a gyakorlat során?
 - Mennyire volt könnyű vagy nehéz eljátszani a szerepeteket?
 - Milyennek képeltétek azt a személyt, akit eljátszottatok? Ismertek ilyen embereket?
 - Hogyan éreztétek magatokat a szerepben? Hasonlítottátok valamiben az a gyerek, akinek a bőrébe belebújtatok? Ismertek hozzájuk hasonló embereket?
2. Kapcsoljuk össze a gyakorlatot a diszkrimináció, valamint a társadalmi és gazdasági egyenlőtlenségek problémájával az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
- a. Hogyan éreztétek magatokat, amikor előre léptetek? És amikor nem léphettetek előre?
 - b. Ha gyakran léptetek előre, mikor vettétek észre, hogy a többiek nem haladnak olyan gyorsan, mint ti?
 - c. Kik jutottak el a legmesszebbre, kik haladtak a leggyorsabban? Miért? Kik voltak azok, akik alig mozdultak?

- d. Eszetekbe jutott, hogy ez így nem igazságos?
- e. Miért van az, hogy egyesek több lehetőséget kapnak az életben, mint mások? Miért jut egyeseknek kevesebb lehetőség?
- f. A környezetetekben kik azok, akik hasonló módon gyakran lemaradnak másoktól? Miért?
- g. A **Gyermekjogi Egyezmény** előírja, hogy az állam köteles gondoskodni arról, hogy gyerekeket akarataik ellenére ne válasszák el a szüleiktől. Szerintetek milyen esetekben elfogadható vagy szükséges mégis ez? Mit tudnánk tenni, hogy segítsünk a szülő nélküli gyerekeknek abban, hogy a **Gyermekjogi Egyezményben** szereplő összes joguk érvényesüljön?

Javaslatok a folytatáshoz

Sok kisgyereknek nehézséget jelenthet megérteni a sztereotípiák fogalmát. Tovább mélyíthetjük a gyakorlat során tanultakat a sztereotípiákkal foglalkozó más gyakorlatok segítségével, ilyen pl. a „Képjátékok”, a „Leszel velem egy sátorban?” és a „Kiszeraméra”.

Javaslatok a cselekvésre

Beszélgünk a gyerekekkel arról, hogy vannak-e olyan csoportok a környezetünkben vagy az országban, amelynek tagjai több lehetőséget kapnak másokhoz képest. És olyan csoportok, amelyek kevesebb lehetőséghez jutnak? Mit tehetnénk az esélyegyenlőség javítása érdekében?

Tanácsok a csoportsegítőnek

Készítsünk saját szerepkártyákat! A segédletek között található kártyákat használhatjuk mintaként. Minél jobban tükrözik a szerepkártyák azt a világot, amelyben a gyerekek élnek, annál többet fognak tanulni ebből a gyakorlatból.

Vegyünk ki vagy módosítsunk minden olyan szerepkártyát, amelyik kellemetlenül érintheti valamilyen résztvevőt, például mert az adott gyerek személyes helyzete nagyon is hasonlít a kártyán leírt szereplő körülményeire.

Mivel a csoportsegítő nem ismerheti minden egyes gyerek személyes élethelyzetét, előfordulhat, hogy egyes gyerekeket nagyon felzaklat, érzelmileg megérint egy szerep. Fontos, hogy a csoportsegítő nagyon odafigyeljen a gyakorlat során, különösen azokra a gyerekekre, akik a játék után nem tudják könnyen levetkőzni a szerepüket, vagy akik szokatlanul viselkednek. Ilyen esetben a csoportsegítő próbáljon meg négy szemkört beszélni a gyerekekkel. Legyen talonban néhány plusz szerepkártya olyan esetekre, amikor valamilyen gyerek kényelmetlenül érzi magát a kiosztott szerepben.

Nagyon fontos, hogy a gyerekek csendben legyenek, amikor megkapják a szerepüket, és hogy valóban elképzeljék az adott személy életét, és a szerepüknek megfelelően lépkedjenek előre. A csend egyrészt kellemes feszültséget teremt – „vajon mi állhat a többiek szerepkártyáján?” –, de hozzájárul ahhoz is, hogy a gyerekek a saját szerepükre tudjanak összpontosítani, kevésbé kalandozzon el a figyelmük, és ne essenek ki a szerepükből.

Figyeljünk arra, hogy a feldolgozás során minden gyerek szóhoz jusson. Ez a játék erős érzelmeket válthat ki, és minél inkább szavakba önthetik a gondolataikat és az érzéseiket a gyerekek, annál többet tudnak hasznosítani a gyakorlatból. Ha szükséges, szánhatunk több időt is a feldolgozásra.

Ezt a gyakorlatot szabadtéren vagy egy nagy teremben is végezhetjük. A gyerekek maradjanak a játék végén elfoglalt helyükön (ameddig a lépkedős rész végére eljutottak) mindaddig, amíg mindenki fel nem fedte a szerepét, mivel a kisebb gyerekeknek szüksége van a vizuális megerősítésre ahhoz, hogy felismerjék az egyenlőtlenséget, és összekapcsolják azt a megjelenített szerepekkel. A csoportos

megbeszélésakor azonban fontos, hogy a gyerekek jól hallják egymást, ezért ülünk le körben közel egymáshoz, vagy menjünk vissza valamilyen zárt helyre.

Ennek a gyakorlatnak az ereje abban rejlik, hogy a résztvevők ténylegesen láthatják, ahogyan a köztük lévő távolság egyre nő, különösen a játék vége felé. A hatás fokozása érdekében válasszunk olyan szerepeket, amelyek közel állnak a gyerekek saját életéhez, de azért nem tükrözik azt teljesen. Alakítsuk úgy a szerepeket, hogy a legtöbb állításnál csak kevesen tudjanak előrelépni (vagyis igennel válaszolni).

A feldolgozás és értékelés során fontos azt is feltárni, hogyan és honnan szerezték a gyerekek az eljátszandó karakter életére vonatkozó elképzeléseiket, ismereteiket: saját személyes tapasztalataikból vagy más információforrásból (pl. más gyerekektől, felnőttektől, könyvekből, médiából vagy viccekből)? Kérdezzük meg, mit gondolnak, az információforrásaik vajon megbízhatóak-e. Ezzel rátérhetünk arra a kérdésre, hogyan működnek a sztereotípiák és az előítéletek.

A gyerekek általában tisztában vannak azzal, hogy vannak náluk gazdagabb és szegényebb emberek is. Azonban gyakran nem képesek felismerni azokat az privilégiumokat, amelyeket ők élveznek az életben. Ez a gyakorlat segít abban, hogy a gyerekek tágabb összefüggésben lássák magukat és az életüket.

Variációk

A kártyákat és az állításokat átdolgozhatjuk annak megfelelően, hogy milyen témát szeretnénk feldolgozni a gyerekekkel. Ha például egy fiúnak és egy lánynak hasonló szerepeket osztunk ki, akkor könnyen elvihetjük a beszélgetést a társadalmi nemek kérdése felé. Azt is megtehetjük, hogy több gyerekek kiosztjuk ugyanazt a szerepet, hogy lássuk, ki hogyan képzei el a szerepet, és hogyan válaszol az egyes állításokra.

A feldolgozás után csinálhatunk még egy kört – ezúttal más állítások felhasználásával – annak illusztrálására, hogy azok a gyerekek, akik amúgy kevesebb lehetőséghez jutnak, bizonyos feladatok elvégzésében ügyesebbek lehetnek másoknál. A második körben használjunk az alábbiakhoz hasonló állításokat:

- Kettőnél több nyelvet beszélsz folyékonyan.
- Idősebb testvéreidtől sok mindent eltanultál, ezért az iskolában sok sikerélményed van.
- Sokat tudsz az állatokról, ezért a többi gyerek felnéz rád.

Hasonlítsuk össze a két forduló eredményét: jelöljük meg, hova értek a gyerekek az első forduló végén, majd hasonlítsuk össze azzal, meddig jutnak a második menetben.

A gyerekeket is megkérhetjük, hogy írjanak állításokat a második fordulóhoz.

Segédlet: Szerepkártyák

Megjegyzés a csoportsegítő számára: Készítsünk saját kártyákat! Minél jobban tükrözik a szerepek a gyerekek saját tapasztalatait, annál jobban fog működni a gyakorlat! Az alábbiak csupán mintaként szolgálnak.

Ebben a városban születél, de a szüleid Ázsiából költöztek ide. Jól menő éttermet vezetnek, az étterem felett van egy lakás, ott élsz szüleiddel és lánytestvéreddel együtt. Te és a testvéred iskola után segítetek az étteremben. Tizenhárom éves vagy.

Tízéves vagy. Vidéken, egy tanyán élsz. Apukád földműveléssel foglalkozik, anyukád gondozza a teheneket, a libákat, a csirkéket. Három fivéred és egy lánytestvéred van.

Nincs testvéred. Egy városi lakásban élsz az apukáddal. Apukád gyárban dolgozik. Van tehetséged a zenéhez és a tánchoz. Kilencéves vagy.

Tizenkét éves vagy. A családotd a helybeli roma közösséghez tartozik. Egy faluszéli kis házban élsz, ahol nincs fürdőszoba. Hat testvéred van.

Születésed óta mozgáskorlátozott vagy, ezért kerekesszéket kell használnod. Egy belvárosi lakásban laksz a szüleiddel és két lánytestvéreddel. Anyukád és apukád is tanár. Tizenkét éves vagy.

Tizenegy éves vagy. Mióta megszületted, gyermekotthonban élsz. Nem tudod, kik a szüleid.

Kilencéves vagy, és van egy ikertestvéred. Egy belvárosi lakásban laktok anyukáddal, aki egy áruházban dolgozik. Apukád börtönben van.

Kilencéves vagy, egyetlen gyerek a családban. Szüleiddel élsz egy lakótelepi lakásban. Apukád építőmunkás, az anyukád postás. A sportban nagyon jó vagy.

Te és a szüleid menekülteként jöttetek ebbe az országba, mert a hazátokban, Szomáliában, háború van. Most tizenegy éves vagy, és már három éve itt éltek. Nem tudod, mikor mehettek majd vissza Szomáliába.

Tizenhárom éves vagy. Öt testvéred van, te vagy köztük a legidősebb. Apukád kamionsofőr, sokat van úton, anyukád pedig pincérnő, és gyakran késő estig dolgozik. Sokszor előfordul, hogy neked kell vigyáznod a kistestvéreidre.

vágásvonal

vágásvonal

A szüleid elváltak, amikor még kisbaba voltál. Most tizenkét éves vagy. Anyukáddal és anyukád barátnőjével élsz. Hétvégenként meglátogatod az apukádat, aki azóta megnősült, és van két új gyereke.

Tizenegy éves vagy. Kisgyerekkorod óta már több nevelőszülővel is éltél, mert a saját szüleid nem tudtak gondoskodni rólad. A nevelőszüleid kedves emberek. Négy másik nevelt gyerekük is van, mindannyian együtt éltek egy kis házban.

Nyolcéves vagy. Te és a lánytestvéred a nagyszületekkel éltek, egy vidéki kisvárosban. A szüleid elváltak, anyukád titkárnőként dolgozik a belvárosban. Az apukáddal ritkán találkozol.

Tanulási nehézségeid vannak, emiatt két osztállyal lejjebb jársz, mint a kortársaid. Tízéves vagy, és magasabb vagy az osztálytársaidnál, akik csak nyolcévesek. Apukád és anyukád is dolgozik, így nincs sok idejük arra, hogy segítsenek a házi feladatban.

Anyukád meghalt, amikor megszületted. Apukád újra megnősült, vele, a feleségével és annak két lányával élsz. Nyolcéves vagy, a mostohatestvéreid pedig már tinédzserek. Apukád ügyvéd.

Nyolcéves vagy, három testvér közül a legfiatalabb. A családot a nagyvárosban, egy kis lakásban lakik. Apukád szerelő, de most épp munkanélküli, ezért nincs sok pénzetek. De apukádnak így több ideje van, hogy játsszon veled.

Akkor vándoroltatok be ebbe az országba, amikor még kisbaba voltál. Most tízéves vagy. A környéken, ahol szüleidnek saját boltja van, sok más bevándorló is él. Az új és a régi hazád nyelvét is beszéled, gyakran tolmácsolsz anyukádnak és nagymamádnak.

Tizenegyéves vagy. Vidéken élsz egy faluban a szüleiddel, az öcséddel és a húgoddal. A szüleidnek van egy péksége. A többi gyerek gyakran piszkál azért, mert túlsúlyos vagy.

Asztmás vagy. Sokat hiányzol az iskolából, mert gyakran betegeskedsz, főleg télen. Sok időt töltesz otthon, nézed a tévét és online játékokat játszol. Gyakran vagy egyedül, mert a szüleid dolgozni járnak. Tizenhárom éves vagy.

Az amerikai nagykövet gyereke vagy. Nemzetközi iskolába jársz. Vastag lencsés szemüveget viselsz, és egy kicsit dadogsz. Tizenegy éves vagy.

Te és a bátyád nagyon jók vagytok matekból, fizikából, idegen nyelvekből, és szinte minden másból is. A születek egyetemi tanárok. Állandóan tanfolyamokra meg tanulás táborokba küldenek titeket, hogy felkészítsenek benneteket mindenféle versenyekre.

Állítások

Olvassuk fel hangosan az alábbi mondatokat. Minden mondat után tartsunk szünetet, időt hagyva arra, hogy a gyerekek lépjenek egyet, és hogy megnézzék, hol állnak a többiekhez képest.

1. A családnak mindig van elég pénze, hogy megvegyétek, amit kell.
2. Rendes lakásban éltek, ahol van saját szobád, és van lehetőség internetezni is.
3. Nem csúfolnak ki, és nem közösisítenek ki amiatt, mert máshogy nézel ki, mint a többiek, vagy azért, mert fogyatékosággal élsz.
4. Akikkel együtt élsz, a téged érintő minden fontos kérdésben kikérik a véleményedet.
5. Jó iskolába jársz, iskola után pedig szakkörbe, különóra és sportolni jársz.
6. Iskola után zene- és rajzóraakra jársz.
7. Nem félsz attól, hogy a rendőrök megállítanak az utcán.
8. Olyan felnőttekkel élsz, akik szeretnek téged, és mindig odafigyelnek arra, mi a legjobb neked.
9. Soha nem ért hátrányos megkülönböztetés a származásod, a vallásod vagy a kultúrád miatt.
10. Rendszeresen jársz orvosi és fogorvosi ellenőrzésre, akkor is, ha nincs semmi bajod.
11. A családdal évente egyszer el szoktatok menni nyaralni.
12. Meghívhatod a barátaidat vacsorára, időnként ott is aludhatnak nálatok.
13. Ha idősebb leszel, járhatsz majd egyetemre, és olyan munkát vagy foglalkozást választhatsz magadnak, amelyet szeretnél.
14. Nem félsz attól, hogy csúfolnak vagy megtámadnak az iskolában vagy azon a környéken, ahol laksz.
15. Sokszor látsz olyan embereket a tévében vagy a filmekben, akik úgy néznek ki, min te, és hasonlóan élnek, mint te.
16. Te és a családod havonta legalább egyszer el tudtok menni valahova, pl. moziba, állatkertbe, múzeumba, vidékre vagy más izgalmas helyekre.
17. A szüleid, a nagyszüleid, sőt még a dédszüleid is ebben az országban születtek.
18. Ha szükséged van rá, mindig kapsz új ruhát és cipőt.
19. Sok időd van játékra, és vannak barátaid is, akikkel játszhatasz.
20. Büszke vagy rá, hogy nagyon drága okostelefonod van.
21. Úgy érzed, megbecsülik azt, amire képes vagy, és támogatnak abban, hogy a tehetségedet minél jobban kibontakoztasd.
22. Úgy gondolod, felnőttként majd boldog jövő vár rád.

Telefonhívás

Téged keresnek!

Nehézségi szint

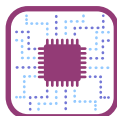
7-13 év

60 perc

4-30

Digitális környezet

Diszkrimináció

Részvétel

A gyakorlat típusa

Csoportos beszélgetés, rajzolás, írás

A gyakorlatról röviden

Egy hagyományos gyerekjáték adaptációja, amelyben a gyerekek egymás fülébe súgnak egy üzenetet, majd az eredményt összehasonlítják az eredeti üzenettel.

Célok

- A médiával és kommunikációval kapcsolatos tudatosság erősítése
- A véleménynyilvánítás szabadságával és az információhoz való hozzáférés jogával kapcsolatos gondolkodás

Előkészítés

Egy A4-es lap tetejére írjunk vagy nyomtassunk egy rövid mondatot, majd ezt ismételjük meg annyiszor, hogy minden gyereknek legyen egy A4-es lapja, rajta egy mondatral. Az Tanácsok a csoportsegítőnek részben adunk néhány példamondatot. Ha a résztvevőket több kiscsoportra bontjuk, ugyanazt a mondatot többször is használhatjuk.

Szükséges eszközök

- Egy A4-es lap minden gyereknek, rajta egy-egy rövid mondatral
- Különböző színű filctollak

A gyakorlat menete

1. A gyerekek üljenek le egymás mellé egy sorban. Az első gyerek fülébe súgjunk egy mondatot, ezt ő a következő gyerek fülébe súgja, és így tovább egészen addig, amíg az utolsó gyerekhez elérkezik az üzenet. Az utolsó gyerek hangosan elmondja a csoportnak az üzenetet, amit kapott. Figyelmeztessük a gyerekeket, hogy nem ismételhetik meg az adott mondatot, akkor sem, ha a másik, akinek a fülébe súgnak, azt mondja, hogy elsőre nem hallotta jól.
2. Ismételjük meg a gyakorlatot, de előtte mindenki üljön át máshová, hogy más sorrendben legyenek, mint előtte. Röviden beszéljük meg, mi történt, és mit gondolnak róla a gyerekek.
 - Hogy tetszett a gyakorlat?
 - Miért változott meg az üzenet, míg a sor végére ért? Mi történt?
3. Osszuk a gyerekeket három-négyfős csoportokra. Mindegyik gyereknek adjunk egy A4-es lapot egy mondatral. Csoporton belül mindenkinek más mondata legyen, de a különböző csoportok megkaphatják ugyanazokat a mondatokat is, így a végén az eredmények összevetése majd érdekesebb lesz.
4. Kérjük meg a gyerekeket, hogy a mondathoz készítsenek egy egyszerű rajzos magyarázatot, de a rajz ne foglaljon el túl sok helyet. A papírra még ki kell férnie a csoport többi tagjának az írni- vagy rajzolnivalója is, vagyis a rajz legyen körülbelül akkora, mint egy gyufás skatulya. Amikor minden gyerek befejezte a mondathoz készített rajzát, hajtsák be a lap tetejét úgy, hogy az eredeti mondat ne látszódjon, csak a rajzuk. A gyerekek egyedül dolgozzanak, és ne mutassák meg a lapjukat senkinek a csoportból, kivéve azt a gyereket, akinek majd továbbadják, miután eltakarták a mondatot. Adják tovább a lapot a baloldalukon ülő gyerekeknek, aki a rajz alapján ír egy mondatot, majd behajtja a papírt, hogy csak az ő mondata látszódjon. Ő is továbbadja balra, és a következő gyerek az új mondathoz készít illusztrációt. Ez így megy tovább egészen addig, amíg mindenki sorra nem kerül, és mindenki vissza nem kapta a saját lapját.

5. Most kérjük meg őket, hogy hajtsák ki a lapjukat. Adjunk nekik egy-két percet, hogy az összes mondatot és képet meg tudják nézni, és főképp, hogy észrevegyék a hasonlóságokat és különbségeket. Ezek megtárgyalásával azonban várjuk meg a feldolgozási szakaszt. Ragasszuk fel a lapokat a falra a rajzokkal és mondatokkal a megbeszéléshez.

Feldolgozás és értékelés

- Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Tetszett a gyakorlat? Miért vagy miért nem?
 - Meglepődtetek, hogy mi lett a rajzok eredménye? Mi történt?
 - Mit gondoltok, miért változott meg az üzenet annyira az eredeti mondat és az utolsó változat között?
 - Szerintetek az életben is ugyanígy megváltoznak az üzenetek? Tudnátok rá példát mondani?
- Kapcsoljuk össze a gyakorlatot az emberi jogok, továbbá a média, ezen belül a közösségi média hatásának témájával, és tegyünk fel ilyen vagy hasonló kérdéseket:
 - Mi lehet a következménye, ha valaki másokról hamis vagy kitalált történeteket ad tovább? Tudnátok példát mondani rá?
 - Mely jogok sérülhetnek ilyenkor?
 - Mit tehetünk annak érdekében, hogy megakadályozzuk a hamis vagy félrevezető üzenetek, félinformációk, pletykák, hazugságok terjedését az interneten és általában mindenhol?
 - A Gyermekek jogi Egyezmény biztosítja a gyermek véleménynyilvánításhoz fűződő jogát. Ez azt jelenti, hogy a gyerekek nyugodtan terjeszthetnek hamis üzeneteket, pletykákat, hazugságokat stb. az interneten és az életben, ha úgy tetszik nekik?

Javaslatok a folytatáshoz

A „Riporter kerestetik!”, a „Csináljunk reklámot az emberi jogoknak!” és a „Sajtószemle” című gyakorlatok hasznosak a médiával kapcsolatos kérdések feldolgozásához. A „Leszel velem egy sátorban?” című gyakorlat tovább boncolgatja a diszkrimináció és előítéletek témáját.

Javaslatok a cselekvésre

Segítsünk a gyerekeknek saját híreket írni olyan témákról, amelyeket saját életük vagy közösségük számára fontosnak tartanak. Ezeket hírlevél formájában kinyomtathatjuk vagy online is közzé tehetjük. Győződjünk meg arról, hogy minden engedélyünk megvan a gyerekek munkáinak online közzétételéhez.

Javasoljuk a gyerekeknek, hogy fogalmazzák meg saját internetes viselkedési kódexüket (példaként lásd A mi alkotmányunk című gyakorlatot).

Tanácsok a csoportsegítőnek

Fontos tisztában lenni azzal, hogy a résztvevők mennyire tudnak írni és olvasni. Használjunk egyszerű mondatokat, mint például:

Ez a macska nem szereti a halat. A lány iskolába megy. A fiú szeret biciklizni. A férfi hegyet mászik.

Variációk

Az első játékot használhatjuk frissítő gyakorlatként, vagy a kommunikációval vagy médiával foglalkozó más gyakorlat bevezetőjeként. Nagyobb csoport esetében az első gyakorlatot két vagy három kiscsoporttal egyszerre le lehet játszani.

Testet öltött tudás

Fogalmam se volt róla, hogy ennyi mindent tudok!

Nehézségi szint

7-13 év

60-90 perc

4-24

Diszkrimináció

Oktatás és szabadidő

Egészség

A gyakorlat típusa

Kollázskészítés, beszélgetés

A gyakorlatról röviden

A gyerekek megrajzolják egy emberi test körvonalát, és a test megfelelő részeihez beírják, ők maguk milyen ismeretekkel és képességekkel rendelkeznek. Megbeszélik, hogyan szerezhető meg ez a tudás, és mi történik akkor, ha a test egyes részei eltérően fejlődnek, vagy bizonyos jogoktól megfosztják az embert.

Célok

- A gyerekek tudásának és képességeinek felfedezése, önmaguk és mások előtt
- Annak felismerése, hogy sokféle módon és helyről szerezzük be ismereteinket
- Az oktatáshoz való jog megbeszélése
- A fogyatékossgal élőkkal kapcsolatos érzékenyítés

Előkészítés

- Gyűjtünk össze képes újságokat.
- Minden kisebb csoport részére ragasszunk össze négy flipchart papírt. (Figyeljünk oda a résztvevők méreteire. Lehet, hogy több papírra lesz szükség!)

Szükséges eszközök

- Nagy papírlapok
- Vastag filctollak
- Újságok a képek kivágásához
- Ollók, ragasztó és más, a kollázskészítéshez szükséges eszközök

A gyakorlat menete

1. Bevezetésként mondjuk el, hogy az is az emberi jogok része, hogy a gyerekeknek joguk van tanulni és tehetségüket a lehető legjobban kiteljesíteni. Jegyezzük meg, hogy ők már most is rengeteg olyan tudással és képességgel rendelkeznek, amire talán nem is gondolnának. Mondjanak pár olyan dolgot, amit 5–6 évesen még nem tudtak megcsinálni, de most már igen (pl. olvasni, írni, pénzt számolni, megmondani a pontos időt). Mondjuk el, hogy ez a gyakorlat az oktatáshoz és a fejlődéshez való joggal foglalkozik.
2. Osszuk a gyerekeket négyfős csoportokra, és mindegyik csoportnak adjunk kollázskészítéshez szükséges anyagokat, és egy akkora papírlapot, amin az egyik gyereket életnagyságban körbe lehet rajzolni. Ismertessük a gyakorlatot:
 - a. Minden csoport felrajzolja a papírlapra az egyik gyerek körvonalait életnagyságban. A rajznak rá kell férnie a papírra; ha a gyerekek magasabbak, több lapot is egymáshoz ragaszthatnak. A csoportban lévő összes gyerek nevét fel kell írni a papírra.
 - b. Kérjük meg a gyerekeket, hogy gondolkozzanak el azon, mit tudnak, és mire képesek a legjobban. Minden dologhoz, amit tudnak vagy amire képesek, találják ki, hogy ahhoz melyik testrészt van szükség. Lehetnek közöttük testi (pl. éneklés, biciklizés) és szellemi képességek (matematikai érzék, vicceselés), valamint személyes jellemzők (pl. jó barát, tud titkot tartani) is.

- c. Kérjük meg őket, hogy jelenítsék meg vizuálisan ezeket a dolgokat: a gyerekek rajzoljanak, írjanak, ragasszanak szavakat és képeket a test megfelelő részére. Például ha valaki jól focizik, rajzolhat egy focilabdát a figura lábához (vagy fejéhez); ha valaki szépen olvas, kivághat egy könyvet ábrázoló képet és a figura szeméhez vagy fejéhez ragaszthatja; ha valaki jó énekből, hangjegyeket rajzolhat a figura szájához.
 - d. Kérjük őket, hogy olyan tudásra és képességekre is gondoljanak, amikben nem feltétlenül ők a legjobbak.
3. Hagyjuk a gyerekeket dolgozni egészen addig, amíg a figura szinte teljesen be van takarva rajzokkal, képekkel, szlogenekkel stb.
 4. Hívjuk össze a gyerekeket, és az egyes csoportok mutassák be az „emberkéjükét” a többieknek, magyarázzák el, milyen ismereteket és képességeket foglaltak a képbe. Ha lehet, tegyük ki a figurákat a falra, vagy rendezzük el úgy a földön, hogy mindenki láthassa őket.

Evaluation

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Könnyű volt olyan dolgokat találni, amiket meg tudtok csinálni?
 - Van különbség az egyes rajzok között? Volt olyan rajz, amin meglepődtek? Miért?
 - Van olyan fontos képesség, amit kihagytatok?
 - Emlékeztek, hogy hol szereztétek meg a képen feltüntetett képességeket és tudást? Emlékeztek arra, hogy kitől tanultátok ezeket?

Ekkor megkérhetünk egy-egy gyereket, hogy a beszélgetés során említett ismeretforrásokból néhányat írjanak fel az ábrákra, vagy magunk is beírhatjuk ezeket.

2. Kapcsoljuk össze a gyakorlatot az emberi jogok témájával az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Mit gondoltok, minden gyereknek van lehetősége megtanulni az említett dolgokat? Miért vagy miért nem?
 - Mi kell ahhoz, hogy a gyerekek meg tudják tanulni ezeket a dolgokat?
 - Mi történik, ha a tudásforrások egy része nem áll rendelkezésre?
 - Például mi történne, ha nem lennének iskolák? Hogyan tanulnának meg a gyerekek olvasni és írni? Mi történik, ha nem sajátítják el ezeket a készségeket? Fontos ez? Hogyan befolyásolja ez a további életüket?
 - Mi volna, ha nem lennének más gyerekek, akikkel játszani lehet, családtagok, akiktől tanulni lehet, és ifjúsági csoportok, klubok sem lennének?
 - Mi van, ha egy gyerek fogyatékossgal él és nem tud iskolába menni, szakkörbe járni vagy más gyerekekkel játszani?
 - Minek kell megváltoznia ahhoz, hogy a fogyatékossgal élő gyerekek képesek legyenek teljes mértékben részt venni a mindennapi élet olyan színterein, ahol másokkal játszhatnak és tanulhatnak?
 - Miért olyan fontos, hogy a gyerekek képesek legyenek tanulni és fejlődni?
 - Milyen más emberi jogai vannak a gyerekeknek, melyek fontosak a fejlődésükhöz?

Javaslatok a folytatáshoz

Rakjuk fel a rajzokat a falra, hogy a gyerekek vagy bárki más is megnézhesse őket.

A „Szembekötödsdi” és a „Néma bemozdó” című gyakorlatok lehetővé teszik a gyerekeknek, hogy átgondolják, hogyan boldogulnának, ha fogyatékossgal élnének.

A „Kedves Naplóm!” ugyanazt az eseményt dolgozza fel különböző gyerekek, köztük egy tanulási nehézségekkel küzdő és egy krónikusan beteg gyerek szemszögéből.

Javaslatok a cselekvésre

Hívjunk meg valakit, aki tanulási nehézségekkel küzd, vagy egy olyan helyi szervezetet, amelyik ezzel a célcsoporttal foglalkozik. Beszélgessünk a gyerekekkel a tanulási nehézségekről és az alternatív tanulási stratégiákról.

Beszéljünk a gyerekeknek a tanulási stílusokról (3. fejezet), hangsúlyozzuk, hogy többféle intelligencia és sok különböző tanulási mód létezik. Bátorítsuk a gyerekeket, hogy osszák meg tapasztalataikat saját tanulási stílusukkal és a könnyebbnek vagy nehezebbnek tartott módszerekkel kapcsolatban. Kérjük meg a gyerekeket, hogy mondjanak olyan módszereket, amelyekkel egymást tudják támogatni a tanulásban.

Tanácsok a csoportsegítőnek

A fiatalabb gyerekeknek segíthet, ha A7-es méretű kártyákat használunk, amelyeken valamilyen képességre vagy tudásra utaló kép vagy szó szerepel. Így a gyerekeknek csak rá kell tenniük a kártyát a megfelelő testrésze. Üres kártyákat is adhatunk a gyerekeknek további ötletekhez.

Ha nincs elég nagy papírlapunk, összeragaszthatunk pár A3-as vagy annál nagyobb papírlapot az emberi alakhoz.

Vigyázzunk, mert vannak gyerekek, akik (esetleg adott kulturális közegben) kényelmetlenül érezhetik magukat attól, hogy valakit körberajzolunk. Ilyen esetben, vagy ha nem ismerjük a csoportot eléggé, a foglalkozás előtt készítsünk el egy papíralakot. Ügyeljünk arra, hogy az emberalakkal a fiúk és a lányok is azonosulni tudjanak.

Lehet, hogy néhány gyerek nehezen tud visszaemlékezni arra, hogyan tanult meg bizonyos dolgokat, különösen, ha a formális oktatási rendszeren kívül álló személytől tanulta azokat. Hívjuk fel a figyelmüket arra, hogy egymástól is sokat tanulnak, ahogy a családtagjaiktól és más felnőttektől is. Segítsünk nekik megérteni, milyen sokat tanulnak a többi gyerekkel való kapcsolatból, ami lehet, hogy egy taktikusan érzékeny gyerekek nem lehetséges. Nem szükséges a gyerekek által felsorolt minden készség eredetét megjelölni! A cél az, hogy a gyerekek felismerjék, mennyire fontos, hogy különféle lehetőségeik legyenek a tanulásra mind az ismeretek, mind a készségek elsajátítása kapcsán.

A feldolgozás során segítsünk a gyerekeknek felfedezni az összefüggést a tudás vagy képesség megszerzésének módja és aközött, hogy milyen nehézségekkel szembesülnek azok a gyerekek, akik számára elérhetetlenek ugyanezek a módszerek, helyek, intézmények, emberek vagy közegek.

Hangsúlyozzuk újra, hogy mindenkinek egyenlő joga van a tanulásra, de nem biztos, hogy mindenki ugyanolyan módon tanul. Bizonyosodjunk meg róla, hogy felkészültünk a csoport tanulási nehézségekkel küzdő tagjainak támogatására. Általában hogyan kellene együttműködnie az iskoláknak vagy ifjúsági kluboknak az ilyen gyerekekkel, és hogyan kellene őket támogatniuk?

Variációk

Ezt a gyakorlatot úgy is végezhetjük, hogy minden gyerek megrajzolja a saját körvonalát, és meghatározza saját képességeit és tudását.

futás

éneklés

focizás

olvasás

zsonglörködés

Úton egy új világ felé

Mit dobjunk ki a hajóból?

Nehézségi szint

7-13 év

45 perc

8-30

Egészség

Migráció

Emberi jogokról általában

A gyakorlat típusa

Rangsorolás, vita

A gyakorlatról röviden

A gyerekek elképzelik, hogy új földrész felé hajóznak, de ahhoz, hogy eljussanak oda, ki kell dobniuk a fedélzetről azokat a dolgokat, amelyek nem feltétlenül szükségesek.

Célok

- Annak megvizsgálása, mi szükséges az életben maradáshoz és a fejlődéshez
- Az igények és a szükségletek megkülönböztetése
- Az emberi szükségletek és az emberi jogok összekapcsolása

Előkészítés

Másoljuk le és vágjuk ki az IGÉNYEK és SZÜKSÉGLETEK kártyákat, minden csoport számára egy teljes csomag szükséges. Tegyük a kártyákat csoportonként egy-egy borítékba.

Szükséges eszközök

- Borítékok
- IGÉNYEK ÉS SZÜKSÉGLETEK kártyák, több példányban; egy teljes pakli nagy méretben a csoportsegítő számára
- Ragasztó vagy ragasztószalag, valamint papírlapok

A gyakorlat menete

1. A gyerekek képzeljék el, hogy hamarosan felhúzzák a horgonyt, és útra kelnek egy új földrész felé, ahol eddig nem éltek emberek. Tehát amikor megérkeznek, új hazát kell építeniük maguknak.
2. Osszuk a gyerekeket kis csoportokba, és adjunk minden csoportnak egy-egy borítékot, ami tartalmazza az összes IGÉNYEK ÉS SZÜKSÉGLETEK kártyát. A résztvevők ezeket a dolgokat pakolják be és viszik magukkal az új világba. A csoportok nyissák ki a borítékokat, terítsék ki és nézzék meg kártyákat. Erre kapnak pár percet.

Alternatív feladat: Adjunk néhány üres kártyát is a gyerekeknek, így lehetőségük van arra, hogy más szükséges dolgokat is felírjanak, amik szerintük jól jöhetnek az új világban.

3. Mondjuk el, hogy a hajó most fut ki a kikötőből, majd folytassuk a történetet az alábbiak szerint:

Eleinte az út igen kellemes. A nap szikrázóan süt, a tenger nyugodt. De hirtelen nagy vihar támad, a hullámok ide-oda dobálják a hajót. Jaj, mindjárt elsüllyed! Ki kell dobni a hajóból három kártyát, hogy a hajó el ne süllyedjen.

Minden csoport döntse el, mi az, amit ki fognak dobni. Figyelmeztessük őket arra, hogy ezek a dolgok örökre elvesznek. Gyűjtsük össze azokat a kártyákat, amiket a gyerekek kidobtak a fedélzetről, és rakjuk őket egy halomba. Ha van olyan kártya, amelyet több csoport is kidobásra ítélt, akkor hívjuk fel erre a figyelmet a nagyméretű kártyák segítségével.

4. Folytassuk a történetet:

A vihar véget ér, a hullámok elülnek. Mindenki nagyon megkönnyebbül. Az időjárás-előrejelzés szerint azonban ötös fokozatú hurrikán várható, ami egyenesen a hajó felé tart. Ha túl akarjátok élni

a hurrikánt, ki kell hajítani a fedélzetről további három kártyát! Vigyázatok: ki ne dobjatok olyasmit, amire az életben maradáshoz szükség lehet az új hazában!

Megint gyűjtsük össze a kidobott kártyákat, és rakjuk őket külön halomba.

5. Folytassuk a történetet:

Kis híján elsüllyedtünk! Már közel a szárazföld, mindenki nagyon izgatott. De épp amikor megpillantjuk a láthatáron az új kontinens partjait, egy hatalmas bálna ütközik nekünk, léket ütve a hajó oldalán. Ha nem könnyítünk a rakományon, mindannyian odaveszünk! Dobjatok ki még három kártyát!

Gyűjtsük össze, és rakjuk külön halomba ezeket a kártyákat is.

6. Jelentsük be, hogy sikerült végre biztonságban partot érni, nekiláthatnak új hazájuk felépítésének. A csoportok ragasszák fel a megmaradt kártyákat egy papírlapra, hogy mindenki láthassa, mit hoztak magukkal az új világba.
7. A csoportok tegyék ki a falra a papírlapjukat, és mondják is el a többieknek, mit hoztak magukkal az új földrészre. Minden csoport bemutatója után kérdezzük meg a többieket: „Van valami, amit nem hoztak magukkal, pedig szükséges lenne az életben maradáshoz? Mindenük megvan, ami szükséges a növekedéshez és a fejlődéshez?”

Feldolgozás és értékelés

- Beszélgjünk meg a gyakorlatot az alábbi vagy hasonló kérdések segítségével:
 - Hogy éreztétek magatokat a gyakorlat közben? Mi tetszett benne?
 - Nehéz volt eldönteni, mely kártyákat vigyétek magatokkal? Hogy választottátok ki?
 - A csoporton belül mindig egyetértettetek egymással? Mondjatok példákat arra, amikor egyetértettetek, és arra is, amikor nem tudtatok közös döntésre jutni.
 - Mit gondoltok a végső választásotokról? Életben tudtok majd maradni az új világban? Rendelkezésre állnak-e a növekedés, a megfelelő fejlődés feltételei?
 - Ha még egyszer elvégeznénk ezt a feladatot, ugyanezeket a dolgokat dobnátok ki, vagy esetleg mást?
- Hívjuk fel a gyerekek figyelmét arra, hogy az emberi jogok olyan dolgok, amelyekre az embereknek az életben maradáshoz, a megfelelő növekedéshez és fejlődéshez, a méltóságteljes élethez szükségük van. Az emberi jogok nem arról szólnak, hogy mi lenne jó, ha lenne nekünk! Utaljunk vissza arra, hogy milyen kártyákat dobtak ki, és milyeneket tartottak meg a gyerekek. Ezután tegyük fel az alábbi vagy hasonló kérdéseket:
 - Mindenetek megvolt, ami az életben maradáshoz kell?
 - Mindent megtartottatok, ami a növekedéshez, képességeitek kibontakoztatásához szükséges?
 - Mik voltak azok a dolgok, amiket szeretettek volna megtartani, de úgy döntöttetek, hogy nem feltétlenül szükségesek?
 - Mindenkinek ugyanarra van szüksége?
- Hangsúlyozzuk, hogy mindenki ugyanazokkal az emberi jog, és olvassunk fel pár cikket a Gyermekek jogi Egyezményből. Egyes jogok az életben maradás elengedhetetlen feltételei, ilyenek pl. a táplálék, az egészségügyi ellátás, a tiszta víz, és hogy legyen fedél a fejünk fölött. Más jogok ahhoz kellene, hogy megfelelő életszínvonalon élhessünk, és fejlődni tudjunk nemcsak testileg, hanem érzelmileg és kulturálisan is. Az embereknek a pusztán életben maradáson túl másra is szükségük van. Kérdezzük meg a gyerekeket:
 - Melyek azok a kártyák, amelyek olyan dolgokat ábrázolnak, amelyeket esetleg szeretnénk, de az életben maradáshoz nem szükségesek?
 - Melyek azok a kártyák, amelyek olyan dolgokat ábrázolnak, amelyekre szükségünk van az életben maradáshoz?
 - Melyek azok a kártyák, amelyek olyan dolgokat ábrázolnak, amelyekre szükségünk lehet a növekedéshez és a fejlődéshez?

- Mi történne ebben az új hazában, ha nem lennének emberi jogok? (Mondjunk példát különböző jogokra a kártyák alapján.)

Javaslatok a folytatáshoz

Következő gyakorlatként, vagy ha elég időnk van, akár ennek a foglalkozásnak a végén, mutassuk meg a csoportnak a gyermekjogi kártyákat, és kérjük meg a gyereket, hogy kössék össze őket a SZÜKSÉGLET kártyákkal.

Ez a feladat jól kiegészíti A nyuszik jogai című gyakorlatot, amely szintén az emberi szükségletekkel foglalkozik, és rámutat, hogy az emberi jogok ezeken a szükségleteken alapulnak.

A továbbblépéshez jól használható A mi alkotmányunk című gyakorlat, amely a demokratikus szabályalkotás folyamatával foglalkozik.

Javaslatok a cselekvésre

Ezt a gyakorlatot kiválóan fel lehet dolgozni színdarab vagy rövidfilm formájában, ezeket aztán bemutathatjuk a szülőknek vagy a közösség más tagjainak.

Mivel a gyerekek szeretik, ha egy történet jól végződik, kitalálhatunk olyan változatot, amikor a gyerekek valamilyen módon visszaszerezhetik a hajóból kidobott kártyákat.

Tanácsok a csoportsegítőnek

Nagyon fontos, hogy ebből a feladatból ne hogy azt a következtetést vonják le a gyerekek, hogy egyes emberi jogok kevésbé fontosak a többinél, és ezért azok esetleg mellőzhetőek lennének. A feldolgozás során emeljük ki, hogy a jogok kölcsönösen függnék egymástól.

Hívjuk fel a figyelmet arra, hogy azok a dolgok, amelyeket az út során eldobnak, később nem szerezhetőek vissza. Nem csak addig kell életben maradniuk, ameddig valaki meg nem menti őket; a megmaradt dolgokkal egy új hazát kell felépíteniük.

A kártyákon szerepel néhány olyan dolog is, amely remélhetőleg vitát vált ki azzal kapcsolatban, hogy mit jelent az, hogy valami nélkülözhetetlen (pl. a mobiltelefon egyesek luxusnak tarthatják, míg mások szerint a kommunikáció elengedhetetlen eszköze).

A kisebb gyerekeknek nehézséget jelenthet különválasztani, mi az, amire vágnak, és mi az, amire tényleg szükségük van. Azzal segíthetünk nekik, ha hangsúlyozzuk, hogy azokat a dolgokat tartsák meg, amelyekre szükségük lesz ahhoz, hogy új élet kezdjenek az új világban.

Ha kevesebb kártyát használunk, azzal lerövidíthetjük és egyszerűsíthetjük a gyakorlatot: válasszunk olyan kártyákat, amelyek a csoport számára a legérdekesebbek vagy legrelevánsabbak.

Amennyiben menekült gyerekekkel dolgozunk, vagy a csoportban van menekült gyermek is, legyünk nagyon körültekintőek, ne hogy előhívjuk olyan emlékeket, amelyek korábbi a traumatikus élményeikhez – pl. a tengeri átkelés – kapcsolódnak. Ha szükséges, alakítsuk át a történetet, utazzanak hőlégballonnal az új világba, vagy úrhajóval egy új bolygóra.

Fokozhatjuk a drámai hangulatot hangeffektusok vagy zene használatával, vagy a terem átrendezésével. Miközben mesélünk, a gyerekek akár el is játszhatják, mi történik, pl. ide-oda dőlnek, ahogy hanykolódik a hajó.

Variációk

A feldolgozás során nézzük meg, milyen kártyákat dobtak el az egyes válsághelyzetekben. Milyen különbségeket fedeznek fel a gyerekek a résztvevők választásai között?

A legvégén megkérdezhetjük azt is, hogy mit tehetnénk azért, hogy „visszaszerezzük” a hajóból kidobott kártyákat.

Segédlet

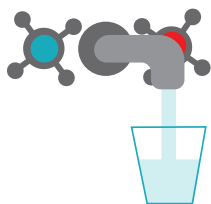
IGÉNYEK ÉS SZÜKSÉGLETEK kártyák

olyan környezet, ahol elmondhatom
a véleményemet

pénz, amit úgy költhetek el, ahogy akarok

tiszta víz

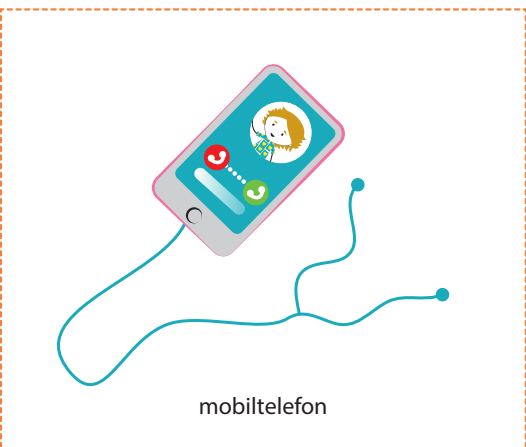
saját hálószoba

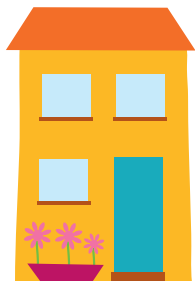

számítógép és internet-hozzáférés

igazságos bánásmód és
megkülönböztetés-mentes élet

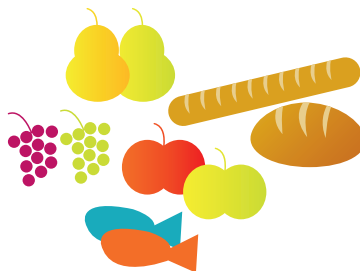
kényelmes otthon

divatos ruhák

tengerparti nyaralás

tápláló ételek

védelem a bántalmazástól

oktatás

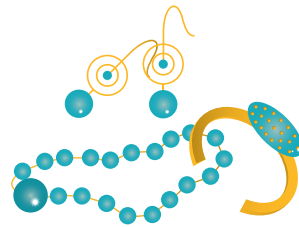
orvosok

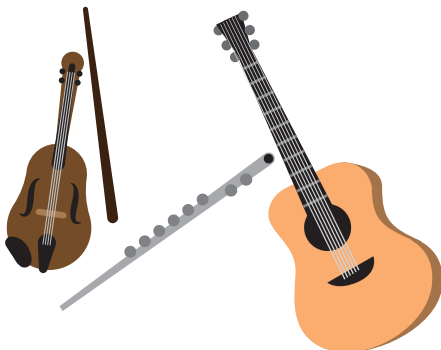
kerékpár

édesség

ékszerek

hangszerek

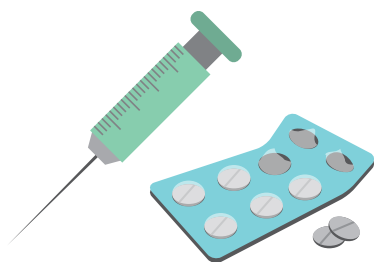
meleg ruhák

szülők

játékok

orvosságok és védőoltások a betegségek ellen

demokratikus választások és szabályok

óra

olyan környezet, ahol a saját kultúráim szerint élhetek és használhatom az anyanyelvemet

Van kiút! – Majd mi megmutatjuk!

Most már tudom, mit tehetnék!

Nehézségi szint

7-13 év

60 perc

4-30

Erőszak

Béke

A gyakorlat típusa

Élőképek készítése, beszélgetés

A gyakorlatról röviden

A gyerekek egy konfliktushelyzetet vagy erőszakos cselekményt élőkép formájában ábrázolnak, majd azt is megmutatják, hogyan lehetne megoldani ezt a szituációt erőszak nélkül

Célok

- Az erőszak különféle fajtáinak felismerése
- A konfliktusok erőszak nélküli megoldását segítő módszerek és eszközök megismerése
- Az erőszak okainak feltárása

Előkészítés

Nem szükséges.

Szükséges eszközök

Nincsenek

A gyakorlat menete

1. Beszélgessünk a csoporttal az erőszakról. Terjesszük ki az erőszak értelmezését a fizikai erőszak mellett a szóbeli és lelki bántalmazásra és az ezzel való fenyegetésre is. Az alábbi vagy hasonló kérdések segíthetnek ebben:
 - Mi az erőszak? Mi az, ami másokat bánt vagy sért? Mi az, ami fájdalmat, szenvedést okoz?
 - Az erőszak egyet jelent a testi erőszakkal?
 - A fájdalom mindig látható?
 - Egy egyébként kedves ember is használhat erőszakot?
2. Osszuk a gyerekeket négy- vagy hatfős csoportokra. Minden csoport kap 15 percet arra, hogy beszélgessen olyan esetekről, amikor vagy szemtanúi, vagy érintettjei voltak az erőszaknak (iskolában, családban, baráti körben stb.). A csoport ezután válassza ki az egyik ilyen esetet, és készítsen erről élőképet, amit bemutatnak majd a többieknek. Az élőképen a kiscsoport minden tagjának szerepelnie kell. Mozogni, beszélni közben nem szabad, a gyerekek testtartásából és arckifejezéséből derüljön ki, milyen szerepet játszanak a történetben (pl. áldozat, elkövető vagy szemtanú). A csoportok mutassák be az élőképeket. A többiek mondják el, hogy szerintük mit ábrázol. Az élőképet éppen bemutató csoport ekkor még nem szólhat hozzá.
3. Miután minden csoport bemutatta a saját élőképét, újra kiscsoportos munka következik: mind-egyik csapat beszélje meg, hogy az általuk bemutatott erőszakos helyzetet, konfliktust hogyan lehetne békésen megoldani. Ezt követően készítsenek egy újabb élőképet, amelyen bemutatják, hogyan oldották meg a helyzetet.

4. A csoportok mutassák be a konfliktus megoldását ábrázoló élőképeket a többieknek. Ez alkalommal minden élőkép bemutatását kövesse egy rövid beszélgetés, amikor a többiek elmondhatják, hogy mit láttak, majd az élőképet bemutató csoport elmagyarázhatja, hogy mi volt a valódi szituáció, és hogyan oldották azt meg.
5. A gyerekek javasoljanak egyéb megoldási lehetőségeket, majd értékeljék ezeket a saját, valós élettapasztalataik tükrében. Hangsúlyozzuk, hogy legtöbbször többféle lehetőség is van az erőszakos helyzetek kezelésére, feloldására.

Feldolgozás és értékelés

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Hogy tetszett a gyakorlat? Nehéz volt példát találni és azt élőkép formájában ábrázolni? Miért?
 - Hogyan gondoltátok ki a békés megoldást?
 - Szereplőként melyik élőképnél éreztétek magatokat jobban, az elsónél vagy a másodiknál? Miért?
 - Miért viselkednek erőszakosan az emberek?
 - Hogyan lehet csökkenteni vagy elkerülni az erőszakot problémás helyzetekben?
2. Kössük össze a gyakorlatot az emberi jogokkal az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Az emberi jogok közé tartozik-e az erőszakmentességhez való jog? Milyen emberi jogok kapcsolódnak az erőszakmentességhez?
 - Miért olyan fontosak azok az emberi jogok, amelyek az erőszakkal szemben védenek bennünket?
 - Hogyan biztosíthatjuk, hogy ezeket az emberi jogokat tiszteletben tartsák?
 - A **Gyermekjogi Egyezmény** kötelezi az államokat, hogy biztosítsák a gyermekek megfelelő gondozását és védelmét a szülők vagy gondviselők általi erőszakkal, bántalmazással vagy elhanyagolással szemben. Tudtok példát mondani a saját környezetetekből, amikor nem érvényesül ez a jog?
 - Mit tudtok tenni, ha gyerekek elleni erőszak szemtanúivá váltok?

Javaslatok a folytatáshoz

Ez a gyakorlat lehetőséget nyújt arra, hogy beszélgessünk a csoporttal az erőszakról. „A mi alkotmányunk” című gyakorlat során a gyerekek szabályokat alakítanak ki a csoporton belüli viselkedésre, és együttműködnek azok betartása érdekében. A „Csak nézel, vagy csinálsz is valamit?” című gyakorlat szintén a bántalmazásos helyzetekben felmerülő különböző szerepekkel foglalkozik, a „Fájdalmas szavak” című gyakorlat pedig a szóbeli erőszak (beleértve az online erőszakot) témáját járja körül.

Szervezzünk erőszak-megelőzési, agressziókezelési vagy önvédelmi képzést.

Járjunk utána, hogy folynak-e erőszakellenes kampányok vagy rendezvények a környékünkön.

Javaslatok a cselekvésre

Készítsünk az erőszak és az erőszak-ellenesség témájához kapcsolódó matricákat vagy plakátokat, és tegyük ki őket nyilvános helyeken. Tüntessük fel rajtuk azokat a telefonszámokat vagy címeket, ahol az erőszak által érintett emberek segítséget kaphatnak.

Csináljunk színházi előadást vagy készítsünk rövidfilmet a gyerekek által bemutatott történetek alapján.

Fényképezzük le, amint a csoportok bemutatják az élőképeket, és készítsünk fotókiállítást, vagy a képeket osszuk meg egy blogon vagy a közösségi médiában (ha rendelkezünk az ehhez szükséges engedélyekkel).

Tanácsok a csoportsegítőnek

Különösen figyeljünk oda azokra a gyerekekre, akik már átéltek valamilyen erőszakos helyzetet.

Mivel nem tudhatjuk, hogy a gyerekek milyen erőszakos helyzeteket élhettek meg korábban, nagyon figyeljünk minden a szokatlan reakcióra a gyakorlat közben.

A gyerekek választhatnak valamilyen tipikus történetet is: nem kell saját magukról beszélniük, ha nem akarnak.

A gyakorlat elején érdemes lehet néhány résztvevő segítségével bemutatni, hogy mi is az az élőkép.

Elképzelhető, hogy a gyerekeknek nehézséget okoz, hogy valós megoldásokat találjanak az erőszakos helyzetekre, különösen, ha abban felnőttek is érintettek. Készüljünk fel alaposan információkkal arról, hogy szükség esetén a gyerekek kitől (pl. a helyi gyermekvédelmi hatóságoktól vagy civil szervezetektől) várhatnak támogatást és védelmet. Legyenek nálunk a fontosabb támogató szervezetek telefonszáma, hogy meg tudjuk adni a gyerekeknek.

A kisebb gyerekeknek nehezebb lehet sokáig mozdulatlanul maradni az élőkép bemutatásakor. Ha fényképet készítünk az élőképekről, az motiválhatja őket és segíthet abban, hogy egy ideig mozdulatlanok maradjanak. A fotókat arra is használhatjuk, hogy megőrökítsünk az élményt, és a későbbiekben felhasználhatjuk valamilyen emberi jogi akcióhoz is.

Vízcseppek

Víz, víz mindenütt, de ivóvíz egy csepp sincs

Nehézségi szint

8-13 év

60 perc

4-30

Környezet

Migráció

Demokratikus állampolgárság

A gyakorlat típusa

Tapasztalati tanulás, rangsorolás, beszélgetés

A gyakorlatról röviden

A gyerekek megbeszélik, hogyan lehetne úgy használni a vizet, hogy elkerüljük a pazarlást. Megvitatják, mennyire fontos a személyes cselekvés az egyik legfontosabb természeti erőforrásunk megőrzése érdekében.

Célok

- Figyelemfelhívás a természeti erőforrások fenntartható felhasználásának szükségességére
- A vízkészlet és általában a környezet megővését segítő lehetőségek megvitatása
- A gyermekek jogainak megismerése és tudatosítása
- Az egyéni cselekvés ösztönzése az erőforrások, beleértve a vízkészlet fenntartható használata és megővése érdekében

Előkészítés

Készítsünk elő csoportonként hat-hat poharat, ezeket címkézzük fel az alábbiak szerint: Ivás, Főzés, Mosakodás, Mosás, WC-öblítés, Egyéb.

Töltsünk meg 1 literes palackokat vízzel, minden kiscsoportnak egy palack kell.

Másoljuk le a segédletet, csoportonként egy példányban

Szükséges eszközök

- Egy db 1 literes palack minden kis csoportnak
- 6 felcímkézett pohár minden kis csoportnak
- Egy nagy edény, amiben a vízkészletünket tartjuk
- Flipchart vagy tábla
- A segédletben található rajz kinyomtatva, megfelelő példányszámban
- Papír, tollak

A gyakorlat menete

1. A gyerekek soroljanak fel minél több példát arra, miért fontos a víz (pl. a növényeknek, az állatoknak, az embereknek, továbbá az ipar, a mezőgazdaság, a turizmus stb. szempontjából), és vezessük be a víztakarékosság témáját az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Hol található víz a Földön? (óceán, állandó jégtakaró, folyók stb.)
 - A Földön található víz hány százaléka ivóvíz? (A Földön található víz 97%-a tengervíz, 2%-a jég, és csak 1%-a hozzáférhető ivóvízként.)
 - Milyen lenne az élet a Földön víz nélkül? És ha kevesebb víz lenne a Földön?
 - A Földön mindenhol ugyanolyan könnyen hozzáférhető az édesvíz?

- Szerintetek mi lesz az édesvízzel a jövőben? Befolyásolja-e a klímaváltozás a rendelkezésünkre álló édesvíz mennyiségét?
2. Mondjon a csoport példákat arra, hogy a gyerekek mi mindenhez használnak vizet a mindennapokban (pl. főzéshez, fürdéshez vagy zuhanyozáshoz, a WC-öblítéshez, mosáshoz), és írjuk fel ezeket a táblára vagy flipchart papírlapra. Most kérdezzük meg, szerintük mennyi vizet használnak el általában egy nap. Mondjuk el, hogy Európában a napi átlag 135 liter, Észak-Amerikában 420 liter, Afrikában pedig körülbelül 20 liter. Az ENSZ számításai szerint az átlagembernek napi 20–50 liter vízre van szüksége.
 3. Osszuk a gyerekeket 3-4 fős csoportokra. Ebben a gyakorlatban az lesz a feladat, hogy gondolkodjanak el azon, hogyan tudnának körültekintőbben bánni a Föld korlátozott vízkészleteivel. Adjunk minden csoportnak egy palack vizet: képzeljék el, hogy ez az a mennyiség, amennyi egy embernek a rendelkezésére áll egy teljes napra. A csoportnak el kell döntenie, hogyan osztják ezt be – nagyon figyelni kell ám, hogy egy csepp se menjen kárba!
 4. Emlékeztessük a gyerekeket a 2. lépésben összegyűjtött listára, azaz hogy mi mindenre szoktak vizet használni. Minden csoportnak adjunk 6-6 felcímkézett poharat, és magyarázzuk el, hogy az Egyéb kategóriába olyan dolgok tartoznak, mint a kertészkedés, takarítás stb. A csoportok beszéljék meg, hogyan osztják fel a vizet az egyes célokra. A palackból öntsenek vizet a hat pohárba, és ügyeljenek, hogy jusson a napi szükségleteikre. Kérjük a gyerekeket, hogy gyorsan végezzenek ezzel a feladattal. Amikor kész vannak, hagyjunk egy kis időt arra, hogy megnézhessek, a többi csoport hogyan osztotta be a vízkészletét.
 5. Most mondjuk azt, hogy a klímaváltozás miatt természeti katasztrófa következett be: a rendkívüli szárazság miatt kiszáradtak a folyók és tönkrement a termés, az egész vidéken bozóttüzek pusztítanak. A tűzoltók és a gazdák azt mondják, nincs elég vízük, hogy megoldják ezeket a problémákat. Bárcsak segítené valaki!
 6. Kérjük meg a gyerekeket, hogy dolgozzanak újra kiscsoportokban. Minden csoportnak adjunk egy példányt a vízceppet ábrázoló rajzból. Keressenek különböző megoldásokat arra, hogyan tudnának takarékoskodni azzal a vízzel, amit korábban hat különböző célra szétosztottak maguknak. Minden javaslatot írjanak rá a vízceppre. Először kérjünk néhány példát, hogy ellenőrizhesük, megértették-e a feladatot, majd adjunk nekik időt a közös gondolkodásra.
 7. Hívjuk egybe a csoportokat, és röviden számoljanak be a többieknek az ötleteikről, javaslataikról. Hívjuk fel a gyerekek figyelmét arra, hogy az emberek sok más célra is szeretnének vizet használni, és minden ilyen igényt a rendelkezésre álló mennyiségből kell kielégítenünk. Ha az idő engedi, mondjanak még ötleteket.

Feldolgozás és értékelés

1. Beszéljük meg a gyakorlatot az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
 - Hogy tetszett a gyakorlat?
 - Volt olyan kérdés, amivel kapcsolatban a csoporton belül nem értettetek egyet?
 - Meglepett titeket, hogy milyen sok dologra használunk vizet?
 - Nehéz volt kigondolni, hogyan lehetne takarékoskodni a vízzel? Mit gondoltok, mi az, amivel a legtöbb vizet pazaroljuk?
 - A többi csoport ötletei közül melyik tetszett?
2. Beszélgessünk a víztakarékosságról:
 - Miért fontos spórolni a vízzel?

- Mi történik, ha az embereknek nem jut annyi víz, mint amennyire szükségük lenne?
 - Tudjátok, hogy honnan származik az a víz, amit ezen a környéken használunk?
 - Hogyan tudnátok takarékoskodni a vízzel a mindennapokban? Mit gondoltok, meg is valósítjátok majd az itt felvetett ötleteket?
 - A klímaváltozással miért válik egyre fontosabbá, hogy takarékoskodjunk a vízzel?
3. Kapcsoljuk össze a gyakorlatot az emberi jogok témájával az alábbiakhoz hasonló kérdések segítségével:
- A víz elengedhetetlen az élethez és az életben maradáshoz. Milyen más erőforrások léteznek, amelyek szintén kulcsszerepet játszanak az élet és a túlélés szempontjából?
 - A **Gyermekjogi Egyezmény** értelmében a gyerekeknek joga van a tiszta vízhez és a tiszta környezethez. Vajon minden gyerek hozzájut ezekhez az erőforrásokhoz? Mi történik, ha az erőforrások ugyan rendelkezésre állnak, de nem jó minőségűek?
 - Ki felelős azért, hogy rendelkezésünkre álljanak ezek az erőforrások, és jó minőségűek legyenek?
 - Mit tehetünk azokért, akiket a leginkább sújt a klímaváltság?
4. A megbeszélés végén a gyerekek vessenek még egy pillantást a vízceppjükre, és írjanak fel rá mindent, ami a víztakarékossággal és -felhasználással kapcsolatban még felmerült. Tegyük ki a vízceppeket a terem falára, hogy a gyerekek később is láthassák őket.

Javaslatok a folytatáshoz

A „Milyen szép a világ!” című gyakorlatnak szintén az a célja, hogy a gyerekek mélyebben beegondoljanak abba, mit jelent számukra az egészséges és biztonságos környezet. „A címke mögött” című gyakorlat keretében alaposabban körbejárhatjuk a természeti erőforrások pazarlásának kérdését és a környezetszennyezés témáját.

A gyakorlat során alkalmazott megközelítést követhetjük más alapvető erőforrásokkal kapcsolatban is, és megvizsgálhatjuk, hogyan hatnak azok a gyerekek életére (pl. tiszta levegő, biztonságos és egészséges élelmiszer, áram, gáz vagy olaj). Hasonlóképpen, gondoljuk át azt is, hogyan járulhatnak hozzá a gyerekek ezen erőforrások megőrzéséhez (pl. takarékoság, újrahasznosítás, szelektív hulladékgyűjtés, tömegközlekedés használata, megújuló erőforrások felhasználása stb. révén).

Égészítsük ki a gyerekek ismereteit a vízzel kapcsolatos problémákra vonatkozóan (pl. filmek, dokumentumfilmek, mondák és népmesék, újságcikkek segítségével). Hangsúlyozzuk, hogyan függ össze az egyéni cselekvés a vízkészlet megővése és a klímaváltság kérdésével, és miként védhetjük meg az egyéb természeti erőforrásokhoz való hozzáférés minden embert megillető jogát szerte a világon.

Ha nagyobb gyerekekkel foglalkozunk, a bolíviai mítosz alapján készült Tücsök nagymama (Abuela Grillo) című rövid animációs film jó kiindulópont lehet a vízhez való hozzáférésről, mint emberi jogról való beszélgetéshez.

Javaslatok a cselekvésre

A csoport készítsen cselekvési tervet a víztakarékosságra. A gyerekek mérjék meg, hogy hozzávetőlegesen mennyi vizet használnak egy nap, és ezt egy héten keresztül minden nap jegyezzék fel maguknak. Térjünk vissza a témára kb. egy héttel később, és beszéljük meg, nehéznek találták-e a gyerekek a vízzel való takarékoskodást, és mennyire volt hasznos odafigyelnük erre. Előzetesen vegyük fel a kapcsolatot a gyerekek szüleivel vagy más felnőttekkel, hogy felkészítsük őket a víztakarékossági hétre.

Játsszunk környezetvédelmi őrjáratot a gyerekekkel. Ha van az iskola közelében valamilyen kis tó vagy folyó, nézzük meg közelebről. Ellenőrizzük, van-e szemét a vízben és a vízparton. Járjunk utána, hogyan használják az emberek a tó vagy folyó vizét, és hová kerül.

Tegyünk egy sétát a gyerekekkel a környéken, és nézzük meg, hogyan gyűjtik a hulladékot – és hol nem gyűjtik. A gyerekekkel nézzünk utána, hogyan történik a hulladék feldolgozása, és beszéljünk arról, miért fontos, hogy tiszta környezetben élhessünk.

Építsünk a gyerekek saját ötleteire: hogyan változtatnák meg ők maguk a magatartásukat a természetes erőforrásokkal, pl. az enivalóval, vízzel, villamos árammal, gázzal stb. kapcsolatban. Világítsunk rá, hogy azzal, amit ők személyesen tesznek, globális hatást érhetnek el, és ha mi egyes emberek változtatunk a viselkedésünkön, az igenis számít.

Tanácsok a csoportsegítőnek

Ahhoz, hogy a gyerekek elvégezzék ezt a gyakorlatot és megértsék annak tanulságait, a gyerekeknek már rendelkezniük kell a víz körforgásával kapcsolatos alapvető ismeretekkel. Ha korábban nem tanultak erről, akkor a foglalkozást kezdjük azzal, hogy elmagyarázzuk, mit jelent a vízkörforgás.

Hívjuk fel a gyerekek figyelmét arra, hogy ahogyan természeti erőforrásainkkal bánunk, az nemcsak a saját emberi jogait és az életben maradáshoz való jogukat érinti, hanem a környezetünkben, sőt az egész világon élő más emberek jogait is.

Amikor a gyerekek a közös erőforrásokról beszélgetnek, ha maguktól nem jutna eszükbe, irányítsuk rá a figyelmüket a nyilvános épületek és szolgáltatások vízfogyasztására is. Az építőiparnak például nagy a vízigénye, így a szociális bérlakások és a középületek, pl. az iskolák felépítéséhez szükséges vizet is a közös készletből kell biztosítani. Az orvosi ellátás, a zöldterületek fenntartása vagy az úttisztítás is olyan szolgáltatások, amelyek vízigényét szintén ebből a közös készletből kell kielégíteni.

Variációk

Ha kisebb gyerekekkel foglalkozunk, rajzolhatunk egy nagy vízcsappet a táblára, és a gyerekek által felvetett ötleteket, javaslatokat felvezethetjük mi magunk.

Ha a gyakorlatot idősebb gyerekekkel végezzük, a beszélgetés során térjünk ki az erőforrásokhoz fűződő általános jogok, a fenntartható fejlődés, a klímaválság és az élethez való jog témájára is. Tegyük fel az alábbiakhoz hasonló kérdéseket:

- Mit lehet tenni annak érdekében, hogy minden embernek érvényesüljön a vízhez és más erőforrásokhoz való joga?
- Milyen más erőforrások vannak, amelyek csak korlátozott mennyiségben állnak rendelkezésre?
- A klímaválság tükrében mit lehet tenni azért, hogy a jövő generációi olyan világban élhessenek, amelyben hozzáférhetnek az alapvető természeti erőforrásokhoz?

Further information

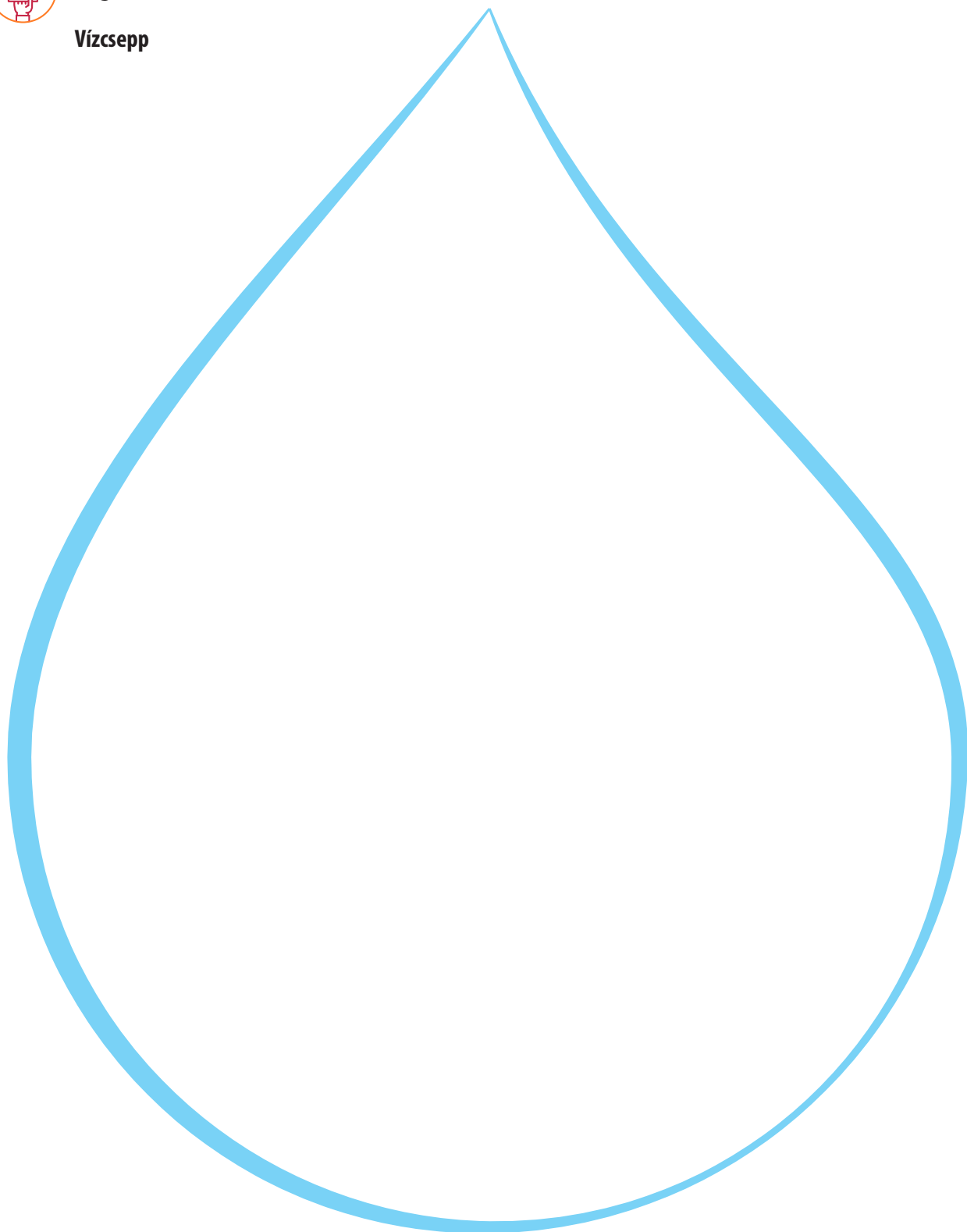
A „Trip with Drip – The Water Drop” (Utazás Csipp-csöppel, a vízcsappal) című könyvben a vízzel kapcsolatos alapvető információkat és tapasztalati tanuláson alapuló gyakorlatot találhatunk. A könyvből megtudhatják a gyerekek, továbbá játékos feladatok és kísérletek segítségével tanulmányozhatják, honnan származik a víz, megmérhetik, mennyi vizet használnak, tanulhatnak a mezőgazdasági, ipari és otthoni felhasználás módjairól, valamint a vízszennyezéssel összefüggő problémákról. A munkafüzet elérhető az ENSZ Környezetvédelmi Programjának honlapján (www.unep.org).

A Water Footprint Network (Víz lábnyom Hálózat) weboldalon számos hasznos forrást találhatunk, így pl. a víz lábnyomra vonatkozó statisztikákat és interaktív eszközöket: <http://waterfootprint.org>

Segédlet

Vízcsepp

5. Fejezet

EMBERI JOGI TÉMAKÖRÖK

“ Mi, fiatalok, a tartós béke kialakításán munkálkodunk közösségeinkben, ezzel járulunk hozzá a békéhez, igazságossághoz és megbékéléshez.

Ammani nyilatkozat az ifúságról, békéről és biztonságról (2015)

Kapcsolódó gyakorlatok

- Csak nézel, vagy csinálsz is valamit?
- Foglald el a várat!
- Gombóc Artúr
- Harc a narancsért
- Van kiút! – Majd mi megmutatjuk!

Béke

Béke és biztonság Európában

Az emberi jogi kultúra megteremtése a valódi béke elérésének előfeltétele, mivel az emberi jogok megtagadása elkerülhetetlenül konfliktusokhoz és erőszakhoz vezet. Viszont fordítva is igaz: a konfliktus és az erőszak mindig az emberi jogok sérülését vonja maga után, háborúban pedig a jogsértések általánossá válnak, és szörnyű méreteket öltenek. A fenntartható, tartós béke és biztonság csak az emberi jogok összességének megvalósulásával biztosítható.

Az európai gyerekek életét – közvetlenül és közvetve – továbbra is érintik fegyveres konfliktusok: nyílt összecsapások, vagy megrekedt, de újbóli kirobbanással fenyegető konfliktusok. Az európai országok sok ilyen nemzetközi konfliktusba bevonódnak, gyakran résztvevőként vagy közreműködőként – például fegyverek, támogatás és képzés biztosításával. A világ más részein zajló fegyveres konfliktusok következtében pedig számos gyerek érkezik ide menedéket keresve.

Európában a békét és a biztonságot nem katonai jellegű fenyegetések is érik. Ezek jelentős része az ember által előidézett környezeti problémák, pl. az éghajlatváltozás, a talajromlás vagy az iparszerű mezőgazdálkodás következménye. A globális klímaváltozás következtében az elmúlt években egyre gyakoribbak a szélsőséges időjárási jelenségek: hurrikán, árvíz, szárazság stb., melyek veszélyt jelentenek az otthon biztonságára, az egészségre, sőt Európa egyes részein az életre is. A növekvő gazdasági és kulturális egyenlőtlenségek további konfliktusforrást jelentenek a kontinensen. Az ilyen egyenlőtlenségek elkerülhetetlenül erősítik az intoleranciát, ami gyakran rasszizmus formájában jelenik meg, és erőszakhoz vezethet.

A technikailag egyre fejlettebb, globalizált világunkban megváltozott a konfliktusok természete, de még mindig túl sok a civil áldozat, köztük gyerekek. Az UNICEF adatai szerint a 2010 és 2019 közötti időszak „halálos évtized” volt a fegyveres konfliktusban érintett gyermekek számára, akik ellen több mint 170 000 súlyos jogsértést követtek el.¹ Ez 10 éven át naponta 45 jogsértést – emberölést, csonkítást, szexuális erőszakot, emberrablást, a humanitárius hozzáférés megtagadását, gyermekek besorozását, iskolák és kórházak elleni támadást – jelent. A menekült gyermekek a világ összes menekültjének több mint felét teszik ki: 11 milliónál is több gyerek volt kénytelen elhagyni otthonát, és menekültként máshol letelepedni.² És ez a szám nem tartalmazza az úton lévő, menekültként még el nem ismert gyermekek millióit.

Béke és emberi biztonság

Az „emberi biztonság” viszonylag új fogalom, amely azt a felismerést tükrözi, hogy az erőszak és a nélkülözés különféle formái összefüggnek egymással. Az emberi biztonsághoz hozzátartozik az egyének és közösségek védelme nemcsak a fizikai erőszak közvetlen fenyegetésével, hanem a szegénységből és a szociális, gazdasági vagy politikai egyenlőtlenségek egyéb formáiból eredő, illetve a természeti katasztrófákkal és betegségekkel együtt járó közvetett veszélyekkel szemben is. Előfordulhat, hogy egy országot vagy térséget nem fenyeget külső támadás vagy belső konfliktus, az mégsem biztonságos, például ha nem képes fenntartani a jogrendet, ha éhínség miatt sokan lakóhelyük elhagyására kényszerülnek; vagy betegség tizedeli a népet; vagy ha a lakosság egy része nélkülözi a túléléshez szükséges legalapvetőbb javakat.

Az emberi biztonság eszméje segíti az emberi jogok érvényesülését, mert az emberi jogokat súlyosan veszélyeztető helyzetekkel foglalkozik, és támogatja az olyan rendszerek kialakítását, amelyek biztosítják a túlélés alapelemeit, így a méltóság és a személyes autonómia tiszteletben tartását, valamint az alapvető szabadságokat, például a nélkülözéstől és a félelemtől való mentességet. 2012-ben az ENSZ Közgyűlése határozatában úgy fogalmazott, hogy „az emberi biztonság fogalma magában foglalja ... az emberek jogát arra, hogy szabadságban és méltóságban, szegénységtől és reménytelenségtől mentesen éljenek. Minden embert, különösen, ha kiszolgáltatott, megilleti a jog, hogy félelemtől és nélkülözéstől szabadon élhessen, valamennyi jogát egyenlő eséllyel gyakorolhassa, és személyes képességeit teljes mértékben kibontakoztathassa ...”

Az emberi biztonság koncepciója a védelem és a megerősítés stratégiáját támogatja: a védelem megóvja az embereket a közvetlen veszélyektől, de a biztonság fenntartásához szükséges normák, eljárások és intézmények kialakítása is ide tartozik. A megerősítés révén pedig az emberek képessé válnak arra, hogy kiteljesítsék saját lehetőségeiket, és teljes mértékben részt vegyenek a döntések meghozatalában.

Milyen tényezők veszélyeztetik az Ön környezetében az emberi biztonságot?
Hogyan hat ez a gyerekekre?

A béke mint emberi jog

A Gyermekegyezmény bevezetője kimondja, hogy a gyermekeket a béke, a méltóság, a tolerancia, a szabadság, az egyenlőség és a szolidaritás szellemében kell nevelni. A béke nemcsak a konfliktus és az erőszak hiányát jelenti, hanem olyan együttélési formát is, amelyben a társadalom minden tagja gyakorolhatja emberi jogait. A béke az emberi jogok megvalósulásának elengedhetetlen feltétele, és sokak szerint önmagában is emberi jog.

2016-ban az ENSZ Közgyűlése nyilatkozatot fogadott el a békéhez való jogról. A nyilatkozat 1. cikke kimondja, hogy „mindenkinek joga van a békéhez, mert csak a béke biztosíthatja az emberi jogok összességének előmozdítását és védelmét, és a fejlődés teljes körű megvalósulását”. Ez összhangban áll a fenntartható fejlődés 2030-ig szóló menetrendjével, amely megerősíti, hogy „béke nélkül nem lehet fenntartható fejlődés, fenntartható fejlődés nélkül pedig nincs béke”. Az ENSZ Közgyűlése még korábban, 1999-ben elfogadott egy, a béke kultúrájáról szóló nyilatkozatot. E dokumentum szerint a béke kultúrájának elősegítése a társadalom minden tagjának a felelőssége, beleértve többek között a szülőket, a tanárokat, a politikusokat, az újságírókat és a civil szervezeteket.

Békére nevelés

A békére nevelés elősegíti az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 26. cikkében foglaltak érvényesülését. Ez a cikk nem csupán az oktatáshoz való jogot rögzíti, hanem kimondja, hogy a „nevelésnek az emberi személyiség teljes kibontakoztatására, valamint az emberi jogok és az alapvető szabadságok tiszteletben tartásának megerősítésére kell irányulnia. A nevelésnek elő kell segítenie a nemzetek, valamint az összes faji és vallási csoportok közötti megértést, türelmet és barátságot, valamint támogatnia kell az Egyesült Nemzeteknek a béke fenntartásának érdekében kifejtett tevékenységét.” A Gyermekegyezmény szintén rögzíti, hogy „a gyermek oktatásának a következő célokra kell irányulnia: ... (d) fel kell készíteni a gyermeket arra, hogy a megértés, a béke, a türelem, a nemek közti egyenlőség, valamennyi nép, nemzetiségi, nemzeti és vallási csoport és az őslakosok közötti barátság szellemében tudja vállalni a szabad társadalomban az élettel járó mindenfajta felelősséget”.

A békére nevelés olyan ismereteket, készségeket, attitűdöket és értékeket közvetít, melyek elsajátításával a gyerekek, a fiatalok és a felnőttek viselkedése oly módon változik, hogy képesek lesznek a konfliktusok kezelésére, mind a nyílt, mind a strukturális erőszak megelőzésére, a nézeteltérések békés rendezésére és a békéhez szükséges körülmények megteremtésére, a személyközi és a csoporton belüli kapcsolatokban, továbbá nemzeti vagy nemzetközi szinten egyaránt. A békére nevelés növeli a gyerekek önbecsülését, fejleszti problémamegoldó készségeiket, és segít megelőzniük a veszélyes viselkedésmódok kialakulását.

A békére nevelés fontos eleme az emberi jogok, valamint a béke és a demokrácia kultúrájának előmozdítását célzó számos pedagógiai területnek, kezdve az emberi jogi neveléssel. A békére nevelés fontos célja a konfliktusok okainak – mint a szegénység és a hátrányos megkülönböztetés minden formája – megértése és felszámolása, valamint a konfliktuskezelési készségek átadása. A békés konfliktusmegoldás képessége olyan készség, amelyet a gyermekkortól kezdve tanulni és gyakorolni kell.

A gyerekek általában a többi gyerekekkel, szüleikkel, tanáraikkal és más felnőttekkel kapcsolatban élnek meg konfliktusokat. A konfliktus eredendően nem negatív vagy káros dolog; általában van lehetőség annak átalakítására, gyakran pozitív irányban. Ezzel szemben az erőszak, az erő agresszív használata vagy a hatalommal való visszaélés mindig sérüléshez és romboláshoz vezet. Ezért a társadalom

számos erőszakmentes konfliktuskezelési módot alakított ki, ilyen például a párbeszéd, a tárgyalásos rendezés és a mediáció. Az egyének közötti „párbeszéd” az emberi megértés alapja és a konszenzus elérésének egyetlen módja; a „tárgyalásos rendezés” a vitában álló felek közötti közvetlen egyeztetés, míg a „mediáció” egy semleges harmadik fél bevonásával jár.⁵

A konfliktuskezelés és az erőszakmentes viselkedés elsajátítása minden gyerek szocializációjának fontos eleme kell legyen. A konfliktusokat három különböző módon lehet megoldani: vagy mindkét érintett számára előnyös („win-win”); vagy az egyik fél számára előnyös, de a másik fél számára hátrányos („win-lose”), vagy pedig mindkét fél számára hátrányos („lose-lose”) módon. Az alábbi hatlépcsős konfliktusmegoldási módszer bármilyen helyzetben alkalmazható:

1 Szükségletek feltárása	Mire van szükséged? Pontosan mit szeretnél?
2 A probléma meghatározása	Szerinted ebben az esetben mi a probléma?
3 Megoldások keresése	« Qui peut penser à une manière possible de résoudre le problème ? »
4 Megoldások értékelése	Kinek van ötlete, hogyan lehetne megoldani a problémát?
5 A legjobb megoldás kiválasztása	Mindketten elfogadjátok ezt a megoldást? Megoldódott a probléma?
6 Nézzük meg, működik-e a megoldás	Beszélgjünk át még egyszer a helyzetet, és győződjünk meg arról, hogy a probléma valóban megoldódott! ⁶

Általában hogyan reagálnak a konfliktusra azok a gyerekek, akikkel Ön foglalkozik? Ismer olyan módszereket, amelyek segítségével megtaníthatja őket konfliktusaik eredményesebb kezelésére és megoldására?

Kapcsolódó emberi jogi dokumentumok és kezdeményezések

Európa Tanács

Az **Emberi Jogok Európai Egyezménye** bevezetőjében megerősíti, hogy a béke és az emberi jogok szorosan összefüggenek egymással, és megállapítja, hogy az alapvető szabadságok:

„...az igazság és a béke alapjai a világon, és amelyek fenntartásának legjobb eszköze egyrészt a hatékony politikai demokrácia, másrészt azoknak az emberi jogoknak a közös felfogása és tiszteletben tartása, melyeken ezek a szabadságok alapulnak.”

Az Európai Ifjúsági Központ 2003 óta ad otthont az éves **ifjúsági béketábornak**, ahol a konfliktus sújtotta régiókból érkező fiataloknak és ilyen ifjúsági szervezetek képviselőinek lehetősége van arra, hogy az emberi jogi nevelésen és az interkulturális tanuláson alapuló módszerek segítségével párbeszédet folytassanak, és a konfliktusátalakítást támogató programokon vegyenek részt. Az Ifjúság a demokráciáért program kiemelten kezeli az ifjúsági szervezetek szerepét a béketeremtésben és a társadalmi kohézió megteremtésében.

Egyesült Nemzetek Szervezete

A **Gyermekjogi Egyezmény** 38. és 39. cikke a fegyveres konfliktusokban érintett gyermekek jogairól rendelkezik. A 38. cikk arra kéri fel a tagállamokat, hogy tegyenek meg „minden lehető gyakorlati intézkedést a fegyveres konfliktus által érintett gyermekek védelemben és gondozásban részesítésére”. A 39. cikk értelmében elő kell segíteni az elhanyagolás, a kizsákmányolás és a bántalmazás bármely formájának vagy a fegyveres konfliktusnak áldozatává vált gyermekek „testi és szellemi rehabilitációját és a társadalomba való beilleszkedését”. Az Egyezmény különös gondot fordít a gyermekek fegyveres szolgálattal szembeni védelmére. A 38. cikk tiltja, hogy a 15 év alatti gyermekek közvetlenül részt vegyenek az ellenségeskedésekben; a gyermekek fegyveres konfliktusokban való részvételéről szóló Fakultatív Jegyzőkönyv az alsó korhatárt 18 évre emelte.

Az **ENSZ Biztonsági Tanácsa 2015-ben elfogadta az ifjúságról, a békéről és a biztonságról szóló 2250. számú határozatát**, amely felszólítja „az összes érintett szereplőt, hogy a béketárgyalások és a békemegállapodások végrehajtása során is biztosítsa a fiatalok részvételét és véleményük megfelelő figyelembevételét”, és kimondja, hogy „marginalizációjuk akadályozza a tartós béke megteremtését minden társadalomban”.⁵ A határozat öt cselekvési területet határoz meg: részvétel, védelem, megelőzés, partnerség, kiválás és visszailleszkedés.

-
- 1 www.unicef.org/press-releases/2019-concludes-deadly-decade-children-conflict-more-170000-grave-violations-verified
 - 2 www.unhcr.org/uk/figures-at-a-glance.html
 - 3 Education for conflict prevention and peacebuilding: meeting the global challenges of the 21st century [Konfliktusmegelőzésre és békére nevelés: a XXI. század globális kihívásainak kezelése], UNESCO, 2012, 15-16. old.
 - 4 EDC/ HRE Volume VI: Teaching democracy - A collection of models for democratic citizenship and human rights education [A demokrácia tanítása: A demokratikus állampolgárság és az emberi jogi nevelés modelljeinek gyűjteménye], Council of Europe, 2009, 80-82. old.
 - 5 ENSZ Biztonsági Tanácsának 2250. számú határozata (2015)

“ A családtámogatások megnyirbálása azt jelenti, hogy már nem tudok elutazni a vér szerinti szüleimhez, ezért ritkábban látom őket. Hiányoznak.

Kat, az Európa Tanács és az Európai Gyermekjogi Biztosok Hálózatának „Austerity Bites: Children's Voices” (Húsbavágó megszorítások – Mit gondolnak a gyerekek?) című projektjének Angliában élő résztvevője

Család és alternatív gondoskodás

A család szerepe

A Gyermekjogi Egyezmény elismeri, hogy a család az a természetes egység, amely a lehető legmegfelelőbb védelmet nyújtja a gyermek számára, és amely megteremti a gyermek egészséges fejlődéséhez szükséges feltételeket. A gyermeket megilleti a gondoskodás, a biztonság, továbbá a személyiségét és az egyéniségét tiszteletben tartó nevelés. A Gyermekjogi Egyezmény 3. cikke ki is mondja, hogy minden, a gyermeket érintő döntésben elsősorban a gyermek legfőbb érdekét kell figyelembe venni.

Minden gyereknek joga van ahhoz, hogy lehetőség szerint ismerje szüleit, és hogy ők neveljék. Az Egyezmény értelmében a gyermek jóllétéért való felelősség a szülőkre és az államra hárul azzal, hogy az állam köteles elismerni a szülők elsődleges felelősségét a gyermek neveléséért és fejlődésének biztosításáért. Az államnak különféle támogató intézkedéseket kell tennie annak érdekében, hogy a család képes legyen ellátni ezt a feladatát. Ugyanígy a szülőké az elsődleges felelősség abban, hogy megfelelő életszínvonalat biztosítsanak gyermeküknek, de ha erre nem képesek, az államnak kell segítenie vagy beavatkoznia (27. cikk).

Kapcsolódó gyakorlatok

- Egy család vagyunk
- Ki döntson?
- Tégy egy lépést előre!

Az ítélőképessége birtokában lévő gyermeknek joga van minden őt érintő kérdésben szabadon kinyilvánítani véleményét, és a gyermek véleményét, figyelemmel korára és érettségi fokára, kellően tekintetbe kell venni. Ez vonatkozik minden bírói vagy közigazgatási eljárásra, amelyben a gyermek érdekelt, ahol joga van arra, hogy közvetlenül vagy képviselője, illetőleg arra alkalmas szerv útján, a hazai jogszabályokban foglalt eljárási szabályoknak megfelelően meghallgassák (12. cikk). A szülőnek megfelelő iránymutatást kell adnia a gyermek számára, kibontakozó képességeinek figyelembevételével. Ahogy a gyermek nő, egyre nagyobb beleszólással kell bírnia az őt érintő kérdésekbe. Az Egyezmény értelmében a szülőknek a gyermeküket jogokkal rendelkező egyénként kell tekinteniük, nem pedig saját tulajdonuként vagy „miniatűr felnőtt”-ként.

Mi a család?

A két szülőből és a vér szerinti gyermekeiből álló „hagyományos” családmodell mellett egyre általánosabbá válnak más családtípusok is. Ilyenek például:

- a többgenerációs nagycsaládok;
- az egyszülős családok, ahol valamelyik szülő válás, elhagyás, halál vagy más egyéb ok következtében nincs jelen;
- az örökbefogadó vagy a nevelőcsaládok;
- az „újraalakult” nukleáris családok egy vér szerinti és egy mostohaszülővel, valamint az édes-, fél- és mostohatestvérek valamilyen kombinációjával;
- az élettársi kapcsolatok, amikor két felnőtt házasság nélkül él együtt;
- azok a családok, ahol a szülők egyeneműek;
- azok a családok, ahol a nagyszülők nevelik a gyerekeket.

A gyerekeket nem szabad hátrányosan megkülönböztetni szüleik vagy gondviselőik helyzete vagy bármilyen tulajdonsága alapján, legyen az faj, bőrszín, nem, vallás, nemzeti, etnikai vagy társadalmi származás, vagyoni helyzet, fogyatékoság vagy bármilyen más helyzet. Egyre nagyobb a valószínűsége annak, hogy egy gyermek megtapasztalja a különböző családtípusok közti váltást, az egyedülálló szülővel vagy mostohaszülővel való együttélést. Mindazonáltal Európában továbbra is a „hagyományos” családmodell a legelterjedtebb: az Európai Unióban a házaspárok több mint fele gyermekest családban, a gyerekekkel együtt él.

A család felépítésétől függetlenül mindkét szülő felelősséggel tartozik gyermekei gondozásáért és támogatásáért. A legtöbb európai ország rendelkezik a család védelmét és támogatását biztosító, illetve a szülői feladatok ellátását segítő szakpolitikákkal, de ezek jelentősen eltérhetnek. Számos állam biztosít fizetett vagy fizetés nélküli szülési szabadságot a nőknek és a férfiaknak is, továbbá a legtöbb országban a szülés után is jár szabadság, de az ilyen ellátó rendszerek és azok tényleges működése országonként nagyon eltérő lehet.

Gyermekjogi szempontból egyetértés van abban, hogy a szülők különélése vagy válása esetén a gyermekeknek joguk van ahhoz, hogy mindkét szülővel kapcsolatot ápolhassanak és tarthassanak fenn, továbbá az életükben jelentős szerepet betöltő más felnőttekkel (például nagyszülőkkel, tágabb családdal) is kapcsolatban maradhassanak. A gyermek legfőbb érdekének figyelembevételével a szülőknek minden szülői feladatot – ideértve az anyagi feltételek biztosítását is – meg kell osztaniuk.

A gyermekeknek joguk van ahhoz, hogy ne vonják őket be a szülők közötti konfliktusokba, és ne kényszerüljenek választásra a két szülő között. Ilyen helyzetben is részt kell venniük az őket érintő döntések meghozatalában, de nem szabad kényszeríteni őket „felnőtt döntések” meghozatalára, vagy olyan állásfoglalásra, ami miatt később büntudatot érezhetnek. A gyermekeknek arra van szükségük, hogy biztonságban érezzék magukat, és tudják, hogy szükségleteiket kielégítik.

A gyermek joga származásának megismerésére

Becslések szerint világszerte eddig több mint 8 millió gyermek született mesterséges – többnyire testen kívüli – megtermékenyítés segítségével, ideértve az ismert vagy ismeretlen donor petéjének, spermájának vagy embriójának felhasználását. Egyes esetekben a gyermeket pótanya hordja ki; ilyenkor az embriót (amelyet mesterséges megtermékenyítéssel hoztak létre a szülő vagy donor petesejtjének és spermájának felhasználásával) egy, a gyermekhez genetikailag nem kötődő nő méhében ültetik. Európán belül az ellenszolgáltatásért cserébe vállalt pótanyság, vagyis a béranyaság csak kevés országban megengedett.

A legtöbb ország hagyományosan az anonim adományozáson alapuló modellt támogatta, ezáltal korlátozta a donor segítségével fogant emberek azon jogát, hogy megismerjék a származásukat. A nemzetközi emberi jogi szabályozás az utóbbi időben a származás megismeréséhez való jog elismerése felé mozdult el. Ez nem abszolút jog, vagyis a többi érintett fél – elsősorban a donor(ok) és a törvényes szülő(k) érdekeinek szem előtt tartásával, továbbá a klinikák, a szolgáltatók és a társadalom érdekeinek és az állam kötelezettségeinek figyelembevételével kell alkalmazni.

Mindazonáltal a donor közreműködésével fogant gyermekeket a 16. vagy 18. születésnapjukon tájékoztatni kell a születésük körülményeire vonatkozó kiegészítő információk létezéséről, akik ezután eldönthetik, hogy szeretnék-e hozzáférni ezekhez az információkhoz.¹

Az európai családokat érintő kihívások

Az erőforrásokhoz és a jogokhoz való hozzáférés tekintetében Európát sokféleség, végletesség és egyenlőtlenség jellemzi. Ez a családpolitikában is nyomon érhető, ami egyébként történelmileg az egyik leginkább átideologizált szakpolitikai terület. Ennek ellenére az európai családok számos olyan nehézséggel találkoznak, amelyek közösek a legtöbb társadalomban.

Dolgozó szülők

Egyre inkább jellemző, hogy mindkét szülő kereső tevékenységet folytat. A hosszú munkaidő, valamint a munka és a családi feladatok között feszülő konfliktus számos probléma forrása – leggyakrabban, bár nem kizárólag, a nők életében. A nők szinte az összes európai országban jelentős nehézségekről számolnak be a munka és a családi élet összeegyeztetését illetően, különösen a gyermeknevelés időszakában.²

Külföldön dolgozó szülők

Egyre elterjedtebb jelenség, hogy az emberek elhagyják az otthonukat, hogy munkát találjanak, ami miatt aztán hosszú ideig vagy ismétlődően távol vannak a családjuktól. Sokan kénytelenek a nagyszülőkre vagy más rokonokra hagyni, esetleg bentlakásos iskolába küldeni a gyerekeiket. A külföldre vándorolt szülők így hátrahagyott gyermekei rendkívül kiszolgáltatottak a bántalmazással, a kizsákmányolással és az elhanyagolással szemben.

Egyszülős háztartások

A csökkenő számok ellenére Európa-szerte a legtöbb gyerek továbbra is olyan családban nő föl, ahol a szülők házasságban élnek: az EU-ban a háztartások csaknem háromnegyedében (71,2%) házaspárok élnek. Azonban a kontinensen belül nagyok az eltérések, és a házasság mint a családi egység alapja ritkább az északi és nyugati országokban, mint a déli és keleti országokban. Az európai térségben az egyszülős családok az összes család mintegy 16%-át teszik ki, de ebben a tekintetben is a sokféleség jellemző a kontinensre: Belfast egyes részein például az összes család

60%-ában az anya egyedülálló, míg a hollandiai Noord-Overijssel régióban ez az arány csupán 7,7%. Az egyszülős családok egész Európában túlnyomórészt egyedülálló anyák családjait jelenti. Abban az esetben, ha az apa nem fizet gyermektartást, az aránytalanul súlyosan érinti a nőket, és növeli az egyenlőtlenségeket, amelyekkel már eleve szembesülnék munkahelyükön, például a bérszakadék és a karrierépítési nehézségek miatt. Az egyszülős családokat különösen veszélyezteti a szegénység és a gyermekszegénység.²

Pozitív szülői magatartás

Az Európa Tanács, noha elismeri, hogy a gyermeknevelésnek sokféle módja van, összegyűjtötte a pozitív szülői magatartás alapját képező általános alapelveket, valamint iránymutatást dolgozott ki arról, hogy a politikai döntéshozók miként tudják azt támogatni. A pozitív szülői magatartás támogatásának politikájáról szóló miniszteri bizottsági ajánlás így definiálja a fogalmat: „A pozitív szülői magatartás alatt a gyermek alapvető érdekein alapuló olyan szülői magatartás értendő, amely nevel, képességet fejleszt, erőszakmentes, eligazítást ad és irányt mutat, megszabja a határokat, és lehetővé teszi a gyermek teljeskörű fejlődését”.³ Ennek megfelelően a szülőknek a következőkről kell gondoskodniuk gyermekeik számára:

- Gondoskodás: a gyermek szeretet, gyengédség és biztonság iránti igényének kielégítése;
- Struktúra és iránymutatás: a biztonságérzet, kiszámítható rutin és szükséges határok biztosítása a gyermek számára;
- Elismerés: odafigyelés a gyermekre, és a gyermek önmagáért való értékelése;
- Önállóságra nevelés: a gyermekek önbizalmának és autonómiájának fejlesztése
- Erőszakmentes nevelés: testi fenyítés vagy megszegyenítő büntetés nélkül. A testi fenyítés a gyermekek testi integritásának és emberi méltóságának tiszteletben tartásához fűződő jogainak megsértését jelenti.

Az ajánlás szerint az államoknak családpolitikai intézkedésekkel kell támogatniuk a pozitív szülői magatartást, hogy biztosítsák a gyermekes családok megfelelő életszínvonalát, megakadályozzák a gyermekszegénységet és a gyermekes családok társadalmi kirekesztődését. A szülőknek nyújtott támogató szolgáltatások magukban foglalják a tájékoztatást, szülői tanácsadást és képzést nyújtó helyi központokat és szolgáltatásokat, valamint az olyan helyeket, ahol a szülők tapasztalatot cserélhetnek, tanulhatnak egymástól és játszhatnak gyermekeikkel. A krízishelyzetekben nyújtandó támogatás érdekében segélyvonalakat kell létrehozni mind a szülők, mind a gyermekek számára. A veszélyeztetett családoknak, például bevándorló családoknak, fogyatékkal élő szülőknek és gyermekeknek, tizenéves szülőknek vagy nehéz szociális és gazdasági körülmények között élő szülőknek célzott ellátásokat kell nyújtani.

A Gyermekjogi Egyezmény egyik alapelve a gyermek legfőbb érdeke, de ki döntse el, mi a legjobb a gyermek számára? Például ki döntheti el, érdekében áll-e a gyermeknek kapcsolatban maradni egyik vagy másik szülővel?

Alternatív gondozásban lévő gyermekek

Ha a vér szerinti család nem képes a gyermekről gondoskodni (a szülő vagy szülők halála vagy megbetegedése, a családban elkövetett erőszak, a gyermek bántalmazása vagy elhanyagolása, vagy a család felbomlása miatt), akkor az illetékes állami hatóság vagy a bíróság megállapítja, hogy a gyermek érdekében áll-e, hogy alternatív gondozásba (szakellátásba) kerüljön. A Gyermekjogi Egyezmény 20. cikke értelmében:

Minden olyan gyermek, aki ideiglenesen vagy véglegesen meg van fosztva családi környezetétől, vagy aki saját érdekében nem hagyható meg e környezetben, jogosult az állam különleges védelmére és segítségére... (amely köteles intézkedni) helyettesítő védelemről az ilyen gyermek számára.

Ezeket az intézkedéseket csak végső esetben lehet alkalmazni; ennek ellenére az Európa Tanács tagállamaiban a becslések szerint 1,5 millió gyermek él az alternatív gondozás valamilyen formájában. Azok a gyermekek, akik család vagy szülői felügyelet nélkül élnek, nagyobb valószínűséggel vannak kitéve hátrányos megkülönböztetésnek, bántalmazásnak és kizsákmányolásnak, és az elhanyagolás miatt érzelmileg és szociálisan elszigetelődhetnek. Így különösen kiszolgáltatottak, és jogaik könnyen sérülhetnek.

A gyermekek elhelyezhetők rokonoknál, nevelőszülőnél vagy más, családszerű környezetben, esetleg bentlakásos intézményekben. Az adatok azt mutatják, hogy a családi és közösségi alapú gondozási formák – mint például a napközi –, továbbá a szülők gyerekneveléssel kapcsolatos képzése és a család támogatása általában jobban megfelelnek a gyermekek szükségleteinek, mint a bentlakásos intézményi gondozás. Az Európa Tanács ezért az intézményen kívüli elhelyezést szorgalmazza, amely előnyös a gyermek, a család, a közösség és az állam számára egyaránt.

A gyermekvédelmi intézményekben élő gyermekek jogai

Általános az egyetértés abban, hogy a család a legjobb hely a gyermek fejlődése és jólléte szempontjából. A gyermekeket azonban néha gyermekvédelmi intézményekre kell bízni. A gyermek ezt az „elhelyezést” traumatikus élményként élheti meg. Nagyon fontos, hogy a gondozásbavételi eljárás, az elhelyezés módja és feltételei biztosítsák az érintett gyermek jogainak tiszteletben tartását.

Az elhelyezésre csak kivételes esetben kerülhet sor, ha a családi alapú vagy nevelőszülői gondoskodás nem elérhető, és az erre vonatkozó döntést a gyermek legfőbb érdekének szem előtt tartásával, több szakterületre kiterjedő felmérés után kell meghozni, és ezt rendszeres időközönként felül kell vizsgálni. Minden gyermekvédelmi intézménynek, beleértve a vallási szervezetek és civil szervezetek által működtetett intézményeket, rendelkeznie kell a megfelelő hatósági engedéllyel, és szerepelnie kell ezek nyilvántartásában. A gyermekvédelmi intézményt – amennyire lehet – a gyermek otthoni környezetének közelében kell kijelölni, a gyermek és szülei vagy hozzátartozói közötti rendszeres kapcsolattartás megkönnyítése érdekében. Az intézményen belül olyan körülményeket kell kialakítani, hogy azok biztosítsák a gyermek lehető legjobb mentális, érzelmi és fizikai fejlődését. Ezért a kicsi, családias lakóegységekben való elhelyezést kell előnyben részesíteni. Fontos, hogy a személyzet hozzáértő, képzett dolgozókból álljon, viszonylag állandó legyen, megfelelő erőforrásokkal rendelkezzen, és az intézmény gyermekvédelmi előírásaival és az adott ország gyermekvédelmi jogszabályaival összhangban működjön. A gyermekek jogainak bármely megsértését megfelelő, hatékony eljárások keretében szankcionálni kell. Az ilyen bentlakásos intézményekben alkalmazott fegyelmi vagy felügyeleti intézkedéseknek a vonatkozó szabályzatokra és elfogadott normákra kell támaszkodnia.

A gyermekvédelmi intézményekben elhelyezett valamennyi gyermeknek joga van a következőkhöz:

- a gondozásba vételi határozat, eljárás, az elhelyezés formája és feltételei biztosítsák a gyermek legfőbb érdekeinek és a meghallgatáshoz való jogának tiszteletben tartását;
- saját identitásához, egyenlő esélyekhez, valamint etnikai, vallási, kulturális, társadalmi és nyelvi háttere tiszteletben tartásához való jog;
- a testvérekkel való együttélés, továbbá a családjukkal és az életükben fontos szerepet betöltő emberekkel való rendszeres kapcsolattartáshoz való jog;
- a színvonalas egészségügyi ellátáshoz való jog;

- bármilyen oktatáshoz és szakképzéshez való hozzáférés ugyanolyan feltételek mellett, mint a többi gyermek esetében;
- felkészülés az aktív, felelősségteljes állampolgárságra a játék, a sport, és a kulturális tevékenységekben való részvétel és egyre bővülő felelősségvállalás révén;
- az őt érintő döntésekben való részvételhez, valamint jogairól és a bentlakásos intézmény szabályairól életkorának megfelelő módon történő tájékoztatáshoz való jog;
- emberi méltósága és testi integritása tiszteletben tartása, különös tekintettel a humánus, nem megalázó életkörülményekhez és az erőszakmentes neveléshez való jogra, ideértve a testi fenyegetéstől és a bántalmazás minden formájától való védelmet;
- a magánélethez való jog, beleértve olyan, a számára megbízható személyhez, illetve illetékes fórumhoz való hozzáférést, akitől/amelytől teljes titoktartás mellett tanácsot tud kérni a jogaival kapcsolatban;
- alapvető jogainak erre egyértelműen kijelölt, pártatlan és független testület előtt való érvényesíthetősége.

Az elhelyezés csak addig tarthat, ameddig feltétlenül szükséges, elsődlegesen a gyermek érdekét és a lehető leghamarabbi sikeres társadalmi beilleszkedését vagy visszailleszkedését kell szolgálnia. A gondozásból kikerülő gyermek jogosult egyéni szükségletei felmérésére, és ennek megfelelő utógondozási támogatásra, a családba és a társadalomba való visszailleszkedésének biztosítása érdekében.

Milyen alternatív gondoskodási formák érhetők el az Ön hazájában?

Kapcsolódó emberi jogi dokumentumok és kezdeményezések

Európa Tanács

Az **Emberi Jogok Európai Egyezményének** 8. cikke védi minden ember „magán- és családi életét, otthonát és levelezését” az állami beavatkozástól. Ez a jog kiemeli annak fontosságát, hogy óvni kell a családot mint a társadalom azon egységét, amely a legtöbb gyermeknek felnőttkoráig gondozást nyújt.

A **Módosított Európai Szociális Karta** 16. cikke lefekteti, hogy a család mint a társadalom alapegysége minden tagjának, beleértve a gyermekeket is, joga van a megfelelő társadalmi, jogi és gazdasági védelemhez teljeskörű fejlődésének biztosítása érdekében.

Az Európa Tanács más egyezményei, például **A gyermekek örökbefogadásáról szóló (módosított) európai egyezmény**, **A gyermekek kapcsolattartásáról szóló egyezmény** és **A gyermekek jogainak gyakorlásáról szóló európai egyezmény** foglalkoznak a gyermekek családjogi és alternatív gondozással kapcsolatos jogaival.

A **gyermekek jogairól, valamint a gyermek- és családbarát szociális szolgáltatásokról szóló miniszteri bizottsági CM/Rec(2011)12. sz. ajánlás** a gyermeknek a szociális ellátások tervezéséhez, megvalósításához és értékeléséhez fűződő jogaival foglalkozik. Célja „annak biztosítása, hogy a szociális szolgáltatások nyújtása a gyermek igényeinek és körülményeinek egyéni felmérése alapján, a gyermek véleményének – életkorára, érettségére és képességeire tekintettel való – figyelembevételével történjen”. Az ajánlás a „gyermekbarát szociális szolgáltatásokat” így definiálja: olyan „szociális szolgáltatások, amelyek tiszteletben tartják, védik és érvényre juttatják minden gyermek jogait, beleértve az ellátáshoz, a részvételhez és a védelemhez való jogot, valamint a gyermek legfőbb érdekét”.

A Miniszteri Bizottságnak a fogyatékossgal élő gyerekek intézményből való kikerüléséről és közösségi életviteléről szóló CM/Rec(2010)2. sz. ajánlása felszólítja a tagállamokat, hogy hozzanak megfelelő jogszabályi, adminisztratív és egyéb intézkedéseket az intézményi gondozás közösségi alapú szolgáltatásokkal történő, észszerű időn belül és átfogó megközelítés útján történő felváltására. Az ajánlás kimondja, hogy kivételes körülményektől eltekintve minden fogyatékossgal élő gyermeknek a saját családjával kell együtt élnie, és felszólít az új intézményi elhelyezések fokozatos megszüntetésére, illetve átfogó közösségi ellátóhálózattal történő kiváltására.

Fedezd fel a jogaidat! Az alternatív gondozásban lévő gyermekeknek és fiataloknak szóló füzet az SOS Children's Villages International (SOS Gyermekfalvak) szervezettel együttműködésben készült. A képregényes formában elmesélt történetek és az ismertető szövegek segítségével a gondozásban élő gyerekek és fiatalok megismerhetik jogait, és megtanulhatják, hogyan vállalhatnak aktív szerepet saját gondozási folyamatukban. Egy másik füzet – címe: **A gyermekek jogainak biztosítása** – az alternatív gondozásban lévő gyermekekkel foglalkozó szakemberek számára készült. A kiadványok több nyelven is elérhetők (az utóbbi magyarul is) az [Európa Tanács honlapján](http://www.coe.int).⁵

Egyesült Nemzetek Szervezete

Az **Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata** kimondja, hogy „a család a társadalom természetes és alapvető alkotóeleme, és joga van a társadalom, valamint az állam védelmére” (16. cikk). A Nyilatkozat védi a családot az önkényes beavatkozástól, és rögzíti a „házasságkötés és családalapítás jogát”. A Nyilatkozat nem definiálja a „család” fogalmát; manapság a „család” szót a két szülőből és biológiai gyermekeiből álló hagyományos nukleáris család mellett a gyermekek és felnőttek sokféle más együttélési formájának megnevezésére is használjuk.

A gyermek jogairól szóló egyezmény még nagyobb hangsúlyt fektet a család fontosságára, amikor bevezetőjében kijelenti, hogy a család a társadalom alapvető egysége, egyben „valamennyi tagja, és különösen a gyermekek fejlődésének és jólétének természetes környezete”. Az Egyezmény a gyermek személyiségének „harmonikus kibontakozásához” a családi környezetet tartja a legjobbnak.

- 1 További tudnivalóért lásd: A Parlamenti Közgyűlés 2156(2019) számú ajánlása a hím- és női ivarsejtek anonim adományozásáról: a szülők, a donorok és a gyermekek jogainak mérlegelése
- 2 Differences in Men's and Women's Work, Care and Leisure Time [Különbségek a férfiak és nők munkával, gondozással és szabadidős tevékenységekkel töltött ideje között], Konstantina Davaki, 2016
- 3 További tudnivalóért lásd: A Parlamenti Közgyűlés 2207(2018). számú ajánlása a nemek közötti egyenlőségről és a gyermektartásról
- 4 A Miniszteri Bizottság Rec(2006)19. sz. ajánlása a tagállamok részére a pozitív szülői magatartás támogatásának politikájáról [Recommendation Rec(2006)19 of the Committee of Ministers to Member States on Policy to Support Positive Parenting: Council of Europe, 2006]
- 5 Magyarul elérhető: <https://www.coe.int/en/web/children/hun>

“ (A felnőtteknek) nem kellett foglalkozniuk mindazokkal a problémákkal és gondokkal, amik most előttünk állnak, mert nekik gyerekkorukban nem kellett olyan következményekkel számolniuk, amelyekre nekünk most gondolnunk kell.

Raina Ivanova, klímaaktivista

Kapcsolódó gyakorlatok

- A mi alkotmányunk
- A mi zászlóink
- Feltérképezzük a jogokat
- Hol volt, hol nem volt...
- Hová állsz?
- Minden szavazat számít
- Vízcseppek

Demokratikus állampolgárság

Mi a demokrácia?

Egy társadalom akkor tekinthető demokratikusnak, ha az a népszuverenitás, az átlátható döntéshozatal és a kormányzat elszámoltathatóságának elvén alapszik. Bár ezeknek az elvi ideáloknak nehéz maradéktalanul megfelelni, ezek jelentik a mai Európában és szerte a világon a demokratikus normákat.

A demokrácia szó a görög „démosz” (jelentése: nép) és „krátosz” (jelentése: hatalom) szavakból származik. Ennek megfelelően a demokráciát gyakran a nép uralmának is nevezik: olyan rendszer ez, ahol a szabályokat azok az emberek alkotják, akiknek azután ezeket a szabályokat be is kell tartaniuk. A legtöbb ember a demokráciát tekinti az egyetlen stabil és igazságos kormányzati rendszernek. A demokrácia két fő alapelven nyugszik:

- az *egyén autonómiájának* elve: senkire sem lehet rákényszeríteni a mások által hozott szabályokat; valamint
- az *egyenlőség elve*: mindenkinek egyformán lehetősége van arra, hogy a társadalom tagjait érintő döntésekre befolyást gyakoroljon.

A kormányzás más formái mindkét elvet sértik. Oligarchiában például a hatalmat egy szűk, valamilyen szempont – például vagyon, családi kapcsolatok vagy katonai erő – alapján megkülönböztetett kiváltságos csoport gyakorolja. Plutokráciában a kormányzást a vagyonosok ellenőrzik, míg diktatúrában a hatalom egy teljhatalommal rendelkező egyén kezében összpontosul. Az ilyen kormányzati rendszerekben sem az egyén autonómiáját, sem az egyenlőséget nem tisztelik.

Mik az előnyei a demokratikus kormányzásnak?
Vannak hátrányai?

A demokrácia sokféle formában létezik. Például a közvetlen demokráciában az állampolgárok személyesen vesznek részt a döntéshozatalban. A legelterjedtebb mégis a képviseleti demokrácia, amikor az állampolgárok képviselőket választanak, és ez utóbbiak alkotják a törvényeket és szabályokat, ők jelölik ki az ország vezetőit. De az állampolgárok másként is befolyásolhatják a döntéseket, például egyet nem értésük jeleként tüntethetnek a törvénytervezetek, szakpolitikai javaslatok és egyéb döntések ellen. A képviseleti demokrácia elméletben feltételezi, hogy a parlamentet szabad és tisztességes választásokkal, a képviselt emberek többségének szavazataival és támogatásával választják. A demokráciában jogállamiság van, a hatalmi ágak különválnak egymástól, az emberi jogok és a kisebbségek pedig védelmet élveznek. A jogállamiság elve azt feltételezi, hogy a kormány és a jogrendszer csakis az írott jogszabályoknak megfelelően működik. Egy demokratikus kormány számára az emberi jogok alapvető értéket jelentenek. Ez azt jelenti többek közt, hogy a gyengébb érdekérvényesítő képességgel rendelkező társadalmi csoportok – gyerekek, nők, bevándorlók, vallási vagy etnikai kisebbségek – védelmet élveznek a hátrányos megkülönböztetéssel szemben, identitásuk megőrzéséhez és részvételük biztosításához pedig segítséget kapnak.

A demokrácia szó egy adott társadalmi rendszert és egy meghatározott kormányzati formát is jelöl. A demokratikus társadalom biztosítja a legigazságosabb és legműködőképesebb kormányzási módot, ahol az egyenlőség tisztelete a leginkább érvényesül, és amelyben a legtöbb ember aktív, és nem passzív szerepet játszik. A demokrácia szorosan kapcsolódik ahhoz az erkölcsi parancshoz, hogy minden személy emberi jogait védeni és támogatni kell, függetlenül attól, hogy az adott egyén milyen csoporthoz vagy közösséghez tartozónak tekinti magát. Mivel a demokratikus társadalom legitimitásának forrása a nép akarata, valószínűbb, hogy az emberek tiszteletben is tartják a demokratikusan megválasztott képviselők által hozott döntéseket.

A szavazáson kívül van más lehetősége az embereknek arra az Ön hazájában, régiójában vagy településén, hogy részt vegyenek döntéshozatalban?

Demokrácia a gyakorlatban

A gyakorlatban minden demokrácia kicsit más, és egy rendszer sem feltétlenül tekinthető követendő mintának a többiek számára. A demokratikus kormányzásnak több formája lehet, így lehet elnöki (Franciaország, Orosz Föderáció vagy az Amerikai Egyesült Államok) vagy parlamentáris (Egyesült Királyság, Szlovák Köztársaság vagy Magyarország) rendszer. Egyes demokráciák – például Németország – szövetségi rendszerben működnek. Vannak arányos választási rendszerek, és vannak többségiek. Minden demokratikus rendszerre jellemző ugyanakkor az egyenlőség elve és az, hogy minden egyén jogosult valamilyen szintű személyes autonómiára.

Ez utóbbi nem azt jelenti, hogy mindenki azt tesz, amit akar, sokkal inkább azt, hogy a választási rendszer egyenlő szavazati lehetőséget biztosít minden állampolgár számára, és elismeri, hogy mindenki képes önálló döntést hozni, és joga van ahhoz, hogy döntését számításba vegyék. Azonban nagyon sok múlik az állampolgárok egyéni kezdeményező-készségén és részvételi hajlandóságán.

Az egyes demokráciák nagyban különböznek egymástól abban, hogy milyen mértékben tisztelik az egyenlőséget és engedik az állampolgáraikat beleszólni a döntési folyamatokba. A szegénységben élő emberek hangját sokszor kevésbé hallani. A nőknek, akik kevésbé látványosan vannak jelen a közéletben, gyakran kisebb befolyásuk van a döntések alakulására még az olyan ügyekben is, amelyek kifejezetten a nőket érintik. Bizonyos társadalmi csoportok – mint például a gyermekek vagy a menekültek – általában nem rendelkeznek választójoggal.

Mennyire érezhetik magukénak az őket érintő törvényeket és kormányzati döntéseket a gyerekek?

Demokratikus állampolgárság

A demokratikus állampolgárság nem más, mint tagság és részvétel egy demokráciában, mely lehet a helyi közösség, régió, kanton vagy szövetségi állam, a nemzet vagy olyan nemzetek felett álló szerveződés, mint az Európai Unió (vagy akár mind egyszerre). Az állampolgárságot napi szinten gyakoroljuk. Az állam szintjén ez azt jelenti, hogy az állampolgárok polgári és politikai jogait törvény védi, ugyanakkor az egyéneknek is kötelezettségei vannak az állammal szemben – kötelesek betartani az ország törvényeit, hozzájárulni a közös kiadásokhoz, és támadás esetén megvédeni az országot.

Jogi értelemben az állampolgár egy adott ország lakosa vagy állampolgára, aki polgári és politikai jogokkal, és egyben kötelezettségekkel is bír. Az állampolgárság részben egybeesik a nemzeti vagy etnikai identitással, részben eltér attól, hiszen a legtöbb európai államot többféle nemzetiség alkotja. Azonos nemzetiséghez tartozó emberek több szomszédos állam területén is élhetnek. Míg az állam egy politikai és geopolitikai egység, a nemzet kulturális és/vagy etnikai konstrukció. Hagyományos megközelítésben az állampolgárság az állammal fennálló kapcsolatot jelenti, nemzetiségtől függetlenül.

Napjainkban az állampolgár, polgár fogalma több egymáshoz kapcsolódó, egymást kölcsönösen kiegészítő elképzelést ötvöz, és túlmutat az állam és az emberek közötti pusztán jogi viszonyon. A jogi dimenzió túl pszichológiai és társadalmi dimenziója is van. Az állampolgárság fontos része identitásunknak: azért törődünk a bennünket körülvevő környezettel, közösséggel, mert a miénk, és a többiektől is elvárjuk, hogy törődjenek vele, és tegyenek a közös érdekében. Talán még fontosabb az, hogy egyre többen, köztük sok gyerek, formálisan vagy érzelmileg több országhoz is kötődnek, mint például a többes állampolgársággal rendelkezők. A demokratikus állampolgárság gyakorlása tehát akkor is lehetséges, ha valaki külföldi vagy nem rendelkezik szavazati joggal. Globális vagy világpolgárok is lehetünk, amikor az emberiség és a bolygónk érdekében cselekszünk, állampolgárságunktól függetlenül (hát még ha az ember hontalan!). Ebben a tágabb értelemben az (állam)polgárság főként szocializáció kérdése. Magában foglalja az identitáshoz, a hovatartozáshoz, a részvételhez és a társadalmi elköteleződéshez kapcsolódó érzéseket.

A választásokon történő szavazáson kívül az egyszerű polgárok hogyan vehetnek még részt a társadalom életében?

Három másik fogalom is gyakran szóba kerül, különösen a nemzetközi ifjúsági munka kapcsán. Ezek mind képlékeny fogalmak, ám hasznosak annak illusztrálására, hogy az állampolgárság fogalma miként haladja meg az állam és állampolgár között fennálló kapcsolatot.

Az *európai polgárság* kifejezés arra utal, hogy az Európai Unió tagországainak állampolgárai nem csupán saját államukkal szemben rendelkeznek jogokkal és kötelességekkel, hanem az Unió mint egység tekintetében is. Minden uniós polgárt megillet a tagállamok közötti szabad mozgás és a tagállamok területén való tartózkodás joga, valamint a választás, illetve választathatóság joga az európai parlamenti választásokon. Az európai polgárság nem a nemzeti állampolgárság ellenében, annak alternatívájaként értelmezendő, hanem az állampolgárság és a hovatartozás egy további, kiegészítő rétegeként.

A *globális polgárság* viszonylag új fogalom, amely abból az elképzelésből fakad, hogy globális jogaink és kötelességeink vannak, nem utolsósorban a Föld és az emberiség felé. A globális polgárság azt jelenti, hogy felismerjük az igazságtalanságok és egyenlőtlenségek világszintű kezelésének szükségességét, és megpróbálunk aktívan tenni mindezért. Ide tartozik még a környezeti szempontok figyelembevétele, továbbá az ökológiai katasztrófák és az éghajlatváltozás emberi életre gyakorolt hatásainak elismerése.

A *digitális polgárság* kifejezést az online közösségek és a kapcsolódó jogok és kötelességek leírására szokták használni. Ezek a jogok és kötelességek vonatkozhatnak arra a számtalan közösségre, amelyhez az egyén kötődik, beleértve az internethasználók közösségét. További tudnivalóért lásd a Digitális környezet című részt.

Hogyan értelmezi Ön az állampolgárság fogalmát?

Mit gondol, a hazájában vannak olyan emberek, akiknek nem kellene állampolgári jogokkal rendelkeznie?

Kihívások

Az állampolgárság képlekeny, olykor vitatott fogalom, hiszen a hozzá fűződő hagyományok és megközelítések az egyes országok történelme, társadalma, kultúrája és ideológiája függvényében időben és térben eltérhetnek. Az állampolgársággal kapcsolatos különböző elképzelések gyümölcsöző, de néha kellemetlen feszültségben élnek egymás mellett, és ennek gazdasági, társadalmi és politikai következményei is vannak. Az állampolgárság szűkebben vett értelmezése emberek („a nem valódi állampolgárok”) kirekesztésére is alapot adhat.

Korunk Európájában számos olyan társadalmi jelenség létezik, amely problematikusá teszi az aktív állampolgárság értelmezését. Egyes térségekben etnikai konfliktusok és agresszív nacionalizmus akadályozza az állampolgárság befogadó megközelítésének meggyökerezését. Az újonnan érkezők elleni uszító megnyilvánulások az egész kontinensen az állampolgárság kirekesztő (és rasszista) értelmezését erősítik. Új kollektív identitások kialakulása, vagy korábban elnyomott és most elismerésre váró identitások megjelenése, a nagyobb személyes önrendelkezésre való igény, és az egyenlőség új értelmezései szintén kihívást jelentenek az állampolgárság hagyományos felfogását illetően. A társadalmi összetartás és az emberek, különösen a generációk közötti szolidaritás gyengülése, valamint a hagyományos politikai intézményekkel szembeni bizalmatlanság a demokratikus állampolgárság fogalmának folyamatos újragondolását teszi szükségessé, illetve elengedhetetlenné teszi a demokratikus állampolgárságra nevelést az állampolgárság befogadó értelmezéseinek előmozdítása érdekében.

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye értelmében az Európa Tanács tagállamai kötelesek a területükön tartózkodó minden személy emberi és szabadságjogait biztosítani, mindennemű, így állampolgárságon, állandó lakhelyen vagy bevándorlási jogálláson alapuló hátrányos megkülönböztetés nélkül. Hasonlóképpen a Gyermekjogi Egyezmény az emberi jogok teljes spektrumát szavatolja minden megkülönböztetés nélkül, és ezáltal az állam kötelességévé teszi, hogy a területén tartózkodó valamennyi gyermek jogait előmozdítsa és védje, a gyermek állampolgárságától vagy nemzetiségétől függetlenül.

A gyermek mint állampolgár

Habár a gyerekek jogi értelemben születésük vagy a honosításuk pillanatától fogva állampolgárnak számítanak, gyakran nem tekintik őket annak, és nem is kezelik őket állampolgárként. Ahogy Brian Howe, kanadai gyermekjogi aktivista írja, a gyerekeket „általában vagy nem tekintik állampolgárnak, vagy – egy felnőttcentrikus szemléletet követve – inkább a jövő, mintsem a jelen állampolgáraiént gondolnak rájuk.”¹ Howe két fő okát nevezi meg ennek a hozzáállásnak: a gyermekek gazdasági függősége és pszichés éretlensége. Rámutat, hogy más, gazdasági értelemben függő csoportok, pl. az otthon maradó szülők, a nyugdíjasok vagy a fogyatékossgal élő felnőttek állampolgári státusza ugyanakkor nem kérdéses. Arra a következtetésre jut, hogy a gyerekeknek is joguk van az állampolgársághoz, hiszen annak lényege „a társadalomhoz tartozás, nem pedig a gazdasági függetlenség”.

A Gyermekjogi Egyezmény elfogadásával a gyerekeket a történelemben először egyértelműen jogalanyként ismerték el. Ez azt jelenti, hogy a gyerekek kibontakozó képességeiknek megfelelően, szüleik és gondviselőik támogatásával gyakorolják jogaikat, és jogaik megsértése esetén az illetékes hatóságokhoz fordulhatnak. Ez vonatkozik állampolgári kötelességeikre is: a felnőttekhez hasonlóan tiszteletben kell tartaniuk mások jogait, és be kell tartaniuk a törvényt, de felelősségük és elszámoltathatóságuk szintje életkoruknak megfelelő. A Gyermekjogi Egyezmény kimondja, hogy a gyerekek polgári és politikai jogaikat életkoruknak és érettségüknek megfelelően gyakorolhatják. A gyermekek valóban nem mindig rendelkeznek azzal az értelmi fejlettséggel, érettséggel és önkontrollal, mint a felnőttek többsége. Ugyanakkor a fejlődés egy folyamatos, élethosszig tartó folyamat, a gyermekek értelmi fejlődését pedig leginkább az szolgálja, ha tisztelettel bánnak velük, és a korukhoz mérten lehetőséget kapnak, hogy állampolgárként gyakorolják a részvételt. A gyerekek a jövő választói és döntéshozói, de a ma polgárai.

A gyerekeket ugyanúgy állampolgárként kell kezelni, mint a felnőtteket? Vagy inkább afféle állampolgár-kezdemények, majdani állampolgárok csupán?

A gyerekek Gyermekjogi Egyezményben elismert szükségleteit és azokhoz kapcsolódó jogait három kategóriába sorolhatjuk:

- A *védelem*hez való jogok: például a bántalmazás, az elhanyagolás, a gazdasági és szexuális kizsákmányolás elleni védelemhez való jog;
- Az *ellátáshoz* fűződő jogok: például az egészségügyi és a társadalombiztosítási ellátáshoz, és a megfelelő életszínvonalhoz való jog;
- A *részvétel*hez fűződő jogok: a velük kapcsolatos bármiféle döntésben való részvétel joga.

A Gyermekjogi Egyezmény előírja, hogy a gyermek ezeket a jogokat kibontakozó képességeinek megfelelően gyakorolhatja, és ugyanez vonatkozik állampolgári *kötelezettségeire* is.

A gyerekek hogyan tudnak demokratikus állampolgári jogaikkal élni az Ön környezetében?

A demokrácia akkor működik, ha az állampolgárok aktívak

A demokratikus társadalom több a demokratikusan választott kormányzat és az intézményrendszer együttesénél. Az erős és független helyi önkormányzatok, az érett – országos és helyi szinten egyaránt aktív – civil társadalom, a munkahelyek és az iskolák demokratikus légköre szintén fontos elemei az egészséges demokratikus társadalomnak. A demokrácia olyan folyamat, amelyet mindennap, minden téren gyakorolni, ápolni kell.

Hatékonyabban működik és jobban tudja szolgálni az állampolgárok érdekeit a demokrácia, ha az emberek megfogalmazzák igényeiket, folyamatosan figyelemmel kísérik a kormányzat tevékenységét, és ha kell, megfelelő nyomást gyakorolnak. A modern társadalmakban gyakran a civil szervezetek és a média a polgári kontroll kulcsszereplői. A civil szervezetek érdekképviselői, tájékoztató és nevelő munkát végeznek, felhívják a figyelmet a fontos közügyekre, továbbá figyelemmel kísérik a kormány és más állami szervek tevékenységét. A civil szervezeteken és egyéb alulról szerveződő társulásokon, helyi közösségeken keresztül az állampolgárok, így a gyerekek is egy demokratikusabb világhoz vezető változások főszereplői, motorjai lehetnek.

A média nagyon fontos szerepet játszik a demokráciákban: közvetíti a híreket, teret ad a különböző társadalmi szereplők véleményének, és az állampolgárok helyett is éberem őrökdi. Az utóbbi években a közösségi média szerepe és a civil újságírók, illetve az álhírgyárak megjelenése megváltoztatta a hírek tálalásának, terjedésének módját, valamint a nyilvánosság ezzel kapcsolatos hozzáállását is.

Mennyire egészségesek a demokráciáink?

Napjainkban egyre többször merül fel kétség a demokrácia egészségével kapcsolatban. Több európai demokráciában széles körű a politikai elégedetlenség és a szkepticizmus, és sokan úgy vélik, hogy a politikai elit csupán üres szölamokat hangoztat „a nép akaratáról”, miközben kizárólag saját érdekeit tartja szem előtt. A demokrácia állapotával kapcsolatos aggodalmak gyakran a választási hajlandóság kapcsán fogalmazódnak meg, hiszen az évek óta csökken szerte Európában és az egész világon. A fiatalok általában sokkal kisebb számban járulnak a választási urnákhoz, mint az idősebb generációk tagjai, és ez a különbség egyre nő. Általános tendencia az, hogy a fiatalok egyre távolabb kerülnek a hagyományos demokratikus struktúráktól és intézményektől, amilyenek a politikai pártok, a szakszervezetek vagy a formális ifjúsági szervezetek. Az egyik megoldás erre a problémára a választói korhatár leszállítása lehet. Ausztria és Málta például 16 éves kortól, Görögország 17 éves kortól teszi lehetővé a választást minden politikai szinten.

Habár ezek potenciálisan súlyos problémák, más tanulmányok épp arra engednek következtetni, hogy a fiatalok a választásokon való részvételen túl számos más módon veszik ki részüket a politikából. Az internet, illetve a világhálón keresztül elérhetővé vált globális kommunikációs és kampányolási lehetőségek az állampolgári részvétel új formáit kínálják, és a fiatalok a közösségi médián, az online petíciókon és más digitális csatornákon keresztül konkrét ügyek kapcsán gyorsan mozgósíthatók.

A politikai véleménynyilvánítás és részvétel nem korlátozódik a pártpolitikára és a választásokon való voksolásra. Gyakran a művészetekben, a sportban, a környezetvédelmi tiltakozásokban, a fogyasztói bojkottokban vagy olyan kreatív kampányokban valósul meg, mint amikor például bankokat átmenetileg „kórházzá” vagy „könyvtárrá” alakítanak át. A részvétel, ami sokszor helyi szinten kezdődik, az egészséges demokrácia jele.

Hogyan hat az internet és a digitális média a gyerekek és fiatalok demokratikus állampolgárságára és részvételére?

Nézze meg, hogy Ön demokráciában él-e!

- Az állampolgárok döntenek a számukra fontos kérdésekben.
- Az állampolgárok legtöbbször nem közvetlenül hozzák a döntéseket, de szavazás útján kiválasztják azokat, akik a döntéshozatalnál képviselik őket és a véleményüket.
- A megválasztott képviselők nem saját érdekeiket követve, hanem az emberek javára cselekszenek. Tetteiket kötelesek megindokolni, és cselekedeteikért felelősségre vonhatók.
- A döntések befolyásolása érdekében az állampolgárok a szavazáson kívül más eszközökkel is élhetnek, például tüntethetnek, ha valamivel nem értenek egyet, vagy szervezetekbe tömörülhetnek.
- Az ország alkotmánya² és más törvényei az állampolgárok – az ország polgárainak – egyetértését tükrözik a követendő szabályok és alapelvek tekintetében.
- A döntéseket az állampolgárok többségének akaratát követve, de a kisebbség véleményének figyelembe vételével hozzák, és a kisebbségi csoportok védelemben részesülnek.

Miért és hogyan tanulják a gyerekek a demokráciát?

Annak érdekében, hogy a demokrácia tovább virágozhasson, a gyerekeknek meg kell tanulniuk, hogy a demokráciát életformának tekintsék. A demokrácia építéséhez szükséges készségek nem fejlődnek ki maguktól egy gyerekben sem. Ezért a demokratikus készségek fejlesztését, valamint a demokrácia megbecsülésének és megértésének erősítését a lehető legifjabb kortól az oktatás-nevelés fontos részévé kell tenni. A pedagógusok és nevelők fontos szerepet játszanak ebben. Hinniük kell, hogy a demokrácia és a demokratikus életforma a társadalom egészében, s azon belül a gyerekek környezetében is megvalósítható. Segíteniük kell a gyerekeket annak megértésében, hogy nem létezik tökéletes demokrácia vagy kormányzat, mint ahogy nincs az az ideológia, melynek igazsága kétségbevonhatatlan volna. Egészséges demokráciában az állampolgárok megkérdőjelezhetik vezetőik szándékait, és figyelemmel kísérik tevékenységüket. Ezért a pedagógusoknak, képzőknek is képesnek kell lenniük arra, hogy munkájukban megvalósítsák a demokratikus részvétel elveit.

A demokráciára nevelés a befogadó társadalomról való nevelést jelenti, amely egyenlőnek és egyformán értékesnek tekint minden tagját, helyzetétől, státuszától függetlenül. Nyitottá tesz, eszmece-rére és kritikai gondolkodásra ösztönöz, fejleszt az építő kritika megfogalmazásának képességét. A gyerekeknek meg kell tanulniuk, hogy felelősséget vállaljanak a tetteikért. Ha azt szeretnénk, hogy a gyerekek tisztában legyenek a demokrácia alapelveivel, a legeredményesebb és egyetlen módja a tanulásnak az, ha demokratikus környezetben élnek és tevékenykednek. A demokratikus elveknek az iskola struktúrájában és a tantervben is meg kell jelenniük, és általános gyakorlatként kell érvényesülniük az iskolai viszonyokban is. A pedagógusok gyerekekkel szembeni tisztelete megnyilvánulhat abban, hogy kialakítják a gyerekek döntéshozatali fórumait, bevezetik a kortárs-mediáció lehetőségeit, a gyerekekre bízzák, hogy a számukra fontos eseményeket megszervezzék, továbbá lehetővé teszik számukra, hogy önállóan fedezzenek fel bizonyos témákat, megvitassák azokat, és megfelelő módon véleményt nyilváníthassanak.

Az Ön iskolájában van lehetősége a gyerekeknek az iskolai életükkel vagy az oktatással kapcsolatos döntéseket hozni?

A demokratikus állampolgárságra nevelés kifejezést az Európa Tanács használta először olyan képzési programok megnevezésére, amelyek célja, hogy a gyerekek és a fiatalok aktív és felelősségteljes

polgárokká válnak, akik képesek és készek hozzájárulni az őket körülvevő társadalom jóllétéhez. A demokratikus állampolgárságra nevelés révén a tanulók bővítik ismereteiket, fejlesztik készségeiket és jobban megértik a vonatkozó kérdéseket, ezáltal képessé válnak arra, hogy:

- gyakorolják és védjék demokratikus jogait, és teljesítsék társadalmi kötelezettségeiket;
- értékeljék a sokszínűséget;
- aktív szerepet játszanak a demokratikus életben a demokrácia és a jogállamiság előmozdítása és védelme érdekében.

Ez a megközelítés megkülönbözteti a hagyományos állampolgári oktatástól, mely elsősorban az ismeretterjesztést célozza, a hangsúlyt pedig a lojalításra és a kötelességek teljesítésére helyezi. A demokratikus állampolgárságra nevelés kiemelt célja a gyermekek társadalmi részvételének előmozdítása, ennek szellemében lehetőséget teremt számukra, hogy szerepet vállaljanak saját tanulási folyamatuk kialakításában. Megismerhetik jogait, kötelességeiket, miközben lehetőséget kapnak arra, hogy otthon, az iskolában, a gyermekklubokban és a helyi szervezetekben részt vegyenek a döntésekben.

Az **Európa Tanács demokratikus állampolgárságra nevelésről és emberi jogi nevelésről szóló chartája** leszögezi, hogy ez a két nevelési terület szorosan kapcsolódik egymáshoz és kölcsönösen támogatja egymást. A demokratikus állampolgárságra nevelés a hangsúlyt elsősorban a demokratikus jogokra és kötelességekre, valamint az aktív részvételre helyezi, míg az emberi jogi nevelés középpontjában az emberi jogoknak és alapvető szabadságoknak az emberi élet minden területére kiterjedő tágabb spektruma áll. A charta olyan jogszabályok és gyakorlatok kialakítására szólítja fel a tagállamokat, amelyek „területükön minden egyes személy számára [biztosítják] a lehetőséget a demokratikus állampolgárságra nevelésre és emberi jogi nevelésre”.

Escola da Ponte - Portugália

Az Escola da Ponte (magyarul: Híd Iskolája) a portugáliai São Tomé de Negrelos településen található általános iskola, amelyet Jose Francisco Pacheco pedagógus hozott létre 1976-ban. Az iskola a demokratikus nevelés elveit követi. Diákok szervezik és működtetik, elsősorban a diákokból, tanárokból és szülőkből álló iskolai tanács heti rendszerességgel tartott ülésein keresztül. Az ülést a diákok szervezik és vezetik minden pénteken; célja, hogy az elmúlt hetet megbeszéljék, és előkészítsék a következő hetet. A diákok nem osztályokba, hanem dinamikus változó csoportokba szerveződnek. Ők választják meg, mit tanulnak, elsősorban az alapján, hogy mi érdekli őket.

Kapcsolódó emberi jogi dokumentumok

Európa Tanács

Az **Emberi Jogok Európai Egyezménye** számos cikke biztosít olyan jogokat, amelyek az állampolgárság hatékony gyakorlásához kapcsolódnak: a szabadsághoz és a biztonsághoz való jog (5. cikk), a gondolat szabadsága, illetve a lelkiismereti és vallásszabadság (9. cikk), a véleménynyilvánítás szabadsága (10. cikk), a békés célú gyülekezéshez és egyesüléshez való jog (11. cikk), vagy az oktatáshoz való jog (1-es számú kiegészítő jegyzőkönyv).

Az állampolgárságról szóló európai egyezmény (1997) közös szabályokat hozott létre az állampolgársággal kapcsolatban, a következő alapelvek alapján:

- minden személynek joga van valamely állampolgársághoz,
- a hontalanságot el kell kerülni,
- senkit sem lehet önkényesen megfosztani állampolgárságától,
- a házastársak állampolgárságának megtartása házasságkötés vagy a házasság felbontása esetén.

Az egyezmény különösen lényeges azon gyerekek szempontjából, akiknek egy vagy két szülője nem rendelkezik állampolgársággal abban az országban, ahol a gyermek született, valamint azon gyerekek szempontjából, akik egyébként hontalanná válnának. Az egyezmény a gyerekek honosításának szabályait is lefekteti.

A **Miniszeri Bizottság (2016)7. számú ajánlása a fiatalok jogérvényesítéséről** felszólítja a tagállamokat, hogy emberi jogi megközelítés alkalmazásával biztosítsák a fiatalok jogokhoz való hozzáférést. A tagállamokat arra kéri továbbá, hogy olyan ifjúságpolitikákat fogadjanak el vagy dolgozzanak ki, amelyek hatékonyabban szolgálják a fiatalok jogokhoz való hozzáféréseinek előmozdítását.

Az **Európa Tanács Módosított Európai Chartája a fiatalok helyi és regionális közéletben való részvételéről** konkrét javaslatokat és eszközöket kínál, amelyeket a fiatalok, ifjúsági szervezetek, helyi önkormányzatok és a részvételt elősegítő egyéb intézmények alkalmazhatnak. A charta elismeri, hogy a fiatalok részvételéhez elengedhetetlen, hogy jogot, módot, teret, lehetőséget és támogatást kapjanak ahhoz, hogy részt tudjanak venni a döntésekben, illetve befolyást tudjanak gyakorolni azokra.

Egyesült Nemzetek Szervezete

Az ENSZ az emberi jogok, fejlődés, a béke és biztonság előmozdítása révén támogatja a demokráciát. A világszervezet nem száll síkra egyetlen konkrét kormányzati forma mellett sem, de támogatja a demokratikus kormányzást, mint a szélesebb körű részvétel, az egyenlőség, biztonság és emberi fejlődés előmozdítása érdekében követendő értékek és elvek megnyilvánulását.

Az **Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának** 15. cikke értelmében „minden személynek joga van valamely állampolgársághoz”, amelytől nem lehet önkényesen megfosztani. Arra is kitér, hogy mindenkinek joga van az állampolgárságát megváltoztatni. A Nyilatkozat 29. cikke továbbá leszögezi azt is, hogy a jogokkal és szabadságokkal kötelezettségek is együtt járnak: „Minden személynek kötelességei vannak a közösséggel szemben, amelyben egyedül lehetséges személyiségének szabad és teljes kibontakozása.”

A **Gyermekjogi Egyezmény** szintén foglalkozik az állampolgárság kérdésével: 7. cikkében biztosítja a gyermek jogát arra, hogy állampolgárságot szerezzen, valamint a védelmet attól, hogy hontalanná váljon, a 8. cikkben pedig elismeri az állampolgárság fontosságát a gyermek identitását illetően, felszólítva a részes államokat, hogy vállaljanak kötelezettséget arra, hogy „... tiszteletben tartják a gyermek saját személyazonosságát, ideértve állampolgárságát ... megtartásához fűződő ... jogát”. A Gyermekjogi Egyezmény állampolgárság-értelmezése messze túllép a szigorú jogi értelmezési kereteken. Elsőként rögzíti, hogy nemcsak a felnőttek, hanem a gyermekek is rendelkeznek azzal a joggal, hogy részt vegyenek a közösség életében, lévén ez állampolgárságuk lényegi velejárója. Többek között a következő jogokat biztosítja: részvétel a gyermek fölötti gyámság vagy felügyeleti jog megállapítását célzó eljárásokban, a gyermek részvétele „minden őt érintő kérdés” eldöntésében, egyesülési jog, a fogyatékossgal élő gyermekek joga a közösségi életben való tevékeny részvételre, a kisebbséghez tartozó vagy őslakos gyermekek joga a részvételre saját kulturális csoportjuk és a többségi társadalom életében egyaránt, a gyermek teljes mértékű részvétele a kulturális és művészeti életben.

1 Howe, Brian: Citizenship Education for Child Citizens [Állampolgári nevelés gyermek polgároknak], Canadian and International Education Journal, Vol. 34, no.1: 2005

2 Az alkotmány – Magyarországon alaptörvénynek hívják – meghatározza a jogszabályok megalkotásának és védelmének módját, a jogszabályok védelmében eljáró szereplőket, valamint a kormány és az állampolgárok viszonyát.

“ Jobban értek a számítógépekhez, mint az anyukám. Igazából anyukám hozzáférését kellene korlátozni.

Az Európa Tanács tagállamaihoz intézett, a gyermek jogainak a digitális környezetben való tiszteletben tartására, védelmére és érvényesítésére vonatkozó iránymutatásokról szóló ajánlásának szövegezésében részt vevő gyermek (2017)

Digitális környezet

Gyerekek a digitális korban

Napjainkban a média központi szerepet tölt be a gyermekek életében, de a televízió helyett manapság inkább a számítógép képernyője előtt találjuk meg őket. Az információs és kommunikációs technológiák az emberek életének gyakorlatilag minden szegletébe betörték. A gyerekek egyre fiatalabb korban ismerkednek meg az internettel, és ehhez egyre inkább a saját eszközeiket használják. A kutatások rávilágítottak: a gyerekek főleg arra használják eszközeiket, hogy közösségi oldalakat látogassanak vagy azonnali üzeneteket küldjenek, videókat nézzenek, információkat keressenek a házi feladathoz, vagy másokkal játszanak. A saját tartalmak létrehozása, a hírolvasás, az online aktivizmus vagy a részvétel más formái kevésbé jellemzőek körükben¹. Az információs és kommunikációs technológiák sokféle módon formálják a gyerekek életét, a gyerekek jóléte és jogai szempontjából új lehetőségeket és veszélyeket

Kapcsolódó gyakorlatok

- Csináljunk reklámot az emberi jogoknak!
- Fájdalmas szavak
- Képjátékok
- Riporter kerestetik!
- Sajtószemle
- Telefonhívás

hoznak. Következésképpen biztosítanunk kell, hogy a gyerekek a digitális környezetben is teljes mértékben gyakorolhassák jogait.

Gyermekjogok a digitális környezetben

Önálló jogalanyként minden gyerek jogosult arra, hogy emberi jogait és szabadságait az online és offline környezetben is gyakorolhassa. A digitális környezet komplex világával kapcsolatos átfogó, stratégiai megközelítés támogatása érdekében az Európa Tanács a tagállamoknak szóló iránymutatásokat fogadott el a gyermekjogok digitális környezetben való tiszteletben tartásáról, védelméről és érvényesítéséről. A digitális környezet fogalmába beletartozik „valamennyi információs és kommunikációs technológia, ideértve az internetet, a mobil és kapcsolódó technológiákat és eszközöket, valamint a digitális hálózatokat, adatbázisokat, tartalmakat és szolgáltatásokat”.²

A gyermekjogok digitális környezetben való előmozdítása és védelme elsődlegesen az állam kötelessége, de az üzleti vállalkozások szerepvállalására is szükség van, különösen azok részéről, amelyek globális szintű szolgáltatásokat nyújtanak. Ez különösen lényeges a gyermekjogok megsértése esetén: a gyerekek és szüleik számára elérhetővé kell tenni olyan gyermekbarát lehetőségeket, amelyek révén panaszt nyújthatnak be, illetve bírósági vagy nem bírósági úton jogorvoslatot kérhetnek. Ennek céljából a gyerekeknek a kulturális és a nemi szempontokat figyelembe vevő, életkoruknak és érettségüknek megfelelő módon, számukra érthető nyelven tájékoztatást kell nyújtani az elérhető jogorvoslatokról.

Első körben hová és hogyan fordulna panasszal, ha egy gyermek magánélethez való jogát valamely közösségi oldalon megsértették?

Hozzáférés a digitális környezethez

A gyermekjogok digitális környezetben való tiszteletben tartásáról, védelméről és érvényesítéséről szóló, az Európa Tanács tagállamainak szánt iránymutatások előkészítésébe 2017-ben több európai országból, – Magyarországról is – bevontak gyerekeket is.³ A konzultációk során a gyerekek egyetértettek abban, hogy megkülönböztetés nélkül mindenkinek hozzáférést kellene biztosítani az internethez, többen azt is említették, hogy a hozzáférésnek ingyenesnek kell lennie mindenhol, de legalább a nyilvános helyeken. Az internethez való hozzáférés több okból – tanulás, játék, társas élet és véleménynyilvánítás szempontjából – is fontos a gyerekek számára. Az iránymutatásokban szerepel, hogy amennyiben a gyerekek nem férnek hozzá a digitális környezethez, vagy ha a hozzáférésük a gyenge internet-kapcsolat miatt korlátozott, akkor csorbulhat emberi jogaik teljes körű érvényesítésére való képességük. Így biztosítani kell a digitális környezethez való hozzáférést az iskolákban, a gondozási és a gyermekvédelmi intézményekben, továbbá külön intézkedéseket kell tenni a kiszolgáltatott helyzetben lévő gyerekek – például a fogyatékkal élő, az alternatív gondozásban élő, a szabadságuktól megfosztott és a nemzetközi migrációban érintett gyerekek – támogatása céljából.

Az Ön iskolájában/intézményében/környezetében hozzáférnek a gyerekek az internethez?
Az Ön hazájában használhatják saját okoskészüléküket a gyerekek az iskolában?

A véleménynyilvánítás szabadsága és a tájékozódáshoz való jog

A digitális környezet olyan lehetőségeket kínál, amelyek nagyban elősegíthetik, hogy a gyerekek élhessenek a véleménynyilvánításhoz kapcsolódó jogaikkal, beleértve mindenfajta tájékoztatás és eszme kérésének, megismerésének és terjesztésének szabadságát. A Gyermekjogi Egyezmény kimondja, hogy gondoskodni kell arról, hogy a gyermek hozzájusson a különböző hazai és nemzetközi forrásokból származó tájékoztatáshoz és anyagokhoz, különösen azokhoz, amelyek szociális, szellemi és erkölcsi jóléte előmozdítását, valamint fizikai és szellemi egészségét szolgálják (17. cikk). A digitális környezetben az információk létrehozóiként és terjesztőiként a gyerekeknek tisztában kell lenniük azzal, miként élhetnek véleménynyilvánítási szabadságukkal mások – ezen belül más gyerekek – jogainak és méltóságának tiszteletben tartása mellett.

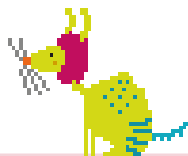

Tudna példát mondani arra, hogy a gyerekek miként gyakorolják a véleménynyilvánítás szabadságát az interneten? Hova fordulnak a gyerekek információért, amikor valamiről többet szeretnének megtudni?

Részvétel, játékhoz való jog, gyülekezési és egyesülési jog

A digitális környezet rendkívüli lehetőségeket kínál a gyermekeknek a részvételhez, a játékhoz, valamint a békés gyülekezéshez és az egyesüléshez fűződő jogaik gyakorlásához, többek között az online kommunikáción, a számítógépes játékokon, a közösségi hálón való kapcsolattartáson és a szórakozáson keresztül. Az interaktív és játékos eszközök olyan készségeket fejleszthetnek, mint a kreativitás, a csapatmunka és a problémamegoldás, feltéve, hogy megfelelnek a gyermek kibontakozó képességeinek, valamint a sérülékeny helyzetben lévő gyermekek szükségleteinek. A játékhoz való jog természetesen fontos a gyerekeknek, még akkor is, ha az online játékoknak a velük töltött idő, illetve a testi és lelki egészségre gyakorolt következmények miatt lehetnek hátulütői is. A biztonság kérdése is felmerül, egyebek közt az erőszakos játékok hatása és az online ismerkedés veszélyei miatt.

A digitális környezetben történő részvételbe az is beletartozik, hogy a gyerekek érdemben részt vehetnek a helyi, országos és globális szintű politikai vitákban. Az online és offline cselekvést össze is lehet kapcsolni, úgy, hogy ezek támogassák egymást, amint azt a #FridaysForFuture (Péntek a jövőért) kampány példája is mutatja: a közösségi médián keresztül világszerte több millió gyereket mozgósított, akik utcai demonstrációk és más tevékenységek révén hívták fel a figyelmet a klímaváltságra. A gyerekek békés gyülekezéshez és egyesüléshez fűződő jogának gyakorlását esetleg korlátozó adatgyűjtést vagy megfigyelést azonban csak valódi jogorvoslatot biztosító, hozzáférhető, pontos, világos és egyértelmű jogszabály alapján lehet végezni, abban az esetben, ha az ilyen megfigyelés vagy adatgyűjtés jogszerű célt szolgál, egy demokratikus társadalomban szükséges és a követendő jogszerű céllal arányos.

Az online részvétel szintjei

Készült Bernoff és Li 2010-es modellje alapján, lásd Bernoff, J. and Li, C. (2010), "Social technographics revisited - mapping online participation". Megjelent: Participation Models: Citizens, Youth, Online, elérhető itt: www.nonformality.org/wp-content/uploads/2012/11/Participation_Models_20121118.pdf

Magánélet és adatvédelem

A gyerekeknek joga van a magánülethez a digitális környezetben is, és ez vonatkozik személyes adataik védelmére, levelezésük és személyes közléseik bizalmas jellegének tiszteletben tartására is. A gyerekek magánéletét fenyegető veszélyek forrása a digitális környezetben lehet saját tevékenységük, de mások, beleértve családtagok, barátok vagy idegenek tevékenysége is, például amikor a szülők online megosztják gyermekük fényképét vagy egyéb adatait. A hatósági adatgyűjtés és adatkezelés, a vállalkozások profilalkotása és a különböző bűncselekmények, mint a hackelés és a személyazonosság-lopás ugyancsak kockázatot jelentenek a gyerekek magánélete szempontjából.

A gyerekek személyes adatainak kezelésére csak meghatározott céllal, jogszerűen, pontosan és biztonságosan, továbbá a gyermek és/vagy szülők önkéntes, kifejezett, megfelelő tájékoztatáson alapuló és egyértelmű hozzájárulása mellett kerülhet sor. Ahhoz, hogy egy gyerek el tudja dönteni, hogy hozzájárul-e az adatkezeléshez, biztosítani kell számára a hozzáférhető, érdemi, gyermekbarát és életkorának megfelelő tájékoztatást az adatvédelmi eszközökről, a beállításokról, valamint a jogorvoslati lehetőségekről. A legtöbb országban törvény határozza meg, hogy a gyermekek mely életkortól járhatnak hozzá személyes adataik kezeléséhez; amíg ezt a kort el nem éri, a személyes adatok kezeléséhez a szülő beleegyezése szükséges. Fontos, hogy a hozzájárulást bármikor vissza lehessen vonni, illetve a gyerekek és szüleik hozzá tudjanak férni a személyes adataikhoz, és kérhesék azok módosítását vagy törlését.

Mi a személyes adatok kezeléséhez a hozzájárulási korhatár az Ön hazájában?
Tudja Ön, hogy a különböző közösségi oldalak használatát illetően mi a minimum életkor?

Az oktatáshoz való jog

Tekintve, hogy a digitális környezet lehetővé teszi és javítja a gyermekek hozzáférését a minőségi oktatáshoz, életbevágóan fontos, hogy az államok előmozdítsák a formális oktatás, illetve a nem-formális és informális tanulás online lehetőségeit. A digitális technológiák iskolai alkalmazása megkönnyítheti a diákok és tanáraik közötti kapcsolatépítést, amennyiben rendelkezésre áll a megfelelő műszaki infrastruktúra. Ahhoz, hogy a tananyagot a társadalom változó szükségleteihez igazíthassuk, és ezáltal a gyerekeket olyan tudással és képességekkel tudjuk felvértezni, amelyekre felnőttként a sikeres élethez szükségük lesz, elengedhetetlen az oktatás digitalizációja.

A digitális műveltség elsajátítására irányuló nevelés, azon belül is a médianevelés, az informatikatanítás, valamint a digitális állampolgárságra nevelés biztosítja, hogy a gyerekek rendelkezzenek a digitális környezetben való eligazodáshoz szükséges kompetenciákkal, és képesek legyenek elhárítani a felmerülő veszélyeket. A digitális nevelés eredményeként a gyerekeknek képessé kell válniuk arra, hogy felismerjék és kezelni tudják az esetlegesen káros tartalmakat vagy magatartást, illetve tisztában legyenek saját adataik vagy mások adatai megosztásának lehetséges következményeivel. Az alapfokú oktatásban a digitális nevelést a tanterv részévé kell tenni a lehető legfiatalabb kortól, emellett a gyerekek, szülők, és gyerekekkel dolgozó pedagógusok és nevelők számára továbbképzést és tájékoztató programokat kell biztosítani. Fontos, hogy a gyerekek tudják, milyen áldozatsegítő szolgáltatások, telefonos segélyvonalak léteznek.

Az Insafe és az INHOPE közös hálózata az Európai Bizottság támogatásával minden év februárjában megrendezi a Biztonságos Internet Hetét, hogy előmozdítsa a digitális technológiák biztonságos és hasznos alkalmazását, elsősorban a gyerekek és a fiatalok körében. A Biztonságos Internet Napját pedig minden évben a második hónap második hetének második napján ünneplik, ekkor különféle eseményeken és megmozdulásokban több millió ember vesz részt szerte a világon, hogy pozitív változást hozzon az online világba, és ráirányítsa a figyelmet az internetbiztonsággal kapcsolatos problémákra. A Biztonságos Internet Napja mára túl nőtt eredeti földrajzi keretein, a világ több mint 170 országában szerveznek programokat ezen a napon.

<https://www.saferinternet.hu/>

További tudnivalóért lásd: www.saferinternetday.org

Működik olyan telefonos segélyvonal az Ön hazájában, amely segítséget nyújt gyerekeknek a káros vagy veszélyes tartalmak, kapcsolatfelvételek és magatartásformák kezelésében?

Védelem az erőszak ellen

Minden gyereknek joga van ahhoz, hogy a digitális környezetben is védelemben részesüljön az erőszak, a kizsákmányolás és a bántalmazás minden formájával szemben, azonban valamennyi védelmi intézkedésnél figyelembe kell venni a gyermek mindenképp felett álló érdekét és kibontakozó képességeit, és az nem korlátozhatja őt indokolatlanul egyéb jogai gyakorlásában. A kisgyermeket védeni kell attól, hogy túl korán ki legyen téve a digitális környezet hatásainak, az ilyen élmények haszna a kisgyerekek testi, érzelmi, szociális szükségleteit és ingerek iránti igényeit tekintve amúgy is csekély. A felhasználó életkorának hatékony ellenőrzését lehetővé tevő megoldások révén biztosítani kell, hogy a gyerekek a digitális környezetben is védelmet élvezzenek az olyan termékek, szolgáltatások és tartalmak ellen, amelyekről a törvény védi az adott korcsoportba tartozó gyerekeket.

A virtuális világban számos veszély fenyegeti a gyerekek egészséges fejlődését és jóllétét, ilyenek például az alábbiak:

- Szexuális kizsákmányolás és visszaélés, gyermekek szexuális célú megszólitása (online behálózás, grooming, a szexuális visszaélés előkészülete); gyerekek online toborzása bűncselekmény elkövetésére, szélsőséges politikai vagy vallási mozgalmakhoz való csatlakozásra, vagy emberkereskedelem céljából (kapcsolatfelvételi kockázatok);
- A nők és különösen a gyermekek megalázó és sztereotípiákon alapuló ábrázolása és szexualizációja; az erőszak és az öncsonkítás – különösen az öngyilkosság – ábrázolása és követendő példaként való beállítása; megalázó, diszkriminatív vagy rasszista megnyilvánulások, illetve ezek pozitív bemutatása; hirdetések, felnőtt tartalmak (tartalmi kockázatok);
- A megfélemlítés, titokban követés (stalking) és a zaklatás különböző formái, az intim, szexuális tartalmú képek beleegyezés nélküli terjesztése, zsarolás, gyűlöletbeszéd, hackelés, szerencsejáték, jogtalan tartalomletöltés vagy más szellemi tulajdonhoz fűződő jogsértések, gazdasági kizsákmányolás (magatartási kockázatok);
- Túlzott internethasználat, alváshiány, fizikai elváltozások (egészségügyi kockázatok).

Ezen tényezők mind káros hatást gyakorolhatnak a gyermek testi, érzelmi és lelki egészségére.

Mi az az internetes zaklatás?

Az internetes zaklatás (cyberbullying) a zaklatás digitális technológiák felhasználásával elkövetett formája. Történet a közösségi médiában, üzenetküldő felületeken, játékplatformokon és mobiltelefonon. Olyan ismétlődő magatartásról van szó, amelynek célja, hogy megijessze, hergelje vagy megszegyenítse a célba vett személyt. Néhány példa:

- valaki hazugságokat terjeszt vagy megszegyenítő fotókat tesz közzé másról a közösségi médiában;
- valaki bántó üzeneteket vagy fenyegetéseket küld üzenetküldő felületeken;
- valaki más személynek adja ki magát, és annak nevében bántó üzeneteket küld másoknak.

A zaklatás sokszor párhuzamosan folyik az online és offline térben. Az internetes zaklatás ugyanakkor digitális nyomot hagy, amely hasznosnak bizonyulhat és bizonyítékkal szolgálhat az ilyen jelenségek visszaszorítása érdekében tett intézkedések során.

Forrás: Unicef www.unicef.org/end-violence/how-to-stop-cyberbullying

További információ magyarul: <https://unicef.hu/cyberbullying>

Digitális gyereknevelés

A digitális környezet sajátos kihívásokat támaszt a gyereknevelés tekintetében, hiszen a szülők rendszeresen új problémákkal kerülnek szembe, ahogy a gyerekek és fiatalok egyre ügyesebbekké válnak az internet, a különböző eszközök, illetve a közösségi média használata terén. A digitális gyereknevelés alapelve egyrészt a gyerekekkel folytatott nyílt kommunikáció, ezen belül a gyerek digitális tevékenysége iránti érdeklődés és lehetőleg az abban való rendszeres részvétel, másrészt a gyermek digitális hírnevének és digitális személyazonosságának tevőleges védelme. Fontos az is, hogy a szülők fel legyenek vértézve információkkal a digitális környezet által nyújtott lehetőségekre és az abban rejlő veszélyekre vonatkozóan egyaránt, és hozzá tudjanak férni különböző támogató szolgáltatásokhoz, például segélyvonalakhoz.

A szülők támogatása érdekében az Európa Tanács külön tájékoztató anyagokat dolgozott ki arra vonatkozóan, hogyan lehet a digitális környezetben felmerülő lehetőségeket és kihívásokat megfelelően kezelni.

A **Gyereknevelés a digitális korban: Pozitív szülői stratégiák különböző forgatókönyvekhez** című segédanyag célja, hogy segítsen kialakítani a családok számára legjobb gyereknevelési stílust, amellyel biztosítható, hogy a gyerekek ne csak részt vegyenek, hanem egyenesen kiviruljanak a digitális korban, ugyanakkor védve legyenek az új környezetben felmerülő veszélyekkel szemben. Ugyanebben a sorozatban jelent meg az **Útmutató szülőknek a gyerekek szexuális kizsákmányolás és a szexuális bántalmazás elleni online védelméhez** című kiadvány, amely szintén hasznos eszközöket és ötleteket kínál a gyerekek online védelme érdekében.

Kapcsolódó emberi jogi dokumentumok és kezdeményezések

Európa Tanács

Az Európa Tanács több joganyagot is elfogadott az emberi jogok online világban való védelmének elősegítése érdekében, ezek egy része a gyermekek jogainak online környezetben való védelmét szolgálja:

- Az **Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga az emberi jogok interneten való biztosítása** kapcsán, ezen belül konkrétan a magánélet és a családi élet tiszteletben tartásához fűződő jogra (Emberi Jogok Európai Egyezménye 8. cikk) és a véleménynyilvánítás szabadságára (10. cikk) vonatkozóan.
- A **Számítástechnikai bűnözésről szóló egyezmény** (Budapesti Egyezmény) közös alapot teremt a számítógépes rendszerekkel kapcsolatos bűncselekmények (pl. gyermekpornográfia) büntethetőségével kapcsolatban, és az ilyen bűncselekmények kivizsgálásának hatékonyabbá tételét szolgálja.
- A **gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális bántalmazás elleni védelméről szóló egyezmény (Lanzarote Egyezmény)** a gyermekeket internethasználat közben fenyegető kockázatokra válaszul büntetni rendeli a gyermekekkel szembeni szexuális kizsákmányolásra szánt anyagok (gyermekpornográfia) online terjesztését, elérhetővé tételét, ilyenekhez való szándékos hozzáférést, továbbá az online behálózást (más szóval: szexuális célú megszólítás, online grooming, szexuális bántalmazás előkészülete).
- Az **Egyezmény az egyének védelméről a személyes adatok gépi feldolgozása során** című dokumentum az alapvető emberi jogok tiszteletben tartását biztosítja a személyes adatok kezelése kapcsán. A gyermekeket is megilletik az egyezményben az adatvédelemre vonatkozóan biztosított jogok. Külön figyelmet kell fordítani arra, hogy minden feltételt biztosítani kell ahhoz, hogy a gyerekek képesek legyenek az adatvédelemhez fűződő jogaikat gyakorolni.
- A **Miniszteri Bizottság ajánlása az Internetfelhasználóknak szóló emberi jogi útmutatóról** célja a meglévő emberi jogok és alapvető szabadságok tiszteletének előmozdítása az internethasználatl összefüggésben. Az útmutató segít az internethasználóknak tájékozódni az online térben biztosított emberi jogokról és az ezek korlátozása esetén igénybe vehető jogorvoslati lehetőségekről. Az útmutató továbbá kifejezetten kimondja, hogy a gyerekek és a fiatalok különleges védelemre és útmutatásra jogosultak az internetet használata során.

Az Európa Tanács **Digitális műveltség kézikönyve** arról szól, hogyan tudjuk az internetet a legjobban hasznosítani, és hogyan tudjuk közben a magánéletünket megvédeni.

A gyerekek legjobban a gyakorlatban tanulnak, ezért az Európa Tanács készített egy játékot, amely segít nekik megérteni, milyen jogaik vannak az interneten. A **Wild Web Woods** (Világhálós Erdő) játék megtanítja a gyerekeknek, hogyan tartsák tiszteletben mások jogait a neten. A játék célja, hogy eljussunk a vidámságban, békében és szabadságban élő Kometa városába, ahová csak a Világhálós Erdőn át, érmék gyűjtésével lehet eljutni. Minden alkalommal, amikor a játékos egy pénzermét szerez, fontos információkat kap az internetes biztonsággal és a gyermekjogokkal kapcsolatban. A játékhoz tanári kézikönyv is tartozik: Tanári kézikönyv a Wild Web Woods online játékhoz.²

A **No Hate Speech Mozgalom** előzménye az Európa Tanács ifjúsági kampánya volt, amely a gyűlöletbeszéd elleni fellépés érdekében a fiatalokat arra mozgósította, hogy lépjenek fel az emberi jogok és a demokrácia védelmében az online környezetben. A kampány arra bátorította a fiatalokat, hogy aktívan tegyenek mindezért: például hívják fel a figyelmet a gyűlöletbeszéd miatt az emberi jogokat és a demokráciát fenyegető veszélyekre, ne hagyják szó nélkül, ha gyűlöletbeszédrel találkoznak, és jelentsék az ilyen eseteket, valamint szorgalmazzák a felelős online magatartást és a digitális állampolgárságot. A No Hate Speech Mozgalom ifjúsági kampány 2013-ban indult, európai szinten az Európa Tanács Ifjúsági Főosztálya koordinálta egészen 2017-ig. A nemzeti kampányok és kampánnyaktivisták munkájának hála a mozgalom ma is aktív Európában és azon túl.

Egyesült Nemzetek Szervezete

Az ENSZ szólásszabadság-ügyi különleges megbízottja hangsúlyozta az internet és a nemzetközileg elismert emberi jogok közötti kapcsolatot, amikor így fogalmazott: „Az internethez való hozzáférés nemcsak a véleménynyilvánításhoz való jog érvényesítéséhez elengedhetetlen, hanem más jogok, például az oktatáshoz való jog, az egyesülési és gyülekezési szabadság, a társadalmi, kulturális és politikai életben való teljes részvételhez való jog, valamint a társadalmi és gazdasági fejlődéshez való jog gyakorlásához is szükséges”.

Az ENSZ fenntartható fejlődési céljai között szerepel „az információs és kommunikációs technológiákhoz való hozzáférés jelentős növelése és törekvés arra, hogy a legkevésbé fejlett országokban az egyetemes és megfizethető hozzáférés az internethez biztosítható legyen 2020-ig” (SDG 9).

-
- 1 EU Kids Online (2014) EU Kids Online: findings, methods, recommendations [Unió gyermekei a neten. Kutatási eredmények, módszerek és ajánlások]. LSE, London, UK
 - 2 A gyermek jogainak a digitális környezetben való tiszteletben tartásáról, védelméről és érvényesítéséről szóló iránymutatások. A Miniszteri Bizottság CM/Rec(2018)7. számú ajánlása
 - 3 It's our world: children's views on the protection of rights in the digital environment [A mi világunk. Gyerekvélemények a jogvédelemről digitális környezetben], Európa Tanács (2017). <https://edoc.coe.int/en/children-and-the-internet/8013-it-s-our-world-children-s-views-on-how-to-protect-their-rights-in-the-digital-environment.html>
 - 4 A játék magyarul elérhető itt: <https://www.coe.int/en/web/children/hun>

“ A gyerekeknek fogalmuk sincs a rasszizmusról. A felnőttek tanítják rá őket.

Ruby Bridges polgárjogi aktivista, aki afroamerikai gyermekként elsőként járt az USA déli részén fehér gyerekeknek fenntartott általános iskolába

Kapcsolódó gyakorlatok

- A fiúk nem sírnak!
- A mi zászlóink
- A néma bemondó
- Egy család vagyunk
- Erősök az iskolában, és azon kívül
- Fájdalmas szavak
- Ha a világon húsz ember élne...
- Hol volt, hol nem volt...
- Hosszú út
- Kedves Naplóm!
- Képjátékok
- Kiszeraméra
- Leszel velem egy sátorban?
- Mi van a táskámban?
- Milyen szép a világ!
- Modern tündérmese
- Szembekötödsi
- Tégy egy lépést előre!
- Telefonhívás
- Testet öltött tudás

Diszkrimináció és intolerancia

Mi a diszkrimináció?

A diszkrimináció, azaz a hátrányos megkülönböztetés tilalma a nemzetközi emberi jogi egyezmények, így többek között az Emberi Jogok Európai Egyezménye és az Európai Szociális Karta egyik legfontosabb alapelve és rendelkezése.

A megkülönböztetés tilalma a Gyermekegyezmény átfogó alapelve, amely tiltja a gyermekekkel szembeni hátrányos megkülönböztetést bármely alapon, beleértve a gyermeknek vagy szüleinek vagy törvényes képviselőjének „faja, bőrszíne, neme, nyelve, vallása, politikai vagy más véleménye, nemzeti, nemzetiségi vagy társadalmi származása, vagyoni helyzete, fogyatékosága, születési vagy egyéb helyzete” alapján történő diszkriminációt. Az egyezmény 2. cikke hangsúlyozza, hogy az egyezményben foglalt összes jogot az állam területén tartózkodó minden gyermek számára biztosítani kell, ideértve a látogatókat, a menekülteket, a migráns munkavállalók gyermekeit és az állam területén illegálisan tartózkodó gyermekeket is. A Gyermekegyezmény más cikkei külön foglalkoznak olyan gyermekek csoportjaival, akik a hátrányos megkülönböztetés valamely konkrét formájának vannak kitéve, így a családon kívül élő (20. cikk), a menekült (22. cikk), a fogyatékosággal élő (23. cikk), a kisebbségi vagy

óslakos közösségekhez tartozó (cikk) 30.), a gazdasági és egyéb kizsákmányolást elszenvedő (32., 34., 36. cikk), a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási rendszerébe bekerült és a szabadságuktól megfosztott (37. és 40. cikk), valamint a fegyveres konfliktusokban érintett (38. cikk) gyermekekkel. A gyermeket a szülei szembeni diszkrimináció következményei is sújthatják, például ha házasságon kívül vagy más, hagyományosnak tekintett értékektől eltérő körülmények között született vagy nevelkedik, vagy ha szülei menekültek vagy menedékkérők.

Hátrányos megkülönböztetésről akkor beszélünk, ha egyes embereket – velük hasonló élethelyzetben lévő – más emberekhez képest hátrányos elbánásban részesítünk csupán azért, mert ténylegesen vagy feltételezhetően egy bizonyos csoportba tartoznak, azaz valamilyen vélt vagy valós védett tulajdonsággal rendelkeznek.¹ A megkülönböztetés minden társadalomban elterjedt és sokféle formát ölthet. A diszkrimináció szót gyakran használják szóösszetételekben, különböző sajátos helyzetek megnevezése érdekében:

- **Közvetlen diszkrimináció** akkor történik, amikor személyek vagy személyek csoportját kevésbé kedvező elbánásban részesítenek a velük összehasonlítható helyzetben lévő más személyekhez vagy ezek csoportjához képest valamilyen jellemzőjük (védett tulajdonságuk) miatt. Például, amikor a roma gyerekeket külön tanteremben vagy épületben oktatják.
- **Közvetett diszkrimináció** pedig akkor történik, amikor egy látszólag semleges rendelkezés, kritérium vagy gyakorlat egy adott csoport képviselőit de facto hátrányos helyzetbe hozza a hasonló helyzetben lévő más személyekkel szemben. Például ha a gyermekek szülői beleegyezés nélkül nem nyújthatnak be panaszt a bíróságon, ez akadályozza az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésüket.
- **Többszörös diszkrimináció** akkor fordul elő, amikor valakit egy adott helyzetben egy bizonyos okból (valamilyen védett tulajdonsága miatt) diszkriminálnak, egy másik helyzetben pedig egy másik okból különböztetik meg hátrányosan. Például egy menekült gyermek a jogi státusza miatt megkülönböztetéssel szembesülhet, amikor be akar menni egy sportlétesítménybe, az iskolában pedig esetleg a vallása miatt nem hagyják békén. Ide tartozik az az eset is, ha egy adott személy két vagy több egy időben, együttesen fennálló tulajdonsága miatt szenved hátrányt úgy, hogy az egyik tulajdonság hozzáadódik a másikhoz, amelyek nem állnak kölcsönhatásban egymással, azaz elválaszthatók.
- **Interszekcionális diszkrimináció** akkor fordul elő, amikor egy személyt több védett tulajdonság miatt is megkülönböztetnek, és az okok elválaszthatatlanul összekapcsolódnak egymással. Például egy fogyatékossgal élő lány egyszerre szembesülhet megkülönböztetéssel az oktatáshoz való hozzáférés terén a neme és a fogyatékossga miatt is.
- A **szegregáció** egy adott csoport szisztematikus elkülönítése másoktól, ami kihat emberi jogaik érvényesülésére is, például amikor a gyerekek külön iskolaépületben, külön osztályban vagy csoportban tanulnak, ahol ráadásul az oktatás minősége alacsony, a gyerekek pedig megbélyegzettek és az iskolai közösségből kirekesztettnek érzik magukat. A gyermekeket érintheti a lakóhelyi szegregáció is, amikor a közösségük elkülönülten olyan helyen él, ahol nem megfelelőek a lakhatási körülmények, nem megfelelő a higiénia, nincs iskola, de még talán játszótér se.
- A **zaklatás** olyan háborgató magatartás, módszeres gyötetés vagy más bánásmód, amely félelmet kelt, ellenséges, megalázó vagy erőszakos, ide tartozik például a rasszista indíttatású iskolai zaklatás.
- A **megtorlás is lehet diszkriminatív, ha amiatt történik**, mert valaki kifogást emelt hátrányos megkülönböztetés vagy zaklatás miatt, például a szülők jelzik, hogy egy tanár rasszista megjegyzéseivel folyamatosan zaklatja a gyerekeket, a tanár erre több házi feladatot ad neki vagy gyakrabban irat dolgozatot vele azért, hogy a családja visszavonja a panaszt, vagy a gyermeket az iskola elhagyására kényszerítse.
- **Posztív diszkrimináció** vagy megerősítő intézkedés: egy adott csoporttal szembeni diszkrimináció kiküszöbölésére vagy a csoportot sújtó rendszerszintű diszkriminációból eredő hátrányok ellensúlyozására vagy orvoslására irányuló intézkedés. Például hivatalos vagy nem hivatalos kvóták alkalmazása hátrányos helyzetű gyermekek esetén magániskolákba való bejutásuk elősegítésére.

A hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatban további fontos fogalmakkal is érdemes megismerkedni. A sztereotípiák egy adott csoportra vonatkozó, sokak által osztott meggyőződések vagy vélekedések. Az ilyen általánosítások akkor válnak ártalmassá, ha az egyes emberekre mereven alkalmazzák őket, és a diszkriminatív bánásmódot vagy viselkedést ezekkel indokolják. A sztereotípiák akár válik előítélletté, amikor már értékítéletet is tartalmaz, ami többnyire negatív. Az intolerancia a sajátunktól eltérő szokások vagy meggyőződések tiszteletének hiányát jelenti. Magában foglalja a tőlünk idegennek tekintett – például a miénktől eltérő társadalmi vagy etnikai csoporthoz tartozó, vagy tőlünk eltérő politikai vagy szexuális identitással rendelkező – emberek elutasítását. Az intolerancia megnyilvánulási formái széles skálán helyezkednek el, a távolságtartástól kezdve a gyűlöletbeszédet át a testi sértésig vagy akár a gyilkosságig.

A megkülönböztetés és az intolerancia többnyire az emberekről és társadalmi csoportokról kialakult – tudatos vagy tudat alatti – előítéleteken és sztereotípiákon alapul, azokból táplálkozik; az előítéletek gyakorlatban való megnyilvánulása mindkettő. A rendszerszerű diszkrimináció az előítéletek állandósult formáinak következménye.

A hátrányos megkülönböztetéssel és az intoleranciával szembeni fellépés lehetőségei sokfélék:

- jogi lépések a diszkriminációmentességhez való jog érvényesítése érdekében;
- nevelési, képzési, oktatási programok, amelyek erősítik a sokszínűség megbecsültségét, erősítik a toleranciát, felhívják a figyelmet az előítéletek és az intolerancia működésére, és arra, hogy azok miként járulnak hozzá az emberek hátrányos megkülönböztetéséhez és elnyomásához;
- a diszkrimináció és előítéletek felszámolását, a gyűlölet-bűncselekmények és gyűlöletbeszéd visszaszorítását, a hátrányos megkülönböztetés áldozatainak támogatását vagy a jogszabályi változások előmozdítását célzó civil aktivizmus.

Az Európa Tanács egyedülálló emberi jogi ellenőrző szerve a Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság (ECRI), amely a rasszizmus, a diszkrimináció (történjen az faji, etnikai vagy nemzeti származás, bőrszín, állampolgárság, vallás, nyelv, szexuális orientáció vagy nemi identitás alapján), az idegengyűlölet, az antiszemitizmus és az intolerancia kérdéseivel foglalkozik Európában. Az ECRI elemzi az Európa Tanács tagállamaiban a rasszizmussal és intoleranciával kapcsolatos helyzetet, és javaslatokat tesz a feltárt problémák kezelésére, ami történhet például nemzeti szintű stratégiák és szakpolitikák kialakításával, végrehajtásával és értékelésével.

A hátrányos megkülönböztetés formái

Faji diszkrimináció

Az ECRI definíciója szerint a faji megkülönböztetés „bármely fajra, bőrszínre, nyelvre, vallásra, állampolgárságra vagy nemzeti vagy etnikai származásra alapozott különböző bánásmódot jelent, amely objektíven és ésszerűen nem igazolható. A különböző bánásmód akkor nem igazolható objektíven és ésszerűen, ha az nem jogszerű célt követ, vagy ha az alkalmazott eszközök és a megvalósítani kívánt cél között nincs ésszerű arányossági kapcsolat.”² Noha az ECRI elutasítja a különböző fajok létezésén alapuló elméleteket – mivel minden ember ugyanahhoz a fajhoz tartozik –, mégis használja a „faj” kifejezést annak érdekében, hogy azok az emberek, akiket általában és tévesen „másik fajhoz tartozónak” tekintenek, ne legyenek kizárva a védelemből. A diszkriminatív tettek ritkán alapulnak kizárólag egy vagy több ilyen jellemzőn, inkább más tényezőkkel együtt, azokkal kombinálódva jelennek meg. Európában a faji megkülönböztetés három formája különösen elterjedt és tartós: a romák, a muszlimok és a migránsok hátrányos megkülönböztetése.

Az Európa Tanács emberi jogi ellenőrző tevékenységének eredményei azt mutatják, hogy az európai romák és vándorlók³ széles körű és régóta jelen lévő romaellenességet tapasztalnak, és a diszkrimináció különféle formáival szembesülnek, ideértve az anyakönyvezéshez, a szociális ellátáshoz és az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés hiányát, valamint az iskolai szegregációt. A romaellenesség a rasszizmus különösen tartós, erőszakos, rendszeresen visszatérő és mindennapos formája, a faji felsőbbrendűségre épülő ideológia, a dehumanizáció és a – történelmi diszkrimináció által táplált – intézményes rasszizmus manifesztációja, amely sokféleképpen nyilvánulhat meg, többek között erőszak, gyűlöletbeszéd, kizsákmányolás, megfélemlítés alakjában és a hátrányos megkülönböztetés legkirívóbb eseteiben. Az ilyen ellenséges környezetben felnövekvő gyermekeket gyakran érintik az olyan problémák, mint a passzivitás, a frusztráció, a marginalizáció, a kölcsönös előítéletesség, továbbá a félelem a „mások”-kal való érintkezéstől, aminek gyökere a szegregáció, a „mások” téves megítélése, valamint a társadalmi interakció lehetőségeinek hiánya. A romaellenesség leküzdése érdekében az állam feladata:

- az iskolai szegregáció megszüntetése és a roma tanulók zaklatásának felszámolása;
- az iskolai tankönyvekben található negatív sztereotípiák kigyomlálása;
- az oktatásban való egyenlő részvétel előtt álló akadályok megszüntetése, és az óvodai oktatás ténylegesen elérhetővé tétele;
- iskolai mediátorok alkalmazása a szülők és az iskolák közötti kapcsolattartás elősegítésére, valamint a szülők ösztönzése arra, hogy gyermekeiket járassák iskolába;
- annak biztosítása, hogy a roma tanulók folyékonyan beszéljék az ország hivatalos nyelvét;
- a romani nyelv, a kultúra és a történelem ismeretének előmozdítása, valamint a pedagógusok képzése a kultúrák közötti párbeszéd elősegítése és a romaellenességgel kapcsolatos társadalmi tudatosság javítása érdekében;
- az összes roma gyermek anyakönyvezése születéskor, és gondoskodás arról, hogy valamennyi roma kapjon személyazonosító okmányt⁴.

Az ECRI a muszlimokkal szembeni intolerancia és megkülönböztetés felszámolására vonatkozóan is adott ki ajánlást, melyben gyakorlati javaslatokat tesz a kormányzatok felé a társadalmi tudatosság és a tolerancia erősítésére. Az állam köteles védeni a vallásszabadságot, és garantálni, hogy az országban minden felekezet hívei és a felekezeten kívüliek is intoleranciától és diszkriminációtól való félelem nélkül élhessenek és boldogulhassanak. Külön figyelmet kell fordítani a muszlim nők és lányok helyzetére, mivel többszörös megkülönböztetésben lehet részükhöz nemük és vallásuk, valamint etnikai hovatartozásuk miatt. A kormányzatoknak tenniük kell az oktatáshoz való hozzáférés terén előforduló vallási diszkrimináció ellen, és biztosítaniuk kell, hogy maga az iskola ne táplálja az ilyen diszkriminációt.⁵

A migráns gyermekek különösen kiszolgáltatottak, nekik nemcsak életkoruk, hanem esetleg az országon belüli jogi vagy hivatalos státuszuk miatt is védelemre van szükségük, vagy mert gyakran kísérelők nélkül jönnek, ami még sérülékenyebbé teszi őket. Az ECRI emlékeztet arra, hogy az államok kötelesek tiszteletben tartani a gyermekek jogait és legfőbb érdekét, migrációs státuszuktól függetlenül:

- Ismerjék el és biztosítsák a családi élet tiszteletben tartásához való jogot, szem előtt tartva azt, hogy a gyermek legfőbb érdeke, hogy szüleivel, rokonával vagy gondviselőjével élhessen, tekintet nélkül migrációs státuszára.
- Gondoskodjanak arról, hogy ugyanúgy hozzáférjenek az óvodai ellátáshoz és az általános és középfokú oktatáshoz, mint a fogadó tagállam állampolgárai, és az iskolák ne kérjék a menekült vagy bevándorló státusz igazolását a beiratkozáskor.

- Ismerjék el azt a kifejezett kötelezettséget, hogy megfelelő lakhatást kell biztosítaniuk minden gyermek számára, beleértve azokat is, akiknek a szülei jogszerűtlenül tartózkodnak az országban, illetve akik kísérő nélkül érkeztek.
- Biztosítsák, hogy minden gyermek, migrációs státuszától függetlenül, megkaphasson minden kötelező védőoltást, és hozzáférjen a gyermekorvosi ellátáshoz.⁶

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága külön ajánlásban foglalkozott a felnőttkorba lépő migráns gyermekek veszélyeztetettségével, és felszólította a kormányokat, hogy biztosítsanak a fiatal menekülteknek 18 éves koruk után további átmeneti támogatást a jogaikhoz való hozzáférésük elősegítése érdekében, és hogy ismerjék el és erősítsék meg az ifjúsági munka szerepét az e jogokhoz való jobb hozzáférés előmozdítása terén.⁷

A fogyatékossgon alapuló hátrányos megkülönböztetés

A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény a fogyatékossgal élő személy fogalmát így határozza meg: „minden olyan személy, aki hosszan tartó fizikai, értelmi, szellemi vagy érzékszervi károsodással él, amely számos egyéb akadállyal együtt korlátozhatja az adott személy teljes, hatékony és másokkal egyenlő társadalmi szerepvállalását”. (1. cikk). A fogyatékossg szociális modellje – amely a nemzetközi jog szintjén először az egyezményben jelent meg – arra ösztönöz, hogy szüntessük meg a társadalmi és fizikai környezet által létrehozott valamennyi olyan akadályt, amely gátolja a fogyatékossgal élők társadalomban való részvételét és jogaik gyakorlását. Ez magába foglalja többek között a pozitív hozzáállás kialakítását és erősítését a társadalom egészében és a fizikai akadályok lebontását, például a kerekesszékekkel nem megközelíthető középületek (iskolák stb.) átalakítását.

A fogyatékossgal élő gyermekek ugyanolyan emberi jogokkal rendelkeznek, mint bármely más gyermek. Azonban a különféle téves képzetek és a fogyatékossghoz való negatív viszonyulás miatt gyakran ütköznek társadalmi, jogi és gyakorlati akadályokba, amikor másokhoz hasonlóan, velük egyenlő módon gyakorolni szeretnék jogaikat. A gyermekek legfőbb érdeke, hogy családban nőjenek fel, és bizalmi kapcsolatokat alakítsanak ki a szülőkkel és testvérekkel, rokonokkal és barátokkal. Ennek eléréséhez elengedhetetlen, hogy meghallgassuk és komolyan vegyük őket, erősítsük önbecsülésüket, és az is, hogy a családok megerősítést és támogatást kapjanak. A fogyatékossgal élő gyermekek számára hozzáférést kell biztosítani az oktatáshoz, az egészségügyi ellátáshoz és a szociális szolgáltatásokhoz, és egyenlő esélyeket a játékhoz, illetve a kulturális és szabadidős tevékenységekben való részvételhez. Joguk van az érdeklődésüknek megfelelő különféle információforrásokból tájékozódni, amelyek adott esetben igazodnak komplex kommunikációs igényeikhez. A fogyatékossgal élő gyermekek és fiatalok közösségbe vonása érdekében történő kitagolás – vagyis az intézményi ellátás felváltása családiasabb lakhatási formákkal – jelentősen hozzájárulhat a helyzet változásához.

A szociális modellel összhangban a fogyatékossgot az emberi sokszínűség részének kell tekinteni, és „észszerű alkalmazkodással” kell megközelíteni. Az egyezmény értelmében az „észszerű alkalmazkodás” az „elengedhetetlen és megfelelő módosításokat és változtatásokat jelenti, amelyek nem jelentenek aránytalan és indokolatlan terhet, és adott esetben szükségesek, hogy biztosítsák a fogyatékossgal élő személy alapvető emberi jogainak és szabadságainak a mindenkit megillető, egyenlő mértékű élvezetét és gyakorlását”. Gyerekek esetében ez jelenthet egyedi iskolai támogató intézkedéseket, például adaptált oktatási módszereket, tananyagokat és programokat, valamint támogató-segítő eszközök és technológiák, és alternatív vizsgázási lehetőségek elérhetővé tételét. Az észszerű alkalmazkodás megtagadása vagy elmulasztása önmagában diszkriminációnak minősül.

A „sajátos nevelési igényű gyermek” kifejezést az iskolában tanulási nehézségekkel küzdő gyerekekre használják, ideértve a viselkedési nehézségekkel küzdőket is, amennyiben az ilyen nehézségek akadályozzák általános fejlődésüket és előmenetelüket. Az inkluzív oktatás megvalósítása érdekében az iskoláknak változtatniuk kell tantervükön, tanítási gyakorlatukon és szemléletükön, és egyedi támogatást kell nyújtaniuk ahhoz, hogy minden tanuló ki tudja bontakoztatni képességeit.

Hogyan oktatják az Ön hazájában a fogyatékossgal élő gyermekeket? Milyen eszközök, szolgáltatások állnak rendelkezésre a sajátos nevelési igényű gyermekek számára?

Nemi alapú hátrányos megkülönböztetés

A nemi sztereotípiák előítéletes elképzelések, amelyek önkényesen, az adott nem alapján meghatározott és behatárolt jellemzőket és szerepeket tulajdonítanak a nőknek és a férfiaknak. A nemi sztereotípiák komoly akadályt jelentenek a nemek közötti valódi egyenlőség megvalósításában, és szexizmus, nemi diszkriminációhoz vezethetnek. Noha a nőket sokkal inkább érinti a szexizmus, a férfiak is szembesülhetnek diszkriminációval, például amikor nem vehetnek ki szülési vagy szülés utáni szabadságot, és így nem tudnak a nőkkel egyenlően osztozni a gyerek körüli feladatokon.

A szexuális orientáció vagy a nemi identitás alapján történő megkülönböztetés a fiatalok körében elszigetelődéshez, alulteljesítéshez és szorongáshoz, sőt akár öngyilkossághoz is vezethet. Ha nincs lehetőség a szexuális orientációval vagy a nemi identitással kapcsolatos kérdések megvitatására, az káros következményekkel járhat a leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű fiatalok önértékelésére nézve.

Az Európa Tanács ajánlásában felszólította a tagállamokat, hogy hozzanak intézkedéseket a gyermekek és a fiatalok szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló megkülönböztetésének felszámolására, beleértve az oktatáshoz való jog és a biztonságos környezet biztosítását, valamint az egymás iránti tisztelet és a megkülönböztetésmentesség előmozdítását célzó iskolai intézkedéseket.²

Hátrányos megkülönböztetés úgy is érinthet egy gyereket, ha a családját nem ugyanúgy kezelik, mint egy tipikus, két ellenkező nemű ember házására épülő nukleáris családot. Az Európa Tanács számos tagállamában az azonos nemű párokat hivatalosan is elismerik a bejegyzett élettársi kapcsolat vagy a házasság intézményén keresztül. A család védelme érdekében az Európa Tanács számos intézkedést javasol a kormányok számára, például biztosítják, hogy az azonos nemű párok jogai és kötelezettségei egyenértékűek legyenek az összehasonlítható helyzetben lévő különböző nemű párok jogaival és kötelezettségeivel, valamint hogy a gyermek legfőbb érdeke érvényesüljön az örökbefogadással kapcsolatos döntésekben.

Azok a gyerekek, akikkel Ön a munkája során találkozik, használnak homofób megjegyzéseket (amelyeket talán nem is értenek)? Mi tehet Ön ez ellen?

Nevelés a diszkriminációmentesség érdekében

Számos nemzetközi emberi jogi dokumentum kiemeli az oktatás, nevelés, képzés fontosságát és erejét a diszkrimináció és az intolerancia leküzdésében. A Gyermekjogi Egyezmény kimondja, hogy „a gyermek oktatásának a következő célokra kell irányulnia: ... (d) fel kell készíteni a gyermeket arra, hogy a megértés, a béke, a türelem, a nemek közti egyenlőség, valamennyi nép, nemzetiségi, nemzeti és vallási csoport és az öslakosok közötti barátság szellemében tudja vállalni a szabad társadalomban az étellel járó mindenfajta felelősséget” (29. cikk).

Fontos, hogy pedagógusok és nevelők a toleranciát és a diszkriminációmentességet támogató attitűdöket alakítsanak ki a gyerekekben, és olyan tanulási környezetet teremtsenek, amelyben a sokszínűség értékként, erőforrásként jelenik meg, nem pedig érdektelen vagy elutasítandó dologként. Ennek a folyamatnak a részeként a gyermekekkel vagy fiatalokkal foglalkozó felnőtteknek, valamint maguknak a gyerekeknek és fiataloknak is meg kell tanulniuk felismerni a diszkriminatív viselkedést és az előítéletességet saját magukban és másokban is. A szerepjátékot alkalmazó és az empátiát fejlesztő gyakorlatok segíthetik ezen képességek kialakulását, hozzájárulnak az önismeret és a tudatosság kialakulásához, valamint ahhoz, hogy a hátrányos megkülönböztetést tapasztaló gyerekek képesek legyenek megbirkózni a helyzettel, és ki tudjanak állni saját magukért.

Kapcsolódó emberi jogi dokumentumok és kezdeményezések

Egyesült Nemzetek Szervezete

A **Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmányának** 2. cikke értelmében valamennyi részes állam „kötelezi magát, hogy tiszteletben tartja és biztosítja a területén tartózkodó és joghatósága alá tartozó minden személy számára az Egyezségokmányban elismert jogokat, minden megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül”. A 26. cikk továbbá kimondja, hogy „a törvénynek minden megkülönböztetést tiltania kell, és minden személy számára egyenlő és hatékony védelmet kell biztosítania bármilyen megkülönböztetés ellen, mint amilyen például a faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy más helyzet alapján történő megkülönböztetés”.

A **faji megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény** részes államai ígéretet tettek a faji megkülönböztetés minden formájának megszüntetésére és a fajok közötti egyetértés elősegítésére. Az egyezmény meghatározása szerint a faji megkülönböztetés „minden olyan különbségtételt, kizárást, megszorítást vagy előnyben részesítést jelent, amelynek alapja a faj, a szín, a leszármazás, a nemzetiségi vagy etnikai származás, és amelynek célja vagy eredménye politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális téren vagy a közélet bármely más terén az emberi jogok és alapvető szabadságjogok elismerésének, egyenrangú élvezetének vagy gyakorlásának megsemmisítése vagy csorbítása”. A részes államok faji megkülönböztetés céljából semmilyen cselekményt vagy gyakorlatot nem kezdeményeznek, biztosítják, hogy hatóságaik is ezzel a kötelezettséggel összhangban járnak el, és minden olyan törvényt és jogszabályt módosítanak, visszavonnak vagy hatályon kívül helyeznek, amelynek eredménye bármilyen téren a faji megkülönböztetés megteremtése vagy állandósítása.

A **nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló, 1979-ben elfogadott egyezmény** elítéli a nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetést annak minden formájában. A részes államok vállalják, hogy minden megfelelő eszközzel és haladéktalanul törekednek a nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés megszüntetésére. Az egyezmény meghatározása szerint a nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés „a nemi hovatartozás miatti minden olyan megkülönböztetést, kizárást vagy korlátozást jelent, amelynek az a hatása vagy célja, hogy csorbítsa vagy megsemmisítse a politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális, polgári vagy bármely más területen fennálló emberi jogoknak és alapvető szabadságjogoknak elismerését és megvalósítását a férfiak és a nők közötti egyenlőség alapján, nők által való gyakorlatát, függetlenül családi állapotuktól”.

Európa Tanács

Az **Emberi jogok európai egyezménye** kimondja, hogy „a jelen Egyezményben meghatározott jogok és szabadságok élvezetét minden megkülönböztetés, például nem, faj, szín, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés szerinti vagy egyéb helyzet alapján történő megkülönböztetés nélkül kell biztosítani” (14. cikk). Az Emberi jogok európai egyezményének 12. számú kiegészítő jegyzőkönyve ennél is tovább megy, amikor kimondja, hogy „a jogszabályban meghatározott jogok és szabadságok élvezetét minden megkülönböztetés, például nem, faj, szín, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés szerinti vagy egyéb helyzet alapján történő megkülönböztetés nélkül kell biztosítani”.

A Módosított **Európai Szociális Karta** az egyének alapvető szociális és gazdasági jogait a mindennapi életükben minden megkülönböztetés nélkül biztosítja, például faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, egészség, nemzeti kisebbséghez tartozás, születés szerinti vagy egyéb helyzet alapján.

A nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény, amelynek célja a nemzeti kisebbségek fennmaradásának védelmezése, a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek közéleti részvételéhez kapcsolódó alapelveket határoz meg, például biztosítja a békés gyülekezés szabadságát, az egyesülési szabadságot, a véleménynyilvánítás, a gondolkodás, a lelkiismeret és a vallás szabadságát, illetve a médiához való hozzáférést, valamint a nyelvet, az oktatással, a határokon átnyúló együttműködéssel stb. kapcsolatos szabadságjogokat védelmez.

Az Európa Tanács figyelemfelkeltő tevékenységeket és kampányokat is folytat, a különféle kezdeményezések élén gyakran fiatalok, illetve gyermek- és ifjúsági szervezetek állnak. A rasszizmus, az antiszemitizmus, az idegengyűlölet és az intolerancia elleni „Te is más vagy – te sem vagy más” elnevezésű ifjúsági kampány volt az első olyan egész Európára kiterjedő kampány, amelynek célja a rasszizmussal és a diszkriminációval kapcsolatos érzékenyítés és az ellenük való fellépés. További tudnivalóként lásd: www.coe.int/alldifferent-allequal. Hasonló volt a No Hate Speech Mozgalom néven futott ifjúsági kampány, amely az online gyűlöletbeszéd ellen és az emberi jogok védelmében mozgósította a fiatalokat; lásd: www.nohatespeechmovement.org. A romákkal szembeni megkülönböztetés visszaszorítására irányuló "Dosta!" nevű kampány nemrégiben zárult le, célja az volt, hogy a romákat és a többségi társadalom tagjait közelebb hozza egymáshoz. Albán, magyar és spanyol gyerekek részvételével egy gyermekbarát változatot is kidolgoztak, amelyről itt lehet többet megtudni: www.dosta.org.

Európai Unió

Az Európai Unió Alapjogi Chartája a 21. cikk (1) bekezdésében az alábbiak szerint rendelkezik: „Tilos minden megkülönböztetés, így különösen a nem, faj, szín, etnikai vagy társadalmi származás, genetikai tulajdonság, nyelv, vallás vagy meggyőződés, politikai vagy más vélemény, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés, fogyatékoság, kor vagy szexuális irányultság alapján történő megkülönböztetés”. Az EU több irányelve is kimondja a hátrányos megkülönböztetés tilalmát, nevezetesen:

- A faji egyenlőségről szóló irányelv biztosítja az emberek közötti egyenlő bánásmódot, faji vagy etnikai származástól függetlenül.
- A foglalkoztatási egyenlőségről szóló keretirányelv tiltja a munkahelyi diszkriminációt fogyatékoság, szexuális beállítottság, vallás vagy meggyőződés és életkor alapján.
- A férfiak és nők egyenjogúságát két irányelv is előírja, az egyik a foglalkoztatás és a munkavégzés, a másik az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés és azok nyújtása terén.

Az uniós jogszabályok azt is előírják, hogy minden tagállamnak rendelkeznie kell kijelölt nemzeti egyenlőbánásmód hatósággal, amelyhez tanácsért és támogatásért lehet fordulni. Magyarországon az egyenlő bánásmód hatóság az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalában működik.

Oktatás a rasszizmus ellen – Franciaország

„El kell magyaráznunk a gyerekeknek, hogy senki nem születik rasszistának. Csak rasszistává válunk, mert a rasszizmus kulturális dolog. Ez alatt azt értem, hogy a történelem során mindig a be voltunk zárva a bőrszínünkhöz kapcsolódó hierarchiákba, ezért ezek a hierarchiák mindannyiunkba belénk ivódtak. Ahhoz, hogy felülkerekedjünk rajtuk, meg kell kérdőjeleznünk őket.” Lilian Thuram

A Thuram Alapítványt a híres futballista, Lilian Thuram hozta létre. Az Alapítvány általános és középiskolákban, valamint egyetemeken tart workshopokat, Franciaországban és külföldön egyaránt, továbbá minden évben országos versenyt szervez (*Nous autres* címmel), amelyre gyermekcsoportok nyújthatnak be a rasszizmus és a diszkrimináció elleni üzenetet közvetítő műalkotásokat (filmeket, rajzokat, dalokat, verseket stb.).

- 1 Védett tulajdonságok azok az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény 8.§-ban felsorolt tulajdonságok, jellemzők, amelyek alapján a megkülönböztetés a törvény értelmében jogellenes, mert az egyenlő bánásmód követelményébe ütközik. Ezek: nem, faji hovatartozás, bőrszín, nemzetiség, nemzetiséghez való tartozás, anyanyelv, fogyatékoság, egészségi állapot, vallási vagy világnézeti meggyőződés, politikai vagy más vélemény, családi állapot, anyaság (terhesség) vagy apaság, szexuális irányultság, nemi identitás, életkor, társadalmi származás, vagyoni helyzet, foglalkoztatási vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony részmunkaidős jellege, illetve határozott időtartama, érdekképviselethez való tartozás, egyéb helyzet, tulajdonság vagy jellemző. Tehát a lista nem zárt, mivel utolsó eleme az „egyéb helyzet, tulajdonság vagy jellemző”.
- 2 A Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság 7. sz. ajánlása: A rasszizmus és a faji megkülönböztetés elleni küzdelem a nemzeti jogalkotásban (elfogadva 2002. december 13-án és módosítva 2017. december 7-én)
- 3 Az Európa Tanács által használt „romák és vándorlók (travellers)” kifejezés magában foglalja az európai roma, szinti, kale és rokon csoportok sokféleségét, beleértve a vándorlókat és a keleti (dom és lorn)
- 4 Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság 3. sz. általános politikai ajánlása a romák/cigányok elleni rasszizmus és intolerancia elleni küzdelemlről (elfogadva 1998. március 6-án)
- 5 A Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság 5. sz. általános politikai ajánlása a muszlimok elleni intolerancia és diszkrimináció elleni küzdelemlről (elfogadva 2000. március 16-án)
- 6 A Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság 16. sz. általános politikai ajánlása a rendezetlen jogállású migránsok diszkriminációtól való védelméről (elfogadva 2016. március 16-án)
- 7 A Miniszteri Bizottság CM/Rec(2019)4. sz. ajánlása a tagállamoknak a felnőttkorba lépő fiatal menekültek támogatásáról
- 8 Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának CM/Rec(2010)5. sz. ajánlása a szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló megkülönböztetés elleni küzdelemlről

“ Az AIDS-szel kapcsolatos oktatás, ismeretterjesztés hiánya miatt diszkrimináció, félelem, pánik és hazudozás vett körül.

Ryan White, az AIDS-szel kapcsolatos diszkrimináció ellen küzdő gyermekjogi aktivista

Egészség

Az egészséghez való jog

A Gyermekegyezmény elismeri a gyermeknek a lehető legjobb egészségi állapothoz, valamint az orvosi ellátáshoz és a rehabilitációhoz való jogát. Ez magában foglalja nemcsak az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférést, hanem az egészségünket meghatározó feltételek biztosítását is, beleértve a biztonságos ivóvízhez való hozzáférést, a megfelelő higiénés és lakhatási körülményeket, a megfelelő táplálékot, az egészséges munka- és környezeti feltételeket, valamint az egészséggel kapcsolatos oktatáshoz és információkhoz való hozzáférést. Ez a jog szorosan kapcsolódik a Gyermekegyezmény fő elveihez: az élethez, az életben maradáshoz és a fejlődéshez való joghoz, valamint más emberi jogokhoz, különösen a szociális biztonsághoz, a pihenéshez és szabadidőhöz, továbbá a megfelelő életszínvonalhoz fűződő jogokhoz. Ez az összefüggés kétirányú, egyrészt az emberi jogok megsértésének – például az erőszak valamely formájának elszenvedése folytán – súlyos egészségügyi következményei lehetnek, másrészt a gyenge egészségi állapot akadályozhatja annak lehetőségét, hogy más jogokkal – például a megfelelő életszínvonalhoz és az oktatáshoz való joggal – megfelelően élhessünk.

A „mindenfajta tájékoztatás és eszme kérésének, megismerésének és terjesztésének” szabadsága, mely minden gyermeket megillet, magában foglalja az egészségre, reprodukcióra és szexualitásra vonatkozó információkhoz való jogot is (13. cikk). A gyermekek és szüleik számára hozzáférést kell biztosítani a gyermek egészségére és táplálkozására, a szoptatás előnyeire, a személyes és környezeti higiénia, valamint a balesetek megelőzésére vonatkozó alapvető információkhoz, és segítséget kell nyújtani ezen ismeretek hasznosításához. Ez döntő fontosságú, mert az egészséghez való jog olyan szabadságokat is magában foglal, mint a saját egészségünk és testünk feletti rendelkezés joga, valamint az, hogy senkit nem lehet beleegyezése nélkül orvosi kezelés vagy kísérlet alá vetni.

Kapcsolódó gyakorlatok

- A néma bemondó
- A nyuszik jogai
- Kedves Naplóm!
- Riporter kerestetik!
- Szembekötősdí
- Testet öltött tudás
- Úton egy új világ felé

Az egészség nem csupán az egyén saját ügye, hanem gazdasági és politikai kérdés is, hiszen a megbetegedés gyakran vezethető vissza az egyenlőség hiányával és a szegénységgel összefüggő okokra, és az egészségügyi ellátás elérhetősége is mindig a politikától függ. A gyermekeket különös védelem illeti meg annak érdekében, hogy emberi jogukat érvényesíthessék fejlődésüknek ebben a különösen fontos szakaszában. A gyermekek jó egészséghez való jogának biztosítása magában foglalja a megelőzést, az egészségnevelést, a rehabilitációt és a bántalmazástól vagy kizsákmányolástól való védelmet.

Milyen mértékben érinti a hátrányos megkülönböztetés és a szegénység azon gyerekek egészségét, akikkel Ön dolgozik?

Az európai gyerekek egészségügyi problémái

Az európaiak egészsége – a születéskor várható élettartam alapján mérve – jobb, mint a világ legtöbb más régiójában élő embereké. Ugyanakkor az életkor, a nem és az országok szerint, de még ugyanazon országon belül is jelentős különbségek állnak fenn. Ezen egyenlőtlenségek többsége társadalmi-gazdasági különbségekből fakad. A szegényebb rétegek és a szegényebb területeken élők kevésbé férnek hozzá az egészségügyi szolgáltatásokhoz és ellátáshoz (elérhetőség, megfizethetőség és minőség tekintetében), egészségük általában gyengébb, és fiatalabb korban halnak meg, mint a vagyonosabbak. Más tényezők – például az étrend, a fizikai aktivitás, a dohányzás, a túlzott mértékű alkoholfogyasztás, valamint az egészségügyi ellátás és ennek minősége – gyakran az általános gazdasági körülményekkel vannak kapcsolatban, és fontos szerepet játszanak az egészségi állapot romlásában. Az európai gyerekek és fiatalok általános egészségügyi problémái a következők:

Fertőző betegségek

A gyerekeknek a betegségekkel szemben védelemre van szükségük. Ez a fajta védelem az anya és a gyermek egészségügyi ellátásával, a helyes táplálkozással és a fertőző betegségek elleni védettség kialakításával kezdődik. A megelőzhető betegségek ellen be nem oltott gyermekek száma növekvőben van, ami valamennyi gyermek egészségét veszélyezteti.

Nem fertőző betegségek

Egyes európai országokban jelentős egészségügyi problémát jelentenek a rossz vízminőséggel, a környezetkárosodással, a közművesítés hiányával és a nem megfelelő higiéniai viszonyokkal összefüggő megbetegedések. Az ENSZ a biztonságos ivóvízhez és a megfelelő higiénés körülményekhez való hozzáférést emberi jogként ismerte el, amely egyértelműen levezethető a megfelelő életszínvonalhoz való jogból, és elválaszthatatlanul kapcsolódik a lehető legjobb testi és lelki egészséghez, valamint az élethez és az emberi méltósághoz fűződő jogokhoz is.

Lelki egészség

Az egészség nem csak testi vagy orvosi kérdés. Becslések szerint Európában a gyermekek mintegy 10-30%-a mentális egészségügyi problémákkal küzd.¹ „A fejlett országokban egyre inkább a mentális betegségeket tekintik a gyermekeket és serdülőket érintő legfontosabb egészségügyi problémának”², ezzel a kérdéssel kapcsolatban általános az egyetértés. A gyermekek és serdülők mentális egészségügyi zavarai komolyan befolyásolhatják gondolkodásukat, érzelmeiket és tetteiket. Az elhanyagolást elszenvedő, családi konfliktusokat átélő, fizikai vagy lelki erőszak, diszkrimináció vagy társai terrorizálásának áldozatává váló gyermekek önértékelése gyakran alacsony, iskolai teljesítménye gyenge.

Elhízás

Egy, a gyerekek körében végzett 2014-es tanulmány kimutatta, hogy az Egészségügyi Világszervezet (WHO) európai régiójában átlagosan minden harmadik gyermek túlsúlyos vagy elhízott. Dél-Európa egyes részein minden második gyermek túlsúlyos. A fiúknál továbbra is nagyobb a túlsúlyosság vagy az elhízás kockázata, mint a lányoknál. Az elhízás különösen veszélyes a gyerekekre: az elhízott gyerekek körében sokkal nagyobb a 2-es típusú cukorbetegség, a magas vérnyomás, az alvászavarok és a pszichés problémák kialakulásának veszélye.

Alkoholfogyasztás, kábítószer-használat és dohányzás

A világon Európában a legmagasabb az alkohol- és dohányfogyasztók aránya³ – nemcsak a felnőttek, hanem a gyermekek körében is, a 18 év alattiakat érintő korlátozások ellenére. A WHO európai régiójában a 15 évesnél idősebb fiatalok ötöde „súlyos alkalmoszerű ivásról” számol be – ami alkalmanként öt vagy ennél is több ital fogyasztását jelenti. Az EU-ban a 15-64 éves korosztályban férfiaknál minden hetedik, nőknél minden tizenharmadik haláleset az alkoholra vezethető vissza. Hasonlóképpen Európában a legmagasabb a dohányzás elterjedtsége a felnőttek körében (28%), és a dohányzók aránya a kamaszok körében is a legmagasabbak között van. A dohányfüstnek való kitettség közvetlen összefüggésben van a súlyos légúti problémákkal, így az asztmával és a csökkent légzésfunkcióval. Ezek a problémák már csecsemőkorban kezdődhetnek, és az ember egész életére kihathatnak.

Fogyatékoság és speciális igények

Becslések szerint a világ népességének 20 százalékát érinti a fogyatékoság vagy közvetlenül, vagy közvetett módon, családtagként, nevelőként vagy gondozóként. Sok fogyatékossgal élő gyermeknek kiterjedt és egész életen át tartó orvosi kezelésre, valamint a tanulásban jelentős támogatásra van szüksége, és a legmagasabb szintű egészségügyi színvonalhoz fűződő jogból eredően minden gyermeknek joga van az ilyen kezeléshez és támogatáshoz. Mindazonáltal a fogyatékossgal élő gyermek általános egészségéhez a testi szükségletek mellett az érzelmi és pszichés igényeket is ki kell elégíteni. A fogyatékossgal élő gyermekek családjának joga van olyan szolgáltatásokhoz, amelyek lehetővé teszik a szülők számára, hogy fogyatékos gyermeküket a családi mindennapok során gondozzák. A fogyatékossgal szociális modellje hangsúlyozza a társadalmi és fizikai környezet által állított összes olyan akadály elhárításának fontosságát, amelyek gátolják a fogyatékossgal élők társadalmi részvételét és jogaik gyakorlását. A közzétételmények és a szolgáltatók kötelesek ezeket a szükségleteket figyelembe venni és ezekhez igazodni.

? Milyen tényezők befolyásolják az Ön csoportjában lévő gyermekek egészséghez való jogának gyakorlását? Minek kell történnie ahhoz, hogy ez az alapvető emberi joguk érvényesüljön?

Gyermekbarát egészségügy

Bár a gyerekek egészséghez és egészségügyi ellátáshoz fűződő jogai széles körben elfogadottak, gyakran nem érvényesülnek az egészségügyi és gyermekellátások gyakorlatában. Az *Európa Tanács gyermekbarát egészségügyről szóló iránymutatása* olyan integrált megközelítést javasol, amely a gyermekek jogait, szükségleteit és erőforrásait helyezi az egészségügyi szolgáltatások középpontjába, a gyerekek családi és társadalmi környezetének figyelembevételével.⁴ Az öt alapelv – részvétel, fejlesztés, védelem, megelőzés és ellátás – különösen releváns a gyermekbarát egészségügyi megközelítés szempontjából.

Részvétel

A részvétel elve három szinten jelenik meg az egészségügy területén. Az egyéni döntéshozatal szintjén: amennyiben a törvény szerint a beavatkozáshoz a gyermek képes beleegyezését adni, a beavatkozás csak akkor hajtható végre, ha a gyermek szabad és tájékoztatáson alapuló döntésével abba beleegyezett. Amennyiben még túl fiatal az egyéni döntéshez, a szülők a beleegyezés megadása vagy elutasítása előtt átbeszélnek vele a helyzetet, és véleményét korára és érettségére való tekintettel figyelembe veszik. A második szinten a gyermekeknek lehetőséget kell biztosítani arra, hogy visszajelzést adhassanak tapasztalataikról az egészségügyi szolgáltatások igénybevételét követően. Harmadik szinten a gyermekeket be kell vonni az egészségügyi kérdésekkel kapcsolatos közpolitikai döntéshozatali eljárásokba, ideértve az egészségügyi szolgáltatások értékelését, tervezését és fejlesztését.

Fejlesztés

Az egészségfejlesztés magában foglal minden olyan tevékenységet, amely révén a gyermekek képessé válnak arra, hogy befolyást gyakoroljanak saját egészségükre, és többet találkozzanak az egészségüket támogató hatásokkal, valamint azokat a tényezőket, amelyek az egészségügyi szolgáltatások terén és különféle helyzetekben pozitívan hatnak az egészségre. Fontos, hogy azok a gyerekek, akik ismétlődően vagy hosszabb időn át egészségügyi ellátásban részesülnek, képesek legyenek kapcsolatot tartani a családjukkal és a barátaikkal; hosszan tartó kórházi tartózkodás miatt iskoláztatásuk vagy jövőbeli egészségi állapotuk nem sérülhet.

Védelem

Minden gyermeket védeni kell a lehetséges egészségügyi kockázatokkal szemben, beleértve azokat is, amelyek az egészségügyi szolgáltatások igénybevételekor merülnek fel. Vannak gyerekek, akik másoknál sérülékenyebbek – vagy azért, mert tartósan fennálló állapotuk korlátozza képességeiket, vagy azért, mert életkörülményeik elmaradnak az optimálistól. Gyermekbarát panasztételi eljárásokat kell kialakítani, és a gyermekekkel foglalkozó szakemberek rendszeres ellenőrzésével meg kell győződni arról, hogy alkalmasak-e a gyermekekkel végzett munkára.

Megelőzés

A megelőzés célja a későbbi egészségügyi, szocializációs vagy érzelmi problémák elkerülése olyan tevékenységek révén, amelyek az egészséget negatívan befolyásoló tényezők visszaszorítását, a betegség vagy rossz állapot kialakulásának megelőzését, illetve ezek életmódra gyakorolt hatásának elhárítását, illetve valamely egészségügyi szolgáltatás vagy beavatkozás által okozott kár megelőzését célozzák. Ez magában foglalja az oltási és szűrési programokat, valamint az ismeretterjesztő és figyelemfelhívó tevékenységeket, különösen a gyermekek egészséghez és egészségügyi ellátáshoz fűződő jogaival kapcsolatban.

Ellátás

Minden gyermeknek egyformán hozzáférést kell biztosítani olyan minőségi szolgáltatásokhoz, amelyek hozzájárulnak a gyermekek és a családok egészségéhez és jóllétéhez. Különleges egészségügyi ellátásra lehet szükségük a kiszolgáltatottabb helyzetű gyermekeknek, mint a fogyatékkal élő vagy a gyermekvédelmi intézményekben elhelyezett gyermekeknek, a hajléktalan és utcán élő gyerekeknek, az alacsony jövedelmű családokban élő gyermekeknek, a roma gyermekeknek, a migráns, menekült és menedékkérő gyermekeknek, a kísérel nélkülieknek, valamint a bántalmazott és elhanyagolt gyermekeknek.

Egészségnevelés

Széles körben elismert tény az oktatás és az egészség között fennálló pozitív kapcsolat. A függés kölcsönös: a jobb oktatás általában jobb egészséget eredményez, a jobb egészség pedig lehetővé teszi az emberek számára, hogy több időt, pénzt és energiát fordítsanak a tanulásra. Az egészségnevelés fő célja az egészséges életmód megismertetése és a pozitív hozzáállás kialakítása, és ezzel változások előidézése az emberek viselkedésében. Fontos, hogy a gyerekek megértsék, hogy részben maguk is felelősek saját egészségi állapotukért, továbbá befolyással lehetnek a családjuk és a környezetükben élő más emberek egészségére is.

A hatékony egészségnevelés elősegíti, hogy a gyerekek megértsék az egészséghez kapcsolódó fontos kérdéseket, pozitív hozzáállást és egészséges szokásokat alakítsanak ki, amelyeket aztán egész életükön át meg is őriznek. Fontos az érzelmi egészség és a pozitív énkép; az emberi test tisztelete és ápolása; a jó kondíció; a káros szenvedélyekkel – alkohol- és kábítószer-fogyasztással, dohányzással – kapcsolatos tudatosság; a helyes táplálkozás és a biztonságos szexuális kapcsolatok. A szexuális nevelés kulcsfontosságú a tizenévesek számára, hiszen segít az egészséges testkép kialakításában, a nem kívánt terhesség, a szexuális úton terjedő betegségek és a szexuális visszaélések elkerülésében.

Te vagy az én hőszám! – Hogyan harcolhatnak a gyerekek a COVID-19 ellen

A Te vagy az én hőszám! című könyvet az Intézményközi Állandó Bizottság Mentális Egészségi és Pszichoszociális Támogatás Vészhelyzetben Referencia Csoportja készítette számos globális, regionális és országos szinten dolgozó szakértővel együttműködve. Globális kutatást végeztek, hogy felmérjék a gyermekek mentális egészségi állapotát és pszichoszociális szükségleteit a koronavírus-járvány idején. A világszerte több mint 1700 gyermek, szülő, gondozó és tanár bevonásával készült felmérés eredményei alapján dönt el, milyen témák álljanak a történet középpontjában. A könyvet több nyelvre lefordították – többek között magyarra is –, és a járvány által érintett számos országban terjesztették, és mesélték a gyerekeknek.

További információk:

<https://interagencystandingcommittee.org/>

Kapcsolódó emberi jogi dokumentumok és kezdeményezések

Európa Tanács

A **Módosított Európai Szociális Karta** 11. cikke foglalkozik az egészség kérdésével. A Karta kimondja, hogy „mindenkinek joga van ahhoz, hogy részesüljön a lehető legmagasabb egészségügyi színvonal elérését lehetővé tevő összes intézkedés” előnyeiből. A 13. cikkben biztosított szociális és egészségügyi segítséghez való jog kapcsán pedig rögzíti, hogy „mindenkinek, aki nem rendelkezik megfelelő anyagi eszközökkel, joga van a szociális és egészségügyi segítségre”.

Egyesült Nemzetek Szervezete

Az egészség alapvető emberi jog, ezt az **Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata** 25. cikkének 1. bekezdése is rögzíti, összekapcsolva az egészséghez való jogot a megfelelő életszínvonalhoz való joggal:

Minden személynek joga van saját maga és családja egészségének és jólétének biztosítására alkalmas életszínvonalhoz, ezen belül élelemhez, ruházathoz, lakáshoz, orvosi ellátáshoz, valamint a szükséges szociális szolgáltatásokhoz, továbbá joga van a szociális biztonsághoz, ha munkanélküliség, betegség, rokkantság, özvegység, öregség vagy tőle független más körülmények miatt elveszíti a megélhetését.

Ugyanezen cikk elismeri a gyermekek jogát a „különleges gondoskodásra, támogatásra”. Ezt a jogot számos nemzetközi emberi jogi dokumentum – különösen a **Gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya** 12. cikke – részletesebben is kifejti..

-
- 1 Ravens-Sieberer, U. & Ottova-Jordan, V. 'Children's Mental Health in Europe: The Current Situation and its Implications' [A gyermekek mentális egészsége Európában – A jelenlegi helyzet és következményei]. Elérhető itt: <https://www.hindawi.com/journals/isrn/2013/419530/>
 - 2 Suhrcke M, Pillas D and Selai C. (2008) „Economic aspects of mental health in children and adolescents” [A gyermekek és serdülők mentális egészségének gazdasági vonatkozásai], in: Social cohesion for mental well-being among adolescents [Társadalmi kohézió a serdülők mentális jóléte érdekében] Koppenhága, WHO
 - 3 WHO. Alcohol use in adolescents [Serdülőkori alkoholfogyasztás]: www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0017/303470/HBSC-No.7-factsheet_Alcohol.pdf
 - 4 Az Európa Tanács CM/Rec(2011) ajánlása a gyermekbarát egészségügyi ellátásról szóló iránymutatásokról Magyarul elérhető: <https://interagencystandingcommittee.org/system/files/2020-05/My%20Hero%20is%20You%2C%20Storybook%20for%20Children%20on%20COVID-19%20%28Hungarian%29.pdf>

“ A megelőzésnek és a [szexuális visszaéléshez és kizsákmányoláshoz kapcsolódó] veszélyekre való figyelemfelhívásnak korán kell kezdődnie, de a témákat az egyes korcsoportokhoz kell igazítani.

A Lanzarote Egyezmény végrehajtásának nyomán követésében részt vevő magyar gyerekek (2018)

Erőszak

Az erőszakmentes élethez való jog

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye tiltja a gyermekek elleni „fizikai és lelki erőszak, durvaság, bántalmazás, elhanyagolás vagy elhanyagoló bánásmód, rossz bánásmód vagy kizsákmányolás – ide értve a szexuális bántalmazást is” – minden formáját (19. cikk). A gyermekek elleni erőszak a gyermek jogainak megsértését jelenti, veszélyezteti a gyermekek szociális fejlődését, és befolyásolja más jogaik gyakorlását. Az erőszak gyakran pusztító következményekkel jár a mentális és testi egészségre rövid és hosszú távon egyaránt, és ezek időnként több nemzedéken át éreztetik hatásukat. A gyermekek elleni erőszak továbbra is széles körben elterjedt. Megnyilvánulási formái négy általános kategóriába sorolhatók:

Érzelmi bántalmazás: Ez megjelenhet szóbeli, mentális és lelki bántalmazás formájában. Az érzelmi bántalmazáshoz sorolhatók a szülők vagy gondviselők/nevelők

Kapcsolódó gyakorlatok

- Csak nézel, vagy csinálsz is valamit?
- Erőszak az iskolában, és azon kívül
- Fájdalmas szavak
- Foglald el a várat!
- Harc a narancsért
- Modern tündérmese
- Van kiút! – Majd mi megmutatjuk!

olyan tettei vagy épp tetteinek hiánya, amelyek súlyos magatartási, értelmi, érzelmi vagy mentális zavarokhoz vezetnek vagy vezethetnek.

Elhanyagolás: A gyermek alapvető szükségletei kielégítésének elmulasztása. Az elhanyagolás lehet fizikai vagy érzelmi, megnyilvánulhat a nevelés elhanyagolásában is. Fizikai elhanyagolást jelent, ha a gyermek nem jut megfelelő ételhez, ruházathoz, orvosi ellátáshoz, megfelelő felügyelethez, vagy a környezeti hatásokkal szembeni védelemhez. Ide tartozhat a gyermek elhagyása is. A nevelés elhanyagolását jelenti a gyermek óvodába vagy iskolába történő beíratásának elmulasztása, a gyermek speciális nevelési igényeinek figyelmen kívül hagyása, vagy a rendszeres iskolakerülés eltűrése. Érzelmi elhanyagolást jelent a szeretetkapcsolat és az érzelmi támogatás hiánya, illetve a gyermek védelmének elmulasztása a bántalmazással szemben, továbbá a gyermek kábítószer- és alkoholfogyasztásának elnézése.

Fizikai erőszak: A gyermek testi sérüléséhez vezető cselekedet, ami jelenthet égetést, ütést, verést, rúgást, rúgást vagy a gyermek sérelmére elkövetett más cselekményt. Függetlenül attól, hogy a felnőtt szándékosan okoz-e fájdalmat, az ilyen cselekedet – akár halálos kimenetelű, akár nem – erőszaknak minősül; például a sérülés lehet túlfegyelmzés vagy testi fenyegetés következménye is.

Szexuális erőszak: A gyermekkel szembeni helytelen szexuális magatartás, ideértve a gyermek jogellenes vagy lelkiileg káros szexuális tevékenységbe való bevonását és ilyenre való kényszerítését, a gyermek szexuális kizsákmányolását, továbbá a gyermekek szexuális bántalmazását rögzítő hangfelvételek, képek, videók felhasználását. A jog úgy tekinti, hogy a törvényben meghatározott beleegyezési korhatár alatt a gyermek nem képes beleegyezni a szexuális cselekményekbe. A szexuális erőszak a gyermek feletti hatalommal való visszaélést és a gyermek normális, egészséges és bizalmon alapuló kapcsolatokhoz való jogának megsértését jelenti.

Az erőszak könnyen titokban maradhat, és nehéz felismerni azokban az esetekben, amikor az elkövető a gyermek mindennapi életének része, és a gyerek számára elvileg biztonságot jelentő helyről – iskolából, családból, kollégiumból vagy más bentlakásos intézményből – kerül ki. Az erőszak rombolóan hat a gyermekekre: negatívan befolyásolja jóllétüket, valamint tanulási és szocializációs képességeiket; fizikai és érzelmi sérülést okoz, olyan traumát jelenthet, amelynek hatásai hosszú évekig megmaradhatnak. Sok gyermek nem mer beszélni a történetéről, főleg, ha az elkövető családtag vagy más ismerős, ez különösen igaz szexuális bántalmazás esetén. Ez a hallgatás komoly felelősséget ró mindazokra, akik gyermekekkel foglalkoznak. Fel kell tudniuk ismerni a bántalmazásra utaló jeleket, és minden ilyen esetet jelezniük kell az illetékes hatóságok felé.

A gyermekek elleni erőszakos cselekmények soha nem igazolhatók; a gyermekek elleni minden erőszak megelőzhető. A közvélemény figyelmének felkeltése és az erőszakmentesség kultúrájának kialakítása érdekében nevelésre, képzésre és képességfejlesztésre van szükség. Világos irányelvekre és hatékony beszámolási rendszerre is szükség van, és nem utolsósorban érdekképviselőre, hogy az erőszakmentesség kérdése politikai napirendre kerüljön.

Testi fenyegetés

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága a testi vagy fizikai fenyegetést a következőképp határozza meg:

testi erő alkalmazásával történő bármilyen büntetés, melynek célja, hogy – akár csak a legcsekélyebb mértékben is – fájdalmat vagy kényelmetlenséget okozzon. Leggyakoribb formája a gyermekek megütése (pofon, náspángolás, nyakleves) kézzel vagy valamilyen eszközzel – ostorral, bottal, övvel, cipővel, fakanállal stb. A Bizottság véleménye szerint a testi fenyegetés minden esetben megalázó. [...] A fenyegetésnek léteznek más, nem fizikai formái is, amelyek szintén kegyetlenek és megalázók, ezért összeegyeztethetetlenek a Gyermekjogi Egyezményvel. Ilyen például a gyermek lekicsinylésével, megszegyenítésével, becsúszásával, bűnbakként való beállításával, fenyegetésével, megrémítésével vagy kigúnyolásával járó büntetés.¹

A gyermekek testi fenytése, történjen akár az otthonában, alternatív gondozásban, iskolában vagy az igazságszolgáltatási rendszeren belül, sérti a gyermekek erőszakkal szembeni védelemhez való jogát (Európai Szociális Karta, 17. cikk), valamint a kínzás és az embertelen és megalázó bánásmód tilalmát (Emberi Jogokról szóló Európai Egyezmény, 3. cikk).

Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése kezdeményezte a testi fenytés egész Európára kiterjedő betiltását, ennek eredményeként a 47 tagállamból 32 hivatalosan megtiltotta a testi fenytés alkalmazását minden helyzetre kiterjedően, beleértve az otthont is.² E pozitív változás ellenére a testi fenytés egyes országokban jelenleg is törvényes, vagy legalábbis rendszerint büntetlenül marad, és továbbra is a fegyelmzés elfogadott formájának számít.

A családon belül alkalmazott testi fenytés felszámolásához elengedhetetlen a pozitív, erőszakmentes nevelési módszerek irányába való elmozdulás, amihez viszont kulturális változásra és a szülők körében szemléletváltásra van szükség.

Az Ön hazájában a testi fenytés általánosan, minden helyzetre kiterjedően tiltott?

Kapcsolati (családon belüli) erőszak

A kapcsolati erőszak olyan fizikai, szexuális, lelki vagy gazdasági erőszak, amely a családon belül vagy az egy háztartásban élők között, illetve a volt vagy jelenlegi házastársak vagy partnerek között fordul elő. A kapcsolati erőszak legtöbb áldozata nő, de sokszor a nő gyermekei is az erőszak áldozatává válhatnak, vagy tanúi lehetnek az anyjuk ellen irányuló erőszaknak.

Iskolai erőszak, kortársak közötti erőszak

Becslések szerint évente 246 millió gyermek és serdülő tapasztal valamilyen formában iskolai erőszakot és zaklatást. Az iskolai zaklatás sokféle formát ölthet, történhet testi és lelki bántalmazás útján. Azok a gyerekek, akik némileg „mások”, mint a többiek – okosabbak, a többségnél nagyobbak vagy kisebbek, más a bőruk színe vagy az akcentusuk – gúnyolódás, pletyka, csúfolódás, megfélemlítés, kirekesztés, továbbá a személyük vagy a tulajdonuk ellen irányuló támadás célpontjai lehetnek. Az iskolai erőszak áldozatául esett gyermekek számára az iskola többé nem a tanulás, hanem a terror helyszíne.

Fel kell hívni a közvélemény figyelmét az iskolai erőszak problémájára, és be kell vezetni a zéró tolerancia elvét. Az iskola vezetőinek, a tanároknak és a szülőknek fel kell tudniuk ismerni az erőszak jeleit, és azonnal fel is kell lépniük ellene. Az erőszak felszámolása érdekében minden iskolában következetes megelőző programokra, és a gyerekek számára könnyen elérhető, biztonságos, teljes titoktartást biztosító, vagy akár anonim panasztételi lehetőségre van szükség. Az iskolai erőszak elleni küzdelem hatékony eszköze, ha a gyerekeket bevonjuk a kérdéssel kapcsolatos figyelemfelkeltő és tájékoztató, valamint kortárs-segítő munkába. Az Európa Tanács demokratikus állampolgárságra nevelésről és emberi jogi nevelésről szóló chartája fontos szerepet szán az oktatásnak az erőszak leküzdésében, különösen az iskolai zaklatás visszaszorításában, akár fizikai, akár lelki, akár a manapság egyre elterjedtebb internetes zaklatás (cyberbullying) formájában valósul meg.

Káros tartalmak

Az internet és a közösségi hálózatok sokféle veszélyt rejtenek a fiatalok számára. A nem megfelelő szexuális vagy erőszakos tartalmak vagy a gyermek fejlődésére károsnak tartott más tartalom gyerekek számára való elérhetővé tétele – függetlenül attól, hogy szándékosan történik-e vagy sem – erőszaknak minősül. A káros – bár nem feltétlenül illegális – tartalmak a különféle anyagok széles skáláját fedik le, kezdve a gyermekek szexuális bántalmazását ábrázoló anyagoktól („gyermekpornográfia”), az erőszakos videojátékokon át a gyűlöletbeszédre ösztönző weboldalakig. A gyermekekre nézve káros tartalmak számukra való elérhetővé tétele a gyermek veszélyeztetését jelenti.

Szexuális erőszak

A szexuális erőszak átfogó fogalom, magába foglalja a gyermekek szexuális bántalmazásának és szexuális kizsákmányolásának minden formáját. Becslések szerint Európában körülbelül minden ötödik gyermek áldozatul esik szexuális erőszaknak, és az esetek mintegy 80%-ában a gyermek ismeri az elkövetőt. A gyermekekkel szembeni szexuális erőszak sokféle formát ölthet, ilyen például a családon vagy bizalmi körön belüli szexuális zaklatás, a szexuális kizsákmányolás prostitúció vagy a gyermekek szexuális bántalmazását ábrázoló anyagok útján, az online szexuális erőszak vagy a gyerekek által gyerekekkel elkövetett szexuális erőszak.

Az Európa Tanács egyezménye a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről (Lanzarote Egyezmény) az első nemzetközi szerződés, amely kifejezetten a gyermekek szexuális erőszak elleni védelmére irányul. A meglévő nemzetközi és regionális jogi normákra épülő Lanzarote Egyezmény jelentős előrelépést jelent a gyermekekkel szembeni szexuális bűncselekmények megelőzésében, az elkövetők büntetőjogi felelősségre vonásában és a gyermekáldozatok védelmében. Az egyezmény értelmében büntetni rendelt cselekmények:

- **Gyermek szexuális abúza (szexuális visszaélés):** egy felnőtt gyermekkel folytatott szexuális cselekménye. Függetlenül attól, hogy a gyermek elérte-e a nemzeti jogszabályban megállapított beleegyezési korhatárt, a cselekmény szexuális zaklatásnak minősül, ha a felnőtt kényszerrel, erőszakot vagy fenyegetést alkalmaz, bizalmi helyzettel, tekintéllyel vagy a gyermek feletti befolyásával visszaél, vagy kihasználja a gyermek különösen veszélyeztetett helyzetét.
- **Gyermekprostitúció – szexuális kizsákmányolás prostitúció céljából:** a gyermek szexuális kizsákmányolásának bármely formája, amikor a gyermeket pénzért vagy más ellenszolgáltatásért vagy bármilyen előnyért (vagy ennek ígéretéért) cserébe prostitúcióra toborozzák, prostitúcióban való részvételre veszik rá, vagy erre kényszerítik.
- **Gyermekpornográfia – a gyermek szexuális bántalmazását ábrázoló anyagok:** minden olyan anyag, amely egy valós vagy színlelt, egyértelműen szexuális cselekményben részt vevő gyermeket ábrázol, vagy egy gyermek nemi szerveinek elsődlegesen szexuális célú ábrázolása. A bűncselekmény elkövethető ilyen anyag előállításával, felkínálásával vagy hozzáférhetővé tételével, terjesztésével vagy továbbadásával, saját célra vagy más személy számára történő beszerzéssel, birtoklással és szándékos hozzáféréssel.
- **Gyermekek szexuális célú megszólítása – szexuális visszaélés online előkészülete (online behálózás, grooming):** egy felnőtt szándékos cselekedete, aki szexuális zaklatás vagy kizsákmányolás céljából találkozóra hív egy gyermeket, aki még nem érte el a szexuális nagykorúságot. A Lanzarote Egyezmény kifejezetten utal az információs és kommunikációs technológiákon keresztül tett ilyen megkeresésekre, valamint azokra a helyzetekre, amikor az elkövető konkrét lépéseket tesz a gyermekkel való személyes találkozás érdekében. Mindazonáltal az egyezmény értelmezésével megbízott bizottság azt javasolja, hogy az államok mérlegeljék a büntethetőség kiterjesztését azokra az esetekre is, amikor a szexuális zaklatást kizárólag online követik el.

Szükség van a gyermekekkel foglalkozó személyek átvilágítására és képzésére, továbbá ösztönözni kell őket, hogy tegyenek bejelentést, ha szexuális kizsákmányolás vagy szexuális erőszak gyanúja merül fel. Fontos, hogy a gyerekek az iskolában kapjanak tájékoztatást a szexuális erőszak kockázatairól, továbbá arról, hogyan védjék magukat, és honnan tudnak segítséget kérni (beleértve a telefonos segélyvonalakat is). A gyermekek szexuális bántalmazástól való védelmének biztosításában fontos szerep jut a szülőknek, a tanároknak, a szociális munkásoknak és a politikai döntéshozóknak egyaránt.

Emberkereskedelem, kényszermunka és rabszolgaság

Az emberkereskedelem, a kényszermunka és a rabszolgaság súlyosan sérti az emberi jogokat, ezen belül a 18 éven aluli áldozatok esetében a gyermekjogokat.

Az **Európa Tanács Emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezménye** szerint „emberkereskedelem gyermekáldozata” minden olyan 18 éven aluli személy, akit – akár országhatáron belül, akár azon kívül – kizsákmányolás szándékával toboroznak, szállítanak, elhurcolnak, rejtegetnek, illetve átvesznek. Egyes gyerekeket az iskoláztatás vagy az utazás hamis ígéretével csábítanak el, más esetekben maga az elszegényedett család bocsátja áruba a gyermeket. Az áldozatok többsége lány, akiket szexuális kizsákmányolás – ideértve a gyermekek bántalmazását ábrázoló anyagok előállítását is – céljából csempésznek, de az emberkereskedelem ezen formája fiúkat is érint. A gyermekkereskedelem célja lehet még a kényszermunka, koldulásra kényszerítés, bűnözésre kényszerítés és háztartási szolgaság is.

Az **Emberi Jogok Európai Egyezménye** tiltja a rabszolgaság, a szolgaság, a kényszermunka és a kötelező munka minden formáját (4. cikk). A szolgaság a kényszermunka súlyosabb formája, amikor a személyt nemcsak olyan munka elvégzésére kényszerítik, amelyre nem saját elhatározásból vállalkozott, hanem szabadságában is korlátozzák, és az illető saját helyzetén nem képes változtatni.

A veszélyeztetett gyermekek csoportjai

Bár a gyerekek elleni erőszak nem korlátozódik valamely csoportra vagy gazdasági rétegre, a bántalmazás tekintetében egyes gyerekek különösen védtelenek vagy veszélyeztetettek. Ilyenek többek között:

- **Az utcagyermek:** Az utcán élő és/vagy dolgozó gyerekek különösen ki vannak téve az emberkereskedelem és a kizsákmányolás veszélyének. Európa nagyvárosaiban továbbra is tízezerszámra élnek utcagyerekek, számuk a munkanélküliség, a szegénység és a migráció miatt növekvő tendenciát mutat.
- **A fogyatékossgal élő gyermekek:** Bár a fogyatékossgal élő gyerekek gyakran válnak bántalmazás célpontjává, beleértve a fizikai és a szexuális erőszakot, a gyermekvédelmi szolgálatot ellátó szervezetek rendszerint nem foglalkoznak szükségleteikkel.
- **Bentlakásos vagy zárt intézményben élő gyermekek:** Az intézeti gyerekek különösen védtelenek az erőszakkal szemben ottani tartózkodásuk alatt és után egyaránt. Veszélyeztetettségük akkor is fennáll, amikor a fiatal már elhagyta az intézményt.
- **Migráns gyermekek:** A bevándorló, menekült és menedékkérő gyerekeket, különösen a kíséző nélkülieket, a gyermekkereskedelem vagy kizsákmányolás veszélye fenyegeti.
- **Leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű vagy interszexuális gyermekek:** A gyermek feltételezett szexuális irányultsága, nemi identitása, nemi önkifejezése vagy nemi jellemzői miatti (offline vagy online) zaklatás gyakori jelenség. Ismétlődő jellege miatt különösen fájdalmas és ártalmas lehet.

Ön mit tud tenni?

- Figyeljen oda a nevelői, oktatói, képzői munkája során látókörébe került gyerekekre, és jelentse az olyan eseteket, amikor felmerül az erőszak gyanúja!
- Kísérje figyelemmel a gyerekek erőszakkal szembeni védelmére vonatkozó programokat, és gyakoroljon nyomást a hatóságokra a gyerekeket védelmező jogalkotás érdekében!
- A szülőknek szóló gyereknevelési programokon keresztül támogassa a családokat!
- Törje meg a hallgatást: beszéljen az Ön által átélt vagy látott erőszakról!
- Tegyen azért, hogy az erőszak ne legyen elfogadott dolog a társadalomban!
- Hívja fel a figyelmet a gyerekek elleni erőszak témájára!
- Tanulja meg, hogyan ismerheti fel az erőszak jeleit!
- Mozgósítsa az iskolát és a közösséget a kortárs zaklatás ellen!
- Tanítsa meg a gyerekeknek, hogyan tudják megvédeni magukat, és kihez tudnak fordulni, ha erőszakkal találkoznak!
- Tanítson a gyerekeknek módszereket a konfliktusok erőszakmentes kezelésére!
- Nézzon utána, hogyan lehet jelenteni az internetes zaklatást és a gyűlöletbeszédet!
- Ön se alkalmazzon erőszakot!

Kapcsolódó emberi jogi dokumentumok és kezdeményezések

Európa Tanács

Az **Emberi Jogok Európai Egyezménye** értelmében senki nem vethető alá kínzásnak, embertelen vagy megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek. Ezt a jogot védi a Kínzást és Embertelen vagy Megalázó Bánásmódot vagy Büntetést Megelőzni Hivatott Európai Bizottság (angol rövidítéssel: CPT) is, amely követelményeket fogalmaz meg a szabadságuktól megfosztott fiatalok védelme érdekében, bíróságon kívüli megelőző mechanizmusokat biztosít a fiatalok fogvatartottak védelmére, és rendszeresen látogatásokat tesz a fiatalok elkövetőket fogva tartó intézményekben.³

Az **Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által elfogadott, a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás** célja az igazságszolgáltatási rendszer fejlesztése, valamint az igazságszolgáltatással – családi ügyek (például válás vagy örökbefogadás), közigazgatási ügyek (állampolgársági vagy bevándorlási ügyek) vagy büntető ügyek folytán (bűncselekmények áldozataként, tanújaként vagy elkövetőjeként) – kapcsolatba kerülő gyermekek sajátos szükségleteihez való igazítása. A gyermekbarát igazságszolgáltatás:

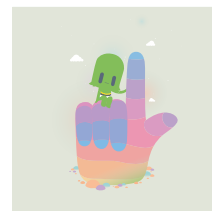
- hozzáférhető,
- életkornak megfelelő,
- gyors,
- kellő gondossággal történik,
- a gyermek igényeihez igazodik, és azokat állítja központba,
- tiszteletben tartja a tisztességes eljáráshoz való jogot,
- tiszteletben tartja az eljárásban való részvétel és az eljárás megértésének jogát,
- tiszteletben tartja a magán- és a családi élethez való jogot,
- tiszteletben tartja az integritáshoz és méltósághoz fűződő jogot.

Világszinten a 2-4 éves gyerekek háromnegyedével – közel 300 millió gyermekkel – szemben rendszeresen alkalmaznak erőszakos fegyelmezési módszereket (testi fenyítést és/vagy lelki erőszakot) otthon a saját szülei vagy gondviselőik, és a testi fenyítés a gyerekek mintegy 60%-át érinti (vagyis kb. 250 millió gyereket).¹

A bugyiszabály

Körülbelül minden ötödik gyermek válik erőszak áldozatává, beleértve a szexuális bántalmazást is. Az ilyen esetek megelőzését segíti, ha a gyerekek megtanulják az ún. bugyiszabályt a gyermekbarát Kiko és a kéz² című oktatócsomag segítségével. A Kiko és a kéz tartalmaz a szülőknek szóló egyszerű útmutatót is, amelyből megtudhatják, hogyan magyarázhatják el a gyerekeknek, hogy a testük mely részén nem érintheti meg őket senki, adott esetben miként reagáljanak, és hová fordulhatnak segítségért. Az anyagok egy része magyar nyelven is elérhető.

Az Iskolai Erőszak Nemzetközi Megfigyelő Központja egy nem kormányzati szervezet, amely kutatásokat végez és tájékoztatást nyújt az iskolai erőszakról. A szervezet többek közt az intervenciós programok és közpolitikák hatását vizsgálja, és közreműködik különböző javaslatok kidolgozásában is az iskolai erőszak elleni fellépéshez.

- 1 ENSZ Gyermek Jogainak Bizottsága, 8. számú átfogó kommentár a gyermek testi fenyítéstől és más kegyetlen vagy megalázó büntetési formák elleni védelemhez való jogáról
<https://www.coe.int/en/web/children/corporal-punishment>
- 2 Lásd: www.cpt.coe.int/EN/about.htm
- 3 UNICEF: A Familiar Face [Egy ismerős arc] (2017)
<https://data.unicef.org/wp-content/uploads/2017/10/EVAC-Booklet-FINAL-10.31.17-high-res.pdf>
- 4 <https://www.coe.int/en/web/children/underwear-rule>
- 5 <https://www.coe.int/en/web/children/hun>

“ Üres szavaikkal ellopták az álmaimat és a gyermekkoromat. És mégis: én egyike vagyok a szerencséseeknek. Mert emberek szenvednek, emberek halnak meg, teljes ökoszisztémák omlanak össze. Egy tömeges kihalás kezdetén vagyunk, és maguk csak pénzről meg olyan tündérmesékről tudnak beszélni, mint az örökös gazdasági növekedés! Hogy merészelik?!

Greta Thunberg az ENSZ klímaügyi csúcstalálkozóján, New Yorkban, 2019. szeptember 23-án.

Kapcsolódó gyakorlatok

- A címke mögött
- Feltérképezzük a jogokat
- Milyen szép a világ!
- Riporter kerestetik!
- Vízsepek

Környezet

A környezet és a gyermekjogok

Az ember a földi élet szerves része, a földi környezet pedig hatással van az emberi élet minden területére, beleértve az emberi jogokat is. Az ENSZ 1972-ben rendezett Emberi Környezet konferenciája hivatalosan elismerte a környezetet és az emberi jogok közötti kapcsolatot, a résztvevők által elfogadott nyilatkozat kimondja, hogy „az ember környezete – a természeti és az ember alkotta egyaránt – alapvető fontosságú az ember jóléte és az alapvető emberi jogai, sőt még az élethez való jog szempontjából is”.

A környezeti jogokat gyakran a kollektív jogok között említik. Ezek olyan jogok, amelyekkel nem annyira egyének, sokkal inkább embercsoportok, egész társadalmak

rendelkeznek. Az egészséges környezethez való jog mellett a kollektív jogok közé tartozik még többek között a békéhez, a fenntartható fejlődéshez, a kommunikációhoz és az emberiség közös örökségében való részesedéshez való jog is. A kollektív jogok annak elismerését jelentik, hogy az emberi jogok nemcsak egy adott politikai vagy társadalmi rendszerben élő egyéneket illetik meg, hanem az összes embert együttesen, egy olyan, a nemzetállamok fölött álló rendszerben, amelyben az emberek kölcsönösen függenek egymástól. Például a globális felmelegedés minden élőlényre kihat, függetlenül attól, melyik országban él. Ahogy minden egyének tisztelnie kell embertársai valódi belső értékét, ugyanúgy tisztelnie kell az összes élőlény értékét is: az állatokét, a növényekét és az ökoszisztémáét, amelyben mindannyian élünk.

A környezet pozitív és negatív módon is hatást gyakorol az emberi jogokra. Alapvető szerepe van az emberi élet biztosításában, az élelmiszerekhez, az iparhoz és a fejlődéshez szükséges nyersanyagok előteremtésében. Ugyanakkor egyes környezeti kockázati tényezők, mint a túl erős sugárzás vagy a szennyezett ivóvíz, fenyegethetik az emberi egészséget, sőt magát az életet is. Ha a fenyegetés nem baleset vagy természeti csapás következménye, ha megelőzhető lett volna, akkor az akár az emberi jogok megsértését is jelentheti.

Az ENSZ biztonságos, tiszta, egészséges és fenntartható környezethez kapcsolódó emberi jogi kötelezettségekkel foglalkozó különmegbízottja egy jelentésében kifejtette, hogyan kapcsolódnak egymáshoz a gyermekjogok és a környezet.¹

- **Az élethez, az egészséghez és a fejlődéshez való jog:** A környezeti ártalmak veszélyeztetik a gyermekek és a terhes nők életét, idő előtti halálózást és egészshosszig tartó egészségügyi problémákat okozhatnak. A gyerekeknek egészséges környezetre van szükségük a fejlődéshez és a gyarapodáshoz.
- **A megfelelő életszínvonalhoz való jog:** A tiszta levegő és víz hiánya, a veszélyes vegyi anyagok és hulladékok miatt fennálló kockázatok, az éghajlatváltozás hatásai és a biológiai sokféleség csökkenése sérti a gyermekeknek a megfelelő – testi, mentális, szellemi, erkölcsi és társadalmi fejlődését lehetővé tevő – életszínvonalhoz való jogát, valamint az ebből származó valamennyi jogot: az élelemhez, a lakhatáshoz, a biztonságos és tiszta vízhez és a megfelelő higiéniához fűződő jogot.
- **A játékhöz és a szabadidőhöz való jog:** Fontos, hogy a gyerekek egészséges és biztonságos környezetben tudjanak játszani és szabadidős tevékenységekben részt venni. Vannak gyerekek, akiknek csak veszélyes környezetben nyílik lehetőségük a szabadtéri játékra: szennyezett a levegő és a víz, a környéken nyílt személtlerakó vagy mérgező anyagok vannak, nincs biztonságos park, se erdő vagy rét a közelben, vagy ha van, az nem hozzáférhető. Vannak, akik még az otthonukat sem hagyhatják el anélkül, hogy környezeti ártalmaknak tennék ki magukat.
- **Az oktatáshoz és a tájékozódáshoz való jog:** az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye szerint a gyermek oktatásának a természeti környezet iránti tisztelet kialakítására kell irányulnia. Ezenkívül a gyerekeknek hozzá kell férniük olyan információkhoz, amelyek segítenek nekik megérteni, milyen hatást gyakorol a környezet a jogaikra, hogyan védhetik meg magukat, és mit tehetnek ők maguk a környezet védelmében. Ezeket az információkat gyermekbarát nyelven és hozzáférhető módon kell biztosítani.
- **A gyermek joga ahhoz, hogy véleményét meghallgassák:** a gyerekek nem tudományos szakemberek, és nem is felnőttek, de saját életüket, viszonyaikat sokkal jobban ismerik, mint a felnőttek. Vitathatatlanul fontos a gyerekek nézeteinek tiszteletben tartása olyan hosszú távú környezeti kihívásokkal kapcsolatban, mint az éghajlatváltozás vagy a biológiai sokféleség csökkenése, hiszen ezek formálják a világot, amelyben az életüket leélik. A gyerekek fontos szerepet játszhatnak a környezet-tudatos életmód terjesztésében a kortársaik körében, a tágabb közösségben és a társadalom szintjén.

Környezetvédelmi kérdések Európában

Európának, és az egész világnak számos súlyos környezeti fenyegetéssel kell szembenéznie, amelyek szinte biztosan hatással lesznek a jövő generációira:

- Az **éghajlatváltozás**, amit jórészt az évszázadok során kibocsátott hatalmas mennyiségű széndioxid okoz, már most is hatással van a világ minden régiójára. Az elmúlt években a globális felmelegedés és az időjárási viszonyok változása következtében Európában megszorodtak az olyan szélsőséges időjárási jelenségek, mint az aszály, az árvíz, szélsőséges hőhullámok és az erdőtüzek.
- A **talajromlás és a vízerózió** a világon mindenütt fenyegeti az élelmiszer-ellátást: Az ENSZ Élelmiszeri és Mezőgazdasági Szervezetének becslései szerint elképzelhető, hogy 60 év múlva a talaj már nem lesz alkalmas a növénytermesztésre. A probléma Európában is érezhető: Közép- és Kelet-Európa egyes részein a talajromlás ma már olyan mértékű, hogy a földet nem lehet megművelni.
- **Vadon élő állatok és növények** pusztulnak ki egész Európában, a biológiai sokféleséget komoly veszély fenyegeti. Egyre kevesebb a madár, és egy nemrégiben készült tanulmány szerint a német természetvédelmi területeken a repülő rovarok száma 27 év alatt 76%-kal csökkent.
- Az **ipari halászat** bizonyos halfajokat – például a kékuszójú tonhalat – a kihalás szélére sodort. A túlhalászás a problémának csak egy része, ehhez jön még a haltenyésztés során használt gyógyszerek és fertőtlenítőszeresek miatti tengervíz-szennyezés.
- A nehézipar és a fosszilis tüzelőanyagok okozta **légszennyezettség** közvetlenül hat az ember és minden élőlény egészségére. Az Európai Környezetvédelmi Ügynökség 2014. évi jelentése szerint az autók, az erőművek, a háztartások és a mezőgazdaság által okozott légszennyezés miatt a kontinensen közel 467 000 ember hal meg idő előtt.
- A **vízhiány** és az **aszály** egyre gyakoribb és elterjedtebb jelenség egész Európában.
- A **túlfogyasztás** negatív hatással van a környezetre. Ha a bolygón mindenki annyit fogyasztana, mint egy átlagos európai, két Földre lenne szükségünk.
- A világ szárazföldjei és óceánjai **háztartási és ipari hulladékkal** telnek meg. Európában évente több mint 2,5 milliárd tonna hulladék termelődik. Ennek csak körülbelül egyharmada kerül újrahasznosításra, a többit elégetik vagy hulladéklerakóba viszik.
- A **genetikailag módosított organizmusok (GMO-k)**, melyek örökítőanyagát módosított gén hozzáadásával megváltoztatták, hosszú távú hatással lehetnek az emberi egészségre, a környezetre és a fenntartható mezőgazdaságra egyaránt.

Melyek a főbb környezetvédelmi problémák az Önök térségében?
Miként hatnak ezek a helyben élőkre? Hogyan hatnak a gyerekek jogaira?

A gyermekek és a környezet

„A gyermeket körülvevő környezet sokféle lehet, annak jellege alapvetően befolyásolja a növekedésüket és fejlődésüket. A környezeti hatások – akár negatív, akár pozitív hatást gyakorolnak az egészségre – nem elszigetelten működnek, hanem az egészséget meghatározó társadalmi és táplálkozási tényezőkkel együtt, azokkal kölcsönhatásban hatnak a gyermekek egészségére és jóllétére.”

A világ örökösei: A gyermekek egészségének és környezetének atlasza, WHO, 2017

Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 2017-ben kiadta a gyerekek környezeti egészségével kapcsolatos kihívásokról szóló, eredetileg 2004-ben készült jelentése frissített változatát. Ebben megállapította, hogy annak az 5,9 millió 5 évesnél fiatalabb gyermeknek, aki 2015-ben meghalt, több mint egynegyedét meg lehetett volna menteni a környezeti ártalmak elhárításával.

A WHO a környezeti kockázatok egy részét a „hagyományos kockázatok” közé sorolja, ilyen például a légszennyezés, a tiszta ivóvíz hiánya és a rossz higiénés viszonyok. Ezek különösen gyakoriak a

fejlődő térségekben. Más kockázatokat pedig az „újonnan felmerülő kockázatok” kategóriájába sorol, ezek többnyire az iparosodás termékei. Ide tartoznak például a vegyi anyagok – növényvédő szerek, műanyagok és más feldolgozott termékek –, az elektronikus hulladékok és az éghajlatváltozás.

© Egészségügyi Világszervezet, 2017²

? Melyek a gyerekek egészségére ható főbb környezeti problémák az Ön környezetében?

Fenntartható fejlődés

A fenntartható fejlődést a Környezet és Fejlődés Világbizottság (más néven Brundtland Bizottság) 1987-ben kiadott jelentésében így definiálta: „olyan fejlődési mód, amely a jelen szükségleteit úgy elégíti ki, hogy egyúttal nem veszélyezteti a jövő generációk szükségleteinek kielégítését”.

A **Brundtland-jelentés** óta számos különböző globális kezdeményezés született az egyre sürgetőbb környezeti kérdések kezelésére, és a fenntartható fejlődés fogalma maga is fejlődött. Széles körben osztott vélemények szerint legalább három dimenziója van: **társadalmi igazságosság, gazdasági fejlődés**, és környezetvédelem. Más szóval a fenntarthatóság nemcsak a környezet megóvását jelenti, hanem azt is, hogy megtanulunk egymást tiszteletben tartva élni, miközben mindenki számára biztosítjuk a gazdasági biztonságot.

Fenntartható fejlődési célok

2015-ben a nemzetközi közösség a millenniumi fejlesztési célok folytatásaként 17 fenntartható fejlesztési célt (angol rövidítéssel: SDG) fogadott el.³ Ezek a fenntartható fejlesztési célok – és azon belül a 169 rész cél – alkotják az ENSZ 2030-ig megvalósítandó fenntartható fejlesztési menetrendjét. A kitűzött célok tükrözik a fenntarthatóság három dimenzióját. A célokat lefektető ENSZ-határozat kimondja:

Eltökélt szándékunk – többek között fenntartható fogyasztás és termelés által – megővni a Földet a leromlástól, fenntartható módon kezelve a természeti erőforrásokat, valamint sürgős intézkedéseket tétel az éghajlatváltozással kapcsolatban annak érdekében, hogy a Föld képes legyen kielégíteni a jelen és jövő nemzedékek szükségleteit.

Az összes fenntartható fejlődési cél kapcsolódik valamilyen formában a környezethez. Egyes célok esetében ez nyilvánvalóbb, ilyen például a 7. (megfizethető és tiszta energia), a 13. (fellépés az éghajlatváltozás ellen), a 14. (óceánok és tengerek védelme) és a 15. (szárazföldi ökoszisztémák védelme) cél. De sok más célra igaz, hogy az alájuk tartozó részcélok érintik a környezeti problémákat. Mindez jól illusztrálja, mennyire szorosan összefügg, egymástól elválaszthatatlan a három dimenzió.

1. fenntartható fejlődési cél: A szegénység valamennyi formájának felszámolása mindenhol

1.5. rész cél: 2030-ig a szegénységben élő és kiszolgáltatott helyzetben levő csoportok ellenállóképességét javítjuk, és csökkentjük az éghajlatváltozással összefüggő szélsőséges eseményekkel, valamint egyéb gazdasági, társadalmi válságokkal és környezeti katasztrófákkal összefüggő kitettségüket és kiszolgáltatottságukat.

2. fenntartható fejlődési cél: Az éhezés megszüntetése, az élelmezésbiztonság megteremtése stb.

2.4. rész cél: 2030-ig fenntartható élelmiszer-termelő rendszereket alakítunk ki és olyan rugalmas mezőgazdasági módszereket valósítunk meg, amelyek növelik a termelékenységét és a termelési volument, segítik az ökoszisztémák fenntartását, erősítik a klímaváltozással, szélsőséges időjárással, szárazsággal, árvizekkel és egyéb katasztrófákkal kapcsolatos alkalmazkodó képességet, valamint fokozatosan javítják a föld és a talaj minőségét.

Az Európa Tanács szinte minden tevékenységével hozzájárul a fenntartható fejlesztési célok megvalósításához, és együttműködik az ENSZ-szel a célok tagállamok általi teljesítésének támogatása és nyomon követése terén.⁴

? Nézze meg a fenntartható fejlődési célokat az alábbi ábrán! Ezek közül hány kapcsolódik a környezethez?

Mit tehetnek a gyerekek?

Tervezés gyerekekkel

A Designing with Children (magyarul: Tervezés gyerekekkel) egy olyan weboldal neve, amelynek célja a tervező szakemberek inspirálása és párbeszéd kialakítása mindazok között, akiket érdekel, hogyan hathat a gyerekek kultúrája, képességei és fantáziája a tervező szakmákra, a tervezési folyamatokra és végső soron az épített környezetre.

A világ különböző tájain megvalósult projektek szemléltetik, hogyan tudnak együttműködni a felnőttek és a gyerekek a jobb lakóhelyek, iskolák és játszótérek kialakításában. Például Ljubljanában a Gubčev utcai óvoda játszótérének felújítását a gyerekek szülei kezdeményezték, és az összes óvodás aktívan részt vett a folyamatban. A gyermekekkel végzett munka során a tanárok játszották a főszerepet, ők segítettek összegyűjteni a gyermekek által kitalált ötleteket. A „tervező műhelyek” fontos társadalmi eseményekké váltak, amelyekhez egész családok csatlakoztak, együtt töltötték a napot, azon dolgozva, hogyan tehetnék szebbé az óvoda udvarát.

A gyerekek bevonásával készített projektek megtekinthetők itt: <https://designingwithchildren.net>

2019-ben a Time magazin Greta Thunberget választotta az év emberének, amiért életre hívott egy világméretű klímamozgalmat. A Fridays For Future (Péntek a jövőért) mozgalom 2018 augusztusában indult, amikor Greta három héten át minden tanítási napon a svéd parlament előtt ült, így tiltakozva amiatt, hogy a kormány nem lép fel a klímaválság ellen. Azóta világszerte gyerekek, fiatalok és támogató felnőttek milliói csatlakoztak hozzá, hogy tiltakozásukkal nyomást gyakoroljanak a döntéshozókra, hogy azok teljesítsék nemzetközi kötelezettségeiket (pl. a Párizsi Megállapodást), és mihamarabb tegyék meg a megfelelő lépéseket a legmegbízhatóbb tudományos eredményekkel összhangban. 2019 szeptemberében Greta Thunberg tizenöt, különböző országokból származó fiatallal együtt panaszt nyújtott be az ENSZ Gyermekjogi Bizottsághoz, amelyben azt állították, hogy több állam megsértette az élethez, az egészséghez és a kultúrához fűződő jogait az éghajlati

válság előidézésével és fenntartásával. Bár a Bizottság elutasította a panaszt arra hivatkozva, hogy a fiataloknak először a hazai jogorvoslati lehetőségeket kellett volna kimerítenie, elismerte, hogy az államok felelősségre vonhatók olyan tevékenységekért, amelyek következményei a földrajzi határon átvélve más országokban élő gyerekek jogaira is kihatnak. Ezek az események bebizonyították, hogy a gyerekek akarnak és képesek is élni részvételi jogukkal, gyülekezési és egyesülési szabadságukkal, nevelő hatást gyakorolnak egymásra és a felnőttekre olyan életbevágó kérdések kapcsán mint a klímaválság, és megbecsülik a tanárok, iskolaigazgatók és szülők által nyújtott támogatást.

Mennyire környezettudatosak azok a gyerekek, akikkel Ön dolgozik? Tudnak a földi életet fenyegető főbb veszélyekről? Ismerik a gyerekek a Fridays for Future mozgalmat? Mit gondolnak róla?

Kapcsolódó emberi jogi dokumentumok

Európa Tanács

Talán nem meglepő, hogy az **Emberi Jogok Európai Egyezménye** nem említi kifejezetten a környezetet: a dokumentumot 1950-ben fogadták el, amikor még nagyon kevesen voltak tisztában azzal, milyen problémákhoz vezet a környezet pusztulása. Az Egyezményben sok helyen szerepel „az ország gazdasági jóléte”, míg az ökológiai jólét kérdése fel sem merül. Hasonlóképpen az Egyezmény elismeri az „egészség védelmének” fontosságát, de az egészséges környezetnek az egészséges népesség fenntartásában betöltött szerepét nem említi. Annak ellenére, hogy az Egyezmény nem tartalmaz ilyen konkrét utalást, az Emberi Jogok Európai Bírósága kiterjedt ítélkezési gyakorlatában elismeri az emberi jogok és a környezet közötti összefüggést. Például emberi jogi jogsértést állapított meg a Bíróság olyan esetekben, amikor környezetszennyezés következtében egészségügyi kockázat alakult ki, vagy nem készült katasztrófaterv az ipari balesetek vagy természeti csapások – például egy hulladéklerakóban bekövetkező metánrobbanás – előjelzésére vagy a következmények kezelésére.⁵

Az Európa Tanács, felismerve kulcsszerepét a környezeti aspektus emberi jogi keretekbe való beillesztésében és a környezetvédelem emberi jogi megközelítésének kialakításában, egyedülálló jogi eszközöket fogadott el, amelyek szilárd alapot nyújtanak a fellépéshez Európában és azon túl. A **Berni Egyezmény** a természet megóvását célzó kötelező erejű nemzetközi megállapodás, amelynek hatálya az európai kontinens természeti örökségének nagy részére kiterjed. Ez az egyetlen ilyen jellegű regionális egyezmény a világon. Célja a vadon élő növények és állatok, valamint természetes élőhelyeik megóvása, valamint az e téren folytatott európai együttműködés előmozdítása. A szerződés más szakpolitikáknak a természeti örökségre gyakorolt hatására is kitér, és elismeri a vadvilág önmagában való értékességét, amelyet meg kell őrizni és át kell adni a jövő generációinak.

Az Európa Tanács emellett támogatja tagállamait az olyan környezeti bűncselekményekre történő reagálásban, mint a hulladékok illegális kereskedelme, szállítása vagy lerakása, a veszélyes anyagok illegális előállításai, az ózonréteget károsító anyagok illegális kereskedelme és a vadon élő állatok illegális kereskedelme. Ennek érdekében segíti a nemzeti szakpolitikák összehangolását, ezzel erősítve a nemzetközi igazságügyi együttműködést, ideértve a bűnüldöző szervek közötti együttműködést.

Egyesült Nemzetek Szervezete

Az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez hasonlóan más régebbi emberi jogi dokumentumok, mint az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata és a két Egyezségokmány is, azelőtt születtek, hogy a környezetvédelem fontossága általánosan elismertté vált, így nem is érintik ezt a kérdést. Azonban az 1989-ben elfogadott Gyermekjogi Egyezmény 24. cikke már kifejezetten említi a környezetet, kapcsolatba hozva a környezetszennyezést a gyermek egészséghez való jogával, és sürgeti az államokat, hogy

...küzdjenek a betegség és a rossz tápláltság ellen, az egészségügyi alapellátás keretében is, különösen a könnyen rendelkezésre bocsátható technikák felhasználásával, valamint tápláló élelmiszerek és ivóvíz szolgáltatásával, figyelembe véve a természeti környezet szennyezésével járó veszélyeket és kockázatokat.

Sőt, a 24. cikk szorgalmazza, hogy az általános egészségnevelés részeként a szülők és a gyermekek is részesüljenek környezetvédelmi nevelésben. A 29. cikk a minden gyermeket megillető minőségi oktatás céljai között említi, hogy a gyermek figyelmét fel kell hívni a természeti környezet iránti tisztelet fontosságára.

Az egészséges környezethez való jog elismertségének fokozatos növekedése jól példázta azt, hogy – új jogok felismerése, meghatározása és végül az emberi jogi okmányokba történő kodifikációja útján – hogyan fejlődik az emberi jogok rendszere. Ez hosszú, vitákkal tarkított folyamat lehet, a kormányzatokkal, a kormányközi szervezetekkel és a civil szervezetekkel való egyeztetést és konszenzusépítést igényel.

Fontos megemlíteni a **három – a biológiai sokféleségről, az éghajlatváltozásról és az elsivatagosodásról szóló – Riói Egyezményt**, amelyeket közvetlenül az 1992. évi Föld-csúcstalálkozó eredményeként fogadtak el. Elválaszthatatlanul kapcsolódnak egymáshoz, mivel ugyanazon ökoszisztémán belül jelentkező, egymással összefüggő problémákkal foglalkoznak.

A biológiai sokféleségről szóló egyezmény

Az egyezmény célja a biológiai sokféleség megőrzése, komponenseinek fenntartható használata, valamint a genetikai erőforrások gazdasági és egyéb felhasználásából származó előnyök igazságos és méltányos elosztása. A megállapodás valamennyi ökoszisztémára, fajra és genetikai erőforrásra kiterjed.

Az elsivatagosodás elleni küzdelemről szóló ENSZ-egyezmény

Az egyezmény célja az elsivatagosodás leküzdése és az aszály következményeinek enyhítése a súlyos aszályllyal és/vagy elsivatagosodással küzdő országokban, különösen Afrikában, hatékony és minden szintre kiterjedő fellépéssel, nemzetközi együttműködés és partnerségi megállapodások támogatása mellett, az Agenda 21 ajánlásaival összhangban lévő integrált megközelítés keretében, azzal a szándékkal, hogy elősegítse a fenntartható fejlődés elérését az érintett területeken.

Az ENSZ éghajlatváltozási keretegyezménye

Az egyezmény átfogó keretet biztosít az éghajlatváltozás okozta kihívások kezelésére irányuló kormányközi erőfeszítésekhez. Célja az üvegházhatású gázok légköri koncentrációjának stabilizálása olyan szinten, amely megakadályozza az éghajlati rendszerre veszélyes mértékű antropogén hatás kialakulását. Ezt a szintet olyan időhatáron belül kell elérni, ami lehetővé teszi az ökológiai rendszerek természetes alkalmazkodását az éghajlatváltozáshoz, továbbá biztosítja, hogy az élelmiszer-termelést az éghajlatváltozás ne fenyegetse, valamint módot nyújt a fenntartható gazdasági fejlődésre.

2015-ben az egyezmény részes államai elfogadták a Párizsi Megállapodást, hogy megerősítsék az éghajlatváltozás veszélyére adott globális választ azáltal, hogy a XXI. században a globális átlaghőmérséklet emelkedését az iparosodás előtti szinthez képest jóval 2 °C alatt tartják, emellett törekednek arra, hogy a hőmérsékletemelkedés 1,5 °C-ra korlátozódjon. Valamennyi állam átfogó nemzeti éghajlati cselekvési tervet nyújtott be (úgynevezett „nemzetileg meghatározott hozzájárulásokat”), és azok végrehajtásáról rendszeresen beszámolnak egymás és a nyilvánosság felé. Ezenkívül a megállapodás célja megerősíteni az országok képességét az éghajlatváltozás hatásainak kezelésére, és támogatást nyújtani a fejlődő országoknak nemzeti céljaikkal összhangban.

Az egyes riói egyezmények részes feleinek rendszeresen összehívott konferenciáin hozott számos határozat – és az egyezmények számos cikke is – hangsúlyozza az egyezmények közötti fokozott együttműködés szükségességét a szinergia növelése és a tevékenységek közötti átfedések elkerülése végett. 2001 augusztusában létrejött az egyezmények közötti információcserét, az összehangolt tevékenységek lehetőségeinek feltárását és a jobb koordinációt elősegítő informális fórum: a Közös Összekötő Csoport. Több találkozáson és dokumentumban is tárgyalták az együttműködés lehetőségeit, és számos ilyen tevékenység már folyamatban is van.

Már az ENSZ első Környezet és Fejlődés Konferenciáján, a brazil Rio de Janeiróban 1992-ben rendezett Föld-csúcstalálkozón is részt vettek gyerekek. A gyermekek képviselőiben felszólaló 12 éves Severn Suzuki elnémitotta a világ vezetőit, amikor beszédében azt követelte tőlük, hogy szavaikat kövessék tettek is. Azóta számos hasonló globális eseményen vehettek részt gyerekek, ezáltal hozzájárulva a gyermekjogok és a környezeti igazságosság előmozdításához. Az utóbbi időben a Fridays For Future mozgalom hatására környezetvédő aktivista gyerekeket is meghívják, hogy saját jogon vegyenek részt az ilyen találkozókön.

-
- 1 Report of the Special Rapporteur on the issue of human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable [Az ENSZ biztonságos, tiszta, egészséges és fenntartható környezethez kapcsolódó emberi jogi kötelezettségekkel foglalkozó különmegbízottjának jelentése]
 - 2 A fenntartható fejlődés 2030-ig megvalósítandó programja, Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése által 2015. szeptember 25-én elfogadott, 70/1. sz. határozat magyar fordításban megjelent a Pázmány Péter Katolikus Egyetem gondozásában: https://jak.ppke.hu/uploads/collection/546/file/Vilagunk_atalakitasa.pdf
 - 3 További információk az Európa Tanács és a fenntartható fejlődési célok kapcsolatáról: www.coe.int/en/web/un-agenda-2030
 - 4 Pour plus d'informations sur le CdE et les ODD : <https://www.coe.int/fr/web/un-agenda-2030/home?desktop=true>
 - 5 A környezet és az Emberi Jogok Európai Egyezménye (tájékoztató füzet), Emberi Jogok Európai Bírósága, 2020. március

“ Nagyon boldog vagyok! Olyan biztonság és béke van, játszunk, nincs bombázás.

Bana Alabed szíriai kislány tweetje Aleppo ostroma idején

Migráció

Migráció a XXI. században

A migráció ősidők óta létező, világszerte tapasztalható jelenség, de az utóbbi időben felgyorsult, és nagyságrendjét tekintve is növekedő tendenciát mutat. Becslések szerint a migráció által a világon érintett emberek körülbelül egynegyede gyermek. 2016-ban több mint 100 000 okmány nélküli gyermek érkezett Olaszországba, Görögországba, Bulgáriába és Spanyolországba, míg csak Németországban több mint 260 000 menedékkérelmet nyújtottak be gyermekek. Ezek a gyerekek egyedül utaznak Európán belül, vagy egyedül érkeznek Európán kívülről, és gyakran az út során szakadnak el a családjuktól. Az okok sokfélék lehetnek. Egyesek háborúk vagy más fegyveres konfliktusok, erőszak vagy természeti katasztrófák elől menekülnek; mások azért kelnek útra, hogy újra a családjukkal lehessenek, tanulhassanak, megint mások gazdasági okok miatt. A gyermekek jelentős részének az Európába vezető úton, illetve ide érkezéskor sérülnek a jogai.

Kapcsolódó gyakorlatok

- Hosszú út
- Mi van a táskámban?
- Úton egy új világ felé
- Vízcepek

Az Europol adatai szerint legalább 10 000 migráns gyermek tűnt el, miután 2015-ben Európába érkezett; feltételezhető, hogy sokan közülük szexuális vagy munkavégzési célú kizsákmányolás és bántalmazás áldozatává váltak. Az úton lévő gyermekek rendkívül kiszolgáltatottak, különösen azok, akiket nem véd a családjuk.

Ki számít migráns gyermeknek?

A „migráns gyermek” tág fogalom, beletartozik minden gyermek, aki különböző okokból ideiglenesen vagy véglegesen, szüleivel vagy rokonaival együtt vagy ezek nélkül, a szokásos tartózkodási helyét elhagyja, és az országon belül vagy annak határán kívül más helyre költözik, vagy ilyen szülők gyermeke.

- Menekült gyermek: aki faji, vallási okok, nemzeti hovatartozása, illetve meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása vagy politikai meggyőződése miatti üldözéstől való megalapozott félelme miatt az állampolgársága szerinti országon kívül tartózkodik, és nem tud, vagy az üldözéstől való félelmében nem akar oda visszatérni. Az 1951-es genfi egyezmény rendezi a nemzetközi védelem szabályait.
- Menedékkérő gyermek: aki üldöztetés vagy súlyos sérelem veszélye miatt a saját hazájától eltérő országban kért menedéket, és a menekültstátusz iránti kérelme még döntésre vár.
- Kísérő nélküli vagy szüleitől elválasztott gyermek, aki elszakadt a szüleitől és más rokonaitól, és akiről nem gondoskodik egy érte felelős felnőtt, továbbá olyan gyermek, aki elszakadt mindkét szülőjétől vagy más elsődleges gondviselőjétől, de nem feltétlenül szakadt el más rokonaitól.
- Belső menekült gyermek: akit fegyveres konfliktus, általánossá vált erőszak, az emberi jogok megsértése, természeti vagy ember okozta katasztrófa miatt kényszerült elhagyni otthonát vagy szokásos tartózkodási helyét, egyedül vagy családtagjaival együtt, de aki nem lépett át nemzetközileg elismert államhatárt.
- Rendezetlen jogi helyzetű (vagy irreguláris) migráns gyermek: aki bár jogszerűen érkezett az országba, adminisztratív túltartózkodás miatt nem rendelkezik a szükséges okmányokkal, vagy eleve ilyen okmányok nélkül (esetleg embercsempészet vagy emberkereskedelem útján) érkezett az országba, vagy ilyen rendezetlen jogi helyzetű szülők gyermeke.
- Hontalan gyermek: akit egyetlen állam sem tekint állampolgárának, így egyetlen állam sem biztosít neki diplomáciai védelmet, sem visszatérési jogot.

Számos egyéb kategória létezik, ide tartoznak például azok az európai polgárok, beleértve a gyermekeket is, akik szabadon mozognak az Európai Unió országai között, és eközben ugyanazokat a jogokat élvezik, mint annak az államnak a polgárai, amelyben laknak. Ezek a gyermekek is migránsnak tekintendők.

A menekültek jogállásáról szóló ENSZ-egyezmény (1951-es Menekültügyi Egyezmény, más néven Genfi Egyezmény) és annak 1967-es jegyzőkönyve kulcsfontosságú jogi dokumentumok, mivel meghatározzák a menekültek jogait és a menedékjogot nyújtó államok kötelezettségeit. 2018-ban az ENSZ tagállamai elfogadták a biztonságos, rendezett és szabályos migrációról szóló globális megállapodást és a menekültekkel foglalkozó globális megállapodást, ezáltal elismerték mindenki méltóságát, egyenlő és elidegeníthetetlen jogait, továbbá a szabad mozgáshoz való jogot, a más ország által nyújtott menedékhez való jogot, és azt, hogy a hazájukon kívül élő, de ott állampolgársággal nem rendelkező személyek emberi jogait is védeni kell.

Jogok és gyermekbarát eljárások elérhetősége

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Gyermekjogi Egyezménye a tagállamok joghatósága alá tarto-

zó minden gyermekre vonatkozik, minden megkülönböztetés nélkül, függetlenül a gyermek, illetve szülei vagy törvényes gondviselője fajától, színétől, nemétől, nyelvétől, vallásától, politikai vagy más véleményétől, nemzeti, etnikai vagy társadalmi származásától, vagyoni helyzetétől, fogyatékoságától, születési vagy egyéb helyzetétől, ideértve migrációs jogállását is. A menekült és más migráns gyermekeket mindenekelőtt gyermekként kell kezelni, akit megkülönböztetés nélkül megillet az egyezményben lefektetett valamennyi jog, és a gyermek legfőbb érdekét kell elsősorban figyelembe venni minden őt érintő eljárás és döntés során.

Pontos és megbízható információk nélkül a menekült és más migráns gyerekek nem tudják gyakorolni jogaikat, és megérteni az őket érintő eljárásokat. Emiatt a gyerekek további stressznek és szorongásnak vannak kitéve, ettől pedig még kiszolgáltatottabbá válnak a bántalmazással és a kizsákmányolással szemben. Mindez különösen igaz a kísérő nélküli, családjuktól elszakított gyerekekre. Fontos, hogy gyermekbarát módon kapjanak felvilágosítást, ami azt jelenti, hogy minden tájékoztatást a gyermek életkorához, érettségéhez, nyelvéhez, neméhez és kultúrájához kell igazítani. A gyerekeket tájékoztatni kell arról, hogy joguk van:

- **az erőszakmentes élethez:** A gyermekeket meg kell védeni az erőszak minden formájától; ha mégis emberkereskedelem, szexuális vagy munkavégzési célú kizsákmányolás áldozatává válnak, áldozatvédelmi segítséget és szolgáltatásokat kell biztosítani számukra; az államnak minden szükséges lépést meg kell tennie az eset kivizsgálása és az elkövetők büntetőjogi felelősségre vonása érdekében.
- **a más ország által nyújtott menedékhez:** A kísérő nélküli vagy szüleiktől elszakított gyermekektől a határon rendszeresen megtagadják a belépést, vagy őrizetbe veszik őket, anélkül, hogy lehetőségük lenne menedékkérelmet benyújtani. A saját országukból üldöztetés vagy súlyos sérelem elől menekülő gyermekeknek a felnőttekhez hasonlóan joguk van nemzetközi védelemért folyamodni. A menedékkérő és menekült gyerekeknek megfelelő védelmet és humanitárius segítséget kell nyújtani jogaik gyakorlásához.
- **a visszatoloncolással szembeni védelemhez:** Egyetlen gyereket sem szabad olyan országba visszaküldeni, ahol megalapozottan feltételezhető, hogy ténylegesen fennáll a gyermek helyrehozhatatlan sérelmének veszélye, például kínzás, kiskorúak besorozása vagy fegyveres konfliktusba való bevonása révén.
- **a családegyesítéshez:** A gyermekeket segíteni kell szülei vagy családtagjaik felkutatásában, valamint az újraegyesítési eljárással kapcsolatos információk megszerzésében. Ha sem az apát, sem az anyát, sem bármely más családtagot nem sikerül megtalálni, akkor a gyermeket ugyanolyan védelemben kell részesíteni, mint bármely más, a családi környezetétől bármely okból véglegesen vagy ideiglenesen megfosztott gyermeket.
- **a szabadsághoz:** a gyermeket nem szabad őrizetbe venni a saját vagy a szülei, gondviselői migrációs helyzetével kapcsolatos okok miatt, például személyazonosítása, életkorának megállapítása, egészségi állapotának felmérése vagy jogállásának megállapítása céljából. A fogva tartás súlyos rövid és hosszú távú hatással van a gyermek testi és lelki egészségére. A gyermekeket nem szabad fogva tartani, még a szüleikkel együtt sem; ilyen esetben alternatív intézkedéseket kell alkalmazni az egész család számára.
- **hatékony jogorvoslathoz jogaik jogellenes megsértésével szemben:** a gyermeket tájékoztatni kell a hatékony jogorvoslathoz való jogáról, amely független bármely kísérő felnőtt ilyen jogától.

A menekült és más migráns gyermekek hozzá kell férjenek életkoruknak megfelelő gyermekbarát támogatáshoz és szolgáltatásokhoz. A magát gyermeknek valló személyt ilyenként kell kezelni egészen addig, amíg az ellenkezője be nem bizonyosodik, és soha nem szabad őt nem rokon felnőttekkel együtt fogva tartani vagy más módon felnőttként kezelni. A legtöbb országban az életkor megállapítására irányuló eljárások olyan orvosi vizsgálatokon alapulnak, amelyek kizárólag a személy

biológiai életkorának meghatározását célozzák, pszichés, kognitív vagy magatartási tényezők figyelembevétele nélkül. Ezeket az eljárásokat a gyermek számára érthető nyelven és gyermekbarát módon kell lefolytatni: az elsődleges szempontnak a gyermek legfőbb érdekét és szükségleteit kell tekinteni, tiszteletben kell tartani jogait és méltóságát, és lehetőséget kell biztosítani számára, hogy véleményét meghallgassák és figyelembe vegyék a meghozandó döntéseknél.

Hatékony védelem

Biztosítani kell a menekült és a más migráns gyermekek hatékony védelmét a jogaikat védő hatályos normáknak, sajátos igényeiknek és státuszuknak megfelelően. A védelem magában foglalja a megfelelő lakhatás biztosítását, az egészségügyi ellátáshoz és a szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférést, gyors reagálást személy eltűnése esetén, a családi kapcsolatok helyreállítását, valamint az emberkereskedelem, a szexuális visszaélés és az erőszak egyéb formái elleni védelmet.

Az Európai Szociális Karta két módon biztosítja a gyermekek jogait: egyes jogok különös jelentőséggel bírnak a gyermekek szempontjából, más jogok pedig kizárólag rájuk vonatkoznak. A Karta ellenőrző szerve, az Európai Szociális Bizottság kijelentette, hogy a migráns gyermekeknek még jogszertűtlen tartózkodás esetén is joguk van a lakhatáshoz, egészségügyi ellátáshoz, valamint szociális és orvosi támogatáshoz; rájuk is vonatkozik a Karta 17. cikke, amely a gyermekek és fiatalok szociális, jogi és gazdasági védelemhez való jogáról szól. Ha az irreguláris migráns gyermekek nem élhetnének e jogokkal, az komolyan veszélyeztetné az élethez, az egészséghez, a lelki és testi épséghez való jogukat, valamint az emberi méltóságuk megőrzését.

Az Európa Tanács Emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezménye előírja az államok számára, hogy teremtsenek védelmező környezetet annak érdekében, hogy csökkentsék a gyermekek emberkereskedelemmel szembeni sebezhetőségét, valamint dolgozzanak ki megelőző intézkedéseket a legkiszolgáltatottabb helyzetű gyermekek, például a kíséző nélküli vagy a szüleiktől elválasztott gyermekek és az irreguláris migráns gyermekek védelmére. Az emberkereskedelem gyermekáldozatainak – migrációs jogállásuktól függetlenül – segítséget kell nyújtani az emberkereskedelemben érintett gyermekek számára felállított nemzeti áldozatkezelési mechanizmus keretében, amelynek az általános gyermekvédelmi rendszerbe ágyazottan, a szociális, egészségügyi és oktatási szolgáltatásokat összefogva kell működnie. A gyermekvédelmi gyám időben történő kinevezése elengedhetetlen az emberkereskedelem áldozataként azonosított kíséző nélküli gyermek védelmének és rehabilitációjának biztosításához, az emberkereskedőkkel fennálló kapcsolat megszakításához és a gyermek eltűnési kockázatának minimalizálásához.

Az Európa Tanács Lanzarote Egyezménye a részes államok területén tartózkodó minden gyermeket véd a szexuális zaklatástól és a szexuális kizsákmányolástól, függetlenül a gyermek állampolgárságától, családi vagy migrációs státuszától. A migrációban érintett gyermekek különösen ki vannak téve a szexuális erőszak kockázatának, különösen azok, akik kíséző nélkül érkeznek, vagy eltűnnek Európába való megérkezésük után. A befogadó központoknak megfelelő védelmet kell biztosítaniuk a gyermekek számára, és a felnőttektől elkülönítve kell elhelyezni őket a szexuális bántalmazás vagy kizsákmányolás kockázatának elkerülése érdekében. A gyerekekkel érintkező személyzetnek megfelelő képzést kell biztosítani és át kell világítani őket a migráns gyermekek lehető legmagasabb szintű védelme érdekében.

A menekült és migráns gyermekek integrációjának erősítése

A menekült és a migráns gyerekek társadalmi beilleszkedését oktatási és képzési lehetőségekkel kell erősíteni. A befogadó, inkluzív társadalmaknak segíteniük kell, hogy a menekült és más migráns gyerekek támogató környezetben tudjanak felnőni, és támogatást kell nyújtani számukra a felnőtt-

korba történő átmenethez. Ahhoz, hogy a gyerekek fejlődését és a befogadást támogassuk, illetve a radikalizálódás elleni küzdelemhez létfontosságú a gyerekek részvételén alapuló munka.

Az „életprojekt” megközelítést az Európa Tanács dolgozta ki azzal a céllal, hogy támogassa a kísérő nélküli gyermekeket abban, hogy elsajátítsák és erősítsék azokat a készségeket, amelyek révén függetlenné, a társadalom felelősségteljes és aktív tagjaivá válhatnak.² Az életprojekt a kísérő nélküli gyermek és az illetékes hatóságok közötti megállapodáson alapuló egyedi eszköz, amely meghatározza a gyermek jövőbeli kilátásait, szolgálja legfőbb érdekeit bármiféle hátrányos megkülönböztetés nélkül, és társadalmi integrációjával, személyes és kulturális fejlődésével kapcsolatos célokat tűz ki.

Az Európa Tanács a tagállamoknak szóló ajánlásokat fogadott el annak biztosítására, hogy a fiatal menekültek 18 éves koruk után további ideiglenes támogatást kapjanak a jogaikhoz való hozzáférésük támogatása érdekében, és hogy elismerje az ifjúsági munka szerepét az ezen jogokhoz való jobb hozzáférés elősegítésében.³ A menekült gyermek 18. születésnapja a gyermekvédelmi szolgáltatások végét jelenti, hirtelen változást hoz a lakhatáshoz és a támogatásokhoz – pl. a szociális támogatásokhoz, az oktatáshoz és az egészségügyi ellátáshoz – való hozzáférés terén, és ez gyakran felkészületlenül éri őket. Ez különösen rosszul érinti a családjuk támogatását nélkülöző kísérő nélküli vagy a szüleiktől elszakított gyermekeket.

Kapcsolódó nemzetközi dokumentumok és kezdeményezések

Egyesült Nemzetek Szervezete

- **A menekültek jogállásáról szóló 1951. évi genfi egyezmény**
- **A menekültek jogállásáról szóló egyezményhez csatolt jegyzőkönyv**
- **A menekültekről szóló globális megállapodás**
- **Egyezmény a gyermek jogairól**

A 2030-ig szóló fejlesztési menetrend a migrációt a fenntartható fejlődés kulcsfontosságú dimenziójaként ismeri el, a migrációval összefüggésben említi a tisztességes munkát, a kényszer munkával szembeni védelmet és a biztonságos migráció előmozdításának szükségességét, az átutalási költségek csökkentésének sürgősségét, valamint a részletesen lebontott migrációs adatok gyűjtésének szükségességét. A fenntartható fejlődési célokon belül a 8.8, 10.7, 10.C és 17.18 számú részcélok kifejezetten a migrációval – mint a fenntartható fejlődés egyik kulcstényezőjével – foglalkoznak.

Európa Tanács

Az Európa Tanács biztosítani kívánja, hogy minden menekült és migráns gyermek élvezhesse a nemzetközi és európai jog részeként meghatározott védelmi intézkedések előnyeit, és jogaik teljes körű megvalósulását. Ennek megfelelően több intézkedést tett a menekült, illetve a migráns gyermekek jogainak védelmével kapcsolatos problémák megoldására.

- **A Miniszteri Bizottság CM/Rec(2019)11. számú ajánlása** a tagállamok számára a migrációban érintett, kísérő nélküli és szüleiktől elválasztott gyermekek számára biztosítandó hatékony gondnokságról
- **A Miniszteri Bizottság CM/Rec(2019)4. számú ajánlása** a tagállamoknak a felnőttkorba lépő fiatal menekültek támogatásáról (2019)
- **How to convey child-friendly information to children in migration:** A handbook for frontline professionals [Hogyan biztosítsunk gyermekbarát tájékoztatást a migráns gyermekek számára? Kézikönyv a frontvonalban dolgozó szakembereknek]

- **Age assessment for children in migration - A guide for policy-makers** [Migráns gyermekek életkorának megállapítása – Útmutató a döntéshozók számára] (2019)
- **We are children, hear us out! Children speak out about age assessment** [Gyerekek vagyunk, hallgassatok meg minket! Gyermekek véleménye az életkor-meghatározásról] (2019). Beszámoló a kíséző nélkül gyermekekkel az életkor-megállapítás témájában folytatott konzultációkról
- **Promoting child-friendly approaches in the area of migration - Standards, guidance and current practices** [Gyermekebarát megközelítések támogatása a migráció területén: Normák, útmutatások és jelenlegi gyakorlatok] (2019)
- **Guide for Parliamentarians: Visiting places where children are deprived of their liberty as a result of immigration procedures** [Útmutató parlamenti képviselők számára: Látogatás a bevándorlási eljárás miatt szabadságuktól megfosztott gyermekeket őrizetben tartó létesítményekben] (2017)
- **Age assesment: Council of Europe member states' policies, procedures and practices respectful of children's rights in the context of migration** [Életkor-megállapítás: Az Európa Tanács tagállamainak a migrációval összefüggésben a gyermekjogokat tiszteletben tartó szakpolitikai, eljárási és gyakorlatai] (2017)

-
- 1 UNHCR, UNICEF, and IOM, Refugee and Migrant Children - Including Unaccompanied and Separated Children - in Europe, Overview of Trends in 2016, April 2017 [UNHCR, UNICEF és IOM: Menekült és migráns gyermekek Európában, beleértve a kíséző nélküli és szüleiktől elszakított gyermekeket: a 2016. évi tendenciák áttekintése (2017. április)]
 - 2 A Miniszteri Bizottság CM/Rec(2007)9 ajánlása a tagállamoknak a kíséző nélküli kiskorú migránsok életprojektjeiről
 - 3 A Miniszteri Bizottság CM/Rec(2019)4 ajánlása a tagállamoknak a felnőttkorba lépő fiatal menekültek támogatásáról

“ Egy lánynak megvan hozzá az ereje, hogy a maga útján haladjon az életében. Nem csak anya, nem csak testvér, nem csak feleség. Kell hogy legyen saját identitása. A lányokat el kell ismerni. Ugyanolyan jogok illetik meg őket, mint a fiúkat.

Malála Júszafzai, a Nobel békedíj 2014. évi nyertese

Nemek közötti egyenlőség

Mit jelent a nemek közötti egyenlőség?

A nemek közötti egyenlőségről akkor beszélünk, ha a nők és a férfiak, a lányok és a fiúk egyenlő jogokkal és kötelességekkel, egyforma lehetőségekkel és önállósággal rendelkeznek, egyformán jelen vannak és egyenlő mértékben részt vesznek a köz- és a magánélet minden területén. Ez magában foglalja a nők és a férfiak erőforrásokhoz történő egyenlő hozzáférését és ezek egyenlő elosztását is.¹ Habár a haladás nyilvánvaló, és a nők jogi helyzete kétségtelenül javult az elmúlt évtizedekben Európában, a nők és a férfiak közötti tényleges egyenlőség távolról sem realitás. A nemek közötti egyenlőt-lenség mind a lányok, mind a fiúk életére kihat, azonban általános az egyetértés abban, hogy a szexizmus és a nemi sztereotípiák a lányokat hátrányosabban érintik.

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezményében lefektetett valamennyi gyermekjog megkülönböztetés nélkül megillet minden gyermeket, lányokat és fiúkat egyaránt. A gyermekek jogaival kapcsolatos kérdések azonban különbözőképpen érinthetik a lányokat és a fiúkat: vagy a lányokat érintik jobban, mint a fiúkat, vagy fordítva. Egy másik emberi jogi dokumentum, a nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló ENSZ-egyezmény a lányokra is vonatkozik, és az egyezmény végrehajtásának felügyeletére kijelölt bizottság a munkája során kifejezetten foglalkozik a lányok jogaival.

Kapcsolódó gyakorlatok

- A fiúk nem sírnak!
- Hol volt, hol nem volt. . .
- Egy család vagyunk

Kulcsfogalmak

A biológiai nem, a társadalmi nem, a nemi identitás és a szexuális irányultság olyan fogalmak, amelyeket gyakran összekevernek. Mind a négynek van gyermekjogi aspektusa.

A **biológiai nem** ténykérdés, csaknem minden ember a biológiailag eltérő két típus egyikébe sorolható: vagy lánynak, vagy fiúnak születik. Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) a „biológiai nem” fogalmát úgy határozza meg, mint „... azon biológiai jellemzők, amelyek meghatározzák a nőt és a férfit. Bár a biológiai jellemzők e két csoportja nem zárja ki egymást, mivel vannak olyan emberek, akik mindkét nemre jellemző tulajdonságokkal rendelkeznek, mégis általában férfiakra és nőkre osztják az embereket”² Vannak olyanok, akik az amúgy a fiúkat és lányokat egymástól megkülönböztető testi jegyek ritka kombinációjával születnek. Őket nevezik interszexuálisnak.

A **társadalmi nem** (gender) ezzel szemben egy társadalmi konstrukció. Az Európa Tanácsnak a nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról szóló Egyezménye (Isztambuli Egyezmény) a társadalmi nem fogalmát így definiálja: „azok a társadalmilag kialakult szerepek, viselkedési formák, tevékenységek és jellegzetes tulajdonságok, amelyeket egy adott társadalom a nőkre és a férfiakra nézve megfelelőnek tekint”. A társadalmi nemhez társított jellemzők tehát változhatnak.

Néhány biológiai jellemző

- Elsődleges nemi jellemzők: nemi szervek.
- Másodlagos nemi jellemzők: a lányoknál a mellék növekedése; a fiúk esetében nagyobb izomerő.
- Genetika: kromoszómák közötti különbségek.

Néhány nemi sztereotípiá

- A lányok és a nők öltözködjenek nőiesen (ruhadarabok, színek).
- A nők és a lányok végezzenek több házimunkát, mint a férfiak és a fiúk.
- A fiúk nem mutatják ki érzéseiket, és soha nem sírnak.

A **nemi identitás** arra utal, hogy valaki melyik társadalmi nemhez tartozónak érzi magát. Ez nem mindig azonos a születéskor megállapított biológiai nemmel. Az egyén nemmel kapcsolatos, belsőleg mélyen átélt szubjektív megélését jelöli.

A **transzneműség** gyűjtőfogalom, identitások és tapasztalatok széles körét értjük rajta. Általában olyan emberekre utal, akiknek a nemi identitása, illetve az általuk a külvilág felé mutatni kívánt identitása eltér attól a nemtől, melyet születésükkor megállapítottak.

A **szexuális orientáció** alatt azt értjük, hogy az adott személy jellemzően férfiakhoz, nőkhez, mindkét nem képviselőihez vagy egyik nem képviselőihez sem vonzódik érzelmileg és/vagy szexuálisan. A szexuális orientáció nem kapcsolódik a nemi identitáshoz; például egy transznemű férfi is lehet heteroszexuális vagy meleg, mint ahogy más férfiak is lehetnek heteroszexuálisok vagy melegek.

A nemi szerep, mint az ember identitásának és egyéniségének fontos része, a szocializáció során alakul ki. Napjainkban nemcsak a család, az iskola és a munkahely befolyásolja ezt a szocializációs folyamatot, hanem a média is, beleértve az új információs technológiákat, a zenét, filmeket és a közösségi médiát. A hagyományos és az új szocializációs erők egyaránt a nemi sztereotípiák megőrzését és továbbadását szolgálják, ugyanakkor megváltoztathatják és meg is kérdőjelezhetik a sztereotípiákat.

Nemi sztereotípiák és hátrányos megkülönböztetés

A nemi sztereotípiák olyan általánosan elterjedt vélekedések vagy prekonceptiók, amelyek alapján az egyéneket nemi kategóriákba, tipikusan a „nők” vagy a „férfiak” csoportjába sorolják, és önkényesen a nemük által meghatározott és korlátozott jellemzőket és szerepeket rendelnek hozzájuk. A sztereotípiák leíró jellegűek abban az értelemben, hogy egy bizonyos csoport tagjainak egyéni különbségeiktől függetlenül azonos jellemzőket tulajdonítanak, ugyanakkor előíró jellegűek is, mivel meghatározzák azt, hogy mit tart a társadalom elfogadható magatartásnak. A nemi sztereotípiák többek között akkor válnak problematikusává, amikor a nők és a lányok lealacsonyításához és hátrányos megkülönböztetéséhez vezetnek.

A társadalom számos intézménye csak erősíti a hagyományos nemi sztereotípiákat. A médiában például a nők jellemzően az események passzív részeseként, áldozatként vagy valakinek a gondviselőjeként jelennek meg, míg a férfiak általában kreatív, erős, okos és kezdeményezőkéssz szerepben tűnnek föl. Miközben a média a férfiak esetében a hatalmat és a teljesítményt emeli ki, a nőket – még ha elismertségnek örvendenek is – elsősorban megjelenésük alapján értékeli. Az a kép, amit a gyerekek és fiatalok a közösségi médiában magukról közvetítenek – figyelembe véve a kortársak befolyását is –, szintén hozzájárul a sztereotipikus nemi szerepek megszilárdulásához. Az adatok azt mutatják, hogy a közösségi média különösen alkalmas visszaélések elkövetésére, s a nők és a lányok gyakran találkoznak erőszakos és szexuális jellegű fenyegetésekkel az online térben.

Habár a nemi sztereotípiák elsősorban az iskolai évek alatt alakulnak ki, az Európa Tanács tagállamaiban oktatási intézményeiben a nemi egyenlőtlenség folyamatosan jelen van. A nemi sztereotípiák továbbra is befolyásolják az iskolai dolgozók viselkedését és pedagógiai gyakorlatát. Az iskolákban az oktatás általában a nemi sztereotípiáknak megfelelő módon zajlik, és az esetek többségében az iskolai környezet a tanulókat nem ösztönzi a nemsemleges tantárgyválasztásra. Azokat a diákokat, akik nem felelnek meg a sztereotip elvárásoknak, könnyen kritika, kiközösítés, vagy akár erőszak is érheti. A nemi szerepekre vonatkozó előítéletek továbbörökítésének kiküszöbölésével az oktatási rendszernek kiemelt szerepe lehet a helyzet megváltoztatásában, a lányok és fiúk gondolkodásának megváltoztatásában, valamint támogathatja a gyerekeket valódi képességeik teljes kibontakoztatásában.

A hagyományos nemi sztereotípiák a fiúk és a lányok számára egyaránt ártalmasak lehetnek. A férfiakkal szembeni szokásos elvárások – legyenek erősek, harcra készek – gyakran ellentétesek a fiúk mindennapi tapasztalataival, például a szokványostól eltérő szerkezetű család életével, a férfiak munkanélküliségével, vagy a nők növekvő közéleti szerepvállalásával. A férfiakra vonatkozó sztereotípiáknak meg nem felelő fiúk gyakran válnak zaklatás, kirekesztés vagy hátrányos megkülönböztetés áldozatává.

A lányok az élet több területén is szembesülhetnek diszkriminációval, így pl. az oktatáshoz és az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés, a részvétel, vagy a játékhoz és a pihenéshez való jog kapcsán. A valamely nemzetiséghez tartozó, a fogyatékossgal élő, a bevándorló háttérrel rendelkező lányok, valamint a vidéken élő vagy hátrányos helyzetű lányok még kiszolgáltatottabbak, mert egyidejűleg akár többféle megkülönböztetésnek is ki lehetnek téve.

Mennyire felelnek meg az Ön környezetében élők a hagyományos nemi sztereotípiáknak? Miként hatnak ezek a sztereotípiák a gyermekek életére?

Nők és lányok elleni erőszak

A nők és lányok elleni erőszak a nemi alapú erőszak egyik formája, diszkriminációnak és az emberi jogok megsértésének minősül. Az Isztambuli Egyezmény értelmében a nők elleni erőszak olyan erőszak, amely egy nő ellen irányul csak azért, mert nő, vagy amely a nőket aránytalanul sújtja, és fizikai,

szexuális, pszichológiai vagy gazdasági sérelmet vagy szenvedést okoz vagy okozhat a nőknek, amibe beletartozik az ilyen cselekményekkel való fenyegetés, a kényszer vagy a szabadságtól való önkényes megfosztás, akár a közéletben, akár a magánéletben fordul elő.

2014-ben az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága és az ENSZ nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés felszámolásával foglalkozó bizottsága közös ajánlást adott ki a lányokat érintő káros gyakorlatokról.³ Az Isztambuli Egyezmény is segíti mindezen káros gyakorlatoknak – mint a nőkkel szembeni erőszak megnyilvánulási formáinak – a felszámolását.

A női nemi szervek megcsonkítása (FGM): Ez a lányok és nők ellen irányuló káros gyakorlat súlyos testi és lelki sérüléseket okoz, sőt az életre is veszélyeztethet. Sérti a gyermek testi épséghez való jogát, az egészséghez való jogát és a kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód elleni védelemhez való jogát.⁴

Gyermekházasság, kényszerházasság: Számos európai ország lehetővé teszi a gyermekek házasságát, általában 16 vagy 17 éves kortól, szülei vagy a hatóságok engedélyével. A gyermekházasságok többsége a lányokat érinti. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága hangsúlyozza, hogy a 18 éves kor alatt kötött házasság csak kivételes körülmények között engedélyezhető, és hogy a gyermekházasság kényszerházasságnak tekintendő, mivel egyik (vagy mindkét) fél nem képes teljes, szabad és tájékoztatáson alapuló beleegyezését adni. A lányok számára a házasságkötés sokszor az iskolából való kimaradást, a gyermekkorból a felnőtt életbe való túl gyors átlépést jelenti, és gyakran az erőszak más formáival is együtt jár, ideértve a szexuális és fizikai erőszakot, valamint a korai vagy nem kívánt terhességet.

A „becsület” nevében elkövetett bűncselekmények: A hagyományos becsületkódexek alapján lányok és nők ellen elkövetett erőszak minden formája „becsület-bűncselekmény”-nek számít, és az emberi jogok súlyos megsértésének minősül. Az ilyen erőszak különböző formákat ölthet, ilyen például a becsület-gyilkosság, a fizikai bántalmazás, a kínzás, az egyesülési szabadság korlátozása, a fogság vagy bebörtönzés, valamint a beavatkozás a házastárs vagy partner kiválasztásába.

A nőinisztersterilizálásra, a kényszersterilizálásra és a kényszerabortusra vonatkozó rendelkezések kivételével a nők elleni erőszak megelőzéséről és leküzdéséről szóló Isztambuli Egyezmény nyelvezete nem-semleges, rendelkezései mindkét nemre egyformán vonatkoznak, ami azt jelenti, hogy az egyezmény hatálya alá tartozó erőszak bármely formáját elszervedő fiúk támogatása és védelme érdekében is alkalmazhatók. Ami a kapcsolati erőszakot illeti, az Isztambuli Egyezmény arra ösztönzi az államokat, hogy az ellene irányuló rendelkezéseket a gyermekek esetében is, fiúk és lányok tekintetében egyaránt alkalmazzák, mivel az egyezmény szövegezői felismerték, hogy sok gyermek ki van téve családon belüli erőszaknak, ezért támogatásra szorulnak. Más esetekben az erőszak célpontját nem maguk a gyerekek jelentik, azonban tanúi az anya elleni erőszaknak. A gyerekek mindkét esetben szenvednek, és védelemre szorulnak.

Minden nemzetközi szervezet, beleértve az Európa Tanácsot is, hangsúlyozza a megelőzés, ezen belül a figyelemfelkeltő kampányok és a lányokat és fiúkat egyaránt célzó nevelés fontosságát.

A nemek közötti egyenlőségre nevelés

A mai lányokból lesznek holnap a nők, miként a mai fiúkból a férfiak. Az attitűdök, a meggyőződések és a viselkedési minták az élet nagyon korai időszakában kialakulnak. A nemi alapú erőszak folytonosságának megtöréséhez elengedhetetlen a mentalitás, az attitűdök és a nemek közötti kapcsolatok megváltoztatása. A nemek közötti egyenlőségre nevelés a nemekkel kapcsolatos tudatosság kialakításával kezdődik. Ez azt jelenti, hogy fel kell ismernünk a nemi sztereotípiák negatív hatásait és kezelni az ezekből fakadó egyenlőtlenségeket. A nemek közötti egyenlőségre nevelés eredményképp nő a lányok önbizalma, érdekérvényesítő képessége, függetlensége és közéleti szerepvállalása.

A fiúk pedig megtanulják, hogyan küzdjék le a kudarctól való félelmet, csökken az agresszivitásuk, javulnak személyes kapcsolataik, erősödik felelősségtudatuk, és nagyobb részt vállalnak az otthoni feladatokból.

A nemek közötti egyenlőségre nevelés akkor lehet hatékony, ha a nevelők felismerik saját nemi sztereotípiáikat, és megvizsgálják, vajon tanítási módszereik, nyelvhasználatuk, illetve a fiúkkal és a lányokkal szembeni viselkedésük tükrözi-e a nemek közötti egyenlőség elvét, amelynek közvetítésére törekszenek. A nevelők saját magatartásuk és hozzáállásuk révén erősíthetik a nemek közötti egyenlőséget azzal, ha a lányoknak és a fiúknak minden tevékenységben azonos lehetőséget biztosítanak a részvételre.

Az Isztambuli Egyezmény előírja, hogy a részes államok tegyenek lépéseket annak érdekében, hogy a gyerekek tanuljanak olyan témákról, mint a nők és férfiak közötti egyenlőség, a sztereotípiáktól mentes nemi szerepek és a konfliktusok erőszakmentes megoldása a személyközi kapcsolatokban. A nemi alapú erőszak megelőzésének legjobb módja, ha a nemek közötti kapcsolatban a kölcsönös tisztelet és elismerés érvényesül, az erőfölény és kontroll helyett.

Kapcsolódó emberi jogi dokumentumok és kezdeményezések

Egyesült Nemzetek Szervezete

A nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról szóló egyezmény (CEDAW) az első jogilag kötelező erejű nemzetközi dokumentum, amely tiltja a nőkkel szembeni diszkriminációt, és kötelezi az államokat, hogy tegyenek lépéseket a nők és férfiak közötti egyenlőség elősegítése érdekében.

Az 1981-ben hatályba lépett egyezmény átfogóan foglalkozik a nők alapvető jogaival a politika, az egészségügy, az oktatás, a jog, a tulajdon, a házassági és családi kapcsolatok terén. 2000 óta jogsértés esetén a nők egyénileg is és csoportosan is panasszal fordulhatnak a Nőkkel Szembeni Megkülönböztetés Felszámolásával Foglalkozó Bizottsághoz.

Európa Tanács

Az **Emberi Jogok Európai Egyezménye** Európa egésze számára alapvető dokumentum az emberi jogok védelme terén. Az 1. cikk értelmében az egyezményben lefektetett jogok és szabadságok az Európa Tanács 47 tagállamának joghatósága alá tartozó minden személyt megilletnek. A nemi alapon történő megkülönböztetés tilalmát a 14. cikk és az egyezmény 12. Kiegészítő Jegyzőkönyve is rögzíti. Ezen túlmenően az Európai Szociális Karta biztosítja a gazdasági és szociális jogok megkülönböztetés nélküli élvezetét.

Az **Isztambuli Egyezmény** a nők és a lányok védelmére helyezi a hangsúlyt, mivel a nemi alapú erőszak formái – mint a fenyegető zaklatás, szexuális zaklatás, szexuális erőszak, kapcsolati erőszak, kényszersterilizálás és kényszerabortusz – elsősorban őket érintik. Az egyezmény számos intézkedést tartalmaz a lányok ellen irányuló nemi alapú erőszak megelőzése, a lányok ilyen erőszak elleni védelme és az elkövetők büntetőeljárás alá vonása érdekében.

A Miniszteri Bizottság számos ajánlást fogadott el ezen a területen:

- **A nemek közötti egyenlőség oktatásban való általános érvényesítéséről szóló CM/Rec(2007)13. számú ajánlás** átfogó intézkedéseket tartalmaz, amelyeket a tagállamoknak be kell vezetniük az oktatásban a nemek közötti egyenlőség általános érvényesítésének biztosítása érdekében.

- **A nemek közötti egyenlőségről és a média viszonyáról szóló CM/Rec(2013)1. számú ajánlás** konkrét iránymutatásokat ad és intézkedéseket javasol a nemek közötti egyenlőség biztosítása és a nemi sztereotípiák visszaszorítása érdekében.
- **A szexizmus megelőzéséről és felszámolásáról szóló CM/Rec(2019)1. számú ajánlás** tartalmazza a szexizmus első nemzetközileg elfogadott meghatározását, és e széles körben elterjedt jelenség leküzdésére konkrét intézkedéseket – jogszabályok és szakpolitikák alkalmazását, valamint figyelemfelkeltő kezdeményezéseket – javasol. Ezen túlmenően a nyelv és a kommunikáció, az internet és a közösségi média, továbbá a média és a reklámok területén megnyilvánuló szexizmus és szexista viselkedés megelőzésére és felszámolására is ajánl eszközöket és intézkedéseket.

További információk a nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatos tevékenységekről:

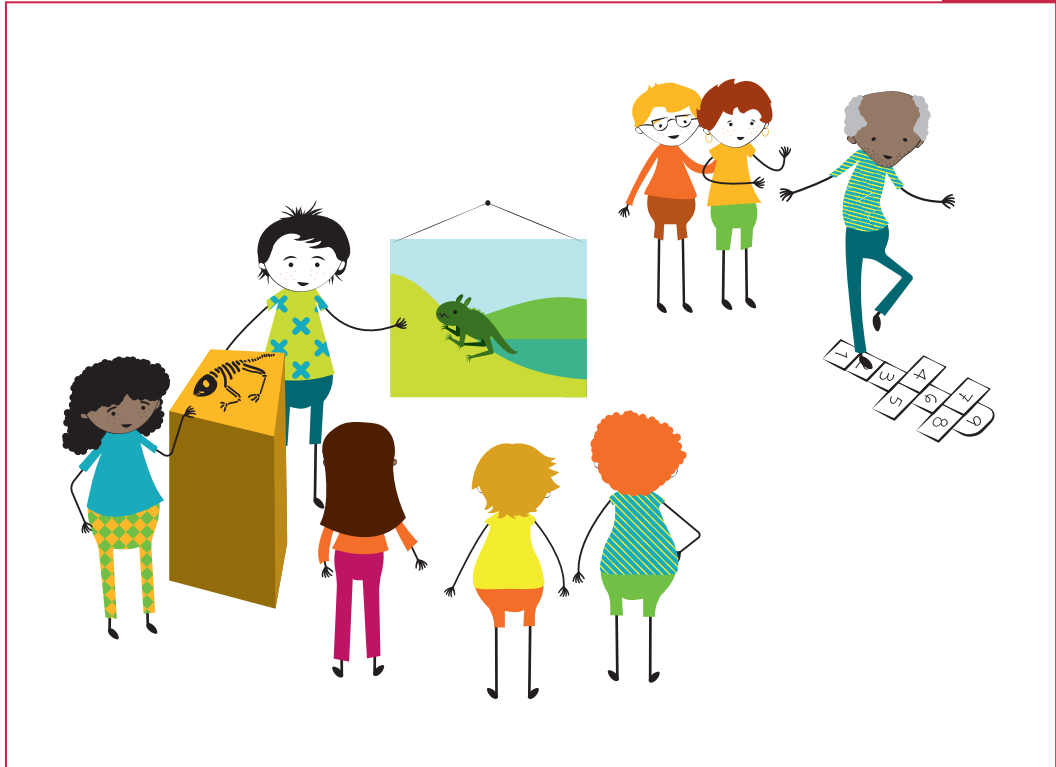
www.coe.int/equality

A Gender Matters (A nem számít!) az Európa Tanács kézikönyve a fiatalokat érintő nemi alapú erőszakról. Az ifjúságsegítőknél, képzőknek és tanároknak szóló kézikönyv tájékoztatást nyújt a nemi alapú erőszakról és a kapcsolódó társadalmi, politikai és jogi kérdésekről. Gyakorlati módszereket és forrásokat kínál a fiatalokkal végzett nem formális tanuláson alapuló oktatási és tudatosságnövelő tevékenységekhez.

- 1 Az Európa Tanács nemek közötti egyenlőségre vonatkozó stratégiája, 2018-2023.
- 2 http://www.who.int/reproductivehealth/topics/sexual_health/sh_definitions/en
- 3 Közös ajánlás a lányokat érintő káros gyakorlatokról: a Nőkkel Szembeni Hátrányos Megkülönböztetés Felszámolásával Foglalkozó Bizottság (CEDAW) 31. számú általános ajánlása / a Gyermekek Jogainak Bizottsága 18. számú átfogó kommentárja.
- 4 Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 2135. számú határozata (2016) a nőnemiszerv-csonkításról Európában.

“ A tanulás hatalom. A tanulás a jövő. A tanulás révén válunk azzá, akik lenni akarunk.
Muzun Almellehan, az UNICEF jószolgálati nagykövete

Oktatás és szabadidő

Az oktatáshoz való jog

Az oktatás alapvető emberi jog, az emberi fejlődéshez, valamint más jogok érvényesüléséhez és gyakorlásához elengedhetetlen. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 26. cikke kimondja, hogy mindenki jogosult az oktatásra, és az oktatásnak legalább alapfokon ingyenesnek és kötelezőnek kell lennie. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye 1. kiegészítő jegyzőkönyvének 2. cikke biztosítja az egyén oktatáshoz való jogát, valamint a szülő jogát ahhoz, hogy gyermeke vallási és világnézeti meggyőződésének megfelelő oktatásban részesüljön. Az ENSZ Gyermek jogairól szóló egyezményének 28. cikke lefekteti, hogy a gyermeknek joga van az oktatáshoz, továbbá rögzíti, hogy az állam köteles az alapfokú oktatást mindenki számára kötelezővé, elérhetővé és ingyenessé tenni, a középfokú iskolák különböző formáinak megszervezését előmozdítani és ezeket hozzáférhetővé tenni minden gyermek számára, valamint biztosítani, hogy képességeitől függően bárki bejuthasson a felsőoktatásba. Az oktatás nemcsak jog, hanem a jogalanyok (gyerekek) számára kötelesség is.

Az oktatás egy folyamat, célja többek között az, hogy a gyerekek felnőttkorukra önálló, felelős és aktív állampolgárokra váljanak. Ezen folyamat elemei egyformán fontosak,

Kapcsolódó gyakorlatok

- Mi lenne, ha...
- Modern tündérmese
- Testet öltött tudás

egymásra épülnek, szorosan összekapcsolódnak. A nemformális képzés például gyakran kiegészíti a formális oktatást a gyerekek szociális készségeinek fejlesztése, a társadalmi befogadás előmozdítása, a destruktív magatartás megelőzése vagy a fiatalok részvételének és szociális jogokhoz való hozzáféréseinek erősítése terén.

Az oktatáshoz való hozzáférést több tényező is veszélyeztetheti, ilyen a szegénység, a társadalmi kirekesztettség, a hátrányos megkülönböztetés és a szegregáció. A sérülékeny vagy hátrányos helyzetben lévő csoportokhoz tartozó gyerekek akadályokba ütközhetnek az iskolai beiratkozás, az épületek fizikai megközelítése vagy a tankönyvek és az iskolai eszközök beszerzése kapcsán. Az oktatás terén előforduló ilyen egyenlőtlenségek a koronavírus-járvány alatt tovább erősödtek, amikor a számítógép és az internet által nyújtott lehetőségeket kihasználva minden európai ország átállt a távoktatásra. Az államok elsődleges felelősséget viselnek azért, hogy minden gyermek számára biztosítsák az oktatáshoz való hozzáférést, és meghozzák a szükséges intézkedéseket ezen akadályok elhárítása érdekében.

A történelem során a gyermekmunka felszámolását célzó és a kötelező oktatás bevezetésére irányuló jogi szabályozás egyidőben, egymást erősítve alakult ki. A nemzeti jogszabályoktól függően a gyerekeket egy bizonyos életkor felett megilleti a munkához való jog, de ez a joguk – a túlzott mértékű vagy veszélyes munkavégzéstől való védelmük érdekében – korlátozott. Gyerekek esetében az iskolai végzettség megszerzése elsőbbséget élvez, a munka ezt nem akadályozhatja, amiként a pihenéshez, szórakozáshoz vagy játékhoz való joguk gyakorlását sem. Azonban vannak gyerekek, akik kénytelenek dolgozni, mert keresetük nélkül a család nem tudja fenntartani magát. Mások azért vállalnak munkát a szünidőben vagy iskola után, hogy zsebpénzt szerezzenek. Az ilyen munka fontos élettapasztalatokat nyújthat, jelentős pedagógiai szerepe lehet, ugyanakkor a gyerekeknek tudniuk kell, hogy a törvények védelmet biztosítanak számukra a visszaélésekkel és minden olyan tevékenységgel szemben, ami veszélyes vagy az egészségükre káros lehet.

A **Módosított Európai Szociális Karta** több intézkedést is felsorol, amelyek a gyerekek és fiatalok védelemhez való jogának hatékonyabb gyakorlását biztosítják. A munkavállalás legalacsonyabb életkori határa 15 év, ez alól az olyan könnyű munka jelenthet kivételt, amely a gyermekek egészségét, erkölcsét és iskoláztatását nem veszélyezteti. A 18 éven aluliak nem végezhetnek veszélyesnek vagy egészségtelennek minősülő, illetve éjszakai munkát. A még tanköteles gyerekek csak úgy foglalkoztathatók, ha a munkavégzés nem akadályozza őket abban, hogy iskoláztatásuk minden előnyével élni tudjanak. A 18 évnél fiatalabb gyerekek munkaidejét fejlődési szükségleteiknek, különösen a szakképzési igényeiknek megfelelően korlátozni kell; és évente legalább négy hét fizetett szabadság illeti meg őket.

Mi a tankötelezettség felső határa az Ön hazájában? És mi a munkavállalás alsó korhatára? Van valami kapcsolat a két szabályozás között?

Minőségi oktatás

Katarína Tomaševski, az ENSZ oktatáshoz való joggal foglalkozó első külömbizottja kiemelte, hogy az oktatásnak mindenki számára elérhetőnek és hozzáférhetőnek kell lennie, alkalmazkodnia kell a tanuló szükségleteihez, a helyi körülményekhez és a társadalom változó igényeihez, és megfelelő színvonalat kell biztosítani. Az oktatás minőségével kapcsolatban több eljárás is indult a nemzeti bíróságok, valamint az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt. Ezért az Európa Tanács meghatározta a „minőségi oktatás” fogalmát és a tagállamok ezzel kapcsolatos kötelezettségeit. Ezek a követelmények a köz- és a magánoktatásban egyaránt érvényesek.¹

1. **Esélyegyenlőség:** A minőségi oktatás befogadó, minden diák számára elérhetővé teszi a tanulást, különös tekintettel a veszélyeztetett vagy hátrányos helyzetű csoportokhoz tartozókra, továbbá szükség szerint alkalmazkodik a tanulók szükségleteihez. Ez ugyanúgy vonatkozik az oktatási rendszerhez való hozzáférésre, mint az oktatás és tanulás feltételeire, melyeknek biztosítaniuk kell, hogy a diákok sikeresen be tudják fejezni megkezdett tanulmányaikat. Egyes gyermekcsoportok esetében tehát a minőségi oktatás biztosítása érdekében különleges intézkedésekre – speciális felszerelésre vagy megoldásokra – van szükség. Például a siket gyerekeknek joguk van azokhoz a megfelelő eszközökhöz – a jelnyelv tantermi használatától a hallást segítő eszközökön át a szükség szerinti jelnyelvi tolmácsolásig – amelyek segíthetik tanulásukat. Hasonló alkalmazkodásra van szükség a más okból sajátos nevelési igényű gyerekek esetén is, hogy a többiekkel azonos iskolákba járhassanak, és egyenlő esélyekkel végezhessek el tanulmányaikat. Az oktatási esélyegyenlőség biztosításához oda kell figyelni olyan tényezőkre is, mint a gyermek anyanyelve, az otthoni tanulás feltételei, a könyvekhez való hozzáférés vagy az esetleges tanulási nehézségek. Az iskoláknak ezeket a támogató eszközöket is biztosítaniuk kell, ha eleget akarnak tenni az esélyegyenlőség követelményének.

Bizonyos esetekben indokolt lehet a gyerekek elkülönített oktatása, ha igényeiket a hagyományos oktatási rendszerben nem lehet kielégíteni, vagy azt a szülők kifejezetten kérik (pl. vallási vagy nemzetiségi oktatás biztosítása céljából). Mindazonáltal a szegregált oktatás, ha az a más diákok számára elérhetőnél alacsonyabb színvonalú és diszkriminatív – ami a roma gyerekek esetében sokszor előfordul – minden esetben törvényellenes.

2. **Oktatás az ember személyiségének teljes kibontakoztatása érdekében:** A minőségi oktatás a diákok személyiségének, adottságainak, szellemi és fizikai képességeinek teljes kibontakoztatására irányul, és tanulmányaik befejezésére ösztönzi őket. Fejleszti a gyerek kompetenciáit, erősíti önbizalmát és kritikai gondolkodását és mindazon képességeit, amelyek szükségesek ahhoz, hogy felelős állampolgárrá váljon, és könnyen el tudjon majd helyezkedni a munkaerőpiacon. Olyan tanulási környezetet kell kialakítani, amely segíti a demokrácia, az emberi jogok iránti tisztelet és a társadalmi igazságosság előmozdítását, és ahol mindenki tanulási és szociális szükségleteit figyelembe veszik; az ilyen oktatás-nevelés egyetemes és helyi kulturális értékeket közvetít a diákok felé, miközben a döntéshozatalhoz szükséges képességekkel is felruhazza őket. Ez a megközelítés összhangban van az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatával, amely világosan kimondja, hogy az oktatásnak „az emberi személyiség teljes kibontakoztatására, valamint az emberi jogok és alapvető szabadságok tiszteletben tartásának megerősítésére kell irányulnia. A nevelésnek elő kell segítenie a nemzetek, valamint az összes faji és vallási csoportok közötti megértést, türelmet és barátságot”. A Gyermekjogi Egyezmény is kimondja, hogy „a gyermek oktatásának a következő célokra kell irányulnia: ... (d) fel kell készíteni a gyermeket arra, hogy a megértés, a béke, a türelem, a nemek közti egyenlőség, valamennyi nép, nemzetiségi, nemzeti és vallási csoport és az őslakosok közötti barátság szellemében tudja vállalni a szabad társadalomban az étellel járó mindenfajta felelősséget” (29. cikk). Az Európa Tanács demokratikus állampolgárságra nevelésről és emberi jogi nevelésről szóló chartája hangsúlyozza, hogy az emberi jogokat és a demokráciát a formális és nemformális oktatási-nevelési programok részévé kell tenni.²
3. **Az oktatás és tanulás további feltételei:** A minőségi oktatás csak biztonságos, erőszakmentes tanulási környezetben valósulhat meg, ahol a diákok jogait tiszteletben tartó, képzett, és a folyamatos szakmai fejlődés iránt elkötelezett tanárok dolgoznak. Ahhoz, hogy az oktatás elérje kitűzött céljait, fontos még a formális és nemformális tanulás eredményének átlátható módon és igazságos értékelés alapján történő tanúsítása, illetve a megszerzett tudás és kompetenciák továbbtanulási, munkavállalási és más célból történő elismerése.

Új kihívások

Európában ma is léteznek akadályok, amelyek gátolják a minden gyerek számára elérhető minőségi oktatás megvalósulását. Bizonyos csoportok – így pl. a fogyatékossgal élő, a kisebbséghez tartozó vagy öslakos, a migráns háttérű vagy a vidéken élő gyerekek – nagyobb valószínűséggel maradnak ki az oktatásból. Bár továbbra is a szegénység és a társadalmi kirekesztettség jelenti a legnagyobb akadályt az oktatáshoz való hozzáférés terén, olyan új kihívások is megjelennek, amelyek aránytalanul érintik a már egyébként is lemaradásban lévő gyerekeket.

A tankötelezettség általában az általános iskolával kezdődik 6-7 éves korban, azonban az Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) országai a kora gyermekkori oktatást is egyre inkább elérhetővé teszik, és már a 2-3 évesek körében is magas a beiratkozók aránya.⁵ Kutatások rávilágítottak, hogy a kora gyermekkori biztosított minőségi oktatás kedvezően hat a gyerekek általános fejlődésére, és csökkenti a szegénység és az esélyegyenlőtlenség nemzedékek közötti továbbörökítésének esélyét. Ezzel szemben az iskolából korán kimaradó fiatalok gazdasági és szociális szempontból hátrányos helyzetük miatt általában veszélyeztetettek. 2019-ben az Európai Unióban a fiatalok (18-24 évesek) között átlagosan 10,2% volt a lemorzsolódási arány, a korcsoportba tartozók 5,6%-a nem is dolgozott, és nem is tanult. A korai iskolaelhagyók aránya a nagyvárosok belvárosi részein élő fiatalok körében a legalacsonyabb (9,1%), vidéken magasabb (10,7%), a kisvárosokban és külvárosokban pedig még magasabb (11,2%).

Az információs és kommunikációs technológiák gyors és folyamatos fejlődése sok új lehetőséget teremt, azonban új kihívásokat is hoz az oktatás terén. A gyerekek „digitális bennszülöttek”, a modern technológia az életük része. Az oktatás digitalizálása nemcsak azért fontos, mert az iskolai passzivitást így innovatív pedagógiai megoldásokkal kezelni lehet, hanem azért is, mert a tananyagot a társadalom változó szükségleteihez alakítva a gyerekeket olyan tudással és képességekkel tudjuk felvértezni, amelyekre a sikeres élethez szükségük lesz. Az interneten sok és sokféle információ elérhető, a gyerekeknek tehát meg kell tanulniuk, miként tudják megtalálni a számukra fontos információkat online, és hogyan tudják kritikus szemmel nézni az így hozzáférhető tartalmakat. Ehhez az iskolában nemcsak a gyerekek olvasási készségeit kell fejleszteni, hanem a kritikai gondolkodás képességét is, ami nélkülözhetetlen például az álhírek kiszűréséhez. A gyerekeknek olyan készségeket is el kell sajátítaniuk, mint a kreativitás, a problémamegoldás, a rugalmasság, a tanulási és együttműködési készségek, hiszen az iskolának olyan munkákra kell őket felkészítenie, amelyek ma még talán nem is léteznek.

Ugyanakkor jelentős digitális egyenlőtlenségek figyelhetők meg egész Európában, minden faluban és városban, hiszen például nem mindenki fér hozzá az online oktatáshoz szükséges fejlett technológiai eszközökhöz. Az okoskészülékek, internetelérés és digitális készségek hiánya – akár a diákok, akár a tanárok oldalán jelentkeznek – azzal a következménnyel jár, hogy a hátrányos helyzetű gyerekek lemaradnak kortársaiktól.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2019-ben a tagállamoknak szóló ajánlást fogadott el, amelyben szorgalmazta a digitális állampolgárságra nevelés fejlesztését és előmozdítását.⁶ A dokumentum leszögezi, hogy a digitális környezet a történelemben példátlan lehetőségeket kínál a véleménynyilvánításra, az egyesülésre és a részvételre, továbbá a hozzáférés és a befogadás javítására. Az ajánlás kiemeli annak jelentőségét, hogy a tanulók megkapják mindazokat az eszközöket, amelyek segítségével elsajátíthatják a demokratikus kultúra kiépítéséhez szükséges készségeket és kompetenciákat, és meg tudnak birkózni a digitális környezetből és az új technológiákból fakadó kihívásokkal és veszélyekkel.

A játékhoz és szabadidős tevékenységekhez való jog

A Gyermekjogi Egyezmény 31. cikke a játékot és a szabadidőt a gyerekek egészsége és fejlődése szempontjából fontos dologként, és ezért alapvető jogként ismeri el. A játékra és más szabadidős tevékenységekre a gyermek szabadidejében kerül sor, amit úgy oszt be, ahogy akar, és amikor nem kell se az iskolai kötelezettségeivel, se munkával, se az otthoni feladatokkal foglalkoznia. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága szerint „a játék és a kikapcsolódás lehetőségét minden gyermek számára biztosító környezet megteremti a kreativitás feltételeit; ha lehetőség van a készségek saját kezdeményezésű játék keretében történő gyakorlására, az erősíti a motivációt, a fizikai aktivitást és a képességek fejlődését; a kulturális életbe való elmerülés gazdagítja a játékos interakciókat; a pihenés biztosítja a játékban és a kreatív tevékenységekben való részvételhez szükséges energiát és motivációt”.⁵ A Gyermekjogi Egyezmény ugyanezen cikke leszögezi, hogy a gyermeknek joga van a teljes mértékű részvételhez a kulturális és művészeti életben, és biztosítani kell számára a kulturális, művészeti, szórakoztató és szabadidős tevékenységek lehetőségét megfelelő és egyenlő módon. A közösség kulturális életében részt vevő gyerekek megtapasztalják, megöröklik családjuk, közösségük és társadalmuk kulturális és művészeti kincseit, ami segít nekik identitásuk felfedezésében és alakításában, valamint kultúrájukból táplálkozó új dalok, táncok, történetek és festmények létrehozásában.

A játék, a kulturális vagy művészeti tevékenységek nem csak egyszerű kikapcsolódást és szórakozást jelentenek. Hozzájárulnak a gyermek autonómiájának kialakulásához, fejlesztik társas és interkulturális készségeit. A játék és a művészetek segítségével a gyerekek megismerhetik az emberi jogok alapelveit, mint amilyen a tisztelet, a méltóság, az egyenlőség, a befogadás, az igazságosság és az együttműködés. A sporttevékenységek szintén a részvétel, az együttműködés, az elkötelezettség, az erőfeszítés és a pozitív versengés társadalmi értékeit közvetítik. Ahhoz azonban, hogy a sport pozitív legyen a nevelési folyamatra, fontos, hogy az edzők és maguk a gyerekek is így gondolkodjanak a sportolásról, és tisztában legyenek azzal, milyen veszélyei lehetnek, különösen, ha a versengés túl nagy hangsúlyt kap.

Ennek ellenére számos nehézség gátolja ezen jogok érvényesülését, többek között az, hogy az állam, a gyermekekkel dolgozó szakemberek, a szülők és a gondozók nem ismerik el a játék és a kikapcsolódás jelentőségét. A gyerekekre nyomás nehezedik, hogy legyenek sikeresek az iskolában, az órarend és a házi feladatok alig hagynak időt pihenésre és szórakozásra, a kulturális vagy művészeti tárgyak háttérbe szorulnak. Sok gyerek nem fér hozzá az otthona közelében biztonságos, befogadó terekhez, beleértve a zöldterületeket – például parkokat, kerteket vagy erdőket –, esetleg a gyerekekre vonatkozó korlátozások miatt zárják ki őket a nyilvános terek használatából.

Kapcsolódó emberi jogi dokumentumok és kezdeményezések

Egyesült Nemzetek Szervezete

Oktatás a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlesztési menetrend keretében

Az UNESCO 184 tagállama által 2015 novemberében elfogadott „**Oktatás 2030**” cselekvési **kere-****trendszer** célja, hogy mozgósítsa az összes országot és partnerszervezetet az oktatásra vonatkozó 4. fenntartható fejlődési cél (SDG4) és a kitűzött részcélok megvalósítása érdekében. Javaslatokat tesz a program végrehajtásának, koordinálásának, finanszírozásának és nyomon követésének mikéntjére, hogy a befogadó, méltányos és minőségi oktatás, valamint az egész életen át tartó tanulás lehetősége mindenki számára elérhető legyen.

4. fenntartható fejlesztési cél: Minőségi oktatás

SDG4. Az inkluzív, méltányos és minőségi oktatás biztosítása, valamint az élethosszig tartó tanulás lehetőségeinek elősegítése mindenki számára.

4.1 2030-ig annak biztosítása, hogy minden lány és fiú elvégezze az ingyenes, méltányos és minőségi általános és középfokú oktatást, ami releváns és hatékony tanulási eredményekhez vezet.

4.2 2030-ig minden lány és fiú számára hozzáférés biztosítása a kora gyermekkori minőségi fejlesztéshez, ellátáshoz és iskolaelőkészítő oktatáshoz, hogy felkészültek legyenek az általános iskolai oktatásra.

4.5 2030-ig a nemek közötti egyenlőtlenségek megszüntetése az oktatásban, továbbá egyenlő hozzáférés biztosítása az oktatás és szakképzés minden szintjén a sérülékeny csoportok számára, beleértve a fogyatékosokkal élőket, az őslakosokat és a kiszolgáltatott helyzetben levő gyermekeket.

4.7 2030-ig annak biztosítása, hogy minden tanuló szert tegyen a fenntartható fejlődés előmozdításához szükséges ismeretekre és készségekre, többek között a fenntartható fejlődéssel és a fenntartható életmóddal, az emberi jogokkal, a nemek közötti egyenlőséggel, a béke és erőszakmentesség kultúrájának előmozdításával, a globális polgársággal, valamint a kulturális sokszínűség és a kultúra fenntartható fejlődésben játszott szerepének elismerésével foglalkozó oktatás révén

4.A Olyan oktatási intézmények építése és korszerűsítése, amelyek figyelembe veszik a gyermekek, a fogyatékosokkal élők, és a nemek sajátos igényeit, és biztonságos, erőszakmentes, befogadó és hatékony tanulási környezetet biztosítanak mindenki számára.

Európa Tanács

A **Módosított Európai Szociális Karta** 17. cikke kimondja a gyermekek és a fiatalok szociális, jogi és gazdasági védelemhez való jogát: az állam köteles intézkedéseket tenni, hogy „a gyermekek és fiatalok, figyelembe véve szüleik jogait és kötelességeit, megkapják a gondozást, segítséget, iskoláztatást és képzést, amelyre szükségük van...” Ennek érdekében gondoskodik „olyan intézmények és szolgáltatások létesítéséről és fenntartásáról, melyek elégségesek, és megfelelnek ennek a célnak”. Biztosítani kell a gyermekek és fiatalok ingyenes alap- és középfokú iskoláztatását, valamint azt, hogy rendszeresen járjanak iskolába.

A **nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény** 12. cikke garantálja a kisebbségekhez tartozó személyek oktatáshoz való jogát a gyermek képességei és személyisége fejlesztésének támogatása, valamint a diákok és szüleik nyelvi, vallási, világnézeti törekvéseinek kielégítése érdekében:

A Felek, ha szükséges, az oktatás és a kutatás területén intézkednek úgy a nemzeti kisebbségeik, mint a többség kultúrája, történelme, nyelve és vallása megismerésének előmozdítását [...] A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy előmozdítják a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára az oktatáshoz hozzájutás esélyegyelőségét minden szinten.

Az Európa Tanács kidolgozta a demokratikus kultúra építéséhez szükséges kompetenciák referenciakeretét³ az oktatásüggyel foglalkozó szakpolitikusok és a pedagógusok számára, dolgozzanak az

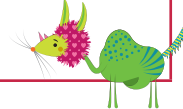
oktatási rendszer bármely területén, az óvodától kezdve az általános és középiskolai oktatáson át a felsőoktatásig, beleértve a felnőttképzést és a szakképzést. A referenciakeret a demokratikus kultúra megteremtéséhez szükséges kompetenciák tanítási, tanulási és értékelési folyamatának megtervezéséhez és oktatási rendszerbe való bevezetéséhez nyújt segítséget.

Az Európa Tanács ifjúsági ágazatának 2030-ig szóló stratégiájában célként szerepel többek között a nemformális képzési programok minőségének és elismertségének javítása, valamint az ifjúsági munka vonzerejének növelése a fiatalok szélesebb rétegeinek érdekében, továbbá az ifjúsági szervezetek kapacitásépítése és erőforrásainak bővítése az emberi jogi nevelés és a jogokhoz való hozzáférés előmozdítása terén.⁷

Plein la Bobine – Franciaország

A Plein la Bobine a fiatal közönségnek szóló nemzetközi filmfesztivál, amelyet évente rendeznek meg a franciaországi Auvergne régióban fekvő Massif du Sancy-ban. A fesztiválok közötti időszakban rendszeresen szerveznek a filmkészítéssel kapcsolatos foglalkozásokat a környéken lakó gyerekek számára. Az iskolák különböző tevékenységekben való részvételre pályázhatnak – például a Gyerekzsűri tagjaként a gyerekek szavazhatnak kedvenc kisfilmjükre; ha a Sajtósokhoz csatlakoznak, akkor beszámolhatnak a fesztiválról, ha pedig a Programcsoporthoz, akkor segíthetnek a fesztiválprogram egy részének kialakításában.

További tudnivalókért lásd: www.pleinlabobine.com/presentation

- 1 A Miniszteri Bizottság CM/Rec(2012)13 ajánlása a tagállamoknak a minőségi oktatás biztosításáról
- 2 A Miniszteri Bizottság CM/Rec(2010)7 ajánlása a tagállamoknak az Európa Tanács demokratikus állampolgárságra nevelésről és emberi jogi nevelésről szóló chartájáról
- 3 Education at a glance, OECD (2020), 156. old.
- 4 A Miniszteri Bizottság CM/Rec(2019)10 ajánlása a tagállamoknak a digitális állampolgári nevelés fejlesztéséről és előmozdításáról
- 5 Az ENSZ Gyermek Jogainak Bizottsága 17. számú általános kommentárja (2013) a gyermek pihenéshez, szórakozáshoz, játékhoz, szabadidős tevékenységekhez, kulturális élethez és művészetekhez való jogához (31. cikk)
- 6 Európa Tanács Referenciakerete a Demokratikus Kultúra Építéséhez Szükséges Kompetenciákról <https://www.coe.int/en/web/reference-framework-of-competences-for-democratic-culture>
- 7 Az Európa Tanács CM/Res(2020)2 számú határozata az ifjúsági ágazat stratégiájáról

“ Azok nevében szólalunk fel, akikre senki nem figyel, akik még nem tudnak beszélni róla, és akik már soha többé nem beszélhetnek.

Emma Gonzalez, a fegyverek ellenőrzéséért küzdő aktivista

Kapcsolódó gyakorlatok

- A mi alkotmányunk
- A mi zászlónk
- A néma bemozdó
- Hová állsz?
- Ki döntson?
- Minden szavazat számít
- Sajtószemle
- Szembekötödsdi
- Telefonhívás

Részvétel

A gyermek részvétele mint emberi jog

A gyermekek részvételéről akkor beszélhetünk, ha a 18 év alatti gyermekek és fiatalok, egyénileg és csoportosan, rendelkeznek mindazon jogokkal, eszközökkel, térrel, lehetőséggel és szükség esetén támogatással, melyek szükségesek ahhoz, hogy szabadon kifejezhessék véleményüket, az őket érintő kérdésekben meghallgassák őket, részt vehessenek a döntéshozatalban, és véleményüket – életkorukra és érettségükre figyelemmel – kellően tekintetbe vegyék.¹ A részvételhez fűződő jogok minden megkülönböztetés nélkül, ideértve a faj, etnikai hovatartozás, bőrszín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzetiség vagy társadalmi származás, vagyoni helyzet, fogyatékoság, szexuális irányultság, születési vagy egyéb helyzet alapján történő megkülönböztetést, megilletik a gyermeket és a fiatalokat.

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének 12. cikke a gyermekek részvételét a meghallgatáshoz való jog kinyilvánításával biztosítja. Ezen jog gyakorlása két szinten történhet: a gyermek személyét érintő döntéshozatal szintjén – ideértve a bírósági és közigazgatási eljárásokat is –, valamint a közügyekben való részvétel szintjén, minden, a gyermekeket érintő döntéshozatal esetén. Az „ügy” szót itt tágan kell értelmezni: nemcsak a Gyermekjogi Egyezményben kifejezetten említett kérdéseket foglalja magában, hanem a „gyermeket érintő” kitételrel összhangban minden, a gyermekek életében releváns ügyet is. A gyermeknek joga van ahhoz, hogy „szabadon kinyilváníthassa véleményét”, minden külső manipuláció, befolyásolás vagy nyomásgyakorlás nélkül. Minden „ítélőképessége birtokában lévő” gyermeket meg kell hallgatni – az

állam kötelessége, hogy ezt az ítélőképességet egyedileg értékelje, ahelyett, hogy általános életkori korlátozást alkalmazna. A gyermekek véleményét „figyelemmel korára és érettségi fokára, kellően tekintetbe kell venni”, továbbá tájékoztatni kell őket az ilyen döntési folyamatok kimeneteléről, és arról, hogy véleményüket miként vették figyelembe. Ugyanakkor a gyermek kibontakozó képességét, valamint a szülők útmutatásait és tanácsait is figyelembe kell venni.

A részvétel nem korlátozódik egy-egy konkrét eseményre, hanem egy folyamat, amely elősegíti a részvételen alapuló kultúra kialakítását a gyermek életének minden területén: a családban, az iskolában, a gyermekvédelmi intézményekben, az egészségügyi rendszerben, a közösségben és a társadalom egészében. A részvételen alapuló kultúra kialakítása a demokrácia gyakorlásának fontos része lehet a felnőttek és a gyerekek esetében egyaránt.

A gyerekek és a fiatalok érdemleges részvételének legfontosabb előfeltétele, hogy a felnőttek tiszteletben tartásuk, hogy a gyerekek is képesek részt venni a döntések meghozatalában, és partnerként fogadják el őket. Ennek eredményeként a hagyományosan a felnőttek hatalmára és a gyermekek feletti ellenőrzésre épülő kapcsolatokat felváltja a demokratikus partneri viszony.

Részvételi modellek

Példák

A jelképes és a teljeskörű részvétel és beleszólás között a részvételnek különböző fokozatai lehetnek. Ezeket jól ábrázolja a Roger Hart által kidolgozott „részvételi létra” nyolclepcsős modellje.² Az első három szinten – a manipuláció, a dekoráció és a jelképes részvétel szintjén – a részvétel csupán látszólagos, hamis. A valódi részvétel a „Kijelölés és tájékoztatás” szinttel kezdődik, ahol a gyerekek meghatározott szerepeket kapnak, majd ezt követi a „Tájékoztatás és véleménykérés” szintje, ahol a gyerekek tanácsokat adnak a felnőttek által működtetett programokra vonatkozólag, és tisztában vannak azzal, hogy a véleményük milyen hatással lesz majd az eredményre. Ennél is magasabb szint a „Felnőtt által kezdeményezett” részvétel, ahol a felnőttek és a gyerekek együtt döntenek, illetve a „Gyerek által kezdeményezett és irányított” projektek, amelyekben a felnőttek kizárólag támogató, tanácsadó szerepet töltenek be. A legfelső szinten a gyerekek és a felnőttek közösen döntenek, együtt irányítják a folyamatot, és felelősséget is közösen vállalnak, megosztva egymással a rendelkezésükre álló információkat, és tanulva egymás tapasztalataiból.

Írország a gyermekek és a fiatalok döntéshozatalban való részvételéről nemzeti stratégiát dolgozott ki³ amely a Gyermekjogi Egyezmény 12. cikke alapján kidolgozott modellre épül. A modell négy különálló, de egymással kapcsolatban álló és időben egymást követő elemből áll:

- **Tér:** A gyerekeknek biztonságos, mindenki számára nyitott lehetőségeket kell biztosítani véleményük kialakításához és kinyilvánításához.
- **Hang:** Lehetővé kell tenni, hogy a gyerekek hangot adjanak a véleményüknek.
- **Közönség:** A véleményüket meg kell hallgatni.
- **Hatás:** A véleményük alapján adott esetben cselekedni kell.⁴

Tér

Hogyan? Biztonságos és mindenki számára nyitott teret biztosítva, ahol a gyerekek kifejezhetik véleményüket

- Aktívan próbálták megtudakolni a gyerekek véleményét?
- Rendelkezésre állt biztonságos tér, ahol a gyerekek szabadon elmondhatták, mit gondolnak?
 - Történtek lépések annak érdekében, hogy minden gyerek részt tudjon venni?

Hang

Hogyan? Megfelelő információk nyújtásával, és a gyerekek véleménynyilvánításának lehetővé tételével

- A gyerekek megkapták a véleményalkotáshoz szükséges információkat?
- Tudják a gyerekek, hogy nem kötelesek részt venni?
- Adtak a gyerekeknek különböző lehetőségeket a véleményük kifejezésére?

Közönség

Hogyan? Gondoskodva arról, hogy a gyerekek véleményét eljuttassák ahhoz, aki felelős azért, hogy azt meghallgassad'écouter.

- Létezik eljárás a gyerekek véleményének továbbítására?
- Tudják a gyerekek, ki az, akihez a véleményüket eljuttatták?
 - Ez a személy vagy testület jogosult arra, hogy döntést hozzon?

Hatás

Hogyan? Gondoskodva arról, hogy a gyerekek nézeteit komolyan vegyék, és javaslataikat adott esetben meg is fogadják

- Figyelembe vették a gyerekek véleményét az illetékes döntéshozók?
- Léteznek olyan eljárások, amelyek biztosítják, hogy a gyerekek véleményét komolyan vegyék?
- A gyerekek és fiatalok kaptak-e visszajelzést arról, milyen döntés született és miért?

A kép forrása: Írország nemzeti stratégiája

Létezik az Ön hazájában a gyermekek és a fiatalok részvételére vonatkozó stratégia vagy szakpolitika?

A gyermekek részvételének elősegítésére vonatkozó alapelvek

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága a gyerekek eredményes és érdemi részvételének kilenc alapelvét határozta meg.⁵

Átláthatóság és tájékoztatás: A gyerekeket számukra érthető és hozzáférhető módon kell tájékoztatni a részvételhez fűződő jogokról, ezen belül többek között a részvétel mikéntjéről, a számukra biztosított részvételi lehetőség indokáról, részvételük tartalmáról és korlátairól, valamint a részvételük lehetséges hatásairól.

Önkéntesség: A gyerekeknek joguk van ahhoz, hogy ne éljenek részvételi jogukkal. A gyerekek dönthessék el, hogy részt kívánnak-e venni vagy sem. Tájékoztatni kell őket arról, és lehetővé kell tenni számukra, hogy bármikor kiléphetnek a részvételi folyamatból. A gyerekeket nem szabad részvételre vagy véleménynyilvánításra kényszeríteni.

Tisztelet: A gyerekekkel tisztelettel kell bánni, és lehetőséget kell biztosítani számukra, hogy szabadon kifejezhessék véleményüket és kezdeményezhessenek. A gyerekekkel együttműködő felnőtteknek tiszteletben kell tartaniuk és valamennyire ismerniük kell a gyermekek családi, iskolai és kulturális hátterét.

Relevancia: A részvételnek a gyerek saját tudására kell épülnie, valamint az életük és a helyi viszonyaik szempontjából releváns kérdésekhez kell kapcsolódnia. Teret kell biztosítani ahhoz, hogy a gyerekek elmondhassák, ők maguk milyen kérdéseket tartanak fontosnak és relevánsnak, és hogy foglalkozhassanak ezen kérdésekkel.

Gyermekbarát folyamat: Gyermekbarát megközelítések alkalmazásával kell biztosítani, hogy a gyerekek felkészülhessenek a részvételre, és érdemben hozzá tudjanak járulni a folyamathoz. Mivel a gyerekeknek különböző szintű támogatásra van szükségük, a részvétel általános kereteit és módszereit az életkoruknak és fejlődő képességeiknek megfelelően kell kialakítani vagy módosítani.

Befogadás: A gyerekek részvételi folyamata lehetőséget kell biztosítson a sérülékeny vagy kiszolgáltatott helyzetben lévő gyerekek bevonására is. Törekedni kell a megkülönböztetés meglévő mintáinak kiküszöbölésére. Külön erőfeszítést kell tenni a kevesebb lehetőséggel rendelkező gyermekek és fiatalok részvételének lehetővé tétele érdekében, beleértve a sérülékeny vagy speciális igényű gyerekeket is. A gyerekekkel együttműködő felnőtteknek tekintettel kell lenniük az összes résztvevő gyermek kulturális hátterére.

Képzés: A gyerekekkel együttműködő felnőtteknek rendelkezniük kell a gyermekek érdemi részvételének biztosításához szükséges ismeretekkel és képességekkel. Ez jelenthet a gyermekek bevonását megelőző képzést és felkészülést, valamint szükség szerint folyamatos támogatást is. Maguk a gyerekek is részt vehetnek kortárs képzőként és csoportsegítőként az eredményes részvétel elősegítésében és megvalósításában.

Biztonság és kockázatkezelés: A gyermekekkel dolgozó felnőtteknek gondossági kötelezettségük van. Minden óvintézkedést meg kell tenniük a bántalmazás és kizsákmányolás kockázatának, illetve a részvételi folyamatból származó esetleges negatív következményeknek a minimalizálása érdekében. A gyerekeknek tisztában kell lenniük azzal, hogy joguk van a rájuk nézve ártalmas dolgokkal szembeni védelemhez, és tudniuk kell, szükség esetén hová fordulhatnak segítségért.

Elszámoltathatóság: Részvételüket követően a gyermekeknek visszajelzést kell adni és/vagy be kell vonni őket az utánkövetésbe, hogy megtudhassák, hogy véleményüket hogyan fogadták és vették figyelembe, és azok hogyan befolyásolták a folyamat kimenetelét. A gyermekeket tájékoztatni kell arról, hogyan vehetnek részt – ha részt vehetnek – az utánkövető folyamatokban és tevékenységekben.

Részvételi lehetőségek

Számos lehetőség kínálkozik arra, hogy a gyermekek egyénileg vagy csoportosan részt vegyenek a döntéshozatalban, kezdve a családdal, de akár a helyi vagy országos politikai döntések szintjén is. A gyerekek sikeres részvételére rengeteg példát lehet találni egész Európában.

Család: A gyermekek bevonását már egészen fiatal korban, otthon érdemes elkezdni, azzal, hogy a szerepet kapnak a családi döntéshozatalban. Az így kialakult családi minta hozzájárulhat a gyermek pszichoszociális fejlődéséhez, a családi kapcsolatok erősítéséhez, sőt az erőszak valamennyi formájának megelőzéséhez is.

Iskola: Az iskola fontos modellként szolgálhat a valódi részvétel megvalósulására. Jó kiindulópont, ha a gyerekekkel közösen alakítjuk ki az iskolai szabályokat, vagy ha a gyerekekre bízunk, hogy tartsák rendben és dekorálják ki az osztálytermüket; így a gyerekek jobban magukénak fogják érezni az iskolai környezetet. Az iskolatanácsok és a gyermekparlamentek csak akkor biztosítanak valódi részvételi lehetőséget, ha a gyerekeknek tényleges döntéseket kell hozniuk. A gyerekek az olyan iskolai problémák kezelésében is részt vehetnek, mint az iskolai zaklatás vagy a kortársak közötti erőszak egyéb formái, és jelentősen hozzájárulhatnak a demokratikus iskolai élethez különféle kezdeményezések révén, például iskolaújságot vagy online tartalmakat készíthetnek, klubot, szakkört, fesztivált vagy kampányt szervezhetnek.³

Szabadidős programok: Az iskolán kívüli programok révén a gyerekek megtapasztalhatják, hogy részvételük valóban változáshoz vezethet. Klubok, egyesületek, a gyerekek vagy fiatalok irányításával működő civil szervezetek, utcai programok, fesztiválok és kampányok számos lehetőséget kínálnak a demokrácia gyakorlására. Az iskolán kívüli elfoglaltságok kapcsolódhatnak az iskolai programokhoz, kiegészítve azokat.

Online tevékenységek: Az internet témérdek lehetőséget kínál a gyerekek és fiatalok számára, hogy bekapcsolódjanak politikai vitákba, kutatásokba vagy kampányokba, szervezkedjenek, vagy egyszerűen a nyilvánosság elé tárják saját nézeteiket. Az online és az offline tevékenységek kombinálása értékes tapasztalatokat nyújthat, amint azt a #FridaysForFuture (Péntek a jövőért) kampány példája is mutatja, amely több millió gyereket mozgított meg világszerte, hogy utcai demonstrációk és más tevékenységek révén hívják fel a figyelmet a klímaválásra.

Közösségi szintű részvétel: Sokféle jó példát láthatunk a gyermekek közösségi életben való részvételével kapcsolatban, többek között ilyenek a helyi önkormányzatban tanácsadói státusszal rendelkező kerületi, falusi vagy városi gyermek- és ifjúsági tanácsok. Az Európa Tanács szerint a fiatalok helyi és regionális életben való részvétele az állampolgárok közéletben való részvételére vonatkozó globális politika részét kell hogy képezze. **A fiatalok helyi és regionális közéletben való részvételéről szóló Módosított Európai charta**⁴ contient des idées et des instruments concrets pouvant être utilisés par les jeunes et les autorités locales.

Állami szintű részvétel: Széles körben elterjedt gyakorlat Európában a gyerekek és fiatalok szövetségi vagy nemzeti szintű tanácsadó testületeinek (például gyermek- és ifjúsági tanácsok, parlamentek vagy fórumok) felállítása, bár ezek jogköre és felépítése nagyban különbözhet. A nemzeti jogszabályokban rögzíteni kell, hogy a gyermekeknek joguk van részt venni az őket érintő döntésekben. Jó, ha az erre vonatkozó törvény megvalósulását a gyermekek részvételének előmozdítását szolgáló nemzeti politika is támogatja.

Nemzetközi szintű részvétel: A nemzetközi szervezetek – köztük az Európa Tanács és az ENSZ – fontosnak tekintik, hogy munkájukba bevonják a gyerekeket minden őket érintő ügyben. Egyre több lehetőség nyílik a gyerekek számára, hogy részt vegyenek az emberi jogi normák meghatározásában, valamint a nemzetközi egyezmények megvalósulásának ellenőrzésében. Az Európa Tanács felszólí-

totta a tagállamokat, hogy „támogassák a gyermekeket és a fiatalokat, valamint szervezeteiket abban, hogy részt vegyenek az Európa Tanács vonatkozó dokumentumai és a gyermekjogokra vonatkozó egyéb nemzetközi jogi normák [...] megvalósulásának nyomán követésében.”¹³A jogi dokumentumok kidolgozása kapcsán az Európa Tanács jelentős tapasztalatokkal rendelkezik a gyerekekkel való együttműködés terén. A közelmúltban a gyermek jogainak a digitális környezetben való tiszteletben tartására, védelmére és érvényesítésére vonatkozó iránymutatásokról szóló ajánlás szövegének és gyermekbarát változatának kidolgozásában is részt vettek gyerekek. Nyolc tagállamban – többek között Magyarországon is – több mint 200 gyermek bevonásával folytattak konzultációkat, akik igen jó visszajelzést adtak a folyamatról.¹⁴ Az Európa Tanács első, gyerekekkel konzultáló testülete a Lanzarote Egyezmény végrehajtásának ellenőrzésével megbízott Lanzarote Bizottság volt.¹⁵

Tudna-e jó példákat mondani arra, hogyan valósul meg gyerekek bevonása az Ön iskolájában vagy szervezetében, illetve helyi, regionális, nemzeti vagy nemzetközi szinten?

Kapcsolódó emberi jogi dokumentumok és kezdeményezések

Európa Tanács

Az **Európa Tanács 18 éven aluli gyermekek és fiatalok részvételéről szóló CM/Rec(2012)2. számú ajánlásának** kidolgozására úgy került sor, hogy előtte több tagállamban is átfogó vizsgálatot végeztek a gyerekek valós részvételére vonatkozóan, és a szövegező bizottság munkájában a gyerekek közvetlenül részt vehettek. Az ajánlás kiterjed a gyerekek és fiatalok azon jogára, hogy véleményüket meg kell hallgatni minden környezetben, így az iskolában, a közösségben és a családban, továbbá nemzeti és európai szinten egyaránt.

Az Európa Tanács kidolgozott a gyermekek részvételének értékelését segítő eszközt, amely 10 konkrét és mérhető mutatót határoz meg a gyerekek bevonása terén elért eredmények mérésére. A tagállamok ezen indikátorokat a Miniszteri Bizottság 18 éven aluli gyermekek és fiatalok részvételéről szóló ajánlásának végrehajtásában elért eredmények mérésére is felhasználhatják.

Az Európa Tanács tevékenységének fontos része a részvétel támogatása, különösen a fiatalok tekintetében. Az Európa Tanács szinte egyedülálló módon közös irányítási rendszert vezetett be a Közös Ifjúsági Tanácsra keresztül, amelyben az európai ifjúsági szervezetek képviselői (Ifjúsági Tanácsadó Testület) és a kormányzati tisztviselők (Európai Ifjúságügyi Irányító Bizottság) közösen döntenek az ifjúsági szektor prioritásairól, célkitűzéseiről és költségvetéséről. A Közös Tanács feladata, hogy az együttműködés szellemében közös álláspontot alakítson ki az ifjúsági szektor általános prioritásairól és célkitűzéseiről.

Egyesült Nemzetek Szervezete

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága 12. sz. átfogó kommentárjában¹⁶ értelmezte a meghallgatáshoz való jogot, amelyet a **Gyermekjogi Egyezmény** 12. cikke rögzít. A bizottság ezenkívül külön iránymutatásokat dolgozott ki a gyerekeknek a Gyermekjogi Egyezmény ellenőrzésébe való bevonásáról, és a kétévente megrendezésre kerülő Általános Vitanapokról.¹⁷

Gyermekek bevonása a közösségi költségtervezésbe, Horvátországban

A közösségi költségtervezés olyan demokratikus egyeztetési és döntéshozatali folyamat, amelynek során hétköznapi emberek döntenek az önkormányzati vagy állami források egy részének elosztásáról. Az ilyen folyamatok általában csak felnőttek számára hozzáférhetők; azonban a fiatalokkal és a gyerekekkel kapcsolatos sikeres tapasztalatok azt mutatják, hogy még a pénzügyi kérdéseket is meg lehet vitatni fiatal korban.

Az Opatija városában működő, 11–14 éves gyerekekből álló Városi Gyermektanács a polgármesterrel és az önkormányzati képviselőkkel folytatott folyamatos, nyílt és kölcsönös tiszteleten alapuló együttműködés révén változásokat hozott a gyerekek életébe. A Gyermektanács rendszeres találkozók keretében javaslatokat fűz a városi költségvetéshez, és ezek alapján a város minden évben elkülönít egy összeget egy olyan projektre, amelyik a Gyermektanács szerint a gyermekek érdekeit a leginkább szolgálja. A „Gyermekeink” Opatija Egyesület 2001 óta támogatja a kezdeményezést, amely jól példázza, hogy a gyerekek a költségtervezésben való tartós részvételük folytán bevonhatók a prioritások meghatározásába, és így ténylegesen hozzájárulhatnak az őket érintő döntésekhez.

- 1 A Miniszteri Bizottság CM/Rec(2012)2 ajánlása a 18 éven aluli gyermekek és fiatalok részvételéről
- 2 Az eredeti modellt kidolgozta: Arnstein, Sherry R.: A Ladder of Citizens Participation [Az állampolgári részvétel fokozatai], JAIP, Vol 35, No.4, 1969, 216-224. old., <http://lithgow-schmidt.dk/sherry-arnstein/ladder-of-citizen-participation.html> Az itt közölt modellt lásd: Hart, Roger: Children's Participation from Tokenism to Citizenship [A gyerekek részvétele – a színleges részvételtől a valódi állampolgárságig]: UNICEF Innocenti Kutatóközpont, 1992, Firenze.
- 3 Ireland's National Strategy on Children and Young People's Participation in Decision-Making 2015-2020 [Írország 2015-2020 közötti időszakra szóló nemzeti stratégiája a gyermekek és a fiatalok döntéshozatalban való részvételéről].
- 4 A kérdéssor Laura Lundy „Voice is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child” [A hang nem elég: az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye 12. cikkének fogalmi értelmezése] című művében (2007) közölt modell alapján készült.
- 5 ENSZ Gyermekjogi Bizottsága, 12-es számú átfogó kommentár
- 6 Durr, Karlheinz, The School: A democratic learning community [Az iskola mint demokratikus tanulási közösség]. Programme Education for Democratic Citizenship, DGIV/EDU/CIT (2003) 23final, Council of Europe, 2004.
- 7 A fiatalok helyi és regionális szinten való részvételéről szóló felülvizsgált európai chartáról szóló 128 (2003)3. sz. ajánlás
- 8 A Miniszteri Bizottság CM/Rec(2012)2. sz. ajánlása a 18 éven aluli gyermekek és fiatalok részvételéről
- 9 It's our world: children's views on the protection of rights in the digital environment [A mi világunk: Gyermekvélemények a jogvédelemről a digitális környezetben] <https://edoc.coe.int/en/children-and-the-internet/8013-it-s-our-world-children-s-views-on-how-to-protect-their-rights-in-the-digital-environment.html>
- 10 Lignes directrices du Conseil de l'Europe sur la mise en œuvre de la participation des enfants dans le 2e cycle de suivi thématique de la Convention de Lanzarote sur la protection des enfants contre l'exploitation et les abus sexuels facilités par les technologies de l'information et de la communication (TIC)
- 11 ENSZ Gyermekjogi Bizottsága, 12-es számú átfogó kommentár
- 12 További tudnivalóért lásd az ENSZ Gyermekjogi Bizottság webhelyét: www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/ChildParticipation.aspx

“ Nem jó, ha a gyerekek amiatt kénytelenek aggódni, hogy az osztálytársaik nem tudják befizetni az ebédpénzt.

Amaryanna Copeny gyermekaktivista a szülővárosában, az Egyesült Államokbeli Flintben a szennyezett ivóvíz miatt kialakult válsághelyzetről

Szegénység

Mi a szegénység?

A szegénységet hagyományosan a háztartások bevételeinek és kiadásainak figyelembevételével, abszolút vagy relatív mérőszámok alapján definiálják. Abszolút szegénységről akkor beszélünk, ha egy család a szegénységi küszöb alatt él, ami azt jelenti, hogy nem rendelkezik annyi jövedelemmel, ami a létfenntartáshoz szükséges. Relatív szegénységről pedig akkor van szó, ha egy háztartás az adott társadalmon belül más háztartásokhoz képest lényegesen kevesebb anyagi erőforráshoz jut. A szegénység anyagi javak alapján történő mérésével több probléma is akad, így például a gyermekek helyzetéről gyakran nem sokat árul el, mert a hangsúly a háztartás jövedelmén van, pedig a források családon belüli elosztása nem feltétlenül egyenlően történik. Ellenben a szegénység többdimenziós megközelítése figyelembe veszi a nélkülözés különböző formáit is, amelyek a gyermekeket is érinthetik, ilyen például az iskolához vagy a vízhez való hozzáférés. Ebben az értelemben a szegénység a választási lehetőségek és az esélyek hiányát jelenti, ami aztán társadalmi kirekesztődéshez vezet.¹

Fontos megérteni, hogy a gyerekek hogyan érzékelik, mit gondolnak a szegénységről és a társadalmi kirekesztődésről. 2014-ben az Európa Tanács és a Gyermekegyesület közös projektet indított, melynek keretében gyermekeket kértek meg, hogy mondják el, miként hatnak a megszorító intézkedések az életükre és jogaik érvényesülésére.² A gyerekek Európa-szerte úgy nyilatkoztak,

Kapcsolódó gyakorlatok

- A címke mögött
- Gombóc Artúr
- Ha a világon húsz ember élne...
- Kedves Naplóm!
- Leszel velem egy sátorban?
- Mi lenne, ha...
- Milyen szép a világ!
- Tégy egy lépést előre!

hogy a nélkülözés választásra, áldozathozatalra, a dolgok átértékelésére és arra kényszeríti az embert, hogy eldöntse, mi igazán fontos, és mi nem. Saját elmondásuk szerint a gyerekek nem jutottak megfelelő tankönyvekhez, nem tudtak eleget edzésre, uszodába és játszótérre menni, nem fértek hozzá a családsegítő és iskolai támogató szolgáltatásokhoz, elmaradt sok családi nyaralás és barátokkal tervezett szabadidős tevékenység. Mindazonáltal a gyerekek nagyon is ellenállónak bizonyultak: élelmiszerbankokba és használtruha-üzletekbe jártak, a tömegközlekedés helyett más megoldásokat kerestek, és tenni akartak egy mindenki számára jobb jövő építéséért.

A gyerekek felülreprezentáltak a szegények körében, ugyanakkor a szegénység nem egyformán érinti a gyerekeket. Az UNICEF szerint a szegénységben élők fele gyermek, a világ leggazdagabb országaiban a relatív szegénység 75 millió gyermeket érint², és az oktatás, az egészségügyi ellátás, a szociális biztonság, a lakhatás, az alapvető szolgáltatások és a táplálkozás tekintetében minden harmadik európai gyerek több szempontból is hátrányos helyzetben van.³ Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége szerint a 28 tagállamban 25 millió gyermek él alacsony jövedelmű vagy alacsony foglalkoztatottságú háztartásokban, és/vagy szenved anyagi nélkülözéstől. A szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés által veszélyeztetett gyermekek aránya az EU-n belül meglehetősen változó (Dániában 13,8%, Romániában 49,2%), és nagyobb valószínűséggel érint bizonyos gyermekcsoportokat, például a roma vagy a migrációs háttérű gyerekeket.⁴

A gyermekszegénység visszaszorítása elleni fellépés sürgősségét nemzetközi szinten is elismerik. Az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljai keretében az államok megállapodtak abban, hogy 2030-ig legalább felére csökkentik a szegénységben élő férfiak, nők és gyermekek arányát. Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése megállapította, hogy a gyermekszegénység felszámolását célzó átfogó stratégiák és célok megvalósítása „jelenleg messze elmarad az elvárásoktól és az európai gyermekek tényleges szükségleteitől”, ezért arra ösztönözte a tagállamokat, hogy a politikai elkötelezettség és a költségvetési források tekintetében kezeljék prioritásként a gyermekszegénység megszüntetését.⁵

A gyermekszegénység mint a jogfosztás egy formája

A Gyermekjogi Egyezmény elismeri, hogy minden gyermeknek joga van az olyan életszínvonalhoz, amely lehetővé teszi a testi, szellemi, lelki, erkölcsi és társadalmi fejlődését. Ezen kívül felszólítja a részes államokat, hogy támogassák azokat a családokat, amelyek nem képesek biztosítani a gyermekek alapvető szükségleteit, különös tekintettel a táplálkozásra, a ruházatkódásra és a lakhatásra. Az Egyezmény kiemeli továbbá a gyermeknek a szociális biztonsághoz, illetve a társadalombiztosítási juttatásokhoz való jogát, hiszen ezek szükségesek a gyermek fejlődésének és jó életkörülményeinek biztosításához. Számos ország tapasztalata egyértelműen mutatja, hogy a szegénységben felnövő gyerekek általában veszélyeztetettebbek: nagyobb a valószínűsége, hogy egészségügyi problémáik, tanulási és magatartási nehézségeik lesznek, hogy alulteljesítenek az iskolában, alacsonyabb végzettséget szereznek, kevésbé ambíciózusak lesznek, és aztán felnőve alulfizetetté vagy munkanélkülivé válnak, vagy hogy szociális segélyre szorulnak. A szegénység így negatívan hat a gyermekek különböző emberi jogaira.

Az Európai Szociális Karta⁶ minden más nemzetközi egyezményénél messzebbre megy, amikor kimondja a gyermekek szegénység és társadalmi kirekesztés elleni védelemhez való jogát. A Karta számos más, a gyermekszegénység elleni küzdelem szempontjából lényeges rendelkezést tartalmaz: rögzíti a gyermekek és a fiatalok szociális, jogi és gazdasági védelemhez való jogát (17. cikk), valamint olyan szociális jogokat, mint az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés, a szociális biztonsághoz való jog, a szociális és orvosi segítségnyújtáshoz való jog, a szociális szolgáltatások igénybevételéhez való jog, a lakhatáshoz való jog és a család szociális, jogi és gazdasági védelméhez való jog (16. cikk).

A gyerekek megfosztása szociális jogaiktól az emberi jogok megsértését jelenti, de a szegénység sok más gyermekjog érvényesülését is befolyásolhatja. A szegénységben élő gyerekeket jobban

fenyegeti a bántalmazás és az elhanyagolás veszélye, mivel a szegénység a gyermekbántalmazás és a gyermekek kizsákmányolásának egyik kulcstényezője. A gyerekeket pusztán a szegénységgel összefüggő problémák miatt nem szabad kiemelni a családjukból; bár ez továbbra is gyakorlat Európa számos országában. A szegénységben felnövő gyerekeknek másokhoz képest kevesebb lehetősége van játszani, kikapcsolódni és kulturális tevékenységekben részt venni, ami végső soron társadalmi kirekesztődéshez vezet. A szegénység gyakran aláássa a gyermek azon jogát is, hogy véleményét meghallgassák és figyelembe vegyék minden őt érintő kérdésben.

Európában a fogyatékossgal élő gyermekek, az alternatív gondozásban élő gyermekek, a nemzetiségi csoportokhoz tartozó gyermekek, az úton lévő vagy a migráció által egyéb módon érintett gyermekek, a szabadságuktól megfosztott gyermekek, az utcán élő gyermekek és a bebörtönzött szülők gyermekei különösen veszélyeztetettek. Az ilyen veszélyeztetett vagy marginalizált csoportokba tartozó gyerekeknél nagyobb a szegénység kockázata, míg a szegénység hozzájárulhat a gyermekek hátrányos megkülönböztetéséhez. A gyerekeket a gazdasági válságok idején bevezetett gazdasági megszorító intézkedések – például a szociális juttatások csökkentése, adóemelés – hatásai is súlyosabban érintik általában.

Mik a szegénység legjelentősebb hosszú távú hatásai a gyermekeket illetően?

Állami intézkedések a gyermekszegénység felszámolására

A kormányzatoknak megoldást kell találniuk a gyermekszegénység kérdésre, garantálniuk kell a szociális (oktatási, egészségügyi, jóléti) szolgáltatásokhoz való hozzáférést, és biztosítaniuk kell a közszolgáltatások (víz, áram, közlekedés) elérhetőségét. A szegénység visszaszorításában a civil szervezetek is szerepet játszanak azzal, hogy azonnali segítséget nyújtanak étel, ruha, egészségügyi szolgáltatások és oktatás formájában. Mind az állami, mind a civil szervezetek kínálhatnak jövedelemnövelő projekteket, támogathatják a kisebb üzleti vállalkozásokat, foglalkoztatási lehetőségeket, felzárkóztató oktatást és képességfejlesztő tanfolyamokat biztosíthatnak a szegénységben élő közösségek számára.

Ételt és szállást adni a szegénységben élőknek fontos, de csak rövid távon jelent megoldást. A szegénység tartós visszaszorításához arra van szükség, hogy erősödjön a szegénységben élők részvétele a döntéshozatali folyamatokban, biztosított legyen a közösségekre épülő fejlődés, és eltűnjön a nemi diszkrimináció, valamint az etnikai hovatartozáson és a társadalmi helyzeten alapuló megkülönböztetés. A szegénység csökkentésének alapvető módszere a gazdasági növekedés serkentése, a piacoknak a szegények szempontjából előnyösebb működtetése és a szegénységben élők továbbképzése. Ezek mindegyike olyan feladat, amelynek ellátásához az egyéneknek és az intézményeknek, a kormányzati és a civil szervezeteknek egyaránt össze kell fogniuk.

Mivel a gyermekszegénység és a növekvő társadalmi kirekesztés ennyire fenyegető folyamatok, az elmúlt években Európa számos országa kormányzati stratégiákat alakított ki a felszámolásuk érdekében. E holisztikus szemléletű stratégiák nemcsak olyan támogató intézkedések javítását szolgálják, mint amilyen a szociális és az egészségügyi ellátás, vagy a mindenki számára elérhető bölcsődei és óvodai ellátás, hanem a családok és a gyerekek megerősítését és képességfejlesztését is támogatják. Ide tartozik a minőségi oktatáshoz való hozzáférés biztosítása valamennyi gyermek számára, a szülők iskolája, illetve a gyerekek részvételének elősegítése a helyi politikák kialakításával kapcsolatos döntéshozatalban. A rasszizmus és a diszkrimináció különböző formáinak felszámolása is lényeges eleme az ilyen szegénységcsökkentő intézkedéseknek.

Kapcsolódó emberi jogi dokumentumok és kezdeményezések

Európa Tanács

A polgári és politikai jogokat biztosító **Emberi Jogok Európai Egyezményét** mintegy kiegészíti az 1961-ben elfogadott, majd 1996-ban módosított **Európai Szociális Karta**, amely a szociális és gazdasági jogokat rögzíti. Mint számos más emberi jogi eszköz, az Emberi Jogok Európai Egyezménye is határozottan rendelkezik a hátrányos megkülönböztetés tilalmáról. Bár nem utal kifejezetten a szegénységre mint a társadalmi kirekesztés lehetséges okára, de megemlíti a „vagyonai ... vagy egyéb helyzet” alapján történő megkülönböztetés tilalmát. Az emberek mindennapi életét illetően az Európai Szociális Karta a szegénység számos alapvető összetevőjével foglalkozik:

- **Lakhatás:** megfelelő színvonalú és megfizethető lakáshoz való hozzáférés; a hajléktalanság visszaszorítása.
- **Egészség:** elérhető és hatékony egészségügyi szolgáltatások az egész lakosság számára, beleértve a betegségek megelőzését.
- **Oktatás:** ingyenes alap- és középfokú oktatás és pályaválasztási tanácsadás; a szakképzéshez és továbbképzéshez való hozzáférés.
- **Foglalkoztatás:** a teljes foglalkoztatás elérésére irányuló gazdasági és szociális politika.
- **Jogi és szociális védelem:** a szociális biztonsághoz, a társadalombiztosításhoz és a szociális szolgáltatásokhoz való jog; a szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni védelemhez való jog.

Az Európa Tanács a 2016 és 2021 közötti időszakra szóló gyermekjogi stratégiája egyik prioritásként a gyermekszegénység elleni küzdelmet határozta meg.

A Miniszteri Bizottság 2015-ben ajánlást fogadott el a hátrányos helyzetű környékről származó fiatalok szociális jogokhoz való hozzáféréséről, és felszólította a tagállamokat, hogy dolgozzanak ki olyan közpolitikákat, amelyek célja a fiatalok által tapasztalt „szegénység, megkülönböztetés, erőszak és kirekesztés megelőzése és felszámolása”. Az ajánlást az Európa Tanács ifjúsági szektorának Enter! projektjében résztvevő gyermekek és fiatalok bevonásával dolgozták ki.

Egyesült Nemzetek Szervezete

Az **Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának** számos cikke rögzíti, hogy az állam köteles megfelelő szolgáltatásokat nyújtani, és a megfelelő életkörülmények biztosítása érdekében állampolgáraikat támogatni:

- a szociális biztonsághoz való jog,
- azonos munkáért azonos fizetéshez való jog,
- a pihenéshez és szabadidőhöz való jog,
- a megfelelő életszínvonalhoz való jog,
- az oktatáshoz való jog,
- a kulturális életben való részvétel joga.

Az **Egyezmény a gyermek jogairól** széles körben rendelkezik a gyermekek gazdasági jólétéről. Míg a felelősség a gyermek gondozásáért, fejlődésének és nevelésének biztosításáért elsősorban a szülőkre hárul, az államnak kötelessége támogatni a szülőket és gondviselőket, amennyiben azok nem képesek megfelelően gondoskodni a gyermekről (18. cikk). Az Egyezmény elismeri továbbá, hogy valamennyi gyermeknek joga van:

- a lehető legjobb egészségi állapothoz, valamint hogy orvosi ellátásban és rehabilitációban részesülhessen (24. cikk);
- olyan életszínvonalhoz, amely lehetővé teszi kellő testi, szellemi, lelki, erkölcsi és társas fejlődését (27. cikk);
- a szociális biztonsághoz, így a társadalombiztosítás juttatásaihoz (26. cikk).

Az 1966-ban elfogadott **Gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya** kötelezi a részes államokat, hogy tegyenek lépéseket az egyezségokmányban rögzített jogok teljes körű megvalósításának fokozatos elérése érdekében, amennyire csak a rendelkezésükre álló erőforrások azt lehetővé teszik.

Az ENSZ mélyszegénységgel és emberi jogokkal kapcsolatos irányadó elvei az első olyan – egyébként a nemzetközi emberi jogi normákon alapuló – dokumentum, amely kifejezetten a szegénységben élők emberi jogaira vonatkozóan ad politikai iránymutatást.

-
- 1 Protecting the Child from Poverty: The Role of Rights in the Council of Europe [A gyermek védelme a szegénységtől. A jogok szerepe az Európa Tanácsban], Európa Tanács: <https://rm.coe.int/protecting-the-child-from-poverty-the-role-of-rights-in-the-council-of/168098c54c>
 - 2 A projekt honlapján megtalálhatóak a gyerekek videóra felvett és írásos tanúvallomásai: Austerity Bites: Children's Voices [Hűsbavágó megszorítások – Mit gondolnak a gyerekek?], Council of Europe and the European Network of Ombudspersons for Children: <https://www.coe.int/en/web/children/childrens-voices>
 - 3 End Child Poverty Coalition [Koalíció a gyermekszegénység felszámolására]: www.endchildhoodpoverty.org/children-in-poverty
 - 4 UNICEF, Innocenti Report Card 14: Building the Future: Children and the Sustainable Development Goals in Rich Countries [A jövő építése: A gyerekek és a fenntartható fejlődési célok gazdag országokban], 2017
 - 5 Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége: Combating child poverty: an issue of fundamental rights [A gyermekszegénység elleni küzdelem: az alapvető jogok kérdése], 2018 https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-combating-child-poverty_en.pdf
 - 6 Parlamenti Közgyűlés: 1995. számú határozat a gyermekszegénység felszámolásáról Európában (2014)
 - 7 Az Európai Szociális Karta eredeti 1961-es változata mellett létezik az 1996-ban felülvizsgált változat is; utóbbit nem minden részes állam ratifikálta. <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter>

FÜGGELÉK

Fontosabb nemzetközi emberi jogi dokumentumok

A főbb emberi jogi egyezményeket ratifikáló államok

Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (gyermekbarát változat)

Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (teljes szöveg)

Emberi Jogok Európai Egyezménye (gyermekbarát változat)

Egyezmény a gyermek jogairól (gyermekbarát változat)

Egyezmény a gyermek jogairól (teljes szöveg)

Az Európa Tanács egyezménye a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről (Lanzarote Egyezmény)

Emberi jogi fogalomtár

Gyermekjogi kártyák

A főbb emberi jogi egyezményeket ratifikáló államok

Aláírók	ENSZ								Európa Tanács						
	Gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya	Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya	Egyezmény a gyermek jogairól	Nemzetközi egyezmény a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről	Egyezmény a nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről	A fogyatékosokkal élő személyek jogairól szóló egyezmény	Nemzetközi egyezmény a személyek erőszakos eltűnése elleni védelméről	Emberi Jogok Európai Egyezménye	Európai Szociális Karta	Módosított Európai Szociális Karta	Egyezmény a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről	Emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezmény	Egyezmény a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről	Anők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról szóló egyezmény	
Hatályba lépés	1976.01.03	1976.03.23	1990.09.02	1969.01.04	1981.09.03	2008.05.03	2010.12.23	1953.09.03	1965.02.26	1999.07.01	1989.02.01	2008.02.01	2010.07.01	2014.08.01	
Albánia	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	
Andorra		✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓	✓	
Örményország	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	
Ausztria	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Azerbajdzsán	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓		
Belarusz	✓	✓	✓	✓	✓	✓					✓	✓			
Belgium	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Bosznia-Hercegovina	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓	
Bulgária	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓		
Horvátország	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓	
Ciprus	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓		
Csehország	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓		
Dánia	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	
Észtország	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓	✓	
Finnország	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Franciaország	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Georgia	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓	✓	
Németország	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	
Görögország	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Szentszék			✓	✓							✓	✓			
Magyarország	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓		
Izland	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓	
Írország	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Olaszország	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Kazahsztán	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓								
Lettország	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		

Aláírók	ENSZ							Európa Tanács						
	Gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmányja	Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya	Egyezmény a gyermek jogairól	Nemzetközi egyezmény a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről	Egyezmény a nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről	A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény	Nemzetközi egyezmény a személyek erőszakos eltűnése elleni védelméről	Emberi Jogok Európai Egyezménye	Európai Szociális Karta	Módosított Európai Szociális Karta	Egyezmény a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről	Emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezmény	Egyezmény a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről	A nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról szóló egyezmény
Hatályba lépés	1976.01.03	1976.03.23	1990.09.02	1969.01.04	1981.09.03	2008.05.03	2010.12.23	1953.09.03	1965.02.26	1999.07.01	1989.02.01	2008.02.01	2010.07.01	2014.08.01
Liechtenstein	✓	✓	✓	✓	✓			✓			✓	✓	✓	✓
Litvánia	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓
Luxemburg	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓
Málta	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Monaco	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓
Montenegró	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓
Hollandia	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Észak-Macedónia	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Norvégia	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Lengyelország	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓
Portugália	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Románia	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓	✓
Moldova	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓		✓	
Oroszországi Föderáció	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓	
San Marino	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓			✓	✓	✓	✓
Szerbia	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓
Szlovákia	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Szlovénia	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓	✓
Spanyolország	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓
Svájc	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓
Törökország	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Ukrajna	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	
Egyesült Királyság	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓	

Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (gyermekbarát változat)

1. cikk: Az egyenlőséghez való jog

Szabadnak születnél és egyenlőnek: ugyanannyi jogod van, mint bárki másnak. Képes vagy gondolkodni és különböztetni jó és rossz között. Barátságosan kell viselkedned másokkal.

2. cikk: A hátrányos megkülönböztetés tilalma

A nyilatkozatban foglalt emberi jogok megilletnek téged, rasszra, bőrszínre, nemre, nyelvre, vallásra, véleményre, családi háttérre, szociális vagy gazdasági helyzetre, születésre és nemzeti származásra való tekintet nélkül.

3. cikk: Jog az élethez, a szabadsághoz és a biztonsághoz

Jogod van hozzá, hogy élj, hogy szabad légy, és hogy biztonságban érezd magad.

4. cikk: A rabszolgaság tilalma

Senkinek nincs joga úgy bánni veled, mint egy rabszolgával, és te sem tehetisz senkit a rabszolgáddá.

5. cikk: A kínzás és megalázás tilalma

Senkinek sincs joga kínozni téged, fájdalmat okozni neked vagy megalázní téged.

6. cikk: A jogalanyiség elismerésének joga

Jogod van ahhoz, hogy mindenhol jogalanyként fogadjanak el, ami azt jelenti, hogy jogviszony szereplőjeként jogok illehetnek meg és kötelezettségek terhelhetnek.

7. cikk: A törvény előtti egyenlőséghez való jog

Jogod van ahhoz, hogy a törvény védelmét élvezd, és ahhoz, hogy a törvény előtt egyenlőnek tekintsenek, minden megkülönböztetés nélkül.

8. cikk: A jogorvoslatért folyamodás joga

Ha a törvényben biztosított jogaidat megsértik, jogod van ahhoz, hogy igazságos és a kérdésben illetékes bíróságtól jogorvoslatot kérj.

9. cikk: Az önkényes letartóztatás és száműzés tilalma

Senkinek sincs joga alapos indok nélkül letartóztatni, börtönbe zární, vagy a hazádból elűzní téged.

10. cikk: A méltányos és nyilvános tárgyaláshoz való jog

Ha bűncselekménnyel vádol valaki, jogod van méltányos és nyilvános tárgyaláshoz.

11. cikk: Az ártatlanság vélelméhez való jog

- 1) Mindaddig ártatlannak kell téged tartani, amíg bűnösségedet méltányos tárgyalás során be nem bizonyították.
- 2) Nem büntethetnek meg olyasmíért, ami az elkövetés idején nem volt büntetendő cselekmény.

12. cikk: Az egyén magánéletébe, családi ügyeibe, otthonába és levelezésébe való beavatkozás tilalma

Jogod van a védelemhez, ha valaki megpróbál a becsületedbe gázolni, behatolni a lakásodba, kinyitni a leveleidet vagy ok nélkül zaklatni téged vagy a családodat.

13. cikk: A szabad mozgáshoz való jog

- 1) Jogod van a saját hazádon belül szabadon közlekedni.
- 2) Jogod van elhagyní a hazádat és másik országba menní, de vissza is térhetsz, amikor csak akarsz.

14. cikk: Jog a más ország által nyújtott menedékhez

- 1) Ha valaki megfenyeget, hogy bántani fog, jogod van más országba menní és ott menekültként védelmet kérni.
- 2) Elveszítet ezt a jogodat, ha valamilyen súlyos bűncselekményt követtél el.

15. cikk: Az állampolgársághoz és annak megváltoztatásához való jog

- 1) Jogod van ahhoz, hogy egy ország állampolgára legyél.
- 2) Senki sem foszthat meg az állampolgárságodtól alapos indok nélkül. Ha úgy kívánod, jogod van megváltoztatni az állampolgárságodat.

16. cikk: A házasságkötéshez és családalapításhoz való jog

- 1) Amikor a jog szerint nagykorúvá válsz, jogod van házasságot kötní és családot alapítani, ebben nem korlátozhat az, hogy milyen rasszhoz, vallási csoporthoz vagy nemzetiséghez tartozol. A házaselektnek egyenlő jogaik vannak a házasságban és válás esetén is.
- 2) Senki sem kényszeríthet házasságra.
- 3) A család a társadalom alapegysége, amelyet az államnak védelmeznie kell.

17. cikk: A tulajdonhoz való jog

- 1) Jogod van hozzá, hogy legyen tulajdonod.
- 2) Senkinek nincs joga ahhoz, hogy ezt önkényesen elvegye tőled.

18. cikk: Gondolati, lelkiismereti és vallásszabadság

Jogod van ahhoz, hogy azt gondold, amit akarsz, és szabadon megválaszd vallásodat. Szabadon gyakorolhatod, és ha akarod, meg is változtathatod vallásodat vagy meggyőződésedet.

19. cikk: A vélemény és információ szabadsága

Jogod van ahhoz, hogy véleményt alkoss, és azt szabadon kifejezd. Véleményedet szabadon megoszthatod másokkal, akár más országok lakóival is.

20. cikk: A békés gyülekezéshez és egyesüléshez való jog

- 1) Jogod van más emberekkel békés célból összegyűlni.
- 2) Senki sem kényszeríthet arra, hogy valamilyen csoporthoz tartozz.

21. cikk: Jog a kormányzásban és a választásokon való részvételhez

- 1) Jogod van részt venni hazád kormányzásában akár közvetlenül, akár választott képviselők útján.
- 2) Mindenkinek joga van, így neked is, a hazát szolgálni.
- 3) A kormányt rendszeresen megtartott tisztességes és titkos szavazással kell megválasztani.

22. cikk: A szociális biztonsághoz való jog

A társadalomnak, melyben élsz, biztosítania kell számodra a szociális biztonságot, továbbá a méltósághoz és a személyiség kibontakoztatásához szükséges jogokat.

23. cikk: Jog a szabad munkaválasztáshoz és a szakszervezetbe való belépéshez

- 1) Jogod van dolgozni, a munkahelyedet megválasztani és jó munkafeltételek között dolgozni.
- 2) Ugyanazért a munkáért mindenkinek ugyanakkora fizetést kell kapnia.
- 3) Jogod van olyan munkabérhez, amiből meg tudsz élni, és el tudod tartani a családot.
- 4) Minden dolgozónak joga van érdekei védelmében szakszervezetet alapítani vagy abba belépni.

24. cikk: A pihenéshez és szabadidőhöz való jog

Jogod van a pihenéshez és a szabadidőhöz. A munkaidő nem lehet túl hosszú, és rendszeres fizetett szabadságot kell kapnod.

25. cikk: A megfelelő életszínvonalhoz való jog

- 1) Jogod van mindahoz, amire neked és családnak szüksége van az egészséges és kényelmes élet biztosításához, ideértve a megfelelő táplálkozást, a ruházkodást, az otthont, az orvosi ellátást és a szociális szolgáltatásokat. Jogod van támogatást kapni, ha nincs munkád, vagy ha nem vagy képes dolgozni.
- 2) Az anyáknak és a gyerekeknek különleges gondoskodás és támogatás jár.

26. cikk: Az oktatáshoz való jog

- 1) Jogod van iskolába járni. Az általános iskolának ingyenesnek és kötelezőnek kell lennie. Szakmát is tanulhatsz, vagy folytathatod a tanulmányaidat, ameddig csak tudod.
- 2) Az iskolában lehetővé kell tenni a számodra, hogy kibontakoztathasd képességeidet, és meg kell tanulnod, hogy tisztelettel fordulj mások felé, függetlenül attól, hogy milyen rasszhoz, vallási csoporthoz vagy nemzetiséghez tartoznak.
- 3) Szüleid beleszólhatnak abba, hogy milyen oktatásban részesülj.

27. cikk: Jog a közösség kulturális életében való részvételhez

- 1) Jogod van részt venni a közösség kulturális életében. Jogod van élvezni a művészeteket és a tudományos fejlődés eredményeit.
- 2) Ha művész, író vagy tudós vagy, műveid védelemben részesülnek, és jogod van élvezni az ebből származó javakat.

28. cikk: A társadalmi rendhez való jog

Jogod van olyan világban élni, ahol te és minden ember élvezheti ezeket a jogokat és szabadságokat.

29. cikk: A közösséggel szembeni felelősségek

- 1) Személyiséged csak a saját közösségedben bontakozhat ki teljesen, és te felelősséggel tartozol ezért a közösségért.
- 2) Az emberi jogokat a törvénynek biztosítania kell. A törvénynek lehetővé kell tennie, hogy mindenki tisztelje a másikat, és őt is tiszteljék mások.
- 3) Ezeknek a jogoknak és szabadságoknak támogatniuk kell az céljait és elveit.

30. cikk: A fenti emberi jogokba való beavatkozás tilalma

A világon egyetlen személy, csoport vagy kormány sem tehet semmi olyat, ami megsemmisítheti ezeket a jogokat.

Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (teljes szöveg)

Elfogadva és kihirdetve az ENSZ Közgyűlésének 217 A (III) határozata alapján, 1948. december 10-én

1948. december 10-én az Egyesült Nemzetek Közgyűlése elfogadta és kihirdette az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, melynek teljes szövegét alább közöljük. Eme történelmi tettet követően a Közgyűlés felhívta a tagállamokat, hogy tegyék közzé a Nyilatkozat szövegét és hogy „terjesszék, tegyék elérhetővé, olvassák és magyarázzák elsődlegesen iskolákban és más oktatási intézményekben, az országok vagy területek politikai státuszától függetlenül.”

BEVEZETŐ

Tekintettel arra, hogy az emberiség családja minden egyes tagja méltóságának, valamint egyenlő és elidegeníthetetlen jogainak elismerése alkotja a szabadság, az igazság és a béke alapját a világon,

Tekintettel arra, hogy az emberi jogok el nem ismerése és semmibevétele az emberiség lelkiismeretét fellázító barbár cselekményekhez vezetett, és hogy az ember leghőbb vágya egy olyan világ eljövetele, amelyben a félelemtől és nyomortól megszabadult emberi lények szava és meggyőződése szabad lesz,

Tekintettel annak fontosságára, hogy az emberi jogokat a jog uralma védelmezze, nehogy az ember végső szükségében a zsarnokság és az elnyomás elleni lázadásra kényszerüljön,

Tekintettel arra, hogy igen lényeges a nemzetek közötti baráti kapcsolatok kifejlődésének előmozdítása,

Tekintettel arra, hogy az Alapokmányban az Egyesült Nemzetek népei újból hitet tettek az alapvető emberi jogok, az emberi személyiség méltósága és értéke, a férfiak és nők egyenjogúsága mellett, valamint kinyilvánították azt az elhatározásukat, hogy elősegítik a szociális haladást, és nagyobb szabadság mellett jobb életfeltételeket valósítanak meg,

Tekintettel arra, hogy a tagállamok kötelezték magukat arra, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetével együttműködve biztosítsák az emberi jogok és alapvető szabadságok általános és tényleges tiszteletben tartását,

Tekintettel arra, hogy e vállalt kötelezettség maradéktalan teljesítéséhez a legfontosabb az említett jogokra és szabadságokra vonatkozó közös felfogás kialakítása.

A közgyűlés kinyilvánítja az EMBERI JOGOK EGYETEMES NYILATKOZATÁT, mint azt a közös eszményt, amelynek elérésére minden népnek és nemzetnek törekednie kell abból a célból, hogy minden személy és a társadalom minden szerve, állandóan szem előtt tartva a jelen Nyilatkozatot, oktatás és nevelés útján előmozdítsa e jogok és szabadságok tiszteletben tartását, továbbá hogy fokozatosan megvalósuló hazai és nemzetközi intézkedésekkel biztosítsa azok általános és tényleges elismerését és alkalmazását mind a tagállamok népei körében, mind pedig a jöghatóságuk alatt álló területek népei körében.

1. cikk

Minden emberi lény szabadnak születik, és egyenlő méltósága és joga van. Az emberek, ésszel és lelkiismerettel bírván, egymással szemben testvéri szellemben kell hogy viseltessenek.

2. cikk

A jelen nyilatkozatban kinyilvánított összes jogok és szabadságok fajra, színre, nemre, nyelvre, vallásra, politikai vagy más véleményre, nemzeti vagy társadalmi származásra, vagyonna, születésre vagy más körülményre vonatkozó mindennemű megkülönböztetés nélkül mindenkit megilletnek. Ezenfelül nem lehet semmiféle megkülönböztetést tenni annak az országnak vagy területnek a politikai, jogi vagy nemzetközi helyzete alapján sem, amelynek a személy állampolgára, aszerint, hogy az illető ország vagy terület független, gyámság alatt áll, nem autonóm vagy szuverenitása bármely vonatkozásban korlátozott.

3. cikk

Minden személynek joga van az élethez, a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz.

4. cikk

Senkit sem lehet rabszolgaságban vagy szolgaságban tartani; a rabszolgaság és a rabszolga-kereskedelem minden formája tilos.

5. cikk

Senkit sem lehet kínvallatásnak, avagy kegyetlen, embertelen vagy lealacsonyító bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni.

6. cikk

Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogalanyiségát mindenhol elismerjék.

7. cikk

A törvény előtt mindenki egyenlő, és minden megkülönböztetés nélkül joga van a törvény egyenlő védelméhez. Mindenkit egyenlő védelem illet meg a jelen Nyilatkozatot sértő minden megkülönböztetéssel és minden ilyen megkülönböztetésre irányuló felbujtással szemben.

8. cikk

Minden személynek joga van az alkotmányban vagy a törvényben részére biztosított alapvető jogokat sértő eljárások ellen az illetékes hazai bíróságokhoz tényleges jogorvoslatért folyamodni.

9. cikk

Senkit sem lehet önkényesen letartóztatni, őrizetbe venni vagy száműzni.

10. cikk

Minden személynek teljesen egyenlő joga van arra, hogy ügyét független és pártatlan bíróság méltányosan és nyilvánosan tárgyalja, s ez határozzon egyrészt jogai és kötelezettségei felől, másrészt minden ellene emelt bűnügyi vád megalapozottsága felől.

11. cikk

(1) Minden büntetendő cselekménnyel vádolt személyt ártatlannak kell vélelmezni mindaddig, amíg bűnösségét nyilvánosan lefolytatott perben, a védelméhez szükséges valamennyi biztosíték mellett, törvényesen meg nem állapítják.

(2) Senkit sem szabad elítélni oly cselekményért vagy mulasztásért, amely elkövetése pillanatában a hazai jog vagy a nemzetközi jog szerint nem volt büntetendő cselekmény. Ugyancsak nem szabad súlyosabb büntetést kiszabni, mint amely a büntetendő cselekmény elkövetése pillanatában volt alkalmazható.

12. cikk

Senkinek magánéletébe, családi ügyeibe, otthonába vagy levelezésébe nem szabad önkényesen beavatkozni, sem pedig becsületében vagy jó hírnevében megsérteni. Minden személynek joga van az ilyen beavatkozásokkal vagy sértésekkel szemben a törvény védelméhez.

13. cikk

(1) Az államon belül minden személynek joga van szabadon mozogni és lakóhelyét szabadon megválasztani.

(2) Minden személynek joga van minden országot, ideértve saját hazáját is, elhagyni, valamint saját hazájába visszatérni.

14. cikk

(1) Minden személynek joga van az üldözés elől más országban menedéket keresni és a más ország nyújtotta menedéket élvezni.

(2) Erre a jogra nem lehet hivatkozni közönséges bűncselekmény miatti, kellőképpen megalapozott üldözés, sem pedig az Egyesült Nemzetek céljaival és elveivel ellentétes tevékenység esetében.

15. cikk

(1) Minden személynek joga van valamely állampolgársághoz.

(2) Senkit sem lehet sem állampolgárságától, sem állampolgársága megváltoztatásának jogától önkényesen megfosztani.

16. cikk

(1) Mind a férfinak, mind a nőnek a nagykorúság elérésétől kezdve joga van fajon, nemzetiségen vagy valláson alapuló korlátozás nélkül házasságot kötni és családot alapítani. A házasság tekintetében a férfinak és a nőnek mind a házasság tartama alatt, mind a házasság felbontása tekintetében egyenlő jogai vannak.

(2) Házasságot csak a jövődő házastársak szabad és teljes beleegyezésével lehet kötni.

(3) A család a társadalom természetes és alapvető alkotóeleme, és joga van a társadalom, valamint az állam védelmére.

17. cikk

(1) Minden személynek joga van a tulajdonhoz, mind egyénileg, mind másokkal együttesen.

(2) Senkit sem lehet tulajdonától önkényesen megfosztani.

18. cikk

Minden személynek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához, ez a jog magában foglalja a vallás és a meggyőződés megváltoztatásának szabadságát, valamint a vallásnak vagy a meggyőződésnek mind egyénileg,

mind együttesen, mind a nyilvánosság előtt, mind a magánéletben oktatás, gyakorlás és szertartások végzése útján való kifejezésre juttatásának jogát.

19. cikk

Minden személynek joga van a vélemény és a kifejezés szabadságához, amely magában foglalja azt a jogot, hogy véleménye miatt ne szenvedjen zaklatást, és hogy határookra való tekintet nélkül kutathasson, tájékozódhasson és terjeszthessen információkat és eszméket bármilyen kifejezési módon.

20. cikk

(1) Minden személynek joga van a békés célú gyülekezés és egyesülés szabadságához.

(2) Senkit sem lehet valamely egyesületbe való belépésre kötelezni.

21. cikk

(1) Minden személynek joga van a hazája közügyeinek igazgatásában akár közvetlenül, akár szabadon választott képviselői útján való részvételhez.

(2) Minden személynek egyformán joga van ahhoz, hogy saját hazájában közszolgálati tisztséget betöltsön.

(3) A közhatalom tekintélyének az alapja a nép akarata; ennek az akaratnak tisztességes, rendszeres, az általános és egyenlő szavazati jogot és a titkos szavazást biztosító választásokon vagy más, a szavazás szabadságát egyenértékűen biztosító eljárás alapján kell kifejezésre juttatnia.

22. cikk

Minden személynek mint a társadalom tagjának joga van a szociális biztonsághoz, továbbá jogosult arra, hogy – az államok erőfeszítései és a nemzetközi együttműködés révén, és az egyes országok szervezetével és gazdasági erőforrásaival összhangban – a méltóságához és személyiségének szabadon való kifejlődéséhez szükséges gazdasági, szociális és kulturális jogai érvényesüljenek.

23. cikk

(1) Minden személynek joga van a munkához, a munka szabad megválasztásához, a méltányos és kielégítő munkafeltételekhez és a munkanélküliség elleni védelemhez.

(2) Mindenkinek joga van egyenlő munkáért egyenlő bért kapni, bárminemű megkülönböztetés nélkül.

(3) Mindenkinek, aki dolgozik, olyan méltányos és kielégítő fizetéshez van joga, amely számára és családja számára az emberi méltóságnak megfelelő megélhetést biztosít, és amelyet szükség esetén a szociális védelem összes egyéb eszközei egészítenek ki.

(4) Minden személynek joga van, hogy érdekeinek védelme céljából másokkal együtt szakszervezet alapítson vagy szakszervezethez csatlakozzon.

24. cikk

Minden személynek joga van a pihenéshez, a szabadidőhöz, beleértve a munkaidő ésszerű korlátozását és a rendszeres fizetett szabadságot.

25. cikk

(1) Minden személynek joga van saját maga és családja egészségének és jólétének biztosítására alkalmas életszínvonalhoz, ezen belül élelemhez, ruházathoz, lakáshoz, orvosi ellátáshoz, valamint a szükséges szociális szolgáltatásokhoz, továbbá joga van a szociális biztonsághoz, ha munkanélküliség, betegség, rokkantság, özvegyiség, öregség, vagy tőle független más körülmények miatt elveszíti a megélhetését.

(2) Az anyaság és a gyermekkor különleges gondoskodásra, támogatásra jogosít. Minden gyermek, akár házasságból, akár házasságon kívül született, azonos szociális védelemben kell részesülni.

26. cikk

(1) Minden személynek joga van az oktatáshoz. Az oktatásnak legalábbis elemi és alapfokon ingyenesnek kell lennie. Az elemi oktatás kötelező. A szakoktatást és a szakmai képzést általánossá kell tenni; a felsőbb szintű oktatásnak mindenki számára – érdemei szerint – egyenlő feltételekkel nyitva kell állnia.

(2) A nevelésnek az emberi személyiség teljes kibontakoztatására, valamint az emberi jogok és alapvető szabadságok tiszteletben tartásának megerősítésére kell irányulnia. A nevelésnek elő kell segítenie a nemzetek, valamint az összes faji és vallási csoportok közötti megértést, türelmet és barátságot, valamint támogatnia kell az Egyesült Nemzeteknek a béke fenntartása érdekében kifejtett tevékenységét.

(3) A szülőket elsőbbségi jog illeti meg a gyermekeiknek adandó oktatás megválasztásában.

27. cikk

(1) Minden személynek joga van a közösség kulturális életében való szabad részvételhez, a művészetek élvezéséhez, valamint a tudomány haladásában és az abból származó jótéteményekben való részvételhez.

(2) Mindenkinek joga van minden általa alkotott tudományos, irodalmi és művészeti termékkel kapcsolatos erkölcsi és anyagi érdekeinek védelméhez.

28. cikk

Minden személynek joga van ahhoz, hogy mind a társadalmi, mind a nemzetközi viszonyok tekintetében olyan rendszer uralkodjék, amelyben a jelen Nyilatkozatban kinyilvánított jogok és szabadságok teljes mértékben érvényesülhetnek.

29. cikk

(1) Minden személynek kötelességei vannak a közösséggel szemben, amelyben egyedül lehetséges személyiségének szabad és teljes kibontakozása.

(2) Jogainak gyakorlásában és szabadságainak élvezetében mindenki csak olyan korlátozásoknak lehet alávetve, amelyeket a törvény kizárólag mások jogai és szabadságai elismerésének és tiszteletben tartásának biztosítása, valamint a demokratikus társadalom erkölce, közrendje és általános jóléte jogos követelményeinek kielégítése érdekében megállapít.

(3) Ezeket a jogokat és szabadságokat semmi esetre sem lehet az Egyesült Nemzetek céljaival és elveivel ellentétesen gyakorolni.

30. cikk

A jelen Nyilatkozat egyetlen rendelkezése sem értelmezhető úgy, hogy az valamely állam, csoport vagy egyén részére jogot adna arra, hogy az itt kinyilvánított jogok és szabadságok megsértésére irányuló tevékenységet fejtsen ki, vagy ilyen cselekményt elkövessen.

Forrás: Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata: www.un.org/Overview/rights.html

Emberi Jogok Európai Egyezménye (gyermekbarát változat)

I. rész: Jogok és szabadságok

1. cikk: Kötelezettség az emberi jogok tiszteletben tartására

Ha olyan országban élsz, amelyik elfogadta ezt az egyezményt, mindezek az alapvető polgári és politikai jogok megilletnek téged, függetlenül attól, hogy az ország állampolgára vagy-e.

2. cikk: Élethez való jog

Jogod van az élethez, és ezt a jogodat törvény védi.

3. cikk: Kínzás tilalma

Senki sem kínozhat, bánthat vagy alázhat meg téged.

4. cikk: Rabszolgaság és kényszermunka tilalma

Senki sem bánthat veled rabszolgaként, és te sem bánhatsz így senki mással. Senki sem kötelezhet kényszermunkára.

5. cikk: Szabadsághoz és biztonsághoz való jog

Jogod van a szabadsághoz és a biztonsághoz. Ezt a jogot senki nem veheti el tőled, kivéve ha az a törvényben meghatározott eljárás útján történik. Ha letartóztatnak, sok mindenhez jogod van, például el kell magyarázniuk, miért tartóztatnak le, rövid időn belül a hatóságok elé kell állítaniuk, vagy szabadlábra kell helyezniük.

6. cikk: Tisztességes tárgyaláshoz való jog

Ha bűncselekménnyel vádolnak, jogod van a tisztességes és nyilvános tárgyaláshoz.

7. cikk: Büntetés kiszabásának tilalma törvényi rendelkezés nélkül

Nem büntethetnek meg olyasmért, ami nem számított bűncselekménynek akkor, amikor elkövetted.

8. cikk: Magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog

Jogod van a védelemhez, ha valaki megpróbál bejutni az otthonodba, el akarja olvasni a leveleid, vagy alapos ok nélkül zaklatni akar téged vagy a családodat.

9. cikk: Gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadság

Jogod van a saját gondolataidhoz és ahhoz, hogy megválaszd vallásodat. Szabadon gyakorolhatod vallásodat vagy meggyőződésedet, és meg is változtathatod azokat.

10. cikk: Véleménynyilvánítás szabadsága

Jogod van ahhoz, hogy azt gondolj, amit akarsz, és felelősséggel azt mondd, amit akarsz. Gondolataidat és a véleményedet bármikor, bárhol szabadon megoszthatod másokkal, akár újságok és magazinok, rádió, televízió vagy az internet útján.

11. cikk: Gyülekezés és egyesülés szabadsága

Jogod van másokkal békés célból összegyűlni, és ahhoz is, hogy szakszervezeteket alakíts vagy azokhoz csatlakozz.

12. cikk: Házasságkötéshez való jog

Amikor a jog szerint elég idős vagy hozzá, jogod van megházasodni és családot alapítani.

13. cikk: Hatékony jogorvoslathoz való jog

Ha a jogaidat egy másik személy vagy akár az állam megsérti, jogod van ahhoz, hogy jogaid védelmében a bíróságtól vagy más hatóságtól segítséget kérj.

14. cikk: Hátrányos megkülönböztetés tilalma

Az egyezményben foglalt minden jog és szabadság megillet téged mindenfajta megkülönböztetés – például nem, rassz, bőrszín, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés szerinti vagy egyéb helyzet alapján történő megkülönböztetés – nélkül.

15. cikk: Az egyezmény hatályának felfüggesztése szükséghelyzet esetén

Háború esetén az állam felfüggesztheti azon kötelezettségét, hogy biztosítsa ezeket a jogokat és szabadságokat. A felfüggesztés nem vonatkozhat a 2. cikkre, vagyis az élethez való jogra.

16. cikk: Külföldiek politikai tevékenységének korlátozása

Az állam nem akadályozhatja, hogy politikai tevékenységet folytass, csak azért, mert nem vagy az adott ország állampolgára.

17. cikk: Joggal való visszaélés tilalma

A világon egyetlen személy, csoport vagy állam sem tehet semmi olyat, ami ezeket a jogokat sérti.

18. cikk: Jogkorlátozás alkalmazásának megszorítása

Jogaid és szabadságaid csakis az ebben az egyezményben meghatározott módokon korlátozhatók.

II. rész Emberi Jogok Európai Bíróságae

19. cikktől az 51. cikkig: Az Emberi Jogok Európai Bírósága, annak feladata és tevékenységei

Az egyezmény létrehozta az Emberi Jogok Európai Bíróságát, hogy foglalkozzon azokkal az ügyekkel, amelyeket az egyének vagy az államok elé terjesztenek. A Bírák teljes mértékben függetlenek, őket az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése választja.

III. rész: Vegyes rendelkezések

52. cikktől az 59. cikkig: Az egyezményben foglalt jogok alkalmazása

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága felügyeli, hogy az államok mennyire tartják tiszteletben ezen egyezmény rendelkezéseit, és hogyan teljesítik azon kötelezettségüket, hogy biztosítsák és védelmezzék az emberi jogokat.

Kiegészítő jegyzőkönyvek az Emberi jogok európai egyezményéhez

Mivel az Emberi jogok európai egyezményét 1950-ben fogadták el, az Európa Tanács azóta több fontos kiegészítést tett, amiket az ún. kiegészítő jegyzőkönyvekbe foglaltak, melyek tovább gyarapítják az Európában élő emberek emberi jogait. A később hozzáadott legfontosabb jogok és szabadságok között szerepelnek az alábbiak:

Első kiegészítő jegyzőkönyv:

1. cikk: Tulajdon védelme

Jogod van hozzá, hogy legyen tulajdonod, és használd is azt, ami a tiéd.

2. cikk: Oktatáshoz való jog

Jogod van iskolába járni.

3. cikk: Szabad választásokhoz való jog

Jogod van titkos szavazással megválasztani hazád vezetőit.

Negyedik kiegészítő jegyzőkönyv

2. cikk: Mozgásszabadság

Ha jogszerűen tartózkodsz egy országban, jogod van azon belül oda utazni, ahová akarsz, és ott élni, ahol akarsz, és jogod van hazádba visszatérni.

Hatodik és tizenharmadik kiegészítő jegyzőkönyv

1. cikk: Halálbüntetés eltörlése

Nem lehet halálbüntetésre ítélni vagy kivégezni téged, sem békeidőben, sem háború idején.

Hetedik kiegészítő jegyzőkönyv

2. cikk: Fellebbezéshez való jog büntetőügyekben

Ha egy bűncselekmény miatt elítélnek, fellebbezhetsz felsőbb bírósághoz.

Tizenkettedik kiegészítő jegyzőkönyv

1. cikk: A megkülönböztetés általános tilalma

A hatóságok semmilyen okból nem alkalmazhatnak megkülönböztetést ellened, így bőrszín, nem, nyelv, politikai vagy vallásos meggyőződés vagy származás alapján sem.

Az egyezmény két kiegészítése (kiegészítő jegyzőkönyve) a halálbüntetés eltörléséről szól Európában.

Egyezmény a gyermek jogairól (gyermekbarát változat)

1. cikk: A gyermek meghatározása

18 éves korodig gyereknek számítasz, és minden olyan jog megillet téged, ami ebben az egyezményben szerepel.

2. cikk: A hátrányos megkülönböztetés tilalma

Semmilyen okból nem különböztethetnek meg téged hátrányosan, így rassz, bőrszín, nem, anyanyelv, vallás, vélemény, származás, születés, társadalmi vagy gazdasági helyzet, vagy fogyatékoság alapján, és semmilyen más tulajdonság alapján sem, amellyel te magad, a szüleid vagy gondviselőid rendelkeznek.

3. cikk: A gyermek legfőbb érdeke

Minden téged, illetve a többi gyereket érintő döntést és tettet az határozzon meg, hogy mi a legjobb neked és a gyerekeknek általában.

4. cikk: Ezen egyezményben foglalt jogok élvezete

Az államnak biztosítania kell számodra és minden gyerek számára ezeket a jogokat.

5. cikk: Szülői irányítás és a gyermek kibontakozó képességei

Elsősorban a családod a felelős azért, hogy iránymutató legyen neked, hogy ahogyan növekszel, megtanulj megfelelően élni a jogaiddal. Az államnak tiszteletben kell tartania a szüleid ezen jogát.

6. cikk: Jog az élethez és a fejlődéshez

Jogod van élni és fejlődni. Az államnak mindent meg kell tennie ennek érdekében.

7. cikk: Anyakönyvezés, név, állampolgárság és szülői gondoskodás

Jogod van hozzá, hogy születésedkor a születési adataidat beírják az anyakönyvbe. Jogod van ahhoz, hogy neved és állampolgárságod legyen. Jogod van megismerni a szüleidet, és ahhoz, hogy ők gondoskodjanak rólad.

8. cikk: A személyazonosságod védelme

Az államnak tiszteletben kell tartania, hogy jogod van a nevedhez, az állampolgárságodhoz és a családi kapcsolataidhoz.

9. cikk: Elválásztás a szülőktől

Nem szabad elszakítani téged a szüleidtől, hacsak nem a te érdekedben történik (például ha szüleid bántanak vagy nem törődnek veled). Ha a szüleid külön élnek egymástól, jogod van ahhoz, hogy mindkettejükkel kapcsolatban maradj, kivéve, ha ez árthat neked.

10. cikk: Család-újraegyesítés

Ha szüleid különböző országokban élnek, lehetővé kell tenni a számodra, hogy az egyik országból a másikba utazhass, hogy kapcsolatban maradhass velük, vagy családként újra összekerüljtek.

11. cikk: Védelem attól, hogy törvénytelenül más országba vigyenek

Az államnak lépéseket kell tennie, hogy megakadályozza, hogy törvénytelen módon kivigyenek az országból.

12. cikk: A gyermek véleményének tiszteletben tartása

Ha a felnőttek olyan kérdésben döntenek, ami téged is érint, jogod van hozzá, hogy megmondd, szerinted mi történjen, és a véleményedet a felnőtteknek figyelembe kell venniük.

13. cikk: Az önkifejezés és a tájékozódás szabadsága

Jogod van ahhoz, hogy tájékozódj, információkat keress, szerezz és ossz meg másokkal, bármilyen formában (írásban vagy művészi formában, a televízió, a rádió vagy az internet segítségével), feltéve, hogy az adott információ nem árt neked vagy másoknak.

14. cikk: Gondolati, lelkiismereti és vallásszabadság

Jogod van ahhoz, hogy azt gondold, amit akarsz, és abban higgy, amiben akarsz, és hogy szabadon gyakorold a vallásod mindaddig, amíg ezzel mások jogait nem sérted. A szüleid feladata, hogy utat mutassanak neked ezekben a kérdésekben.

15. cikk: Az egyesülés és a békés gyülekezés szabadsága

Jogod van ahhoz, hogy azzal találkozz, barátkozz, akivel akarsz, jogod van ahhoz is, hogy más gyerekekkel együtt valamilyen csoporthoz vagy szervezethez csatlakozz, mindaddig, amíg ezzel mások jogait nem sérted meg.

16. cikk: Magánélet, megbecsülés és jó hírnév

Jogod van a magánélethez. Senkinek nincs joga ahhoz, hogy jóhíredet megsértse, senki nem mehet be az otthonodba, nem olvashatja el a leveleidet, e-mailjeidet vagy üzeneteidet, és nem zaklathat téged vagy a családodat alapos indok nélkül.

17. cikk: Az információhoz való hozzáférés és a média

Jogod van ahhoz, hogy többféle forrásból, pl. könyvekből, újságokból, TV-ből, rádióból vagy az internetről olyan információkat szerezhess, amelyek megbízhatóak, hasznosak és érthetőek számodra.

18. cikk: A szülők közös felelőssége

Mindkét szülődnek részt kell vennie a felnevelésedben, és mindig szem előtt kell tartaniuk, hogy mi a legjobb a számodra. Az államnak olyan szolgáltatásokat kell biztosítania, amelyek segítik a szülőket ebben, különösen, ha mindketten dolgoznak.

19. cikk: Védelem az erőszak, a bántalmazás és az elhanyagolás minden formája ellen

Az államnak biztosítania kell, hogy megfelelően gondoskodjanak rólad, és meg kell védenie attól, hogy bárki – akár szüleid, a gondviselőid vagy más felnőtt – rosszul bánjon veled, zaklasson, bántalmazzon vagy elhanyagoljon.

20. cikk: Családot helyettesítő gondoskodás

Ha a szüleid és a családod nem tud megfelelően gondoskodni rólad, olyan embereknek kell vigyázniuk rád, akik tisztelik a vallásodat, a hagyományaidat és az anyanyelvedet.

21. cikk: Örökbefogadás

Ha örökbe fogadnak, az legyen az elsődleges szempont, hogy neked mi a legjobb, akár a szülőházadban, akár külföldön történik ez.

22. cikk: Menekült gyermekek

Ha új országba kell költöznöd, mert saját hazád nem biztonságos számodra, jogod van a védelemhez és a segítséghez. Az új országban ugyanazok a jogok illetnek meg, mint az ott született gyerekeket.

23. cikk: Fogyatékosággal élő gyermekek

Ha bármilyen fogyatékosággal élsz, különleges gondoskodásban, támogatásban és oktatásban kell részesülnöd annak érdekében, hogy teljes és önálló életet élhess, és legjobb képességed szerint részt vehess a közösség életében.

24. cikk: Egészségügyi ellátás és szolgáltatások

Jogod van a jó színvonalú egészségügyi ellátáshoz (pl. gyógyszerekhez, kórházi és orvosi ellátáshoz). Ugyanígy jogod van a tiszta ivóvízhez, a tápláló ételekhez, a tiszta környezethez és ahhoz, hogy az egészséges életmódról neveljenek annak érdekében, hogy megőrizhesd az egészségedet. A gazdagabb országoknak segíteniük kell a szegényebbeket ennek elérésében.

25. cikk: A családot helyettesítő gondoskodás rendszeres ellenőrzése

Ha szüleid helyett valamilyen helyi hatóság vagy intézmény gondoskodik rólad, rendszeresen felül kell vizsgálni a helyzetet, hogy mindenképpen megfelelő gondoskodásban és ellátásban részesülj.

26. cikk: Szociális biztonság

A társadalomnak, amelyben élsz, olyan szolgáltatásokat kell nyújtania a számodra, amelyek biztosítják, hogy jó körülmények közt élj és fejlődj (pl. megfelelő táplálkozás, egészségügyi ellátás, szociális juttatások). Az államnak a rászoruló gyerekeket és családokat különleges támogatásban kell részesítenie.

27. cikk: Megfelelő életszínvonal

Jogod van ahhoz, hogy jó körülmények között élj, hogy testi, érzelmi, szellemi, erkölcsi és szociális fejlődésed biztosítva legyen. Az államnak támogatnia kell azokat a családokat, akiknek nincs elég pénzük arra, hogy ezt megteremtsék.

28. cikk: Az oktatáshoz való jog

Jogod van az oktatáshoz. Az iskolai fegyelmezés nem sértheti emberi méltóságodat. Az általános iskolának ingyenesnek és kötelezőnek kell lennie. A gazdagabb országoknak segíteniük kell a szegényebbeket ennek elérésében.

29. cikk: Az oktatás céljai

Az oktatásnak segítenie kell személyiséged fejlődését, valamint tehetséged, szellemi és fizikai képességeid kiteljesítését. Fel kell készítenie az életre, és ösztönöznie kell arra, hogy tiszteld szüleidet, valamint a saját országod és más népek kultúráját. Jogod van megismerni a jogaidat.

30. cikk: Kisebbségi és őslakos csoportba tartozó gyerekek

Jogod van hozzá, hogy megismerd és gyakorold a családod hagyományait, vallását és anyanyelvét, akkor is, ha a hazádban élők többségének mások a hagyományai, a vallása, az anyanyelve.

31. cikk: Szabadidő, játék és kultúra

Jogod van a pihenéshez, a játékhoz és ahhoz, hogy mindenféle szabadidős és kulturális tevékenységben részt vegyél.

32. cikk: Gyermekmunka

Az államnak meg kell védenie téged az olyan munkavégzéstől, ami káros az egészségedre vagy a fejlődésedre, akadályoz a tanulásban, vagy ami lehetővé teszi, hogy más emberek kihasználjanak téged.

33. cikk: A gyermekek és a kábítószerrel való visszaélés

Az államnak meg kell védenie téged attól, hogy kábítószerket és veszélyes élvezeti szereket használj, részt vegyél azok előállításában és terjesztésében.

34. cikk: Védelem a szexuális kizsákmányolás ellen

Az államnak meg kell védenie a szexuális visszaélésektől.

35. cikk: Védelem az emberkereskedelem és az emberrablás ellen

Az államnak meg kell védenie attól, hogy elraboljanak, eladjanak vagy kizsákmányolás céljából más országba vigyenek.

36. cikk: A kizsákmányolás más formái ellen való védelem

Meg kell téged védeni minden olyan tevékenységtől, ami gátolhatja fejlődésedet, vagy károsíthatja testi és lelki egészségedet.

37. cikk: Védelem a kínzástól, a megalázó bánásmódtól és a szabadságvesztéstől

Ha megsérted a törvényt, nem bánhatnak veled kegyetlenül. Nem zárhatnak a felnőttekkel közös börtönbe, és lehetőséget kell teremteni arra, hogy kapcsolatban maradj a családdal.

38. cikk: A fegyveres konfliktusban érintett gyermekek védelme

Ha még nem töltötted be a tizenötödik (a legtöbb európai országban a tizennyolcadik) életévedet, az állam nem engedheti, hogy belépj a hadseregbe, vagy bármilyen módon közvetlenül részt vállalj a hadviselésben. A háborús területen élő gyerekeknek különleges védelmet kell kapniuk.

39. cikk: Áldozattá vált gyermekek felépülése

Ha elhanyagoltak, kínoztak vagy bántalmaztak, ha kizsákmányolás vagy háború áldozatává váltál vagy börtönbe zártak, különleges segítséget kell kapnod ahhoz, hogy testi-lelki egészséged helyreállhasson, és újra bekapcsolódhass a társadalom életébe.

40. cikk: Fiatalkorúak igazságszolgáltatása

Ha törvénszegéssel vádolnak, úgy kell bánni veled, hogy az ne sértse az emberi méltóságodat. Jogi segítséget kell kapnod, és csak a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetése esetén ítélnétek szabadságvesztésre.

41. cikk: A szigorúbb emberi jogi szabályok betartása

Ha a hazád törvényei jobban szolgálják a gyerekek érdekeit, mint ez az Egyezmény, akkor azokat a törvényeket kell követni.

42. cikk: Az Egyezmény széles körben való ismertté tétele

Az államnak biztosítania kell, hogy az Egyezményt minden szülő, intézmény és gyerek megismerje.

43. cikktől az 54. cikkig: Az állam kötelességei

Ezek a cikkek elmagyarázzák, hogyan kell az államnak a szülőkkel együttműködniük annak érdekében, hogy a gyermekek minden jogát biztosítsák.

Megjegyzés: Az ENSZ Közgyűlése a Gyermek jogairól szóló egyezményt 1989. november 20-án fogadta el, a nemzetközi jog részeként pedig 1990-ben lépett hatályba. Az egyezmény 54 cikke meghatározza a gyermekek jogait, és azt, hogy az állam hogyan biztosítsa és védje azokat. A világ csaknem minden országa, így Magyarország is, ratifikálta ezt az Egyezményt, és ezzel ígéretet tett arra, hogy elismeri és tiszteletben tartja az összes itt szereplő jogot.

Egyezmény a gyermek jogairól (teljes szöveg)¹

Az ENSZ Közgyűlése 44/25 számú határozatával elfogadta, és aláírásra, ratifikációra és csatlakozásra megnyitotta 1989. november 20-án, hatályba lépett 1990. szeptember 2-án, a 49. cikknek megfelelően. A Gyermekjogi Egyezmény a legszélesebb körben elfogadott emberi jogi okmány, amelyet – egy kivétellel – a világ minden országa ratifikált.²

Bevezetés

Az Egyezmény részes államai tekintetbe véve, hogy az Egyesült Nemzetek Alapokmányában meghirdetett elveknek megfelelően, az emberi közösség valamennyi tagja veleszületett méltóságának, valamint egyenlő és elidegeníthetetlen jogainak elismerése a szabadság, az igazságosság és a világbéke alapja, figyelembe véve, hogy az Egyesült Nemzetek népei az Alapokmányban ismételten kinyilvánították az alapvető emberi jogokba, az emberi személyiség méltóságába és értékébe vetett hitüket, és elhatározták, hogy előmozdítják a társadalmi haladást, és hogy nagyobb szabadságban, jobb életfeltételeket teremtenek, felismerve azt, hogy az Egyesült Nemzetek az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában és az emberi jogokról szóló nemzetközi egyezségokmányokban, meghirdették azt és megállapodtak abban, hogy az ezekben említett valamennyi jogot és szabadságot mindenki, minden megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül gyakorolhatja, emlékeztetve arra, hogy az Egyesült Nemzetek az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában kimondták, hogy a gyermekkor különleges segítséghez és támogatáshoz ad jogot, abban a meggyőződésben, hogy a családnak a társadalom alapvető egységeként és valamennyi tagja fejlődésének és jólétének természetes környezeteként meg kell kapnia azt a védelmet és támogatást, amelyre szüksége van ahhoz, hogy a közösségben szerepét maradéktalanul betölthesse, felismerve, hogy a gyermek személyiségének harmoni-

kus kibontakozásához szükséges, hogy családi környezetben, boldog, szeretetteljes és megértő légkörben nőjön fel, tekintetbe véve, hogy a gyermeknek teljes mértékben felkészültnek kell lennie önálló élet vitelére a társadalomban, valamint, hogy az Egyesült Nemzetek Alapokmányában meghirdetett eszmények, különösen a béke, az emberi méltóság, a türelmesség, a szabadság, az egyenlőség és a szolidaritás szellemében szükséges nevelni, figyelembe véve, hogy a gyermek jogairól szóló 1924. évi Genfi Nyilatkozat, és a Közgyűlés által 1959. november 20-án elfogadott, a Gyermek Jogairól Szóló Nyilatkozat kimondta, valamint az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, a Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya (különösen ennek a 23. és 24. cikkében), a Gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya (különösen ennek 10. cikkében), valamint a gyermekek jólétével foglalkozó szakosított intézmények és nemzetközi szervezetek alapszabályai és idevágó okmányai elismerték a gyermeknek nyújtandó különleges védelem szükségességét, Figyelembe véve, hogy – amint azt a Gyermek Jogairól Szóló Nyilatkozat is említi – „a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése után” egyaránt, emlékeztetve a Gyermekek Védelmére és Jólétére Alkalmazandó Szociális és Jogi Elvekről Szóló Nyilatkozatnak, főleg az örökbefogadás és a családban való elhelyezés hazai és nemzetközi gyakorlatának szempontjából figyelembe vett rendelkezéseire, továbbá az Egyesült Nemzeteknek a fiatalkorúakat illető igazságszolgáltatással kapcsolatos minimális szabályokat tartalmazó Gyűjteménye (Pekingi Szabályok), valamint a Nők és Gyermekek Szükségállapot és Fegyveres Konfliktus Idején Való Védelméről Szóló Nyilatkozat rendelkezéseire, felismerve, hogy a világ minden országában vannak különösen nehéz körülmények között élő gyermekek, és szükséges az, hogy ezeknek a gyermekeknek különös figyelmet szenteljenek. elismerve, hogy a gyermek védelmében és harmonikus fejlődésében minden egyes nép hagyományai és kulturális értékei jelentősek, felismerve a nemzetközi együttműködés jelentőségét a gyermekek életkörülményeinek minden országban, és különösen a fejlődő országokban való javításában,

a következőkben állapodtak meg:

- 1 Az Egyezmény hivatalos magyar nyelvű fordításába a korabeli nyelvhasználat vagy félrefordítás miatt több értelmezési hiba került. Ezeket itt korrigáltuk.
- 2 2021. novemberig az Egyezményhez 196 állam csatlakozott, a fegyveres konfliktusban érintett gyermekekről szóló Első Kiegészítő Jegyzőkönyvet 171, a gyermekkereskedelemlről, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló Második Kiegészítő Jegyzőkönyvet 177, a gyermekek panasztételi mechanizmusban való részvételéről szóló Harmadik Kiegészítő Jegyzőkönyvet 48 ország ratifikálta. Magyarország 1991-ben ratifikálta az Egyezményt, az első két kiegészítő jegyzőkönyvet pedig 2010-ben, azonban az egyéni panasztétellről szóló jegyzőkönyvet még alá sem írta.

I. RÉSZ

Article premier

Az Egyezmény vonatkozásában gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve, ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri.

2. cikk

1. Az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják és biztosítják a joghatóságuk alá tartozó gyermekek számára az Egyezményben lefektetett jogokat minden megkülönböztetés, nevezetesen a gyermeknek vagy szüleinek vagy törvényes képviselőjének faja, színe, neme, nyelve, vallása, politikai vagy más véleménye, nemzeti, nemzetiségi vagy társadalmi származása, vagyoni helyzete, fogyatékosága, születési vagy egyéb helyzete szerinti különbségtétel nélkül.
2. Az Egyezményben részes államok megteszik a megfelelő intézkedéseket arra, hogy a gyermeket hatékonyan megvédjék minden, bármely formában jelentkező megkülönböztetéstől és megtorlástól, amely szülei, törvényes képviselői vagy családtagjai jogi helyzete, tevékenysége, véleménynyilvánítása vagy meggyőződése miatt érhetné őt.

3. cikk

1. A szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben a gyermek legfőbb érdekét veszik figyelembe elsősorban.
2. Az Egyezményben részes államok kötelezik magukat arra, hogy a gyermek számára, figyelembe véve szülei, gyámjai és az érte törvényesen felelős más személyek jogait és kötelességeit, biztosítják a jólétéhez szükséges védelmet és gondozást, e célból meghozzák a szükséges törvényhozási és közigazgatási intézkedéseket.
3. Az Egyezményben részes államok gondoskodnak arról, hogy a gyermekkel foglalkozó és védelmét biztosító intézmények, hivatalok és létesítmények működése megfeleljen az illetékes hatóságok által megállapított szabályoknak, különösen a biztonság és az egészség területén, valamint ezek személyzeti létszámával és szakértelmével, továbbá a megfelelő ellenőrzés meglétével kapcsolatban.

4. cikk

Az Egyezményben részes államok meghoznak minden olyan törvényhozási, közigazgatási vagy egyéb intézkedést, amelyek az Egyezményben elismert jogok

érvényesüléséhez szükségesek. Amennyiben gazdasági, szociális és kulturális jogokról van szó, ezeket az intézkedéseket a rendelkezésükre álló erőforrások határai között és szükség esetén, a nemzetközi együttműködés keretében hozzák meg.

5. cikk

Az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják a szülőknek vagy, adott esetben a helyi szokás szerint, a nagycsaládnak vagy a közösségnek, a gyámoknak vagy más, a gyermekért törvényesen felelős személyeknek azt a felelősségét, jogát és kötelességét, hogy a gyermeknek az Egyezményben elismert jogai gyakorlásához, képességei fejlettségének megfelelően, iránymutatást és tanácsokat adjanak.

6. cikk

1. Az Egyezményben részes államok elismerik, hogy minden gyermeknek veleszületett joga van az életre. Az Egyezményben részes államok a lehetséges legnagyobb mértékben biztosítják a gyermek életben maradását és fejlődését.

7. cikk

1. A gyermeket születésekor anyakönyvezik, és ettől kezdve joga van ahhoz, hogy nevet kapjon, állampolgárságot szerezzen és lehetőség szerint ismerje szüleit, valamint ahhoz, hogy ezek neveljék.
2. Az Egyezményben részes államok gondoskodnak arról, hogy ezeket a jogokat hazai törvényhozásuknak és a tárgyra vonatkozó nemzetközi okmányokban vállalt kötelezettségeiknek megfelelően érvényre juttassák, különösen akkor, ha ennek hiányában a gyermek hontalanná válna.

8. cikk

1. Az Egyezményben részes államok kötelezik magukat arra, hogy törvénytől eltekintően beavatkozás nélkül tiszteletben tartják a gyermeknek saját személyazonossága – ideértve állampolgársága, neve, családi kapcsolatai – megtartásához fűződő, a törvényben elismert jogát.
2. Ha a gyermeket törvénytelen módon megfosztják személyazonossága alkotó elemeitől vagy azoknak egy részétől, az Egyezményben részes államok megfelelő segítséget és védelmet nyújtanak ahhoz, hogy személyazonosságát a lehető legrövidebb időn belül helyreállítsák.

9. cikk

1. Az Egyezményben részes államok gondoskodnak arról, hogy a gyermeket szüleitől, ezek akarata ellenére, ne váltsák el, kivéve, ha az illetékes hatóságok, bírói felülvizsgálat lehetőségének fenntartásával és az erre vonatkozó törvényeknek és

- eljárásoknak megfelelően úgy döntenek, hogy ez az elválasztás a gyermek legfőbb érdekében szükséges.
2. Ilyen értelmű döntés szükséges lehet bizonyos különleges esetekben, például akkor, ha a szülők bántalmazták vagy elhanyagolják gyermeküket, illetőleg ha különválva élnek, és dönteni kell a gyermek elhelyezéséről.
 3. A jelen cikk 1. bekezdésében említett minden esetben valamennyi érdekelt félnek lehetőséget kell adni az eljárásban való részvételre és véleményük ismertetésére.
 4. Az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják a mindkét szülőjétől vagy ezek egyikétől külön élő gyermeknek azt a jogát, hogy személyes kapcsolatot és közvetlen érintkezést tarthasson fenn mindkét szülőjével, kivéve, ha ez a gyermek legfőbb érdekeivel ellentétes.
 5. Amennyiben az elválasztás az Egyezményben részes állam által fogantatott intézkedés folytán következett be – mint a szülők vagy egyikük vagy a gyermek letartóztatása, szabadságvesztés-büntetése, száműzetése, kiutasítása vagy halála (ideértve azt is, ha a halál a letartóztatás folyamán következett be bármely okból) –, a részes állam, kérelemre, a szülővel, a gyermekkel vagy, szükség esetén valamely más családtaggal közli a családtag vagy családtagok tartózkodási helyére vonatkozó lényeges adatokat, kivéve, ha ezeknek az adatoknak a nyilvánosságra hozatala hátrányos a gyermek jólétére nézve. Az Egyezményben részes államok gondoskodnak továbbá arról is, hogy önmagában az említett kérelem benyújtása ne járjon hátrányos következményekkel az érdekelt személy vagy személyek számára.

10. cikk

1. Az Egyezményben részes államokra a 9. cikk első bekezdésében foglaltak értelmében háruló kötelezettségeknek megfelelően, a részes államoknak pozitív szellemben, emberiséggel és kellő gondossággal kell megvizsgálniuk bármely gyermeknek vagy szüleinek családjegyzés céljából valamely részes államba való beutazása vagy onnan való kiutazása iránti kérelmét.
Az Egyezményben részes államok gondoskodnak továbbá arról is, hogy az ilyen kérelem előterjesztése ne járjon hátrányos következményekkel a kérelem előterjesztői és családtagjaik számára.
2. Annak a gyermeknek, akinek szülei különböző államokban bírnak állandó lakóhellyel, joga van, kivé-

teles körülményektől eltekintve, mindkét szülőjével rendszeresen személyes kapcsolatot és közvetlen érintkezést fenntartani. Ennek megvalósítására, valamint az Egyezményben részes államokra a 9. cikk 1. bekezdése értelmében háruló kötelezettségeknek megfelelően, a részes államok tiszteletben tartják a gyermeknek és szüleinek azt a jogát, hogy bármely országot, beleértve a sajátjukat is, elhagyják és visszatérjenek saját országukba. Bármely ország elhagyásának joga csak a törvényben meghatározott olyan korlátozásoknak vethető alá, amelyek az állam biztonságának, a közrendnek, a közegészségügynek, a közérkölcnek, valamint mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükségesek, és amelyek összhangban vannak az Egyezményben elismert egyéb jogokkal.

11. cikk

1. Az Egyezményben részes államok intézkedéseket tesznek, hogy megakadályozzák a gyermekek jogellenes külföldre utaztatását és ott-tartását.
2. Ebből a célból az Egyezményben részes államok előmozdítják a kétoldalú és többoldalú megállapodások megkötését, illetőleg a meglévő megállapodásokhoz való csatlakozást.

12. cikk

1. Az Egyezményben részes államok az ítélőképessége birtokában lévő gyermek számára biztosítják azt a jogot, hogy minden öt érdeklő kérdésben szabadon kinyilváníthassa véleményét, a gyermek véleményét, figyelemmel korára és érettségi fokára, kellően tekintetbe kell venni.
2. Ebből a célból nevezetesen lehetőséget kell adni a gyermeknek arra, hogy bármely olyan bírói vagy közigazgatási eljárásban, amelyben érdekelt, közvetlenül vagy képviselője, illetőleg arra alkalmas szerv útján, a hazai jogszabályokban foglalt eljárási szabályoknak megfelelően meghallgassák.

13. cikk

1. A gyermeknek joga van a véleménynyilvánítás szabadságára. Ez a jog magában foglalja mindenfajta tájékoztatás és eszme határokra tekintet nélküli kérésének, megismerésének és terjesztésének szabadságát, nyilvánuljon meg az szóban, írásban, nyomtatásban, művészi vagy bármilyen más, a gyermek választásának megfelelő formában.
2. Ennek a jognak a gyakorlása csak a törvényben kifejezetten megállapított korlátozásoknak vethető alá, amelyek
 - (a) mások jogainak és jó hírnevének tiszteletben tartása, illetőleg

(b) az állam biztonsága, a közrend, a közegészségügy, vagy a közerkölcs védelme érdekében szükségesek.

14. cikk

1. Az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják a gyermek jogát a gondolat-, a lelkiismeret- és a vallásszabadságra.
2. Az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják a szülőknek vagy, adott esetben, a gyermek törvényes képviselőinek azt a jogát és kötelességét, hogy a gyermeket e jogának gyakorlásában képességei fejlettségének megfelelően irányítsák.
3. A vallás vagy meggyőződés kinyilvánításának szabadságát csak a törvényben megállapított olyan korlátozásoknak lehet alávetni, amelyek a közbiztonság, a közrend, a közegészségügy, a közerkölcs, vagy mások alapvető jogai és szabadságai védelmének érdekében szükségesek.

15. cikk

1. Az Egyezményben részes államok elismerik a gyermek egyesülési és békés gyülekezési jogát.
2. E jogok gyakorlását csak a törvényben meghatározott olyan korlátozásoknak lehet alávetni, amelyek egy demokratikus társadalomban az állam biztonsága, a közbiztonság és a közrend, illetőleg a közegészségügy és a közerkölcs, vagy mások jogai és szabadságai védelmének érdekében szükségesek.

16. cikk

1. A gyermeket nem szabad alávetni magánéletével, családjával, lakásával vagy levelezésével kapcsolatban önkényes vagy törvénytelen beavatkozásnak, sem pedig becsülete vagy jó hírneve elleni jogtalan támadásnak.
2. Ilyen beavatkozás vagy támadás ellen a gyermeket megilleti a törvény védelme.

17. cikk

Az Egyezményben részes államok elismerik a tömeg-tájékoztatási eszközök feladatának fontosságát, és gondoskodnak arról, hogy a gyermek hozzájusson a különböző hazai és nemzetközi forrásokból származó tájékoztatáshoz és anyagokhoz, nevezetesen azokhoz, amelyek szociális, szellemi és erkölcsi jóléte előmozdítását, valamint fizikai és szellemi egészségét szolgálják. Ebből a célból a részes államok:

- (a) előmozdítják azt, hogy a tömeg-tájékoztatási eszközök – a 29. cikk szellemének megfelelően – a gyermek számára szociális és kulturális szempontból hasznos tájékoztatást és anyagokat terjesszenek;

(b) előmozdítják a nemzetközi együttműködést a különféle hazai és nemzetközi, kulturális forrásokból származó ilyenfajta tájékoztatás és anyagok előállítására, cseréje és terjesztése érdekében;

(c) előmozdítják a gyermekkönyvek előállítását és terjesztését;

(d) előmozdítják, hogy a tömeg-tájékoztatási eszközök különösen vegyék figyelembe az őslakossághoz, illetőleg a kisebbségi csoportokhoz tartozó gyermek nyelvi szükségleteit;

(e) elősegítik a gyermek jólétére ártalmas információk és anyagok elleni védelmét megfelelően szolgáló irányelvek kidolgozását a 13. és a 18. cikk rendelkezéseinek figyelembevételével.

18. cikk

1. Az Egyezményben részes államok minden erejükkel azon lesznek, hogy biztosítsák annak az elvnek az elismertetését, amely szerint a szülőknek közös a felelősségük a gyermek neveléséért és fejlődésének biztosításáért. A felelősség a gyermek neveléséért és fejlődésének biztosításáért elsősorban a szülőkre, illetőleg, adott esetben a gyermek törvényes képviselőire hárul. Ezeket cselekedeteikben mindegyiknek a gyermek legfőbb érdekének kell vezetnie.
2. Az Egyezményben említett jogok biztosítása és előmozdítása érdekében a részes államok megfelelő segítséget nyújtanak a szülőknek és a gyermek törvényes képviselőinek a gyermek nevelésével kapcsolatban rájuk háruló felelősség gyakorlásához, és gondoskodnak gyermekjóléti intézmények, létesítmények és szolgálatok létrehozásáról.
3. Az Egyezményben részes államok megtesznek minden megfelelő intézkedést annak érdekében, hogy a dolgozó szülők gyermekei számára biztosítsák olyan szolgáltatások és gyermekörző intézmények igénybevételének jogát, amelyekre jogosultak.

19. cikk

1. Az Egyezményben részes államok megtesznek minden arra alkalmas, törvényhozási, közigazgatási, szociális és nevelési intézkedést, hogy megvédjék a gyermeket a fizikai és lelki erőszak, durvaság, bántalmazás, elhanyagolás vagy elhanyagoló bánásmód, rossz bánásmód vagy kizsákmányolás – ide értve a szexuális bántalmazást is – bármilyen formájától mindaddig, amíg szüleinek vagy valamelyik szülőjének, illetőleg törvényes képviselőjének vagy képviselőinek, vagy bármely más olyan személynek, akinél elhelyezték, felügyelete alatt áll.

2. Ezek a védelmi intézkedések szükség szerint olyan hatékony eljárásokat foglalnak magukban, amelyek a gyermek és gondviselői számára szükséges szociális programok létrehozását teszik lehetővé, továbbá a fentebb leírt rossz bánásmód eseteiben hozzájárulnak a cselekmény felismeréséhez, jelzéséhez, a jelzés illetékes helyre juttatásához, vizsgálatához, kezeléséhez és az esetek utánkövetéséhez; szükség szerint magukban foglalják a bírói beavatkozással kapcsolatos eljárást is.

20. cikk

1. Minden olyan gyermek, aki ideiglenesen vagy véglegesen meg van fosztva családi környezetétől, vagy aki saját érdekében nem hagyható meg e környezetben, jogosult az állam különleges védelmére és segítségére.
2. Az Egyezményben részes államok hazai jogszabályainak megfelelően intézkednek helyettesítő védelem iránt az ilyen gyermek számára.
3. Ez a helyettesítő védelem történhet családnál való elhelyezés, az iszlám jog kafalah-ja szerinti gondnokság, örökbefogadás, illetőleg szükség esetén megfelelő gyermekintézményekben való elhelyezés formájában. A megoldás kiválasztásánál kellően figyelembe kell venni a gyermek nevelésében megkívánt folyamatosság szükségességét, valamint nemzetiségi, vallási, kulturális és nyelvi származását.

21. cikk

Azoknak a részes államoknak, amelyek elfogadják és/vagy engedélyezik az örökbefogadást, biztosítaniuk kell azt, hogy a gyermek legfőbb érdekei érvényesüljenek, és ezért

- (a) gondoskodnak arról, hogy a gyermek örökbefogadását csakis az illetékes hatóságok engedélyezzék, amelyek az ügy alkalmazandó törvény és eljárások értelmében, valamint valamennyi megbízható adat alapján meggyőződtek arról, hogy figyelemmel a gyermeknek szüleiével, rokonaival és törvényes képviselőivel kapcsolatos helyzetére, az örökbefogadás megtörténhet, és hogy adott esetben az érdekelt személyek az ügy ismeretében és az esetleg szükséges felvilágosítás után beleegyezésüket adták az örökbefogadáshoz;
- (b) elismerik, hogy a külföldre történő örökbefogadás a gyermek számára szükséges gondozás biztosítása másik eszközének tekinthető, ha a gyermek származási országában nem helyezhető el gondozó vagy örökbefogadó családban, vagy nem nevelhető megfelelően.

(c) gondoskodnak arról, hogy külföldre történő örökbefogadás esetén a gyermek a hazai örökbefogadással egyenértékű biztosítékok és szabályok előnyeit élvezhesse;

(d) megteszik a megfelelő intézkedéseket annak biztosítására, hogy külföldre történő örökbefogadás esetén a gyermek elhelyezése ne járjon jogtalan haszonszerzéssel az ebben részt vevő személyek számára;

(e) az e cikkben említett célkitűzéseket esetenként két- és többoldalú megegyezések és megállapodások megkötésével érik el, és ennek keretében minden lehető erőfeszítéssel gondoskodnak arról, hogy a gyermek külföldi elhelyezését erre illetékes hatóságok vagy szervek fogantassák.

22. cikk

1. Az Egyezményben részes államok megteszik a megfelelő intézkedéseket, hogy az a gyermek, aki akár egymagában, akár apjával és anyjával vagy bármely más személlyel együtt az erre vonatkozó nemzetközi vagy hazai szabályok és eljárások értelmében menekült helyzetének elismerését kéri vagy menekülnék tekintendő, megkapja az Egyezményben és más emberi jogokkal kapcsolatos vagy humanitárius jellegű egyéb nemzetközi okmányokban, amelyekben az említett államok részesek, elismert jogok élvezetéhez szükséges védelmet és humanitárius támogatást.

2. Ebből a célból az Egyezményben részes államok, amennyiben szükségesnek tartják, együttműködnek az Egyesült Nemzetek Szervezetének és az Egyesült Nemzetek Szervezetével együttműködő egyéb kormányközi és nem kormányközi szervezeteknek azokban az erőfeszítéseiben, amelyek arra irányulnak, hogy az ilyen helyzetben lévő gyermekeket védjék és segítsék, továbbá arra, hogy bármely menekült gyermek szüleit vagy más családtagjait felkutassák a családtagokhoz szükséges adatok megszerzése céljából. Ha sem az apát, sem az anyát vagy bármely más családtagot sem sikerül megtalálni, akkor az Egyezményben lefektetett elvek szerint a gyermeket ugyanabban a védelemben kell részesíteni, mint bármely más, a családi környezetétől bármely okból véglegesen vagy ideiglenesen megfosztott gyermeket.

23. cikk

1. Az Egyezményben részes államok elismerik, hogy a szellemileg vagy testileg fogyatékos gyermeknek emberi méltóságát biztosító, önfenntartását előmozdító, a közösségi életben való tevékeny részvételét lehetővé tevő, teljes és tisztességes életet kell élnie.

2. Az Egyezményben részes államok elismerik a fogyatékos gyermeknek a különleges gondozáshoz való jogát, és a rendelkezésükre álló forrásoktól függő mértékben, az arra jogosult fogyatékos gyermeknek és eltartóinak, kérelemre, a gyermek állapotához és szülei vagy gondviselői helyzetéhez alkalmazkodó segítséget biztosítanak.
 3. Tekintettel a fogyatékos gyermek sajátos szükségleteire, a 2. bekezdés értelmében nyújtott segítség a gyermek szüleinek vagy gondviselőinek anyagi erőforrásait figyelembe véve, lehetőség szerint ingyenes, és úgy kell alakítani, hogy a fogyatékos gyermek valóban részesülhessen oktatásban, képzésben, egészségügyi ellátásban, gyógyító-nevelésben, munkára való felkészítésben és szabadidő-tevékenységben oly módon, hogy ezek biztosítsák személyisége lehető legteljesebb kibontakoztatását kulturális és szellemi területen egyaránt.
 4. Az Egyezményben részes államok a nemzetközi együttműködés szellemében előmozdítják a fogyatékos gyermekek megelőző egészségügyi ellátásával, orvosi, pszichológiai és funkcionális kezelésével, a gyógyító-nevelés módszereivel és a szakképzési intézményekkel kapcsolatos információk cseréjét és terjesztését, valamint az adatok hozzáférhetőségének biztosításával lehetővé teszik a részes államok számára, hogy ezeken a területeken javíthassák lehetőségeiket és szakismereteiket, bővíthessék tapasztalataikat. Ebben a tekintetben különösen figyelembe veszik a fejlődő országok szükségleteit.
- (d) biztosítsák az anyák terhesség alatti és szülés utáni gondozását;
 - (e) tájékoztassák a társadalom valamennyi csoportját és különösen a szülőket és a gyermekeket a gyermek egészségére és táplálására, a szoptatás előnyeire, a környezet higiéniájára és tisztántartására, a balesetek megelőzésére vonatkozó alapvető ismeretekről, továbbá megfelelő segítséget nyújtsanak ezen ismeretek hasznosításához;
 - (f) fejlesszék a megelőző egészséggondozást, a szülői tanácsadást, valamint a családtervezési nevelést és szolgáltatásokat.
3. Az Egyezményben részes államok megtesznek minden alkalmas, hatékony intézkedést annak érdekében, hogy megszüntessék a gyermekek egészségére káros hagyományos szokásokat.
 4. Az Egyezményben részes államok kötelezik magukat arra, hogy elősegítik és előmozdítják az e cikkben elismert jog teljes megvalósításának fokozatos biztosítására irányuló nemzetközi együttműködést. Ebben a tekintetben különösen figyelembe veszik a fejlődő országok szükségleteit.

24. cikk

1. Az Egyezményben részes államok elismerik a gyermeknek a lehető legjobb egészségi állapothoz való jogát, valamint, hogy orvosi ellátásban és rehabilitációban részesülhessen. Erőfeszítéseket tesznek annak biztosítására, hogy egyetlen gyermek se legyen megfosztva az ezeknek a szolgáltatásoknak az igénybevételére irányuló jogától.
2. Az Egyezményben részes államok erőfeszítéseket tesznek a fenti jog teljes körű megvalósításának biztosítására, és alkalmas intézkedéseket tesznek különösen arra, hogy
 - (a) csökkentsék a csecsemő- és a gyermekhalandóságot;
 - (b) biztosítsák minden gyermek számára a szükséges orvosi ellátást és egészségügyi gondozást, legfontosabbnak tekintve az egészségügyi alapellátás fejlesztését;
 - (c) küzdjenek a betegség és az alultápláltság ellen, az egészségügyi alapellátás keretében is, különösen

25. cikk

Az Egyezményben részes államok elismerik az illetékes hatóságok által gondozásra, védelemre, illetőleg fizikai vagy elmeápolásra elhelyezett gyermeknek azt a jogát, hogy időszakosan felül kell vizsgálni az említett kezelést és az elhelyezésével kapcsolatos minden egyéb körülményt.

26. cikk

1. Az Egyezményben részes államok elismerik minden gyermeknek a szociális biztonsághoz, így a társadalombiztosítás juttatásaihoz való jogát, és megteszik a szükséges intézkedéseket arra, hogy hazai jogszabályaiknak megfelelően biztosítsák e jog teljes megvalósulását.
2. A juttatásokat, amennyiben szükségesek, a gyermek és az eltartásáért felelős személyek anyagi erőforrásainak és helyzetének, valamint a gyermek által vagy nevében a juttatás elnyerésére előterjesztett kérelemre vonatkozó bármely más meggondolás alapján kell engedélyezni.

27. cikk

1. Az Egyezményben részes államok elismerik minden

- gyermeknek a jogát olyan életszínvonalhoz, amely lehetővé teszi kellő testi, szellemi, lelki, erkölcsi és társadalmi fejlődését.
2. Elsősorban a szülők, vagy a gyermekért felelős más személyek alapvető feladata, hogy lehetőségeik és anyagi eszközeik határai között biztosítsák a gyermek fejlődéséhez szükséges életkörülményeket.
 3. Az Egyezményben részes államok, az adott ország körülményeit és a rendelkezésre álló eszközöket figyelembe véve, megfelelő intézkedéseket tesznek annak érdekében, hogy a szülőt, illetőleg a gyermek más gondviselőit segítsék e jog érvényesítésében, és szükség esetén anyagi segítséget nyújtanak, valamint segítő programokat hoznak létre különösen az élelmezéssel, a ruházkodással és a lakásüggyel kapcsolatban.
 4. Az Egyezményben részes államok megtesznek minden alkalmas intézkedést arra, hogy a gyermek-tartásdíjat behajtsák a szülőktől vagy a gyermekkel szemben pénzügyi felelősséggel tartozó bármely más személytől, saját területükön és külföldön egyaránt. Különösen azokra az esetekre figyelemmel, amelyekben a gyermekkel szemben pénzügyi felelősséggel tartozó személy nem ugyanabban az államban él, mint a gyermek, a részes államok előmozdítják a nemzetközi megállapodásokhoz való csatlakozást vagy ilyenek megkötését, valamint bármely más, alkalmas megegyezés elfogadását.

28. cikk

1. Az Egyezményben részes államok elismerik a gyermeknek az oktatáshoz való jogát, és különösen e jog fokozatos, az esélyegyenlőség alapján való gyakorlása céljából
 - (a) az alapfokú oktatást mindenki számára kötelezővé és ingyenesé teszik;
 - (b) előmozdítják a középfokú oktatás, különböző, mind általános, mind szakirányú formáinak megszervezését, és ezeket minden gyermek számára megnyitják és hozzáférhetővé teszik, továbbá intézkedéseket tesznek az oktatás ingyenességének bevezetésére és szükség esetére pénzügyi segítségnyújtásra;
 - (c) minden arra alkalmas eszközzel biztosítják, hogy bárki képességeitől függően bejuthasson a felsőoktatásba;
 - (d) minden gyermek számára nyitott és hozzáférhetővé teszik az iskolai és pályaválasztási tájékoztatást és tanácsadást;
 - (e) intézkedéseket tesznek az iskolába járás rendszerességének előmozdítására és a lemorzsolódás csökkentésére.

2. Az Egyezményben részes államok megtesznek minden alkalmas intézkedést annak érdekében, hogy az iskolai fegyelmet a gyermeknek mint emberi lénynek a méltóságával összeegyeztethetően és az Egyezménynek megfelelően alkalmazzák.
3. Az Egyezményben részes államok elősegítik és előmozdítják a nemzetközi együttműködést az oktatásügy területén, különösen annak érdekében, hogy megszüntessék a tudatlanságot és az írástudatlanságot az egész világon, és megkönnyítsék a tudományos és technikai ismeretek megszerzését, valamint a korszerű oktatási módszerek megismerését. Ebben a tekintetben különösen figyelembe veszik a fejlődő országok szükségleteit.

29. cikk

1. Az Egyezményben részes államok megegyeznek abban, hogy a gyermek oktatásának a következő célokra kell irányulnia:
 - (a) elő kell segíteni a gyermek személyiségének kibontakozását, valamint szellemi és fizikai tehetségének és képességeinek a lehetőségek legtágabb határáig való kifejlesztését;
 - (b) elő kell segíteni, hogy a gyermekben tisztelet alakuljon ki az emberi jogok és az alapvető szabadságok, valamint az Egyesült Nemzetek Alapokmányában elfogadott elvek iránt;
 - (c) elő kell segíteni, hogy a gyermekben tisztelet alakuljon ki szülei, kulturális identitása, nyelve és kulturális értékei, valamint annak az országnak, amelyben él, továbbá esetleges származási országának a nemzeti értékei és a sajátjától különböző kultúrák értékei iránt;
 - (d) fel kell készíteni a gyermeket arra, hogy a megérettés, a béke, a türelem, a nemek közti egyenlőség, valamennyi nép, nemzetiségi, nemzeti és vallási csoport és az öslakosok közötti barátság szellemében tudja vállalni a szabad társadalomban az étellel járó mindenfajta felelősséget;
 - (e) elő kell segíteni, hogy a gyermekben tisztelet alakuljon ki a természeti környezet iránt.
2. A jelen cikk vagy a 28. cikk rendelkezései semmiképpen sem értelmezhetők úgy, hogy sérthessék a természetes vagy jogi személyeknek oktatásiintézmény-alapítási és -vezetési szabadságát, feltéve, hogy jelen cikk 1. bekezdésében felsorolt elveket tiszteletben tartják, és az adott intézményekben az oktatás megfelel az állam által előírt minimális szabályoknak.

30. cikk

Azokban az államokban, amelyekben nemzetiségi, vallási és nyelvi kisebbségek, illetőleg őslakosságból származó személyek léteznek, az őslakossághoz vagy az említett kisebbséghez tartozó gyermek nem fosztható meg attól a jogától, hogy saját kulturális életét élje, vallását vallja és gyakorolja, illetőleg csoportjának többi tagjával együtt saját nyelvét használja.

31. cikk

1. Az Egyezményben részes államok elismerik a gyermeknek a pihenéshez és a szabadidő eltöltéséhez, a korának megfelelő játékhoz és szórakoztató tevékenységekhez való jogát, azt, hogy szabadon részt vehessen a kulturális és művészeti életben.
2. Az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják és elősegítik a gyermek teljes mértékű részvételi jogát a kulturális és művészeti életben, és előmozdítják, az egyenlőség feltételeinek biztosítása mellett, a gyermek számára alkalmas szabadidő-intézmények, szórakoztató, művészeti és kulturális tevékenységek megszervezését.

32. cikk

1. Az Egyezményben részes államok elismerik a gyermeknek azt a jogát, hogy védelemben részesüljön a gazdasági kizsákmányolás ellen, és ne legyen kényszeríthető semmiféle kockázattal járó, iskoláztatását veszélyeztető, egészségére, fizikai, szellemi, lelki, erkölcsi vagy társadalmi fejlődésére ártalmas munkára.
2. Az Egyezményben részes államok törvényhozási, közigazgatási, szociális és oktatásügyi intézkedéseket tesznek a jelen cikk végrehajtásának biztosítására. Ebből a célból és figyelembe véve más, nemzetközi okmányok idevágó rendelkezéseit, a részes államok különösen:
 - (a) meghatározzák az alkalmaztatáshoz szükséges legalacsonyabb életkort vagy életkorokat;
 - (b) megfelelően szabályozzák a munkaidőt és az alkalmaztatási feltételeket;
 - (c) megfelelő büntetésekkel vagy más szankciókkal biztosítják a jelen cikk hatékony végrehajtását.

33. cikk

Az Egyezményben részes államok megtesznek minden alkalmas intézkedést, ideértve a törvényhozási, közigazgatási, szociális és nevelésügyi intézkedéseket, arra, hogy megvédjék a gyermekeket az erre vonatkozó nemzetközi egyezményekben meghatározott kábító- és pszichotróp szerek tiltott fogyasztásától, és hogy megakadályozzák a gyermekeknek e szerek tiltott előállításában és kereskedelmében való felhasználását.

34. cikk

Az Egyezményben részes államok kötelezik magukat arra, hogy megvédik a gyermeket a szexuális kizsákmányolás és a szexuális bántalmazás minden formájától. Ebből a célból az államok hazai, kétoldalú és többoldalú síkon különösen az alábbiak megakadályozására tesznek intézkedéseket:

- (a) a gyermek ösztönzése vagy kényszerítése törvénytelen szexuális tevékenységre;
- (b) a gyermekek kizsákmányolása prostitúció vagy más törvénytelen szexuális tevékenység céljára;
- (c) a gyermekek kizsákmányolása pornográf jellegű műsorok vagy anyagok elkészítése céljára.

35. cikk

Az Egyezményben részes államok hazai, kétoldalú és többoldalú síkon meghoznak minden alkalmas intézkedést arra, hogy megakadályozzák a gyermekek bármilyen formában történő elrablását, eladását vagy a velük való kereskedelmet.

36. cikk

Az Egyezményben részes államok megvédik a gyermeket a jólétére bármilyen szempontból káros kizsákmányolás bármely más formája ellen is.

37. cikk

Az Egyezményben részes államok gondoskodnak arról, hogy

- (a) gyermeket ne lehessen sem kínzásnak, sem kegyetlen, embertelen, megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak alávetni. Tizenhét éven aluli személyek által elkövetett bűncselekményekért sem halálbüntetést, sem szabadlábra helyezést kizáró életfogytiglan tartó szabadságvesztést ne legyen szabad alkalmazni;
- (b) gyermeket törvénytelenül vagy önkényesen ne fozszanak meg szabadságától. A gyermek őrizetben tartása vagy letartóztatása, vagy vele szemben szabadságvesztés-büntetés kiszabása a törvény értelmében csak végső eszközként legyen alkalmazható a lehető legrövidebb időtartammal;
- (c) a szabadságától megfosztott gyermekkel emberségesen és az emberi méltóságnak kijáró tisztelettel, életkorának megfelelő szükségleteinek figyelembevételével bánjanak.
- (d) Különösképpen el kell különíteni a szabadságától megfosztott gyermeket a felnőttektől, kivéve, ha a gyermek legfőbb érdekében ennek ellenkezője tűnik ajánlatosabbnak; a gyermeknek, rendkívüli körülményektől eltekintve, joga van levelezés és látogatások útján kapcsolatban maradni családjával;

(e) a szabadságától megfosztott gyermeknek joga legyen igen rövid idő alatt jogsegélyt vagy bármely más alkalmas segítséget igénybe venni, valamint joga legyen arra is, hogy szabadságelvonásának törvényességével kapcsolatban bírósághoz vagy más illetékes, független és pártatlan hatósághoz forduljon, és hogy az ügyben sürgősen döntsenek.

38. cikk

1. Az Egyezményben részes államok kötelezik magukat, hogy tiszteletben tartják és tartatják a nemzetközi humanitárius jognak fegyveres konfliktus esetén rájuk vonatkozó azon szabályait, amelyek által nyújtott védelem a gyermekekre is kiterjed.
2. Az Egyezményben részes államok minden lehető gyakorlati intézkedés megtételével gondoskodnak arról, hogy a tizenötödik életévüket be nem töltött személyek ne vegyenek részt közvetlenül az ellenségeskedésekben.
3. Az Egyezményben részes államok tartózkodnak attól, hogy tizenötödik életévüket be nem töltött személyeket besorozzanak fegyveres erőikbe. Amennyiben tizenötödik életévüket betöltött, de tizennyolc éven aluli személyeket besoroznak, az Egyezményben részes államok minden erejükkel azon lesznek, hogy a legidősebbek besorozásának adjanak elsőbbséget.
4. Az Egyezményben részes államok a fegyveres konfliktus esetén a polgári lakosság védelmét illetően a nemzetközi humanitárius jog értelmében rájuk háruló kötelezettségüknek megfelelően megtesznek minden lehető gyakorlati intézkedést a fegyveres konfliktus által érintett gyermekek védelemben és gondozásban részesítésére.

39. cikk

Az egyezményben részes államok megtesznek minden alkalmas intézkedést arra, hogy az elhanyagolás, a kizsákmányolás és a bántalmazás, a kínzás vagy a kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód bármely más formájának, illetőleg a fegyveres konfliktusnak áldozatává vált bármely gyermek testi és szellemi rehabilitációját és a társadalomba való beilleszkedését megkönnyítsék. Ennek a rehabilitációnak és a társadalomba való beilleszkedésnek a gyermek egészségét, önbecsülését és emberi méltóságát fejlesztő körülmények között kell történnie.

40. cikk

1. Az Egyezményben részes államok elismerik a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt vagy abban bűnösnek nyilvánított gyermeknek olyan bánásmódhoz való jogát, amely előmozdítja a személyiség méltósága és értéke iránti érzékének

fejlesztését, erősíti a mások emberi jogai és alapvető szabadságai iránti tiszteletét, és amely figyelembe veszi korát, valamint a társadalomba való beilleszkedése és abban építő jellegű részvétele elősegítésének szükségességét.

2. Ebből a célból, valamint figyelemmel a nemzetközi okmányok erre vonatkozó rendelkezéseire, az Egyezményben részes államok különösen gondoskodnak arról, hogy

(a) a gyermeket ne lehessen bűncselekmény elkövetésével gyanúsítani, vádolni vagy abban bűnösnek nyilvánítani, olyan cselekmény vagy mulasztás miatt, amely az elkövetés idején sem a hazai, sem a nemzetközi jog értelmében nem volt bűncselekmény;

(b) a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított gyermeknek legalább az alábbi biztosítékokra legyen joga:

(i) mindaddig ártatlannak tekintsék, ameddig bűnösségét a törvény szerint be nem bizonyították;

(ii) a legrövidebb határidőn belül közvetlenül vagy szülei, illetőleg adott esetben törvényes képviselői útján tájékoztassák az ellene emelt vádakról, és védelme előkészítéséhez és benyújtásához jogsegélyben vagy bármely más alkalmas segítségben részesüljön;

(iii) ügyét késedelem nélkül illetékes, független és pártatlan hatóság vagy bíróság a törvény értelmében igazságos eljárás során, ügyvédjének vagy egyéb tanácsadójának, valamint – hacsak különösen koránál vagy helyzeténél fogva ez nem mutatkozik ellentétesnek a gyermek legfőbb érdekével – szüleinek vagy törvényes képviselőinek jelenlétében bírálja el;

(iv) ne lehessen kényszeríteni arra, hogy maga ellen tanúskodjék vagy beismerje bűnösségét; kérdéseket intézhessen vagy intéztethessen az ellene valló tanúkhöz, és a mellette valló tanúk ugyanolyan feltételek mellett jelenhessenek meg és legyenek meghallgathatók, mint az ellene valló tanúk;

(v) ha bűncselekmény elkövetésében bűnösnek nyilvánítják, e határozat és az ehhez fűződő bármely intézkedés ellen a törvénynek megfelelően, jogorvoslattal élhessen illetékes, független és pártatlan felsőbb hatóságoknál vagy bíróságnál;

- (vi) díjmentesen vehessen igénybe tolmácsot, amennyiben nem ért vagy nem beszél a tárgyaláson használt nyelven;
 - (vii) magánéletét teljes mértékben tartsák tiszteltben az eljárás minden szakaszában.
3. Az Egyezményben részes államok minden erejükkel azon lesznek, hogy előmozdítsák különleges törvények és eljárások elfogadását, hatóságok és intézmények létrehozását a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt vagy abban bűnösnek nyilvánított gyermekek számára és különösen
- (a) olyan legalacsonyabb életkort állapítsanak meg, amelyen alul a gyermekkel szemben bűncselekmény elkövetésének vélelme kizárt;
 - (b) minden lehetséges és kívánatos esetben tegyenek intézkedéseket e gyermekek ügyének bírói eljárás mellőzésével való kezelésére, annak fenntartásával, hogy az emberi jogokat és a törvényes biztosítékokat teljes mértékben be kell tartani.
4. Rendelkezések egész sorát, így különösen a gondozással, az irányítással és a felügyelettel, a tanácsadással, a próbára bocsátással, a családi elhelyezéssel, általános és szakmai oktatási programokkal és nem intézményes megoldásokkal kapcsolatban rendelkezéseket kell hozni annak érdekében, hogy a gyermekek számára jólétüknek megfelelő, valamint helyzetükhöz és az elkövetett bűncselekményhez mért elbánást lehessen biztosítani.

41. cikk

Az Egyezmény egyetlen rendelkezése sem érinti

- (a) az Egyezményben részes valamely állam hazai jogszabályainak; vagy
- (b) az ebben az államban hatályban lévő nemzetközi jognak a gyermek jogai megvalósulása szempontjából kedvezőbb rendelkezéseit.

II. RÉSZ

42. cikk

A részes államok kötelezik magukat, hogy az Egyezmény elveit és rendelkezéseit hatékony és arra alkalmas eszközökkel a felnőttek és a gyermekek széles körében ismertetik.

43. cikk

1. A részes államok által az Egyezményben vállalt kötelezettségek teljesítése területén elért előrehaladás vizsgálatára megalakul a Gyermek Jogainak Bizottsága, amely az alábbiakban meghatározott feladatokat látja el.

2. A Bizottság tíz olyan magas erkölcsiségű szakértőből áll, akik elismerten tájékozottak az Egyezményben említett területen. A Bizottság tagjait az Egyezményben részes államok saját állampolgáraik közül választják, és azok személyes minőségükben vesznek részt a Bizottságban, figyelembe véve a méltányos földrajzi elosztás biztosítását és a főbb jogrendszereket.
3. A Bizottság tagjait a részes államok által jelölt személyek jegyzéke alapján titkos szavazással választják. Minden részes állam egy jelöltet nevezhet meg állampolgárai közül.
4. Az első választást az Egyezmény hatálybalépését követő hat hónapon belül tartják meg. A további választásokat kétévenként tartják meg. A választás időpontja előtt legalább négy hónappal az Egyesült Nemzetek Főtitkára írásban felhívja az Egyezményben részes államokat, hogy két hónapon belül közöljék jelöltjeik nevét. A Főtitkár ezután az ily módon jelölt személyekről betűrendes névjegyzéket készít, feltüntetve az e személyeket jelölő részes államokat, és a névjegyzéket megküldi az Egyezményben részes államoknak.
5. A választásra az Egyezményben részes államoknak az Egyesült Nemzetek Főtitkára által az Egyesült Nemzetek székhelyére összehívott értekezletén kerül sor. Az értekezleten, amelynek határozatképességéhez a részes államok kétharmadának részvétele szükséges, a Bizottságba beválasztottnak azokat a jelölteket kell tekinteni, akik a legtöbb szavazatot, valamint a részes államok jelenlevő és szavazó képviselői szavazatainak abszolút többségét elnyerték.
6. A Bizottság tagjait négy évre választják. A tagok újrjelölés esetén újra választhatók. Az első választás alkalmával megválasztott tagok közül ötnek a megbízatása két év elteltével megszűnik. Ennek az öt tagnak a nevét nyomban az első választás után az értekezlet elnöke sorshúzás útján állapítja meg.
7. A Bizottság valamely tagjának elhunyna vagy lemondása esetén, vagy ha bármely más okból valamely tag kijelenti, hogy nem tudja tovább ellátni feladatait a Bizottságban, az ezt a tagot korábban jelölő részes állam saját állampolgárai közül jelöl ki másik szakértőt a megüresedett hely betöltésére az eredeti megbízatás lejártáig, a Bizottság hozzájárulásával.
8. A Bizottság megállapítja ügyrendi szabályzatát.
9. A Bizottság tisztségviselőit kétévi időtartamra választja.
10. A Bizottság üléseit általában az Egyesült Nemzetek

székhelyén vagy a Bizottság által meghatározott bármely más alkalmas helyen tartja. A Bizottság általában évenként ülésezik. Az ülészakok időtartamát szükség esetén a Közgyűlés jóváhagyásával az Egyezményben részes államok értekezlete állapítja meg és módosítja.

11. Az Egyesült Nemzetek Főtitkára a Bizottság rendelkezésére bocsátja azt a személyzetet és azokat a berendezéseket, amelyek az Egyezmény által a Bizottságra ruházott feladatok hatékony ellátásához szükségesek.
12. A Bizottság tagjai az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének jóváhagyásával az Egyesült Nemzetek anyagi eszközeinek terhére, a Közgyűlés által megállapított módozatok és feltételek szerint járandóságot kapnak.

44. cikk

1. Az Egyezményben részes államok kötelezik magukat, hogy az Egyesült Nemzetek Főtitkárának közvetítésével az Egyezményben elismert jogok érvényesítése érdekében elfogadott intézkedésekről és e jogok gyakorlásában elért előrehaladásról jelentést terjesztenek a Bizottság elé, éspedig:
 - (a) az Egyezménynek az adott államra vonatkozó hatálybalépésétől számított két éven belül;
 - (b) ezt követően ötvenként.
2. A jelen cikk végrehajtása során készített jelentéseknek rá kell mutatniuk az Egyezményben említett kötelezettségek maradéktalan teljesítését gátló tényekre és nehézségekre. A jelentéseknek elegendő adatot kell tartalmazniuk ahhoz, hogy a Bizottság pontos képet alkothasson magának az Egyezménynek az adott országban való végrehajtásáról.
3. Az Egyezményben részes azon államok, amelyeknek első jelentése teljes körű volt, a jelen cikk 1. bekezdésének b) pontja értelmében előterjesztendő további jelentéseikben nem kötelesek megismételni a korábban közölt alapadatokat.
4. A Bizottság az Egyezményben részes államoktól kiegészítő felvilágosításokat kérhet az Egyezmény végrehajtásával kapcsolatban.
5. A Bizottság tevékenységéről a Gazdasági és Szociális Tanács útján két évenként jelentést terjeszt a Közgyűlés elé.
6. Az Egyezményben részes államok jelentéseiket széles körben terjesztik saját országukban.

45. cikk

Az Egyezmény hatékony végrehajtásának előmozdítása és az Egyezményben említett területen a nemzetközi együttműködés elősegítése céljából:

- (a) az Egyesült Nemzetek szakosított intézményei, az ENSZ Gyermekalapja és más szervei jogosultak képviseltetni magukat az Egyezmény olyan rendelkezéseinek végrehajtásával kapcsolatos vizsgálatok során, amelyek feladatkörükbe tartoznak. A Bizottság felhívhatja a szakosított intézményeket, az ENSZ Gyermekalapját, vagy bármely más, általa alkalmasnak tartott szervet, hogy szakmai véleményet adjanak az Egyezmény végrehajtásáról a feladatkörükbe tartozó területeken. Felhívhatja a szakosított intézményeket, hogy jelentést terjesszenek elé az Egyezmény végrehajtásáról a tevékenységi körükbe tartozó területeken;
- (b) A Bizottság, amennyiben szükségesnek tartja, megküldheti a szakosított intézményeknek az ENSZ Gyermekalapjának és az egyéb illetékes szervezeteknek az Egyezményben részes államok bármely olyan jelentését, amelyben azok tanácsot vagy technikai segítséget kérnek, illetőleg jelzik, hogy ilyenre szükségük van; adott esetben mellékelheti az említett kérelemmel vagy jelzéssel kapcsolatos észrevételeit és javaslatait;
- (c) a Bizottság ajánlhatja a Közgyűlésnek, kérje fel a Főtitkárt a Bizottság számára a gyermek jogait érintő egyes sajátos kérdések tanulmányozására;
- (d) a Bizottság az Egyezmény 44. és 45. cikkének végrehajtása során beszerzett adatokon alapuló általános jellegű javaslatokat és ajánlásokat is tehet. Ezeket az általános jellegű javaslatokat megküldi minden érdekelt részes államnak és felhívja rájuk a Közgyűlés figyelmét, adott esetben mellékelve hozzájuk az Egyezményben részes államok észrevételeit.

III. RÉSZ

46. cikk

Az Egyezmény minden állam számára aláírásra nyitva áll.

47. cikk

Az Egyezményt meg kell erősíteni. A megerősítő okiratokat az Egyesült Nemzetek Főtitkáránál kell letétbe helyezni.

48. cikk

Az Egyezményhez bármely állam csatlakozhat. A csatlakozási okiratokat az Egyesült Nemzetek Főtitkáránál kell letétbe helyezni.

49. cikk

1. Az Egyezmény a huszadik megerősítő vagy csatlakozási okiratnak az Egyesült Nemzetek Főtitkáránál való letétbe helyezését követő harmincadik napon lép hatályba.

2. Annak az államnak a tekintetében, amely az Egyezményt a huszadik megerősítő vagy csatlakozási okirat letétele után erősíti meg vagy csatlakozik ahhoz, az Egyezmény a megerősítő vagy csatlakozási okirata letételétől számított harmincadik napon lép hatályba.

50. cikk

1. Az Egyezményben részes bármely állam módosítást javasolhat és annak szövegét megküldheti az Egyesült Nemzetek Főtitkárának. Az Egyesült Nemzetek Főtitkára ezután a módosító javaslatot eljuttatja az Egyezményben részes államokhoz azzal a kéréssel, hogy közöljék vele, kívánják-e a részes államok értekezletének összehívását a javaslat megtárgyalása és szavazásra bocsátása céljából. Amennyiben a Főtitkár e közlésének napjától számított négy hónapon belül a részes államok legalább egyharmada az értekezlet összehívása mellett nyilatkozik, az Egyesült Nemzetek Főtitkára az Egyesült Nemzetek égisze alatt összehívja az értekezletet. Az értekezleten jelenlevő és szavazó részes államok többsége által elfogadott módosítást jóváhagyásra az Egyesült Nemzetek Közgyűlése elé kell terjeszteni.
2. A jelen cikk 1. bekezdésének rendelkezései szerint elfogadott bármely módosítás akkor lép hatályba, ha azt a Közgyűlés jóváhagyta, és a részes államok kétharmados többsége elfogadta.
3. A hatályba lépett módosítás az azt elfogadó részes államokat kötelezi, a többi részes államot továbbra is az Egyezmény rendelkezései, valamint az általuk korábban elfogadott módosítások kötelezik.

51. cikk

1. Az Egyesült Nemzetek Főtitkára veszi át és küldi meg valamennyi államnak azoknak a fenntartásoknak a szövegét, amelyekkel valamely állam a megerősítéskor vagy csatlakozáskor él.
2. Az Egyezmény tárgyával és céljával összeegyeztethetetlen fenntartás nem fogadható el.
3. A fenntartás bármikor visszavonható az Egyesült Nemzetek Főtitkárához intézett közléssel; a Főtitkár ezt az Egyezményben részes valamennyi állam tudomására hozza. A közlés a Főtitkár által való átvételének napján válik hatályossá.

52. cikk

Az Egyezményt bármely részes állam felmondhatja az Egyesült Nemzetek Főtitkárához intézett írásbeli közléssel. A felmondás a róla szóló közlésnek a Főtitkár által való átvételét követő egy év elteltével lép hatályba.

53. cikk

Az Egyezmény letéteményese az Egyesült Nemzetek Főtitkára.

54. cikk

Az Egyezmény eredeti példányát, amelynek arab, kínai, angol, francia, orosz és spanyol szövege egyaránt hiteles, az Egyesült Nemzetek Főtitkáránál helyezik letételbe. Ennek hitelül a kormányaik által kellő felhatalmazással ellátott alulírott meghatalmazottak az Egyezményt aláírták.

Az Európa Tanács egyezménye a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről (Lanzarote Egyezmény) – Nem hivatalos összefoglaló

Az Európa Tanács a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről szóló egyezményét 2007. október 25-én fogadták el és nyitották meg aláírásra a spanyolországi Lanzarote városában, és 2010. július 1-én lépett hatályba. Az Európa Tanács valamennyi tagállama aláírta és ratifikálta. Az egyezmény nem csak a tagállamok számára áll nyitva, így már Tunézia is csatlakozott hozzá.

Az egyezmény célja

A Lanzarote Egyezmény célja annak biztosítása, hogy a részes felek megtegyék a szükséges lépéseket a gyermekek szexuális kizsákmányolásának és szexuális abúzusának megelőzése és leküzdése, valamint az áldozatok védelme érdekében, továbbá elősegítsék a nemzeti és nemzetközi együttműködést a szerződés által előírt intézkedések végrehajtása során.

Büntetőeljárás indítása

Az Egyezmény az első nemzetközi szerződés, amely meghatározza és büntetni rendeli a gyermekek sérelmére elkövetett szexuális erőszak bűncselekményét (8. cikk). Ugyancsak bűncselekményként határozza meg a következő cselekményeket: „gyermekprostitúció”, a gyermek szexuális kizsákmányolása prostitúció céljából (19. cikk); „gyermekpornográfia”, gyerekekről készült felvételekkel való visszaélés (20. cikk); „gyermek pornográf előadásokban való részvétele”, gyermek szexuális előadásokban történő kizsákmányolása (21. cikk); „gyermek veszélyeztetése” (22. cikk); és „gyermek szexuális célú megszólítása”, más szóval online behálózás, grooming (23. cikk).

Az egyezmény által előírt intézkedések

A megelőzés tekintetében a felek kötelesek:

- a gyermekekkel foglalkozó személyek átvilágításáról, megfelelő kiválasztásáról és képzéséről gondoskodni;
- biztosítani, hogy a gyerekek tudjanak a lehetséges kockázatokról és a megelőzés módjairól;
- mind az elítélt, mind a potenciális elkövetők vonatkozásában rendszeresen ellenőrzött intervenciók intézkedésekről gondoskodni a gyermekek elleni szexuális bűncselekmények megelőzése érdekében.

Védelmi intézkedések:

- az áldozatokat és családjaikat támogató programok létrehozása;
- terápiás segítséghez és sürgősségi pszichológiai ellátáshoz való hozzáférés;
- szexuális kizsákmányolás vagy szexuális visszaélés gyanújának bejelentése;
- telefonos és internetes segélyvonalak létrehozása tanácsadás céljából.

Büntetőjogi intézkedések:

- annak biztosítása, hogy bizonyos típusú magatartás bűncselekménynek minősüljön, például szexuális cselekmény folytatása a beleegyezési korhatárt el nem érő gyermekkel;
- a gyermekek új technológiák, különösen az internet felhasználásával elkövetett szexuális kizsákmányolásának büntethetősége;
- közös kritériumok meghatározása hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciórendszer bevezetésének biztosítására;
- a gyermekek ellen szexuális bűncselekmény elkövetése miatt elítélt személyek adatainak gyűjtése és tárolása.

Gyermekbarát nyomozás és büntetőeljárás:

- a gyermek áldozatok megóvása az eljárások során, hogy az átélt trauma ne fokozódjon;
- a gyermek áldozatok magánéletének, személyazonosságának és arcmásának védelme;
- a gyermek áldozatok igényeire igazított, az áldozat és családja jogait tiszteletben tartó intézkedések kialakítása;
- annak biztosítása, hogy a gyermek áldozatok meghallgatására a lehető legkevesebbszer kerüljön sor, és azt megfelelő környezetben, erre a célra kiképzett szakemberek folytassák le.

Ellenőrzés

Az egyezmény rendelkezéseinek hatékony végrehajtása érdekében külön ellenőrzési mechanizmus jött létre. Ez a Lanzarote Bizottság, amely az egyezmény részes feleinek kormányzati képviselőiből áll. A bizottság feladata, hogy figyelemmel kísérje és összegyűjtse a nemzetközi, nemzeti és regionális forrásokból származó adatokat, hogy áttekintést nyújtson a tagállamok helyzetéről, elősegítse az együttműködést és észlelje az esetleges nehézségeket.

Emberi jogi fogalomtár

A Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény: A 2006-ban elfogadott egyezmény elsőként rögzíti a fogyatékossgal (ezen belül a fizikai vagy pszichoszociális fogyatékossgal) élő személyek emberi jogait.

Alternatív gondoskodás: Amennyiben a vér szerinti család nem képes a gyerekekről megfelelően gondoskodni (a szülő(k) halála vagy megbetegedése, családon belüli erőszak, a gyermek bántalmazása vagy elhanyagolása vagy a család felbomlása miatt), akkor az állami hatóságok vagy a bíróság úgy dönthetnek, hogy a gyermek legfőbb érdekét az szolgálja, ha alternatív gondozásba kerül. (A Gyermekjogi Egyezmény alapján)

Amerikai emberi jogi egyezmény: Az Amerikai Államok Szervezete által 1969-ben elfogadott emberi jogi egyezmény, amelynek hatálya Észak-, Közép- és Dél-Amerika azon országaira terjed ki, amelyek ratifikálták az egyezményt.

Az Ember és népek jogainak afrikai chartája: Az Afrikai Egységszervezet által 1981-ben elfogadott, az afrikai kontinenst érintő regionális emberi jogi egyezmény.

Árnyékjelentés (vagy alternatív jelentés): Az adott nemzetközi emberi jogi szerződés végrehajtását ellenőrző bizottsághoz benyújtott, a civil társadalmat képviselő intézmények vagy egyének által készített nem hivatalos jelentés. Az egyezmény betartását és végrehajtását illetően e jelentések általában ellentmondanak vagy hozzátesznek a kormány által – az egyezményben meghatározott kötelezettség teljesítése érdekében – benyújtott országjelentéshez.

Béke: Emberek olyan együttélése, ahol az emberi jogok érvényesülése a társadalom minden tagja számára biztosított.

Demokratikus állampolgárság: Az egyén aktív részvétele az állampolgárokat a demokratikus társadalomban megillető jogok és kötelezettségek rendszerében.

Digitális környezet: Az információs és kommunikációs technológiák, így az internet, a mobil és kapcsolódó technológiák és eszközök, digitális hálózatok, adatbázisok, tartalmak és szolgáltatások összessége.

Diszkrimináció: Diszkriminációról akkor beszélünk, amikor azonos vagy hasonló helyzetben egyeket másokhoz képest hátrányban részesítenek csupán azért, mert bizonyos csoporthoz tartoznak vagy oda tartozónak vélik őket. A hátrányos megkülönböztetés történhet életkor, fogyatékossgal, etnikai hovatartozás, származás, politikai meggyőződés, vallás, biológiai vagy társadalmi nem, szexuális irányultság, nyelv, kultúra vagy számos egyéb tulajdonság alapján.

Egészség: A teljes testi, lelki és szociális jóllét állapota, és nem csupán a betegség vagy fogyatékossgal hiánya.

Egészségügyi Világszervezet (WHO): az Egyesült Nemzetek égisze alatt működő kormányközi szervezet, amelynek feladata, hogy a világ valamennyi országában segítse az egészségvédelmet.

Egyetemesség: Azon alapelv, amelynek értelmében az emberi jogok a Földön élő összes embert megilletik.

Egyezmény: Államok között létrejövő kötelező erejű megállapodás; a nemzetközi szerződés és az egyezségokmány szinonimája. A nyilatkozatnál erősebb, mert a ratifikáló államok számára kötelező erővel bír. Ha például az ENSZ Közgyűlése elfogad egy egyezményt, azt a tagállamok ratifikálhatják, ezáltal az a nemzetközi jog részévé válik.

Egyezmény a gyermek jogairól (röviden: Gyermekjogi Egyezmény): Az 1989-ben elfogadott és 1990-ben hatályba lépett nemzetközi egyezmény meghatározza a gyermekek polgári, kulturális, gazdasági, szociális és politikai jogainak teljes körét.

Egyezmény a népirtás büntetnének megelőzéséről és megbüntetéséről (röviden: Genocídium-egyezmény): Az 1948-ban elfogadott és 1951-ben hatályba lépett nemzetközi egyezmény meghatározza a népirtás fogalmát, és tartalmazza ennek tilalmát. Az Egyesült Nemzetek első nemzetközi szerződése.

Egyezmény a nőkkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetések (diszkrimináció) minden formájának kiküszöböléséről (CEDAW, elfogadva 1979-ben; hatályba lépett 1981-ben): Az első kötelező erejű nemzetközi dokumentum, amely tiltja a nőkkel szembeni megkülönböztetést, és kötelezi a részes államokat, hogy alkalmazzanak megerősítő intézkedéseket a női egyenjogúság előmozdítása érdekében.

Egyezségokmány: Államok között létrejövő kötelező erejű megállapodás; a nemzetközi egyezmény és a nemzetközi szerződés szinonimája. A legfontosabb nemzetközi emberi jogi egyezségokmányok a Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya és a Gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya. Mindkét egyezségokmány 1966-ban került elfogadásra és 1976-ban lépett hatályba.

Elidegeníthetetlen: Az emberi jogok elidegeníthetetlenek, ami azt jelenti, hogy az ilyen jogok minden embert megilletnek, és semmilyen körülmények között nem korlátozhatók..

Első generációs jogok: A polgári és politikai jogokra utaló kifejezés. E jogok körébe tartozik például a választójog, a szólásszabadság, a vallásszabadság, az egyesülési és gyülekezési jog, a tisztességes eljáráshoz való jog vagy az élethez való jog. Alapvetően a Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya rögzíti ezen jogokat. Mivel e kifejezés olyan hierarchikus viszonyt sugall, amelyben a polgári és politikai jogok magasabb szinten állnának, mint a második generációs jogok – vagyis a gazdasági, szociális és kulturális jogok –, használata visszaszorulóban van.

Emberi jogi dokumentumok: Valamely állam vagy államok olyan hivatalos írásos dokumentumai, amelyek az emberi jogokat vagy nem kötelező erejű alapelvként (nyilatkozat), vagy a ratifikáló államra nézve kötelező erővel bíró jogként (egyezmény, nemzetközi szerződés, vagy egyezmény) rögzítik.

Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata: Az ENSZ Közgyűlése által 1948. december 10-én elfogadott, az emberi jogi követelményeket és normákat lefektető alapvető fontosságú dokumentum. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát minden tagállam jóváhagyta. A nyilatkozat ugyan jogi értelemben nem bír kötelező erővel, de rendelkezéseinek széles körű elfogadása miatt a nemzetközi szokásjog részévé vált.

Emberi Jogok Európai Bírósága: az Emberi jogok európai egyezménye által létrehozott, strasbourg-i székhelyű nemzetbíróság. Feladata, hogy jogi védelmet nyújtson azon személyeknek, akik úgy vélik, hogy az egyezmény valamelyik részes állama megsértette emberi jogaikat, és már minden más hazai jogorvoslati lehetőséget kimerítettek.

Emberi jogok rendszere: Folyamatosan fejlődő és egymással összefüggő nemzetközi jogi dokumentumok összessége, amelyek meghatározzák az emberi jogokat, és létrehozzák az emberi jogok előmozdítását és védelmét biztosító eszközrendszert.

Emberkereskedelem: Személyek kizsákmányolás céljából való toborzása, szállítása, átadása, rejtetése vagy fogadása fenyegetéssel, erőszakkal vagy egyéb kényszer alkalmazásával, emberrablással, csalással, megtévesztéssel, hatalommal vagy a kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés révén, illetve

anyagi ellenszolgáltatásnak vagy előnyöknek valamely személy felett ellenőrzést gyakorló személy beleegyezésének megszerzése érdekében történő nyújtásával vagy elfogadásával. (Az Európa Tanács emberkereskedelem elleni fellépéséről szóló egyezménye)

Erőszak: Fizikai erővel vagy hatalommal való szándékos visszaélés, akár fenyegetésként, akár ténylegesen, saját magunk, valaki más, vagy valamely csoport vagy közösség ellen, ami sérüléshez, halálhoz, lelki sérüléshez, a normálistól eltérő fejlődéshez vagy nélkülözéshez vezet vagy vezethet.

Európa Tanács: Az 1949-ben megalakult szervezet célja az emberi jogok, a demokrácia és a jogállamiság védelme és előmozdítása. Jelenleg 47 tagállama van, amelyek gyakorlatilag a teljes európai kontinentst lefedik. A központja Franciaországban, Strasbourgban van.

Európai egyezmény a kínzás és az embertelen, megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről: Az Európa Tanács által 1987-ben elfogadott regionális emberi jogi szerződés, amelynek célja azoknak a szabadságuktól megfosztott személyeknek a védelme, akiket börtönökben, javítóintézetekben, rendőrségi fogdáknban, menekülttáborokban vagy pszichiátriai osztályokon tartanak bezárva.

Európai egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelméről (röviden: Emberi jogok európai egyezménye): Az Európa Tanács által 1950-ben elfogadott regionális emberi jogi szerződés. Az Európa Tanács minden tagállama csatlakozott az egyezményhez, az új tagállamok pedig kötelesek ezt a lehető leghamarabb megtenni.

Európai kulturális egyezmény: Az Európa Tanács által 1954-ben elfogadott, és 1955-ben hatályba lépett dokumentum, az Európa Tanács oktatási, kulturális, örökségvédelmi, ifjúsági és sportpolitikájának hivatalos kereteit meghatározó regionális szerződés. Az Emberi jogok európai egyezményét kiegészítő Európai kulturális egyezmény fő célkitűzése az európai kultúra megőrzése és a kulturális sokszínűség kölcsönös tiszteletének és megértésének előmozdítása az európai állampolgárok között.

Európai Szociális Karta (elfogadva 1962-ben; módosítva 1996-ban): Szociális és gazdasági emberi jogokat garantáló regionális szerződés, amely az elsősorban polgári és politikai jogokat tartalmazó Emberi jogok európai egyezményét egészíti ki.

Európai Unió (EU): A regionális integráció és a társadalmi együttműködés mellett elkötelezett európai államok gazdasági és politikai uniója.

Fakultatív (vagy kiegészítő) jegyzőkönyv: egy már létező nemzetközi szerződést módosító, további eljárásokat vagy rendelkezéseket tartalmazó nemzetközi szerződés. A fakultatív jelző arra utal, hogy az eredeti nemzetközi szerződést aláíró kormányok eldönthetik, kívánják-e ratifikálni a jegyzőkönyv által tartalmazott változtatásokat is.

Fakultatív jegyzőkönyv a gyermekek fegyveres konfliktusokban való részvételéről: A Gyermekek jogairól szóló egyezmény 2000-ben elfogadott és 2002-ben hatályba lépett módosítása, amely 15-ről 18 évre emeli a gyermekek fegyveres konfliktusban való részvételének alsó korhatárát.

Fejlődő (kibontakozó) képességek: A Gyermekek jogairól szóló egyezményben alkalmazott alapelv, melynek értelmében a gyermekek az őket megillető jogokat értelmi és érzelmi fejlődésükkel, vagyis érettségük előrehaladtával egyre nagyobb mértékben élvezhetik.

Fenntartás: A részes államok nemzetközi szerződésekkel kapcsolatban tett kikötései (pl. rendelkezések, amelyeket egy állam magára nézve nem ismer el kötelezőnek). Az egyezményhez fűzött fenntartások azonban nem veszélyeztethetik a szerződés alapvető törekvéseit.

Formális oktatás: Az intézményes oktatási rendszer, amely az általános iskolától az egyetemi tanulmányokig terjed, és amelybe a szakképzés és a szakirányú képzés is beletartozik.

Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD): a világ 38 országát (köztük az EU tagországok többségét) tömörítő szervezet célja a tagállamok segítése a lehető legjobb gazdasági és szociális politika kialakításában és értékelésében.

Gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya: Az 1966-ban elfogadott és 1976-ban hatályba lépett egyezmény tartalmazza azokat a gazdasági, szociális és kulturális jogokat, amelyek minden embert megilletnek.

Genfi egyezmények: A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának égisze alatt 1949-ben Genfben elfogadott, a humanitárius jog fő forrását jelentő négy nemzetközi szerződés, amelyek módosították és kibővítették a korábbi, 1864-ben és 1929-ben elfogadott nemzetközi hadijogi szerződéseket. A szerződések a hadsereg, a tengeri és légi haderők beteg vagy sérült tagjaival és a hadifoglyokkal való bánásmódról, továbbá a polgári lakosság háború idején való védelméről rendelkeznek.

Gyűlöletbeszéd: Egy személy vagy személyek egy csoportja becsméréseinek, gyűlöletének vagy gyaláztatásának bármilyen formában történő hirtetése, előmozdítása vagy erre felbujtás, valamint az ilyen személy vagy személyek csoportjával szembeni bármilyen zaklatás, sértés, negatív sztereotípiák, megbélyegzés vagy fenyegetés; illetve ezen kifejezési formák bármely igazolása a „faj”, szín, származás, nemzeti vagy etnikai származás, életkor, fogyatékoság, nyelv, vallás vagy meggyőződés, nem, társadalmi nem, nemi identitás, szexuális irányultság és egyéb személyes jellemzők vagy jogállás alapján (ECRI).

Harmadik generációs jogok: lásd kollektív jogok.

Hatályba léptetés: Az a folyamat, amelynek eredményeként egy nemzetközi szerződés kötelező erejűvé válik a ratifikáló államok számára. A hatályba lépés akkor valósul meg, amikor a szerződést az abban előírt számú tagállam ratifikálja.

Humanitárius jog: Alapvetően a genfi egyezményekeken alapuló jogterület, amelynek célja bizonyos személyek védelme fegyveres konfliktus idején, az áldozatok megsegítése, valamint a hadviselés módjainak és eszközeinek korlátozása a rombolás, az embervesztés és a szükségtelen szenvedés mérséklése érdekében.

Informális tanulás: Az az egész életen át tartó folyamat, amelynek során az egyén a környezetében őt érő és formáló hatások, valamint a mindennapi tapasztalatai révén (család, kortárs csoportok, szomszédok, találkozások, könyvtár, tömegtájékoztató, munka, játék stb.) attitűdöket, értékeket, készségeket és ismereteket sajátít el.

Kodifikáció: Törvényalkotás, valaminek a törvénybe foglalása. Az a folyamat, amelynek során egy jogszabályt vagy jogot hivatalosan, írásos formában törvénybe foglalnak.

Kollektív jogok: Csoportokat megillető, az adott csoport érdekeinek védelmét és identitásának megőrzését biztosító jogok. A kollektív jogokat harmadik generációs jogoknak is szokták nevezni.

Kormányközi szervezetek: Kormányok által finanszírozott nemzetközi szervezetek, amelyek fő célja a részes országok törekvéseinek összehangolása. Léteznek regionális (pl. Európa Tanács, Afrikai Egységsszervezet), szövetségi szinten működő (pl. Észak-atlanti Szerződés Szervezete [NATO]), és valamely konkrét célért küzdő kormányközi szervezetek (pl. Egészségügyi Világszervezet [WHO], az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete [UNESCO]).

Kortárs zaklatás, bullying: Ismétlődő jellegű, huzamosabb időn át folyó – testi, lelki vagy szóbeli agresszió formájában megvalósuló – szándékos és tudatos bántalmazó cselekvés, amelynek célja valamely személy(ek) zaklatása, bántása, megfélemlítése. Történhet közvetlenül, amikor a zaklató szemtől szemben támadja a kiszemelt áldozatot, vagy közvetett módon, például pletykák terjesztése vagy online zaklatás útján.

Kölcsönös összefüggés: Az emberi jogok kölcsönös összefüggősége azt jelenti, hogy az emberi jogok rendszerét egymást kölcsönösen feltételező és kiegészítő jogok alkotják. Például a véleménynyilvánításhoz, az oktatáshoz, valamint a megélhetéshez fűződő jogunk közvetlenül befolyásolja azt, hogy részt vehetünk-e hazánk közügyeinek irányításában.

Környezet: A minket körülvevő dolgok, körülmények és hatások összessége.

Különleges megbízott vagy jelentéstevő: Az ENSZ valamely emberi jogi testülete által kijelölt személy, akinek feladata, hogy bizonyos témákban (pl. gyermekkereskedelem, gyermekprostitúció, gyermekpornográfia, nők elleni erőszak) vagy bizonyos országok emberi jogi helyzetéről jelentést készítsen.

Lanzarote Egyezmény (A gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről szóló európai egyezmény): az Európa Tanács által 2007-ben elfogadott nemzetközi szerződés célja a gyermekek szexuális kizsákmányolásának és szexuális abúzusának megelőzése és leküzdése, az áldozatok védelme, valamint a nemzeti és nemzetközi együttműködés előmozdítása az egyezmény rendelkezéseinek végrehajtása során.

Második generációs jogok: Gazdasági, szociális és kulturális jogok, amelyek körébe tartozik például a megfelelő életszínvonalhoz, az egészségügyi ellátáshoz, a lakhatáshoz vagy az oktatáshoz való jog. Ezen jogokat elsősorban a Gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya rögzíti. Mivel e kifejezés olyan hierarchikus viszonyt sugall, amelyben a polgári és politikai jogok magasabb szinten állnának, mint a gazdasági, szociális és kulturális jogok, használata visszaszorulóban van.

Megerősítő intézkedés (más szóval pozitív diszkrimináció): Állami vagy magánintézmények azon intézkedései, amelyek jellemzően az oktatás vagy a foglalkoztatás területén kialakult megkülönböztetésből eredő hátrányok felszámolását célozzák.

Migráció: Az emberek bármilyen módon és bármilyen okból történő mozgása, vándorlása, országhatárokon át vagy azokon belül.

Nemek közötti egyenlőség: Akkor beszélünk nemi egyenlőségről, amikor a férfiak és a nők egyformán jelen vannak és láthatóak, egyenlő jogokkal és lehetőségekkel rendelkeznek, és egyenlő mértékben részt vesznek a közélet és a magánélet minden területén. A nemek közötti egyenlőség ellentéte a nemek közötti egyenlőtlenség, nem pedig a nemek közötti különbség. Cél a nők és férfiak teljes társadalmi részvételének elősegítése.

Nemformális oktatás/nevelés: Minden olyan, a formális oktatási rendszeren kívül, szervezett módon megvalósuló egyéni vagy csoportos oktatási program, melynek célja bizonyos ismeretek, készségek és kompetenciák javítása fejlesztése.

Nemkormányzati szervezetek (más szóval: civil szervezetek): A kormányzattól független személyek által létrehozott szervezetek. A civil szervezetek feladata többek között az emberi jogi testületek – mint például az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa – eljárásainak ellenőrzése és a hatáskörük alá eső emberi jogok védelmezése. Vannak nagy és nemzetközi szinten működő civil szervezetek (pl. Nemzetközi Vöröskereszt, Amnesty International, Nemzetközi Cserkészszövetség), és vannak kisebb, helyi szinten tevékenykedő szervezetek is (ilyen lehet pl. a fogyatékosokkal élő emberek érdekeit védő városi szervezet, vagy egy konkrét menekülttáborban élő nők jogaival foglalkozó szövetség).

Nemzetközi egyezmény a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről (CERD, elfogadva 1965-ben): Az egyezmény tartalmazza a faji megkülönböztetés fogalmának meghatározását, és rögzíti a faji megkülönböztetés tilalmát.

Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO): 1919-ben alakult meg a versailles-i békeszerződés részeként, és 1946-ban vált az ENSZ szakosított intézményévé. Célja a munkafeltételek javítása és a társadalmi igazságosság előmozdítása. Ennek érdekében számos, a gyermekek jogait érintő nemzetközi egyezményt fogadott el, különösen a gyermekmunka területén.

Nevelés: Minden olyan tevékenység vagy tapasztalás, amely az ember gondolkodását, jellemét, testi képességeit formálja. Alapvető hatást gyakorol arra, hogy az egyén és a közösség milyen képességekkel és lehetőségekkel rendelkezik a fejlődésre, valamint a társadalmi és gazdasági érvényesülésre.

Népi rtás (idegen szóval: genocídium): Nemzeti, etnikai, vallási közösségek vagy egyazon rasszhoz tartozó népcsoportok teljes vagy részleges elpusztításának szándékával történő cselekmények.

Nyilatkozat: Jogilag nem kötelező erejű dokumentum, amely kölcsönösen megállapított alapelveket és normákat tartalmaz. Az ENSZ csúcstalálkozók során – ilyen volt például az 1993-as bécsi Emberi jogi világkonferencia vagy az 1995-ben Pekingben tartott Nők világkonferenciája – általában kétféle nyilatkozat jelenik meg: egyik a kormányok képviselői, másik a civil szervezetek által kiadott nyilatkozat. Az ENSZ Közgyűlése gyakran tesz közzé mérvadó, de kötelező erővel nem bíró nyilatkozatokat.

Nyilatkozat a gyermek jogairól: Az ENSZ Közgyűlése által 1959-ben elfogadott, nem kötelező erejű jogi dokumentum. Tíz általános alapelvevet fogalmaz meg, amelyek aztán az 1989-ben elfogadott Gyermekjogi Egyezmény alapját is képezték.

Ombudsman / emberi jogi biztos hivatala: Olyan személy vagy hivatal, amelyet azért hoztak létre, hogy védje az egyes állampolgárok vagy az állampolgárok valamely csoportjának jogait az állami szervek, hatóságok, intézmények tevékenységei vagy mulasztása okozta visszaállásokkal szemben. Magyarországon az ombudsmani feladatokat az alapvető jogok biztosa látja el.

Osztthatatlan: Az emberi jogok osztthatatlanok, ami azt jelenti, hogy minden egyes emberi jog azonos súlyú és fontosságú. Senkitől sem tagadható meg egy emberi jog gyakorlása sem azon az alapon, hogy az adott jog „kevésbé fontos” vagy „nem lényeges”.

Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya: Az 1966-ban elfogadott és 1976-ban hatályba lépett egyezmény tartalmazza a minden embert megillető polgári és politikai jogokat, és rögzíti a tagállami kötelezettségek végrehajtása feletti ellenőrzést szolgáló eljárásokat.

Pozitív diszkrimináció: Lásd megerősítő intézkedés.

Ratifikáció: A kormány által kötött nemzetközi szerződés jóváhagyása az állam törvényhozó testülete által; a ratifikáció után a szerződés kötelező érvényűvé válik az adott államra nézve.

Részvétel: A részvétel és az aktív állampolgárság azt jelenti, hogy az emberek rendelkeznek az ahhoz szükséges jogokkal, eszközökkel, terekkel, lehetőségekkel, és ha kell, támogatással, hogy részt vegyenek a döntésekben vagy hatást gyakoroljanak azokra, és hogy tetteikkel és tevékenységeikkel hozzájáruljanak egy jobb társadalom felépítéséhez.

Szegénység: Olyan emberi állapot, amelyet a megfelelő életszínvonal és más polgári, kulturális, gazdasági, politikai és társadalmi jogok érvényesüléséhez szükséges erőforrások, képességek, választási lehetőségek, biztonság és hatalom tartós vagy krónikus hiánya jellemez.

Szerződés: Államok közötti hivatalos megállapodás, amely meghatározza vagy módosítja kölcsönös kötelezéseiket és kötelezettségeiket; az egyezmény és az egyezségokmány szinonimája. Amikor pl. az ENSZ Közgyűlés által elfogadott szerződést egy tagállam ratifikál, a szerződés rendelkezései a nemzeti jogi részévé válnak.

Szexuális bántalmazás (abúzus, szexuális visszaélés): Felnőtt szexuális tevékenysége olyan gyermekkel, aki a nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint még nem érte el a beleegyezési korhatárnak megfelelő életkort.

Szexuális célú emberkereskedelem: Illegális üzleti tevékenység, amely magában foglalja személyek, különösen kiskorúak szexuális kizsákmányolás céljából való toborzását, rejtegetését, szállítását, megszerzését vagy biztosítását.

Szexuális kizsákmányolás: Más személy szexualitásával való visszaélés vagy szexuális kizsákmányolása az adott személy beleegyezése nélkül, az elkövető saját érdekében vagy hasznára, vagy a kizsákmányolt személytől eltérő más személy javára vagy előnyére. Ez magában foglalja egy másik személy prostitúcióra kényszerítését, továbbá más személy bizalmas vagy szexuális jellegű megnyilatkozásáról fénykép, elektronikus hang- vagy képfelvétel készítését és továbbítását.

Szolidaritási jogok: Lásd kollektív jogok.

Sztereotípiák: Emberekről és eszmékről alkotott leegyszerűsített, általánosító és sokszor nem tudatos vélekedés, amely előítélethez és megkülönböztetéshez vezethet.

Tagállamok: Olyan országok, amelyek valamilyen kormányközi szervezet (pl. Egyesült Nemzetek, Európa Tanács) tagjai.

Társadalmi nem (gender): A nőktől és a férfaitól elvárt szerepekre, attitűdökre, értékekre és kapcsolatokra vonatkozóan a társadalom által kialakított szemlélet. Míg a biológiai nemet az élettani adottságok határozzák meg, a társadalmi nemre vonatkozó képzeteket a társadalom alakítja, amelyek majdnem minden esetben a nők alárendeltségét eredményezik.

UNESCO (az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete): Célja a béke megteremtése az oktatás/nevelés, a tudomány és a kultúra terén folytatott nemzetközi együttműködés révén. Az UNESCO oktatási/nevelési eszközök kifejlesztésével hozzájárul ahhoz, hogy az emberek a világ polgáraiként gyűlölettől és intoleranciától mentesen élhessenek, és segíti, hogy minden gyermek minőségi oktatásban részesülhessen.

UNICEF (az Egyesült Nemzetek Gyermekalapja): Az ENSZ Közgyűlésének megbízásából a gyermekek jogainak védelmében tevékenykedik, közreműködik a gyermekek alapvető szükségleteinek kielégítésében, valamint a képességeik kiteljesítéséhez szükséges feltételek megteremtésében. Tevékenységét a Gyermek jogairól szóló egyezmény rendelkezései vezérlik, célja, hogy az egyezményben foglaltak a gyermekekkel szembeni magatartás tekintetében maradandó etikai normává és nemzetközi követelménnyé váljanak az élet minden területén.

Xenofóbia (idegengyűlölet): Idegenektől, más országból jött emberektől vagy idegen dolgoktól való félelem. A xenofóbia idegenekkel szembeni diszkriminációhoz, rasszizmushoz, erőszakhoz, vagy akár fegyveres konfliktushoz is vezethet.

hajtásvonal

A gyermek meghatározása

1. cikk

Gyermek az a személy, aki tízennyolcadik életévét még nem töltötte be.

A hátrányos megkülönböztetés tilalma

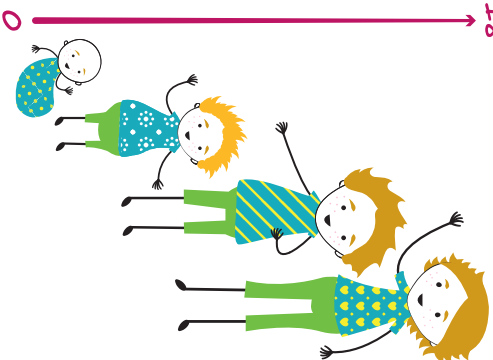
2. cikk

Valamennyi gyermek rendelkezik az egyezményben lefektetett jogokkal, függetlenül attól, ki ő, hol él, mivel foglalkoznak a szülei, milyen nyelvet beszél, milyen a vallása, fiú-e vagy lány, milyen kultúrához tartozik, fogyatékkal él-e vagy sem, szegény-e vagy gazdag. Semmilyen okból sem szabad igazságtalanul bántani egy gyermekkel sem.

vágásvonal

18

hajtásvonal

A gyermek legfőbb érdeke

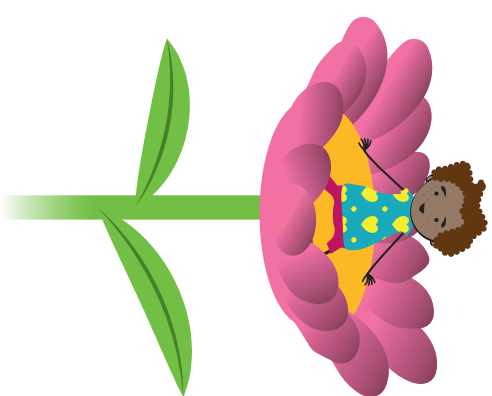
3. cikk

Minden, a gyermeket érintő döntésben a gyermek legfőbb érdekeit kell elsősorban figyelembe venni. Amikor a felnőttek vagy az intézmények valamiről döntenek, figyelembe kell venniük, hogy a döntés hogyan fogja érinteni a gyermeket.

Az élethez és a fejlődéshez való jog

6. cikk

Minden gyermeknek joga van az élethez és a megfelelő fejlődéshez. Az államnak mindent meg kell tennie a gyermekek életben maradásáért és egészséges fejlődéséért érdekében.

hajtásvonal

Anyakönyvezés, név, állampolgárság és szülői gondoskodás

7. cikk

Minden gyermeknek joga van ahhoz, hogy legyen saját neve és azt az állam hivatalosan elismerje.

A gyermekeknek joguk van ahhoz, hogy állampolgárságot kapjanak (valamely országban).

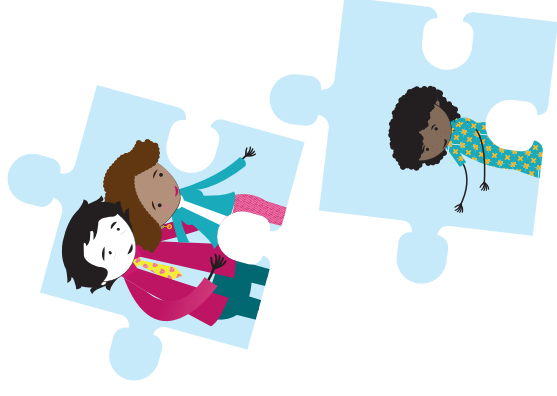

vágásvonal

Családegyesítés

10. cikk

Ha a szülők különböző országokban élnek, a gyermeknek joga van ahhoz, hogy az adott országokba beutazzon vagy onnan kiutazzon, hogy így kapcsolatban maradhasson a szüleivel, vagy családaként együtt tudjanak élni. Az államnak tiszteletben kell tartania a gyermeknek és a szüleinek azt a jogát, hogy bármely országot elhagyják, beleértve a sajátjukat is, vagy visszatérjenek saját országukba.

hajtásvonal

A szülőktől való elválasztás tilalma

9. cikk

A gyermekeknek joguk van ahhoz, hogy a szüleikkel éljenek, kivéve, ha az a gyermekre nézve ártalmas (például ha a szülő rosszul bánik vele vagy elhanyagolja). Ha a szülők különválnak, a gyermeknek joga van ahhoz, hogy mindkettőjükkel kapcsolatban maradhasson, kivéve, ha ez ártthat neki.

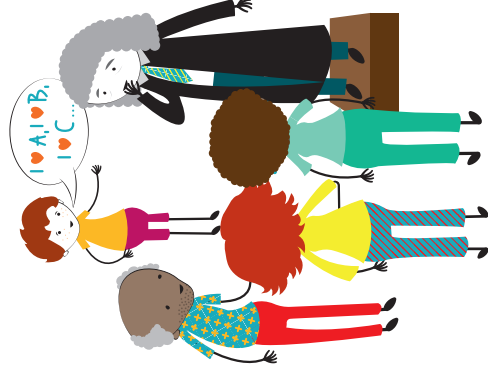

vágásvonal

A gyermek véleményének tiszteletben tartása

12. cikk

Amikor a felnőttek olyan kérdésben döntenek, ami a gyereket is érinti, a gyerekeknek joga van hozzá, hogy szabadon nyilváníthassák véleményét, és azt kellően figyelembe vegyék.

A véleménynyilvánítás és a tájékozódás szabadsága

13. cikk

A gyerekeknek joguk van ahhoz, hogy tájékozódjanak, információkat keressenek, szerezzenek és osszanak meg másokkal, bármilyen módon (írásban vagy művészi formában, a televízió, a rádió vagy az internet segítségével), feltéve, hogy az adott információ nem árt nekik vagy másoknak.

Az egyesülés és a békés gyülekezés szabadsága

15. cikk

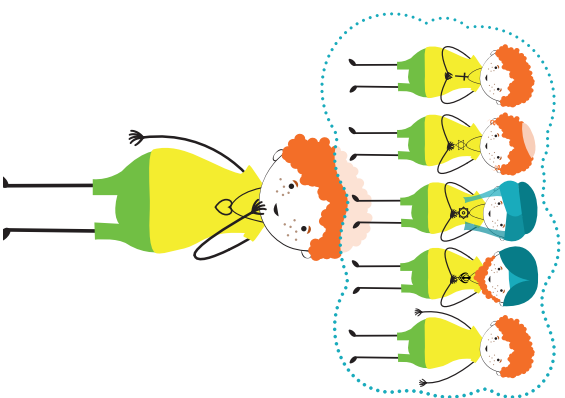
A gyerekeknek joguk van ahhoz, hogy azzal találkozzanak, barátkozzanak, akivel akarnak, joguk van ahhoz is, hogy más gyerekekkel együtt csoportokhoz vagy szervezetekhez csatlakozzanak, mindaddig, amíg ezzel mások jogait meg sértik nem.

A gondolati, lelkiismereti és vallásszabadság

14. cikk

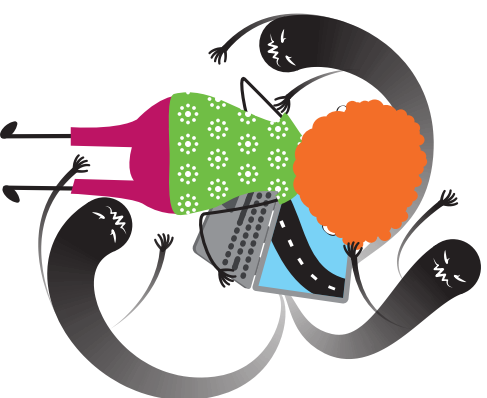
A gyerekeknek joguk van ahhoz, hogy azt gondolják, amit akarnak, és abban higgyenek, amiben akarnak, és hogy szabadon gyakorolják a vallásukat mindaddig, amíg ezzel mások jogait nem sértik. A szülei feladata, hogy utat mutassanak nekik ezekben a kérdésekben.

Magánélet, megbecsülés és jó hírnév

16. cikk

A gyerekeknek joguk van a magánélethez. Senkinek nincs joga ahhoz, hogy jóhíruket megsértse, alapos indok nélkül senki nem mehet be az otthonukba, nem olvashatja el a leveleiket vagy üzeneteiket, és nem zaklathatja őket vagy a családjukat.

hajtásvonal

Az információhoz való hozzáférés és a média

17. cikk

A gyerekeknek joguk van ahhoz, hogy többféle forrásból, pl. könyvekből, újságokból, TV-ből, rádióból vagy az internetről olyan információkat szerezhessenek, amelyek megbízhatóak, hasznosak és érthetőek számukra.

vágásvonal

Alternatív gondoskodás

20. cikk

Ha egy gyerek szülei és tágabb családja nem tud megfelelően gondoskodni róla, olyan embereknek kell vigyázniuk rá, akik tisztelik a vallását, a hagyományait és az anyanyelvét.

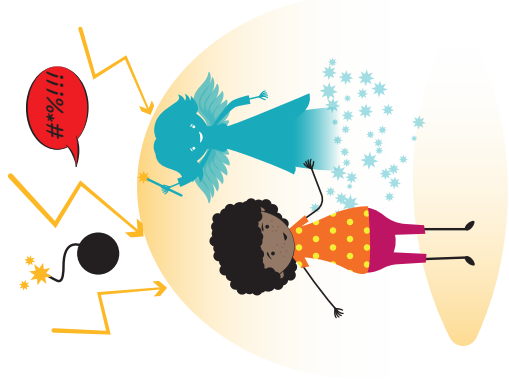
hajtásvonal

hajtásvonal

Védelem az erőszak, a bántalmazás és az elhanyagolás minden formája ellen

19. cikk

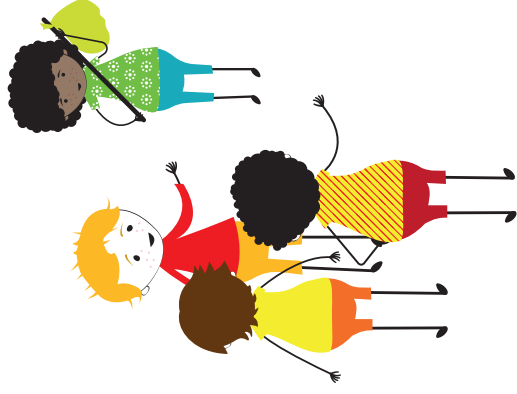
Az államnak biztosítania kell, hogy minden gyermekről megfelelően gondoskodjanak, és meg kell védenie őket attól, hogy bárki – a szülők, a gondviselők vagy más felnőttek – rosszul bánjanak velük, zaklassák, bántalmazzák vagy elhanyagolják őket.

Menekült gyermekek

22. cikk

Ha egy gyermeknek új országba kell költöznie vagy menekülnie, mert a saját hazája nem biztonságos számára, joga van a védelemhez és a segítséghez.
Az új országban ugyanazok a jogok illetik meg, mint az ott született gyerekeket.

Fogyatékosággal élő gyermekek

23. cikk

Ha egy gyermek fogyatékosággal él, különleges gondoskodásban, támogatásban és oktatásban kell részesülnie annak érdekében, hogy teljes és önálló életet élhessen, és a legjobb képessége szerint részt vehessen a közösség életében.

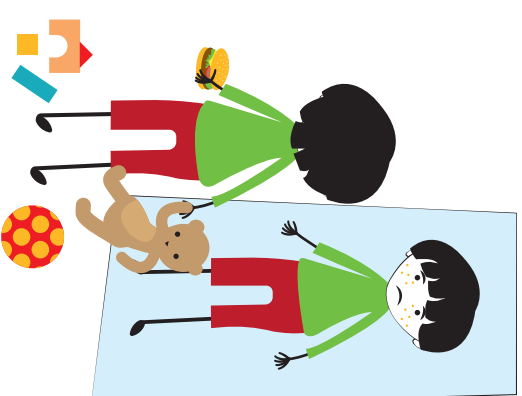

Megfelelő életszínvonal

27. cikk

A gyermekeknek joguk van ahhoz, hogy jó körülmények között jelenjenek, hogy testi, érzelmi, szellemi, erkölcsi és szociális fejlődésük feltételei biztosítva legyenek.

Az államnak támogatnia kell azokat a családokat, akiknek nincs elég pénzük arra, hogy ezt megteremtseik.

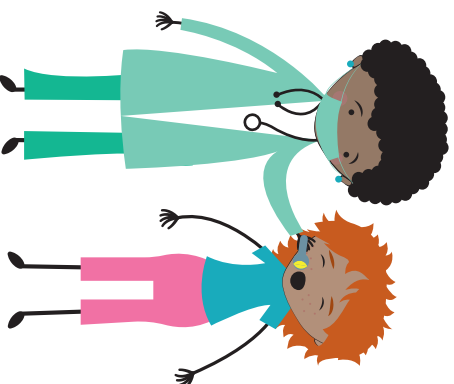

Egészségügyi ellátás

24. cikk

A gyerekeknek joguk van a jó egészségügyi ellátáshoz (pl. gyógyászatokhoz, kórházi és orvosi ellátáshoz). Joguk van továbbá a tiszta ivóvízhez, egészséges ételekhez, tiszta környezethez és ahhoz, hogy egészséges életmódra neveljék őket annak érdekében, hogy megőrizhessék egészségüket.

A gazdagabb országoknak segíteniük kell a szegényebbeket ennek elérésében.

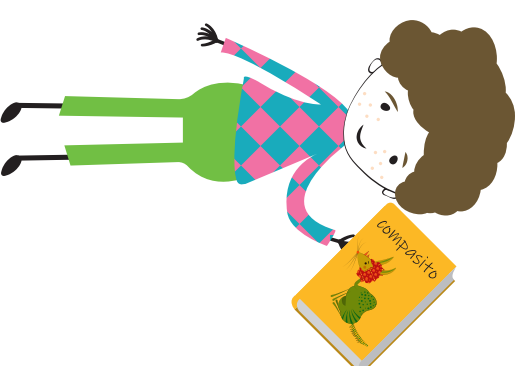

Az oktatáshoz való jog

28. cikk

Minden gyermeknek joga van olyan oktatáshoz, amely segíti személyiségének fejlődését, képességeinek kibontakozását, és tiszteltben tartja az emberi jogokat, valamint a kulturális és nemzeti értékeket.

Az általános iskolának ingyenesnek kell lennie. Az iskolai fegyelmezés nem sértheti a gyerekek emberi méltóságát.

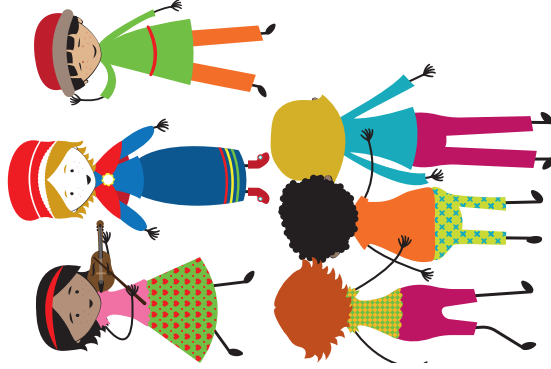
hajtásvonal

vágásvonal

Kisebbségi és őslakos csoportba tartozó gyerekek

30. cikk

A gyerekeknek joguk van ahhoz, hogy megismerjék és gyakorolják a családjuk hagyományait, vallását, megismerjék és használják anyanyelvüket, akkor is, ha az országukban élők többségének mások a hagyományai, a vallása, az anyanyelve.

hajtásvonal

Gyermekmunka

32. cikk

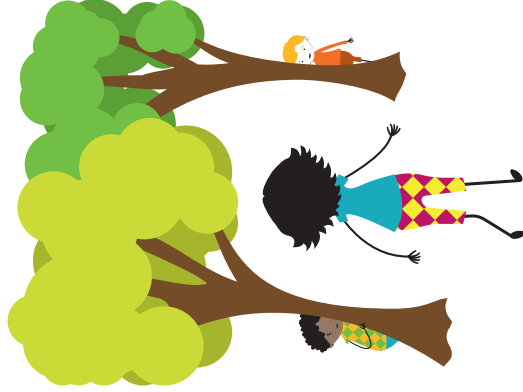
Az államnak meg kell védenie a gyerekeket az olyan munkavégéstől, amely káros az egészségükre vagy a fejlődésükre, akadályozza őket a tanulásban, vagy ami lehetővé teszi, hogy más emberek kihasználják őket.

Szabadidő, játék és kultúra

Article 31

A gyermekeknek joguk van a pihenéshez, a játékhoz és ahhoz, hogy mindenféle szabadidős és kulturális tevékenységben részt vegyenek.

Védelem a szexuális erőszak, emberkereskedelem, áruba bocsátás és emberrablás ellen

34. és 35. cikk

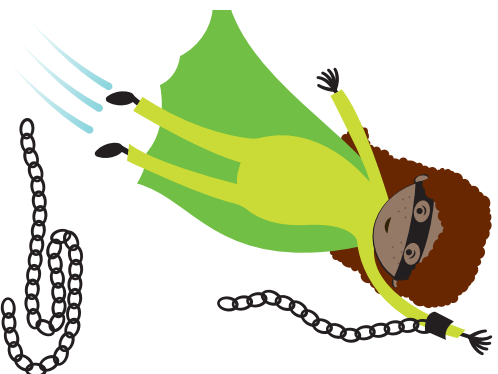
Az államnak meg kell védenie a gyerekeket a szexuális erőszaktól. Az államnak meg kell védenie őket attól, hogy elrabolják, eladják vagy kizsákmányolás céljából más országba vigyék őket.

Vedelem a kínzás, a megalázó bánásmód és a szabadságvesztés ellen

37. cikk

Senkinek nincs joga ahhoz, hogy egy gyermekkel büntetéképpén kegyetlenül vagy oly módon bánjon, ami a gyermekre nézve ártalmas. Ha egy gyermek törvényt sért, nem zárhatják a felnőttekkel közös börtönbe, és lehetőséget kell teremteni a számára, hogy kapcsolatban maradjon a családjával.

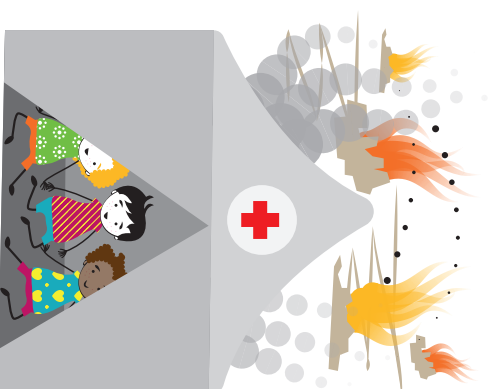

A fegyveres konfliktusban érintett gyermekek védelme

38. cikk

Az államok kötelesek gondoskodni a fegyveres konfliktusban érintett gyerekek védelméről és gondozásáról.

A 15 évesnél (a legtöbb európai országban 18 évesnél) fiatalabb gyermekek nem léphetnek be a hadseregbe, és nem vehetnek részt közvetlenül harci cselekményekben. A háborús övezetben élő gyermekeknek különleges védelmet kell kapniuk.

Sales agents for publications of the Council of Europe Agents de vente des publications du Conseil de l'Europe

BELGIUM/BELGIQUE

La Librairie Européenne -
The European Bookshop
Rue de l'Orme, 1
BE-1040 BRUXELLES
Tel.: +32 (0)2 231 04 35
Fax: +32 (0)2 735 08 60
E-mail: info@libeurop.eu
<http://www.libeurop.be>

Jean De Lannoy/DL Services
Avenue du Roi 202 Koningslaan
BE-1190 BRUXELLES
Tel.: +32 (0)2 538 43 08
Fax: +32 (0)2 538 08 41
E-mail: jean.de.lannoy@dl-servi.com
<http://www.jean-de-lannoy.be>

BOSNIA AND HERZEGOVINA/ BOSNIE-HERZÉGOVINE

Robert's Plus d.o.o.
Marka Marulića 2/V
BA-71000 SARAJEVO
Tel.: + 387 33 640 818
Fax: + 387 33 640 818
E-mail: robertsplus@bih.net.ba

CANADA

Renouf Publishing Co. Ltd.
22-1010 Polytek Street
CDN-OTTAWA, ONT K1J 9J1
Tel.: +1 613 745 2665
Fax: +1 613 745 7660
Toll-Free Tel.: (866) 767-6766
E-mail: order.dept@renoufbooks.com
<http://www.renoufbooks.com>

CROATIA/CROATIE

Robert's Plus d.o.o.
Marasovičeva 67
HR-21000 SPLIT
Tel.: + 385 21 315 800, 801, 802, 803
Fax: + 385 21 315 804
E-mail: robertsplus@robertsplus.hr

CZECH REPUBLIC/RÉPUBLIQUE TCHÈQUE

Suweco CZ, s.r.o.
Klecakova 347
CZ-180 21 PRAHA 9
Tel.: +420 2 424 59 204
Fax: +420 2 848 21 646
E-mail: import@suweco.cz
<http://www.suweco.cz>

DENMARK/DANEMARK

GAD
Vimmelskaflet 32
DK-1161 KØBENHAVN K
Tel.: +45 77 66 60 00
Fax: +45 77 66 60 01
E-mail: reception@gad.dk
<http://www.gad.dk>

FINLAND/FINLANDE

Akateeminen Kirjakauppa
PO Box 128
Keskuskatu 1
FI-00100 HELSINKI
Tel.: +358 (0)9 121 4430
Fax: +358 (0)9 121 4242
E-mail: akatilaus@akateeminen.com
<http://www.akateeminen.com>

FRANCE

Please contact directly /
Merci de contacter directement
Council of Europe Publishing
Editions du Conseil de l'Europe
FR-67075 STRASBOURG cedex
Tel.: +33 (0)3 88 41 25 81
Fax: +33 (0)3 88 41 39 10
E-mail: publishing@coe.int
<http://book.coe.int>

Librairie Kléber

1 rue des Francs-Bourgeois
FR-67000 STRASBOURG
Tel.: +33 (0)3 88 15 78 88
Fax: +33 (0)3 88 15 78 80
E-mail: librairie-kleber@coe.int
<http://www.librairie-kleber.com>

GREECE/GRÈCE

Librairie Kauffmann s.a.
Stadiou 28
GR-105 64 ATHINAI
Tel.: +30 210 32 55 321
Fax: +30 210 32 30 320
E-mail: ord@otenet.gr
<http://www.kauffmann.gr>

HUNGARY/HONGRIE

Euro Info Service
Pannónia u. 58.
PF. 1039
HU-1136 BUDAPEST
Tel.: +36 1 329 2170
Fax: +36 1 349 2053
E-mail: euroinfo@euroinfo.hu
<http://www.euroinfo.hu>

ITALY/ITALIE

Licosa SpA
Via Duca di Calabria, 1/1
IT-50125 FIRENZE
Tel.: +39 0556 483215
Fax: +39 0556 41257
E-mail: licosa@licosa.com
<http://www.licosa.com>

NORWAY/NORVÈGE

Akademika
Postboks 84 Blindern
NO-0314 OSLO
Tel.: +47 2 218 8100
Fax: +47 2 218 8103
E-mail: support@akademika.no
<http://www.akademika.no>

POLAND/POLOGNE

Ars Polona JSC
25 Obroncow Street
PL-03-933 WARSZAWA
Tel.: +48 (0)22 509 86 00
Fax: +48 (0)22 509 86 10
E-mail: arspolona@arspolona.com.pl
<http://www.arspolona.com.pl>

PORTUGAL

Marka Lda
Rua dos Correios 61-3
PT-1100-162 LISBOA
Tel: 351 21 3224040
Fax: 351 21 3224044
Web: www.marka.pt
E mail: apoio.cientes@marka.pt

RUSSIAN FEDERATION/ FÉDÉRATION DE RUSSIE

Ves Mir
17b, Butlerova.ul. - Office 338
RU-117342 MOSCOW
Tel.: +7 495 739 0971
Fax: +7 495 739 0971
E-mail: orders@vesmirbooks.ru
<http://www.vesmirbooks.ru>

SWITZERLAND/SUISSE

Planetis Sàrl
16 chemin des Pins
CH-1273 ARZIER
Tel.: +41 22 366 51 77
Fax: +41 22 366 51 78
E-mail: info@planetis.ch

TAIWAN

Tycoon Information Inc.
5th Floor, No. 500, Chang-Chun Road
Taipei, Taiwan
Tel.: 886-2-8712 8886
Fax: 886-2-8712 4747, 8712 4777
E-mail: info@tycoon-info.com.tw
orders@tycoon-info.com.tw

UNITED KINGDOM/ROYAUME-UNI

The Stationery Office Ltd
PO Box 29
GB-NORWICH NR3 1GN
Tel.: +44 (0)870 600 5522
Fax: +44 (0)870 600 5533
E-mail: book.enquiries@tso.co.uk
<http://www.tso.gov.uk>

UNITED STATES and CANADA/ ÉTATS-UNIS et CANADA

Manhattan Publishing Co
670 White Plains Road
USA-10583 SCARSDALE, NY
Tel: + 1 914 472 4650
Fax: +1 914 472 4316
E-mail: coe@manhattanpublishing.com
<http://www.manhattanpublishing.com>

Council of Europe Publishing/Editions du Conseil de l'Europe
FR-67075 STRASBOURG Cedex

Tel.: +33 (0)3 88 41 25 81 – Fax: +33 (0)3 88 41 39 10 – E-mail: publishing@coe.int – Website: <http://book.coe.int>

Az emberi jogi nevelés célja az emberi jogok kultúrájának megteremtése. Az emberi jogi nevelésnek minden tanulási folyamatban kulcsszerepet kell betöltenie. Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye kiváló kiindulási pont lehet ahhoz, hogy a gyerekek betekintést nyerjenek az emberi jogok világába. A gyermekjogok megismerése és megtapasztalása segít, hogy a gyerekek megértsék, mit jelentenek az emberi jogok, felismerjék, hogy e jogok őket is megilletik, továbbá a mindennapi életben alkalmazni is tudják azokat. Ez a fő célja a gyerekek emberi jogi nevelésének.

A *Kiskompasz* kézikönyv a gyerekek emberi jogi nevelését megkönnyítő gyakorlati segédeszköz. Elsősorban a gyerekek nevelésével – formális vagy nemformális keretek között – foglalkozó felnőtteknek szól. Ösztönzést, ötleteket és gyakorlati segítséget nyújt nekik az emberi jogok gyerekekkel közös felfedezéséhez. A *Kiskompasz* a gyerekekre úgy tekint, mint a jelen fiatal állampolgáira, jogok birtokosaira, akik az életük számos kérdésében kompetensek. A benne található gyakorlatok a gyerekek motivációira, tapasztalataira és megoldáskeresésére építenek.

A *Kiskompasz* a gyermekek jogait az emberi jogok tágabb összefüggéseibe ágyazva mutatja be. Az egyetemes emberi jogokat és a gyermek jogait együttesen tárgyalja, lehetőséget teremtve arra, hogy miközben a gyerekek megismerik saját jogaikat, megértik azt is, hogy az emberi jogok minden embert megilletnek.

E pedagógiai folyamat a gyerekek aktív részvételén, bevonásán alapul, lehetővé teszi, hogy a gyerekek tanuljanak az emberi jogokról, megértsék az emberi jogokkal összefüggő kérdéseket, elsajátítsák az emberi jogok védelmezéséhez szükséges készségeket, képességeket, továbbá kialakuljon bennük az egyenlőség és a méltóság iránti tisztelet.

Reméljük, hogy az emberi jogi nevelők könyvünkől inspirációt és gyakorlati ötleteket tudnak meríteni ahhoz, hogyan tegyék az emberi jogi nevelést elérhetővé a gyerek számára – és az egész világ hasznára.

www.coe.int/compass

Az Európa Tanács a földrész vezető emberi jogi szervezete. 47 tagállama van, köztük az Európai Unió összes tagországa. Az Európa Tanács minden tagja csatlakozott az Európai Emberi Jogi Egyezményhez, melynek célja az emberi jogok, a demokrácia és a jogállamiság védelme. Az Egyezmény tagállamok általi végrehajtását az Emberi Jogok Európai Bírósága felügyeli.

www.coe.int

<http://book.coe.int>
ISBN 978-92-871-9171-7
28 € / 56 US\$

www.coe.int/youth

HUN

